פנקס
קהילת שנייטאך

בצרוף מבואות והערות

מאת

מאיר הילדסהיימר

הוצאת
מקיצי נרדמים

מכון ליאו בק

ירושלים תשנב

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

ספר זה מתפרסם בסיוע
קרן לואיס ומינה אפשטיין, האקדמיה האמריקאית למחקר היהדות
קרן לואיס נ. ליטאויר, ניו־יורק

מסת״ב 0334–1313 ISSN

©
כל הזכויות שמורות לחברת מקיצי נרדמים
נדפס בישראל
בדפוס ׳דף נוי׳, ירושלים
Printed in Israel

ספרים

היוצאים לאור

על ידי

"חברת מקיצי נרדמים"

תשנב

שנה נט לפעולת החברה והעברתה לא"י

ראשי החברה

הועד הפועל בישראל (ירושלים)
אפרים אלימלך אורבך (ז״ל)
שרגא אברמסון
יושב ראש

נפתלי וידר,
יעקב זוסמן,
עזרא פליישר

ישראל משה תא־שמע
מזכיר

חברי הכבוד

מלאכי בית־אריה, ירושלים
זאב בן־חיים, ירושלים
משה גרינולד, מילברון
דוב הימן, ירושלים
יצחק טברסקי, ברוקליין
שלום טואטי, פריז
גרשון דוד כהן, ניו יורק (ז״ל)
מנשה רפאל ליהמן, ניו יורק
עזרא ציון מלמד, ירושלים

שמואל סירא, פריז
אליעזר הלוי פינקלשטיין, ניו יורק (ז״ל)
שלמה פרייהוף, ניו יורק (ז״ל)
יוסף קאפח, ירושלים
אפרים קופפר, ירושלים
יהודה רצהבי, תל־אביב
אברהם שישא הלוי, לונדון
מנחם חיים שמלצר, ניו יורק
ישעיה תשבי, ירושלים (ז״ל)

מאיר בניהו, ירושלים

פנקס
קהילת שנייטאך

Acta
Communitatis Judaeorum Schnaittach

Introductione
Natisque Instruxit

Meir Hildesheimer

SUMPTIBUS SOCIETATIS, MEKIZE NIRDAMIM
HIEROSOLYMIS MCMCII

לזכר נשמת אמי מורתי
אצילת הנפש, בחכמתה בנתה ביתה
מרת **יהודית הילדסהיימר** ע"ה
בת מוהר"ר עזריאל הכהן מונק זצ"ל
רבה של קהילת "עדת ישראל" בברלין
נפטרה ביום י"ד במנחם אב תשמ"ב
ומנוחתה כבוד בעיה"ק בהר הזיתים

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

פתח דבר יא
סימנים וקיצורים יג

תולדות קהילת שנייטאך

פרק ראשון: איזור שנייטאך — רקע כללי 3
פרק שני: תולדות הקהילה 6
קורות היישוב 6; היחסים עם הסביבה 11
פרק שלישי: מדינת אשפ"ה 15
פרק רביעי: רבני הקהילה 23
רשימת רבני קהילת שנייטאך 23; הרב ומעמדו 24; הרבנים 29; מורי צדק 41
פרק חמישי: נבחרי הקהל 44
סדרי בחירה 44; הגוף הבוחר 44; הגוף הנבחר 45; פרנסים 48; טובי קהל 49; ישיבות הנהגת הקהילה 49; גובים 51; גבאי קרקע 54; גבאי צדקה 55; גבאי ארץ־ישראל 56
פרק ששי: מוסדות הקהילה 59
בית־כנסת 59; מלמד 60; ישיבה 61; בית־עלמין 62
פרק שביעי: מסים 64
פרק שמיני: המצב הכלכלי 70
פרק תשיעי: מבנה החברה בקהילה 76
אחרית דבר 86
תמונות

פנקס קהילת שנייטאך

מבוא 91
היקף הפנקס 91; סדר הרישומים 92; רישומים קטועים 94; הלשון 94; תוקפו של הרישום 96

נוסח הפנקס 97

נספחים

נספח ראשון: תרגום המסמכים בפנקס קהילת שנייטאך 335
נספח שני: פסק דין של הרב מרדכי מאדל 355
נספח שלישי: תקנות של הרב משה ברנדיס 361
נספח רביעי: הכרזת התקנות 366

מפתחות

ראשי־תיבות וקיצורים 371
שימושי לשון שכיחים 375
מפתח השמות 377
מפתח המקומות 386
מפתח העניינים 388
ביבליוגראפיה 394

פתח דבר

היהודים ברחבי בווארייה ישבו ברובם במאות השבע־עשרה — תשע־עשרה בקהילות קטנות. אחת מהן היתה קהילת שנייטאך (Schnaittach) בפראנקוניה התיכונה. עד כה פורסמו בעיקר פנקסים של קהילות גדולות, והתיאור ההיסטורי נסתייע בהם. פירסום פנקס קהילת שנייטאך, והמבוא ההיסטורי שבראשו, עשויים להעלות את דיוקנה של העדה, ניהולה הפנימי, וכן את הקשרים עם הסביבה הזרה: שלטונות ואוכלוסיה אזרחית. נבחנה גם מידת השפעתם של המאורעות החשובים בתולדות העם היהודי בזמן החדש (כגון הענקת שוויון זכויות ליהודים ועלייתם של תנועת ההשכלה והזרמים הדתיים החדשים) על מבנה הקהילה ודפוסי המחשבה של בני המקום. דומה שכל אלו מסייעים להכרת אורחות החיים של היהודים בגרמניה הדרומית.

בשתי המאות שקדמו לאמנציפאציה חיו רוב היהודים במדינות גרמניה במסגרת האירגונית של ה"מדינה", מסגרת זו היא איגוד המשלב תפקידים וסמכויות של קהילה ושל גוף טריטוריאלי בין־קהילתי, הפועל הן כלפי פנים והן כלפי חוץ. "מדינת אשפ"ה" הורכבה מארבע קהילות ששכנו בקרבת מקום זו לזו: אוטנזוס, שנייטאך, פורט, היטנבאך. קהילת שנייטאך עמדה בראש "מדינה" זו. בחינת תולדותיה והקשרים ההדדיים בין מרכיבי "מדינת אשפ"ה" מהווה דוגמה לאופיה של מסגרת חיים אופיינית זו בתולדות היהודים בגרמניה.

יסודו של ספר זה בעבודת־דוקטור באוניברסיטת בר־אילן, שנכתבה בהדרכתו המסורה של פרופ' שמעון שוורצפוקס. בהכשרתו של החיבור לדפוס שונתה מתכונת המבוא ההיסטורי, ההערות לנוסח הפנקס עובדו שנית, וכן שולבו מקורות שנתגלו בזמן האחרון.

ייזכרו לטוב ד"ר דניאל י. כהן ז"ל, מנהל הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, ירושלים, וילח"א מר אריה סגל מנהלו הנוכחי של הארכיון, שהשיבו לשאלותי בכל עת שפניתי אליהם.

אסיר תודה אני על מתן רשות השימוש באוספי כתבי־היד הרבים להנהלת הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, ירושלים, וכן לארכיונים בגרמניה: Heimatmuseum Schnaittach, Staatsarchiv Amberg.

שלמי תודה לחברת "מקיצי נרדמים" אשר נטלה על עצמה את הוצאת הספר, זכיתי ואני דור שלישי במשפחתנו המוציא ספר באכסניה זו. קדמו לי אבי זקני הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל וילח"א אאמו"ר שליט"א מהדירי הספר "הלכות גדולות".

בפירסום פנקס קהילת שנייטאך ודברי ימיה יש גם משום הצבת שם לזכרון

הקהילות שחרבו בימי השואה. קהילת שנייטאך היתה אמונה על ערכי הרוח והחברה שהיו מקובלים בקרב יהודי אשכנז. הליכותיה ועולמה הרוחני נגולו בדברי ר׳ אברהם וואלרשטיין, רבה של הקהילה, בדרשתו בפני צאן מרעיתו, בשבת שובה תקנ״א (1790):

והעושים ועוסקים בצרכי ציבור באמונה אנשי מעשים,
אלו הגבאים וראשים זקנים וישישים ושאר העדה כולם קדושים,
ובתוכם אנשי מעשים,
ובפרט אלופי לומדי תורה הקובע עיתים ומובלע בין אנשים,
חכמים ונבונים ויושבי בשערים המצויינים בהלכה,
הליכות עולם בחורים ואישים,
כולם יזכו להיות בספר החיים נחקקים,
ולראות ביאת משיחינו וגאולתינו שאנו משתוקקים.
(אמת״י, Schnaittach GA–S 135.17)

ב״ה, ניסן תשנ״ב מאיר הילדסהיימר

סימנים וקיצורים

[ ]	השלמה.
( )	אותיות או מלים מיותרות.
...	השמטה.
אמת״י	הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, ירושלים.
ארכיון אמברג	Staatsarchiv Amberg.
בער, קליווה	Baer, F., Das Protokolbuch der Landjudenschaft des Herzogtums Kleve.
החינוך	דו־ירחון לדברי פדגוגיה ופסיכולוגיה, תל־אביב.
וינברג	Weinberg, M., Geschichte der Juden in der Oberpfalz. III. Der Bezirk Rothenberg (Schnaittach, Otensoos, Huettenbach, Forth).
כהן, בני המדינה	כהן, ד״י., אירגוני ״בני המדינה״ באשכנז במאות הי״ז והי״ח.
כהן, הוועד הקטן	כהן, ד״י., ״הוועד הקטן״ של ״בני מדינת אנשבך״.
כץ, מסורת ומשבר	כץ, י., מסורת ומשבר, החברה היהודית במוצאי ימי־הביניים.
לוונשטיין, פירט	Loewenstein, L., Zur Geschichte der Juden in Fuerth.
מוזיאון שנייטאך	Heimatmuseum Schnaittach.
מנהגי וורמייזא	הברמן, א״מ., מנהגי הקהילה בוורמייזא, מתוך ספר המנהגים של ר׳ יוזפא שמש.
מנהגים דק״ק וורמיישא	יוזפא ר׳ שמש, מנהגים דק״ק וורמיישא, א, תשמ״ח.
סיני	ירחון לתורה ומדעי היהדות, ירושלים.
פוד״א	היילפרין, י., פנקס ועד ארבע ארצות.
פינקלשטיין	Finkelstein, L., Jewish self-government in the Middle Ages.
פמ״ל	דובנוב, ש., פנקס המדינה או פנקס ועד הקהלות הראשיות במדינת ליטא.
פנקס אייזנשטאט	Wachstein, B., Urkunden und Akten zur Geschichte der Juden in Eisenstadt und den Siebengemeinden.
פנקס אנשבך	כהן, ד״י., ״פנקס התקנות״ של ״בני מדינת אנשבך״.
פנקס במברג	קויפמן, ד., פנקס ק״ק במברג.
פנקס ברלין	מייזל, י., פנקס קהילת ברלין.
פנקס דיסלדורף	קויפמן, ד., מפנקסי המדינה של ק״ק דיסלדארף.
פנקס פרידברג	Kober, A., Documents selected from the Pinkas of Friedberg.
פנקס רונקל	וואכשטיין, ב., אַ יידיש קהל אין 18טן י״ה (פנקס רונקל); Wachstein, B., Das Statut der juedischen Bevoelkerung der Wied-Runkel (Pinkas Runkel).
ציון	רבעון לחקר תולדות ישראל, ירושלים.
קבץ על יד	דברים שבכתב היוצאים לאור בפעם הראשונה, הוצאת מקיצי נרדמים, ברלין; סדרה חדשה, ירושלים.
קרית ספר	רבעון לביבליוגרפיה של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים.
תמ״מ	היילפרין, י., תקנות מדינת מעהרין.
תקנות אה״ו	כהן, ד״י., ג׳ קהילות אה״ו, תקנות הקהילה משנת תמ״ו (מהדורת תפ״ו).
תקנות בוסקוביץ	ביאלר, י״ל., תקנות קהילת באסקוויץ.

רישום מלא מצוי בביבליוגראפיה.

תקנות גלוגאו	Brann, M., Satzungen der Glogauer Gemeinde, Die alten Statuten der Glogauer Judenschaft.
תקנות הילדסהיים	לווינסקי, א., תקנות הקהילה בהילדסהיים.
תקנות המבורג־אלטונא	Grunwald, M., Die Statuten der "Hamburg-Altonaer Gemeinde" Vom Jahre 1726.
תקנות הסן	Munk, L., Die Constituten der saemmtlichen hessischen Judenschaft im Jahre 1690.
תקנות וורמס	Loewenstein, L., Wormser Gemeindeordnungen.
תקנות זוגנהיים	Freudenthal, M., Die Verfassungsurkunde einer reichsritterlichen Judenschaft.
תקנות ניקולשבורג	רות, אנ"צ., תקנות ניקולשבורג.

AWJD	Allgemeine Wochenzeitung der Juden in Deutschland.
BJGL	Blaetter fuer juedische Geschichte und Litteratur.
JJLG	Jahrbuch der juedisch-literarischen Gesellschaft.
MfVGJ	Monatsblaetter fuer Vergangenheit und Gegenwart des Judentums.
MGEjK	Mitteilungen der Gesellschaft zur Erforschung juedischer Kunstdenkmaeler.
MGWJ	Monatsschrift fuer Geschichte und Wissenschaft des Judentums.
MGjV	Mitteilungen der Gesellschaft fuer juedische Volkskunde.
PAAJR	Proceedings of the American Academy for Jewish Research.
ZGJD	Zeitschrift fuer die Geschichte der Juden in Deutschland.

תולדות קהילת שנייטאך

פרק א

איזור שנייטאך — רקע כללי[1]

שנייטאך, עיירה בנפת לאוף (Lauf) על נהר פגניץ (Pegnitz) בפראנקוניה התיכונה (Mittelfranken), בבוואריה (Bayern). העיירה שוכנת למרגלות מבצר רוטנברג (Rothenberg), והיתה בירת המחוז. למבצר היה ערך אסטרטגי רב, ונודעה לו חשיבות יתירה לשנייטאך ולסביבתה. עד לראשית המאה התשע־עשרה הכריעה השליטה במבצר את גורלה של שנייטאך.

הידיעות הראשונות שבידינו אודות שנייטאך, הן מהמאה האחת־עשרה. שנייטאך הייתה אז, כנראה, כפר גדול, אשר במרוצת הזמן חולק לשתים־עשרה אחוזות גדולות. בשנת 1300, בערך, הקימו ליד כפר זה "שוק" (Markt), בו הוקמו עשרים ושלושה משקים. האוכלוסיה הורכבה מאיכרים ומבעלי מלאכה[2]. נציגות האזרחים, אשר טיפלה בעניניהם הפנימיים והחיצוניים, הורכבה משנים־עשר אזרחים מכובדים. ארבעה מהם כיהנו לסירוגין כיושבי ראש, מדי רבע שנה או חודשיים.

בשנת 1360 קנה קארל (Karl) ה־IV, כמלך בוהמיה וגרמניה (1347–1378), את המחוז, מידי האציל היינריך מווילדנשטיין (Heinrich von Wildenstein). בו בזמן רכש את המימשל הפיאודלי על המבצר מהממונה על המבצר, שישב בנירנברג (Nuernberg). בכך שולב המחוז, ובירתו שנייטאך, במלכות בוהמיה.

במאה החמש־עשרה התרחשו שני מאורעות מרכזיים בתולדות המקום. בראשית המאה נפל המחוז בידי המלך רופרכט (Rupprecht) מפפאלץ (Pfalz, 1400–1410). הוא איחד את השלטון עליו עם ארצותיו בפפאלץ. בשנת 1478 מכר פפאלץ־גראף (Pfalzgraf) אוטו (Otto) II את המחוז לחברת אבירים (Ritter),

1 המקורות לפרק זה: R. Rubner, Geschichte des Marktes Schnaittach und des Rothenberg, Schnaittach 1929; F. Schnelboegl, Schnaittach und seine Landschaft, (O.O.) 1971; Handbuch der Historischen Staetten Deutschlands, Bayern, Stuttgart 1974, pp. 671–2; הסקירה להלן מסתיימת במאה התשע־עשרה, שכן הרישומים המאוחרים בפנקס הקהילה, הינם מפרק זמן זה. על תולדות העיר במאה העשרים, ראה בספרים האמורים.

2 אין פרטים אודות מספר בני המקום במאות הראשונים להתיישבות בשנייטאך. מספרים מדויקים נותרו מהמאה התשע־עשרה. בשנת 1808 חיו במקום — 1338 תושבים, ב־169 בתים (בממוצע גרו בכל בית כשתי משפחות). בשנת 1837 — מספר התושבים: 1528. בשנת 1861: 1659, ובשנת 1880: 1737. יש להניח כי במאות הקודמות היה מספר התושבים נמוך מכך.

שמנתה ארבעים וארבעה איש, כולם מפראנקוניה, שנקראו גאן־ערבן (Ganerben)[3], בגלל שקיימו שותפות בעבודה וברכוש.

בשנת 1504 כבשה, או קנתה, העיר נירנברג את כל השטחים מסביב למחוז רוטנברג. כך היה מחוז זה לגוף זר בשטחה של נירנברג. בשנות ה־20 של המאה השש־עשרה קבעו הגאן־ערבן את הדת הפרוטסטנטית, כדת המקום. בשנים 1523–1540 קיים היה הסכם בין נירנברג לבין הגאן־ערבן, אודות הסמכויות ההדדיות בדבר עניני משפט.

בראשית המאה השבע־עשרה קבעו הגאן־ערבן תקנות חדשות לאזרחי שנייטאך, שצמצמו את זכויותיהם המשפטיות. בשנת 1629 כבש הקורפירסט הבווארי מקסימיליאן (Maximilian) I עמנואל (1597–1651) את מחוז רוטנברג, ואילץ את האוכלוסיה לקבל את הדת הקאתולית. הוא כרת ברית עם הגאן־ערבן לפיה נותרו בידיהם זכויות שונות, אבל המבצר עצמו נמסר לשליטת הבווארים. בשנת 1642 חזרה המרות לידי הגאן־ערבן, והתושבים הפרוטסטאנטיים חזרו והיו נאמנים לדתם.

תלאות מלחמת שלושים השנה (1618–1648) לא פסחו על שנייטאך. בשנים 6–1635 נהרסו בה בתים רבים. בשנת 1640 עזבו את שנייטאך מספר איכרים, מאחר שבנפת רוטנברג הושלט הרס. במקומות העזובים שהיו עדיין במצב תקין, התיישבו חיילים זרים. בקיץ 1646 ישבו במקום, או עברו דרכו, מספר רב במיוחד של חיילים. בשנה האחרונה למלחמה, 1648, נהרסו בתים בשנייטאך. בסמוך לכך, חודש אחר חתימת חוזה ווסטפליה, בנובמבר 1648, פשטו בפראות רבה גייסות שבדים, והותירו את המקום בהרס מוחלט.

בשנת 1662 קנתה בווריה את המחוז מהגאן־ערבן, אולם באשר שילמה רק מחצית מסכום הקניה, ואת היתרה רק בשנת 1698 — קיימה שותפות בשלטון במחוז עם הגאן־ערבן עד שנת 1698, בה פרעה את שארית החוב. בווריה כפתה את הדת הקתולית, כדת המדינה.

במחצית השניה של המאה השבע־עשרה אימצה בווריה את השיטה המרקנטליסטית, ולפיכך נסגרה בפני שכנותיה. כתוצאה מכך שרר בשנייטאך מצב כלכלי קשה למדי, שכן אזרחיה לא רצו, עקב נימוקים פוליטיים, למכור סחורות לנירנברג.

בחודש אפריל 1703, במהלך מלחמת הירושה הספרדית (1701–1714), עבר הקורפירסט הבווארי מקסמיליאן II עמנואל (1679–1726), שתחת שלטונו היה

3 בראש הגאן־ערבן ברוטנברג עמדו: בורגגראף (Burggraf), שהיה הפקיד במשרה הגבוהה במבצר, תפקידו מינהלי; בורגוואגט (Burgvogt), כיהן כפקיד ראשי במבצר. באומייסטר (Baumeister), בידו הופקד הניהול הכללי של המבצר; ביקסנמיינסטר (Buechsenmainster), שהיה ממונה על ציוד הגאן־ערבן. הם, וכן מספר פקידים מתנדבים ועוזרים, ניהלו את גאן־ערבשפאט רוטנברג (Ganerbschaft Rothenberg).

מחוז רוטנברג, לצידם של הצרפתים ונלחם נגד הקיסר ליאופולד I (Leopold) (1657–1705). הקורפירסט פגע באחוזות השייכות לנירנברג, ובתגובה שלחה רשות המחוז של נירנברג, אשר היתה נאמנה לקיסר, גדודי חיילים. רוב התושבים ברחו, והעיר היתה לבז. התושבים שנותרו נאלצו לדאוג לאיכסון החיילים, והיו נתונים למאסרים, לשוד ולמחלות. אחר שורה של קרבות, בהם עבר האיזור מיד ליד, כבשה נירנברג, בחודש ספטמבר, את המקום. הכניעה לוותה במעשי שוד והרס. המושלים אילצו את התושבים הקתוליים לקבל את הדת הפרוטסטנטית. במגמה להיפטר ממעוז בווארי מטריד זה, אחת ולתמיד, הרסה נירנברג, אמנם לא לחלוטין, את המבצר, בחוזה שלום, שנחתם בשנת 1715, הוחזר השלטון על המחוז לידי בוואריה. פפאלץ־העילית נפגעה מאד במלחמת הירושה האוסטרית (1741–1748), וקיים היה חשש כי יוטל מצור על מבצר רוטנברג. בסוף המאה, במלחמות המהפכה הצרפתית, סבלה שנייטאך יותר מאשר מקומות אחרים בסביבה, בהיותה מרכז השלטון הבווארי.

בשנת 1806 צורפה גם נירנברג לבוואריה, ובכך צורפה המובלעת הבווארית הישנה, רוטנברג, לאיזור נירנברג הבווארי. מבצר רוטנברג נמצא מעתה במרכז התחום הבווארי, ואיבד את יעודו הקודם כשומר הגבול הבווארי. הפרוטסטנטים שבו וזכו בהכרה, עם סיפוחם של שטחים גדולים בהם חיו פרוטסטנטים לבוואריה. בשנות ה־30 של המאה התשע־עשרה הוקמה בשנייטאך קהילה פרוטסטאנטית.

מועצת העיר מנתה תשעה־עשר חברים, שנבחרו מכלל תושבי העיר. העומד בראשה, ראש העיר, היה אחראי לתיפקוד מינהלי תקין, ויתר הנבחרים כיהנו כמועצה מייעצת. בשנת 1809 הועתקו בתי המשפט ומשרד האוצר, שמקום מושבם היה בשנייטאך, לעיר לאוף, עקב קירבתה לנירנברג. בעקבות זאת חדלה שנייטאך להיות עיר מרכזית.

כסיכום: דברי ימיה של שנייטאך רצופים תמורות. בימי הביניים לא נודעה למקום חשיבות יתרה. בתקופת המלחמות, במאות השבע־עשרה–שמונה־עשרה, פקד את המקום הרס רב. לאחר המלחמות, קיים תהליך של שיקום. אף השלטון על שנייטאך אינו אחיד. במאה הארבע־עשרה שלטה בה בוהמיה. בשנות ה־70 של המאה החמש־עשרה עבר השלטון לידי הגאן־ערבן. החל בשלהי המאה השבע־עשרה היו הבווארים לשליטים, פרט לפרק זמן קצר, בראשית המאה השמונה־עשרה, בו החזיקה נירנברג במקום. השליטים הם שקבעו את דתם של התושבים.

התמורות השונות אשר פקדו את שנייטאך, נתנו את אותותן בקרב הישוב היהודי במקום.

פרק ב

תולדות הקהילה

קורות היישוב

בתולדות היהודים בשנייטאך ניתן להבחין בשלוש תקופות.

תקופה ראשונה: ראשית התיישבותם של היהודים — ועד שלהי המאה השבע־עשרה.

ראשית התיישבותם של היהודים בשנייטאך אינה ידועה. המצבה הקדומה הניתנת לפיענוח בבית־העלמין המקומי היא משנת 1423[1]. קיימת ידיעה בדבר מגורי יהודים במקום מאז שנת 1478[2]. נותר רישום לפיו בשנת 1492 חייב היה אחד המנזרים כספים ליהודים[3]. ב"ספר מסים" של שנייטאך, משנת 1560, הובאו דברים מ"ספר מסים" קודם, לפיהם החזיקו יהודי המקום בבית־עלמין במאה החמש־עשרה. זמן ייסודו לא צוין. נראה שהקהילה היהודית בשנייטאך, כיתר קהילות המחוז, גדלה בעקבות גירוש היהודים מנירנברג בשנת 1499[4]. בשנת 1529 פעל במקום מורה יהודי[5]. יורשים של אחד מיהודי שנייטאך צוינו בשנת 1564[6]. בשנת 1592 נערך משפט, בפני השליטים המקומיים, בין שני יהודים משנייטאך[7].

שכנותם של היהודים למבצר רוטנברג גררה לעתים הטלת תשלומים על היהודים בעבור יושבי המבצר, או בדרישה לספק להם מצרכים שונים. מאידך גיסא, קירבתם למבצר איפשרה להם בעיתות צרה למצוא בו מחסה לגופם ולרכושם.

כבר בראשית המאה השבע־עשרה היה לקהילה מעמד מרכזי בפרנקוניה. כך עולה מן ההחלטה שנתקבלה בכינוס פרנקפורט בשנת שס"ג (1603): "ויושבי

1 F. Schnelboegel, Schnaittach und seine Landschaft, p. 37.

2 נספח א, מסמך ט.

3 ארכיון אמברג, Bamberg 63.

4 E. M., Fuchs, Juden in Mittelfranken, pp. 4, 16. המחבר ציין את הקירבה בין "מנהגי בית־הכנסת" בנירנברג, לבין המנהגים בקהילת שנייטאך, ובסמוכות לה אוטנזוס והיטנבאך. וינברג, עמ' 3, דחה זאת. ג. שטאמלר, מנהלו הראשון של המוזיאון בשנייטאך, סבור (ברשימתו בכ"י אודות היהודים בשנייטאך, השמורה במוזיאון) כי היהודים שגורשו מרגנסבורג בשנת 1519, ומפפאלץ העילית — מצאו מקלט בקהילות האמורות.

5 וינברג, עמ' 4.

6 ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 1564.

7 נספח א, מסמך א. וראה שם, הערה 2.

ורנקן ישלחו שקליהם לק׳ שנייטך״[8]. בשנת 1629 כבשה בווארייה, כאמור, את מחוז רוטנברג. היהודים הורשו להישאר במקום. זאת למרות האיסור שהוטל על יהודים, על־פי חוק המשטרה, לשהות בבווארייה ובפפאלץ־העילית[9]. כך היו קהילות שנייטאך והנילוות לה תקופה ארוכה מן הקהילות היהודיות הבודדות בפראנקוניה התיכונה ובבווארייה כולה.

תקופה שניה: שלהי המאה השבע־עשרה ועד שלהי המאה השמונה־עשרה.

בשנת ת״ן (1689) ניתקנה בקהילה מערכת התקנות הראשונה, הידועה לנו, אשר נועדה ביסודה ליישר הדורים שניתגלו בין בני הקהילה[10]. בשנים הראשונות למלחמת הירושה הספרדית סבלו גם היהודים קשות ממעשי שוד וביזה. הם נטלו חלק פעיל לצידם של הבווארים, בזמן המצור שהטילה נירנברג על מבצר רוטנברג. עם ניצחונה, בשנת 1703, נטשו היהודים את מקומם. שנה לאחר מכן חזרו למקומם אחר שמועצת העיר שנייטאך איימה כי אם לא ישובו יוחרמו בתיהם, שכן השוק המקומי נותר ריק[11].

שתי מערכות תקנות נוספות ניתקנו בתקופה הנידונה. האחת, בשנת תע״א (1710), נועדה ליישב חיכוכים בקהילת שנייטאך עצמה, וכן בינה לבין הקהילות שנילוו אליה[12]. והאחרת, בשנת תע״ג (1713), באשר היתהוו מחלוקות בין בני הקהילה, ולא היתה הקפדה על קיום התקנות שניתקנו בעבר[13].

בשנת 1715 חזרו והיו הבווארים לאדוני המקום הקבועים. במלחמת הירושה האוסטרית היו יהודים שסייעו רבות לחיילים במבצר רוטנברג. בשנת 1797, במלחמות המהפכה הצרפתית, היקשו קרבות שהתנהלו במקום על מצבם הכלכלי של היהודים[14].

זכות ההתיישבות והמגורים של היהודים בשנייטאך, ובקהילות הנילוות לה, נקבעה בכתבי חסות (״קיומים״) שהעניקו השלטונות ליהודים. קבלתם היתה כרוכה בתשלום מסים שונים. היטל ״דמי חסות״ (Schutzgeld) הקנה ליהודים את זכות

8 M. Horovitz, Die Frankfurter Rabbinerversammlung vom Jahre 1603, p. 22; E. Zimmer, Jewish Synods in Germany During the Late Middle Ages, p. 156.

9 ראה נספח א, מסמך ד. פרט זה צוין גם במכתב של לשכת הקורפירסט באמברג לגאן־ערבן, ביום 28.6.1644 (ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 486).

10 להלן, עמ׳ 157–171. באחד הסעיפים צוינה השפעת מלחמת הסיפוח השלישית של צרפת (1688–1697). ראה שם, הערה 580.

11 וינברג, עמ׳ 95–96. מסמך בדבר עזיבת היהודים את העיר שמור באמת״י, Schnaittach GA—S/135.12.

12 להלן, עמ׳ 230–250. השפעתה של מלחמת הירושה הספרדית צוינה בפתיחה לתקנות, ראה עמ׳ 230.

13 נספחים ג–ד.

14 וינברג, עמ׳ 137, 172.

הישיבה והמסחר. נותרו ידיעות חלקיות אודות שיעור תשלום זה[15]. בתקופת שלטונם של הגאן־ערבן נדרשו היהודים לשלם עם הענקת דמי חסות היטל "תשלום מראש" (Voraus), שניתן לצורך חידוש החסות[16], וכן "פדיון החרות" (Freyheitsloesung), ששולם לעומדים בראש הגאן־ערבן, ולסופר בית־המשפט[17].

ידועות חמש איגרות חסות שהעניקו הגאן־ערבן בתקופת שלטונם, בשנים 1644–1664. שמונה איגרות חסות העניקו הגאן־ערבן ושלטונות בווארייה בעת שלטונם המשותף במחוז, בשנים 1662–1698. תוקף האיגרות היה לרוב למשך שלוש שנים, ומיעוטן לשש שנים. שבע איגרות העניקה בווארייה לבדה, בשנים 1698–1806, ותוקפן היה למשך חמש־עשרה שנה.

איגרת החסות הראשונה של הגאן־ערבן, הידועה לנו, הוענקה במהלך מלחמת שלושים השנה, בנובמבר–דצמבר 1644 (כסלו ת"ה)[18]. איגרת החסות שלאחריה, אשר הוענקה כנראה בשנת 1647, לא נשתמרה[19]. בשנת 1650 ניתנה איגרת חסות למשך שש שנים[20]. בשנת 1656 הוענקה, כנראה, איגרת חסות, שאינה בידינו, לפרק הזמן האמור, שכן ביום 21 ביולי 1661 ניתנה איגרת חסות לשלוש שנים[21].

הגאן־ערבן העניקו כתבי חסות נפרדים לקהילת שנייטאך ולקהילת אוטנזוס. פרט זה צוין בשנים 1655[22], 1664[23], וכן בשנת 1665, גם לגבי קהילת היטנבאך[24]. איגרת חסות הוענקה על־ידי בווארייה והגאן־ערבן ביום 11 ביולי 1664. נאמר בה כי עם תום

15 איגרת חסות בשנת 1644 — 400 זהובים (נספח א, מסמך כז). רישום בשנת 1648 — 200 זהובים (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.11). ההפחתה נבעה אולי עקב מלחמת שלושים השנה. בשנת 1673 — 10,000 זהובים. בשנת 1683 — 8000 זהובים, ובשנים 1686, 1690 — 12,000 זהובים (וינברג, עמ' 64). סך 8000 זהובים נקבע גם בשנים 1698 (להלן, עמ' 188), 1717 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.5(2)) בשנת 1732 — 9000 זהובים (וינברג, עמ' 130). בשנת 1741 נענו השלטונות להפחית מכך (אמת"י, אינ. 1481.4). בשנת 1762 — 11,250 זהובים (וינברג, עמ' 145) בשנת 1777, בהתחשב במצוקה כלכלית, 9000 זהובים (שם, עמ' 169).

16 בשנת 1644 היה שיעורו כזה של דמי חסות, 400 זהובים (נספח א, מסמך כז). בשנת 1664 צוין תשלום היטל זה על־ידי בני קהילת שנייטאך (שם, מסמך כא). בשנת 1665 היה שיעורו 180 זהובים, ונקבעו סדרי התשלום (להלן, עמ' 281. וראה עמ' 285). תשלום היטל זה נזכר באיגרת של השלטונות אל הגאן־ערבן, בשנת 1671 (וינברג, עמ' 52). בשנת 1686 היה שיעורו 229 זהובים (שם, עמ' 64).

17 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.6(2). בשנת 1686 היה שיעורו 74½ זהובים (וינברג, עמ' 64).

18 נספח א, מסמך כז. וראה להלן, עמ' 280–281.

19 נותר רישום, משנת 1648, בדבר תשלום דמי חסות שנתקבל מהיהודים במחוז רוטנברג (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.11).

20 וינברג, עמ' 38.

21 שם, עמ' 41.

22 נספח ב. נאמר שכתבי חסות בהן זכתה קהילת אוטנזוס לא הוגבלו בזמן.

23 נספח א, מסמך כא. צוינו "חרויות שונות".

24 להלן, עמ' 281.

תקופת השלטון המשותף, יכריעו שלטונות בווארייה אם תוארך החסות ליהודים, או שהם יגורשו[25]. איגרת החסות שלאחריה הוענקה בשנת 1673. נקבע בה כי אם לא תבוטל חצי שנה לפני פוג תוקפה, יהא כוחה יפה לשלוש שנים נוספות. בשנת 1676 חידשו אותה בתנאים דומים[26]. איגרות החסות שלאחר מכן, שתוקפן היה למשך שלוש שנים, הוענקו בשנים 1679, 1683, 1686, 1690[27].

בשנת 1698 היו, כאמור, שלטונות בווארייה לאדוני המחוז העצמאיים. הסכום שדרשו בעבור הענקת איגרת חסות, שתוקפה חמש־עשרה שנה, היה 8000 זהובים[28], ולצורך התשלום נטלו יהודי המחוז הלוואות[29]. האיגרת הוענקה ב־15 בפברואר 1698. עיקריה: על היהודים להיות נאמנים לממשלה, ולחיות בשלום עם האזרחים. פרנסתם תהיה בכנות וללא רמאות. מותר להם להתפלל בבית־הכנסת, אך עליהם להקפיד שלא להרגיז את הנוצרים ודתם. הם סרים למערכת השיפוט הבווארית, פרט למשפטים ביניהם בהם תקויים האוטונומיה המשפטית שהוענקה לרב[30].

איגרת החסות שלאחריה, מיום 29 באפריל 1717, זהה כמעט מילולית לקודמתה. נוסף בה סעיף לפיו אסור ליהודים לבנות או לקנות בתים חדשים, אבל מותר להם לתקן את המבנים שברשותם[31]. בשנת 1732 הוענקה איגרת חסות נוספת[32]. הזכייה באיגרת החסות הבאה הצריכה פיזור כספי שוחד רבים, והתגברות על התנגדות הכמורה ומועצת העיר שנייטאך. האיגרת ניתנה ב־16 באוגוסט 1747, ונכללו בה שתי תקנות חדשות: המתעתד לשאת אשה חייב לדווח, באמצעות הרב, לשלטונות על מצב רכושו, וכן חייב הרב להודיע אם רכושו של נפטר אמור להיות מוצא מן המחוז[33]. באיגרת החסות שהוענקה ב־18 בנובמבר 1762 ניטלה סמכות הרב לרישום מלאי הרכוש של היוצאים מן המדינה, והועברה לידי הפפלגר (Pfleger), הפקיד שהיה ממונה מטעם השלטונות על האיזור[34]. איגרות החסות האחרונות ניתנו בשנים 1777, 1792. תוקפה היה עד שנת 1806 בה אוחדה בווארייה[35].

25 נספח א, מסמך כג. הוראה זו חזרה ונשנתה ב־6 ביולי 1664. ראה שם, מסמך כב. קודם להענקת האיגרת שיגרו הקהילות נציג לשליט המקומי. ראה שם, מסמך כא.

26 וינברג עמ' 44–45. לצורך קבלת האיגרת קיימו היהודים מגעים בשנים 1670 (אמת"י, M.H. 1846), 1671 (נספח א, מסמכים כז, כח), 1672 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135 6(2)).

27 וינברג, עמ' 64.

28 להלן, עמ' 188.

29 להלן, עמ' 220–223. וראה עמ' 178, 188–195, 203–206.

30 וינברג, עמ' 81–83.

31 שם, עמ' 114.

32 הסכם בין קהילות שנייטאך ופורט, בדבר תשלומים הקשורים באיגרת זו, היה תקף מיום 26 באפריל 1732 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17).

33 וינברג, עמ' 133–136. דיוני השלטונות בדבר הענקת איגרת זו החלו באפריל 1747 (אמת"י, אינ. 1481.4).

34 שם, עמ' 144–145.

35 שם, עמ' 169–170.

כסיכום, בתקופה השניה בתולדות היהודים בשנייטאך חל עיקר גידולה של הקהילה. נתקנו מערכות תקנות שונות, ונקבעו דפוסי הנהגתה של הקהילה. המלחמות אשר התחוללו בפרק זמן זה הכבידו על מעמדם הכלכלי של היהודים.

תקופה שלישית: שלהי המאה השמונה־עשרה — ועד לסוף שנות ה־30 של המאה העשרים. תקופה זו נידונת להלן בפרק: אחרית דבר.

מספר ראשי המשפחות בקהילה, בשנים 1505–1847, על יסוד נתונים שונים[36], משתקפות בגרף. התנודות בשנים 1505–1624, דומות לתנודות בשנים 1760–1847. מגמה של עליה ניכרת קיימת בעיקר בשנים 1669–1761. יתכן שיש לזקוף את ראשית הגידול לשיתופה של בוואריה עם הגאן־ערבן בשליטה על מחוז רוטנברג. באיגרת החסות שהוענקה בשנת 1762 לא נענתה, כאמור, בקשת היהודים להסיר מעליהם הגבלות שונות, ושמא יש לראות כגורם נוסף את רצונם של היהודים לגור בסביבות מבצר רוטנברג עקב המלחמות שהתחוללו בפרק הזמן הנדון.

שתי רשימות מפורטות של בעלי מקומות בבית־הכנסת נותרו מן השנים 1689–1739[37], 1751–1828[38]. השוואת שמות משפחות המצויות ברשימה הקדומה וכן במאוחרת, מעלה את התוצאות דלהלן:



מספר ראשי המשפחות בשנים 1505 — 1847 בקהילת שנייטאך

36 המקורות הם: אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, לז ע״א–לח ע״א; צה ע״א — צו ע״א; מוזיאון שנייטאך, 3/42; שטאמלר (לעיל, הערה 4); להלן, עמ׳ 117–119, 126–128, 227–228, 318–319. נספח א, מסמך כז; וינברג, עמ׳ 2, 5, 17, 26, 188; שנילבוגל (לעיל, הערה 1); M. Weinberg, Eine Statistik der Judengemeinde Schnaittach aus dem Jahre 1761, *BJGL*, 5(1904), pp. 62–64, 71. אחוז הריבוי הטבעי אינו ידוע.

37 להלן, עמ׳ 313.

38 להלן, עמ׳ 280.

מספר המשפחות שנשארו, הגיעו או עזבו את קהילת שנייטאך בין השנים 1689–1828:

	עזבו	נשארו	הגיעו
מ'	1	20	19
%	2.5	50.0	47.5

כלומר, מבין 21 משפחות הנכללות ברשימה הראשונה, מופיעות 20 משפחות ברשימה השניה. הווי אומר, 95.2% מכלל המשפחות האמורות נותרו לשבת בקהילה. ברשימה המאוחרת מצויות 19 משפחות חדשות.

היחסים עם הסביבה

זכות מגוריהם של היהודים נקבעה, כאמור, בכתבי חסות שהעניקו השלטונות ליהודים. כספי השוחד והתשלומים שהוצאו במגמה לזכות בהם, וכן המסים השונים אשר הוטלו על היהודים, היו גבוהים למדי, והכבידו על מעמדם הכלכלי.

חרב הגירוש היתה מונחת על צווארם של היהודים. בנובמבר 1575 הורתה הממשלה בפפאלץ העילית לגרש את היהודים משנייטאך ומאוטנזוס. הגאן־ערבן התנגדו לכך. בשנת 1576 הועלתה הצעה על־ידי האוכלוסיה האזרחית המקומית לגרש את היהודים כיוון שלא היו בעלי מקצועות נאותים, סחרו בצורה בלתי־הוגנת, התפרנסו מריבית והתעשרו בדרכים מעוותות. הגאן־ערבן דחו טענות אלו כנטולות בסיס של ממש[39]. בשנת 1598 הוחלט סופית על זכות ישיבתם של היהודים במחוז רוטנברג[40]. הקורפירסט הבווארי פרידננד מריה (Ferdinand Maria, 1651–1679) הבטיח לגאן־ערבן, בשנת 1662, כי יניח את היהודים במקומם, עד אשר ייפרע את מלוא הסכום בעבור קניית המחוז[41]. בשנת 1670 החליטו השלטונות הבווארים לגרש, בהדרגה ובחשאי, את היהודים, אך הגאן־ערבן חזרו והתנגדו לכך. בסופו של דבר בוטל צו הגירוש, באיזכור הנזק הכספי העלול להיגרם, אם תבוצע ההוראה[42]. בינואר 1690 צוין המתח שהתלווה לכל בקשה להענקת איגרת חסות, והחשש מפני הכרזת גירוש[43].

39 וינברג, עמ' 10–13.
40 נספח א, מסמך ט.
41 להלן, עמ' 286.
42 אמת"י, M.H. 1846.
43 להלן, עמ' 286.

איומים בדבר גירוש היהודים חזרו ונשנו במאה השמונה־עשרה. בשנת 1704, בה שבו, כאמור, היהודים לעירם, היתה העילה לכך היטלים שלא נפרעו במועדם[44]. במרס 1715 פירסם הקורפירסט מקסימיליאן II עמנואל צו בדבר גירוש יהודי מחוז רוטנברג ומינכן, אך שתדלנות בחצרו מנעה הוצאת הצו אל הפועל[45]. כעבור שנה, בשנת 1716, הורו השלטונות על גירושם של היהודים, מאחר שלא שילמו דמי חסות, אך ביוזמת הממונה על המקום נמנעה ההוצאה לפועל[46]. פעילות בחצר השלטונות במינכן מנעה גירושם ערב הענקת איגרת החסות בשנת 1747[47]. בשנת 1775 צפויים היו יהודי שנייטאך לגירוש, עקב מסים שלא נפרעו במועדם[48]. השלטונות הטילו הגבלות שונות על זכות ההתיישבות והנישואין של יהודי המקום. באיגרת חסות שהוענקה בשנת 1644 הותר לצרף לעשרה בעלי־בתים שחיו בקהילה, חמישה יהודים נוספים[49]. באיגרת חסות שהוענקה בשנת 1698 נקבע כי הבאים מן החוץ חייבים ברשיון התיישבות. הותר לשאת נשים מהחוץ, בעוד שנשיאת נשים מקומיות הצריכה רשיון מיוחד. הוראה זו פגעה ביהודים[50]. באפריל 1700 צוינה הוראת השלטונות לפיה מתן זכות התיישבות לבת במקום, זקוקה להרשאתם[51]. בנובמבר 1700 נאמר שהשירות בצבא לא הותר ליהודים, וכי הוטלו עליהם עבודות פרך ("Scharwerken")[52]. עם זאת נותרו ידיעות בדבר פעילות צבאית של יהודים במלחמות שונות[53].

על־אף ההגבלות האמורות דומה כי גישת השלטונות אל היהודים לא היתה שלילית מיסודה. הגאן־ערבן מנעו, כאמור, גירושם של יהודים, וכן לא ידוע על קיום מסמך שלהם המכוון נגד יהודים[54]. גזירות גירוש שהועלו, בתקופת שלטון הבווארים, לא מומשו. השלטונות לא התנכלו לקיומה האוטונומי של הקהילה. זכות אוטונומיה משפטית הוענקה ליהודים בקיום משפטים על־ידי הרב בין יהודי לחברו ("Jud contra Jud")[55]. מאז המאה השש־עשרה ידוע על יהודים ונוצרים אשר חיו

44 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.12.

45 J.C. Aretin, Geschichte der Juden in Baiern, pp. 68, 70 n. g.

46 וינברג, עמ׳ 114. מכתבו של הקורפירסט אל הפקיד המקומי שמור באמת״י, Schnaittach GA—S/135.5(2).

47 שם, עמ׳ 134.

48 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.5(7).

49 נספח א, מסמך כז.

50 וינברג, עמ׳ 82. וראה להלן, עמ׳ 194, הערה 808. בשנת 1689 הגבילו היהודים מתן זכות התיישבות במקום לבניהם. ראה להלן, עמ׳ 168–169, סעיף כו.

51 להלן, עמ׳ 181–182. ביולי 1760 ביקשו יהודי שנייטאך רשות לשאת נשים מבנות המקום, אך בקשתם נדחתה (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.5(6)).

52 וינברג, עמ׳ 92.

53 מלחמת שלושים השנה (נספח א, מסמך כא), מלחמת הירושה הספרדית (וינברג, עמ׳ 95), מלחמת הירושה האוסטרית (שם, עמ׳ 137–138, 151).

54 שטאמלר (לעיל, הערה 4).

55 להלן, עמ׳ 159 (סעיף ג), 166 (סעיף יט), 231, 232 (סעיף ג).

זה בצד זה. בשנת 1746 צוין שיהודים ונוצרים גרים בבית אחד[56]. כנראה עקפו חוק לפיו אסור היה להעביר בעלות על בית מנוצרי ליהודי[57]. נותרו רישומים בדבר רכישות בתים מנוכרים בשנים 1602, 1665, 1715, 1734, 1749[58]. יש ידיעות משנת 1708 אודות בתים שמכרו יהודים לנוכרים[59]. במרוצת מלחמת שלושים השנה עמדו השלטונות במקרים שונים לימינם של היהודים. בשנת 1630 הוענק ליהודים, כתב הגנה ושמו "Salva guardia", אשר הבטיח להם הגנה מלאה מפני כל דרישות הצבא החונה בעיר[60]. בעיתות מצוקה התירו השלטונות ליהודים להכניס את מטלטליהם למבצר רוטנברג[61]. כן סייעו ליהודים שנפגעו על־ידי חיילים[62]. השלטונות הושיטו סעד ליהודים לצורך גביית חובות שחבו להם. דברים ברוח זו נכללו באיגרת חסות שהוענקה בשנת 1644[63]. בשנת 1666 עמדו השלטונות לימין יהודים אשר נוצרים נמנעו מלפרוע חובותיהם להם[64].

הכמורה המקומית גילתה יחס שונה כלפי היהודים. בשנת 1698, אחר מתן איגרת חסות, טענו כמרים אחדים, שהיהודים הינם היחידים אשר נותרו "חסרי אלוהים", באשר לא קיבלו עליהם את הדת הקתולית. יהודי המחוז סוחרים בימי ראשון ובחגי נוצרים, מעסיקים נוצרים במלאכות האסורות להם בימים אלה, ובכך מרחיקים אותם מן הכנסיות. יתר על כן, הימצאותם של היהודים גוררת בכל שנה "המרת דת באלפים" (!). הממשלה באמברג דחתה קובלנה זו[65]. בשנה זו, 1698, השמיע אחד הצעירים בקהילה דברי גידוף נגד הנצרות, ועורר בכך התרגשות בשני המחנות. היהודים הכחישו כל אחריות למעשה זה, ואילו המגדף ברח מן המקום[66].

בשנת 1746 העלו הכמרים ומועצת העיר שנייטאך קובלנות שונות, ובהן על מגורי יהודים ונוצרים בבית אחד בניגוד לעמדת הכנסיה, וכן על שנוצרים עובדים אצל יהודים בימי חג נוצריים החלים בימי חג יהודיים. תביעתם היתה שיחרור "מהאויבים המושבעים הללו של הדת הנוצרית", אך השלטונות לא נענו לכך[67].

56 וינברג, עמ' 135.

57 שנילבוגל (לעיל, הערה 1), עמ' 36.

58 להלן, עמ' 211–212, 283 (סעיף יג); וינברג, עמ' 16, 151, 156.

59 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.3, בראש הפנקס ללא מספור; להלן, עמ' 219.

60 ראה נספח א, מסמך כא.

61 נותרו רישומים מן השנים 1619 (אמת"י, Ottensoos GA—S/139.8), 1639 (נספח א, מסמך ב). במהלך המלחמה הטילו לעתים מפקדי המבצר תשלומים בשיעור גבוה, אך היוזמה לכך היתה מקומית (וינברג, עמ' 23, 25).

62 שם, עמ' 20. וראה עמ' 16–17.

63 נספח א, מסמך כז.

64 שם, מסמכים י–יד.

65 וינברג, עמ' 90–94. פנייה זו גררה הצעה, בשנת 1699, בדבר גירוש היהודים, אשר נדחתה על־ידי השלטונות, אחר קבלת חוות דעתם, בשנת 1701 (שם). וראה איזכורים בדבר העסקת משרתים בבתי־היהודים בשנים 1644 (נספח א, מסמך כז), 1699 (להלן, עמ' 196, סעיף ב).

66 וינברג, עמ' 86.

67 שם, עמ' 134–135. היו כמרים שהסתייגו מקובלנה זו (שם, עמ' 136). וראה על מחאות הכנסיה נגד מכירת בתי נוצרים ליהודים, שם, עמ' 146, 151, 165.

כללו של דבר, יחסה של הכמורה אל היהודים בשנייטאך היה דוחה. במאות השבע־עשרה–תשע־עשרה היה על היהודים לשלם היטל לכמורה (Stolgebuehren)[68]. ידועים שני מקרים של המרת דת בשנים 1712[69], 1714[70].

בין האוכלוסיה האזרחית לבין היהודים קויימו, ביחסי יום יום, קשרי שכנות[71]. לא נותרו רישומים המעידים על רדיפות או פגיעות שיטתיות של בני המקום ביהודים. ברם, קיימת היתה גם אווירה של חשדנות, בשנת 1689 נקבע כי בן קהילה שיגלה דבר סתר לגויים, יענש מאד[72]. מנגד, גילתה האוכלוסיה האזרחית חשש מפני תחרות כלכלית עם היהודים וביקשה — במאות השבע־עשרה–שמונה־עשרה להצר את צעדיהם במסחר ובשאר ענפי הכלכלה. בשנת 1669 פנו מועצת העיר שנייטאך ותושבי המקום אל הקורפירסט בכתב מחאה מפורט נגד עיסוקיהם הכלכליים של היהודים. האשמותיהם נדחו על־ידי הגאן־ערבן וסופר בית־המשפט כבלתי־נכונות, או כמוגזמות[73]. במאות השבע־עשרה ועד למחצית המאה התשע־עשרה קנו גויים חלקי בשר טריפה מיהודים. סוחרי בשר גויים קמו נגדם, ואף פנו בקובלנה נגד היהודים שעסקו בכך, אך תביעתם נדחתה[74].

כסיכום, דומה כי למרות ההגבלות שהוטלו לעתים על היהודים, לא שררו יחסים מתוחים בינם לבין השלטונות ובני המקום: הכמורה המקומית גילתה, אמנם, התנגדות ליהודים, אך לא היה בכך כמעט כדי להשפיע על מעמדם. עובדה היא כי בשנייטאך לא הוקם מעולם רובע סגור, בו גרו יהודים בלבד[75].

68 ראה אודותיו: להלן, עמ׳ 331, 332. וראה עמ׳ 288–289; נספח ב; וינברג, עמ׳ 32; S. Schwarz, Die Juden in Bayern, p. 35.

69 A. Wuerfel, Historische Nachrichten von der Judengemeinde zu Nuernberg, p. 118. (המדובר ביהודיה מקהילת פורט).

70 H. Barbeck, Geschichte der Juden in Nuernberg und Fuerth, p. 40. (יהודיה משנייטאך).

71 בשנת 1694 נאסר על תזמורת לנגן בפני יהודים בשבתות ובימים־טובים (ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 608). וראה אודות קשרי הכלכלה בין היהודים לבין הגויים, להלן, פרק ח.

72 להלן, עמ׳ 166, סעיף יט. וראה סעיף ך. תוקף ניתן לכך בשנת 1710 (עמ׳ 238, סעיף כא).

73 ארכיון אמברג, Muenchener Hofkammer 1846; וינברג, עמ׳ 43.

74 G. Renda, Der Konflikt der Rothenberger Juden mit der Metzgerzunft in Schnaittach, *Juedische Landgemeinden in Franken*, pp. 79–86.

75 שנילבוגל (לעיל, הערה 1), עמ׳ 36.

פרק ג

מדינת אשפ״ה

בשתי המאות שקדמו לאמנציפאציה חיו רוב היהודים במדינות גרמניה השונות — במקומות בהם היה עיקר הישוב היהודי מפוזר בכפרים ובעירות קטנות ללא קהילה מרכזית גדולה — במסגרת האירגונית של ה״מדינה״, איגוד המשלב תפקידים וסמכויות של קהילה, עם אלה של גוף בין־קהילתי הפועל הן כלפי פנים והן כלפי חוץ[1]. במסגרת זו נכללה, מתחילת המאה השבע־עשרה — תחילת המאה התשע־עשרה, מדינת אשפ״ה אשר הורכבה מארבע קהילות במחוז רוטנבורג: אוטנזוס, שנייטאך, פורט, היטנבאך.

קהילת שנייטאך, הגדולה בהן, שכנה בבירת המחוז, עמדה בראש ה״מדינה״, והיתה הנושאת העיקרית בעולה. בכלל זאת המגעים עם השלטונות, וראשונה להם חידוש איגרות חסות, וכן גביית מסים. הקהילות הנילוות לשנייטאך כונו ״ישובים״[2]. פעלו בהן אמנם פרנסים ונושאי תפקידים נוספים, אך הן היו תלויות בשנייטאך, בה היו מצויים כל השירותים המשותפים לארבע הקהילות, כרבנות ובית־עלמין. כך נקבע בשנת 1655 כי לבני אוטנזוס יש ״דין יחיד נגד רבים״ לעומת שנייטאך, בכל הקשור בתשלומי מסים[3].

הידיעה הקדומה אשר בידינו אודות יהודים באוטנזוס (Ottensoos) היא משנת 1537[4]. במרוצת מלחמת שלושים השנה נהרס הישוב, והיהודים שיקמוהו מהריסותיו בשנת 1649[5].

מספר ראשי המשפחות באוטנזוס בשנים 1585–1814 על יסוד נתונים שונים[6] (ראה גרף). המגמה המתקבלת דומה ברובה לזו שבשנייטאך. בשנים 1698–1761

1 ראה כהן, בני המדינה, א, עמ׳ ט, יח. המלה ״מדינה״ מצויה בתיאור תפקידם של הפרנסים ״מנהיגי הקהלה והמדינה״ (עמ׳ 173), וכן ככינוי חברי הקהילות ״בני המדינה״ (עמ׳ 270). וראה להלן, פרק ד, עמ׳ 24, הערה 2.

2 ברישומים מן השנים 1655 (נספח ב), 1665 (להלן, עמ׳ 280). בשנת 1682 התמרמרו יהודי היטנבאך, באיזור הכפוף לשליט המקומי, על כי מקומם כונה ״ישוב״. פרנסי שנייטאך הסתמכו על המסורת בענין זה (אמת״י, אינ. (23) 3221). הכינוי ״ישובים״ היה מקובל גם להבא, והוא רווח במאה הי״ח. ראה להלן, עמ׳ 228, 247 (סעיף נט), 253, 264, 269.

3 נספח ב.

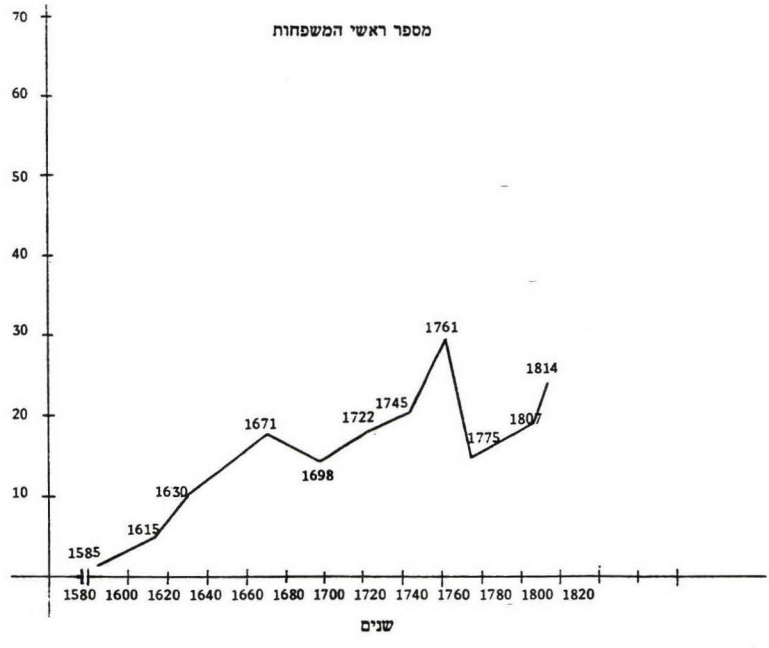
4 וינברג, עמ׳ 5–6.

5 נספח א, מסמך כא.

6 המקורות: אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, צ ע״א — ע״ב, קכב ע״א; להלן, עמ׳ 115; וינברג, עמ׳ 5, 7, 53–54, 87, 117–119, 320; M. Weinberg, Eine Statistik der Judengemeinde Schnaittach aus dem Jahre 1761, *BJGL*, 5 (1904), pp. 69–71. אחוז הריבוי הטבעי אינו ידוע.

עליה, ובשנים 1761–1775 ירידה. שלא כבשנייטאך קיימת באוטנזוס בשנים 1671–1698 ירידה, שרקעה לא נמסר. ושוב, בדומה לשנייטאך, עליה בראשית המאה התשע־עשרה.

קהילת אוטנזוס היתה הקרובה אל שנייטאך בשיתופה בהחלטות ובעול התשלומים[7]. הערכות רכוש קויימו באותה עת בשתי הקהילות, וכן שילמה אוטנזוס מסיה ותשלומיה דרך קבע עם שנייטאך[8]. שמש קהילת שנייטאך שירת חלקית גם באוטנזוס. בני קהילה זו השתתפו במימון משכורתו[9]. מידי פעם קויימו בירורים בין שתי הקהילות, עקב סכסוכים אודות תשלום מסים[10]. בשנת 1655 גררו המחלוקות כתיבת פסק דין של רב הקהילה, ר׳ מרדכי מאדל[11].



מספר ראשי המשפחות בשנים 1585 — 1814 באוטנזוס

7 להלן, עמ׳ 290.

8 ראה, למשל, איזכורים לכך בשנים 1690 (להלן, עמ׳ 285), 1746 (עמ׳ 323), 1764 (עמ׳ 271).

9 להלן, עמ׳ 195–196, 268; נספח ב; אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ג ע״א.

10 בשנים 1619 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8), 1737 (להלן, עמ׳ 274), 1748 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16), 1749 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17), 1777 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8). וראה אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, עד ע״ב, צז ע״א.

11 נספח ב.

היטנבאך (Huettenbach) היתה מחולקת לשני איזורים, אשר הופרדו, בשנת 1532, על־ידי אבני גבול. האחד, שמו געצלאנגי (Gezlange), היה נתון למרות הגאן־ערבן ולאחר מכן לבווארייה. מישנהו היה כפוף, החל ברבע הראשון של המאה השש־עשרה, לשליטים המקומיים לבית לוכנר (Lochner). איזור זה היה "Landsass", כינוי לבעל אחוזה הכפוף לקיסר וכן לשליט המדינה, הקורפירסט הבווארי. אך, בעלי המקום טענו שהם אבירים חופשיים (freier Ritter), ולפיכך אינם כפופים לבווארייה אלא ישירות לקיסר.

הידיעה הקדומה שבידינו אודות התיישבות יהודים בהיטנבאך היא מראשית המאה הארבע־עשרה. בשנת 1300 הושיבו השליטים לבית זקנדורף (Seckendorf) יהודים במקום. ידיעות מאוחרות מכך הן משלהי המאה החמש־עשרה, מהמחצית השניה של המאה השש־עשרה, ומשנות העשרים של המאה השבע־עשרה[12].

מספר ראשי המשפחות בהיטנבאך בשנים 1605–1814, על יסוד נתונים שונים[13] (ראה גרף).

איזור בווארי: בשנים 1605–1630 קיימת ירידה, הנעוצה אולי, בחלקה, במלחמת שלושים השנה. מגמת ירידה מתונה מכך ניכרת בשנים 1648–1698. אולי פנו העוזבים אל האיזור הכפוף לשליט המקומי. עליה קלה קיימת בשנת 1698, בה הוענקה, איגרת חסות ראשונה של בווארייה לקהילות מדינת אשפ"ה. לאחר מכן קיימות תנודות רגילות.

איזור כפוף לשליט: ניכרת מגמה קבועה של עליה ללא תקדים, שהינה מעבר לריבוי טבעי. כל זאת באיזור שהשליטים המקומיים הכבידו בו תכופות עולם על נתיניהם היהודיים[14]. יתכן שניתן לכרוך זאת בכך שהשליטים האמורים ביקשו לשמור על עצמאותם, ועשו כל מאמץ, גם במאה השמונה־עשרה, למנוע מהם שישלמו מסיהם לבווארייה. בשנת 1671 מנע השליט המקומי גירושם על־ידי בווארייה, בהצביעו על הנזק הכספי אשר ייגרם כתוצאה מכך. ועוד, בווארייה פרשה חסותה על היושבים באיזור הנדון, בשנים 1771[15], 1777[16]. ניתן לשער כי השליט המקומי היה מעונין בריבוי מספר היהודים בתחומו, כדי שהכנסותיו תגדלנה.

טבעי הדבר שקשריהם של היושבים בהיטנבאך, באיזור געצלאנגי, היו הדוקים עם קהילת שנייטאך. איזכורים לכך נותרו מפרקי זמן שונים, בעיקר בקשר לתשלומי

12 וינברג, עמ' 6–8, 51. במאה הי"ז הוצא צו לפיו על לוכנר להגיע לידי הסכם, בדבר יהודי היטנבאך, עם שנייטאך. ראה להלן, עמ' 332.

13 מקורות: אמת"י Schnaittach GA—S/135.3, ג ע"א, קכא ע"ב; אמת"י, Schnaittach GA—S/135.11; 16; 17; שטאמלר (לעיל, פרק ב, הערה 4); להלן, עמ' 228, 305–306; וינברג, עמ' 87, 130; *M. Weinberg; Der Orient*, 7 (1846), p. 327 (לעיל, הערה 6). אחוז הריבוי הטבעי אינו ידוע.

14 להלן, עמ' 271; נספח א, מסמך טו; נספח ב; J.C. Aretin, Geschichte der Juden in Baiern, p. 104; שטאמלר (לעיל, פרק ב, הערה 4).

15 אמת"י, N 13/11.

16 וינברג, עמ' 169.

מסים[17]. לעומת זאת נקלעו לא אחת הקשרים בין קהילת שנייטאך לבין היושבים בהיטנבאך באיזור הכפוף למרותו של השליט המקומי, לידי משבר. בשנת 1681 התקיים בירור בפני בית־דין של זבל"א, בראשו עמד ר"א ענזלן, רב המדינה. נקבעה מכסת התשלום בה חייבים יהודי היטנבאך, באיזור האמור, על חובותיהם בעבר, וכן חובת סיועם להבא בתשלום המסים[18]. בירור נוסף בפרשה זו התקיים בשנת 1682, במהלכו איימו אנשי היטנבאך לפרוש ממדינת אשפ"ה ופרנסי שנייטאך קראו לנדותם[19]. מתברר שאנשי היטנבאך לא מימשו את כוונתם, שכן הם נשארו קשורים לרבנות המדינה ולבית־העלמין בשנייטאך, והתמידו לשלם תשלום שנתי לשנייטאך[20]. בשנת 1755 צוין כי ישנם בהיטנבאך המסרבים למלא אחר פסקי דין של רב המדינה[21]. לעתים התעורר הצורך בקיום בירורים בין קהילות שנייטאך והיטנבאך סביב תשלום מסים[22], ובמימון משכורת הרב[23].

פורט (Forth) היתה מחולקת לשני איזורים. בשנת 1523 נקבע כי הכביש החוצה בין שני האיזורים יהווה קו הגבול. האחד, היה נתון למרות הגאן־ערבן ולאחר מכן בווארייה. מישנהו, היה כפוף לשליטים המקומיים, תחילה לבית גוטסמן (Gottesmann) ולאחריהם לבית בינאו (Binau). איזור זה, בדומה להיטנבאך, נחשב "Landsass", והשליטים המקומיים נקטו במדיניות עצמאית, בטענם שהם כפופים ישירות לקיסר ולא לבווארייה. הם תבעו מסים גם מהיהודים שישבו באיזור שמחוץ לתחומם[24]. יתכן שתקיפותם זו של השליטים עשויה להסביר את העובדה כי הרישומים שבידינו אינם מעידים על קשרים הדוקים ששררו בין היהודים שישבו באיזור הבווארי בפורט לבין קהילת שנייטאך.

ראשית התיישבות היהודים בפורט היתה כנראה בשלהי המאה השש־עשרה. ידיעות מאוחרות מכך הן מראשית המאה השבע־עשרה[25]. מספר ראשי המשפחות בפורט בשנים 1698–1811, על יסוד נתונים שונים[26] (ראה גרף).

17 בשנים 1655 (נספח ב), 1665 (להלן, עמ' 281), 1764 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.3), 1808 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.3, צא ע"א).

18 אמת"י, אינ. 3221(25).

19 אמת"י, אינ. 3221(23).

20 נותרו רישומים שונים המעידים על כך מן המאה השמונה־עשרה, בשנים 1720 (להלן, עמ' 270), 1731 (וינברג, עמ' 125), 1764 (להלן, עמ' 272), 1777 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.3, עמ' ללא מספור), 1782 (שם, יא ע"א–יב ע"א), 1808 (שם, צז ע"א). וראה להלן אודות סיוע שנייטאך לקהילת היטנבאך במאה השמונה־עשרה.

21 להלן, עמ' 291.

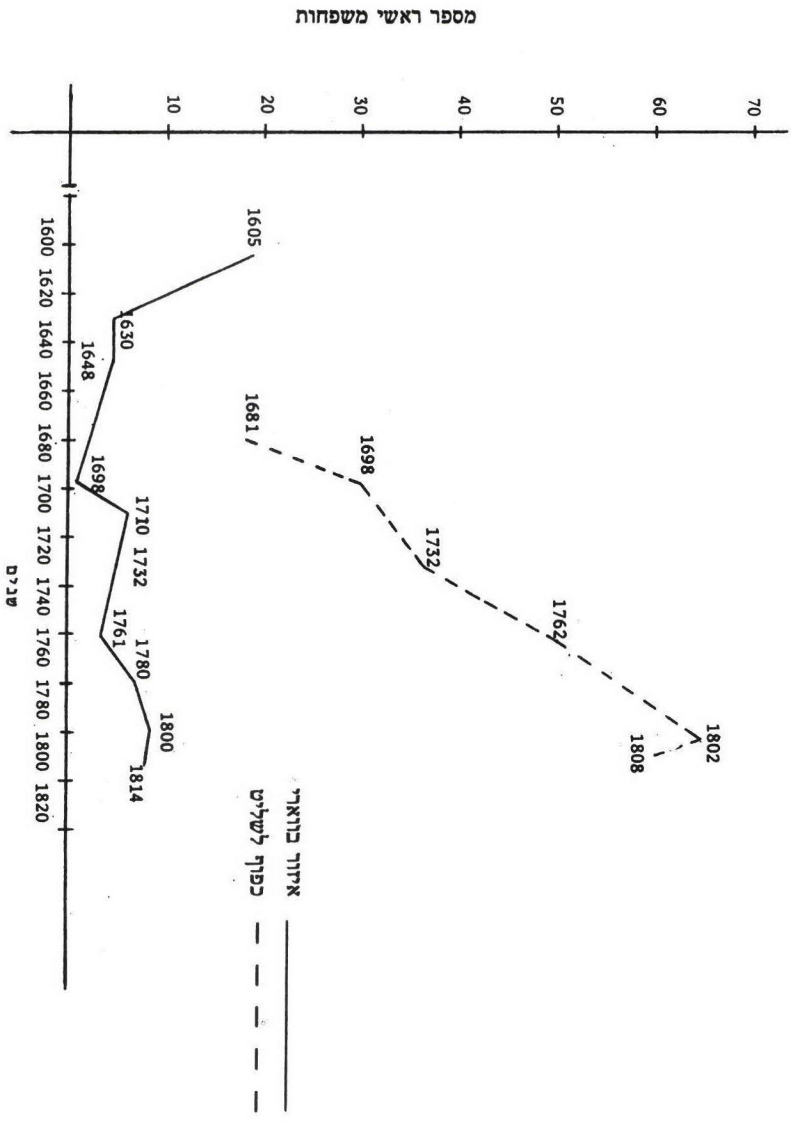
22 נותרו רישומים מן השנים 1694 (להלן, עמ' 174), 1710 (עמ' 253–255).

23 רישומים בשנים 1721 (וינברג, עמ' 122–124), 1800 (אמת"י, Ottensoos GA—S/139.8), 1801 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16).

24 נותר רישום בענין זה משנת 1724. ראה: וינברג, עמ' 129. וראה פרטים נוספים בדבר תקיפות השליטים, בשנים 1781–1790, שם, עמ' 159–164.

25 וינברג, עמ' 8, 126–130.

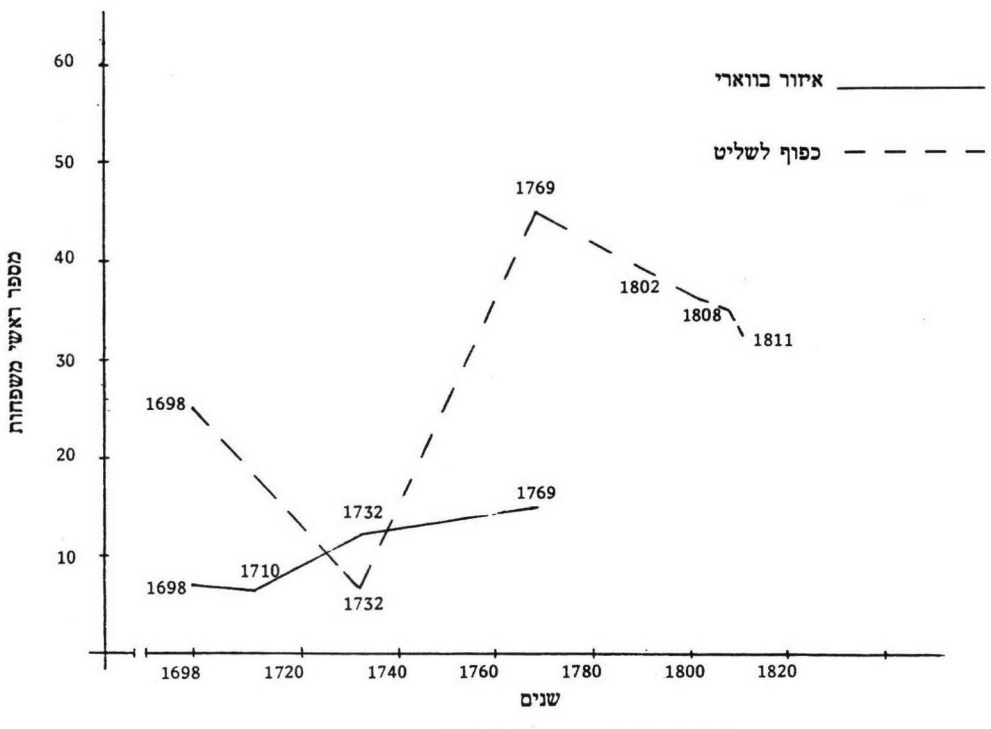
26 המקורות: אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16; להלן, עמ' 229; וינברג, עמ' 87, 130, 159. אחוז הריבוי הטבעי אינו ידוע.



מספר ראשי המשפחות בשנים 1605–1814 בהיטנבאך

איזור בווארי: המגמה הכללית הינה סבירה. קיימת עליה מתונה החל בשנת 1710. יצוין כי בתקופה זו התחוללו שתי מלחמות (מלחמת הירושה הספרדית ומלחמת הירושה האוסטרית). אולי תרמה לכך העובדה שפורט היתה מרוחקת מעט ממבצר רוטנברג (במלחמת הירושה האוסטרית ניכרת המגמה גם באיזור האחר בפורט). לא נותרו רישומים אודות מספר היהודים באיזור זה אחר שנת 1769.

איזור כפוף לשליט: בשנים 1698–1732 ניכרת ירידה חדה. אולי גרמה לכך היכללות האיזור באיגרת החסות שהעניקה בווארי בשנת 1698[27], למורת רוחו של השליט המקומי. בשנים 1732–1769 קיימת עליה חדה, ושמא ניתן להסביר זאת בדומה לקיים באיזור הכפוף לשליט בהיטנבאך. החל בשנת 1769 ניכרת ירידה. אולי היו שעקרו מקום מושבם לאיזור הכפוף לשליט המקומי בהיטנבאך, באשר היהודים שם היו היוזמים לקבלת איגרות חסות עצמאיות, שהוענקו בשנים 1771, 1777, לשתי הקהילות האמורות.



מספר ראשי המשפחות בשנים 1698–1811 בהיטנבאך

27 יהודי פורט השתתפו בתשלום שנתי למימון איגרת החסות, ראה להלן, עמ' 180. וכן היה בשנים 1717, 1732 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17).

דומה כי לעתים נהגה שנייטאך ביד רמה. בשנת 1681 נקבע שאין לפרנסי קהילה זו להתערב בסכסוכים פנימיים בהיטנבאך, וכי יש להותירם לטיפולו של רב המדינה[28]. בשנת 1710 קבלו נציגי קהילות היטנבאך ופורט, באיזור האמור, על נוכחות פרנס משנייטאך בעת קיום דיון משפטי בין בני קהילותיהם בפני רב המדינה. פרנסי שניטאך סירבו לשנות נוהגם, אך הם נדרשו לחדול מכך[29]. ב־24 במרס 1745 טענו אנשי אוטנזוס כי בראשית החודש נקבע שבין שתי הקהילות יערך בירור בזבל״א, אך בינתיים ביצעו אנשי שנייטאך מעשים חמורים, ובהם כליאת פרנס מאוטנזוס. בני קהילה זו איימו בפנייה לשלטונות. בשנת 1749 דרשו פרנסי אוטנזוס כי עמיתיהם בשנייטאך יקפידו על הוראה לפיה יזומנו רק אחת לחודש לשנייטאך, וכן שיגלו כלפיהם יחס הולם[30]. ידועים שני מקרים במאה השמונה־עשרה בהם עיכבה שנייטאך קבורת נפטרים. בשנת 1745 קבורת מלמד מאוטנזוס עד אשר נתקבל משכון, כערובה לתשלום, בשיעור רב מן המקובל[31]. בשנת 1784 קבורת ילד מפורט, עקב סכסוך בין שתי הקהילות[32]. לעתים התעוררו מחלוקות בין שנייטאך לבין שאר קהילות המדינה, שבחלקן גררו הזמנת בוררים מן החוץ, או הקמת בית־דין של זבל״א. כך בשנים 1619[33], 1663[34], 1665[35], 1681[36], 1710[37]. נותרו גם שני פסקי־דין מפורטים של רבני המדינה בסכסוכים האמורים, מן השנים 1655[38], 1690[39].

ברם, מעבר למחלוקות האמורות, אשר נוצרו במאתיים שנות קיומה של מדינת אשפ״ה, ניתן להצביע על ביטויי אחווה ושותפות גורל בין הקהילות החברות בה. הדוגמה האופיינית הינה הסיוע ליהודי היטנבאך, באיזור הכפוף לשליט המקומי, אשר צעדיהם הוצרו על ידיו. בשנת 1762 התחייבו היושבים באיזור זה לממן את ההוצאות אשר תהיינה כרוכות בפעולות פרנסי שנייטאך למענם בקרב השלטונות[40]. בשנת 1767 התחייבו בשנייטאך פרנסי היטנבאך, כי יעשו ככל אשר לאל ידם למנוע הטלת גזירות על־ידי השליט המקומי. כעבור שנה, בשנת 1768, התייצבו בשנייטאך שני יהודים מהיטנבאך, וקבלו על שפרנסי קהילתם אינם נאמנים להתחייבותם

28 אמת״י, אינ. 3221(25).
29 להלן, עמ׳ 253, 254, 256 (סעיף ו).
30 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8.
31 אמת״י, כנ״ל. וראה לעיל בדבר פגיעות בפרנסי אוטנזוס שבוצעו בשנייטאך בשנה זו.
32 וינברג, עמ׳ 161–162.
33 אמת״י, כנ״ל (קהילות שנייטאך ואוטנזוס).
34 להלן, עמ׳ 288 (כנ״ל).
35 להלן, עמ׳ 280, 284 (קהילות שנייטאך, אוטנזוס והיטנבאך).
36 אמת״י, אינ. 3221(25) (קהילות שנייטאך והיטנבאך).
37 להלן, עמ׳ 250–258 (שנייטאך ושאר קהילות מדינת אשפ״ה).
38 נספח ב. פסק של ר״מ מאדל בסכסוך בין קהילות שנייטאך ואוטנזוס.
39 להלן, עמ׳ 285–289. פסק של ר״א ענזלן בסכסוך בין הקהילות האמורות. וראה להלן פרק ו, עמ׳ 62–63.
40 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17.

האמורה. נקבע שפרנסי שנייטאך יטפלו בכך, ובהוצאות תישא קהילת היטנבאך[41]. בשנת 1773 נתכנסו בשנייטאך פרנסי קהילות מדינת אשפ״ה והחליטו להחלץ לעזרת אחיהם בהיטנבאך, עקב הגזירות שהטילו עליהם השלטונות, ובכללם כאלו המכוונות נגד קיום אורח חיים יהודי. נקבע שתקויים לצורך זה מגבית חובה בקהילות המדינה, והכספים יופקדו בידי פרנס החודש בשנייטאך[42].

בשנת 1806, עם איחודה, כאמור, של בואריה, היו שנייטאך, אוטנזוס, פורט והיטנבאך, כשאר הקהילות ברחבי בואריה. מדינת אשפ״ה בצורתה המקורית בטלה. רבנות המדינה היתה לרבנות מחוז. הקשרים בין ארבע הקהילות נשמרו במוסד הרבנות המחוזית, ובשימוש בבית־העלמין בשנייטאך.

41 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16.

42 אמת״י, כנ״ל. וראה: וינברג, עמ׳ 157.

פרק ד

רבני הקהילה

רשימת רבני קהילת שנייטאך[1]

ר׳ יצחק בר אברהם יודא	1603 (?)	— (?)
ר׳ מתתיהו ליברמן	1615	— 1619 (?)
ר׳ משה פרץ (סבלא)	1650	— 1651 (?)
ר׳ מרדכי מאדל	1655 (?)	
ר׳ שמשון אבלס	1661	— 1674
ר׳ אשר זכריה ענזלן	1674	— 1693
ר׳ יששכר בערמן פרנקל	1693	— 1708
ר׳ יצחק זעקל עטהויזן	1709	— 1710
ר׳ מאיר דילקא מפראג	1711	— 1713 (?)
ר׳ משה ברנדיס	1713	— 1716
ר׳ יוסף משה ברסלאו	1717	— 1721
ר׳ ברוך כהנא — רפאפורט	1721	— 1736 (?)
ר׳ אריה ליב כהנא — רפאפורט	1736 (?)	— 1742
ר׳ יהודה עמריך גומפרץ	1742	— 1767
ר׳ אברהם וואלרשטיין	1768	— 1792
ר׳ שלמה כהן	1792	— 1801
ר׳ מאיר הלר פרצפלדר	1801	— 1823
ר׳ ליב אוטנזוס (כיהן כממלא מקום של הרב)	1823	— 1826
ר׳ יהודה וולף נעקארסולמער	1826	— 1867
ד״ר משה זאלצר	1869	— 1883

1 המידע המצוי אודות רבני שנייטאך אינו שלם. אין איזכורים של הרבנים, המנויים בראש הרשימה, בפנקס הקהילה וביתר כתביה. ושמא כיהנו רבנים אף קודם לפרק הזמן הנזכר כאן בראשונה.

הרב ומעמדו

רבני שנייטאך כיהנו גם כרבני מדינת אשפ״ה. רב המדינה היה הסמכות הדתית העליונה של היהודים בטריטוריה פוליטית מסוימת. בדרך כלל נבחר על ידיהם, אלא שמינויו טעון אישור מטעם השליט, אם לא נתמנה במישרין על ידיו[2]. בעקבות איחודה של בווריה, בראשית המאה התשע־עשרה, היתה רבנות המדינה, כאמור, לרבנות מחוז בווארית.

עיון ברשימת הרבנים מעלה כי בתקופה של מאתים ושמונים שנה, כיהנו בקהילה זו תשעה־עשר רבנים, חלקם בסיוע מורי צדק (ראה להלן). במאה התשע־עשרה כיהן, במשך שלוש שנים, ממלא מקום של רב. בית דין שהתכנס, בשנת 1681, בשנייטאך, קבע כי סמכויותיו של ממלא המקום תהיינה זהות לאלו של הרב[3].

פרקי הזמן בהם כיהנו הרבנים:

10 שנה ומטה — 10 רבנים.
20 שנה ומטה — 5 רבנים.
22 שנה — 1 רב.
25 שנה — 2 רבנים.
41 שנה — 1 רב.

מרבית הרבנים בקהילה זו כיהנו, איפוא, תקופה לא ארוכה. כן היתה זו להם כהונתם הראשונה ברבנות. ארבעה בלבד כיהנו קודם לכן במשרות רבנות שונות[4].

רבני שנייטאך, החל ברי״ב פרנקל וכלה בר״מ הלר פרצפלדר, כיהנו גם כרבני קהילת זולצבירג (Sulzbuerg) בפפאלץ העילית, בה שירת מורה צדק אשר היה כפוף להם. עם פטירת ר״מ הלר פרצפלדר, ניתקה עצמה זולצבירג מהרבנות בשנייטאך, והיתה לרבנות עצמאית[5]. ארבעה רבנים כיהנו בתקופת רבנותם בשנייטאך גם כרבני קהילות אחרות[6], וכמספר הזה ניהלו משרתם בשנייטאך, ביושבם בקודש בקהילת פיורדא (Fuerth)[7]. שמונה רבנים פרשו מכהונתם בשנייטאך, וכיהנו במשרות רבנות בקהילות אחרות[8].

מסתבר כי יש לראות כגורם חשוב לכך את התנאים החומריים אשר הציעה מדינת אשפ״ה לרבניה. אחר תום כהונתו של ר״י ברסלאו, בשנת 1721, התעוררו חילוקי דעות בקהילה, אם להצטרף, מטעמי חיסכון, לרבנות בפיורדא. בתשובה לפניית

2 כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 157. המלה ״מדינה״ נכללת בחתימותיהם של רבני שנייטאך, בני הקהילה כינו את רבם ״אב״ד דמדינה״ (עמ׳ 125–126).
3 אמת״י, אינ. 3221(25).
4 רי״ב פרנקל, ר״מ ברנדיס, ר״ב כהנא־רפאפורט, ר״מ הלר פרצפלדר.
5 M. Weinberg, Geschichte der Juden in der Oberpfalz, IV, Sulzbuerg, pp. 9, 24.
6 ר״ש אבלס, ר״א ענזלן, רי״ב פרנקל, ר״מ הלר פרצפלדר.
7 רי״ב פרנקל, ר״מ ברנדיס, ר״ב כהנא־רפאפורט, ר״י עמריך.
8 ר״מ מאדל, דיין בווינה. כרבנים בקהילות אחרות כיהנו: ר״ש אבלס, רי״ז עטהויזן, ר״מ ברנדיס, ר״י ברסלאו, רא״ל כהנא־רפאפורט, ר״ש כהן, ר״י נעקארסולמער.

הממונה על המקום הבהירו היהודים כי בחרו בר״ב כהנא — רפאפורט, היושב בפיורדא, כרבה של שנייטאך, ולא ברב עצמאי, שכן אין ביכולתם להבטיח הכנסה ראויה למכהן במקום, ולפיכך לא שהו רבנים בקהילתם תקופה ארוכה[9]. מצב זה אופיני לרוב ה״מדינות״, אשר עקב היקפו ומצבו הכלכלי של היישוב היהודי בהן, לא היה ביכולתן להתחרות בקהילות הראשיות והבלתי תלויות, בגובה השכר[10]. בשנת 1694 נקבע שמשכורתו של רב קהילת שנייטאך, ר״ב פרנקל, תהיה 50 זהובים[11]. במרוצת הזמן גדל שכרו של הרב. בשנת 1710 היה שיעורו 100 זהובים[12], וכך נזכר בשנת 1731[13]. בשנת 1800, נאמר כי אין בשיעור זה כדי ספוק, והוחלט להעמידו על 150 זהובים[14]. ר״מ הלר פרצפלדר תבע קודם היכנסו לכהונתו, בשנת 1801, תוספת של 50 זהובים[15].

השוואת ההכנסה האמורה לזו של רבני קהילות אחרות, עשויה ללמד על שיעורה הנמוך. לדוגמה: משכורת הרב בקהילת פרנקפורט דמיין בתחילת המאה השש־עשרה היתה 75 זהובים, ובשנת 1606 — 400 זהובים. בפוזן — בשנת 1668, 312 זהובים. בברלין — בשנת 1727, 225 זהובים, 1730 — 545 זהובים, 1772 — 600 זהובים, 1774 — 744 זהובים. במדינת במברג, בשנת 1678 — 75 זהובים, 1718 — 100 זהובים, 1734 — 1803 150 זהובים, 1807 — 318 זהובים (+ 25 זהובים שכר דירה)[16].

הכנסתו של הרב[17] היתה מורכבת, כאמור, מהשכר השנתי הקצוב, אשר ניגבה באמצעות מס פנימי שהוטל על קהילות מדינת אשפ״ה[18], ומתשלומים בעבור שירותים שונים, בהם: מתן היתר נישואין[19], ״קבלה״ לשוחט[20], עריכת רשימת מלאי

9 וינברג, עמ׳ 117.
10 כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 227.
11 להלן, עמ׳ 175.
12 להלן, עמ׳ 256.
13 וינברג, עמ׳ 125.
14 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8.
15 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16.
16 כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 228. וראה שם דוגמאות נוספות.
17 ראה אודות נטילת שכר על־ידי הרבנים: ש. אסף, שם, עמ׳ 40–48; מ. ברויאר, הישיבה האשכנזית, עמ׳ 17; ח״ה בן ששון, הגות והנהגה, עמ׳ 160–161; כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 108–109, 120; הנ״ל, לתולדות הרבנות במוצאי ימי הבניים, ספר זכרון לבנימין דה־פריס, עמ׳ 283–284; מ. פרנק, קהילות אשכנז ובתי דיניהן, עמ׳ 22–25.
18 אמת״י, אינ. (25)3221; Schnaittach GA—S/135.16; Ottensoos GA—S/139.8; להלן, עמ׳ 233, 244, 253, 256; נספח ג, סעיפים א, ט.
19 להלן, עמ׳ 233–234, וראה שם, הערה 266.
20 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16. על מתן שכר לרב בעבור נתינת ״קבלה״ לשוחטים, ראה: פנקס במברג, עמ׳ 12, 13; פרידברג, סימן A, סעיף IV. — וראה אודות הכנסות נוספות של הרב: תקנות בוסקוביץ (סימנים צט, ק); פנקס — במברג (עמ׳ 11–13, 20–24); ברלין (עמ׳ נ, נג); דיסלדורף (סימן יב, עמ׳ 15–16); תקנות — הסן (עמ׳ 78); תמ״מ (סימנים קנח–קנט, קסב, קעב, תקסה, רעז, תרמב); ניקולשבורג (סימן קצ); פנקס פרידברג (שם).

של סחורות ועזבונות החייבים במס[21]. לרשותו של הרב הועמדה דירה בבית הקהל[22]. על קהילות מדינת אשפ"ה הוטל מס לאחזקת הדירה[23]. כמו כן החזיקה הקהילה בעבור הרב ואשתו מקומות בבית־הכנסת[24]. חיוב הוצאות שנבעו מהזמנת רבה של הקהילה, אשר דר מחוצה לה, לקיום דיון בשנייטאך, הוטלו על בעל־הדין[25]. שמם של הרבנים או של מורי צדק, לא נכלל ברשימות הערכת רכוש, ומכך ניתן להסיק שהם היו פטורים מתשלום מסים[26].

הרב נבחר בראשונה לכהונתו על־ידי נציגי קהילות שנייטאך ואוטנזוס. בשנת 1655 נקבעו הסדרי הבחירה[27]. הסדר זה אושר בשנת 1665[28]. בשנת 1681 פסק בית־דין שיושבי היטנבאך, באיזור הכפוף לשליט המקומי, פטורים מלשאת בהוצאות הכרוכות בכהונתו של רב בקהילת שנייטאך, ואין להם ליטול חלק בבחירתו. עם זאת יכהן הוא גם כרבם במלוא הסמכויות[29]. בשנת 1689 חזר וניתן תוקף להסדר שנקבע בשנת 1665[30]. בשנת 1710 נקבע, בתגובה למחאות נציגי קהילות היטנבאך ופורט, שנציג קהילת היטנבאך ישתתף בבחירה הסמוכה שלְ הרב, וכן בבחירה שלאחריה. לאחר מכן יטול את מקומו נציג קהילת פורט, וחוזר חלילה[31].

מינוי לרבנות נקבע למשך שלוש שנים. בשנת 1801 הודיעו פרנסי שנייטאך, למועמד לכהן כרבה של הקהילה, ר"מ הלר פרצפלדר, שנוהג זה מקובל בקהילתם מקדמת דנא[32]. ר' משולם זלמן כהן מפיורדא קבע, בשנת 1792, כי ההגבלה

21 וינברג עמ' 135, 136 הערה 1, 139, 145.

22 וינברג, עמ' 125.

23 להלן עמ' 269, 271. על הנוהג להעמיד דירה לרשות הרב ראה: ש. אסף, באהלי יעקב, עמ' 33; כהן, בני המדינה, א, עמ' 123, 193, 227. וראה: פנקס במברג, עמ' 12, 26; תקנות הסן, עמ' 79; מנהגי וורמייזא, סימן נה, סעיף ב. בבית הקהל בשנייטאך מוקמו גם דירות החזן והשמש (כך הודיעני מר א. גויטנר, מנהל המוזיאון בשנייטאך, במכתבו מיום 22 בדצמבר 1977).

24 אמת"י, N22 a/7, קל ע"א, קלב ע"ב. וראה על מקומו של הרב במזרח מימין לארון הקודש, פנקס — במברג, סימן סח; ברלין, עמ' נג. והשווה: ר. בונפיל, רבנות באיטליה בתקופת הרנסאנס, עמ' 110–111.

25 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17; וינברג, עמ' 125. על השתתפות בהוצאות הרב ראה: פנקס דיסלדורף, עמ' 16; תמ"מ, סימן תרכ"א.

26 על פטור הרב מתשלום מסים, ראה: ש. אסף, באהלי יעקב, עמ' 50; כהן, בני המדינה, ב, עמ' 214, הערה 2. וראה: תקנות הסן, עמ' 79; מנהגי וורמייזא, סימן נה, סעיף ב. וראה בדבר פטור הרב מחובת כריתת עצים, להלן, עמ' 331.

27 נספח ב.

28 להלן, עמ' 283, סעיף יב.

29 אמת"י, אינ. 3221(25).

30 להלן, עמ' 162.

31 להלן, עמ' 253, 256 (סעיף ג). בבחירת ר"מ הלר פרצפלדר, בשנת 1800, נטלו חלק נציגי שנייטאך, אוטנזוס ופורט (אמת"י, Ottensoos GA—S/139.8). בבחירת הרב היו קיימים נוהגים שונים ראה: תקנות בוסקוביץ, סימן יט; פנקס ברלין, עמ' לב; תקנות — הילדסהיים, סימן יד; ניקולשבורג, סימן רלח. וראה: ש. אסף, באהלי יעקב, עמ' 32–33. על סדרי הבחירה של רב המדינה ראה: כהן, בני המדינה, א, עמ' 184–190; תמ"מ, סימנים קמה, שלג, שנו.

32 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16.

האמורה בכתב־הרבנות של בנו, אינה נהוגה במדינות אחרות. אך עם זאת ציין שגם בכתב־הרבנות שלו נקבע פרק זמן זה[33].

תפקידו הראשון במעלה של הרב היה בתחום השיפוט[34]. לא נותר רישום בדבר המועד המדוייק בו הוענקה זכות האבטונומיה השיפוטית בתביעות שבין אדם לחבירו, ליהודים בשנייטאך. בשנת 1592 עמדו שני יהודים למשפט, עקב סכסוכים ביניהם, בפני הגאן־ערבן במבצר רוטנברג[35]. בתקופת שלטונם המשותף של הגאן־ערבן ובווארייה קיימת היתה זכות זו, והיא צוינה בשנת 1689[36]. בדומה נקבע באיגרת החסות הבווארית הראשונה, שהוענקה בשנת 1698[37]. הרשאה זו נזכרה בשנת 1710[38].

הרב עמד בראש בית־דין. ידועים שמות בודדים של דיינים בקהילה במאה השמונה־עשרה[39], וכן לא נותרו פרטים בדבר כהונתם. ההקפדה על קיום פסקיו של הרב אמורה בכל קהילות מדינת אשפ"ה[40]. הרב תיווך בסכסוכים שהתעוררו בין קהילת שנייטאך לבין יתר קהילות המדינה, אישר הסכמים בינותן וכן פסק בסכסוכים פנימיים.

פעילותו של הרב ניכרה גם בהנהגת הציבור. נטל חלק בהתקנת תקנות בקהילה. סמכותו אמורה גם לתקנות שניתקנו בקהילה על־ידי בוררים מקהילות אחרות. כך נקבע בשנים 1665[41], 1689[42]. הרב היה שותף גם בתהליך הבחירות למינויים בקהילה. בראשונה צוינה פעילותו זו בשנת 1689[43], ובאחרונה במינוי המאוחר המצוי בפנקס הקהילה, בשנת 1810[44]. בידי הרב הופקדה ההכרעה אם נבחר לכהונה בקהל רשאי שלא למלאה[45]. כן היה בסמכותו להאריך את כהונת ההנהגה היוצאת

33 אמת"י, כנ"ל. על קיומו של נוהג זה, ראה: ש. אסף, באהלי יעקב, עמ' 57–58; ח"ה בן ששון, הגות והנהגה, עמ' 178–180; כהן, בני המדינה, א, עמ' 184; כץ, מסורת ומשבר, עמ' 107.

34 ראה: מ. ברויאר, רבנות אשכנז, עמ' 13–14.

35 נספח א, מסמך א.

36 להלן, עמ' 159 (סעיף ג), 166 (סעיף יט).

37 וינברג, עמ' 82.

38 להלן, עמ' 231, סעיף א.

39 ר' אברהם כץ מווינדזבאך (Windsbach), כיהן כשתים עשרה שנה (וינברג, עמ' 186). בשנת 1801 לא היה חי (להלן, עמ' 304); ר' יהודא ליב שנאטיך, בשנת 1777 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17); ר' יואל בן קופל מפיורדא, בשנים 1773, 1777 (כנ"ל); ר' יצחק זעקל בן מרדכי כץ, נזכר כדיין בשנים 1722–1757 (להלן, עמ' 103, 264); ר' מאיר בן ליב, בשנת 1773 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17); ר' משה בן ליב אוטנזוס, בשנת 1758 (אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ב ע"א); ר' משה בן בנימין הלוי (אמת"י, N22a/14, סימן נט).

40 להלן, עמ' 257, סעיפים ט, י, יג; אמת"י, Ottensoos GA—S/139.1.

41 להלן, עמ' 284.

42 להלן, עמ' 169, סעיף כח. השווה על מעמדו של הרב בהתקנת תקנות, מ. ברויאר, רבנות אשכנז, עמ' 13; כהן, בני המדינה, א, עמ' 196.

43 להלן, עמ' 164–165.

44 להלן, עמ' 224. והשווה תמ"מ, סימן מח.

45 להלן, עמ' 167, סעיף כא.

של הקהילה[46], ואף לנהל אסיפות קהל בהן נקבע הרכבה[47]. בחתימתו בפנקס הקהילה אישר את הפרטיכל בדבר בחירת נושאי התפקידים בקהילה.

הרב היה פעיל במעמד הערכת רכוש. כך צוין בשנת 1655[48], וכן בהערכה האחרונה הכתובה בפנקס הקהילה, בשנת 1807[49]. בדומה נאמר בהערכת רכוש המאוחרת אשר בידינו, שהתקיימה בשנת 1810 בקהילת פורט[50]. בשנת 1665 נקבע כי שינוי בנוהלי הערכת רכוש, של קהילות שנייטאך ואוטנזוס, ייעשה בהסכמת רוב הקהל והרב[51]. כן אישר הוא בחתימתו את רשימת הערכת רכוש[52]. מעורבותו ניכרה בתחומים נוספים. בשנת 1694 נקבע שהוא יימנה על האחראים לניהול בית־עלמין[53]. בשנת 1698 הורה רי״ב פרנקל על סדרי גביית כספים לצורך פרעון הלוואה שהקהילה נטלה[54]. בשנת 1710 נקבע כי אם ההוצאות הכרוכות באחזקת בית־עלמין מרובות, יוצג המאזן הכספי בפני הרב[55]. בפנקס הקהילה מצויה חתימתו כאישור לשינויי בעלות על מקומות בבית־הכנסת, הכרעות שונות של הפרנסים, וכדומה. זאת נוסף לרישומיו הוא[56].

מטבע הדברים קיים היה שיתוף פעולה בין הרב לבין פרנסי הקהילה, בהתקנת תקנות ובדאגה לסדרי הקהל[57]. בידיו הופקדו סמכויות שיפוט כלפי הפרנסים[58], וכן זכות הכרעה במחלוקת שתתעורר ביניהם בדבר הטלת קנס[59]. ברור שהפרנס היה חייב לשמור על עצמאותו ומעמדו של הרב בפסיקת דין, ובדאגה לביצועו[60]. בידי הפרנסים הופקדו סמכויות שונות. בן קהילה המעונין לקיים דיון בזבל״א, יציע נימוקיו לכך בפני חברי ההנהגה, ואם ייראה הדבר בעיניהם יסייעו לו במבוקשו[61].

46 כך נהג רי״ב פרנקל בשנים 1694, 1702, 1704. ראה להלן עמ׳ 175, 185, 186.

47 בשנת 1713 ישב ר״מ ברנדיס בראש שתי ישיבות כאלו. ראה להלן, עמ׳ 272–273. על חלקו של הרב בבחירות בקהילה ראה: כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 109.

48 נספח ב.

49 להלן, עמ׳ 309.

50 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16.

51 להלן, עמ׳ 283, סעיף יב.

52 ראה על מעמדו של רב המדינה בהערכת רכוש: כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 195–196, ושם בהערות; תמ״מ, סימנים מח, צז. וראה להלן, פרק ז, עמ׳ 65–67.

53 להלן, עמ׳ 182.

54 להלן, עמ׳ 187–195. כספי הפרעון הופקדו בידיו (עמ׳ 220–222).

55 להלן, עמ׳ 256, סעיף ב.

56 וראה: כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 197. וראה על חלקו של הרב בהנהגת הציבור: מ. ברויאר, רבנות אשכנז, עמ׳ 10; כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 199; הנ״ל, לתולדות הרבנות במוצאי ימי הביניים, ספר זכרון לבנימין דה־פריס, עמ׳ 282–283.

57 ראה, למשל, להלן, עמ׳ 162, 169 (סעיף כז). אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16.

58 ראה להלן, עמ׳ 177, 199; נספח ד, סעיף ה.

59 נספח ג, סעיף כב.

60 ראה להלן, עמ׳ 159 (סעיף ג), 231–232 (סעיף א), 236 (סעיף יב), 267 (סעיף ב), 290. והשווה: תקנות הילדסהיים, סימן טו; מנהגי וורמייזא, סימן נה, סעיף ד.

61 להלן, עמ׳ 159, סעיף ג.

על הרב להיעתר לבקשת פרנס החודש בדבר הטלת חרם למניעת הדלפות מדיוני הפרנסים[62]. בתקנות שנייטאך שבידינו לא נכללו הוראות בדבר הרבנים, הקיימות בקהילות אחרות, בהן איסור עיסוק הרב במשא ובמתן[63]. אמנם לא נותר רישום בדבר פעילות כזו של רבני הקהילה.

הרבנים

א. הרב יצחק בר אברהם יודא

בכינוס פרנקפורט בשנת שס"ג (1603) יצג ר' יצחק בר אברהם יודא את קהילת שנייטאך[64]. רב זה הינו הראשון הידוע עליו כי כיהן כרבה של שנייטאך.

ב. הרב מתתיהו ליברמן

רבה השני של הקהילה, הידוע לנו, היה ר' מתתיהו ליברמן. שמו חתם: "מתתי' ליברמן ב"מ יואל קצינלינפויגין אבד"ק שנייטיך[65]". בשנת 1619 פנה הממונה על האיזור מטעם השלטונות, אל "רב היהודים", כנראה ר"מ ליברמן, בבקשה לתווך בסכסוכים בין הקהילות[66].

ג. הרב משה פרץ (סבלא)

בערך בשנת 1650 נתמנה כרב, ר' משה פרץ, אשר שמו היה בפי העם "סבלא". לא נותרו פרטים אודות פעילותו בקהילה, פרט להימצאות שמו בפתק של היטל יחיד בשנת 1651[67].

62 להלן, עמ' 166 (סעיף יט), 238 (סעיף כא). על היחסים בין הרבנים לבין הפרנסים השווה: ש. אסף, לקורות הרבנות, עמ' 54–55; מ. ברויאר, מעמד הרבנות, עמ' 53, 61–63; הנ"ל, רבנות אשכנז, עמ' 22–25, 29–30; כץ, מסורת ומשבר, עמ' 110; פינקלשטיין, עמ' 228, 242 הערה 4; ע. שוחט, עם חילופי תקופות, עמ' 100–101; S. Schwarzfuchs, Études sur L'origine et le développement du Rabbinat au Moyen Age, pp. 37, 60.

63 ראה: כהן, בני המדינה, א, עמ' 227.

64 ראה: M. Horovitz, Die Frankfurter Rabbinerversammlung vom Jahre 1603, p. 26; E. Zimmer, Jewish Synods in Germany During the Late Middle Ages, p. 188.

65 בהסכמתו לספר בן דעת, פירוש לספר תהלים, מאת ר' בענדט אכסלרוד בה"ר יוסף לוי, הענא שע"י. ההסכמה צוינה בספרו של לוונשטיין, מפתח ההסכמות, עמ' 110.

66 אמת"י, Ottensoos GA—S/139.8.

67 וינברג, עמ' 35. על יחוסו המשפחתי ראה: כהן, בני המדינה, ג, עמ' 402.

ד. הרב מרדכי מאדל[68]

השנה בה נתמנה ר״מ מאדל לכהונתו בשנייטאך אינה ידועה. אך ברור שבשנת 1655 כיהן בה, ושנה לאחר מכן כיהן כדיין בווינה[69]. שמו חתם: ״מרדכי מתקריא מאדל בלא״א הרב דוד איש מבית לוי איטינגן[70]״. אטינגן (Oettingen) בשוואבן סמוכה לריס (Ries). לפיכך כונה: מודל ריס, וכן מודל אטינגן[71].

ר״מ מאדל הנציח שמו בהכרעתו כבורר, בשנת 1655, בסכסוך בין קהילות שנייטאך ואוטנזוס[72]. חשיבותו הרבה של פסק־דין זה נגולה בעובדה שהסתמכו עליו בבירורים שונים בשנים 1665[73], 1689[74], 1690[75], 1709[76], 1710[77], 1755[78], 1764[79].

ה. הרב שמשון אבלס[80]

ר׳ שמשון בן יונה אבלס מפראג, נתמנה לכהונתו בשנייטאך בשנת 1661. החל בשנת 1667, כיהן גם כרבה של במברג (Bamberg), בפראנקוניה העילית.

נותרו איזכורים בדבר הימנותו בהרכבי בתי־דין בשנים 1663[81], 1665[82]. בשנים 1664–1665 התערער מעמדו בשנייטאך. שתי סיעות קמו בקהילה, האחת תמכה בו, והאחרת התנגדה. החיכוכים התמידו עד שנת 1673, והצדדים אף פנו לשלטונות[83].

68 עליו: וינברג, עמ׳ 36, ובספרות המצוינת אצלו; *BJGL*, 4 (1903), p. 33. על יחוסו המשפחתי ראה: כהן, שם, עמ׳ 411.

69 ב־19 במרס כתב פסק־דין בשנייטאך (נספח ב). ב־27 באפריל 1656 כתב בווינה מכתב,בו ציין אחר חתימת שמו: ״זעירא דבי דינא פה ק״ק וינא״ (נדפס אצל לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 213). בכותרת העתק פסק־הדין הנזכר צוינה כהונת מחברו בווינה.

70 נספח ב.

71 השם ״ריס״ צוין במצבת נכדו מרדכי מאדל בן אברהם ריס (נדפס אצל ק. ליבן, גל עד, עמ׳ 69, מס׳ 135). השם ״אטינגן״ ראה להלן, עמ׳ 250.

72 נספח ב.

73 להלן, עמ׳ 283, סעיפים יא, יב.

74 להלן, עמ׳ 162, סעיף ז.

75 להלן, עמ׳ 285.

76 ר״ז עטהויזן העתיק, בשנה זו, את פסק־הדין בשלמותו. ראה סיום נספח ב.

77 להלן, עמ׳ 250, 252.

78 להלן, עמ׳ 290.

79 להלן, עמ׳ 264, 265.

80 עליו: וינברג, עמ׳ 40–41, 54–63, ובספרות המפורטת שם; לוונשטיין, מפתח ההסכמות, עמ׳ 95 (צוין בשם האב). ר׳ שמואל קאיידנובר הפליג בגדולתו בתורה של ר״ש אבלס, בתשובתו אליו. ראה שו״ת אמונת שמואל, סימן כג. אגב, בסימן לד מצויה שאלה מאדם בקהילת פיורדא, בה הזכיר את אב״ד שנייטאך.

81 להלן, עמ׳ 288.

82 להלן, עמ׳ 284; אמת״י, אינ. 3221(25).

83 ראה וינברג, עמ׳ 54–59.

הד לפרשה זו ניתן למצוא בהוספת הציון "לעת עתה" באיזכור שם הקהילה בחתימת שמו בשנים 1665[84], 1669[85]. יתכן כי עקב מעמדו הרופף, פרש מכהונותיו בשנייטך ובכמברג בשנת 1674, ושב לעיר הולדתו פראג, בה כיהן כמורה צדק.

ו. הרב אשר זכריה ענזלן[86]

ר' אשר זכריה ענזלן התמנה לכהונתו בשנת 1674, וכיהן בה עד לפטירתו בשנת 1693. בפרק זמן זה כיהן גם כרבה של קהילת זולצבאך (Sulzbach), בפפאלץ העילית. בערך בשנת 1683 ועד לשנת 1690 כיהן גם כרבה של קהילת ביירויט (Bayreuth), בפראנקוניה העילית. שמו הפרטי המלא היה, כאמור, אשר זכריה, אך בחתימתו נהג לציין רק את השם: אשר.

בתקופת כהונתו תיקן שורה של תקנות. הקדומות בינותן, הידועות לנו, קשורות לסדרים שונים בקהילת אוטנזוס[87]. בשנת 1681 עמד בראש בית־דין של זבל"א אשר הכריע במחלוקות בין הקהילות[88], שנתיים לאחר מכן, בשנת 1683, נימנה על בית־דין, יתכן של זבל"א, אשר פסק בדבר תשלומי כספים בקהילת במברג[89]. בשנת 1689 חתם ראשון, כרבה של הקהילה, על מערכת תקנות[90], וכן בסכסוכים בין הקהילות[91]. בשנת 1690 חתם על תקנה בדבר אחד התשלומים[92], וכן קבע את מכסת דמי הקבורה[93].

בספר הזכרת נשמות של הקהילה נאמר אודותיו: "הרב החסיד מוהר"ר אשר זכרי'... שהרביץ תורה בישראל והי' אב"ד פה כמה שנים ונמצאו בו כמה מעלות טובות ומידות חסידות"[94].

84 להלן, עמ' 284.
85 בהסכמתו לספר אור חדש, מאת ר' חיים בוכנר, אמשטרדם תל"א.
86 עליו: וינברג, עמ' 63, 65–76; כהן, בני המדינה, ב, עמ' 164, הערה 114; M. Weinberg, Geschichte der Juden in der Oberpfalz, V, Herzogtum Sulzbach, p. 16.
87 אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ב ע"א, ה ע"א; אמת"י, Ottensoon GA—S/139.8.
88 אמת"י, אינ. 3221(25).
89 פנקס במברג, עמ' 15 (וראה שם, הערה 2).
90 להלן, עמ' 170.
91 להלן, עמ' 285–289. סופר הפנקס כתב שמו: ענזל.
92 להלן, עמ' 172. בשנה זו אישר גם חתימתם של שני נאמני הקהל (עמ' 226).
93 להלן, עמ' 182–183. סופר־הפנקס כתב שמו: ענזיל.
94 נדפס אצל וינברג, עמ' 182, סימן 63, ותוקן על־יסוד כתב־היד, אמת"י, N22 a/14.

ז. הרב יששכר בערמן פרנקל[95]

ר׳ יששכר בערמן בן ר׳ דוד יצחק זעקל פרנקל — שמו הפרטי המלא: שמואל עלי יששכר[96], בשנת 1686 לבטח כיהן כמורה צדק בקהילת פיורדא, ובה ישב כל ימיו. בשנת 1689 נימנה על הבוררים אשר התקינו בשנייטאך מערכת תקנות[97]. בשנת תנ״ב (1691–1692), לכל המאוחר, ניהל את הרבנות המחוזית של אנסבך (Ansbach), בפראנקוניה התיכונה[98]. בשנת 1693 מונה כרב בקהילת שנייטאך. בשבת בשלח תנ״ג, י׳ בשבט (17.1.1693), נשא דרשת הכתרתו[99]. בכהונתו זו החזיק עד לפטירתו בשנת 1708. כן כיהן כרבה של קהילת זוגנהיים (Sugenheim), בפראנקוניה התיכונה. וכקודמו, כרבה של קהילת זולצבאך בפפאלץ העילית. בתקופת כהונתו של ר״ב פרנקל, היתה הרבנות בשנייטאך לאחת המפורסמות בדרום גרמניה. ר״ב פרנקל הסתייע, בפרקי זמן שונים, במורי צדק, ר״ש עקיבה בער ורח״ה מפפערשי.

ר״ב פרנקל הותיר אחריו תקנות והסדרים רבים בשנים 1698–1708, רובן נקבעו על ידו, מקצתן הותקנו בעצה אחת עם הפרנסים[100], ואחרות להן צירף חתימתו כאישור[101]. התקנות וההסדרים הם בתחומים הבאים: הנהגת הקהילה[102], פקידי הקהילה[103], הטלת ״איסור״ (= נידוי) וחרם[104], מסים ותשלומים שונים[105], צדקה[106] בית־כנסת ובית־עלמין[107], הסדרים בין קהילות מדינת אשפ״ה[108], שונות[109].

95 עליו: וינברג, עמ׳ 77–79, 84, 86, 98–100, ובספרות המצוינת שם; י׳ זימר, פרקים בתולדות היהודים בנסיכות אנסבך, על־פי מפתח השמות; כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 141; לוונשטיין, פירט, א, עמ׳ 174–177; ב״ש המבורגר, רבנו יששכר בערמן פרנקל ובני דורו, בראש הספר מטה יששכר, מאת ר״ב פרנקל, נתניה־ניו ג׳רסי תשמ״ה, עמ׳ 3–45. M. Weinberg, Die Memorbuecher der juedischen Gemeinden in Bayern, pp. 181–182; idem, Geschichte der Juden in der Oberpfalz, V, Herzogtum Sulzbach, p. 16.

96 כך בנוסח מצבתו, נדפס אצל M. Brann, Eine Sammlung Fuerther Grabschriften, *Kaufmann-Gedenkbuch*, p. 407, וכן בספר הזכרת נשמות של הקלאוז בפיורדא (נדפס אצל לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 157). השמות ״שמואל עלי״ נוספו קודם פטירתו (בראנן, שם, הערה 2).

97 להלן, עמ׳ 170. בשנת 1696 הבהיר מובנו של אחד הסעיפים במערכת תקנות זו (עמ׳ 177).

98 המבורגר (לעיל, הערה 95), עמ׳ 19.

99 נדפסה בספרו מטה יששכר, כא ע״ב–כב ע״א.

100 להלן, עמ׳ 172–173, 177–178, 199–200, 203, 215–216.

101 להלן, עמ׳ 173, 177, 183–185.

102 להלן, עמ׳ 175–177, 184–186, 197, 199–200, 208, 213.

103 להלן, עמ׳ 195–196, 202, 203.

104 להלן, עמ׳ 173–174, 211.

105 להלן, עמ׳ 173, 181–182, 185, 187, 188–195, 199–202, 207, 209, 211–212 (וראה עמ׳ 214–215), 216; אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ד ע״ב. וראה להלן, עמ׳ 243 (סעיף מה), 244–245 (סעיף נא).

106 להלן, עמ׳ 185–186, 197, 207.

107 להלן, עמ׳ 186, 196, 207–209. בית־עלמין: עמ׳ 174–175, 207–208.

108 להלן, עמ׳ 174–175, 195–196, 207–208.

109 להלן, עמ׳ 196–197 (נוהל קניות בשוק והסדרים לגבי עניים); 197–198 (הסדר בדבר צוואה).

מעמדו המרכזי של ריי"ב פרנקל נגול בתקנות ובהסדרים האמורים, וכן ביחס ההערכה הנכבד בו זכה. בספר הזכרת נשמות של הקהילה נאמר אודותיו: "הגאון הגדול החסיד מורינו הרב ... עבור שהרביץ תורה בישראל והחזיק ידי לומדי תורה ועשה תקנות טובות פה ק"ק שנייטוך וגדר גדר ועמד בפרץ והיו בו כמה וכמה מעלות טובות ומדות חסידות, והי' אב"ד פה כמה שנים וסייע למעמד ומצב הקהילה בגופו ובמאודו והי' חסיד גדול ומדקדק במצות, וכמה שנים הי' מתענה מידי יום ביומו, ושאר מידות טובות שהי' בו קט היריעה מהכיל"[110].

ח. הרב יצחק זעקל עטהויזן[111]

ר' יצחק זעקל בן מנחם עטהויזן, כיהן כרבה של קהילת שנייטאך החל בשנת 1709. יתכן שהחזיק בכך גם בשנת 1711. בכותרת לתקנות שתיקן בקהילת אוטנזוס נאמר שקבען בשנת תע"א (1710–1711) כשהיה אב"ד בשנייטאך[112]. לאחר מכן קיבל את משרת הרבנות בקהילת מארקטברייט (Marktbreit), בפראנקוניה התחתית.

הרישום המוקדם של ריי"ז עטהויזן הינו בחודש יוני 1709, בו העתיק את פסקו, המוזכר לעיל, של ר"מ מאדל משנת 1655[113]. בשנת 1710 קמו בשנייטאך עוררין על פסקיו. בחודש ינואר 1710 הוסיף באיזכור שם הקהילה בחתימת שמו את הציון: "לעת עתה"[114]. במגמה ליישר את ההדורים במישור זה, ובאחרים, נבחרו שלושה בוררים, מקהילות אחרות, אשר עסקו בהתקנת תקנות מתאימות בחודשים מאי–אוקטובר 1710. בציינם כי עקב היחסים המעורערים נגרם פירוד לבבות בקהילה, הגנו הם על מעמדו של הרב[115].

ריי"ז עטהויזן הקדיש תשומת לב לפסקים ולתקנות שקדמו לו, וכן לתקנות חדשות. בחודש יוני 1709 העתיק, כאמור, את פסקו של ר"מ מאדל. בחודש

110 וינברג, עמ' 182, מס' 74, ותוקן על־יסוד כתב־היד (אמת"י, N22a/14). והשווה הנאמר עליו: להלן, עמ' 114, 115; בספר הזכרת נשמות של קהילת פיורדא (נדפס אצל לוונשטיין, פירט, א, עמ' 217); בספר הזכרת נשמות של הקלאוז בפיורדא (נדפס שם, ב, עמ' 157); בהסכמה של ר' יחזקאל לנדאו מפראג ("נודע ביהודה") ובית־דינו לספר מטה יששכר. וראה נוסח מצבתו (נדפס אצל בראנן [לעיל, הערה 96]).

111 עליו: אנציקלופדיה אשכול, ב, עמ' 125, ובספרות המצוינת שם; וינברג, עמ' 103–111. חיבר את הספרים שו"ת אור נעלם (קרלסרוה תקכ"ה. בסימן כז הנידון מקרה באשה שהתגוררה בישוב הסמוך לשנייטאך. וראה שם, סימנים כח–כט), אור לו בציון (קרלסרוה תקכ"ה).

112 אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ג ע"ב.

113 נספח ב. על־יסוד זאת יש לתקן קביעת וינברג, עמ' 103, לפיה כיהן ריי"ז עטהויזן, כרבה של הקהילה בשנת 1710 בלבד.

114 אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ב ע"א.

115 להלן, עמ' 231–232. דברי וינברג, עמ' 111, כאילו בתקופת פעילותם של הבוררים, לא כיהן ריי"ז עטהויזן, כרבה של הקהילה — מוטעים.

דצמבר באותה שנה, חיבר תוכן של מערכת התקנות אשר ניתקנו בשנת ת"ן (1689)[116]. כמו כן תיקן באוטנזוס תקנות בדבר סדרי הקהל[117], תשלומים שונים[118] ועניני בית־כנסת[119]. רי"ז עטהויזן זכה ליחס של הערכה. בשנת 1710, והוא בן כ"ה שנה בלבד, כינו אותו הבוררים: "הרב המופלא"[120]. ברישום בפנקס הקהילה תואר: "המאור הגדול אדונינו מורינו ורבינו הגאון[121]".

ט. הרב מאיר דילקא מפראג

ר' מאיר דילקא מפראג נתמנה כרבה של הקהילה בשנת 1711. יתכן כי כיהן בכך עד מחצית שנת 1713, שכן אז נבחר לכהונה זו רב אחר. בחודש יולי 1711, חתם על הודעה בדבר מינוי גבאי צדקה[122]. ברישום נוסף אישר תשלום חוב של אחד מבני הקהילה[123].

י. הרב משה ברנדיס[124]

ר' משה בן ר' יעקב ברנדיס, אשר כונה "ר' משה חריף", נבחר כרבה של קהילת שנייטאך ביולי 1713[125]. מקום מגוריו היה בפיורדא, בה כיהן כראש הקלאוז. בשנת 1715 נבחר כרב בקהילת בונצלא (Bunzlau) בבוהמיה[126], אך נשאר בפיורדא שנה נוספת. ברישומיו נהג לחתום: "הק' משה ברנדיס סג"ל חר"ג זצ"ל מפירדא[127]".

ר"מ ברנדיס התקין מערכת תקנות בקהילה, כנראה בראשית תקופת כהונתו בה, בשנת תע"ג (1713)[128]. מקצת תקנותיו נשנו, ויש שנוספו, בכרוז שהוקרא בשמו,

116 להלן, עמ' 328–329.
117 אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ב ע"א, ד ע"ב.
118 שם, ג ע"ב, ה ע"א.
119 שם, ג ע"ב, ד ע"ב.
120 להלן, עמ' 231.
121 להלן, עמ' 329.
122 להלן, עמ' 214.
123 להלן, עמ' 249. יתכן שהאישור ניתן באפריל 1711. ראה שם, הערה 453.
124 עליו: וינברג, עמ' 112–113; רצ"ה איש הורוויץ, לתולדות הקהילות בפולין, ירושלים תשל"ח, עמ' 540; L. Loewenstein, Zur Geschichte der Rabbiner in Mainz, 1615–1848, *JJLG*, 3 (1905), pp. 228–231. באחרונה פורסם, מכתב־יד שהשאיר אחריו, הספר חידושי רבי משה חריף זצ"ל, על מסכתות שבת, פסחים, ביצה, ירושלים תשמ"ז.
125 כך מתברר מרישום שלו בפנקס הקהילה בדצמבר 1713, בו ציין כי חצי שנה קודם לכן בא לקהילה לכהן בה ברבנות (להלן, עמ' 272).
126 בחודש נובמבר 1715 ציין זאת בחתימתו (להלן, עמ' 212, 215).
127 ר"מ ברנדיס הוזמן קודם לכן על־ידי מייסד הקלאוז בפיורדא, ר' גבריאל פרנקל, לעמוד בראש הקלאוז בקהילה זו שהוא ייסדו. בשנת 1706 נשא ר"מ ברנדיס את בתו, בלומלה, לאשה. כאות הוקרה לחותנו ציין בחתימתו: חר"ג = חתן ר' גבריאל.
128 נספח ג. ראה שם דברי הפתיחה.

על־ידי הפרנסים[129]. תקנותיו האמורות מקיפות בעיקר את התחומים: סדרי קהל, מסים ותשלומים, פדיית משכונות ויחס לאורחים. בדצמבר 1713, כינס שתי אסיפות קהל, בדבר הרכב הנהגת הקהילה[130]. בשנת 1715 הכריע במחלוקת בדבר חובת תשלום של מקצת בעלי בתים בקהילה, ובכך ביטל פסק קודם בענין זה, של ר״ב פרנקל[131].

יא. הרב יוסף משה ברסלאו[132]

ר׳ יוסף משה ברסלאו נבחר לכהונתו כרבה של קהילת שנייטאך בשנת 1717, וכיהן בכך עד שנת 1721. בשנה זו עבר לקהילת בורגפרפאך (Burgpreppach), בפראנקוניה התחתית, וכיהן כרב מדינת גראבפלד (Grabfeld). בפנקס הקהילה נותר ממנו רישום, בשנת 1718, בהימנותו על הרכב בית־דין אשר דן בפרעון חובות של הקהילה[133].

יב. הרב ברוך כהנא־רפאפורט[134]

ר׳ ברוך כהנא רפאפורט כיהן כרבה של פיורדא החל בשנת 1710. בשנת 1721 נתמנה גם כרבה של שנייטאך[135]. כיהן בערך עד שנת 1736. בשנים 1724–1731 הסתייע במורה צדק ר״ש מקעלן.

בשנת 1722 חתם בשנייטאך על הודעה בדבר מינוי שני גבאי צדקה[136]. בשנת 1729 פסק בדבר שני טובי קהל בשנייטאך אשר סירבו לחתום על החלטה שהתקבלה בישיבה של מנהיגי קהילות שנייטאך ואוטנזוס, בה נכח אף הוא. בשנת 1732 חתם בשולי פשרה בין קהילות שנייטאך ופורט בדבר תשלומים[137]. ר״ב כהנא — רפאפורט תיווך בסכסוכים בין קהילות שנייטאך ואוטנזוס. הוראותיו לא נותרו במקורן, אלא באיזכורים מאוחרים. באפריל 1749 על־ידי ר״י עמריך, רבה של

129 נספח ד. וינברג ולוונשטיין (לעיל, הערה 124) לא הזכירו מערכת תקנות זו.
130 להלן, עמ׳ 272–273.
131 להלן, עמ׳ 212, 214–215.
132 עליו: וינברג, עמ׳ 116; כהן, בני המדינה, ג, עמ׳ 403. מחברם של הספרים: כתנת יוסף (פיורדא תקכ״ט), חק יוסף (אמשטרדם ת״צ), שרש יוסף (אמשטרדם ת״צ). הוציא את ספרו של חותנו, ר׳ אברהם ברודא, תולדות אברהם (פיורדא תקכ״ט). בחתימתו ציין שם חותנו.
133 ראה להלן, עמ׳ 263.
134 עליו: וינברג, עמ׳ 117–119, 130–131; לוונשטיין, פירט, א, עמ׳ 177–181; כהן, בני המדינה, ג, עמ׳ 407.
135 וינברג, עמ׳ 119.
136 להלן, עמ׳ 263–264.
137 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17.

הקהילה[138], ובאוגוסט באותה שנה באיגרת של פרנסי אוטנזוס לעמיתיהם בשנייטאך[139]. ר״י עמריך חזר וציין בירור זה בשנת 1755[140].

ר״ב כהנא — רפאפורט נודע בכינויו: ״ר׳ ברוך חריף״, על יסוד גדולתו בתורה. בדומה כונה באיזכורים האמורים בתארים: ״הרב הגאון המפורסם״, או ״הגאון הגדול אדונינו״, ויש בכך כדי להעיד על מעמדו.

יג. הרב אריה ליב כהנא — רפאפורט[141]

ר׳ אריה ליב כהנא — רפאפורט בנו של ר׳ ברוך, נתמנה לכהונתו לכל המאוחר בשנת 1736, וכיהן בכך עד שנת 1742. בשנה זו עבר לקהילת היידינגספלד (Heidingsfeld), בפראנקוניה התחתית, וכיהן כרב מדינת ווירצבורג (Wuerzburg).

בחודש מרס 1736 חתם בשולי הודעה, בדבר מינוי גבאי ארץ־ישראל[142]. חודש לאחר מכן נטל חלק בראש אסיפת בני הקהילה, אשר דנה בהרחבת בית־הכנסת בשנייטאך, וחתם על ההסדר אשר גובש בה[143]. בשנת 1737 אישר חתימות פרנסי קהילות שנייטאך ואוטנזוס בדבר חיסול הדדי של חובות כספיים[144]. בשנת 1738 אישר בחירתם של שני גבאי צדקה[145].

ר״ל כהנא — רפאפורט זכה ביחס של הערכה. בשנת 1736 הוא כונה: ״הרב, האשל הגדול, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק[146]״. ר״א וואלרשטיין, רבה של הקהילה, כינהו בשנת 1772: ״הרב המפורסם[147]״. בספר הזכרת נשמות של הקהילה הועלה זכרם של שני בניו, ר׳ יצחק אברהם ור׳ דוב יעקב, המתוארים כתלמידי חכמים אשר היו מתמידים בלימודם[148].

138 שם.
139 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8.
140 להלן, עמ׳ 290.
141 עליו: וינברג, עמ׳ 131–132; לוונשטיין, פירט, א, עמ׳ 181–182; הנ״ל, מפתח ההסכמות, עמ׳ 162–163.
142 להלן, עמ׳ 273. שמו נכתב: ארי׳ ליב כץ.
143 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16.
144 להלן, עמ׳ 274.
145 שם.
146 להלן, עמ׳ 273 (על־פי ברכות כח ע״ב).
147 להלן, עמ׳ 114.
148 וינברג, עמ׳ 182–183, סימן 84. על־יסוד כתב־היד (אמת״י, N22a/14) יש לתקן: ששון, צ״ל: שמנו; השני, צ״ל: ושם השני; בנו, צ״ל: בני; צדקה, צ״ל: לצדק.

יד. הרב יהודה עמריך גומפרץ[149]

ר׳ יהודה ליאון בן ר׳ אריה ליב גומפרץ, היה נשוי לפייגלה מרים, נכדתו של רי״ב פרנקל, מרבניה הקודמים של הקהילה[150]. ר״י עמריך התמנה לכהונתו בשנת 1742[151], והחזיק בה עד שנת 1767. בשנייטאך ישב עד שנת 1756, בה נבחר לכהן כרבה של פיורדא, וממנה הנהיג רבנותו בסיוע מורה צדק ר״א וואלרשטיין. בראשית תקופת כהונתו ביקש הממונה על המקום להצר את צעדיו בטענו שהרב זוכה בהיטלים כספיים, תמורת כתיבת מסמכים שונים, ובכך נגרע חלקו. כן טען נגד סמכות הענישה שהיתה בידי הרב. אולם השלטונות דחו טענותיו[152].

רישומיו של ר״י עמריך הם מהשנים 1743–1764, ומקיפים את התחומים: הנהגת הקהילה ובחירתה[153], נוהלי קביעת ערך רכוש[154], מסים[155], בית־כנסת[156], היחסים בין קהילת שנייטאך לבין יתר קהילות מדינת אשפ״ה[157], שונות[158].

טו. הרב אברהם וואלרשטיין[159]

כאשר העתיק ר״י עמריך את מקום מושבו לקהילת פיורדא, בשנת 1756, מינה את ר״א וואלרשטיין כמורה צדק בשנייטאך, והוא כיהן בכך עד שנת 1768[160]. במרוצת שנה זו התמנה כרב, והחזיק בה עד פטירתו בשנת 1792.

ר״א וואלרשטיין היה מטבעו אדם רך, ולא עמד בפני הממונה על המקום, אשר פגע בסמכויותיו[161]. לפיכך התמנה ב־7 בנובמבר 1770 על־ידי השלטונות, בהתאם

149 עליו: וינברג, עמ׳ 132–133, 139–143, ובספרות המצוינת שם; כהן, בני המדינה, ג, עמ׳ 405; לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 86–87; הנ״ל, מפתח ההסכמות, עמ׳ 56.

150 כהן, שם, עמ׳ 409.

151 כך ציין לוונשטיין, שם, עמ׳ 86. וינברג, עמ׳ 131, כתב: 1743.

152 וינברג, עמ׳ 139–141.

153 להלן, עמ׳ 289, 314–315, 323–328; אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ב ע״א.

154 להלן, עמ׳ 316–318; אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16 (וראה להלן, עמ׳ 103, הערה 54).

155 להלן, עמ׳ 313–314, 321–323. וראה עמ׳ 206, הערה 954.

156 להלן, עמ׳ 316. וראה וינברג, עמ׳ 187–188 (הכרעת ר״י עמריך בדבר חברת ״מעריב בזמנו״).

157 אוטנזוס: להלן, עמ׳ 264–266, 289–290; אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17. היטנבאך: להלן, עמ׳ 270–272, 291. פורט: עמ׳ 269, 312–313.

158 להלן, עמ׳ 290–291 (דיון בתקנות קודמות בדבר הכרזת ״איסור״ וחרם).

159 עליו: וינברג, עמ׳ 143, 148–149, 152–153, 157, 159–161, 166–167, 170–171. חיבר את הספרים: מאמר אברהם, מחזה אברהם, זרע אברהם (בכרך אחד, פיורדא תקי״ז).

160 ב־24 במאי 1768 נזכר, בבירור דין, מורה צדק בקהילת שנייטאך (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16). מכאן שיש לתקן את קביעת וינברג, עמ׳ 143, לפיה כיהן ר״א וואלרשטיין כמורה צדק עד שנת 1767.

161 מסמכים בדבר הסכסוך בין ר״א וואלרשטיין לבין הפקיד המקומי שמורים באמת״י, M.H. 1846.

לפניית היהודים, יהודי החצר אנשיל לוי[162], כפרנס ראשי, הממלא גם תפקיד של שתדלן, כפי שהיה מקובל בחלק ניכר של ה"מדינות" בגרמניה. להלכה היתה הסמכות נתונה בידי ר"א וואלרשטיין, אך למעשה היה נתון להשפעתו של הפרנס, אשר נהג בתקיפות רבה. השניים הוסמכו לדון במשפטים פליליים ואזרחיים קלים, ברישום ירושות וחלוקתן, בעבירות מוסר ובעניני ממון. כן הורשו להטיל קנסות ועונשי מאסר, אשר הוצאו לפועל על־ידי השלטונות. על פסקי הדין שלהם לא ניתן היה לערער[163].

רישומיו של ר"א וואלרשטיין נכתבו בשנים 1757–1792, ומקיפים את התחומים: הנהגת הקהילה ובחירתה[164], מסים ותשלומים[165], בית־כנסת[166].

ר"א וואלרשטיין זכה בהוקרה מרובה. בספר הזכרת נשמות נאמר אודותיו: "הרב החסיד מוהר"ר אברהם בן החבר ר' אשר... שהרביץ תורה בישראל והיה אב"ד פה כמה שנים, ונמצאו בו כמה מעלות טובות ומידות חסידות"[167].

162 כיהן כפרנס החל בשנת 1749 (להלן, עמ' 324). בשנת 1757 התפטר במחאה על שלא זומן לישיבות ההנהגה (עמ' 326). בשנת 1762 נזכר כפרנס (אמת"י, N22a/7, קלז ע"א). התפטר מכהונתו זו בשנת 1779 מחמת גילו (עמ' 120). בספר הזכרת נשמות כונה: האלוף פ"ו ושתדלן גדול כהרר (וינברג עמ' 183, מס' 94, ותוקן על־יסוד כתב־היד, אמת"י, N22a/14). ראה אודותיו וינברג, עמ' 152–153; H. Schnee, Die Hoffinanz und der moderne Staat, IV, על־פי מפתח השמות בערכו (שמו הפרטי צורן Amschel); S. Stern, The Court Jew, על־פי מפתח השמות בערכו; C. Prestel, Juedische Hoffaktorem in Bayern, *Geschichte und Kultur der Iuden in Bayern,* p. 204. היה שותפו של הספק הממלכתי זעליגמן לב (לוי). ראה אודותיו בספרים הנ"ל, על־פי מפתח השמות בערכו.

163 ראה כהן, בני המדינה, א, עמ' 144. וראה שם, עמ' 153–154. ר"א וואלרשטיין קיים במסגרת תפקידו קשרים עם השלטונות בענינים שגרתיים של הקהילה. מסמכים בענין זה שמורים באמת"י, M.H. 1846; Schnaittach GA—S/135.5(1).

164 להלן, עמ' 112–116, 120–121, 123–124, 325; אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ז ע"ב; Ottensoos GA—S/139.8.

165 להלן, עמ' 106–107, 123, 124, 126, 150–152, 157, 291–292; אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ז ע"ב, ט ע"א, יז ע"א. בשנת 1761 חתם כמורה צדק, בסוף פנקס חשבונות של הקהילה (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.18).

166 קיימים למעלה מ־130 רישומים בהם אישר שינויי בעלות על מקומות בבית־הכנסת (להלן, עמ' 280. וראה וינברג, עמ' 186–188). באחת מדרשותיו שיבח את לומדי התורה בקהילתו (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17).

167 וינברג, עמ' 183, סימן 95, ותוקן על־יסוד כתב־היד (אמת"י, N22a/14). ראשי קהילת פרנקפורט ע"נ מיין קילסוהו בפנייתם אליו, בשנת 1757 (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17). וראה הסכמות ר"י עמריך ור' נפתלי הירש קצנלנבוגן לספרו מאמר אברהם, וכן תשובת ר' יוסף שטיינהרט אליו, בשו"ת זכרון יוסף, אבן־העזר, סימן יג.

טז. הרב שלמה כהן[168]

ר׳ שלמה כהן, התמנה לכהונתו כרבה של שנייטאך בשנת 1792, והחזיק בה עד שנת 1801, בה התמנה כרבה של קהילת מרגנטהיים (Mergentheim), בחבל ווירטמברג. אביו, ר׳ משולם זלמן כהן, רבה של פיורדא, הביע את שמחתו על בחירתו[169]. רישומיו הם בשנים 1793–1800, ומקיפים את התחומים: הנהגת הקהילה ובחירתה[170], מסים ותשלומים[171], בית־כנסת[172].

יז. הרב מאיר הלר פרצפלדר[173]

בחודש אפריל 1800 הודיע כנראה ר״ש כהן על רצונו לסיים את כהונתו בקהילה, ולפיכך התכנסו פרנסי קהילות שנייטאך, אוטנזוס ופורט לצורך בחירת רב חדש[174]. ר״מ הלר פרצפלדר נבחר לתפקידו בשנייטאך — ממקום כהונתו כרב בשנים 1769–1800, בקהילת אדלסדורף (Adelsdorf)בפראנקוניה העילית — כנראה בראשית שנת 1801[175]. בשנייטאך כיהן כרבה האחרון של מדינת אשפ״ה, וכן כרב קהילות זולצבירג בפפאלץ העילית, וארמרויט (Ermreuth) בפראנקוניה העילית. החזיק ברבנותו עד לפטירתו בשנת 1823.

רישומיו בשנים 1801–1821, מקיפים את התחומים: הנהגת הקהילה[176], מסים ותשלומים[177], בית־כנסת[178]. בספר הזכרת נשמות תואר: ״מורינו הרב מוהר״ר מאיר

168 עליו: וינברג, עמ׳ 171–172; לוונשטיין, פירט, א, עמ׳ 207. וינברג הפנה בסוף דבריו על ר״ש כהן, לספר הזכרת נשמות, סימן 101 (נדפס בספרו, עמ׳ 183). אולם הדברים המובאים אינם מצויים בכתב־היד (אמת״י, N22a/14).

169 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.11. הערכת האב את בנו נגולה בספרו שו״ת מהרז״ך, אורח־חיים, סימן ז; אבן־העזר, סימנים יא, יח (אגב, בסימן יא נזכרת שנייטאך).

170 להלן, עמ׳ 296–297, 298, 301.

171 להלן, עמ׳ 296, 297, 298–299; אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, יט ע״ב.

172 להלן, עמ׳ 280; אמת״י Ottensoos GA—S/139.2, י ע״א.

173 עליו: וינברג, עמ׳ 173–177.

174 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8.

175 ב־19 בינואר 1801 שלח ר״מ הלר פרצפלדר מכתב לפרנסי הקהילה בדבר הרבנות המוצעת. מכתב תשובה נשלח אליו ב־26 בינואר, ובסופו נתבקש להחיש בואו ככל האפשר (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16).

176 חתימה על רשימות נבחרים, להלן, עמ׳ 224, 302, 311–312.

177 להלן, עמ׳ 153, 304, 305, 306, 308, 309, 311; אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, יז ע״ב. בפנקס הגובים של שנייטאך (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3) מצויה חתימתו כאישור, בשולי המאזנים הכספיים בשנים 1801 (עא ע״א), 1802 (עד ע״א), 1804 (עז ע״א), 1810 (ק ע״ב).

178 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ו ע״ב, כ ע״א, כא ע״א. אישור יותר משבעים שינויי בעלות על מקומות בבית־הכנסת (להלן, עמ׳ 280).

בן החבר ר׳ יהודא ... שהרביץ תורה בישראל והיה אב״ד פה כמה שנים והיה מוהל ומתפלל, ונמצאו בו כמה מעלות טובות ועשה גמילות חסד וצדקה״[179].

יח. ר׳ ליב אוטנזוס

ר׳ ליב אוטנזוס כיהן כממלא מקום של רב הקהילה, בשנים 1823–1826. באוקטובר 1823 חתם בראשונה במסגרת תפקידו זה בשולי שינוי בעלות על מקום בבית־הכנסת[180].

יט. הרב יהודה וולף נעקארסולמער

ר׳ יהודה וולף נעקארסולמער, נתמנה כרב בשנת 1826[181], והחזיק בכך עד שנת 1867, בה התפטר מכהונתו, ונבחר כרב חברת הקלאוז בעיר מולדתו פיורדא.

בשנת 1830 קבע באוטנזוס שיעור הסכום אשר ינודב בעת העליות לתורה[182]. ביום כ׳ באייר תקצ״ד (1834) הכריז תענית לרגל הרחבת בית־העלמין בשנייטאך[183]. שנתיים לאחר מכן, בשנת 1836, חתם בשולי פירוט חובותיו של שליח ציבור, שוחט ובודק[184]. רישומיו בפנקס הקהילה, בשנים 1828–1843, הינם אישוריו לעשרות שינויי בעלות על מקומות בבית־הכנסת[185].

גדולתו בתורה מצאה ביטויה בנאמר אודותיו בפנקס הקלאוז בפיורדא: ״יגע מעת קטנותו בעמלה של תורה והגדיל ועשה פרי כי לו יד ושם בהלכות ובאגדות. מקדם היה רועה עדת ישרון ק״ק שנייטאך והגליל שנים רבות. וככלות כחו לעת זקנתו כי כבד עליו משא כל העם עזב את משמרתו ותקע אהלו בק״ק פה עיר מולדתו״[186].

רי״ו נעקארסולמער היה הרב האחרון בשנייטאך אשר רישומיו מצויים בפנקס הקהילה. בשנת 1868 פורסם מכרז בדבר הרבנות בשנייטאך[187]. לפי שעה הופקדו

179 וינברג, עמ׳ 183, סימן 100, ותוקן על־יסוד כתב־היד (אמת״י, N22a/14). וראה נוסח מצבתו, וינברג, עמ׳ 177. ביום ד׳ באייר תקע״א (1811) שלח ר׳ ליב וורמסר ממיכלשטאט איגרת לר׳ חונה, אב״ד בקהילת שנייטאך (שמורה ב־Haus der Bayerischen Geschichte, Ansbach). לא מצאתי את שמו בכתבי הקהילה. ושמא המדובר בר״מ הלר פרצפלדר אשר כיהן אותה עת, כאמור, כרבה של הקהילה. [האיגרת נדפסה עתה על־ידי רמ״נ רוזנפלד, צפונות יב (תמוז תשנ״א), עמ׳ קא–קב].

180 להלן, עמ׳ 280. וראה אודות פעילותו הקודמת בקהילה להלן, עמ׳ 154, הערה 474.

181 בשנת 1820 כתב רי״ו נעקארסולמער כי הנסיבות החומריות הקשות יצריכו אותו לצאת מכותלי בית־המדרש ולהתמנות כרב (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16).

182 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.1.

183 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, כג ע״ב.

184 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16.

185 להלן, עמ׳ 226, 280.

186 נדפס אצל לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 177.

187 Israelit, 1868, p. 826.

עניני הרבנות המקומית בידי הרבנות המחוזית בשוובאך (Schwabach)[188]. בשנת 1869 נמסר על בחירתו של ד״ר משה זאלצר[189], אשר החזיק ברבנות עד שנת 1883. עם התמנותו, בשנה זו, כרב המדינה בדוכסות ווימאר (Weimar), בטירינגן (Thueringen), חדלה להתקיים בשנייטאך הרבנות, והמחוז סופח לרבנות המחוזית בשוובאך[190].

מורי צדק

רשימת מורי צדק בקהילת שנייטאך

ר׳ שמעון עקיבה בער	1694	—	1704 (?)
ר׳ חנוך הענוך מפפערשי	1706 (?)	—	1708 (?)
ר׳ שלמה מקעלן	1724	—	1732
ר׳ אברהם וואלרשטיין	1756	—	1768

מורי צדק כיהנו כבאי כח של הרב. הם מונו לתפקידם על־ידי שלושה מרבני שנייטאך, אשר התגוררו בפיורדא. ר״ב פרנקל מינה את רש״ע בער, ואת רח״ה מפפערשי. ר״ב כהנא — רפאפורט מינה את ר״ש מקעלן. ר״י עמריך מינה את ר״א וואלרשטיין. תפקידם היה לדאוג, בכפיפות לרב, לצורכי הרבנות בקהילת שנייטאך, והנילוות לה. על מעמדם ניתן ללמוד מהכרעתם של הבוררים, בשנת 1710, לפיה אין לדחות קיום דיון משפטי עד בואו של הרב לקהילה, אלא יש לקיימו בפני המורה צדק[191]. הפרט היחיד הידוע על שכרם, מעיד על תנאים ירודים בהשוואה למשכורתו של הרב. בשנת 1694 נקבע כי משכורתו של הרב, ר״ב פרנקל, תהיה 50 זהובים, ואילו משכורתו של המורה צדק, רש״ע בער, 10 זהובים[192].

188 וינברג, עמ׳ 178.
189 Israelit, 1869, p. 265.
190 וינברג, שם.
191 להלן, עמ׳ 256 (סעיף ז).
192 להלן, עמ׳ 175.

א. הרב שמעון עקיבה בער[193]

ר׳ שמעון עקיבה בער בלא״א כהר״ר יוסף ר׳ הענוכש ז״ל מווינא[194], מונה כמורה צדק בשנייטאך לכל המאוחר בשנת 1694. בשנת 1704 כיהן עדיין במשרה זו[195]. עם תום כהונתו בשנייטאך, התמנה כרב בקהילת גונצנהאוזן (Gunzenhausen), בפראנקוניה התיכונה.

בפנקס הקהילה חתם שמו כאישור למכירת שני מקומות בבית־הכנסת בשנת 1698[196], וכן בשולי הודעה בדבר מעמדם הכספי של שניים מבני הקהילה[197].

ב. הרב חנוך הענוך מפפערשי[198]

ר׳ חנוך הענוך מפפערשי (Pfersee, בשוואבן) שירת כמורה צדק אחר תום כהונת קודמו רש״ע בער. המועד המדוייק בו מונה אינו ידוע, אך ברור שבשנת 1706 החזיק בכך. פרש מכך לכל המאוחר במרוצת שנת 1708, ומונה כרבה של קהילת גלנהאוזן (Gellenhausen), בחבל הסן.

בחודש אפריל 1706 קבע ר״ב פרנקל כי מורה צדק ר׳ הענוך ירשום פרעונם של כספי הנתינה שאיחרו בתשלומם[199]. בחודש נובמבר 1706 חתם שמו בשולי החלטה בדבר שטרות של הקהילה[200].

193 עליו: וינברג, עמ׳ 85–86; כהן, פנקס אנשבך, עמ׳ 493 הערה 218, ובספרות המצוינת שם; Encyclopaedia Judaica, 2, pp. 492–493. חיבר את הספרים: עבודת הבורא (וילהרמסדורף תמ״ח; זולצבאף תס״ז); מעשה ה׳ ([פפד״מ] תנ״א; ב, פיורדא תנ״ד); אביר יעקב (זולצבאך ת״ס); פי שנים (זולצבאך תס״ב. מחבר שותף היה ראש הקהל בקהילת צקנדורף במדינת במברג, ר׳ זעליגמן הלוי. קודם בואו לשנייטאך כיהן רש״ע בער כדיין בקהילה זו). ר״ב פרנקל, בהסכמתו לספר עבודת הבורא, תס״ז, כינה את מחברו ״מחותני״. מהסכמתו זו, וכן לספר פי שנים, ניכרת הערכתו הרבה את מחברם.

194 כך חתם בספרו פי שנים.

195 בחודש ספטמבר 1704 קבע ר״ב פרנקל הסדר בדבר תשלומי מסים, ובכללו ההוראה כי אם יהא צורך בבירור יתרת חוב של בעל־בית בקהילה, יבוצע זאת על־ידי ר״ע בער (להלן, עמ׳ 200). דברי וינברג (שם) לפיהם עזב הלה את הקהילה בשנת 1698, טעונים, איפוא, תיקון.

196 להלן, עמ׳ 312.

197 להלן, עמ׳ 198.

198 עליו: וינברג, עמ׳ 100–102, ובספרות המצוינת שם; נ׳ בן מנחם, שבלים בשדה ספר, סיני, סא (תשכ״ז), עמ׳ קצב–קצה. הוציא לאור את הספרים: שו״ת חינוך בית יהודא, ראשית בכורים (שני הספרים נדפסו פפד״מ תס״ח). בהסכמות ר״ב פרנקל לספרים האמורים ניכרת הערכתו הרבה את רח״ה מפפערשי.

199 להלן, עמ׳ 205.

200 להלן, עמ׳ 210.

ג. הרב שלמה מקעלן[201]

ר׳ שלמה מקעלן מונה לכהונת מורה צדק בשנייטאך, בערך בשנת 1724, וכיהן עד לפטירתו בשנת 1732. בפנקס הקהילה מצויה חתימתו בשולי הודעות בדבר מכירת מקומות בבית־הכנסת בשנים 1724–1731[202]. בשנת 1728 נקבע שיכתוב בפנקס הקהילה את אחת ההחלטות[203]. בשנת 1729 כתב פסק־דין של רב הקהילה ר״ב כהנא־רפאפורט, בדבר שני טובי קהל אשר סירבו לחתום על החלטת הקהל[204].

לסיכום, התמונה העולה מסקירת פעילותם של רבני שנייטאך, חלקם בסיוע מורי צדק, החל בראשית המאה השבע־עשרה, וכלה במחצית השניה של המאה התשע־עשרה, הינה בעיקרה של יציבות במעמדם ובסמכויותיהם.

201 עליו: וינברג, עמ׳ 119–121, 131. ציין, בטעות, כאילו מוצאו מקהילת Kolin. בחתימתו כתב תמיד: מקעלן (Koeln, בפרוסיה).

202 להלן, עמ׳ 313.

203 להלן, עמ׳ 268. אין בפנקס רישום של החלטה זו.

204 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17. פעילותו של ר״א וואלרשטיין כמורה צדק תוארה לעיל.

פרק ה

נבחרי הקהל

איזכורים ראשונים של שמות פרנסים בקהילת שנייטאך הינם ממחצית המאה השבע־עשרה, אך התמונה מתבהרת רק בשלהי המאה. להלן תיבחן פעולתה של הנהגת הקהילה ויתר נבחרי הקהל בשנייטאך, וכן שיטת המינויים החל בפרק הזמן האמור, וכלה בראשית המאה התשע־עשרה. בירור זה עשוי להעמידנו על מבנה קהילה קטנה בגרמניה.

סדרי בחירה

הגוף הבוחר

צורת בחירתם של נציגי הקהל הועלתה בפרקי זמן שונים. בשנת 1689 מינו מתקיני מערכת התקנות את הרכב הנהגת הקהילה[1]. לגבי המינויים בעתיד נקבע הסדר, שעיקרו: מקלפי ובה שמות בעלי־בתים בקהילה יוצאו, על־ידי הרב או החזן, תשעה פתקים. העולים בגורל ייבחרו בבחירות חשאיות שבעה אנשים, והם ימנו את נציגי הקהל. הנימנים על קבוצות הנבחרים הנזכרות, יתקעו כפם לרב כי באמונה יעשו[2]. המאפיין שיטת בחירה זו הינו מתן זיקה לבחירות לחוג רחב של אנשים, אך צימצום אפשרות הבחירה בין האנשים שהיו ראויים להיבחר[3].

1 ראה להלן, עמ׳ 160–161, סעיף ז.

2 להלן, עמ׳ 164–165, סעיף טז. נקבע כי אם ירצו בעתיד לשלב שינויים בסדרי הבחירה, יש להיוועץ תחילה ברב הקהילה (עמ׳ 165). תקיעת כף צוינה גם בשיטת מינויים שונה בשנים 1726 (עמ׳ 266), 1746 (עמ׳ 315). סדרי בחירות דומים, אם כי בשינויים ובכללם במספר הבוררים, ראה: תקנות ניקולשבורג, סימנים קלב–קמא; פנקס ברלין, עמ׳ לה–לו. וראה בדומה בער, קלווה, עמ׳ 94. וראה תמ״מ, סימן ל. אודות שבועת הבוררים ראה: תקנות בוסקוביץ, סימנים מט, סז; פנקס פרידברג, סימן C סעיף III, סימן E סעיף III. בקהילה זו בחרו תשעה אנשים את הפרנסים (שם, סימן E סעיף III, סימן G סעיף III); תמ״מ, סימנים קטו–קטז. וראה סדרי בחירה בדומה: פנקס הכשרים של קהילת פוזנא, סימן א׳ צח; מ. נדב, תולדות קהילת פינסק, הקהילה היהודית בימי־הביניים, עמ׳ 170, הערה 367.

3 כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 134, 137.

הסדר זה קויים רק במינויים בשנים 1696[4], 1699[5]. בשנת 1710 מונתה הנהגת הקהילה על־ידי מתקיני מערכת התקנות[6]. לגבי המינויים בעתיד העניקו הם תוקף להסדר האמור[7]. אך במציאות היו פני הדברים שונים. אמנם נשמרה חשאיות ההצבעה וכן נוכחותו של רב הקהילה, אך קויימו סדרי בחירה שונים. בשנת 1713 הוחלט כי במקום ההסדר האמור תקויים בחירה ישירה, על־יסוד רוב הדעות של בני הקהילה[8]. בשיטה זו, אשר קנתה לה שביתה מכאן ואילך, ניכרת מגמה של דמוקרטיזציה. שינוי מה נקבע בשנת 1784. במינויים נכחו, נוסף לרב, שניים מבני הקהילה שעלו בגורל ונאמני הקהילה[9]. במינויים בשנת 1787 נכחו הרב ומבוררי הקהל[10]. שיטת בחירה זו חזרה וקויימה בארבעה מינויים בשנים 1794–1804[11]. במינויים בשנת 1807 צוין מספר שונה, ששה בעלי בתים[12]. וכך גם במינוי האחרון אשר בידינו, בשנת 1810[13].

הגוף הנבחר

הרכב הנימנים על הנהגת הקהילה לא היה יציב. ביסודו של דבר הותר שינוי במספר חברי ההנהגה. כך נקבע במינוי הקדום הידוע לנו, בשנת 1689[14]. הרכב הנהגת הקהילה היווה נושא לדיונים ולשינויים במאות השבע־עשרה — תשע־עשרה. בשנת 1689 נבחרו ארבעה פרנסים, שני טובי קהל ושלושה כ"הוספה"[15]. הרכב זה מונה גם בשנת 1696[16]. הפרנסים וטובי קהל היוו את ההרכב המצומצם של ההנהגה, אשר טיפל בבעיות היום יום של הקהילה. החברים הנוספים צורפו לדיוני ההנהגה לעתים מזומנות: הוצאת כספי הקהילה, הטלת קנס מעל לשיעור נקוב, אם לא נתקבלה הכרעה בהרכב המצומצם בדבר הטלת קנס, בירור מחלוקות בקהילה, וכן קבלת חזן ושמש[17]. בשנת 1699 נקבע כי הכרעות אשר תתקבלנה על יסוד רוב דעות,

4 להלן, עמ' 176. אמנם לא צוינה תקיעת כף לרב.
5 להלן, עמ' 184. נזכרת תקיעת כף של שבעה אנשים לרב, וכן באו הם על החתום.
6 להלן, עמ' 234–235, סעיף ח.
7 להלן, עמ' 238, סעיף יט.
8 להלן, עמ' 272–273.
9 להלן, עמ' 123–124.
10 להלן, עמ' 125–126. צוין שזהו ההרכב המקובל.
11 להלן, עמ' 296, 301, 302.
12 להלן, עמ' 311.
13 להלן, עמ' 224.
14 להלן, עמ' 165, סעיף טז.
15 להלן, עמ' 160, סעיף ז.
16 להלן, עמ' 176.
17 להלן, עמ' 162, סעיף ז.

תידונה בהרכב הרחב של ההנהגה. כן חל שינוי בהרכב: מונו שלושה פרנסים, שני טובי קהל וארבעה כ"הוספה"[18]. בהרכב הקבוע המצומצם כיהנו, איפוא, חמשה חברים.

בשנת 1710 נקבע שינוי יסודי. מונו שני פרנסים, שני טובי קהל וחמישי כ"מכריע"[19]. מעתה חלו תנודות נוספות. בשנת 1713 נבחרו שלושה פרנסים ושני טובי קהל[20]. בשנת 1726 מונו ארבעה פרנסים ושלושה טובי קהל[21], ובשנת 1740 ארבעה פרנסים, אך מספר טובי קהל הועמד על שניים בלבד[22]. במינוי שלאחריו, בשנת 1743, חזרו ונבחרו שבעה איש, ארבעה פרנסים ושלושה טובי קהל[23], ובדומה בשנים 1746[24], 1749[25]. הרחבה של הרכב זה נקבעה בשנת 1752. נבחרו חמשה פרנסים ושלושה טובי קהל[26], וכך בשנת 1756[27]. מקצת מבני הקהילה תבעו בשנת 1757 כי תאויש כהונת פרנס שהתפטר, כדי שבהרכב ההנהגה יכהנו שבעה איש כמקובל. ואכן, ר"י עמריך פסק כי יש למנות ארבעה פרנסים ושלושה טובי קהל[28]. כאמור, היו מינוים קודמים בהם לא כיהנו שבעה איש, ויש שמספרם היה רב מכך.

שינוי רב משמעות נקבע באסיפת בני הקהילה, בשנת 1772. טובי קהל לא נבחרו[29]. כך גם במינויים בשנים 1775[30], 1779[31]. בשנת 1772 כיהנו חמשה פרנסים, ובשנים 1775, 1779: שלושה[32]. במינוי בשנת 1781 שבו טובי קהל על כנם, והורכבה הנהגה שמנתה שבעה איש: ארבעה פרנסים ושלושה טובי קהל[33]. מינוי זה חתם את כהונתם של טובי קהל, ואף את המספר האמור של הפרנסים. במינויים בשנים

18 להלן, עמ' 184. אמנם נקבע שסמכויותיו של אחד הפרנסים תהיינה כשל טוב קהל. בניקולשבורג כיהנו "שלשה נכנסים", ותפקידם היה להשלים את מנין הנבחרים (תקנות ניקולשבורג, סימן קכג, ושם הערה 1).

19 להלן, עמ' 235. הנבחר החמישי לא השתייך לשתי המשפחות מקרבן נבחרו יתר חברי ההנהגה. ראה להלן, פרק ט, עמ' 79–83.

20 להלן עמ' 272–273.

21 להלן, עמ' 267.

22 להלן, עמ' 275.

23 להלן, עמ' 313.

24 להלן, עמ' 315.

25 להלן, עמ' 324.

26 להלן, עמ' 325.

27 שם.

28 להלן, עמ' 325–327. וראה בדומה פנקס אנשבך, עמ' 498–499.

29 להלן, עמ' 116.

30 להלן, עמ' 117.

31 להלן, עמ' 120.

32 במינוי בשנת 1775 נקבע כי אם יחלים אחד הפרנסים שחלה, ישוב הוא לכהונתו (עמ' 117).

33 להלן, עמ' 120.

1784–1807 נבחרו שלושה פרנסים[34]. במינוי האחרון, בשנת 1810, נבחר פרנס בודד[35].

בתקנות שנייטאך אשר בידינו לא נכללה תקנה בדבר איסור מינוי אדם אחד לשתי כהונות[36]. ברם מצויה הכרעה של ר״י עמריך, בשנת 1757, לפיה אין לנבחר הקהל לכהן בשתיים[37]. אמנם בדיקת שמות הנבחרים בקהילה מעלה כי לעתים היו שכיהנו בשני תפקידים, בלא שהועלתה השגה על־כך[38]. משך זמנם של המינויים לכהונות בקהל היה שלוש שנים, כמקובל ב״מדינות״ בגרמניה החל במחצית המאה השבע־עשרה ואילך[39]. בראשונה צוין פרק זמן זה בשנת 1696[40], ובדומה בראשית המאה התשע־עשרה, בשנת 1807[41]. מועד המינויים בשנייטאך, בניגוד למקובל בקהילות אחרות, לא היה קבוע. אמנם לא תמיד נשמר הכלל בדבר תוקף המינויים לפרק הזמן האמור[42]. למעשה קיימת היתה הוראה עקרונית בדבר אפשרות התמדת כהונתה של ההנהגה היוצאת[43]. תהליך זה קויים בשנים 1694[44], 1702[45], 1704[46]. הרקע להארכות הכהונה לא פורש. אם כן, מאז אפריל 1699[47] ועד לאוקטובר 1710[48], לא קויימו מינויים חדשים בקהל. בדצמבר 1713 נקבעו המינויים, עקב טעמים כמוסים, למשך עשר שנים[49]. אין רישום של מינויים בשנים 1723–1726. הארכת כהונת

34 להלן, עמ׳ 123–124, 126, 296–297, 301, 302, 311–312.
35 להלן, עמ׳ 224.
36 ראה: פנקס ברלין עמ׳ לו–לז; תקנות — בוסקוביץ, סימן סו; גלוגאו, סימן ד, סעיף י. וראה: כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 148; ב, עמ׳ 140, הערה 41.
37 להלן, עמ׳ 326, 327. בדומה קבע ר״א וואלרשטיין באוטנזוס, בשנת 1775 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ז ע״ב).
38 כגבאי קרקע כיהנו בשנים 1702 טוב קהל (להלן, עמ׳ 186), 1722 שני פרנסים וטוב קהל (עמ׳ 264), 1727 פרנס ושני טובי קהל (עמ׳ 223), 1752 פרנס (עמ׳ 325), 1794 פרנס (עמ׳ 296). כגובה כיהן פרנס בשנים 1727 (עמ׳ 224), 1794 (עמ׳ 296); טוב קהל בשנים 1696 (עמ׳ 176), 1698 (עמ׳ 193).
39 ראה: כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 25, 28, 34, 57, 62–63; ב, עמ׳ 45, הערה 3; הנ״ל, הוועד הקטן, עמ׳ 357, הערה 34.
40 להלן, עמ׳ 176. המינוי הראשון הידוע לנו שהתקיים ב־29 בדצמבר 1689, נקבע למשך חמש שנים בקירוב, עד ל־20–21 בספטמבר 1694 (עמ׳ 160). אך המינוי שלאחריו התקיים כעבור למעלה משש שנים ורבע, ב־22 בינואר 1696 (עמ׳ 176).
41 להלן, עמ׳ 312.
42 תופעה זו לא היתה יוצאת דופן. ראה: כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 58.
43 כך נקבע בשנים 1689 (להלן, עמ׳ 162, סעיף ח), 1694 (עמ׳ 235, סעיף ט). וראה על הארכת כהונה, בער, קלווה, עמ׳ 94.
44 להלן, עמ׳ 175.
45 להלן, עמ׳ 186.
46 להלן, עמ׳ 185.
47 להלן, עמ׳ 184.
48 להלן, עמ׳ 234, סעיף ח.
49 להלן, עמ׳ 273.

ההנהגה היוצאת קויימה גם בשנים 1746[50], 1775[51]. בשנת 1797 מונתה ההנהגה למשך שלוש שנים. אך לאחריה, בלא שנמסרה הסיבה, רק כעבור כארבע שנים, בשנת 1801[52]. יש והכהונה התקיימה פחות מאשר שלוש שנים. כך בשנים 1710[53], 1779[54].

פרנסים

סמכותם של הפרנסים היתה מקומית בקהילתם וטריטוריאלית במדינת אשפ״ה. בראש ובראשונה קיום קשרים עם השלטונות. רבה היתה מעורבותם בחיים הפנימיים בקהילה, ובכלל זה חלקם בהתקנת תקנות, בשמירה על מעמדו של אב בית דין, במינויים ליתר הכהונות, בהטלת קנסות ועונשים ובפיקוח על כספי הקהילה. בידי הפרנסים הופקדו, איפוא, סמכויות רבות. וכדברי מחבר קיצור של״ה: ״אפילו מי שהוא רק פרנס ומנהיג בישוב על קהל קטן מ״מ יש לו כח וממשלה כמו פרנס ומנהיג בקהילה גדולה״[55].

האחריות לביצוע תחומי הפעולה השונים הופקדה בידיו של ״פרנס החודש״, משרה שעברה בחילוף חודשי. פרנס החודש היה יושב ראש הנהגת הקהילה. בידו זכות כינוס הפרנסים, וכן מילא תפקידים מוגדרים אחרים. אך כל פעולותיו נעשו על דעתה של המועצה[56]. התדירה בחובותיו היתה כינוס ישיבת הנהגת הקהילה לעתים מזומנות[57]. בסמכותו לדרוש מהרב שיגזור באיום חרם כי אין להדליף דבר מישיבת ההנהגה[58]. אם לא גובש רוב דעות בישיבה, ואחד הצדדים מעונין בהכרעה בקהילת פיורדא, יפקיד תחילה ביד פרנס החודש את הוצאות הדרך של השליח[59]. חזן המתעתד לצאת מחוץ לקהילה, יטול תחילה רשות מפרנס החודש[60]. כן ימסור לו מראש בעל־בית אשר יעדר ממעמד הערכת רכוש פתק ובו הערכת רכושו[61]. אם

50 להלן, עמ׳ 313.
51 להלן, עמ׳ 116.
52 להלן, עמ׳ 302.
53 להלן, עמ׳ 272. וראה שם, הערות 631, 632.
54 להלן, עמ׳ 120. המינויים שלאחר מכן התקיימו בשנת 1781 (שם).
55 ר׳ יחיאל מיכל עפשטיין, קיצור שני לוחות הברית, ב ע״ב. וראה להלן, פרק ט, עמ׳ 84–85.
56 כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 101.
57 להלן, עמ׳ 161, 163 (סעיף יד), 177, 213, 266. וראה על פרנס החודש כיושב ראש בישיבות הנהגת הקהילה: תקנות אה״ו, סימן סב (וראה עוד על תפקידיו בסימנים כו, סג, סז, ע, פא–פג, פו, קיג, קנא, קצד, ר); פנקס ברלין, עמ׳ כב; מנהגים דק״ק וורמיישא, סימן סה; תקנות וורמס, סימן עט. וראה: מ. פרנק, קהלות אשכנז ובתי דיניהן, עמ׳ 6.
58 להלן, עמ׳ 166 (סעיף יט), 238 (סעיף כא); אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ח ע״א.
59 להלן, עמ׳ 235, סעיף ח.
60 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16.
61 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8.

הילוו פרנסים כספים לקהילה, על פרנס החודש לדאוג לקיום גבייה לצורך פרעון ההלוואה[62]. בסמכותו היה לכוף את שנראה בעיניו, כי התנהג שלא כשורה, שיפקיד משכון[63]. כן היה מופקד על ביצוע פסקיו של אב בית־דין[64].

פרנס החודש היה מעורב בניהול כספי הקהילה. ללא ידיעתו אין להוציא אפילו פרוטה אחת[65]. בפרקי זמן שונים נדונו סדרי הוצאת כספי הקהילה על ידו[66]. כן הוטל עליו לעסוק ב"השתדלויות" בקרב השלטונות, הן לטובת הציבור והן לטובת יחידים בקהילתו, ובשאר קהילות מדינת אשפ"ה[67].

טובי קהל

טובי קהל (= טובים) היו עוזרים ומייעצים לפרנסים, כעין סגניהם[68]. סמכותם נפלה מזו של הפרנסים[69]. טובי קהל נימנו, כאמור, על הנהגת הקהילה. לעתים אף מילאו הם את מקומם של הפרנסים[70].

ישיבות הנהגת הקהילה

הנהגת הקהילה התכנסה לישיבותיה בחדר הקהל[71], המכונה גם בית הקהל[72], בית

62 להלן, עמ' 213.

63 להלן, עמ' 162 (סעיף ז), 267.

64 להלן עמ' 115, 267 (סעיף ב). כן נקבע שאם התרשל ייקנס, ויטפל בכך האמור לכהן אחריו. וראה: תקנות הילדסהיים, סימן טו.

65 להלן, עמ' 267, סעיף א. וראה בדומה תקנות גלוגאו, סימן ו, סעיף ד. וראה רישומים נוספים בדבר פעילותו בעניני כספים: להלן, עמ' 160, סעיף ה (חלוקת כספים מנדוניה); 185 (תמיכה בעניים); 240 (סעיף כט), 291 (ביטול נידוי מותנה בפרעון קנסות לפרנס החודש).

66 בשנים: 1689, להלן, עמ' 161. הוצאה עד רייכסטאלר אחד כנקבע שם, ראה גם תקנות גלוגאו, סימן ז, סעיף ה; 1710 (עמ' 235); 1726 (עמ' 267). והשווה בדבר הוצאת כספים על־ידי הפרנסים: פנקס־ברלין, עמ' כא; דיסלדורף, סימן כ (עמ' 15); תמ"מ, סימן פז. וראה להלן, הערה 121.

67 להלן, עמ' 163 (סעיף יג), 238 (סעיף יח). גם בהמבורג היתה "השתדלנות" מחובתו של פרנס החודש. ראה: כהן, בני המדינה, ב, עמ' 138, הערה 4. וראה בדבר פניית פרנסים לשלטונות, להלן, עמ' 160 (סעיף ו), 177–178, 240 (סעיף ל). וראה: תקנות גלוגאו, סימן ז, סעיף ז; תמ"מ, סימן שכט.

68 ראה: פנקס ברלין, עמ' כג; כץ, מסורת ומשבר, עמ' 100.

69 ראה להלן, עמ' 184, 272. וראה: כץ, שם, עמ' 103.

70 להלן, עמ' 245, סעיף נב. באיזכורים שונים צוינה פעילותם עם הפרנסים. ראה: עמ' 161, 235 (סעיף ח) — הוצאת כספי הקהילה; 161 — הטלת קנס על הנעדר מישיבה; 162 (סעיף ט), 237 (סעיף טז) — בדיקת מאזן הגובים; 163, סעיף יב — תשלום מסים; 163 (סעיף יא), 213 — הלוואת כספים לקהילה.

71 כך השם המקובל. למשל, להלן, עמ' 98.

72 להלן, עמ' 163 (סעיפים יד, טו), 164 (סעיף טז), 171, 193, 236 (סעיף יא), 240 (סעיף ל), 272; נספח ד, סעיף ו.

הוועד[73]. כן קויימו בו מינויים לכהונות השונות, הערכות רכוש וגביית מסים. יתכן ש"תיבת הקהל", בה נשמרו כתבי הקהילה, נמצאה בחדר זה[74].

בשנת 1689 נקבע שעקרונית על פרנס החודש לכנס בכל יום ראשון בשבוע את הנהגת הקהילה[75]. קביעה זו נשנתה בשנת 1710, בציון מועד הכינוס, עם תום תפילת ערבית[76]. בשנת 1726 נקבעה הלכה אחרת, לפיה תכונס ההנהגה לפחות פעמיים בחודש, בימי א' במועד הנזכר, ובחורף ניתן לקיים זאת במוצאי־שבת[77]. בשנת 1746 צוין שבגלל מצוקת הפרנסה — אולי עקב מלחמת הירושה האוסטרית, שהתחוללה בפרק זמן זה — ניתן לכנס את הקהל רק במוצאי־שבת[78]. בשנת 1749 נקבעה הוראה שונה, לפיה תכונס ההנהגה בהתאם לנסיבות[79].

היעדרות מן הישיבות פגמה בפעילותה התקינה של הנהגת הקהילה. לפיכך מצויים דיונים חוזרים ונשנים בדבר חובת ההשתתפות בישיבות. בשנת 1689 ניתקן כי הנימנים על הנהגת הקהילה חייבים לבוא בעצמם לישיבות, ואין להם למנות מיופה כח, אלא בנסיבות הכרחיות[80]. כן נקבעו הנחיות בדבר הטלת קנס על הנעדר מן הישיבה[81]. ברבות הימים הונהגו הסדרים שונים בתחום זה. בשנת 1696 הוחלט שנבחרי הקהל ישתתפו בישיבות לפחות אחת לרבע שנה[82], ושמא יש בכך הד למציאות קיימת. בשנת 1710 חזר וניתן תוקף לתקנה האמורה משנת 1689, בלא שנזכר ההסדר שנקבע בינתיים[83]. בשנת 1726 צוין שהנעדר מישיבת הנהגת הקהילה ייקנס, אלא אם כן הוכרה העדרותו כמוצדקת[84]. בשנה הסמוכה, 1727, הוחמרה הגישה, ונקבע שהנעדר פעמיים מלבוא, לא ייקרא לתורה, או לכל דבר שבקדושה, במשך שלושים יום[85]. הנעדר מן הישיבה לא יוכל לערער על החלטות אשר נתקבלו

73 להלן, עמ' 176, 177, 241 (סעיף לו), 273. "וועד" ככינוי לישיבת הנהגת הקהילה ראה עמ' 326. בשנת 1698 כונתה כך התכנסות לצורך גביית מסים (עמ' 195).

74 נקבע שהמחזיק בכתבים אלו חייב להעבירם לתיבה זו, ולא־ייקנס (להלן, עמ' 243, סעיף מו). וראה קריאה דומה בדבר החזרת כתבי הקהילה, פנקס ברלין, עמ' לד.

75 להלן, עמ' 163, סעיף יד. וראה סעיפים טו, כז.

76 להלן, עמ' 236, סעיף יא.

77 להלן, עמ' 266.

78 להלן, עמ' 315.

79 להלן, עמ' 324. בקהילות מקובלים היו מועדים שונים בהם כינס פרנס החודש את ישיבת ההנהגה. כגון: פעם בשבוע — פנקס אייזנשטאט, סימן 148 (ביום א'); פנקס ברלין, עמ' לד (ביום א'). פעמיים בשבוע — בהמבורג — אלטונא התאספו תחילה רק ביום א'. במרוצת הזמן נקבע כי יתכנסו גם ביום ה' (תקנות המבורג — אלטונא, סעיף 62); תקנות ניקולשבורג, סימן קס. פעמיים בחודש — תקנות גלוגאו, סימן ז, סעיף א.

80 להלן, עמ' 163–164, סעיף טו.

81 להלן, עמ' 161.

82 להלן, עמ' 177.

83 להלן, עמ' 236, סעיף יא.

84 להלן, עמ' 266. בהסתמך על ההסדר האמור, שנקבע בשנת 1689.

85 להלן, עמ' 267, סעיף ג. וראה בדבר החובה ליטול חלק בישיבות: פנקס — אייזנשטט, סימן 148; ברלין, עמ' לד; דרמשטט (כהן, בני המדינה, א, עמ' 122); תקנות וורמס, סימן פ; תמ"מ, סימן נז (וראה שם, הערה 3). וראה: כץ, מסורת ומשבר, עמ' 102, הערה 17.

במהלכה[86]. בדומה נקבע לגבי הגובים[87], ולגבי הנעדר ממעמד בחירת ההנהגה[88].

הקוורום המינמאלי החייב ליטול חלק בישיבות הנהגת הקהילה, נדון בפרקי זמן שונים. בשנת 1696 ציין רי״ב פרנקל כי להכרעות יהא תוקף אף אם יעדרו ארבעה איש[89]. הנהגת הקהילה מנתה אז בהרכבה המצומצם ששה איש, ובמורחב תשעה. בשנת 1740 נאמר כי אם יתעורר הצורך באחד מעסקי הקהל להוסיף על ההרכב הקבוע של ההנהגה, קודמים הגובים וגבאי קרקע ליתר בעלי־הבתים[90]. בשנת 1755 קבע ר״י עמריך כי אם יחסרו אחד או שניים, כנראה מההרכב המצומצם של הנהגת הקהילה אשר מנה שמונה איש, ניתן לקיים את הישיבה. אך אם יעדרו שלושה, חובה לזמן את הגובים וגבאי הקרקע. אם לנושא הנדון נודעת חשיבות מרובה יטלו אף הגובים וגבאי קרקע חלק בישיבה[91]. בשנת 1756 נתקבלו מספר תקנות על־ידי ההרכב האמור[92]. ר״י עמריך חזר על קביעתו הנזכרת, בשנת 1757[93].

ישיבות ההנהגה חייבות להתנהל ברוח טובה. סודיות מחייבת את כל המשתתפים בישיבה, ואין לנותרים בדעת מיעוט להדליף פרטים בדבר הדיון[94]. רוב הדעות של המשתתפים הכריע בקבלת החלטות. פרט זה חוזר ונשנה בפנקס הקהילה וביתר כתביה[95]. עם זאת, נקבעו לעתים סייגים בכך. בהם, בשנת 1689, אם קיימת קנוניה בלתי־כשרה של חברים בהנהגה[96]. בשנת 1710 נאמר שאם הנותרים בדעת מיעוט סבורים שהצדק עמם, רשאים הם לפנות להכרעה בנידון לקהילת פיורדא, וההחלטה שתתקבל תחייב[97].

גובים

הגובים היו אחראים לגביית מסי חוץ ומסי פנים מבני הקהילה. הם נבחרו לכהונתם בראשונה, בשנת 1696, על־ידי המבוררים אשר בחרו את הפרנסים וטובי קהל[98].

86 להלן, עמ׳ 176–177. וראה בדומה: פנקס ברלין, עמ׳ לד; ר׳ חנוך הענוך ב״ר יהודא ליב, שו״ת חינוך בית יהודא, סימן צח.
87 להלן, עמ׳ 195.
88 להלן, עמ׳ 275.
89 להלן, עמ׳ 177.
90 להלן, עמ׳ 276.
91 להלן, עמ׳ 289. והשווה קביעה דומה בפנקס אייזנשטאט, סימן 130.
92 וינברג, עמ׳ 186–188.
93 להלן, עמ׳ 327–328.
94 להלן, עמ׳ 175–176.
95 השווה: תמ״מ, סימן כח; פנקס אנשבך, סימן כ (ושם הערות 205, 205א). וראה: כהן, הוועד הקטן, עמ׳ 370, הערה 133.
96 להלן, עמ׳ 164 (סעיף טו), 165 (סעיף יז).
97 להלן, עמ׳ 235, סעיף ח. וראה דיון בדבר רוב ומיעוט, בפסקו של ר״א ענזלן, בשנת 1690 (עמ׳ 287).
98 להלן, עמ׳ 176.

בשני מינויים שלאחר מכן, נכתבו שמות הנבחרים בפנקס הקהילה, על־ידי ר״ב פרנקל, בלא ציון אופן הבחירה[99]. המינוי הסמוך נקבע בישיבת הנהגת הקהילה[100]. בשנת 1740 הוחלט כי גם הגובים, בדומה ליתר הנבחרים, ייבחרו על־יסוד הכרעת רוב הדעות של בני הקהילה[101]. מעתה ואילך נהגה שיטת בחירה זו.

כהונתם של הגובים היתה שלוש שנים[102]. בשנת 1781 לא נבחרו גובים, בלא שהובהרה הסיבה לכך[103]. מספרם לא היה קבוע. בשנים 1696–1746 (להוציא את המינויים בשנים 1727, 1740) — שני גובים. בשנים 1749–1752 — שלושה גובים, 1797–1814 — שני גובים. הרקע להרכבים השונים לא נמסר. יש והמסגרת הורחבה. לצורך גביית התשלומים אשר נבעו מפדיון איגרת החסות בשנת 1698, מונה הרכב שכלל חמשה אנשים, והם: שני הגובים, ויתרם פרנסים[104]. בשנת 1713 נקבעו על־ידי ר״מ ברנדיס שלושה סוגים של גובים: למסים שהגיע מועד פרעונם וחובות לרבנות, למסים שעבר מועד פרעונם, גבאי קנסות (בכל סוג שני גובים)[105].

סדרי עבודתם של הגובים צוינו בתקופות שונות. מסים לשלטונות ניגבו אחת לשלושה חודשים, בהתראה מראש על מועד הפרעון[106]. התשלומים בעבור מסי פנים נפרעו מידי חודש בחודשו[107]. נקבעו נוהלי ביקורת אודות השימוש בכספי המסים ששילמו בני הקהילה. בשנת 1655 הוחלט שהפרנסים והגובה יגישו מאזן בדבר ניצול הכספים האמורים, אך בעתיד יהא עליהם להסדיר בכלות השנה חשבון של כל בעל־בית בקהילה בפניו[108]. לא נותר רישום המעיד על משך תוקפו של הסדר זה. בשנת 1689 נקראו הגובים להציג את מאזנם בפני הפרנסים וטובי קהל, וחברי הקהילה הורשו להיות נוכחים[109]. בדומה נקבע בשנת 1698, כי הממונים על גביית התשלומים הקשורים בפדיון איגרת החסות, יציגו חשבון שנתי בפני הנהגת הקהילה. כן נקבעו אמצעי זהירות: בתיבת הכספים ייקבעו ארבעה מנעולים, שהמפתחות להם יחולקו בין הגובים. התיבה תמוקם בביתו של אחד מהם, הדר

99 בשנים: 1704 (להלן, עמ׳ 199–200), 1706 (עמ׳ 209).
100 בשנת 1727, להלן, עמ׳ 224.
101 להלן, עמ׳ 275. תנאים מיוחדים נקבעו, בשנת 1689, בבחירת שני גובים, לצורך תפקיד חד־פעמי. ראה עמ׳ 159, סעיף ד.
102 כך צוין בשולי מינויים שונים. בשנת 1704 התקיים מינוי בתוך פרק זמן של שלוש שנים, עקב סיבות אישיות (עמ׳ 199).
103 להלן, עמ׳ 120.
104 להלן, עמ׳ 193. וראה: עמ׳ 194–195. הרכב זה חזר ומונה בשנת 1704 (עמ׳ 199–200).
105 נספח ג, סעיפים א, ב, יח–כג; נספח ד, סעיף ג.
106 להלן, עמ׳ 244, סעיף מז.
107 להלן, עמ׳ 232–233, סעיף ד. שני המועדים האמורים נזכרו בשנת 1710. בשנת 1655 צוין שהשמש עוסק בגביית המסים (עמ׳ 358).
108 נספח ב.
109 להלן, עמ׳ 162, סעיף ט. תוקף ניתן לכך בשנת 1710 (עמ׳ 237, סעיף טז), וראה עמ׳ 297.

בסמוך לחדר הקהל[110]. נקיטת אמצעי זהירות נשנתה בשנת 1710, אגב קביעה שהחשבונות התנהלו בצורה פגומה[111]. ההפרדה בין החזקת התיבה והמפתח, מקובלת היתה בקהילות, לגבי תיבות אשר הכילו כספים או מסמכים של הקהילה[112].

קיום פנקסי תשלומים שונים שניהלו הגובים נזכר בשנים 1704[113], 1706[114], 1710[115], 1713[116], 1779[117]. רישומים שונים בפנקס הנקרא: "איין נאהם בוך מהגובים", שהכיל הכנסות מגביות מסים בשנים 1778/9–1817, מלמדים על פנקסים נוספים של הגובים שלא הגיעו לידינו[118]. במרוצת הזמן חלה, כנראה, התרופפות בקיום ביקורת יעילה. בעקבות תלונות של מקצת מבני הקהילה, בדבר קיום אי־סדרים בהוצאת כספים, קבע ר"א וואלרשטיין, בשנת 1772, שאחת בשנה יציגו הגובים את החשבון השנתי בפני הפרנסים ושני נציגי הקהל[119].

ההכרח בפרעון המסים במועדם הקנה לגובים סמכויות נרחבות, והם היו עצמאיים בשיקוליהם. בשנת 1689 נקבע שהפרנסים אינם רשאים ליטול בעצמם מכספים שנאספו לצורך מסים, ועליהם לפנות לגובים[120]. בשנת 1698 נאמר כי אין לפרנס החודש למנוע ביצוע הכרזת נידוי, עליה החליטו הגובים[121]. בשנת 1710 ניתקן שאסור ליחיד לסרב לקצבת המס שלו, בטענה שהוא מסוכסך עם הגובה[122].

110 להלן, עמ' 193.

111 להלן, עמ' 247, סעיף סא.

112 ראה: פנקס — אייזנשטאט, סימן 149; אנשבך, עמ' 478; תקנות — בוסקוביץ, סימן טו; הילדסהיים, סימן יט; פנקס הסן — קאסל (כהן, פנקס אנשבך, עמ' 472, הערה 83); פנקס התקנות והרישומים של החברה קדישא דג"ח וורמיישא, עמ' 28 סימן כג, 52 סימן כא, 68 סימן כא, 94 סימן כא, 112 סימן כד; תקנות ניקולשבורג, סימנים סג, רי; ד. קארפי, פנקס ק"ק פאדווה, שס"ד–ש"צ, עמ' 461; פנקס צירנדורף (י. זימר, פרקים בתולדות היהודים בנסיכות אנסבך, עמ' 60, 77). וראה: ש. אסף, בתי הדין וסדריהם אחרי חתימת התלמוד, עמ' 105.

113 להלן, עמ' 200.

114 להלן, עמ' 205.

115 להלן, עמ' 237, סעיף יז. וראה בדומה לגבי גביית כספים מקהילות היטנבאך ופורט (עמ' 255, סעיף א).

116 נספח ג, סעיף יח–כג. והשווה נספח ד, סעיפים ג, ד, ח, י; נספח ג, סעיף ו. וראה להלן, עמ' 215, הערה 52.

117 להלן, עמ' 157.

118 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.3. המדובר בפנקסים בשנים 1752, 1779, 1787–1791, וכן פנקס נפרד לכל שנה, לרישום יתרות חובות המסים. קיומו של פנקס מסוג זה ראה: פנקס אנשבך, עמ' 510; תקנות בוסקוביץ, סימן קכא.

119 להלן, עמ' 113–115. בשנייטאך לא כיהנו רואי חשבון כבקהילות אחרות. ראה: תקנות בוסקוביץ, סימן קטו; פנקס ברלין, עמ' כט–ל; תקנות הילדסהיים, סימן יא; תמ"מ, סימנים קיב, שצה; תקנות ניקולשבורג, סימן קל. וראה: בער, קלווה, עמ' 106; כהן, בני המדינה, א, עמ' 121; הנ"ל, הוועד הקטן, עמ' 368.

120 להלן, עמ' 163, סעיף י. וראה הבהרה לכך בשנת 1696 (עמ' 177).

121 להלן, עמ' 195. תוקף ניתן לכך בשנת 1701 (עמ' 199). בתקנות הילדסהיים, סימן יג, נכללה הוראה בדבר איסור התערבות פרנס או טוב קהל בשיקולי גובה.

122 להלן, עמ' 248, סעיף סד. וראה שם פרטים נוספים.

גבאי קרקע

גבאי קרקע הופקדו על ניהול בית־העלמין, וכן היו, כנראה, ממונים על נכסי דלא ניידי של הקהילה[123]. המינוי המוקדם לכהונה זו, המצוי בפנקס הקהילה, הינו בשנת 1702[124], והמאוחר בשנת 1810[125]. כמקובל, היה משך המינויים שלוש שנים. מספר המשרתים בכך לא היה קבוע. בבירור שהתקיים בשנת 1757 הועלה טיעון כי דרך קבע כיהנו שלושה גבאי קרקע, ועתה קיימים שניים בלבד. ואכן, במינוי שקויים בסמוך לכך נבחרו שלושה גבאי קרקע[126]. ברם, בצד מינויים קודמים בהם נבחר מספר זה של גבאי קרקע, בשנים 1722, 1727, 1740[127], יש ונבחרו שניים בלבד. כך בשנים 1702, 1752[128]. בשבעה מינויים לאחר מכן מונו שלושה גבאי קרקע[129], אך בששה חזרו ונבחרו שניים בלבד[130].

במגמה להבטיח תשלום דמי קבורה כסידרם, נקבע, בשנת 1710, שגבאי קרקע יקבלו קודם לקבורה משכון. אם לא ייפדה במועדו, הותר להם למוכרו[131]. גבאי קרקע נתבעו, בשנת 1772, להציג בכל רבע שנה את חשבון הכספים שבידם לביקורת הפרנסים, ואחת בשנה את החשבון השנתי בפני הפרנסים ושני נציגי הקהל. יצוין כי הגובים נדרשו להציג דין וחשבון שנתי בלבד[132]. אולי נקבעה החמרה לגבי גבאי קרקע, כיוון שהכספים נמסרו להם, שלא כלגובים, במועדים בלתי קבועים מראש. גבאי קרקע ניהלו פנקס ובו פירוט ההוצאות הכרוכות בבאר המים בבית־העלמין. נשתמר פנקס כזה, מן השנים 1759–1760, ושמו: "פנקס של באר מים חיים"[133].

123 בשנת 1744 ציין ר"י עמריך כי שוחח עם גבאי קרקע, בדבר החזר הוצאותיו בשיפוץ דירתו (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.17).

124 להלן, עמ' 186. קדם לו, כנראה, מינוי, שכן נאמר "נבחרו מחדש". אמנם במינויים הקודמים, בשנת 1699, לא נכללו גבאי קרקע (עמ' 184). בשנת 1690 לא נימנו גבאי קרקע על האחראים לבית־העלמין. ראה: עמ' 182.

125 להלן, עמ' 224.

126 להלן, עמ' 326–327.

127 להלן, עמ' 223, 264, 275–276.

128 להלן, עמ' 186, 325. למעשה היוו המינויים בשנת 1756, נגדם יצא הקצף, הארכת פעילותם של הנבחרים בכהונה הקודמת, בשנת 1752.

129 בשנים 1757 (להלן, עמ' 327), 1772 (עמ' 113), 1775 (עמ' 117), 1779 (עמ' 120), 1784 (עמ' 124), 1787 (עמ' 126), 1794 (עמ' 296).

130 בשנים 1781 (להלן, עמ' 120), 1797 (עמ' 301), 1801 (302), 1804 (שם), 1807 (עמ' 312), 1810 (עמ' 224).

131 להלן, עמ' 233, סעיף ה. וראה הבהרה לתקנה זו, עמ' 249–250.

132 להלן, עמ' 115.

133 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.18.

גבאי צדקה

גבאי צדקה היו ממונים על פעולות הצדקה בקהילה, ובכללן הדאגה לעניים שאינם מבני המקום. כספי הקנסות הועברו אליהם, לצורך מטרות צדקה. לא נותרו פרטים בדבר היקף הסכום שעמד לרשותם. חלוקת חיטים לפסח לעניים, וכן הארחת זרים בקהילה, הופקדו בידי אחרים[134]. במחצית השניה של המאה השבע־עשרה נמסר על אחד הפרנסים שהותיר אחריו כספים, אשר נועדו ל"הקדש" בקהילה, ולתמיכה בכלות עניות[135].

בראשונה נזכר גבאי צדקה, בלא ציון שמו, בשנת 1689[136]. המינוי הראשון נכתב בפנקס הקהילה על־ידי רי"ב פרנקל, בשנת 1704, בלא שנאמר מי היו הממנים[137]. בשנת 1711 צוין שמסורת היא למנות גבאי צדקה מידי שלוש שנים[138]. בראשית המאה השמונה־עשרה, בשנת 1704, נקבעו הנחיות בדבר סדרי עבודת גבאי צדקה, לפיהן תהיה התיבה ובה מעות צדקה, במשך שנה ומחצה בידי אחד משני הגבאים, ולאחר מכן בידי עמיתו. כן נכללו הסדרים בדבר מיכסת התמיכה בעניים[139].

בני הקהילה נדרשו לתשלום קבוע בעבור תמיכה בעניים. בשנת 1710 נמסר כי תשלום זה היה חודשי, וכל בעל־בית חוייב בו[140]. על חשיבותו של היטל זה תעיד העובדה, כי אחד מפרנסי הקהילה ששוחרר, בשנת 1708, מתשלומים שונים, חוייב בו[141]. בשנת 1727 נקבע שגבאי צדקה רשאי להכריז נידוי על שאינו מחלק מעות לעניים[142].

העניים אשר פקדו את שנייטאך היוו נושא לבירורים שונים. בשנת 1699 נדון נוהגם לחזר על הפתחים, אשר גרר חוסר־נעימות. נקבעו הסדרי תמיכה בהם, ושיעוריהם[143]. כנראה לא היה די בכך, שכן בשנת 1710 נוספה הוראה לפיה על העני

134 ראה להלן, עמ' 158 (סעיף א), 232 (סעיף ב); נספח ג, סעיף טו. וראה בדבר הארחת אורחים, חולים ויולדות, להלן עמ' 196, סעיף ה.

135 רישומים בשנים: 1665 (להלן, עמ' 282–283, סעיף ח), 1689 (עמ' 159–160, סעיף ה), 1690 (עמ' 224–225), 1700 (עמ' 197–198), 1710 (עמ' 237, סעיף יד). וראה אודות פרנס נוסף, להלן, עמ' 150–152.

136 להלן, עמ' 158, סעיף ב.

137 להלן, עמ' 185. הארכת כהונה נקבעה בשנת 1710 (עמ' 241, סעיף לט).

138 להלן, עמ' 214. השווה תקנות תע"א (1710), סעיף לט (עמ' 241). המינויים הקודמים הרשומים בפנקס הם בשנים 1696 (עמ' 176), 1704 (עמ' 185). לאחר מכן, בשנים 1722, 1725 (עמ' 263–264), 1738 (עמ' 273–274).

139 להלן, עמ' 185. ראה: שולחן־ערוך, יורה־דעה, סימן רן, סעיפים ג–ד.

140 להלן, עמ' 233, סעיף ד.

141 להלן, עמ' 218.

142 להלן, עמ' 268, סעיף ד. וראה בדומה על סמכותם זו של גבאי צדקה, פנקס צירנדורף (י. זימר, פרקים בתולדות היהודים בנסיכות אנסבך, עמ' 68, סעיף ב).

143 להלן, עמ' 196–197, סעיף ו.

לתקוע כף לידו של הגבאי שלא יעבור מבית לבית[144]. ואכן, קיימים רישומים בדבר "עניים וחולים" אשר נדדו בין הקהילות. בשנת 1706 נקבע לגבם הסדר למשך שלוש שנים[145]. בשנת 1710 חזרה וניעורה פרשה זו, והקהילות המעורבות נתבקשו לנהוג בכך באחוה[146]. בשנת 1713 ניתקן שהמסרב לארח "אורח" שהופנה אליו, יחוייב בהוצאות איכסונו[147]. מצוקת הנודדים הלכה והחריפה. בשנה האמורה ציינה קהילת פיורדא את "השערורי' הגדולה" בדבר רבים המשוטטים בלא יד מכוונת. הוצע לקיים כינוס בו יטלו חלק פרנסי קהילות פיורדא, זולצבאך, זולצבירג ומדינת אשפ"ה, במגמה למציאת פתרון בדבר שיקום העניים במקום מושבם[148].

גבאי ארץ־ישראל

בקהילת שנייטאך ובשאר קהילות מדינת אשפ"ה ניגבו, כמקובל בקהילות בגולה, כספים בעבור היושבים בארץ־ישראל, והממונים על כך היו "גבאי ארץ־ישראל". נותר מינוי אחד בלבד לכהונה זו, בשנת 1736, בו צוין שנבחרו "שני אנשים חשובים"[149]. בשנת 1706 נזכרו נדבות לקהל ספרדיים בירושלים[150]. בקהילת אוטנזוס ניתקן בשנת תע"א (1710–11) כי אחד מגבאי ארץ־ישראל ילך בימי שני וחמישי עם הקלפי, וכל בעל־בית יתן לפחות פשיט אחד. אף נאמר כי בזמנו פסק ר"א ענזלן, שכל בעל־בית באוטנזוס יתרום מידי שבוע "לקלפי דגבאים של א"י"[151].

שדרי"ם מארץ־ישראל פקדו את קהילות מדינת אשפ"ה. נותרו על־כך ידיעות מן המאות השמונה־עשרה–תשע־עשרה. פרנסי קהילת אוטנזוס הופיעו בפני ר"י

144 להלן, עמ' 241, סעיף לה. וראה הוראות דומות אודות תמיכה באורחים: פנקס אייזנשטאט, סימנים 134, 137 (וראה שם, הערה 4), 146; תקנות ניקולשבורג, סימן רל; פנקס הכשרים של קהילת פוזנא, סימנים א' רד, א' רה. וראה: ר' יוסף יחפא האן נוירלינגן, יוסף אומץ, סימן תקמז. וראה שם, עמ' 312. וראה עוד: כץ, מסורת ומשבר, עמ' 131, הערה 4.

145 להלן, עמ' 207–208.

146 להלן, עמ' 253–254, 257 (סעיף יא).

147 נספח ג, סעיף טו. וראה סעיף טז.

148 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16. בארכיון הקהילה לא נשתמר רישום אשר יעיד אם אכן התקיימה הפגישה האמורה. מצב דומה של נדידת עניים, היה בשנת 1698 בבמברג. ראה: פנקס במברג, סימן ג. וראה: י. לשצינסקי, גורלה הכלכלי של יהדות גרמניה, עמ' 11.

149 להלן, עמ' 273. כהונת שני גבאי ארץ־ישראל היתה נהוגה גם בקהילות אחרות. ראה: פנקס ברלין, עמ' כט (באחד המינויים מונו שלושה); מנהגי וורמייזא, סימן סא, סעיף א. באנסבך כיהנו תחילה שני גבאי ארץ־ישראל (פנקס אנשבך, עמ' 487, סימן יב), אולם במרוצת הזמן נקבע גבאי אחד בלבד (שם, עמ' 505, סעיף ב). במעהרין נקבע כי יש למנות שלושה גבאי ארץ־ישראל, בעת המינויים הכלליים (תמ"מ, סימן יט). וראה: א. יערי, שלוחי ארץ ישראל, עמ' 62–63. נותרו רישומים בדבר כהונת גבאי ארץ־ישראל בקהילת אוטנזוס, בשנים 1771–1797 (אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ט ע"ב, יח ע"א, נה ע"ב).

150 להלן, עמ' 207. וראה שם, הערה 962.

151 אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ה ע"א.

עמריך, על יסוד בקשות שלוחי ארץ־ישראל, אשר תבעו מעות שנאספו בעבורם משנים קדמוניות. הפרנסים התחייבו שיחזרו ויציבו קלפי של מעות ארץ־ישראל בבית־הכנסת, ונקבע הסדר בדבר תרומה שבועית[152]. בשנת 1766 הודיע ר״א וואלרשטיין לפרנסי קהילת אוטנזוס כי הגיעו שלוחי קהילת חברון, ויש למסור להם מעות ארץ־ישראל[153]. בראשית המאה השמונה־עשרה, בשנים 1807–1809, ביקר שד״ר מטבריה, ר׳ חיים ישראל רפאל סגרי בן ר׳ אברהם סגרי, בקהילות רבות בגרמניה, ובהן קהילות מדינת אשפ״ה[154]. יתכן שלמסע זה קשור רישום בפנקס הגובים של שנייטאך, ביום י״ז בסיון תקס״ח (1808), לפיו פרעה אחת האלמנות חובות שונים בטרם עזבה את הקהילה, ובהם מעות ארץ־ישראל[155].

בעת הצורך נעשה שימוש במעות ארץ־ישראל לצרכי הקהילה, ומסתבר שבתורת הלוואה[156]. ברישום חשבונות הכרוכים בבית־העלמין בשנייטאך בשנים 1759–1760, נכללה נטילת הלואה ממעות ארץ־ישראל[157]. בפברואר 1775 ניטלו באוטנזוס עשרים ושבעה וחצי זהובים מכספים אלו ״לצורך גדול״[158]. בינואר 1777 נלקחו בהלואה ששה זהובים לצורך פדיון איגרת חסות. נטילת תשעה זהובים ״לצורך הקהל״ היתה ביום א׳ חול המועד סוכות (שנה לא צוינה). בשנת 1786 נזכרו שתי פעולות הקשורות אף הן במעות ארץ־ישראל. האחת, בחודש יוני, בה נלקחו אחד־עשרה זהובים: ״לצורך גדול לקופת הקהל״. והאחרת, בחודש אוגוסט, בה ניטל סכום זהה בעבור סופר סת״ם שהגיה ספר תורה.

*

בחינת פעולתה של הנהגת הקהילה, ויתר נבחרי הקהל בשנייטאך, הקיפה פרק זמן שראשיתו בשלהי המאה השבע־עשרה, ואחריתו בראשית המאה התשע־עשרה. מתברר ששינויים ותמורות חלו בסדרי המינויים של נבחרי הקהל, הרכבם המספרי, משך כהונתם וסדרי עבודתם. דברים מועטים, וכאמור לא במסגרת תקנות, נאמרו בדבר הראויים ליטול חלק במינויים. בשנת 1726, ורק אז, צוין שלא הורשה ליטול חלק במינויים כל המצוי במחצית השנה הראשונה לנישואיו[159]. תשלום מסים

152 שם.

153 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8.

154 א. יערי, שלוחי ארץ ישראל, עמ׳ 641 (״איינדויס״, הנזכרת שם, היא, כנראה, אוטנזוס).

155 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, צז ע״ב. בשנת 1871 נזכרו תרומות של י״ב מבני קהילת שנייטאך, בהם אשתו של הרב המקומי משה זאלצר, למען תושבי ארץ־ישראל. ראה Israelit, 1871, עמ׳ 652.

156 נטילת הלוואה ממעות ארץ־ישראל נזכרת בתמ״מ, סימן כ, הערה 2. וראה: פנקס ברלין, סימן 359. לעומת זאת קיימת גישה לפיה יש לנצל כספים אלו אך ורק ליעודם המקורי. ראה: תקנות בוסקוביץ, סימן יז. וראה: יערי, שלוחי ארץ ישראל, עמ׳ 64.

157 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.18.

158 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, נה ע״ב. כאן גם מקורם של הפרטים המובאים להלן.

159 להלן, עמ׳ 266. פרק הזמן הנזכר, חצי שנה אחר החתונה, קצר מהנקבע בקהילות אחרות: שנתיים — תקנות ניקולשבורג, סימן קיב. שלוש שנים — פנקס אייזנשטאט, סימן 127;

לקהילה קבע את זכות ההשתתפות במינויים (רוק שילם עם הוריו). בשנת 1772 קמו מערערים על הרכב הנהגה שנבחרה, בין היתר על כי בין הבוחרים נימנו חייבי מסים. ר״א וואלרשטיין הכריע בטענות שונות שהועלו, אך לא נזקק לזו האמורה[160].

אמנם, כאמור, לא תמיד היתה הקפדה מלאה על קיום מינויים במועדם, ולעתים נחשפו סדרי ניהול לקויים. אולם נראה כי ביסודו של דבר, ההוראות בדבר קיום המינוים במועדם, אחת לשלוש שנים, והנטיה לעמוד בכך, יש בהן כדי להצביע על המגמה העקרונית בדבר הענקת צביון דמוקראטי למוסדות הקהל. בתקופה אשר לא נעדרה זעזועים מדיניים וכלכליים, ובהן, כאמור, מלחמות שונות אשר לא פסחו על איזור שנייטאך, השכילה הנהגת הקהילה לקיים סדרי אירגון נאותים, שהיה בהם כדי ליצור הרמוניה והשלמה בין המוסדות המקומיים, וכן הבטחת קיומה של מדינת אשפ״ה. דומה כי אין להבחין בתקופה זו בשינויים במבנה הקהילה, וכי לא ניכרת תמורה בפעילות הקהילה ומנהיגיה בתקופת המהפכה הצרפתית או בימי נפוליאון.

תקנות גלוגאו, סימן ד, סעיף ד; תמ״מ, סימן רו. חמש שנים — תקנות בוסקוביץ, סימן נב; הילדסהיים, סימן ד. והשווה להלן, עמ׳ 115. שש שנים — פנקס ברלין, עמ׳ לו. וראה: כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 135.

160 להלן, עמ׳ 114–115. בתמ״מ נקבע כי ניתן למנות את פורעי המסים בשנה השוטפת, אף אם נותרו חי״בים חובות ישנים (סימן קפז, וראה: סימן תריד). חובת התשלום בשנה האמורה צוינה בתקנות גלוגאו, סימן ד, סעיף ב, ובדומה תקנות הילדסהיים, סימן ב. בתקנות ניקולשבורג נקבעה שנת המינויים וקודמתה (סימנים קו, קלא).

פרק ו

מוסדות הקהילה

בית־כנסת

ידיעות ראשונות אודות קיומו של בית־הכנסת בשנייטאך הינן מהמחצית הראשונה של המאה השש־עשרה[1]. מבנה זה חודש, כנראה, בשנת 1569 או 1570. עדות לכך היא כתובת בקיר המערבי של בית־הכנסת "של לפק"[2]. במרוצת הזמן הורחב המבנה מספר פעמים. ביטוי לכך ניתן למצוא בהוספת מושבים. ברישום הראשון של המקומות ובעליהם, אשר נערך בשנת 1689, נימנו שבעים ותשע מושבים[3]. בשנת 1693 נוספו חמשה עשר מושבים[4]. בין השנים 1698–1736 נוספו שלושה עשר מושבים[5]. דברים אודות בנייה בבית־הכנסת נאמרו בשלהי שנת 1735[6]. באפריל 1736 צוין שישנם כאלו שאין להם מקום בבית־הכנסת[7]. יתכן שמלאכה זו הסתיימה במחצית המאה השמונה־עשרה, שכן ברישום מפורט של המקומות ובעליהם, בשנת 1751 ובסמוך לה, נוספו ארבעים ושנים מושבים[8]. בשנת 1842 בוצע שינוי בסידורו הפנימי של בית־הכנסת[9]. כתובת, משנת תרי"ח (8–1857), מעידה, כנראה, על שיפוץ שנעשה בשנה זו[10].

באיגרת החסות הראשונה שהעניקה בוואריה, בשנת 1698, הותר ליהודי שנייטאך להחזיק בבית־הכנסת שברשותם, ולקיים את הנוהגים המקובלים בו[11]. כלי קודש הוקדשו לבית־הכנסת על־ידי חברים בקהילה[12]. אחד מבני הקהילה הקדיש כסא

1 וינברג עמ' 4.

2 וינברג, שם; R. Krautheimer, Mittelalterliche Synagogen, p. 240. שטאמלר (לעיל, פרק ב, הערה 4) משער שהאחראי על הבניה היה Erhard Voelkel, אשר בנה את בנין העיריה. צורת שני המבנים זהה. בית־הכנסת נזכר גם בשנת 1592. ראה נספח א, מסמך א.

3 אמת"י, N22a/7, קפ ע"א, קפא ע"א.

4 שם, קפ ע"א, קפא ע"ב.

5 שם, קפ ע"ב, קפא ע"ב–קפד ע"א.

6 שם, קפד ע"א.

7 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16.

8 אמת"י, N22a/7, קל ע"א–קלד ע"ב.

9 אמת"י, N22a/7, קו ע"ב.

10 וינברג, עמ' 4, הערה 4.

11 שם, עמ' 82.

12 להלן, עמ' 186, 196 (סעיף ג) 240 (סעיף לג); אמת"י, N22a/14, סימן נג (וינברג, עמ' 181, סימן 52).

לצורך ברית־מילה[13]. בשנת 1704 התחייב אחד מחברי הקהילה לבנות בימה[14].

בבית־הכנסת קויימו פעולות שונות הקשורות בחיי הקהילה. הושמעו בו הכרזות אודות סדרי הקהילה[15]. מעריכי הרכוש תקעו כפם בבית־הכנסת לרבה של הקהילה[16], וכך גם המבוררים בבחירות להנהגת הקהילה[17].

גבאי בית־הכנסת היו מופקדים על ניהולו. הם נזכרים בשנים 1713[18], 1727[19]. החזן והשמש שירתו את בית־הכנסת ואת הקהילה. בתוקף תפקידם היו, במאה השמונה־עשרה, נאמני הקהילה. כלומר, נוטריונים של הקהילה.

מלמד

בשנת 1529 נזכר מורה יהודי בשנייטאך[20], ויש להניח שהכוונה למלמד. באיגרת חסות ראשונה שהעניקו הגאן־ערבן, בשנת 1644, נקבע שהוא פטור מתשלום מסים[21]. המלמד לא לימד כיתות אלא יחידים. בשנת 1682 התעורר בקהילת אוטנזוס סכסוך בדבר תשלום למלמד, בין בעלי־בתים שהיו להם בנים בגיל לימוד, לבין אלו שלא היו להם. ר״א ענזלן דן במפורט בחיובי התשלום[22] בדבריו ציין אחת מדרכי הלימוד, האמורה לגבי תלמידים הלומדים הלכה או תוספות. מקובל שתחילה על המלמד להקריא את חומר הלימוד, וזאת אינו נכלל במסגרת שעת הלימוד שנפלה בחלקו של התלמיד. כתחילת זמן הלימוד נזכר ראש חודש אייר[23].

בשנת 1689 התאגדו בעלי־בתים בקהילת שנייטאך ושכרו מלמדים לבניהם. בכך

13 שם, סימן מח (וינברג, שם, סימן 47).

14 להלן, עמ׳ 202.

15 ראה להלן, עמ׳ 97, 103, 107, 110, 111, 162 (סעיף ט), 204, 237 (סעיף טז), 243 (סעיף מז), 246 (סעיף נד), 247 (סעיף סא), 275, 297, 326.

16 נספח ב.

17 להלן, עמ׳ 164, סעיף טז.

18 נספח ג, סעיף יז.

19 להלן, עמ׳ 268, סעיף ה. וראה בדבר החובה לבוא בזמן לתפילות בבית־הכנסת, להלן, עמ׳ 173; וינברג, עמ׳ 188.

20 וינברג, עמ׳ 4.

21 נספח א, מסמך כז. וראה בדומה פנקס אנשבך, עמ׳ 495, הערה 236.

22 ראה בדבר חובת ההשתתפות במימון משכורת המלמד, של בעלי־בתים שאין להם בנים בגיל לימוד: תקנות זוגנהיים, סימן 21; פנקס רונקל, סימנים יח, כ, לב.

23 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8. תאריך זה היה מקובל גם בישיבות. ראה, למשל, ש. אסף, מקורות לתולדות החינוך בישראל, א, עמ׳ קיא, קמז; ד, עמ׳ פא, קכה. וראה בדבר קיום שעת לימוד אחת, פנקס רונקל, סימן יח.

נותרו אחרים שלא היה ביכולתם לשכור מלמד לילדיהם. מתקיני מערכת התקנות, בשנה האמורה, קבעו כי מנהיגי הקהילה יפקחו על סדרי עבודתו של המלמד[24]. ר״מ ברנדיס הסדיר, בשנת 1713, כי מנדרים בעליה לתורה, יש להקציב לתלמוד־תורה, בעבור חלקם של בני העניים, סך ארבעה זהובים[25]. האיזכורים המאוחרים, אשר בידינו, בדבר מלמדים בקהילות שנייטאך ואוטנזוס, הם מן המחצית השניה של המאה השמונה־עשרה[26].

ישיבה

הידיעות הראשונות שבידינו אודות לימוד תורה בשנייטאך הן מן המאה השבע־עשרה, אבל יתכן שהיתה בכך מסורת קדומה. בשנת 1655 הוזכרו נערים המתגוררים בשנייטאך ולומדים בה, וכן שבני אוטנזוס העלו את חלקם לפרנסת הנערים והבחורים[27]. המדובר, איפוא, בתלמידים בישיבה שלא מבני המקום. בשנת 1690 צוינו שלושה ״לומדים״ בקהילה[28], ובשנת 1698 חתם בשולי רישום אחד הלומדים[29]. בשנת 1757 נזכרו בחורים המלמדים בשנייטאך[30].

בתקנות שנייטאך שבידינו לא נקבע שרב הקהילה חייב לכהן כראש ישיבה[31]. עם זאת, התואר ״ר״מ״, כלומר ריש מתיבתא, ראש ישיבה, נאמר לגבי מקצת מרבני שנייטאך: ר״מ מאדל[32], ר״ז עטהויזן[33], ר״ל כהנא־רפאפורט[34] ור״י עמריך[35]. יתכן שרבנים נוספים של הקהילה עמדו בראש הישיבה, שכן בספר הזכרת נשמות צוין לגבי הרבנים: ר״ז ענזלן, ר״א וואלרשטיין ור״מ הלר פרצפלדר — שהרביצו

24 להלן, עמ׳ 169, סעיף כז. הסדר זה חזר ואושר בשנת 1710 (עמ׳ 239, סעיף כה). וראה אודות איסור שכירה עצמאית של מלמד: תקנות הסן, עמ׳ 81. וראה בדבר השגחה על מלמדים: אסף, שם, ד, עמ׳ פט–צג.

25 נספח ג, סעיף ה. וראה בדומה בדבר הסיוע לבני עניים לצורך לימוד תורה: פנקס במברג, סימן א; תקנות — הסן, עמ׳ 79; תמ״מ, סימנים טו, תקכ״ה; ניקולשבורג, סימן צד; פנקס רונקל, סימן לג. וראה: כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 218–219.

26 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8 (1745); וינברג, עמ׳ 187 (1756); אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ז ע״א (1770).

27 נספח ב. וראה בדבר ״נער״, ו״בחור״, כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 227.

28 להלן, עמ׳ 288. הם הוצעו כאחד ההרכבים אשר ייקבע שיעור תשלומים שונים של בני אוטנזוס לשנייטאך.

29 להלן, עמ׳ 312.

30 אמת״י, Schnaittach GA—S/135.5(6). וראה: מ. ברויאר, הישיבה האשכנזית בשלהי ימי הביניים, עמ׳ 46–47, ושם הערה 63.

31 השווה: תמ״מ, סימנים א, ריב, תפג; תקנות ניקולשבורג, סימן רלט.

32 כך צוין בנוסח מצבת נכדו. ראה: ק. ליבן, גל עד, עמ׳ 69, מס׳ 135.

33 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ג ע״ב.

34 אמת״י, N22a/14, סימן פד (וינברג, עמ׳ 183, סימן 84).

35 כך כונה בהסכמתו לספרו של ר״א וואלרשטיין מאמר אברהם (פיורדא תקי״ז).

תורה בישראל. על אחד הדיינים, ר׳ יואל בן קופל, נאמר שהעמיד תלמידים רבים[36]. אולי המדובר גם בהוראתם בישיבה. ידוע על שני ראשי ישיבה בשנייטאך שלא שירתו כרבני הקהילה: ר׳ שלמה בן יהודה, בראשית המאה השבע־עשרה[37]; ר׳ שמשון חזקיה בן הקדוש ר׳ יעקב, במאה השמונה־עשרה, אודותיו נאמר שכיהן כראש ישיבה בשנייטאך למעלה מעשרים שנה[38].

בית־עלמין

בית־העלמין היה איזורי ושימש דרך קבע את קהילות מדינת אשפ״ה. קהילת פיורדא השתמשה בו עד להקמת בית־קברות בתחומה, בשנת 1607[39]. נראה שגם לאחר מכן שירת בית־העלמין בשנייטאך קהילות נוספות. כך עולה מאיזכורים בשנים 1655[40], 1665[41], 1731[42]. אחת מהן היתה קהילת רגנסבורג (Regensburg), בפפאלץ העילית[43]. בראשית המאה השבע־עשרה, בשנת 1602, נקנה בית בעבור ״הקברן היהודי״[44]. באיגרת החסות שהעניקו הגאן־ערבן, בשנת 1644, הותר ליהודים לקבור מתיהם בבית־הקברות הישן שלהם. נקבעו שיעורי התשלום שיש לשלם לשלטונות בעבור כל קבורה[45]. בשנת 1656 נחפרה בבית־העלמין באר, ונבנה בית שנועד לשמירת המת ולטהרתו[46].

בית־העלמין וניהולו, אשר היה מסור בידיה של קהילת שנייטאך, היווה סלע מחלוקת בינה לבין יתר קהילות מדינת אשפ״ה בשנים 1655[47], 1665[48]. בראשית

36 אמת״י, N22a/14, סימנים סג, עד, צה, צז, ק (וינברג, עמ׳ 182–183, סימנים 63, 74, 95, 97, 100).

37 וינברג, עמ׳ 14. משנייטאך עבר לקהילת האמלבורג (Hammelburg), בפראנקוניה התחתית, וכיהן כראש ישיבה. נפטר בשנת 1635.

38 אמת״י, N22a/14, סימן יג (וינברג, עמ׳ 180, סימן 14).

39 וינברג, עמ׳ 15; ב״צ אופיר (עורך), פנקס הקהילות, באווריה, עמ׳ 342.

40 נספח ב.

41 להלן, עמ׳ 283, סעיף ט.

42 וינברג, עמ׳ 125.

43 ב״צ אופיר, שם, עמ׳ 185.

44 וינברג, עמ׳ 16.

45 נספח א, מסמך כז. אחד מן המסמכים, כמשוער מן המאה השבע־עשרה, שהוחזקו במשמרת בידי הקהילה, היה קשור בבית־העלמין (להלן, עמ׳ 332).

46 E. M., Fuchs, Juden in Mittelfranken, p. 16. יעודו של בית זה צוין בשנת 1764 (להלן, עמ׳ 265).

47 נספח ב.

48 להלן, עמ׳ 283, סעיף ט. התעריף בו חוייבו בני היטנבאך היה גבוה מזה שנדרש מאנשי אוטנזוס (אמת״י, אינ. (3221(23). בשנת 1681 נקבע מחיר אחיד (אמת״י, אינ. (3221(25). בשנת 1682 טענו פרנסי שנייטאך שבני היטנבאך אינם פורעים את חלקם (אמת״י, אינ. (3221(23). וראה הבירור בשנת 1694 (להלן, עמ׳ 174), וכן אודות מעות קבורה (עמ׳ 159, סעיף ד, 182–184).

המאה השמונה־עשרה היה שטחו של בית־העלמין צר מהכיל. ביוני 1706 נקבע שיש להתחיל בהקדם האפשרי בהכשרת מקום קבורה נוסף[49]. בחודש אוקטובר 1710 קויימו בירורים בין קהילת שנייטאך לבין יתר קהילות מדינת אשפ״ה, בדבר מעמדו של בית־העלמין והסדרים כספיים הקשורים בו[50]. במחצית המאה השמונה־עשרה התעורר שוב הצורך בהרחבתו. בחודש יוני 1744 חתמו נציגי קהילת אוטנזוס על שטר חוב, לפיו עליהם לשלם סך 235 זהובים לצורך הכשרת קרקע חדשה, ובנין בית־טהרה[51]. עשר שנים לאחר מכן, בשנת 1754, נקבעה בדבר מכסת דמי קבורת נפטרים מקהילת פורט, על־יסוד מצבם הכלכלי[52]. בשנת 1764 חזרה וניעורה מחלוקת בדבר מימון הוצאות הכרוכות באחזקתו ובפיתוחו של בית־העלמין[53]. כעבור שנתיים, בשנת 1766, חתמו נציגי קהילת אוטנזוס על כתב התחייבות בדבר פרעון חובם לקהילת שנייטאך, בסך 250 זהובים, לצורך בית־עלמין ובית־הטהרה[54]. בשנת 1773 נקבע באוטנזוס הסדר בדבר גבייה מכספי עזבון המוצא אל מחוץ לקהילה, או מבן הקהילה העתיד לעוזבה, לצורך פרעון החוב האמור[55]. במחצית הראשונה של המאה התשע־עשרה, בשנת 1834, הוכשר שטח אדמה נוסף לבית־העלמין[56]. מתברר שלא היה די בכך. בראשית שנת 1883 הודיעו נציגי קהילת שנייטאך לעיריה שעליהם לרכוש חלקת אדמה לצורך בית־עלמין. משא ומתן בענין זה נמשך למעלה משלוש־עשרה שנה(!). העיריה אישרה את הבקשה האמורה ב־1 באוקטובר 1896[57]. חודשיים לאחר מכן, ב־2 בדצמבר 1896, נחתם החוזה בדבר הקמת בית־העלמין החדש, במשרד המחוז בעיר הרסברוק (Hersbruck), ובין החותמים נציגי ארבע הקהילות. נאמר בו ששטח בית־העלמין הינו קנינה הבלעדי של קהילת שנייטאך, וכן נקבעו הסדרי תשלום[58].

סיכום: בית־העלמין בשנייטאך שירת גם את יתר קהילות מדינת אשפ״ה, ועם פירוקה את קהילות המחוז. נראה שהשלטונות, אשר נהנו מתשלומים בעבור הקבורות, לא התירו הקמת בית־עלמין נוסף באחת מן הקהילות האחרות, גם בשלהי המאה התשע־עשרה. קיום בית־העלמין בתחומה העניק לקהילת שנייטאך סמכות לגבי יתר הקהילות אשר מתיהן נקברו בו.

49 להלן, עמ׳ 207.
50 להלן, עמ׳ 250–253 (אוטנזוס), 253–256 (היטנבאך ופורט).
51 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, טז ע״ב.
52 להלן, עמ׳ 312–313.
53 להלן, עמ׳ 264–266 (בירור עם קהילת אוטנזוס), 269 (פורט), 270–272 (היטנבאך).
54 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8.
55 אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, יז ע״א.
56 שם, כג ע״ב.
57 מוזיאון שנייטאך, 4/23.
58 כנ״ל, 4/28.

פרק ז

מסים

הקהילה גבתה שני סוגים של מסים[1]: א. מסי חוץ, שהועברו לשלטונות כדמי חסות, ומסים שונים. המסים היו "כסדרם", כלומר קבועים, ו"שלא כסדרם". ב. מסי פנים, שנועדו לצרכיה של הקהילה במימון משכורות (רב, חזן, שמש), להחזקת מוסדותיה (בית־כנסת, מקוה, בית־עלמין), צדקה, החזר חובות ישנים, וכיוצא באלו. קיומה של הקהילה היה מותנה ביכולתה לעמוד בנטל החובות הכספיים אשר רבצו עליה. היהודים היו צפויים לגירוש, או להחרמת רכושם, עקב היטל שלא נפרע במועד. הצורה המקובלת של גביית הכספים היתה פרעון שליש המס בתשלום שהוטל במידה שווה על כל בעלי־הבתים בקהילה, ושני שליש שניגבו על־יסוד הערכת הרכוש[2].

רכושו של בן הקהילה, ולא הכנסתו, שימש כמודד לשיעור המס שהוטל עליו. בפנקס הקהילה נכללו עשרים ושתיים הערכות רכוש. הקדומה בהן בשנת 1699, והמאוחרת בשנת 1807[3]. במהלך פרק הזמן האמור התקיימו, קרוב לוודאי, הערכות רכוש אשר לא נרשמו בפנקס, בין השנים 1704–1723, ולאחר מכן עד שנת 1745, וכן בין השנים 1762–1769. הערכות רכוש קויימו גם ביתר קהילות מדינת אשפ"ה. הערכות רכוש בקהילות שנייטאך ואוטנזוס נעשו באותה עת. פרט זה צוין בראשונה באיזכור המוקדם שבידינו, אודות נוהלי ביצוע הערכת רכוש, בשנת 1655[4]. הערכות

1 ספרות כללית על מסים ראה: י. בזק, הלכות מיסים במקורות העבריים; ש. שילה, דינא דמלכותא דינא, עמ' 302–311; S. W. Baron, The Jewish Community, II, pp. 246–289 (וההערות בחלק III). וראה המקורות המפורטים בפנקס ברלין, עמ' מב, הערה 57.
ספרות על המסים בבווארייה: A. Eckstein, Geschichte der Juden in ehemaligen Fuerstbistum Bamberg, pp. 198–226; S. Haenle, Geschichte der Juden im ehemaligen Fuerstentum Ansbach, pp. 104–113; S. Schwarz, Die Juden in Bayern, pp. 29–51.

2 ראה, למשל, להלן, עמ' 188, 314. וראה: ש. אידלברג, מטבעות לשון בעברית של יהודי אשכנז בשלהי ימי הבינים, סיני, ע (תשל"ב), עמ' רכח, הערה 9; ע. שוחט, עם חילופי תקופות, עמ' 119.

3 להלן, עמ' 185, 309. במקצת הערכות רכוש נימנו פריטים שונים. ראה: עמ' 97, 103, 107, 317; אמת"י, Ottensoos GA—S/139.8. והשווה: פנקס אנשבך, עמ' 484, ושם הערה 168; אקשטיין (לעיל, הערה 1), עמ' 308; מנהגי וורמייזא, סימן סד, סעיף א; פנקס רונקל, סימן ז. וראה: בזק (לעיל, הערה 1), עמ' 30–39; כץ, מסורת ומשבר, עמ' 114–116.

4 נספח ב. בדומה נאמר בהערכות רכוש בשנים 1787 (Ottensoos GA—S/139.2, ט ע"א), 1801 (להלן, עמ' 303). שתי הערכות קויימו לקהילת שנייטאך בלבד, בשנים 1794 (עמ' 292–296), 1807 (עמ' 309–311).

רכוש התקיימו ב"חדר הקהל" בשנייטאך[5]. בצמוד לקהילות האמורות קויימה, לכל המאוחר החל ברבע האחרון של המאה השמונה־עשרה ואילך, הערכת רכוש ליהודים שהתגוררו באיזור הבוואריי בהיטנבאך. גבייה מבני היטנבאך, לצד גביות מאנשי שנייטאך ואוטנזוס, מצוינת דרך קבע בפנקס הגובים של שנייטאך, המקיף את השנים תקל"ט (9–1778) — ועד תמוז תקע"ז (1817)[6]. בפנקס קהילת שנייטאך נכתבה רק בשנת 1801, הערכת רכוש של בני קהילת היטנבאך[7]. רישומים של הערכות רכוש בקהילת פורט נותרו, בארכיון קהילת שנייטאך, רק מן השנים 1802, 1808, 1810. ראוי להעיר כי בראשונה בהן נאמר שהיא תכתב בפנקס הקהילה כנהוג[8], אך בפנקס שבידינו לא נכללו רישומים אלו.

ביסודו של דבר נקבע כי הערכת רכוש תתקיים אחת לשלוש שנים[9]. לעתים היו חריגות מקביעה זו[10]. אם לא ניתן היה לקיים הערכת רכוש במועד שנקבע, נקטו "בדרך עולה ויורד". כלומר, הבסיס היתה המכסה שנקבעה בהערכה הקודמת. אם יתברר בעת קיום ההערכה החדשה שערכו של בעל־הבית גבוה מכך, יהא עליו לשלם את ההפרש, וכן להיפך[11]. בראשונה מקובל היה שהשמאים קבעו את ערך הרכוש של בני הקהילה. בשנת 1655 ציין ר"מ מאדל כי קיימים אי־סדרים בהערכות רכוש, ולפיכך קבע הסדר חדש. עיקרו — עם תום הערכת רכוש יתאספו בני קהילות שנייטאך ואוטנזוס, ויכתבו בפתקים את שמם. מבין הפתקים ייבחרו שני בעלי־בתים משנייטאך, ואחד מאוטנזוס, אשר יבחרו את המעריכים. היה עליהם לתקוע כף כי יעשו מלאכתם נאמנה[12]. עליהם להיות כשרים לעדות לנישום, וכן בינם לבין

5 ראה להלן, עמ' 98, 103, 112, 126, 306, 309. וראה להלן, הערה 15.

6 אמת"י, Schnaittach GA-S/135.3.

7 להלן, עמ' 305–306. המדובר ביושבים באיזור געצלאנגי.

8 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16.

9 להלן, עמ' 235 (סעיף ט), 306. על קיום הערכת רכוש אחת לשלוש שנים ראה: פנקס ברלין, עמ' לה; תקנות גלוגאו, סימן ה, סעיף ו; מנהגי וורמייזא, סימן סד, סעיף ה; תקנות זוגנהיים, עמ' 50; תמ"מ, סימנים לז, שסח; פנקס רונקל, סימנים א, י, כד, כו, כח, לו; כהן, בני המדינה, א, עמ' 35, 57, 63; ב, עמ' 51, הערה 65. וראה: ר"י בכרך, שו"ת חות יאיר, סימן נח (אגב, בסימן פא נזכר נוהג קיום הערכת רכוש מידי שנה בשנה).

10 כגון בשנים: 1745, בנימוק שפרנסי אוטנזוס טרם גיבשו דעתם בדבר המועד (להלן, עמ' 327); 1760, באשר רבים מהנישומים אינם בביתם (עמ' 291).

11 נזקקו לשיטה זו בהערכות רכוש בשנים 1760 (עמ' 292), 1786 (עמ' 125).

12 תקיעת כף של השמאים מקובלת היתה באנסבך (פנקס אנשבך, עמ' 482, סימן ה). היו קהילות בהן נדרשו השמאים להישבע, ראה: שם, הערה 154; בער, קליווה, עמ' 124; פנקס ברלין, עמ' מה, ושם הערה 78; תמ"מ, סימנים מא, צז, ושם הערה 2; תקנות ניקולשבורג, סימן רע; תקנות פרנקפורט שס"ג, סימן ב ("בנקיטת חפץ"), נדפסו אצל: M. Horovitz, Die Frankfurter Rabbinerversammlung vom Jahre 1603, p. 21; E. Zimmer, Jewish Synods in Germany During the Late Middle Ages, p. 156.

עצמם[13]. הסדר זה זכה לתמיכת מתקיני מערכת התקנות בשנת ת"ן (1689)[14]. הערכת רכוש על־ידי שמאים קויימה בשלוש הערכות רכוש ראשונות המצויות בפנקס הקהילה, בשנים 1699, 1702, 1704[15].

נוהל שונה של הערכת רכוש קנה לו שביתה החל בשנות הארבעים של המאה השמונה־עשרה. ביסודו היה מבוסס על אמירת יהי רצון (להלן: יה"ר), אשר כלל הטלת חרם על הנישום אם הערכתו כוזבת[16]. בשלהי שנת 1744 קבעו פרנסי קהילות שנייטאך ואוטנזוס כי כל בעל־בית יכניס לקלפי פתק ובו ערך רכושו. אשר פתקו יוצא ראשונה, יאמר יה"ר, וחמשה בעלי־בתים, שפתקיהם יוצאו לאחר מכן, יענו אמן. כך ייעשה עד אשר יוצאו כל הפתקים. בעל־בית שיגיע באיחור יחוייב באמירת יה"ר, גם אם שמו הוצא מן הקלפי בין עוני אמן. ברם, ר"י עמריך הציע לאמץ את הנוהג הקיים בקהילת פיורדא, לפיו ביטלו אמירת יה"ר, ובתמורה נהגו לתקוע כף לרבה של הקהילה. פנייתו נענתה בחיוב בהערכה שהתקיימה בראשית שנת 1745[17], וכן בזו שלאחריה, בשנת 1750[18].

בהערכת רכוש סמוכה, בשנת 1754, לא אומצה שיטה זו, וכן לא נמסר הפעם על הסתייגותו של ר"י עמריך. תחילה נקבע כי זה ששמו יוצא ראשונה מן הקלפי יאמר יה"ר, כפי שהיה נהוג בזמנו בפיורדא, ותשעה בעלי־בתים — לא חמשה כדלעיל — שפתקיהם יוצאו לאחר מכן, יענו אמן. אולם לבסוף הוחלט כי שלושה בעלי־בתים, שפתקים ובהם הערכותיהם יוצאו ראשונה, יאמרו יה"ר, והיתר יענו אמן[19]. בשנת 1757 חזרו הפרנסים וקבעו את ההסדר אשר עלה תחילה במחשבה בהערכת הרכוש הקודמת. בסופו של דבר הוסכם שכל אחד מבני הקהילה יתקע כפו לידו של ר"א

13 נספח ב. בשנת 1702 צוין שהערכת רכוש נעשתה על־ידי שמאים כשרים (להלן, עמ' 186). קיימים היו בקהילות הרכבים שונים של השמאים. ראה: פנקס אנשבך, עמ' 480–481, ושם הערות 142, 144 (וראה: כהן, הוועד הקטן, עמ' 367–368, ושם הערה 111); תקנות־בוסקוביץ, סימן מב; גלוגאו, סימן ה, סעיף א; מנהגי וורמייזא, סימן סד, סעיף ד; תקנות ניקולשבורג, סימן רסז, ושם הערה 5; פנקס רונקל, סימן ב.

14 להלן, עמ' 162, סעיף ז.

15 להלן, עמ' 185, 186. בקהילת פורט נזקקו לשיטת הערכה זו עדיין בראשית המאה התשע־עשרה. הערכת רכוש בוצעה, על־ידי שלושה שמאים ורב המדינה, בביתו של אחד הפרנסים (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16).

16 להלן, עמ' 317. על הנוהג האמור שהשתקע בקהילת פיורדא, ראה: A. Wuerfel, Historische Nachricht von der Judengemeinde in dem Hofmarkt Fuerth unterhalb Nuernberg, p. 24. וראה בדומה: S. Haenle, Geschichte der Juden im ehemaligen Fuerstenthum Ansbach, p. 113.

17 להלן, עמ' 318. הנוסח שנאמר בשנת 1794 ראה עמ' 297–298. וראה אודות קיומן של שתי שיטות בהערכת רכוש: י. בער, היסודות וההתחלות של ארגון הקהילה היהודית בימי הבינים, ציון, טו (תש"י), עמ' 32–34, 39–40.

18 להלן, עמ' 320.

19 להלן, עמ' 98–99.

וואלרשטיין[20]. בשנת 1762 חזרה ונקבעה אמירת יה״ר[21]. בשולי ההודעה חתם ר״א וואלרשטיין, ואף נאמר שר״י עמריך יהא נוכח בהערכת רכוש זו, אך בפנקס הקהילה לא נותר רישום של מעמד זה.

חוסר אחידות חזר ונגול בתקופת כהונתו של ר״א וואלרשטיין כרב המדינה. בשנת 1769 קויימה הערכת רכוש בתקיעת כף לידו של הרב[22]. בשלוש הערכות רכוש שלאחר מכן, בשנים 1772, 1775, 1778[23], נאמר יה״ר על־יסוד הגרלה, על־ידי בעל־בית אחד ותשעה ענו אמן. בשנת 1782 נקבע תחילה כי יאמר יה״ר, אך לבסוף קויימה תקיעת כף[24]. בשתי ההערכות הסמוכות, בשנים 1785, 1790, חזר ונאמר יה״ר, ואף צוין כי כך הוא הנוהל המקובל[25].

תמונה דומה בדבר חוסר בהירות לגבי אמירת יה״ר עולה מהערכות רכוש שהתקיימו בתקופת כהונתו של ר״ש כהן כרב המדינה. בהכרזה בדבר הערכת רכוש בשנת 1793, ובהערכה עצמה בשנת 1794, נקבעה אמירת יה״ר[26]. בשנת 1797 הוסכם לכתחילה כי הערכת רכוש תקויים, כמקובל, על־יסוד אמירת יה״ר. אך אחר שבני הקהילות מסרו את הערכות רכושם, התגבש ביניהם רוב דעות כי אין לומר יה״ר, ויש לקבל את הודעותיהם ללא פקפוק[27]. לא הובהר פישרו של שינוי רב משמעות זה, לפיו אף לא נדרשה בתמורה תקיעת כף.

נוהג זה דומה היה כי יקנה לו שביתה. הערכת רכוש סמוכה קויימה, בצורה האמורה, בראשית כהונתו של ר״מ הלר פרצפלדר כרב המדינה, בשנת 1801, בהוספת קביעה כי כן יהא להבא[28]. בהערכת רכוש שלאחריה, בשנת 1804, נחלקו הקהילות. בני שנייטאך החליטו לומר יה״ר, ולעומתם נותרו בני אוטנזוס נאמנים לנוהג החדש[29]. בהערכת רכוש אחרונה המצויה בפנקס הקהילה, בשנת 1807, אשר קויימה לבני שנייטאך בלבד, תקעו הם כפם לידו של הרב[30].

בפרקי זמן שונים נקבעו עקרונות בדבר נוהלי הערכת רכוש: בשנת 1698, מניעת הוצאות מיותרות בעת ההערכה[31], 1700 — שינוי שומת בן הקהילה שנגרם לו נזק

20 להלן, עמ׳ 103. וראה שם, הערה 54.
21 להלן, עמ׳ 292.
22 להלן, עמ׳ 107.
23 להלן, עמ׳ 110, 111, 119.
24 להלן, עמ׳ 121.
25 להלן, עמ׳ 124, 126.
26 להלן, עמ׳ 292–295; אמת״י, Schnaittach GA—S/139.8.
27 להלן, עמ׳ 298–299.
28 להלן, עמ׳ 303.
29 להלן, עמ׳ 306.
30 להלן, עמ׳ 309. וראה עוד על מעמדו של רב הקהילה במעמד הערכת רכוש, לעיל, פרק ד, עמ׳ 28.
31 להלן, עמ׳ 167, סעיף כב; תוקף ניתן לכך בשנת 1710 (עמ׳ 238, סעיף כג). וראה מגמה דומה: תקנות גלוגאו, סימן ה, סעיף יא; תמ״מ, סימן ששח.

או שרכש בית[32], 1708 — לגבי בעל־בית שהתחתן[33]. הערכת רכושו של הנעדר מן הקהילה בעת קיום ההערכה, תעשה על־ידי הפרנסים. כך נקבע בשנים 1745, 1750, 1754, 1772, 1775, 1785[34]. בשנת 1778 נוספה להערכת הפרנסים גם האפשרות שהנישום ישבע שבועה דאורייתא[35]. קביעת ערכו ואמירת יה״ר עם שובו לביתו נאמרה בשנים 1794, 1804, 1807[36]. קנס הוטל על הממאן לומר יה״ר. בשנים 1754, 1772, 1775, חוייב בתשלום חמשים זהובים[37]. בשנת 1790 הותר לפרנסים אף לפנות לערכאות[38], ובשנת 1794 נקבע שערכו יהיה גבוה ב־1000 (!) זהובים יותר מאשר הערכת רכושו הקודמת. המגמה היתה לאלץ את כל בעלי־הבתים לומר יה״ר, ואכן בפתיחה לרשימת הערכת רכוש נאמר שכולם אמרוהו[39].

סיכום: בהערכות הרכוש הידועות לנו בקהילות שנייטאך ואוטנזוס, לא היתה קיימת אחידות.תקיעת כף ואמירת יה״ר שימשו בעירבוביה[40]. הנטייה שניכרה מידי פעם להימנע מאמירתו, לא היה בה כדי להשבית לחלוטין נוהג זה.

32 להלן, עמ׳ 181. תוקף ניתן לכך בשנת 1710 (עמ׳ 240, סעיף לא).

33 להלן, עמ׳ 211. תוקף ניתן לכך בשנת 1710 (עמ׳ 242, סעיף מ).

34 להלן, עמ׳ 98, 110, 111, 124, 318, 320.

35 להלן, עמ׳ 119.

36 אמת״י, Schnaittach GA—S/139.8; להלן, עמ׳ 306, 311. בהערכה בשנת 1807 קויימה תקיעת כף, שהמירה, כאמור, אמירת יה״ר.

37 להלן, עמ׳ 98, 110, 111.

38 להלן, עמ׳ 126.

39 להלן, עמ׳ 292–293, 295.

40 באנסבך חייבו אמירת יה״ר אם לא הסתפקו בתקיעת כף של בעל ערך (פנקס אנשבך, עמ׳ 482, סימן ג). אחד הנוהלים בחיוב שבועה על הצהרת רכוש — בקהילות שנהגו בכך — היה להטיל גורל מי יחוייב בשבועה (ר״י בכרך, שו״ת חות יאיר, סימן נז). וראה תיאור שבועת הערך, מנהגי וורמייזא, סימן סד, סעיף ב, והמקורות המצוינים בפנקס אנשבך, עמ׳ 482, הערה 152. בניקולשבורג קבע שמאי, על יסוד רוב דעות, את ערך הרכוש של בן הקהילה שנעדר ממנה בעת ההערכה. ניתן היה לבן הקהילה להשבע על ערכו במהלך שלושים יום, ואם היה בדרך רחוקה בתוך שלושה חודשים (תקנות ניקולשבורג, סימנים רעג–רעד).

טבלת סיכום

	תקיעת כף	אמירת יה״ר ע״י מקצת בני הקהילה	אמירת יה״ר אישי	קבלת הערכת הרכוש כמות שהיא
	1745	1754 שלושה אומרים,	1762	1797
	1750	והיתר עונים		
	1757	1772 אחד אומר	1785	1801
השנה	1769	1775 ותשעה עונים	1790	1804 (אוטנזוס)
	1782	1778	1794	
	1807		1804 (שנייטאך)	

	הנעדר מהקהילה בעת הערכת הרכוש חייב עם שובו באמירת יה״ר	כנ״ל, חייב בתקיעת כף	כנ״ל, הפרנסים יקבעו ערכו	הממאן לומר יה״ר יענש
			1745	
		1807	1750	1754 (50 זהובים)
			1754	1772 (כנ״ל)
השנה	1794		1772	
	1804		1775	
			1778 (או שבועה דאורייתא)	1790 (הותר לפנות לשלטונות)
			1785	1794 (1000 זהובים)

פרק ח

המצב הכלכלי

באיגרת החסות הראשונה שהוענקה על־ידי בווארייה, בשנת 1698, נאסרה על יהודי שנייטאך הבעלות על גינות, יערות, שדות או אחוזות כלשהן גם בעתיד. בשנת 1746 צוין כי בעלי המלאכה הנוצריים נהנים מכך שליהודים אסור לעסוק במלאכה, ולפיכך אינם מתחרים בהם. עם מתן איגרת החסות האחרונה, בשנת 1792, ביקשו השלטונות חוות דעתו של בית־המשפט המחוזי בשנייטאך, אם ניתן להתיר איסור העסקת יהודים בעבודת ידים. תשובת בית־המשפט לא נשתמרה[1].

מעמדם הכלכלי של היהודים, שהושפע מנטל המסים אשר היה מוטל עליהם, הוחמר בעיתות מצוקה[2]. רישום בדבר פעילותם הכלכלית של יהודי שנייטאך במאות השבע־עשרה — שמונה־עשרה, לא נכלל בחומר המצוי בידינו. עם זאת נימנו בהערכות רכוש הידועות לנו מן המאה השמונה־עשרה, סחורות העומדות להימכר, ויש להניח כי חלק מבני הקהילה סחר בהן: בדיל, נחושת, ברונזה ופליז, צמר ופשתן, עצים ותבואה, מרגליות ואבנים טובות, בהמות וסוסים, עורות[3].

סוחרי בהמות וסוסים נימנו בין יהודי שנייטאך. במהלך מלחמת שלושים השנה סיפקו הם לאנשי הצבא במבצר רוטנברג, סוסים ופריטים שונים[4]. זכות שימוש במקום מרעה נכללה באיגרת חסות ראשונה שהעניקו הגאן־ערבן, בשנת 1644[5]. השאלת סוסים נזכרת בפרקי זמן שונים[6], ובדומה הספקת סוסים לצבא בין השנים 1680–1690[7]. גידול בקר וסוסים על־ידי יהודים צוין בשנים 1669[8], 1726[9]. קיום מקום מרעה, בו השתמשו יהודים, נזכר בשנת 1744[10]. נותרו איזכורים שונים בדבר

1 וינברג, עמ' 82, 135, 170.

2 ראה לגבי מלחמת שלושים השנה: וינברג, עמ' 26. מלחמת הסיפוח השלישית של צרפת: להלן, עמ' 168, סעיף כד. מלחמת הירושה הספרדית: וינברג, עמ' 97; להלן, עמ' 230. מלחמת הירושה האוסטרית: וינברג, עמ' 135.

3 להלן, עמ' 97, 103, 107, 317; אמת"י, Schnaittach GA—S/139.8.

4 נספח א, מסמך כא.

5 שם, מסמך כז.

6 בשנת 1655 לשלטונות (נספח ב), 1666 לאזרחים (נספח א, מסמך יד).

7 וינברג, עמ' 76.

8 ארכיון אמברג, Muenchener Hofkammer 1846.

9 ארכיון אמברג, Opf. Administration 9246.

10 J. C. Aretin, Geschichte der Juden in Baiern, p. 104.

סחר בסוסים על־ידי בני הקהילה במרוצת המאה השמונה־עשרה[11]. בשנת 1693 ניתקנו תקנות בדבר איסור הסגת גבול בעת קיום משא ומתן עם גוי[12]. בשנת 1710 הובהר כי המדובר במכירת סוס[13].

הלוואה בריבית על־ידי יהודי שנייטאך נזכרת כמציאות קיימת בשנים 1478[14], 1575[15], 1598[16]. באיגרת חסות שהוענקה בשנת 1644 הותר להם להלוות כסף בריבית נמוכה[17]. הלוואות בריבית נזכרות באחרונה בשנים 1669[18], 1699[19]. מסיכומי הערכות רכוש (ראה להלן) עולה שהתושבים היהודיים בשנייטאך היו בעלי יכולת כלכלית מוגבלת. עם זאת חיו במקום גם אמידים בודדים. בשנים 1680–1690, היה ברלה לוי ספק סוסים לצבא[20], ובמאה השמונה־עשרה שני יהודי החצר אנשיל לוי וזעליגמן לוי, שהיו ספקי מטבעות, וכן לצבא[21].

סחרם של יהודי שנייטאך השתרע אל מעבר למחוז מגורם, שכן לא היה בו די כדי לפרנסם. כך ציינו, בשנת 1644, כי הם מוצאים את מחייתם מעט מאד בתחום מושבם, ועיקר פעילותם היא בנירנברג, ובמקומות נוספים[22]. בשנת 1619 נזכר שיהודי משנייטאך סחר בביירויט (Bayreuth) הסמוכה לשנייטאך[23], ובשנת 1667 נאמר שליהודי עיר זו, בניגוד ליהודים מאיזורים אחרים, הותר לסחור בנוימארקט (Neumarkt), שבפפאלץ העילית[24]. בשנה זו דווח על מסחרו של יהודי משנייטאך בעיר קאסל (Kassel) שבמדינת הסן[25]. חופש מסחר בפפאלץ העילית, אך לא ביתר חלקי בווארייה, נכלל באיגרת חסות שהוענקה בווארייה בשנת 1698[26]. שלושה עשר יהודים משנייטאך סחרו ביריד בלייפציג (Leipzig), בין השנים 1685–1753[27].

11 אמת״י, Schnaittach GA—S/135/16.
12 להלן, עמ׳ 172–173.
13 להלן, עמ׳ 248, סעיף סה, וראה שם, הערה 446. וראה ההוראה, בשנת 1708, בדבר השכרת סוסים למנהיגי הקהילה היוצאים אל השלטונות, להלן, עמ׳ 213–214.
14 וינברג, עמ׳ 2.
15 שם, עמ׳ 11.
16 נספח א, מסמך ט.
17 שם, מסמך כז.
18 ארכיון אמברג, Muenchener Hofkammer 1846.
19 וינברג, עמ׳ 89.
20 שם, עמ׳ 76.
21 ראה לעיל, פרק ד, עמ׳ 38, הערה 162.
22 נספח א, מסמך כא. וראה אודות הגבלות שהטילה העיר נירנברג על סחרם של יהודי שנייטאך עמה במאה השמונה־עשרה: וינברג, עמ׳ 34, 115; H. Seibold, Der Streit um den alten Judenweg, *Die Fundgrube*, 6 (1930), 12, pp. 2–4.
23 וינברג, עמ׳ 17.
24 נספח א, מסמך יז.
25 שם, מסמך טז.
26 וינברג, עמ׳ 83.
27 M. Freudenthal, Leipziger Messgaeste, p. 204.

ההכרח בקיום מסחר מחוץ למחוז, על־ידי יהודי שנייטאך, ציינו השלטונות בשנת 1746.[28]

האוכלוסיה האזרחית בשנייטאך העלתה, לעתים, במאות השש־עשרה–שמונה־עשרה, טיעונים נגד פעילותם הכלכלית של היהודים במקום[29]. באיגרת חסות שהוענקה בשנת 1698, הוגדרו במפורט תחומי מחיותיהם של היהודים, ובכללם ההוראה כי פרנסתם תהיה כנה[30].

עדות מייצגת אודות המעמד הכלכלי ניתן למצוא בהערכות רכוש: שתים־עשרה בקהילת שנייטאך בין השנים 1745–1807, ותשע בקהילת אוטנזוס בין השנים 1745–1804.

1. התפלגות הערכות רכוש בקהילת שנייטאך בשנים 1769, 1775[31]

סך הכל של סכומי הערכות רכוש: בשנת 1769 — 36,725 זהובים, בשנת 1775 — 13,675.30 זהובים. פירוט בטבלה להלן.

	בשנת 1769			בשנת 1775		
הערכת רכוש (בזהובים)	מספר האנשים	אחוז האנשים מהאוכלוסיה	אחוז מצטבר של האנשים	מספר האנשים	אחוז האנשים מהאוכלוסיה	אחוז מצטבר של האנשים
1501 ומעלה	5	9.3	100	2	4.3	100
1500–1301	1	1.9	90.7	–		
1300–1101	–			–		
1100–901	7	12.9	80.8	2	4.3	95.7
900–701	4	7.4	75.9	2	4.3	91.4
700–501	3	5.6	68.5	3	6.6	87.1
500–301	6	11.1	62.9	6	13.1	80.5
300–101	10	18.5	51.8	8	17.4	67.4
100 ומטה	18	33.3	33.3	23	50.0	50.0
סך הכל	54			46		

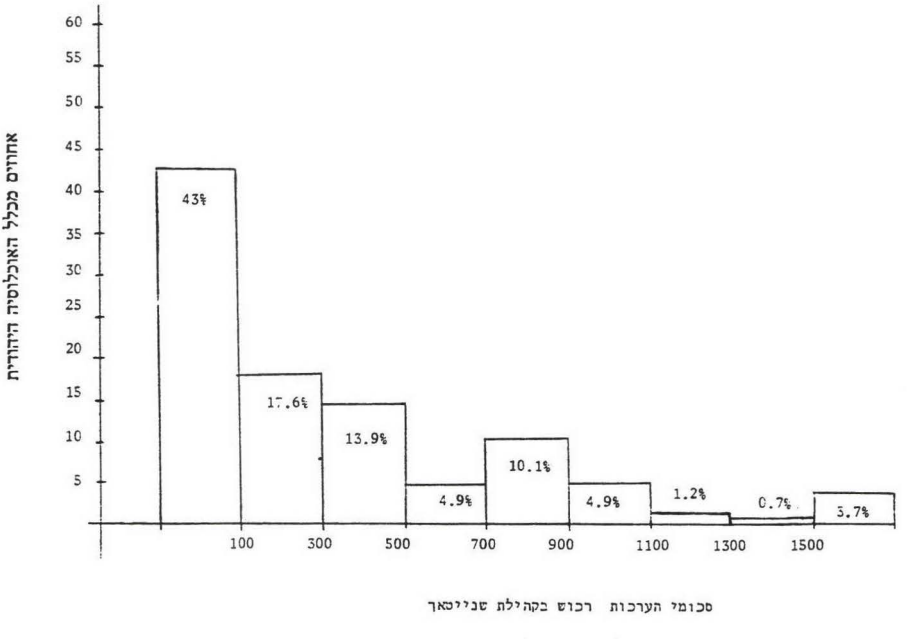
הערכת רכוש בשנת 1769: אחוז האוכלוסיה הגדול ביותר (33.3%) מרוכז ברמה של 100 זהובים ומטה. יתר בני הקהילה מפוזרים על פני הרמות האחרות.
הערכת רכוש בשנת 1775: אחוז האוכלוסיה הגדול ביותר (50%) מרוכז ברמה של 100 זהובים ומטה. יתר בני הקהילה מפוזרים על פני הרמות האחרות.

28 וינברג, עמ' 135.
29 ראה לעיל, פרק ב, עמ' 11, 13–14.
30 וינברג, עמ' 82–83, סעיף 1, וראה סעיפים 5, 9.
31 מועדים אלו סמוכים לשנים 1762, 1777, בהן נקבעו, כאמור, שיעורי דמי חסות.

2. התפלגות הערכות רכוש בקהילת שנייטאך בשנים 1745–1807
(מספר האנשים 603)

הערכת רכוש (בזהובים)	מספר האנשים	אחוז האנשים מכלל האוכלוסיה היהודית	אחוז מצטבר של האנשים
1501 ומעלה	22	3.7%	100%
1301–1500	4	0.7%	96.3%
1101–1300	7	1.2%	95.6%
901–1100	30	4.9%	94.4%
701–900	61	10.1%	89.5%
501–700	30	4.9%	79.4%
301–500	84	13.9%	74.5%
101–300	106	17.6%	60.6%
100 ומטה	259	43.0%	43.0%

הערכות רכוש של בני קהילת שנייטאך מעלות כי אחוז האוכלוסיה הגדול ביותר (43%) מרוכז ברמה של 100 זהובים ומטה. יתר בני הקהילה מפוזרים על פני הרמות האחרות (וראה בגרף).



3. התפלגות הערכות רכוש בקהילת אוטנזוס בשנים 1769, 1775

סך הכל של סכומי הערכות רכוש: בשנת 1769 — 10,550 זהובים, בשנת 1775 — 8050,30 זהובים. פירוט בטבלה להלן.

בשנת 1769			בשנת 1775		
הערכת רכוש (בזהובים)	מספר האנשים	אחוז האנשים מהאוכלוסיה	אחוז מצטבר של האנשים	מספר האנשים	אחוז האנשים מהאוכלוסיה	אחוז מצטבר של האנשים
1501 ומעלה	3	13.7	100	2	13.3	100
1500–1301	–			–		
1300–1101	1	4.5	86.3	–		
1100–901	1	4.5	81.8	–		
900–701	–			2	13.3	86.7
700–501	1	4.5	77.3	–		
500–301	2	9.0	72.8	2	13.3	73.4
300–101	7	31.9	63.8	2	13.3	60.1
100 ומטה	7	31.9	31.9	7	46.8	46.8
סך הכל	22			15		

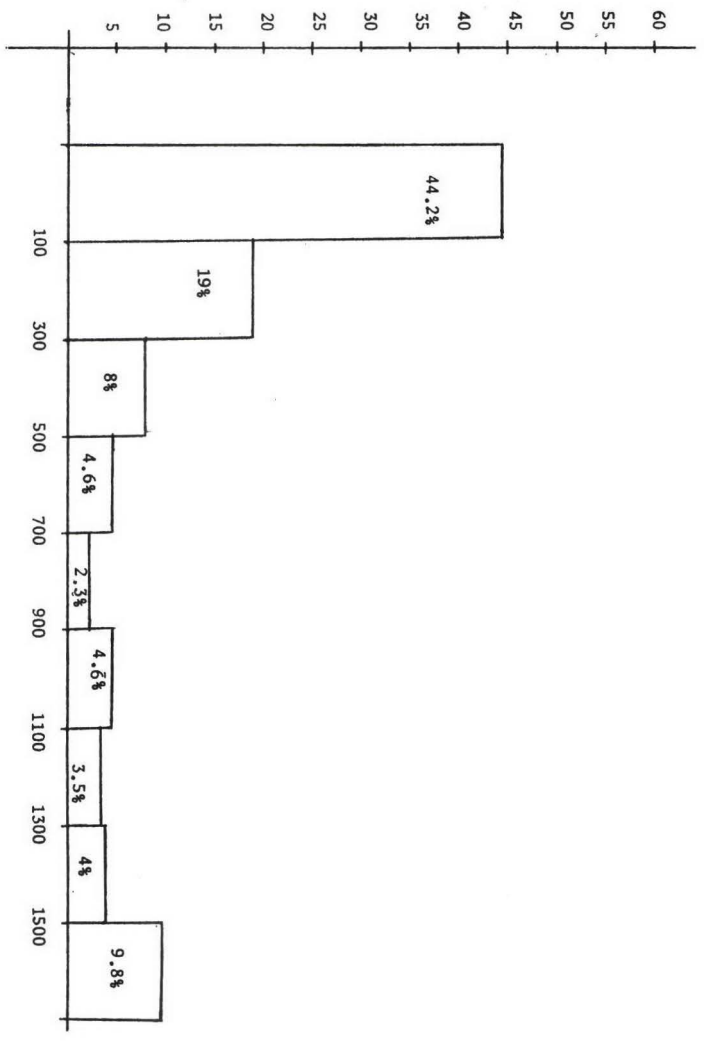
הערכת רכוש בשנת 1769: 31.9% מכלל האוכלוסיה מרוכזים ברמה של 100 זהובים ומטה, ואחוז זהה (31.9%) ברמה של 101–300 זהובים. יתר בני הקהילה מפוזרים על פני הרמות האחרות.
הערכת רכוש בשנת 1775: אחוז האוכלוסיה הגדול ביותר (46.8%) מרוכז ברמה של 100 זהובים ומטה. יתר בני הקהילה מפוזרים על פני הרמות האחרות.

4. התפלגות הערכות רכוש בקהילת אוטנזוס בשנים 1745–1804
(מספר האנשים 174)

הערכת רכוש (בזהובים)	מספר האנשים	אחוז האנשים מכלל האוכלוסיה היהודית	אחוז מצטבר של האנשים
1500 ומעלה	17	9.8%	100%
1301–1500	7	4.0%	90.2%
1101–1300	6	3.5%	86.2%
901–1100	8	4.6%	82.7%
701–900	4	2.3%	78.1%
501–700	8	4.6%	75.8%
301–500	14	8.0%	71.2%
101–300	33	19.0%	63.2%
100 ומטה	77	44.2%	44.2%

הערכות רכוש של בני קהילת אוטנזוס מעלות כי אחוז האוכלוסיה הגדול ביותר (44.2%) מרוכז ברמה של 100 זהובים ומטה. יתר בני הקהילה מפוזרים על פני הרמות האחרות (וראה בגרף).

אחוזים מכלל האוכלוסיה היהודית



פרק ט

מבנה החברה בקהילה

בקהילת שנייטאך לא היתה קיימת, לצורך חלוקת המס, חלוקה לשלושה מעמדות — עשירים, בינונים, עניים — כפי שהיתה נהוגה בקהילות אחרות בגרמניה[1]. עם זאת נותרו נתונים בדבר מעמדם הכלכלי של בני הקהילה, המלמדים על קיומן של שכבות שונות במקום. סיכומי הערכות רכוש מעידים, כאמור, על מספר אמידים שחיו בקהילה, אך הרוב היו בעלי יכולת כלכלית מוגבלת[2]. למעשה נקבעה מראש השכבה מקרבה ימונו נבחרי הקהל: בשנת 1689 ניתקן שהפרנסים ייפרעו ראשונים מחצית שיעור חובם במסים, ושהם וטובי קהל ילוו כספים לקהילה בעת הצורך[3]. המדובר, אם כן, ברובד חברתי שמעמדו הכלכלי מאפשר לו מתן ההלוואות האמורות. מנגד, קיימת היתה בקהילה שכבה, שהנימנים עליה כונו "ראשי בית". כלומר, הם שילמו רק את הסכום שהוטל במידה שווה על כל בעלי־בתים בקהילה. בתוארם זה צוינו ברשימות הערכות רכוש[4].

קבוצות שונות הוכרו כבעלות מעמד מיוחד לצורך תשלום מסים. תקנות שונות נועדו להסדיר תשלום מסים של אלמנה. בשנת 1706 נקבע שאלמנה תשלם מחצית סכום חיובו של "ראש הבית", וערך מסך הכתובה שלה. אלמנה עניה תשלם סכום זה לעת מצוא. אם תעקור מהקהילה תדאג לפרעון חובותיה[5]. בשנת 1745 נקבעה מכסת התשלומים של אלמנה הנעדרת זכות המגורים במקום שהעניקו השלטונות[6]. בשנת 1758 ניתקן כי אלמנה שנישאת ולה נכסי מלוג, תחוייב בתשלום נקוב. מחציתו

1 ראה: פנקס ברלין, עמ' מד; כהן, הוועד הקטן, עמ' 366, ושם הערות 94, 95 (גם באנסבך לא היתה קיימת הבחנה זו); כץ, מסורת ומשבר, עמ' 136.

2 יש תקנות שהן פועל יוצא של הוצאות כלכלת הילדים. ראה להלן, עמ' 169 (סעיף כז), 183–184. טרדת בני המקום למחייתם השפיעה לעתים על סדרי הקהל. ראה עמ' 199, 315.

3 להלן, עמ' 163, סעיפים יא, יב. וראה סעיף י. שינויים בסדרי הלוואה נקבעו בשנים 1708 (עמ' 213), 1710 (עמ' 236, סעיף י). בתקנות הקהילות מצויות גישות שונות בדבר מתן הלוואה לקהילה. ראה: פנקס במברג, סימן ז; תקנות הילדסהיים, סימן ט; תקנות אה"ו, סימן מ; תמ"מ, סימן צ.

4 ראה אודות מעמדם הכלכלי של אחדים מבני קהילת היטנבאך, בשנת 1694, להלן, עמ' 174; ובקהילת פורט, עמ' 312–313. וראה לעיל, פרק ה, עמ' 55, על התמיכה בעניים.

5 להלן, עמ' 206, וראה שם, הערה 954. באנסבך נדרשה אלמנה לשלם מחצית ערכה, ומחצית ראש הבית (פנקס אנשבך, עמ' 492, סימן כה, ושם הערה 212; עמ' 506, סימן ח). וראה רא"ש קיידנובר, שו"ת אמונת שמואל, סימן כא.

6 להלן, עמ' 322, וראה עמ' 323.

תחולק בשווה בין קהילות שנייטאך ואוטנזוס, והשאר יוותר בקופת הקהילה בה היא דרה[7]. שיעורי תשלום מיוחדים נקבעו לגבי יתום עד גיל מסוים, במגמה להקל התבססותו. בשנת 1689 ניתקן שיתום פטור מהוצאות כסדרן ושאינן כסדרן, חוץ מחובת תשלום בעבור קרקעות שיש לו, עד מלאות לו עשרים שנה. ממועד זה ישלם המחזיק בחזקת ישוב וזכות עירונית, סכום בשיעור נקוב, ובכך יהא פטור מתשלום המסים השונים, אך אם נשא אשה קודם לכן, לא יזכה בהקלות. יתומה זכתה במכסת תשלום פחותה[8]. בשנת 1727 נקבע חיוב תשלום "דמי הקדמה" לקופת הקהל, קודם לנישואין, ושיעורו[9].

קבוצה נוספת שזכתה בפטורים שונים, היו בני זוג בשנה הראשונה לנישואיהם. בשנת 1689 צוין פטורם במחצית הראשונה של השנה מכל המסים, ובמחצית השניה מתשלום מסים לשלטונות, אך חייבים הם בתשלום בעבור הצרכים הדחיים של הקהילה[10]. בשנת 1693 נקבע שבני זוג הנעדרים זכות ההתיישבות שהעניקה הקהילה, והם סועדים שנה אחת על שולחן האב או החותן, פטורים בפרק זמן זה מכל המסים[11]. בשנת 1702 הונהג, על־יסוד פניית מנהיגי הקהל, הסדר חדש בדבר ניכוי סכום הנדוניה מערך הרכוש של נותנה, בשנה הראשונה לנישואים[12]. תשלום נוסף היה "מעשר מן המעשר"[13], ששיעורו בשנייטאך לא צוין[14]. הוא

7 להלן, עמ' 106–107.

8 להלן, עמ' 169–170, סעיף כט. תוקף ניתן לכך בשנים 1706 (עמ' 206), 1710 (עמ' 239, סעיף כו).

9 להלן, עמ' 223. תשלום זה נדרש בשנת 1796, בעבור הושבת אשה הנישאת לבן הקהילה (להלן, עמ' 299). העקרון בדבר גביית "דמי הקדמה" מן הבא לקהילה נשנה בתקנות הקהילות. ראה: פנקס — אייזנשטאט, סימן 140; אנשבך, עמ' 494, סימן ל, ושם הערה 225; ברלין, עמ' מז–מח; תקנות — זוגנהיים, עמ' 50; ניקולשבורג, סימנים ריד, רטו, רפד; צירנדורף (זימר, פרקים בתולדות היהודים בנסיכות אנסבך, עמ' 49). וראה כץ, מסורת ומשבר, עמ' 131, הערה 8. וראה עוד: ר"ש בכרך, שו"ת חוט השני, סימן מט; ר' חנוך הענוך ב"ר יהודא ליב, שו"ת חינוך בית יהודא, סימן צח; רי"ז עטהויזן, שו"ת אור נעלם, סימן נד.

10 להלן, עמ' 171. וראה ההוראה בדבר פטור מתשלום מסים לשלטונות, בשנת 1745, עמ' 322. באייזנשטאט ובבוסקוביץ היה על החתן לשלם דמי רח"ש (רב, חזן, שמש) וצדקה (פנקס אייזנשטאט, סימנים 126, 135; תקנות בוסקוביץ, סימן קי). באנסבך נקבע סדר הפטור מתשלום מסים בהתאם לסמיכות שבין הנישואין לבין מועד גביית המס (פנקס אנשבך, עמ' 498, סימן לו, ושם הערה 260). בדיסלדורף היתה תקופת הפטור שנה אחת (פנקס דיסלדורף, סימן יח).

11 להלן, עמ' 173. בגלוגאו נתקן כי אם ישיא בעל־בית את בנו או בתו בקהילה אחרת, והחותן יאכילם על שולחנו, ישלם החתן במשך שלוש שנים 1½ רייכסטאלר, ולאחר מכן יש לראותו כאיש אחר (תקנות גלוגאו, סימן ח, סעיף ד). בדיסלדורף נקבע כי האוכל על שולחן אביו או חמיו פטור במשך שנה ממסי פנים, אך חייב במסים לשלטונות (פנקס דיסלדורף, סימן יח).

12 להלן, עמ' 187. צוין פטור בני הזוג, במחצית השנה הראשונה, מנתינת מסים, בעבור הצרכים הדחיים של הקהילה, ומיתר המסים במהלך השנה כולה. ניתן תוקף לתקנה זו בשנת 1710 (עמ' 239, סעיף כו).

13 "מעשר מן המעשר", במקורו: נתינת הלוי לכהן (בראשית יח כו). י. ריבקינד בספרו "יידישע געלט" לא הזכיר תשלום זה בערך "מעשר".

14 בקהילת אוטנזוס היה שיעורו תחילה 0.25%. במגמה להקל על בני הקהילה בתשלום הוצאות

נזכר, בשנה 1690, כמנהג קדום, הנגבה מן הכספים ששני המחותנים העניקו לבני הזוג[15]. פיגורים בתשלום זה גררו קביעת נוהגי גבייתו בשנים 1689[16], 1710[17]. תשלום בשם זה ממש אינו נכלל בתקנות קהילות אחרות בגרמניה. קרובה לכך היא התקנה שניתקנה בשנת 1775 בקהילת ברלין, במגמה להקל על בעלי־בתים צעירים סמוך לנישואיהם, כי שיעור תשלום מעשר מהנדוניות לקהילה, יהא שלושה חלקים מן הסכום, אחר שנלקח ממנו מעשר[18]. בשנת 1828 נכלל בין הכנסות קהילת יבנהאוזן (Jebenhausen), בחבל ווירטמברג (Wuerthemberg) בגרמניה, נתינת אחוז אחד מן הנדוניה[19]. יתכן שהכוונה לתשלום האמור. "מעשר מן המעשר" נזכר בשנת 1761 בקהילת הוהינמס (Hohenems), בחבל טירול (Tirol) באוסטריה. נקבע כי על חתן להפריש לקהילה אחוז אחד מכספי הנדוניה. החופה תיערך רק אחר ביצוע התשלום[20].

הרב החזן והשמש שוחררו מתשלומי מסים[21], וקיבלו משכורת קצובה אשר מומנה על־ידי בני הקהילה, בתוספת הכנסה תמורת שירותים שונים שהגישו[22], וכן זכו בדירת חינם[23]. הקהל פעל להבטחת הכנסותיהם של פקידיו. אופייני לכך האיסור שהוטל בשנייטאך, בשנת 1705, לטובת החזן — ששירת גם כשוחט — והקצבים,

שאינן כסדרן, הועמד, בשנת 1764, על 0.6% (אמת"י, Ottensoos GA—S/139.2, ה ע"ב). בשנת 1776 נקבע 1% (שם). תוקף ניתן לכך בשנים 1791 (שם, יז ע"א–ע"ב), 1801 (שם, ע"ב).

15 להלן, עמ' 171–172. וראה שם פרטים נוספים.

16 להלן, עמ' 159, סעיף ד.

17 להלן, עמ' 232–233 (סעיפים ד, ה), 236 (סעיף יג), 237 (סעיף יז), 239 (סעיף כז), 244 (סעיף מז).

18 פנקס ברלין, סימן 286.

19 A. Taenzer, Die Geschichte der Juden in Jebenhausen und Goeppingen, p. 83.

20 A. Taenzer, Die Geschichte der Juden in Hohenems und im uebrigen Vorarlberg, p. 316. בגלוגאו נקבע כי הקהל חייב לגבות במזומנים מן החתן קודם עריכת החופה מ־100 זהובים ראשונים סך 3 רייכסטאלר (כלומר, 4.5%), ומכל 100 זהובים נוספים רייכסטאלר אחד (כלומר, 1.5%). החתן ינכה סכומים אלו מהערכת רכושו (תקנות גלוגאו, סימן ט, סעיף ט). ניכוי מעשר מהערכת רכושו של חתן נדון בתקנות קהילות. באנסבך נקבע כי אין לנכות זאת, אלא המתנות יחשבו במקום מעשר (פנקס אנשבך, עמ' 492, סימן כה, ושם הערה 214; עמ' 506, סימן ט). בבמברג ניכו מעשר מהערכת רכושו של חתן (A. Eckstein, Geschichte der Juden in ehemaligen Fuerstbistum Bamberg, p. 83.)

21 ראה אודות הרב לעיל, פרק ד, עמ' 25–26. שמותיהם של החזן והשמש לא נכללו ברשימות הערכות רכוש. וראה נספח א, מסמך כז. וראה פנקס אנשבך, עמ' 495, הערה 236.

22 להלן, עמ' 195–196, 202, 219, 233 (סעיף ד), 239 (סעיף כט), 244 (סעיף מז), 268, 291, 313; אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16; אינ. (25), (23), 3221; ארכיון אמברג, 1846 Muenchener Hofkammer.

23 דירות החזן והשמש קיימות עדיין בבית הקהל בשנייטאך (כך הודיעני מר א' גויטנר [לעיל, פרק ד, הערה 23]). וראה: פנקס ברלין, סימן 75, סעיף א.

על בני הקהילה, לבל יקנו בשר בקהילת היטנבאך[24]. תוקף ניתן לכך בשנת 1710[25]. ר״מ ברנדיס חזר על איסור זה, בשנת 1713, אך הוסיף כי יתירנו כעבור מספר חודשים, וכפיצוי תועלה משכורתו הקצובה של החזן[26].

בקהילה קטנה כשנייטאך אופיינית היא העובדה שנבחרי הקהל, ובעיקר לחשובות בהן, מונו מקרב שתי משפחות בעלות השפעה אשר שלטו בקהילה, בשלהי המאה השבע־עשרה ובמאה השמונה־עשרה. האחת משפחת יוסף בן דוד ומשפחת מרדכי כץ (מחותנו של אחד מבני משפחת בן דוד), והאחרת משפחת יוקל סג״ל (ראה בלוחות)[27].

קירבת משפחה בין המשרתים בכהונות השונות בקהילה היוותה נושא לדיונים חוזרים ונשנים במשך תקופה ארוכה. בשנת 1655 נקבע כי בהרכב הגוף הבוחר את רבה של הקהילה אין בעלי־הבתים והפרנסים חייבים להיות כשרים זה לזה[28]. קיומם של קרובי משפחה המשרתים בקהל צוין בתקנות ת״ן (1689). מתקיני התקנות אישרו למעשה את המצב הקיים, ומינו הרכב בו נשמר האיזון בין שתי המשפחות[29]. בתקנות תע״א (1710) נאמר כי ייבחרו להנהגת הקהילה שני נציגים מכל משפחה, ו״חמישי המכריע״ שלא היה קרוב לאחת מהן[30]. נקבע כי הסדר זה יהא נוהג גם בעתיד[31]. במינויים הסמוכים, בשנת 1713, הוחלט למנות שלושה פרנסים מקרב שתי המשפחות, ושני טובי קהל שלא נימנו עליהן. אחד הפרנסים ערער, ודומה כי ביקש למנוע מינויו של פרנס שלישי מבני המשפחה האחרת, אך אסיפה שניה של בני הקהילה חזרה ואישרה את ההרכב האמור[32].

24 להלן, עמ׳ 203. העובר על הוראה זו, פרט למספר חריגים, כאילו קנה בשר חזיר. כבר בשנת 1699 התלוננו יהודי היטנבאך על שנמנע מהם למכור בשר בקהילת שנייטאך. ראה להלן, עמ׳ 330, הערה 987. על הכנסת החזן משחיטה ראה ר״י בכרך, שו״ת חות יאיר, סימן קמ.

25 להלן, עמ׳ 241, סעיף לח.

26 נספח ג, סעיף ז; נספח ד, סעיף א.

27 המקורות לשיחזור הם: רישומים אודות המינויים; איזכור שמות נבחרי הקהל בפנקס הקהל; אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3/5(2)/5(6)/16/17; אמת״י, אינ. (23)3221; מ״א בר־יודא, תוספת לחתימה, עמ׳ כג–כד, הערה 10. כהונה שבצידה נכתבה רק שנה אחת, משמע שלא צוין משך תוקפה. בשנה שנזכרה התקיימו המינויים, או שבשנה זו מצוי איזכור של המכהן בתקופה הנידונה. סימן שאלה המכונס בסוגריים מורה שיתכן כי המחזיק בכהונה האמורה שירת אף מעבר לשנה שצוינה, אך אין סימוכין המאשרים זאת.

28 נספח ב.

29 להלן, עמ׳ 160–161, סעיף ז. וראה הכרעתם לגבי המינויים בעתיד, עמ׳ 164–165, סעיף טז. בדומה נקבע לגבי סדרי הבחירה (שם). וראה קביעתם בדבר מעמדם של קרובים הקשורים לצד שכנגדם (עמ׳ 165, סעיף יז). קביעת ״עיקר פרנס״ הותאמה לשתי המשפחות. ראה בשנים 1696 (עמ׳ 176), 1710 (עמ׳ 235, סעיף, ח).

30 להלן, עמ׳ 234–235, סעיף ח.

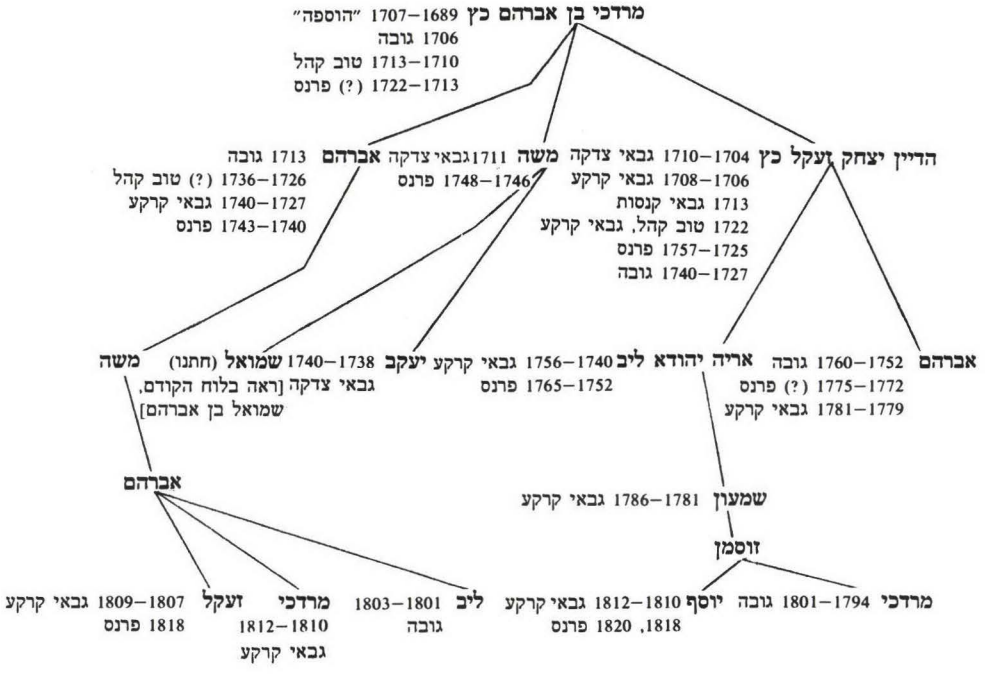
31 להלן, עמ׳ 238, סעיף יט. פעולות שונות הותנו בהסכמת הפרנסים משתי המשפחות. ראה עמ׳ 160 (סעיף ו), 161–162 (סעיף ז), ובדומה עמ׳ 234 (סעיף ז), 235 (סעיף ח).

32 להלן, עמ׳ 272–273.

לוחות שתי המשפחות המאוחדות בקהל

א 1. משפחת הלוי מטיט

א 2. משפחת מרדכי כץ (מחותנו של שמעון בן יוסף)



בחינת שמות הנבחרים למינויים השונים מורה כי ביסודו של דבר נשמר בקפדנות ייצוגן של שתי המשפחות. עם זאת נעשו נסיונות בפרקי זמן שונים לשנות את שיטת הבחירות הקיימת, בהאשמה כי קיימים סדרי ניהול לקויים בקהילה. בשנת 1740 הועלתה לדיון השאלה אם המינויים ייקבעו על יסוד רוב הדיעות של בני הקהילה, שרבו בהם הקרובים זה לזה, או שיבחר "כשר קהל". ההכרעה נפלה בזכות ההצעה הראשונה, ובני שתי המשפחות חזרו ונבחרו[33]. תמונה דומה נשנתה בשנת 1772. באסיפת בני הקהילה צידדו רוב המשתתפים בדעה לפיה אין לפסול בחירת קרובים[34]. המתנגדים להחלטה זו, אשר לא נימנו על אחת מן המשפחות האמורות, ערערו על כך. ר"א וואלרשטיין דחה קובלנותם, אך עם זאת קבע, על־יסוד טיעוניהם, סדרי ביקורת בדבר ביצוע פסקי־דין וניהול חשבונות הקהילה[35].

ברור הוא, איפוא, היעדרן של תקנות בדבר איסור בחירת קרובים לכהונה בקהל, הקיימות בקהילות אחרות[36]. חסרונן משקף את המציאות החברתית אשר היתה קיימת בקהילה קטנה, בה מרובים קשרי המשפחה[37]. נבחרי הקהל נימנו על חוג מצומצם. אופיינית לכך הינה פרשת סירובם של שניים מבני הקהילה. בשנת 1781, לכהן בכהונות להן התמנו. הוחלט כי לא ימונו לשרת בקהל כל ימי חייהם[38]. אך לא ארכו הימים, ובמינויים הסמוכים, בשנת 1784, בטלה הגזירה, עקב נסיבות הזמן[39].

נותרו רישומים בדבר מחלוקות שפרצו בקרב הפרנסים, ושמא בין נציגי שתי המשפחות. בשנת 1694 ניתקן כי אם ייאמרו במהלך ישיבת הנהגת הקהילה דברי קינטור, ייענשו המשמיעים אותם[40]. מתברר שאזהרה זו היתה למציאות. בשנת 1700 היו מחברי ההנהגה שהשמיעו זה כלפי זה דברי זלזול, וכתוצאה מכך גברה השנאה.

33 להלן, עמ' 274–276.

34 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16.

35 להלן, עמ' 112–115.

36 ראה למשל: פנקס אייזנשטאט, סימן 130; תקנות בוסקוביץ, על־פי מפתח התקנות, בערך: נגיעות; פנקס ברלין, עמ' לה, לז; תקנות — גלוגאו, סימן ד, סעיף א; סימן ו, סעיף א; הילדסהיים, סימן י; הסן, עמ' 80; תמ"מ, על־פי מפתח הענינים, בערכים: נגיעה, נוגעים; תקנות ניקולשבורג, סימנים קכו–קכח, קנב–קנג. וראה: כהן, הוועד הקטן, עמ' 367, הערה 111; כץ, מסורת ומשבר, עמ' 137–138, 180–181. באנסבך לא הקפידו ביותר על איסורי קירבה (כהן, שם, עמ' 362).

37 בשנת 1708 יצאו מקצת מנבחרי הקהל, ועמם בעלי־בתים, נגד אחד הפרנסים, בשל זכויות שהוענקו לו (להלן, עמ' 218. וראה עמ' 242–243, סעיף מד). כן דרשו תשלומים מחתנו, ידל. בעקבות זאת הועלתה מנגד תביעה זהה כלפי אחד מבני הקהילה האחרים (עמ' 219). למעשה המדובר במחלוקות בין שתי המשפחות הנידונות. קירבת משפחה בין נבחרי הקהל לבין בעלי־בתים בקהילה, צוינה בהסדרים שונים. ראה, למשל, עמ' 267; נספח ג, סעיף ך.

38 לא הופעלה תקנה, משנת 1689, לפיה ניתן לכפות את המינוי לכהונה בקהל (להלן, עמ' 166–167, סעיף כא). תוקף, בתוספת קלה, ניתן לה בשנת 1710 (עמ' 238, סעיף כב). והשווה: פנקס אנשבך, סימן לד; פנקס ברלין, עמ' לח; תקנות המבורג־אלטונא, עמ' 57.

39 להלן, עמ' 120–121.

40 להלן, עמ' 175.

נקבע שהנוהג בכך ייענש בקנס כבד[41]. נראה שתופעה זו אף הוחמרה. בשנת 1710 צוין כי נעשה כהיתר בישיבות ההנהגה להטיח דברי חרפה[42].

זיקת הפרט לחברה אוסרת פרישתו מן הכלל, ופעילות עצמאית העלולה לפגוע בקהילה. תקנות שונות אוסרות השתדלות היחיד להשגת טובות הנאה פרטיות, ומורות לפרנסים לעמוד נגד פורצי גדר[43]. טיב הקשרים בין בני הקהילה לבין נבחריהם עולה מרישומים שונים. חברים נכבדים בקהילה שלא כיהנו בתפקיד, וכונו "יחידי סגולה", נטלו חלק בפעולות שונות הקשורות באירגון החיים במקומם. בראש ובראשונה בהחלטות — בעצה אחת עם הפרנסים — בדבר קיום בחירות להנהגת הקהילה, בהתמדת פעילותו של ההרכב הקיים, ובנטילת חלק במעמד הבחירה[44]; בקיום הערכת רכוש[45]; בקביעת תשלומים שונים לקהילה[46]; בפעילות נגד המערערים על פסקי־דין של רב הקהילה[47]; וכן יזמו התקנת תקנות[48]. בין חברי הקהילה היו שזכו למעמד מיוחד. בשנת 1757 נתקבלה החלטה בדבר צורת קיום הערכת רכוש על־ידי הפרנסים, בצירוף זקני העדה[49].

לעתים שררה אוירת מתיחות בין בני הקהילה לבין הפרנסים. קיימות תקנות המענישות פרנס שהפעיל לרעה סמכויותיו כלפי היחיד[50]. אף נותרו עדויות בדבר גילויי מחאה של חלק מבני הקהילה נגד הפרנסים. בשנת 1698 התלוננו רבים על שהפרנסים מתערבים בדיני ממונות, ומעוותים הדין[51]. בשנת 1710 נמסר על בעלי־בתים שהתפרצו לחדר הקהל, בעת קיום ישיבת הנהגת הקהילה[52]. מתברר שבפרק זמן זה רבתה המתיחות, שכן היו שהתירו לעצמם להתנהג בבית־הכנסת כאילו הם מכהנים בקודש או כפרנסים[53]. נראה שהאווירה לא שקטה, שכן בשנת 1713 היו

41 להלן, עמ' 197.

42 להלן, עמ' 241, סעיף לו. חזר ונקבע העונש האמור. וראה עמ' 236, סעיף יא. והשווה: פנקס פרידברג, סימן F, סעיף III.

43 להלן, עמ' 163 (סעיף יג), 165–166 (סעיף יח), 206–207, 238 (סעיף ך), 246–247 (סעיף נח).

44 רישומים שונים בשנים 1740–1804. ראה להלן, עמ' 124, 274, 302, 313, 315, 323, 324, 325. אמנם בשנת 1775 גילו רוב בני הקהילה אדישות לבחירת הנהגה חדשה. ראה עמ' 116.

45 בשנת 1757. להלן, עמ' 102.

46 בשנים: 1746 (להלן, עמ' 313), 1796 (עמ' 299). וראה עמ' 218.

47 בשנת 1710 (להלן, עמ' 231).

48 בשנת 1698 (להלן, עמ' 168, סעיפים כד, כה). בשנת 1772 קבלו מקצת מבני הקהילה על חוסר־סדרים בחשבונות הכספים של הקהילה. נקבע שהחשבונות יימסרו אחת לשנה לבדיקת הפרנסים ושני יחידי סגולה (עמ' 115).

49 להלן, עמ' 103. וראה אודות מעמדם של ה"לומדים" בקהילה לעיל, פרק ו, עמ' 61, הערות 28, 29.

50 בשנת 1710 (להלן, עמ' 245, סעיף נב), 1713 (נספח ד, סעיף ה). וראה בדומה תמ"מ, סימן עט.

51 להלן, עמ' 159, סעיף ג. נקבע שיש לפנות בענינים אלו לרב. תוקף ניתן לכך בשנת 1710 (עמ' 236, סעיף יב). והשווה קובלנת בני קהילות היטנבאך ופורט, בשנת 1710 (עמ' 253, 254; 256, סעיף ו).

52 להלן, עמ' 246, סעיף נד. ניתקן שיש ליטול תחילה רשות משמש הקהילה. הוראה זו חזרה וצוינה בשנת 1713 (נספח ד, סעיף ו).

53 להלן, עמ' 245, סעיף נב. נקבע שאסור להתערב בתחומי פעולתם של הרב ונבחרי הקהל.

יחידים שיצאו חוצץ נגד פרנסים בחריפות רבה[54]. בשנת 1775 קיימו מקצת בני הקהילה מנין עצמאי. הפרנסים ביקשו לקונסם, וסירבו לקבל משכון עד אשר יוכרע הענין, באמרם שלא יקדישו תשומת לב לדין תורה. כיון שהקנס לא שולם, הכריזו נידוי על המתפללים. ר״י עמריך פטר את הנידונים מתשלום הקנס[55]. בשני מקרים היו שיצאו נגד רבני הקהילה. בשנים 1664–1673 נגד ר״ש אבלס[56], ובשנת 1710 נגד רי״ז עטהויזן[57]. מעבר לכך, למעשה הרקע למערכות התקנות שניתקנו בקהילה היו מחלוקות פנימיות[58]. בשנת 1797 נדרשו ראשי הקהל לעמוד בדין תורה, קודם למינוי הנהגה חדשה, עם אחד מבני הקהילה, עקב סכסוכים מקומיים[59].

הריבוד החברתי שהיה קיים בקהילת שנייטאך, על קשרי המשפחה שבו, מהווה דיוקן של חברה יהודית בקהילה קטנה. המחלוקות וביטויי המחאה האמורים, שהתחוללו בין השכבות השונות, יש בהם כדי להעיד על אווירת מתיחות ששררה לעתים בינותם. אך ביסודו של דבר נראה כי מתכונת החיים שתוארה לעיל, נתקבלה על דעתם של יושבי המקום, ותאמה את תנאי המציאות החברתית בה היו הם נתונים.

54 נספח ד, סעיף ד. הוטלו קנסות על הנוהגים בכך. וראה תמ״מ, סימנים ס, עט, קצט, ר.

55 וינברג, עמ׳ 188.

56 ראה לעיל, פרק ד, עמ׳ 30–31.

57 ראה שם, עמ׳ 33.

58 בשנים 1698 (להלן, עמ׳ 157–158. וראה עמ׳ 165, סעיף טז; 167, סעיף כג), 1710 (עמ׳ 249. וראה עמ׳ 235, סעיף ח), 1713 (נספח ג, בפתיחה; נספח ד, בסיום).

59 להלן, עמ׳ 298. קודם לכן נקבע שהערכת רכוש ומינוי ההנהגה יתקיימו ביום י׳ בסיון תקנ״ז. הערכת רכוש התקיימה במועד האמור, אך ההנהגה נבחרה רק ביום י״ד באב תקנ״ז (עמ׳ 301), אולי עקב הבירור האמור.

אחרית דבר

"צו היהודים" ("Judenedikt") שהוענק ליהודי בווריה ב־10 ביוני 1813, קבע למשך עשרות בשנים את מעמדם. עיקר תכליתו היה לבטל את מעמדם כגוף ציבורי־קורפוראטיבי[1]. ב־12 בספטמבר 1813 התייצבה משלחת של יהודי המחוז, והציגה את איגרת החסות האחרונה, שהוענקה בשנת 1792. כן דיווחה על החובות הכספיים שלהם ודרכי פרעונם. במהלך החודש הופיעו בבית־המשפט ראשי המשפחות היהודיות, וכן יחידים, ומסרו פרטים אודות גילם, מצבם המשפחתי, מגוריהם, מקורות פרנסתם והונם[2].

"צו היהודים" גרם להסתעפות מקורות הפרנסה של היהודים בבווריה לעומת הקיים, ולהתאוששות במצבם הכלכלי[3].

חלוקה למקצועות של יהודי שנייטאך[4]

השנה	כלים, כגדים	צמר, נעצות	אורג	גלנטריה	חנוונים, פרווה	כחל	בשמים, תכליתים	שכר	סוחרי בהמות וסוסים	סוחרי חנואה	טוחן	סוחר כללי	תיווך בענייני כספים	מורה	משרתים	חיט	טבח	נתמכים	סך הכל
1813	55	2		1		1	2	1	14			6		1				9	92
1823	47			1	1		3	1	2			6	14	1	11			3	90
1847	3	2	3	1			1			4	1	35	1	1		2	1		55

1 ראה נוסח "צו היהודים" ודיון אודותיו S. Schwarz, Die Juden in Bayern, pp. 127–177, 341–348.

2 W. Neukam, Vom "Judenschutz" zur Juden "befreiung", *Die Fundgrube*, 10 (1934), pp. 59–61. המאמר נכתב בנימה אנטישמית ארסית, ונראה שכותבו היה נאצי.

3 ראה: מ. אליאב, החינוך היהודי בגרמניה בימי ההשכלה והאמנציפציה, עמ' 286–287; י. טורי, בין מהפכה, ריאקציה ואמאנציפאציה, עמ' 61, 162, 174; הנ"ל, קווים לחקר כניסת היהודים לחיים האזרחיים בגרמניה, עמ' 97–111, 119–122; י. לשצינסקי, גורלה הכלכלי של יהדות גרמניה, עמ' 34; שוורץ (לעיל, הערה 1), עמ' 191.

4 המקורות: בשנים 1813, 1823, Neukam (לעיל, הערה 2); 1847, מוזיאון שנייטאך, 3/42. יתכן

בשנת 1823 ניכרת ירידה מתונה במספר סוחרי הבדים והבגדים (17%), וירידה תלולה (93.6%) בשנת 1847. הסחר בבהמות ובסוסים חוסל. בשנת 1823 קיימת ירידה בשיעור 85.7%, ואילו בשנת 1847 לא נרשם אפילו סוחר אחד בכך. לעומת זאת ניכרת בשנת 1847 עליה בשיעור ניכר (82.8%) בסחר כללי. גם ירידה בולטת תלולה בשנת 1847 בעוסקים בתיווך בעניני כספים (92.8%). בחינת מספר הנימנים ברשימת בעלי המקצועות מורה על ירידה בשיעור 38.8% בשנת 1847 לעומת 1823. מאז שנת 1850 היגרו בעיקר בני הנוער בשנייטאך לאמריקה, ואחרים פנו למינכן או לנירנברג[5]. על השיפור במעמדם הכלכלי של היהודים ניתן ללמוד מן העובדה שבשנת 1823 נימנו בשנייטאך שלושה עניים יהודיים בלבד[6], ובשנת 1847 לא צוינו כלל. כעבור שלושים שנה, ב־25 בספטמבר 1877, קבע ד"ר לוץ (Lutz), פקיד הרשות במינכן, כי הוצאות קהילת שנייטאך אינן רבות, והיא מחזיקה בהון[7].

"צו היהודים" כלל גם סעיפים שונים בעניני חינוך יהודי. הותרה הקמת בתי־ספר יסודיים יהודיים, אך בהגבלות מסוימות[8]. בעקבות הצו הוקם בקהילת שנייטאך בית־ספר בשנת 1813[9]. ב־5 במאי 1853 הודיעה עירית שנייטאך כי התפנתה משרת מורה בבית־הספר היהודי, ונדרש מן המועמדים לדעת. נוסף ללימודי דת, גם את מקצועות החובה[10]. בבית־הספר כיהן מורה אחד בלבד. מציאות זו אופיינית היתה לבתי־הספר בקהילות הבווריות הקטנות, שברבים מהם היתה כיתה אחת ומורה אחד[11]. אולם בראשית שנת 1873, מקץ ששים שנה לקיומו, נסגר המוסד על־ידי השלטונות, ותלמידיו הופנו ללמוד בבית־הספר המקומי[12].

במאות השמונה־עשרה — תשע־עשרה חלו מאורעות מכריעים בתולדות העם היהודי, כמאבק למען שוויון זכויות, עלייתה של תנועת ההשכלה, ולאחר מכן הזרמים הדתיים החדשים. תמורות אלו גרמו לידי זעזועים בקרב בני הקהילות בערים הגדולות. בפנקס קהילת שנייטאך ובשאר כתביה אין הד לכך.

שהרישומים בשנים 1813, 1823, אינם מלאים. ניתן לשער כי בשנים אלו פעל חיט (עקב איסור שעטנז), וכן סוחרי סוסים, אשר פעילותם ידועה במאה השמונה־עשרה. ראה לעיל, פרק ח, עמ' 70–71.

5 ראה אודות גלי הגירה של יהודים מבווריה לחלקי גרמניה האחרים ולאמריקה, בשנת 1813 ולאחר מהפכת 1848: J. Toury, Jewish Manual Labour and Emigration, *Yearbook of the Leo Baeck Institute*, 16 (1971), pp. 45–62. וראה: י. טורי, מהומה ומבוכה במהפכת 1848, על־פי מפתח המקומות, עמ' 217, בערך: באווריה.

6 מסמכים שונים בדבר הטיפול בעניים יהודיים שמורים במוזיאון שנייטאך, 4/22.

7 מוזיאון שנייטאך, 4/9.

8 אליאב, שם, עמ' 195.

9 מוזיאון שנייטאך, 4/22.

10 מוזיאון שנייטאך, 4/1.

11 ראה: טורי, בין מהפכה, ריאקציה ואמאנציפאציה, עמ' 110.

12 המורה בבית־הספר היהודי נפטר ביום 24 במאי 1872. ב־20 בנובמבר הודיעו השלטונות למשרד המחוז בעיר הרסברוק, כי בית־הספר יסגר ב־1 בינואר 1873 (מוזיאון שנייטאך, 4/11).

דומה שאין להבחין בתמורה מכרעת בהשקפותיהם ובאורח החיים המסורתי של יהודי המקום. בני קהילת שנייטאך התמידו לחיות במעגלי החיים המקובלים בידם מדורות עברו. נראה, על יסוד החומר שבידינו, שלא חל שינוי מהותי בהליכותיהם ובדפוסי מחשבתם, כגון: זלזול בולט בקיום מצוות, פריצת גדרי צניעות, הידמות לסביבה, וכיוצא באלו[13]. המדובר גם ביהודי החצר הבודדים שחיו בשנייטאך. קהילת שנייטאך, ועמה הקהילות הסמוכות אוטנזוס, היטנבאך ופורט, היו כפופות, אחר שמדינת אשפ"ה חדלה להתקיים, בראשית המאה התשע־עשרה, למוסד הרבנות המחוזית. הנהגת הקהילות הופקדה בידיהם של הפרנסים. היה בכל אלו כדי לסייע בשמירת המסגרת הדתית. מציאות זו מייצגת את אורח החיים של מרבית יהודי בווארייה, עד שנות השבעים של המאה התשע־עשרה, אשר ישבו בעיירות ובכפרים, בהם מוגנת החברה המסורתית יותר מאשר ביישוב העירוני[14].

אחריתה של הקהילה באה בימי השואה. בחודש ספטמבר 1933 נקבעו בדרכים המובילות לעיירה שלטים אשר נשאו את הכתובת: "יהודים אינם רצויים כאן" ("Juden sind hier nicht erwuenscht"). אמנם, על־אף החרם הכלכלי והמשמרות שהועמדו בפתחי החנויות היהודיות, כדי למנוע את כניסתם של לקוחות "אריים", המשיכו איכרי הסביבה לסחור עם היהודים. עד יום הפרעות, 10 בנובמבר 1938, עזבו את שנייטאך שבעה־עשר יהודים (ששה יהודים נוספים מבני הקהילה נפטרו במקום). במועד האמור תבע ראש הנאצים במחוז לאוף להעלות באש את בית־הכנסת העתיק במקום. לאחר שנאמר לו שהבנין מיועד לשמש מוזיאון מקומי ("Heimatmuseum") פקד לשרוף את אשר בו. שבעה־עשר יהודי שנייטאך נעצרו. אחדים מהם שוחררו למחרת הפרעות, והשאר הובלו לבית־הסוהר בנירנברג. אחרוני יהודי שנייטאך עזבו את המקום ביום 1 בינואר 1939[15]. על קהילת שנייטאך, בה ישבו יהודים מאז המחצית השניה של המאה החמש־עשרה, הקיץ הקץ.

13 קיימות תופעות המצביעות על התרופפות מה בתחום הרוחני. בשנת 1716 ניתקנו תקנות בדבר חובת התפילה בבית־הכנסת, והטלת קנס על המאחר לבוא (וינברג, עמ' 188). מצויים שמות המושפעים מרוח הזמן, כגון: ליאופולד (Leopold), פהילידאר (Philidor). ראה אמת"י, N22a/7, קא ע"א–ע"ב. הלשון השכיחה בפנקס הקהילה וביתר כתביה היא הידיש, שנשתמרו בה ביטויים גרמניים, ובה משוקעים צירופים משובשים רבים בעברית, המעידים על ידיעה רופפת של שפה זו.

14 ראה: אליאב, שם, עמ' 196, 208; טורי, שם, עמ' 92; הנ"ל, קווים לחקר כניסת היהודים לחיים האזרחיים בגרמניה, עמ' 78, 133.

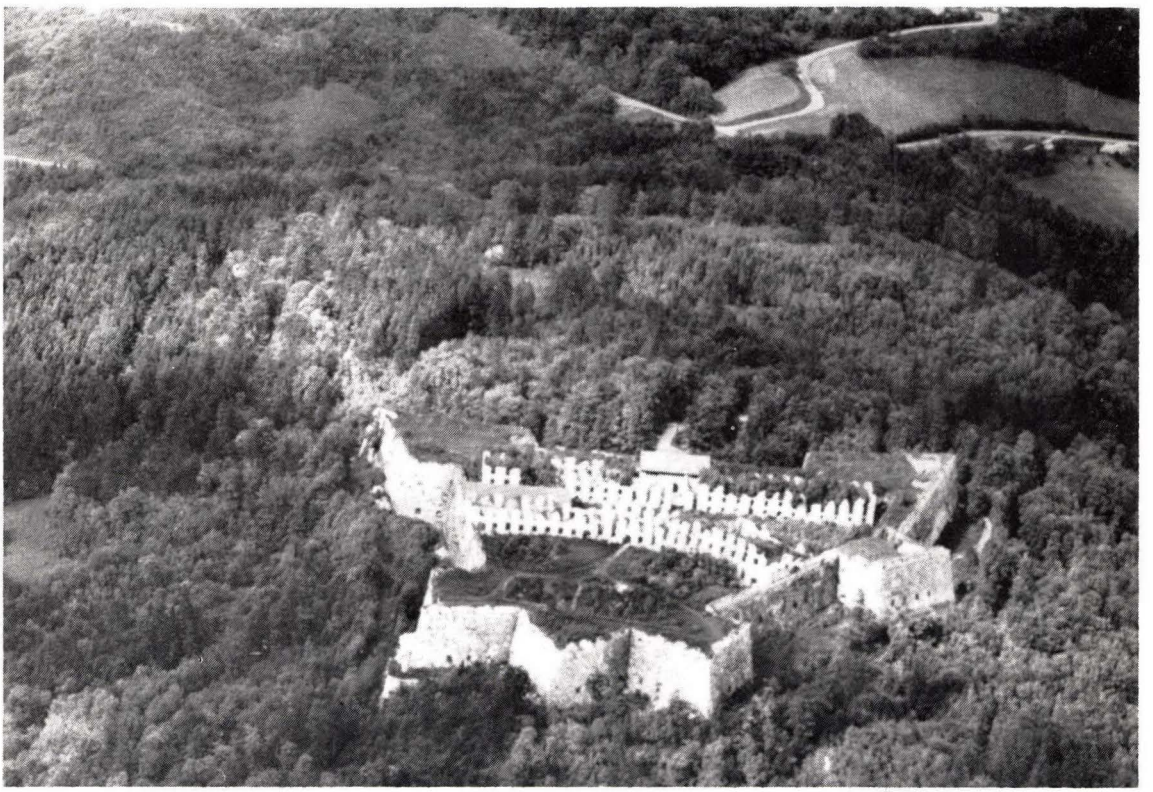
15 ב"צ אופיר (עורך), פנקס הקהילות, באווארייה, עמ' 374–375; M. Brieger, Die Schnaittacher Juden zwischen 1930 und 1945.



בית־הכנסת



בית־העלמין



מבצר רוטנברג

פנקס קהילת שנייטאך

מבוא

היקף הפנקס

פנקס קהילת שנייטאך[1] (33×20 ס״מ, הכריכה מחודשת) מכיל מאה ותשעים דפים ממוספרים. פרט זה צוין ברישום ביום 22 במאי 1719, המצוי בדף האחרון בפנקס[2]. הרישום הקדום בפנקס הינו העתק מסמך גרמני משנת 1592[3], והמאוחר ציון בעלות על מקום בבית־הכנסת בשנת 1843[4].

הדף הראשון והשני בפנקס היו לכתחילה ריקים, ולא נכללו במספור האמור. בשנת 1754 נכתבה בדפים אלו הערכת רכוש: ״ומאחר שקצר המצע מלהשתרע ע״כ נכתב הערך בראש הפנקס״[5]. בציון מספרי העמודים הוחל רק בדף השלישי בפנקס.

מתברר שהמספור הקיים בפנקס קדם לשנת 1719. הפניות לעמודים בפנקס קיימות בשנים 1689[6], 1700[7].

עמודים רבים בפנקס נותרו ריקים[8], ואחרים נכתבו רק בחלקם[9]. יש שסומנו קווי מחיקה כדי לציין שהנכתב בטעות יסודו[10], או שחוב נדון נפרע[11].

1 סימולו: אמת״י, N 22a/7.

2 עמ׳ 332. למעשה חלה טעות במספור. דפים עז, קה, לא סומנו כלל.

3 עמ׳ 128–129.

4 עמ׳ 226.

5 עמ׳ 321.

6 עמ׳ 167 (סעיף כג), 170.

7 עמ׳ 197.

8 ה ע״ב, יב ע״א–טז ע״ב, יז ע״ב, כב ע״א, כה ע״א–ע״ב, כז ע״א–כח ע״א, כט ע״א–ע״ב, לא ע״ב, לג ע״א–סו ע״ב, עו ע״א, פו ע״ב–צ ע״ב, צב ע״א–ע״ב, צג ע״ב–צה ע״ב, צו ע״ב–צט ע״ב, ק ע״ב, קז ע״א–קט ע״ב, קי ע״ב, קכג ע״ב, קכה ע״ב–קכו ע״א, קכז ע״א–קכח ע״א, קלג ע״ב, קנט ע״א, קס ע״ב, קסד ע״ב, קסט ע״ב, קעג ע״ב, קעה ע״ב, קעו ע״ב, קעז ע״ב–קעח ע״ב, קעט ע״ב, קץ ע״א.

9 להלן יצוינו עמודים הכתובים עד כדי מחציתם או פחות מכך: ב ע״ב, ח ע״א, יא ע״א, כד ע״א–ע״ב, כח ע״ב, לב ע״א, עג ע״ב, עד ע״א, עו ע״ב, פב ע״א, פד ע״ב, פה ע״א–ע״ב, צג ע״א, קיד ע״א, קטז ע״א, קיח ע״ב, קיט ע״א–ע״ב, קכ ע״ב, קכב ע״ב, קכד ע״א–ע״ב, קכו ע״ב, קכט ע״ב, קלא ע״ב, קמה ע״ב, קנח ע״א, קסד ע״א, קסה ע״ב, קעא ע״ב, קעה ע״א, קעז ע״א, קעט ע״א, קפה ע״א, קפט ע״ב.

10 ראה להלן, עמ׳ 187, הערה 747.

11 ראה להלן, עמ׳ 221, הערה 129; עמ׳ 330, הערה 974.

סדר הרישומים

בפנקס מצויות מספר חטיבות אשר נכתבו במכונס, והן:

(א) העתק עשרים ושבעה מסמכים וכתבים של השלטונות אודות זכויות היהודים באיזור, ופניות של היהודים בשנים 1598–1671. וכן מסמך אחד בדבר משפט של שני יהודים בשנת 1592[12].

(ב) מערכת התקנות בשנת ת"ן (1689)[13].

(ג) רישום בעלות על מקומות בבית־הכנסת, בשנים 1828–1843[14].

(ד) מערכת התקנות והבירורים בשנת תע"א (1710)[15].

(ה) רישום בעלות על מקומות בבית־הכנסת, בשנים 1751–1828[16].

(ו) רישום בעלות על מקומות בבית־הכנסת, בשנים 1689–1739[17].

נוסף לכך יש בפנקס רישומים בדבר מינויים בקהילה, הסדרים ותקנות לעת מצוא, רשימות הערכות רכוש, מסים ותשלומים, בירורים בין קהילת שנייטאך לבין הקהילות הנילוות אליה — אוטנזוס, פורט, היטנבאך (= מדינת אשפ"ה).

יש שנכתבו דברים במרוכז גם אם המדובר בשנים שונות, כאשר לרוב הנדון פרעון חוב[18].

רישומים רבים נכתבו בפנקס בלא סדר כרונולוגי. עובדה זו מוסברת בכך שלרוב מצויות בו העתקות שנעשו על־ידי סופרי הפנקס מן המקור, בלא הקפדה מתמדת על רישום בהתאם לסדר הזמנים. המדובר אף בחטיבה בה נכתבו הדברים כמקשה אחת.

בהעתקת המסמכים הגרמניים מצוי מסמך משנת 1598 בין מסמכים מהשנים 1648, 1666[19]. מסמך הנושא את התאריך 9.3.1666, אחר מסמך מיום 17.3.1666[20]. אחר מסמך מנובמבר שנה זו, מצוי מסמך מחודש מרס[21]. אחר מסמכים משנת 1667 קיימים מספר מסמכים משנת 1664[22], ואף בהם אין הקפדה על הסדר הכרונולוגי[23].

12 עמ' 128–150.

13 עמ' 157–171. תוכן התקנות נכתב בשנת 1709 על־ידי ר' יצחק זעקל עטהויזן, רבה של הקהילה, בעמ' 328–329. יש להניח שהדברים נכתבו בסוף הפנקס, כדי להקל על המבקש לעיין בהם.

14 עמ' 226.

15 עמ' 226–262.

16 עמ' 280.

17 עמ' 313.

18 בשנים 1697–1699 (עמ' 179–180, וראה הערה 665), 1698–1708 (עמ' 220–223), 1704–1705 (עמ' 201–202), 1706–1707 (עמ' 205–206). בעמ' 120–121 מצויים בזה אחר זה רישומים בשנים 1781, 1784 — הקשורים בפסילתם של שני בני הקהילה לכהן בתפקיד ציבורי, ובהחזרת כשרותם לכך.

19 עמ' 133–134.

20 עמ' 134–136, וראה הערה 302.

21 עמ' 137–138.

22 עמ' 141–146.

23 מסמך מחודש אוגוסט (עמ' 143) קודם לקבוצת מסמכים מחודש יולי.

הסופרים כתבו לעתים רישומיהם באשר מצאו. בעמודים שנותרו ריקים, או במקומות פנויים שמצאו בעמודים. יש שפיצלו כתיבתם באותו ענין, כגון: הסדרים בדבר תשלומים הכרוכים בקבלת איגרת חסות בשנת 1698[24], המינויים בקהילה בשנת 1752[25], בירורים בין קהילות מדינת אשפ"ה בשנת 1764[26], הערכת רכוש בשנת 1775[27], מינויים בשנת 1784[28], הערכת רכוש בשנת 1797[29].

יש שנכתבו במקומות שונים רישומים הנושאים תאריך זהה, כך בשנים 1698[30], 1705[31], 1706[32], 1784[33], 1797[34]. לעתים הוקדם הרישום המאוחר[35]. על חוסר הסדר הכרונולוגי יעידו גם רישומים מהמאה התשע־עשרה אשר נכתבו בינות לרישומים מן המאה השמונה־עשרה[36].

מן הראוי להעיר כי הפנקס, בתקופת כתיבתו, אינו מכיל את כל הרישומים של הקהל. נותרו כתבים שונים בעניני הכלל אשר לא נכללו בפנקס. בהם, בירורים והסכמים — בשנים 1728–1800 — בין כלל קהילות מדינת אשפ"ה, או בין שנייטאך לבין אחת מקהילות המדינה[37]; מערכת תקנות בשנת תע"ג (1713)[38]; החלטה — בשנת 1736 — בדבר בנייה בבית־הכנסת[39]; הסדר — בשנת 1757 — בדבר עליות לתורה[40]; חוזים — בשנים 1756, 1836 — עם שליחי ציבור[41].

24 עמ' 178–179, 187–195, 220–223.

25 שמות הגבאים בעמ' 289, וראה הערה 756. שמות הפרנסים בעמ' 324–325.

26 בין שנייטאך לבין אוטנזוס, ביום 1.7.1764, עמ' 264–266. בין שנייטאך לבין פורט והיטנבאך, ביום 11.7.1764, עמ' 269–272. בינותם שולבו רישומים בענינים אחרים מהשנים 1723, 1726–1728.

27 הודעה, בנובמבר 1775, על קיומה, עמ' 111. הרשימה עצמה נכתבה, בדצמבר 1775, עמ' 117–119. בינותם מצויים רישומים בענינים אחרים בשנת 1772, ובדצמבר 1775.

28 הודעה הקשורה במינויים בעמ' 121. המינויים עצמם בעמ' 123–124. בינותם רשימת הערכת רכוש בשנת 1782.

29 הודעה בדבר קיום הערכת רכוש בעמ' 298. הרשימה עצמה בעמ' 299–301. בינותם שולב רישום שונה משנת 1796.

30 ביום 30.1.1698 — עמ' 178–179, 187–194.

31 ביום 21.5.1705 — עמ' 203, 215.

32 ביום 10.6.1706 — עמ' 203–209, 216–217.

33 ביום 17.10.1784 — עמ' 121, 123–124.

34 ביום 4.6.1797 — עמ' 298, 299–301.

35 בשנת 1706 — תחילה רישום ביום 28.11.1706, ולאחריו ביום 8.11.1706 (עמ' 210). הערכת רכוש בשנת 1804 — תחילה הערכת רכוש בשנייטאך אשר התקיימה ביום 30.9.1804 (עמ' 306–308), ולאחריה הערכת רכוש באוטנזוס ביום 26.9.1804 (עמ' 308–309).

36 עמ' 153–154, 224. רישום המקומות בבית־הכנסת במאה התשע־עשרה (ראה לעיל, הערה 14), נכתב אף הוא בין רישומים מתאריכים קודמים.

37 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.5(2); 135.16; 135.17, Ottensoos GA—S/139.8

38 נספחים ג–ד.

39 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.16.

40 אמת"י, Schnaittach GA—S/135.5(6).

41 אמת"י Schnaittach GA—S/135.16. לעתים צוין כי צורפו רישומים בדפים נפרדים לפנקס, אך הם לא נשתמרו, ראה להלן, עמ' 185, 186, 321.

רישומים קטועים

במקומות שונים הרישום קטוע. כנראה חדל הסופר מלכתוב, אחר שהבחין כי קודם לכן העתיק כבר את הרישום במילואו[42]. יש שהרישום אינו מלא[43], או שחסרות חתימות[44]. לעתים לא נמחקה מלה שנכתבה בשיבוש, גם אחר שהסופר חזר וכתבה כהילכתה[45].

בדפים שונים דהה הכתב וקשה לפיענוח, מחמת ידים רבות שמישׁשו בהם. בעיקר אמור הדבר לגבי העמוד הראשון בפנקס, וכן הדפים בהם נכתבה מערכת התקנות בשנת ת"ן (1689)[46]. יש שהכתב ניטשטש, ולפיכך עבר על הכתוב סופר בתקופה מאוחרת. לא תמיד פוענחו המלים נכונה[47].

הלשון

הפנקס נכתב בשפה העברית, וכן ביידיש־דויטש המקובלת בפנקסי קהילות אשכנז בתקופה האמורה, אשר נשתמרו בה ביטויים גרמניים. בקטעים רבים משמשות שתי השפות בערבוביה.

בלשון העברית שובצו פסוקי מקרא ומאמרי חז"ל. לעתים מצויות מליצות אשר ניבנו על יסוד פסוקים או מאמרי חז"ל[48]. קיימות מלים עבריות שכנראה נכתבו בכתיב אשר תאם את צורת הגייתה של המלה על־ידי יהודי המקום[49]. וכן מלים גרמניות שהסופר כתבן בהתאם למבטא שהיה נהוג במקום מגוריו בבווארייה[50].

42 ראה להלן, עמ' 187, הערה 747; עמ' 262, הערה 549; עמ' 266, הערה 577.

43 ראה להלן, עמ' 128, הערה 218.

44 ראה להלן, עמ' 102, הערה 41; עמ' 253, הערה 488; עמ' 257, הערה 526.

45 ראה להלן, עמ' 179, הערה 672; עמ' 181, הערה 697; עמ' 212, הערה 16; עמ' 235, הערה 290.

46 עמ' 157–171.

47 ראה להלן, עמ' 159, הערה 525; עמ' 218, הערה 94.

48 כגון: הרי זה בכי יותן (עמ' 106, הערה 72), רע"ה ראינו (עמ' 165, הערה 561), נחיה ולא נמות (עמ' 174, הערה 632), כסף צוררת וכתף סוררת (עמ' 194, הערה 807), ראשון לציי"ן (עמ' 231, הערה 235), מעות אשר יכול[י]ן לתקן (עמ' 265, הערה 572), העשיר ירבה והדל לו ימעיט (עמ' 281, הערה 692). — בהערה זו, וביתר, הסתפקנו בציון מראה מקום אחד בלבד לכל דוגמה.

49 כגון: אלמנות = אלמנת (עמ' 308), אמירות = אמירת (שם), אתמור = אתמר (עמ' 216), בפירש = בפירוש (עמ' 113), חדוש = חדש (עמ' 308), חשבן = חשבון (עמ' 198), חתנה = חתונה (עמ' 171), יוכלין = יכולין (עמ' 158), יולדות = יולדת (עמ' 196), יפרוש = יפרש (עמ' 284), לתשלם = לתשלום (עמ' 188), מוספק = מספיק (עמ' 160), מעמוד = מעמד (עמ' 254), משכן = משכון (עמ' 208), נתינות = נתינת (עמ' 162), עושר = עשיר (עמ' 208), עיקור = עיקר (עמ' 236), עמוד = עומד (עמ' 111), ערוב = ערב (עמ' 201), ערוך = ערך (עמ' 281), ערונת = ערונית (עמ' 323), תיקן = תיקון (עמ' 183).

50 b במקום p. כגון: בראפנט = Proviant (עמ' 131). ולעומת זאת p במקום b. כגון: אפא גלעזין = abgelesen (עמ' 143). d במקום t. כגון: דוהן = tuen (עמ' 131). ולעומת זאת, t במקום d. כגון: ליקוויטן = liquiden (עמ' 138). g במקום k. כגון: גלוישל = Klausel (עמ'

מצויות מלים בצורות בלתי מקובלות[51]. לעתים ניטשטשו ההבדלים בין לשון זכר לבין לשון נקבה. יש שהסופר כתב אות סופית בתחילת מלה[52]. מצויים שימושי לשון שהינם גרמניסם[53].

הפנקס מכיל, כאמור לעיל, נוסח של כ"ח מסמכים גרמנים, מן השנים 1592–1671. פיענוחם נתקל בקשיים רבים. זאת לא רק בגלל השפה הגרמנית הישנה שהיתה מדוברת במאות השש־עשרה — שבע־עשרה, אלא גם עקב מלים שנכתבו במשובש, בעיקר לועזיות, רובן רומיות[54], וכנראה כפי מבטאם במקום.

143). ולעומת זאת: k במקום g. כגון: אנטקיגן = entgegen (עמ' 138). s במקום ss. כגון: לזן lassen (שם). ולעומת זה, ss במקום s. כגון: רעסולוציואן = Resolution (עמ' 140). השמטת תנועה בתחילת מלה, כגון: ברויכן = gebrauchen (עמ' 195), גנגין = gegangen (עמ' 186), האלטין = erhalten (עמ' 248), צלט = gezahlt (עמ' 255), קומן = bekommen (עמ' 206), רויז = heraus (עמ' 244). השמטת תנועה בסוף מלה, כגון: גארבייט = gearbeitet (עמ' 107), איין גריכט = eingerichtet (עמ' 234), טרוא = Truhe (עמ' 205), לייט = Leute (עמ' 188), קאשט = kostet (עמ' 252). השמטת אות בסוף מלה, כגון: בדיני = bedienen (עמ' 193), פּפַארי = Pfarrer (עמ' 288), פר שהנה = verschonen (עמ' 192). השמטת אות באמצע מלה, כגון: אבגיאורנטן = Abgeordneten (עמ' 133), אונטר טענשטר = untertaenigster (עמ' 130 גיא עֶטין = gehenden (עמ' 135), גיט = gibt (עמ' 187).

51 כגון: בהתאספו ראשי העם (עמ' 126), הייטב = אשר ייטב (עמ' 256), בתקנות הנעשו (עמ' 266), העברו (עמ' 282), חזרהו (עמ' 121), אלו תשעה השם ישמרהו (עמ' 124), כלוי = כלוא (עמ' 116), כמנהגו ביניהם (עמ' 163, סעיף יב), כעשיינו (עמ' 228), להתמנות = למנות (עמ' 199), להתעסקו (עמ' 162, סעיף ז), נתמנהו (עמ' 121), עבוריהם (עמ' 183), קדמנו = קידמו (עמ' 165, סעיף יח), וראהו כי השעה צריכא לכך (עמ' 121).

52 המדובר באות הסופית ך. שימוש זה אינו נדיר בפנקס. למשל, ך"ב ניסן (עמ' 97), וכך גם לגבי תאריך לועזי: ך"ה יולי (עמ' 145): ך"ד מאל (עמ' 128), ך"ה זהו' (עמ' 205), סימן ך (עמ' 329). ציון זה קיים גם באמצע מלה: שנת תך"ה (עמ' 280).

53 כגון: אחרי טרוד איזט, nachdem, במובן: מפני (עמ' 199). בגבורת הדין ודברים, kraft, מכח (עמ' 188). בטחון ותשלום, Sicherheit, הכוונה למשכון (עמ' 255). שטר שהוקם ausgestelle, נכתב שטר (עמ' 222). השוואה, תרגום המלה Vergleich, הסכם, פשרה (עמ' 245). החצי' = החציה, דהיינו בלשון נקבה. המלה "חצי" בגרמנית היא בלשון נקבה, die Haelfte (עמ' 106). יורשיהם יעמדו ערוב (= ערב), als Buergen einstehen (עמ' 201). ירד, במשמעות: ירד מן המספר, geht herunter von der Zahl (עמ' 99). נתמנו לפני, הכוונה בשביל. ביטאו vor: fuer, שמובנו בעברית: לפני (עמ' 224). המקום שנייטאך, תרגום המלה Ort, במובן Stadt (עמ' 211). התנאי הנזכר... במקומו "עומדת," המלה "תנאי" בגרמנית (Bedingung) היא בלשון נקבה (עמ' 240).

המלה "על" מצויה בהתאם להוראתה בגרמנית "auf", במובנים הבאים: הביאו על חדר הקהל, במובן: אל (עמ' 126). לשלם על ארבע שנים, במובן: במשך (עמ' 221). הלוה לנו... על ה' פרצענטי, במובן: ב... (שם). נתן... ט"ו זהו' על שלשים זהו', במובן: על חשבון (עמ' 249, סעיף סז). מחוייב לדין על חדש, במובן: מחדש, auf's Neue (עמ' 245, סעיף נא).

54 כגון: קאנטראקרינש = contratiren (עמ' 133). קונטטצייאן = Constitution (עמ' 132). עכסטראק = Extrakt (עמ' 133). יוריגשטיציאן = Jurisdiction (עמ' 142). מֶעמִיריַיאצ = Memorial (עמ' 149). מונציאן = Munition (עמ' 131). אובלירט = obligiert (עמ' 136). זאלווי קוואַרטויגר = salva guardia (עמ' 142). זיוביערטעט = Souverenitaet (עמ' 131). שפעציל־אטר = specialiter (עמ' 141). כך מצוי גם ביתר חלקי הפנקס. כגון: קונטיראבירט =

תוקפו של הרישום

הנאמר בפנקס היווה בסיס להסדרים ולתקנות. פרט זה צוין ברישומים אודות מינויים בקהילה. בדומה שימש הרישום בפנקס אישור, בלתי ניתן לערעור, בדבר בעלות על מקום בבית־הכנסת[55], וכן פטור מכהונה בקהל[56]. בשנת 1689 נכתב בפנקס נוסח כרוז, שהוקרא קודם לכן, בדבר מערכת תקנות, כדי למנוע טענה אפשרית בדבר אי־ידיעתן[57]. אחד הפרנסים שלא חתם, בשנת 1698, על שטרות של הקהילה, בא על החתום בפנקס, ותוקף חתימתו כאילו על המקור[58]. כן נכתבו בו הכרעות בסכסוכים בין הקהילות[59], וכן הסדרים בינותן[60]. אחד הרישומים, בשנת 1698, נועד להנציח לדורות, אישים שעמדו לקהילה בעת מצוקה[61].

*

נוסח כתב־היד הועתק ככתיבתו במקור. סימני פיסוק, וכן חלוקה לפיסקאות, נקבעו לרוב על ידינו. סוגריים עגולים ( ) מקיפים אותיות או מלים מיותרות. השלמות לנוסח או גירסה שונה, לגבי מקצת מן הרישומים המצויים בכתבים אחרים, נכללו לרוב בהערות. השלמה של אות או מלים בודדות שולבו לעתים בפנים בסוגריים מרובעים [ ].

הפגינציה בכתב היד־היא באותיות אשוריות, ונמצאת בכל דף בפינה השמאלית העליונה של עמוד א׳. בהעתקה צוין מספור שוטף בראשי העמודים. המספור המקורי צוין בסוגריים מרובעים בשולי השורה בה מתחיל עמוד בכתב־היד.

contribuiert (עמ׳ 162), קונטפיציאן = Contribution (עמ׳ 205), אושפיז = Hospiz (עמ׳ 172), אימפערטאנט = important (עמ׳ 249, סעיף סח), פנטאט = Patent (עמ׳ 331), ברעידוציהרלך = Praejudizieren (עמ׳ 125), קוואטיר = Quartier (עמ׳ 288), רעצעט = Rezess (עמ׳ 331).

55 עמ׳ 167 (סעיף כג), 312.

56 עמ׳ 238, סעיף כב.

57 עמ׳ 171. בתקנות שונות נקבע נוהג רישום בפנקס. ראה להלן, עמ׳ 177–178, 240 (סעיף ל), 249 (סעיף סח). וראה עמ׳ 312.

58 עמ׳ 178–179. וראה רישום יתרת חובות של בן הקהילה, בשנת 1655 (נספח ב. ובדומה בשנת 1713, נספח ג, סעיפים ט, י); כתיבת תשלומים בפנקס, בשנת 1698 (עמ׳ 192); רישום שטרי הלוואה, בשנת 1690 (עמ׳ 224–226); הסדר תשלום, בשנת 1758 (עמ׳ 330). וראה עמ׳ 245, סעיף נג.

59 עמ׳ 227, 252, 257 (סעיף יג), 265.

60 עמ׳ 268.

61 עמ׳ 220.

[ללא מספור עמ׳ א[1]] למ״ט[2]

כהיום דלמטה התאספו האלופים הקצינים פרנסים ומנהיגים בקהלתינו ובק״ק אט״ז יצ״ו לעשות ערך חדש על אופן המבואר בכתבם הניתן לכתוב יום א׳ ך״ב ניסן[3], והוכרז בבה״כ יום א׳ י״ב אייר[4]. ושם נאמר שנמנו ורבו והסכימו לדעת אחת איך שיעשה הערך, באופן זה. דש יעדר ב״ב זאל פר זיך חשבון צדק הלטן פון זיין חובת[5] אונ׳ סחורת אונט בדיל ונחשת ונחשת קלל[6] ברזל וואו ער מיט הנדלן[7] טוט, אויך תבואת וואש מעהרש האט אלש אויף שלשה חדשים למזונת עם אשתו ובני ביתו[8] מוז ער ערך פון געבן. אבר פון זילבר אונט גאלד פערלין קיטלין[9] מוז ער ערך פון געבן וואן שון ניט מיט הנדלט, אויך פון מעות מזומנים אודר תכשיטין מאשתו ובניו ובנותיו צריך ליתן ערך. דהיינו[10] פון גאלד יעדר קרונא דרייא גולדן[11], אונט דש לויט זילבר[12] צו חצי ר״ט, דהיינו ווייש זילבר. אבר פר גולד מן מארק תשעה ר״ט[13], חוץ טבעת קדושין וקדוש בעכר[14] וסבלונת ברויך קיין ערך פון צו געבן. ומן תבואה מן

1 שני הדפים הראשונים בפנקס היו לכתחילה ריקים. בשנת 1754 נכתבה בהן הערכת רכוש. ראה להלן, עמ׳ 321.

2 למזל טוב. ראשי התיבות ״למ״ט״ נכתבו גם בראשי העמודים ב–ד.

3 14 באפריל 1754.

4 4 במאי 1754.

5 כלומר, כל בעל־בית יציין את החובות אשר חייבים לו. שכן חובות אשר הוא אמור לגבותם, נחשבים כחלק מרכושו, ועליו לכלול אותם בהערכת רכושו. על חובות שאין ביכולתו לגבותם, ראה להלן.

6 נחושת מצוחצחת ונוצצת, מתכת חלקה. נהגו לכנות בשם זה את הברונזה (ראה א. בן יהודה, מלון הלשון העברית, יב, ירושלים 1951, עמ׳ 595–597).

7 כלומר, עליו לכלול בהערכת רכושו את סוגי הסחורות האמורות, בהן הוא סוחר.

8 כלומר, מלאי תבואה העולה על תצרוכת בני ביתו במשך שלושה חודשים.

9 = קיטין, שרשרות של מרגליות.

10 מכאן ואילך נקבעו הנחיות בדבר קביעת שיעור ההערכה.

11 כל ״קרונא״ (Krone) מוערך ב־3 זהובים, מטבע כסף השווה ⅔ רייכסטאלר (ר״ט, Reichsthaler = ½ זהוב). ״קרונא״ — כונתה בפנקס ״זהב הקרוין״ (Gold Krone) או ״זהו׳ הגריין״ — נקרא בשם זה על־שם צורת כתר שהיתה חקוקה בו, והוא כינוי לדוקאט (Dukat), מטבע זהב שמשקלו 3½ גרם.

12 לויט (Loth) — יחידת משקל בת ½ אונקיה = 14.6 גרם — מוערכת ב־½ רייכסטאלר. המדובר בכסף לבן נקי (בלי נחושת).

13 בארצות אירופה השתמשו במשקל הלויטים גם כדי לציין את הטוהר של המתכות היקרות לפי יחס המשקל ל״מארק״ (Mark) השווה ל־16 לויט. כאן הכוונה שמכל משקל ״מארק״, יש ״מארק״ שלם של זהב. המדובר בזהב טהור. היחס בין לויט זהב לבין לויט כסף, הנזכר קודם לכן, הינו, איפוא, כ־18 ל־1. היהודים קראו ל״מארק״ — זקוק, כלומר מתכת טהורה.

14 גביע לקידוש.

זימרא[15] חמשה ר״ט. אויף חובת וועלכי על זמנים זינן הן קרן או רווחי׳ וואש נור מייאנט עטוואש דער פון איין גיהט[16] הן מן קרן הן מן רווחי׳ מוז ער במלואה אן זעטצן[17] וויא לויט הן קרן והן רווחים. אכן וואן ער איין חוב גנש פר יאוש[18] הלט וואו גר ניקש פון איין גיהט הן מן הקרן הן מן הרווחים, זולכן חוב דערף צוריק הלטין[19], אבר מוז מקבל זיין אויף זיך כמבואר להבא דש וואן החוב יוא זאלט איין גיהן[20] אלש ער איזט מחויב ערך פון צו געבן למפרע משעת עשיית ערך י״ב סיון[21] דלמטה. ובכן ווירט מאן לכל הקהל הן דקהלתינו והן דקהל אט״ז אין קלפי ליגן, אונט דער ערשטי דער ארויש קומט מוז דען יה״ר זאגן כמו שנעשה מקדם בפיורדא[22]. אונ׳ דער נאך נעמט מאן ווידר מתוך הקלפי תשעה אנשים, ואותן תשעה אנשים יענו אמן. ואח״כ יקחו ג״כ אחד מן הקלפי ועוד תשעה שיענו אמן. וכן חוזר חלילה עד שיטלו כולם מתוך הקלפי. אכן כל הגורל מוז על פעם אחד גשעהן קודם שיאמר אחד יה״ר. ובאם איינר זיך זאלט צוריק הלטין אונ׳ יו׳ א׳ י״ב סיון זיך ניט בחדר הקהל איין פינדן, איזט ער ניט מער נאמן על יה״ר, רק מערן[23] פ״ו דקהלתינו בצירוף פ״ו דאט״ז איהם ערך זאכן כפי ראות עיניהם, אונ׳ טוט מאן היא מיט[24] **מזהיר באזהרה זיין מאחר דש מאן שוהן שני פעמים האט ערך גמאכט אונ׳ זאלן יה״ר זאגן ואח״כ ווידרום בטל ווארדן.**

אלזו הבן אזו וואל פ״ו דקהלתינו בצירוף פ״ו דאט״ז יצ״ו אויף זיך מקבל גיווען בקנס חמשי׳ זהו׳ חצי לאקפ״י[25] וחצי לצדקה אליש ניט מבטל צו זיין, רק לאשר ולקיים בכל תוקף ועוז דער יה״ר מוז גזאגט ווירדן. ע״כ ווירט זיך יעדר ווישן צו ריכטן אונ׳ זיין ערך רעכט אן געבן[26] שלא תהא ח״ו למכשול ולפוקה. וה׳ יצלינו מכל צרה וצוקה ויהי׳ זה לטובה ולברכה.

היום דלמטה נעשה ככה שנתנו כולם לקלפי והוציאו את הראשון לומר יה״ר

15 Simri =Simra. מידה למדידת תבואה. בשנת 1791 היתה בפרנקפורט זימרא בערך 27 ליטר. ראה M.A.B. Gerhardt, Algeminer Contorist, Berlin 1791, p. 133

16 כלומר, עליו לכלול בהערכת רכושו, את חלק החוב אשר הוא סבור שיעלה בידו לגבות.

17 ansetzen, להעריך.

18 הכוונה לחובות שהמלווה התייאש מלגבותם. חובות אלו אין לכלול בהערכת הרכוש אך־כפי שנאמר להלן — יש להתחייב כי אם בסופו של דבר ייפרע החוב, יהא צורך להכלילו למפרע בערך הרכוש.

19 zurueckhalten, לעכב, כלומר לנכות.

20 eingehen, ייכנס, כלומר ייפרע.

21 2 ביוני 1754.

22 ראה להלן, עמ׳ 297–298, 318.

23 meren, אחדים, כלומר פרנסים אחדים.

24 hiermit= hiemit , ובזה.

25 לאדונינו קורפירסט. Kurfuerst שליט בחבל מסויים בגרמניה. המדובר במקסמיליאן III יוסף (שלט בשנים 1745–1777).

26 תרגום: כל אחד ידע לנהוג בהתאם ולהודיע את ערכו אל נכון.

ואח״כ עוד תשעה אנשים שיאמרו אמן, וכן חוזר חלילה עד שלקחו כל פעם עשרה אנשים באופן זה עד שלקחו כולם מן הקלפי. ואח״כ נמנו ורבו כל הקהל הן דקהלתינו והן דאט״ז שלא לרבות ביה״ר רק למעט. ויצא מלפניהן בהסכמת כולם עונים ואומרים שיטילו השלשה אנשים שיצאו מן הקלפי לומר יה״ר לתוך הקלפי (ושלשה שיצאו ראשונה יאמרו אמן[27]) ועשרים כ״פ[28] יענו אמן, וכן הוה. ואלו אנשים שאמרו יה״ר היקר והנעלה כ׳ לעמלי כץ[29] וטה״ק היקר והנעלה כ׳ הירשל סג״ל[30] וה״ה כמר חיים בן זנוול[31], והאחרים אמרו אמן. וקודם שאמרו יה״ר נתן כל אחד כתב יושר דברי אמת מערכו כפי אשר תשיג ידו, ויצא הערך איש לפי ערכו כמבואר. וראשון תחלה נאמד ה״ה פ״ו והדיין הישיש כמוהר״ר זעקל כץ[32] אשר זה כמה שנים שלא היה יכול לצאת ולבוא ולעסוק בשום מו״מ והוא זקן בא בימים יותר מן שבעים שנה וסגי נהור, ע״כ ירד[33] ברשות פ״ו דקהלתינו ודק״ק אט״ז שיתן ערך אשר יאמר כי הוא זה ערכו ולא ניתן לקלפי והתרצה בחצי כסף ליתן ערך כמבואר.

פ״ו והדיין הישיש כמוהר״ר זעקל כץ מאה זהו׳	100	fl[34]
בנו ר׳ אברהם כץ אלף זהו׳	1000	
ס״ה:	1100	fl

עיין מע״ל.

[ללא מספור עמ׳ ב] מע״ל בטרעפט[35] ערך אחד עשר מאות זהו׳	1100	fl
ליב בן אייזק שלש מאות ושבעים וחמשה זהו׳	375	

27 המוקף בסוגריים נכפל ומהווה חזרה על הנאמר במשפט הקודם: נפל בו גם שיבוש. במקום אמן, צ״ל: יה״ר.

28 כל פעם. — בהערכת הרכוש להלן נימנו 59 איש, עליהם נוספו 12 ״ראש הבית״ (=רה״ב, ר״ב), כלומר חסרי רכוש אשר שילמו רק את הסכום שהוטל במידה שווה על כל בעלי הבתים. לפיכך נקבעה החלוקה לשלוש קבוצות. במדוייק הכילו שתי קבוצות 20 איש, וקבוצה אחת 16 איש (3 בעלי בתים אמרו יה״ר).

29 שמו המלא: לעמלי בן ר׳ זעקל כץ (עמ׳ 100). לא כיהן בתפקיד בקהילה.

30 שמו המלא: נפתלי הירש בן אייזק סג״ל (עמ׳ 274). בשנת 1722 נבחר בראשונה כגבאי צדקה (עמ׳ 264), ובשנת 1740 כטוב הקהל = טה״ק. (עמ׳ 275).

31 נזכר להלן בשם: חיים בן שמואל (עמ׳ 101). לא כיהן בתפקיד בקהילה. נזכר בראשונה בהערכת רכוש בשנת 1744 (עמ׳ 319).

32 מונה בשנת 1704 כגבאי צדקה (עמ׳ 185), בשנת 1713 כגבאי קנסות (נספח ג, סעיף יח), וכגבאי קרקע בשנים 1706 (עמ׳ 210), 1722 (עמ׳ 264). בשנה זו כיהן גם כטוב קהל (שם). מונה כפרנס בשנת 1726 (עמ׳ 267), ובאחרונה בכהונה זו בשנת 1756 (עמ׳ 325). בשנת 1727 מונה כגובה (עמ׳ 224), כיהן כדיין בקהילה (ראה לעיל, מבוא, פרק ד, עמ׳ 27, הערה 39).

33 כלומר, לא ייכלל במספר הנערכים אשר פתקיהם בקלפי. גרמניסם: ירד מן המספר, Zahl geht herunter von der.

34 Florin. מטבע כסף שנקרא זהוב.

35 משתייך לכתוב מעבר לדף.

יוסף בן יואל ששה מאות שלשים ושבעה זהו׳ וחצי	637:30
פ״ו ליב כץ תשעה מאות ושבעים וחמשה זהו׳	975
פ׳ איסר סג״ל שבעה מאות ושבעים וחמשה זהו׳	775
ר׳ אברהם בן ר׳ שמואל ארבע מאות וששים ושני זהו׳ וחצי	462:30
פ׳ אברהם ב״ש שני מאות זהו׳	200
ר׳ דוד בן יואל חמשה מאות ר״ט	750
זעקל בן פ׳ שמעון ששה מאות ר״ט	900
פ׳ אנשיל סג״ל אחד עשר מאות זהו׳ והתחייב את עצמו באם שיגבה	
עוד שני חובת שישלם הערך למפרע מהיום כמבואר מע״ל[36]	1100
לעמלי בן מהור״ר זעקל כץ ששה מאות ושבעים וחמשה זהו׳	675
ר׳ משה כץ שני מאות י״ב זהו׳ וחצי	212:30
פ׳ ר׳ הירש סג״ל שמנה מאות וחמשים זהו׳	850
בערלי בן הר״ר שמשון מאה ושבעים וחמשה זהו׳	175
אברהם בן צבי שני מאות ושבעים וחמשה זהו׳	275
יואל בן שמעון שלש מאות ושבעים וחמשה זהו׳	375
טה״ק הירשל סג״ל חמשה מאות ר״ט	750
ר׳ מאיר בן אברהם שלש מאות ושבעים וחמשה זהו׳	375
טה״ק ר׳ שמואל ב״א אלף ר״ט והתחייב עצמו באם שיגבה חובת	
יאושי׳ יתן ערכו למפרע כמבואר מע״ל	1500
אייזק בן ליב מאה ושנים עשר זהו׳ וחצי	112:30
אשר בן יששכר סג״ל מאה ר״ט	150
פ׳ אורי חמשה מאות זהו׳	500
ר׳ יעקב כץ חמשה מאות ושמנים ושלשה זהו׳	583
ר׳ יעקב בן ר׳ הירש סג״ל ששה מאות ועשרים וחמשה זהו׳	625
ר׳ מאיר בן פייבל סג״ל רה״ב	25
ר׳ יואל שמונה מאות וחמשים זהו׳	850
בערלי בן יוקל סג״ל שני מאות ושבעים וחמשה זהו׳	275
ר׳ בער בן פ׳ שמעון אלף זהו׳	1000
וואלף פלאס שנים עשר מאות וחמשים זהו׳	1250
יששכר בן אברהם שלש מאות וחמשים זהו׳	350
זעקל בן ר׳ הירש סג״ל ארבע מאות וחמשים זהו׳	450
ר׳ דוד בן יהודא ליב סג״ל שלש מאות ושבעים וחמשה זהו׳	375
ר׳ זעלגמן ב״ל שני מאות שבעה זהו׳ וחצי	207:30
יששכר בן פייבל סג״ל שני מאות ושבעים וחמשה זהו׳	275
ס״ה	19490:30

36 ראה לעיל, עמ׳ 98. המדובר בהתחייבות לכלול ברכוש החייב במס, חוב שלכתחילה נחשב כ״יאוש״, ולאחר מכן ניגבה.

[ללא מספור עמ׳ ג] בצידו[37] עולה סך יחד	fl 19490:30
בנימין בן ישׂשכר סג״ל שני מאות זהו׳	200
ליב בן צבי שני מאות שבעה זהו׳ וחצי	207:30
מאיר בן ליב סג״ל ארבע מאות זהו׳	400
חיים בן שמואל מאה זהו׳	100
ר׳ זוסמאן בן פ׳ אורי שמנה מאות ועשרים וחמשה זהו׳	825
ליב בן ר׳ הירש סג״ל אלף ר״ט	1500
ר׳ זוסמאן כץ שלשה מאות ר״ט	450
ר׳ דוד בן פ׳ אורי ששה מאות זהו׳	600
רה״ב דף זה ע״ב	
ס״ה ערך שנאטך	23773

ערך אטנזוס

פ׳ ר׳ ליב אט״ז שני אלפים ושבעים וחמשה זהו׳	fl 2075
פ׳ ר׳ משה אט״ז תשעה מאות ר״ט	1350
ר׳ איצק ב״א אט״ז שלש מאות ועשרים וחמשה זהו׳	325
ר׳ שמעון בן פ׳ מוהר״ר משה אט״ז אלף ועשרים וחמשה זהו׳	1025
משה בן ליב אט״ז חמשים זהו׳	50
ר׳ קאפל בן ליב אט״ז שלש מאות שנים עשר זהו׳ וחצי	312:30
ליב סג״ל אט״ז חמשים זהו׳	50
ר׳ משה בן שמואל שני מאות ושבעים וחמשה זהו׳	275
ר׳ קאפל בן משה אט״ז שבעה מאות ושבעים וחמשה זהו׳	775
ליב בן מנלי אט״ז מאה ר״ט	150
דוד בן ר׳ זעקל אט״ז שלשה עשר מאות וחמשים זהו׳	1350
ליב בן שמעון אט״ז שלשה מאות ר״ט	450
קאפל בן ר׳ זעקל אט״ז שלשה עשר מאות וחמשים זהו׳	1350
ליב בן ר׳ זעקל אט״ז שנים עשר מאות וחמשים	1250
ליב סג״ל רה״ב	25
יוסף ב״א שלשים ושבעה זהו׳ וחצי	37:30
מרדכי רה״ב	25
חיים ב״ל רה״ב	25
זעלגמן רה״ב	25
יוקל סג״ל רה״ב	25

37 גרמניסם. תרגום של המלה Seite. כלומר, בצד הראשון של הדף=מעבר לדף.

ס״ה ערך אט״ז[38]

כן ירבה וכן יפרוץ אלף פעמים ככה וישלח להם ברכה.

[ללא מספור עמ׳ ד] מע״ל בטרעפט יחד ערך שנאטך	fl 23773
רה״ב דקהלתינו ק״ק שנאטך ר׳ משה סג״ל רה״ב	25
איצק בן יוקל סג״ל רה״ב	25
וואלף בן ליב רה״ב	25
מענדלי בן מיכל רה״ב	25
ר׳ משה רש״ב[39] רה״ב	25
ר׳ מאיר סג״ל רה״ב	25
ס״ה ערך שנאטך	fl 23923

כן ירבה וכן יפרוץ אלף פעמים ככה ובכל אשר יפנו יצליחו וישלח להם ברכה. ערך הנ״ל נעשה בפני יום א׳ י״ב סיון תקיד[40] ל׳. ולאשר ולקיים בכל תוקף ועוז כתבתי וחתמתי[41].

ואלה מוסיף על הראשונים[42].

ליב בן אברהם רה״ב	25
ר׳ מאיר בן כמר יהודא יוסף בא לעמק השוה עם הקהל יצ״ו על	
ערכו שני מאות וחמשי׳	250
[א ע״א] ב״ה	

בעצם היום הזה יום א׳ ח׳ כסליו תקיח[43] ל׳ התאספו קציני רוזני עדה פרנסים ומנהיגי דק״ק שנאטיך ואטנזויס יצ״ו לפקח על עסקי ערך חדש ונמנו וגמרו בעבור שעבר זמנו וישנו יחידי סגולה[44] דצווחו ומבקשין לעשות ערך חדש[45], ע״כ הסכימו יחד לעשות ערך ע״פ התנאי׳ ואופנים המבוארים להבא ביום א׳ י״ד טבתקיח[46] ל׳ דהיינו:

38 הסכום לא צוין. צ״ל: 10950 זהובים.

39 רש״ב אולי קיצור של שם מקום: רגנשבורג (Regensburg), בפפאלץ העילית. להלן, עמ׳ 105, צוין ר״ש.

40 2 ביוני 1754.

41 החתימה חסרה. יש להניח שהמדובר בר״י עמריך, אשר כיהן כרבה של הקהילה, בשנים 1742–1767.

42 על־פי שמות רבה ל ב׳.

43 20 בנובמבר 1757.

44 חברים נכבדים בקהילה שלא כיהנו בתפקיד. וראה לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 84. והשווה: כהן, הוועד הקטן, עמ׳ 355, הערה 24.

45 ראה להלן, עמ׳ 327.

46 25 בדצמבר 1757.

כל איש ואיש זאלי ערך שלו אהן זעצן כמו שהי׳ בשנת תקיד[47] ל׳, חוץ כסף שמשתמשי׳ בו, יעצונד[48] אהן צו שלאגן[49] כל לויט א׳ זהו׳. ותבואות איזה תבואה שיהי׳ כל זימר׳ ט׳ זהו׳. ומ׳ חובות ושאר ענייני׳ זאלי הכל טראקטירט[50] ווירדן כמו ערך העבר בשנתקיד ל׳. ויתן כל ב״ב זיין ערך צעטל[51] לקופת הקהל ליגן מוז[52]. ואח״כ יצטרפו יחד כל פעם עשרה אנשי׳, והראשון אשר יעלה ע״פ הגורל יאמר יהי רצון, והשארי תשעה אנשי׳ יאמרו אמן זה אחר זה. וכה נעשה דש כל איש ואיש פתקא שלו מן הערך לקלפי געבן[52] ע״פ תוכן הנוסח׳ של יה״ר ווארין כל דבר ודבר בכלל ובפרט דבר דבר על אופניו, והוכרז שני פעמים בבהכ״נ.

והנה אחרי סמוך דש כל איש ואיש ערך צעטל שלו לתוך חדר הקהל גבראכט נמנו וגמרו ע״פ רובא דרובא הדעות מן היושבים ראשונה ה״ה קריאי מועד אנשי השם פ״ו יצ״ו בהצטרפות זקנים בקהלותינו יצ״ו כדי שלא לעורר דינא בחרמות ושבועות דש יעדרר[53] ב״ב איש ממנו לא יהי׳ נעדר תוקע כפו זיין זאלי לידי מורה צדק שלנו[54] דש ערך שלו ביושר ובאמונה אהן געבן[55] האט בלי ערמה ובלי מירמה ע״פ תוקף ותוכן של יה״ר שהוכרז בבהכ״נ. וכן הוי וכה ירבה וכה יפרוץ מאת אדונינו[56] להרחיב את גבולינו וישלח ברכה במעשה ידינו.

פ״ו הרבני הדיין כמהור״ר זעקל כץ כ״ה זהו׳	25
וואלף פלאס ט״ז מאות וחמשים	1650
ר׳ דוד בן אורי ששה מאות ועשרי׳ וחמשה	625
ר׳ ליב בן אנשיל סג״ל ארבעה מאות וחמשי׳	450
ר׳ בער ב״ש ב״א ומאתי׳ זהו׳	[57]fl 2200
ר׳ אברהם בר״ש ארבעה מאות וששי׳ ושנים וחצי	462½
בערלי ב״י סג״ל חמשה מאות	500

47 1754. כלומר, הערכת הרכוש המצויה בעמודים הקודמים בפנקס.
48 jetzt= jetzund , כעת.
49 anzuschlagen, לקצוב, כלומר, את המס.
50 traktiert, יעסקו בהם.
51 Zettel. צעטל, משמע רשימה. המדובר ברשימת בעלי הסכומות שבקהילה, ושיעור סכומו של כל אחד מהם (י. היילפרין, תמ״מ, עמ׳ 64, הערה 10).
52 המילים ״מוז״, ולהלן ״לקלפי געבן״ — כתובות מעל לשורה.
53 צ״ל: יעדר, jeder, כל אחד.
54 המדובר בר״א וואלרשטיין. כיהן כמורה צדק בקהילה בשנים 1756–1768. ביום 25 בדצמבר 1757 הודיע ר״י עמריך, רבה של הקהילה, כי נבצר ממנו להיות נוכח במעמד הערכת הרכוש, והציע שר״א וואלרשטיין ימלא את מקומו. כן ציין שבפיורדא תוקעים כף, במעמד האמור, ולא אומרים יהי רצון (אמת״י, Schnaittach GA—S/135, 16).
55 angeben= ahngeben , כלומר הצהיר.
56 כלומר הקורפירסט. המדובר במקסמיליאן III יוסף.
57 הציון fl (=Florin) נוסף, מפני שהסופר טעה תחילה וכתב סכום אחר.

ר׳ מאיר בר אברהם שלשה מאות ושבעי׳ וחמשה	375
לעמלי כץ חמשה מאות ועשרי׳ וחמשה	525
ר׳ מאיר בן ליב מאה ושבעי׳ וחמשה	175
פ׳ ר׳ שמואל אלף זהו׳ ושבעי׳ וחמשה	1075
פ׳ אנשיל סג״ל ארבע מאות	400
הירשל סג״ל ששה מאות	600
זעקל ב״ש אלמנתו	450
בער בר אברה׳ שלשה מאות וחמשים	350
ר׳ יעקב סג״ל ששה מאות ועשרי׳ וחמשה	625
יואל ב״ש שני מאות וחמשי׳	250
[58]Transport	8057
[א ע״ב] ר׳ אברהם כץ אלף זהו׳	1000
זעלג סג״ל חמשי׳ ר״ט	75
ליב ב״צ שני מאות	200
מאיר בן ליב סג״ל שלשה מאות	300
שמשון סג״ל מאה ר״ט	150
פ׳ ליב כץ שבעה מאות[59] וחמשי׳ זהו׳	750
ר׳ יוסף בר אברהם שלש מאות ושנים עשר וחצי	312½
ליב בה״נ סג״ל שבע עשר מאות	1700
ר׳ דוד בר יואל שמנה מאות וחמשי׳	[60]870
ר׳ משה טאטנר שני מאות וחמשי׳	250
ר׳ ליב בר אורי חמשה מאות וחמשה ועשרי׳ זהו׳	525
מרדכי סג״ל ארבעה מאות ושבעי׳ וחמשה זהו׳	475
ר׳ יעקב כץ שני מאות זהו׳	200
ר׳ זעלגמן שלשה מאות ר״ט	450
ר׳ יואל תשעה מאות וחמשי׳	950
וואלף ב״ב סג״ל חמשי׳ זהו׳	50
אברהם ב״צ שני מאות ועשרי׳ וחמשה זהו׳	225
ר׳ משה כץ[61]	
ר׳ זוסמן כץ שלש מאות ועשרי׳ וחמשה זהו׳	325

58 העברה. — הסכום צ״ל: 10737.30.
59 המלה נכתבה מעל לשורה.
60 צ״ל: 850.
61 הסכום לא צוין.

פ׳ איסר ארבע מאות ושבעי׳ וחמשה	475
אברהם ב״ש מאה זהו׳	100
זעקל בה״נ סג״ל ארבע מאות ועשרים וחמשה זהו׳	425
ר׳ הירש סג״ל ששה מאות	600
וואלף ב״י סג״ל מאה ושבעים וחמשה	175
ר׳ דוד בן אורי[62] ארבע מאות	400
[ב ע״א] יוסף בר יואל ששה מאות זהו׳	600
בערלי בה״ש סג״ל חמשי׳ זהו׳	50
משה ב״ל סג״ל חמשי׳ ר״ט	75
דוד בן הירשל סג״ל	150
אייזק סג״ל	50
ר׳ משה ר״ש	25
ר׳ מאיר ב״פ סג״ל	50
ליב ב״א סג״ל	50
מענדל סג״ל	25
ר׳ משה ב״י סג״ל	25
איצק סג״ל	25
וואלף ב״ל	25
ליב בן אייזק סג״ל מאה ועשרי׳ וחמשה זהו׳	125
יששכר ב״פ סג״ל מאה וחמשי׳ זהו׳	150

קהל אטנזויס

פ׳ מוהר״ר משה ט״ו מאות ל״ז וחצי זהו׳	1537:30
ליב ב״ש מאה וחמשי׳	150
ליב בן ר׳ זעקל אלף וארבע מאות	1400
יוקל סג״ל כה זהו׳	25
חיים ב״ל כה זהו׳	25
יוסף ב״ל קלז וחצי	137[63]
מרדכי כה זהו׳	25
פ׳ ר׳ ליב אלף שלש מאות וחמשים	1350

62 דוד בן אורי נזכר לעיל, עמ׳ 103. אין זה מקובל שנישום יופיע פעמיים ברשימת הערכת רכוש, ובסכומים שונים. ושמא שיבוש לפנינו, וההערכה בסך 400 זהובים, היא של אביו אורי, אשר בשנת 1754 נקבע ערכו 500 זהובים (עמ׳ 100). בנו דוד הוערך אז בסך 600 זהובים (עמ׳ 101).

63 הסופר שכח לציין חצי זהוב (30).

ליב סג״ל שבעי׳ וחמשה	75
זעלגמן כה זה׳	25
ליב בן מנלי מאה ר״ט	150
דוד בר״ז אלף חמשה מאות ע״ה זהו׳	1575
קאפל בר״ז אלף חמש מאות כ״ה זהו׳	1525
ר׳[64] קאפל ב״ל שלש מאות י״ב וחצי	312[63]
ר׳ משה ב״ש שני מאות כ״ה זהו׳	225
משה ב״ל חמשי׳ זהו׳	50
ר׳ איצק שני מאות זהו׳	200
ר׳ שמעון במהר״מ אלף שני מאות ע״ה זהו׳	1275
ר׳ משה ברק[65] אלף שני מאות וחמשי׳	1250
ר׳ משה בר״ל ששה מאות וכ״ה זהו׳	625
ר׳ שמעון בר״ל תשעה מאות זהו׳	900
ר׳ יוסף בר״ח חמשה מאות וס״ב וחצי	562:30
שמעון ב״ל מאה שבעי׳ וחמשה[66]	

[ב ע״ב] בעצם היום הזה נמנו וגמרו בהסכמת פ״ו דק״ק שנאטיך וא״ז בצירוף אנא ח״מ אודות הנשי׳ שנישאו אלמנות ויש להן נכסי מלוג[67] ומבקשין הקהל ליתן מהן ערך כאשר מבואר[68] והאריכו למעניתיהם בפראטיקוהל[69] ובאו לעמק השווה. ולמען האמת והשלום נתקן לתיקון העולם להורות מיד ולדורת כל אשה שיש לה נכסי מלוג יהי׳ מה שיהי׳ מחויבת ליתן מכל מאה א׳ זהו׳ כה ץ[70] לשנה ויהי׳ זה המעות החצי לתיבת הקהל שנאטיך וא״ז הן שדר (!) כאן עם בעלה הן בא״ז, והחצי׳[71] שני׳ באם דרה כאן הרי זה בכי יותן[72] לקאסי׳[73] שנאטיך לבד, ואם היא דרה בא״ז יהי׳ לקאסי של א״ז לבד. זולת זה יהי׳ (!) האשה שיש לה בעלה (!) פטורה מנכסי מלוג שלה

64 מכאן ואילך נכתבו השמות בפנקס בטור מקביל לרשימת השמות הקודמים.

65 =בר״ק.

66 הסכום לא נכתב בספרות.

67 נכסים שהאשה מביאה לבעלה בעת נישואיהם, או שבאו לה במתנה או בירושה לאחר הנישואים.

68 בדצמבר 1757 כתב ר״י עמריך כי הודיע לר״א וואלרשטיין את דעתו בדבר שומת נכסי מלוג (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16). יש להניח שההחלטה המובאת כאן היא דעתו.

69 Protokoll= Pratckohl , פרטי־כל.

70 צלמר. שם המטבע היה Kreuzer. היהודים תירגמו ״קרויצר״ ל״צלמר״, על־שם צורת צלב שהיתה חקוקה בה.

71 גרמניסם. המלה ״חצי״ בגרמנית היא בלשון נקבה die Haelfte.

72 מליצה על יסוד הפסוק: ״וכי יותן מים על זרע״ (ויקרא יא ל״ח).

73 Kasse, קופה. — הקו שסומן אחר המלה ״קאסי״ וברגיל נועד לציין שהמלה לא נכתבה בשלמותה, מיותר. בסמוך נכתבה מלה זו בלא תוספת.

מכל ההוצאות שבעולם ומכל הגביות הן כסדרן הן שלא כסדרן יהי׳ מה שיהי׳.
נעשה פה שנאטיך יום א׳ כ׳ שבט תקיח[74] ל׳.
הק׳ אברהם וואלירשטין מ״ץ פ״ש ואגפי׳

[ג ע״א] בעצם היום הזה יום א׳ ז׳ אייר תקכט[75] ל׳ נעשה ערך חדש פה ק״ק שנאטיך ואטנזויס דהיינו כל ב״ב הניח ערך שלו על הפתקא ונתן ת״כ בתורת שבוע׳ לאב״ד[76] נר״ו ש[י]ניח ערך שלו ביושר ובצדק, והערך יעדר גמוזט אהן זעצין באופן המבואר להבא. דהיינו הן כסף הן שווה כסף בהמות עורות הן רויא[77] הן אויז גארבייט[78] וכן כל סחורה יהי׳ מה שיהי׳ העומד למכור וכסף תשמישו צריך לחשוב בערכו כל לויט א׳ זהו׳ חוץ כוס כסף לקידוש וחגורה סבלונות א״צ לכלול בערכו, וכה״ג[79] זהב הקרוין[80] בעד ג׳ זהו׳ אהן זעצן חוץ ט״ק[81], אך כסף וזהב העומד למכור מוז הכל בדמי שווי׳ אהן גזעצט ווירדן, וכן כל כלי תשמישו נחושת ובדיל ומעסינג[82] לצורך תשמיש ביתו פטור ממנו והעומד למכור מחויב לחשוב בדמי שווי׳ ואבנים טובות ומרגליות וקראלין[83] וכדומה יחשוב הכל בדמי שוויי׳ במלוא׳. וכן חובות דש ניט ור יאוש הלט הן לפי שעה הן לזמן ארוך עומדין לגבות צריך לחשוב במלואה. ומ׳ התבואה צריך לחשוב כל זימרי אַ תשעה זהו׳ כל מיני תבוא׳ חוץ שבולת שועל ומספוא לבהמות בדמי שווי׳ יחשוב חוץ הספק׳ בני ביתו על שלשה חדשי׳ א״צ לחשוב, וכמו כן האָלץ[84] כל הצורך לו על ג׳ חדשי׳ מיום עשיי׳ ערך. גם ידוע ע״פ פס״ד תורה מרבני קששאי שצריך כל א׳ וא׳ ליתן ערך ממעות שיש ביד אשתו ובניו ויכלול תוך ערכו. וכן הוכרז בבהכ״נ[85] וכן נעשה ע״פ ת״כ כנ״ל ביום הנ״ל.

פ׳ ר׳ אנשיל סג״ל ששה אלפים זהו׳	6000
פ׳ כה׳ שמואל תשעה מאות וחמשים זהו׳	950

74 29 בינואר 1758.
75 15 במאי 1769.
76 המדובר בר״א וואלרשטיין. כיהן כרבה של הקהילה בשנים 1768–1792.
77 rauh= reu , טרי, כלומר בלתי מעובד.
78 ausgearbeitet= ausgearbeit , מעובד. מכאן ואילך השווה לתנאי הערכת הרכוש בשנת 1754 (עמ׳ 97–98, וראה שם בהערות).
79 וכי האי גוונא.
80 ראה לעיל, הערה 11.
81 טבעת קידושין.
82 Messing, פליז.
83 Korallen, אלמוגים.
84 Holz, עץ.
85 בהכרזה אודות הערכת רכוש בשנייטאך ובאוטנזוס, בשנת 1793, צוין פסק דין זה ״מרבני קששאי דפה נכסי מלוג מה שיש לאשה ובניו״ (אמת״י, S/139.8—Ottensoos GA). וראה הוראת ר״א וואלרשטיין, בשנת 1758, לעיל עמ׳ 106, והערה 68.

כה׳ דוד בן יואל שבעה מאות זהו׳ 700
ליב בן רה״ס שני אלפי זהו׳ 2000
כה׳ ליב בן פ׳ כה׳ א״ס ארבע אלפים ושני מאות 4200
כה׳ משה בר״ד ששה מאות 600
Nro[86] פ׳ ר׳ זעלגמן ב׳ אלפים וחמשה מאות ר״ט זיינן זהו׳ 3900[87]
לעמלי כץ מאה ר״ט 150
ר׳ משה כץ שלשה מאות ושבעי׳ וחמשה זהו׳ 375
יקותיאל מאה ושבעי׳ וחמשה זהו׳ 175
שלמה בן זעקל מאה ועשרי׳ וחמשה זהו׳ 125
זוסמן בן ר׳ מאיר מאה ושבעי׳ וחמשה זהו׳ 175
ר׳ מרדכי בכרך חמשים זהו׳ 50
ר׳ שמעון פארט חמשה מאות ועשרי׳ וחמשה 525
פייסל סג״ל שלשה מאות ושבעי׳ וחמשה זהו׳ 375
Nro שלמה בן וואלף פ״ז זהו׳ וחצי 87:30
Nro ר׳ ליב בן וואלף[88]
Nro מרדכי בר״ה סג״ל ארבע מאות וכ״ה זהו׳ 425
[ג ע״ב] זעקל בר״ה סג״ל מאה עשרי׳ וחמשה זהו׳ 125 fl
מאיר בן אברהם שלשה מאות וחמשי׳ זהו׳ 350
מאיר ב״ל סג״ל אלף זהו׳ 1000
משה ב״ל סג״ל שבעי׳ וחמשה זהו׳ 75
וואלף בן יוקל סג״ל רה״ב 25
אלחנן אלף ומאה זהו׳ 1100
זעקל אולמא חמשה עשר מאות זהו׳ 1500
כה׳ בער ב״ש תשעה מאות זהו׳ 900
חיים ב״ז מאה זהו׳ 100
אברהם כץ ארבעה מאות וחמשים זהו׳ 450
ר׳ אברהם ב״ל סג״ל אלף זהו׳ 1000
ליב בן מו״ה זעקל כץ רה״ב 25
יואל כץ רה״ב 25
מרדכי כץ רה״ב 25
ליב בן אברהם רה״ב 25
כה׳ יוסף ה״ב מאה ר״ט 150

86 Nro קיצור של Numero, מספר. סימון זה מצוי להלן בצד שמות שונים, ורק בהערכת הרכוש בשנה זו. אולי כתבו זאת הגובים לעצמם, בעת הגבייה, כציון לרישום אחר שלהם בעניין זה.
87 צ״ל: 3750.
88 הסכום לא צוין.

יוסף בן יואל חמשה מאות ר״ט	750	
הר״ר משה ר״ש רה״ב	25	
אייזק סג״ל רה״ב	25	
בערלי בן יוקל סג״ל רה״ב	25	
ר׳ יעקב סג״ל חמשה מאות ר״ט	750	
וואלף ב״ב סג״ל עשרים וחמשה ר״ט	37:30	
כה׳ אברהם במהר״ז כץ אלף זהו׳ וחמשי׳ זהו׳	525[89]	
הר״ר לעמלי בער כץ[90]		
זוסמן כץ[90]		
[ד ע״א] הר״ר דוד בן אורי חמשה מאות ר״ט	750	fl
הר״ר אברהם בן פ׳ כהר״ש רה״ב	25	
איסר סג״ל רה״ב	25	
הר״ר שמעון כץ מאה ר״ט	150	
הר״ר מרדכי בן פ׳ ר״ש מאה ושבעי׳ וחמשה זהו׳	175	
הר״ר משה טאטנר שני אלפי׳ וארבע מאות זהו׳	2400	
Nro וואלף פלאס אלף זהו׳	1000	
Nro ר׳ מאיר ב״ל רה״ב	25	
Nro ר׳ וואלף ב״א סג״ל מאה כה זהו׳	125	
Nro גבריאל סג״ל מאה זהו׳	100	
Nro אל׳ פראדלי חמשה מאות	500	
אל׳ מרים א׳ רה״ס מאה זהו׳	100	
אל׳ פעסלי מאה ר״ט	150	
התו׳ כה׳ יואל אלף זהו׳	1000	
התו׳ כה׳ ליב בן אורי[90]		

ערך אטנזויס

Nro ליב בר״ז אלף זהו׳	1000	fl
יוקל סג״ל רה״ב	25	
מרדכי רה״ב	25	
כה׳ ליב ב״מ שנים עשר מאות וחמשי׳ זהו׳	2200[91]	
[ד ע״ב] זעלגמן רה״ב	25	

89 במלים צוין: אלף וחמשים זהובים, ואילו בספרות מחצית הסכום בלבד: 525. איני יודע הסיבה לכך.

90 הסכום לא צוין.

91 צ״ל: 1250.

ליב בר מנלי מאה זהו׳	100
דוד בר״ז אלף ומאה ועשרי׳ וחמשה זהו׳	1125
הר״ר קאפל ב״ל חמשים ר״ט	25[92]
הר״ר משה ב״ש שני מאות זהו׳	200
משה בן ליב רה״ב	25
הר״ר איצק מאה ר״ט	150
פ׳ ר׳ שמעון שני אלפי׳ ומאה זהו׳	2100
הר״ר משה בר״ל חמשים זהו׳	50
הר״ר שמעון בר״ל שני אלפי׳	2000
שמעון ב״ל שלשה מאות	300
הר״ר בערמן ארבע מאות ועשרי׳ וחמשה זהו׳	425
אברהם בן יוסף מאה ושבעי׳ וחמשה זהו׳	175
הירשל סג״ל שלשה מאות ושבעי׳ וחמשה זהו׳	375
יוסף ב״ל מאה ר״ט	150
ליב בן יוסף מאה ושבעי׳ וחמשה זהו׳	175
ר׳ ייזלי סג״ל מאה ר״ט	150
קאפל ב״י ששה מאות וחמשים זהו׳	600[93]

בעצם היום דלמטה בהתאספו ראשי עם יחד ראשי קציני פ״ו דק״ק שנאטיך ואט״ז בהתעסקו בעסקי ערך נמנו וגמרו שביום ב׳ י״א מנחם הסמוך[94] הבע״ל יעשו ערך חדש אי״ה ע״פ יה״ר. היינו א׳ מן עשרה אנשים יאמר יה״ר ותשעה האחרי׳ יאמרו אמן, וזה יהי׳ ע״פ גורל מי ומי יאמר יה״ר וכן חוזר חלילה. ואין מי יהי׳ מי שיהי׳ יוכל לעכב מלומר יה״ר כי כן קבלו עליהם פ״ו הנ״ל בחמשי׳ זהו׳ קנס חצי לאק״פ[95] יר״ה וחצי לצדקה על מי שיעכב. ובפירש אתמר מי שלא יהי׳ פה עמוד(!) עמנו בעשיית הערך שוב לא יהי׳ נאמן ביה״ר רק הקציני פ״ו יצ״ו הם יעשו לו ערך ע״פ אומדנא שלהם. וכה יהי׳ וכה יקום. וכל זה יוכרז בבהכ״נ במעלי דשבתא[96] כדי יעדר הירנאך נון רעגולירן[97].

ולראי׳ חתמנו יום א׳ כ׳ סיון תקל״ב[98].

הקטן אנשיל סג״ל[99]

92 צ״ל: 75.

93 צ״ל: 650.

94 10 באוגוסט 1772.

95 המדובר במקסמיליאן III יוסף.

96 בערב שבת.

97 regulieren, לסדר. כלומר, כדי שכל אחד ינהג כעת בהתאם לכך.

98 21 ביוני 1772.

99 כיהן כפרנס בשנים 1749 (עמ׳ 324). — 1779 (עמ׳ 120). מונה כפרנס ראשי. ראה לעיל, מבוא, פרק ד׳, עמ׳ 38, הערה 162.

הקטן נפתלי הירש סג״ל[100]

[ה ע״א] כהיום דלמטה התאספו כלנו יחד וראינו מאיזה טעמי׳ אין שעת הכושר לערך חדש על יום המוגבל י״א מנחם.

איזט, אלזו בראלינגיהרט[101] על א׳ חודש להבא דהיינו יום א׳ ר״ח אלול הבע״ל[102] בלי עיכוב כמו באופן הנזכר יום א׳ ך׳ סיון העבר. ובזה הוסכם כל הקהל יצ״ו.

נעשה פה שנאטיך יום א׳ ג׳ אב תקל״ב[103] ל׳.

הקטן אנשיל סג״ל פה״ח[104]

הק׳ שמואל ב״ר אברהם ז״ל[105]

הק׳ נפתלי הירש ב״ר נפתלי הירש סג״ל ז״ל

בעצם היום דלמטה התאספו יחד האלופים קציני פ״ו דפה ק״ק שנאטיך ואטנזיס ונמנו וגמרו לעשות ערך חדש ביום א׳ ח׳ טבת הסמוך[106] הבע״ל ע״פ יה״ר בנוסחא המוקדם[107]. היינו שיהי׳ מונח פתקאות דכל ב״ב תוך הקלפי ומוציאין אחל״א[108] עשרה אנשי׳ ובאותן יו״ד יפילו הגורל מי שיאמר יה״ר ותשעה האחרי׳ יאמרו אמן זה אחר זה וכן חוזר חלילה על ב״ב אחרי׳ עד תום כל הפתקאות. ואין מי יהי׳ מי שיהי׳ יוכל לעכב כי כן סברי וקבלייהו עלייהו פ״ו הנ״ל בחמשים זהו׳ קנס החצי׳ לאדונינו [illegible]חסיד ק״פ[109] יר״ה והחצי׳ לצדקה על המעכב. ובפירש אתמר אותו ב״ב שאינו פה עמוד (!) עמנו ביום המוגבל הנ״ל שוב אינו נאמן ביה״ר רק הפ״ו יעשו לו ערך ע״פ שומא ואומדנא שלהם, וכה יהי׳ וכה יוקם. וכן יוכרז בבהכ״נ מקודם בשני ק״ק הנ״ל כדי זיך יעדר הירנאך רעגאלירן.

נעשה פה ק״ק שנאטיך יום א׳ ג׳ כסלו תקלו[110] לפ״ק.

100 כיהן בקהילת אוטנזוס בשנים 1768–1772 כטוב קהל, 1772–1775 כפרנס (אמת״י, Ottensoos (GA—S/139.2).

101 =prolongiert, הוארך.

102 30 באוגוסט 1772.

103 2 באוגוסט 1772.

104 פרנס החודש.

105 מונה כגבאי ארץ־ישראל בשנת 1736 (עמ׳ 273). מונה כגובה בשנים 1740 (עמ׳ 276), 1743, 1746 (עמ׳ 313). כיהן כטוב קהל בשנים 1749 (עמ׳ 324) — 1756 (עמ׳ 325). מונה כפרנס בשנת 1757 (עמ׳ 327) ובאחרונה בשנת 1772 (עמ׳ 116).

106 31 בדצמבר 1775.

107 ראה לעיל, עמ׳ 98, הערה 22.

108 אחד לאחד.

109 המדובר במקסמיליאן III יוסף.

110 26 בנובמבר 1775.

הקטן אנשיל סג״ל — הק׳ שמעון במהר״מ א״ז[113]
הק׳ דוד בלא״א כ׳ יואל ז״ל משנאטיך[111] — הק׳ יעקב שמעון א״ז[114]
הק׳ מאיר ב״כ ליבלי ז״ל משנאטיך[112]

ומאחר בשעת עשיית הערך איזה ב״ב זיך ניט בפונדן בחדר הקהל איזט במוסכם ורבליבן זעלבגי אבארטי[115] איהר יה״ר צו זגין לויט[116] הכרוז[117], וכמו כן התו׳ כה׳ אברהם ב״ל סג״ל[118] זיך האט מחייב גוועזן יה״ר לבד צו זגין באם אותן אנשי׳ איהר יה״ר זגין ער ג״כ צו זגין.

[ו ע״א] שנאטיך יום א׳ ה׳ מרחשון תקל״ג[119] לפ״ק

ע״ד הסכסוכי׳ ודברי ריבות בשערינו כדמטי שעתא[120] לעשות קהל חדש ומבקשים רבים מיחידי סגולה לעשות התמניות הכל כשרים רחוקים זה מזה, ורבים אומרי׳ לא כי רק מה שהי׳ הוא יהי׳. והי׳ פ״ו ישני׳ הוציאו י״א אנשים מהקלפי מיחידי סגולה ליתן דעתם על כך וליזל[121] בתר רוב[122] דעתם כיצד ואיך יתמנו, וע״פ הרוב מאותן אנשים יצא שלא לדקדק בקרובים. וע״ז הוכרז בבהכ״נ לבוא כל ב״ב דקהלותינו יצ״ו במי״ט דסוכות עבר[123] בחדר הקהל ליתן דעתו לש״ש, וגם אנא ח״מ אני בא

111 מונה כגובה בשנים 1752 (עמ׳ 289), ובאחרונה בשנת 1757 (עמ׳ 327). כפרנס חתם בשנת 1768 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16). מינויו כפרנס מצוי בשנים 1772 (עמ׳ 116), 1775 (עמ׳ 117), 1779 (עמ׳ 120). בשנת 1781 סירב לקבל את המינוי, והוכרז ב״איסור״ (שם). בשנת 1784 חזר וקיבל על עצמו כהונה זו (עמ׳ 121, 124). צוין באחרונה בתפקיד זה בשנת 1792 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, מא ע״א).

112 נזכר גם בשם: מאיר סג״ל (עמ׳ 113, 116). כפרנס החל לכהן בשנת 1772 (שם), מונה באחרונה לכהונה זו בשנת 1781 (עמ׳ 120).

113 שני החתומים כאן היו פרנסים בקהילת אוטנזוס. שמעון במהר״מ (=בן מורינו הרב רבי משה) חתם כפרנס בשנת 1762 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16), ובאחרונה נזכר בכהונה זו בשנת 1786 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, כא ע״א).

114 יעקב שמעון נזכר כאן בראשונה כפרנס, ובאחרונה בשנת 1788 (שם, כד ע״ב).

115 Abarte כמו Art, בצורה זו. כלומר, נשאר במוסכם בצורה זו.

116 laut, לפי.

117 למעשה נקבע בכרוז — ראה קטע קודם — כי הנעדר ממעמד הערכת הרכוש אינו נאמן באמירת יהי רצון, והפרנסים יקבעו ערכו.

118 מונה כפרנס בשנת 1781 (עמ׳ 120), ובאחרונה בשנת 1787 (עמ׳ 126).

119 1 בנובמבר 1772.

120 כאשר הגיעה השעה.

121 וללכת, כלומר ולנהוג.

122 המלה נכתבה מעל לשורה.

123 במוצאי יום טוב סוכות תקל״ג, ט״ז בתשרי, 13 באוקטובר 1772. קיים רישום של שתי אסיפות פרנסים ואחד עשר מ״יחידי סגולה״ בקהילה, שהתקיימו בימים 13–14 באוקטובר 1872, בדבר בחירת קהל חדש. רוב המשתתפים סברו שיש לבחור בארבעה פרנסים, שני גובים ושלושה קרקע גבאים (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16). מתברר שבאסיפת בני הקהילה, המתוארת להלן, נתקבלה החלטה שונה.

לאצטרופי בהדייהו לקבל דעת איש ואיש. ובפירש נכרז מי שלא יבא יהי׳ דעתו בטל. וע״ז קבלנו דיעות מן כב אנשים ה״י ודעתם נוטה כי הישיש ר׳ אנשיל סג״ל, והישיש התו׳ כ״ה שמואל ב״א, והתו׳ ר׳ אברהם במהר״ז כץ[124], והתו׳ ר׳ דוד ב״י, וכ׳ מאיר סג״ל, אלה חמשה הנקובי׳ בשמותם פה יהי׳ פרנסים. ועם הר״ר ליב ברא״ס[125] וכה׳ דוד בן אורי[126], וכ׳ יקותיאל[127], יהי׳ ג׳ גובים. וה״ה כה׳ בער ב״ש[128], וכה׳ משה כץ[129], וכה׳ משה טאטנר[130], יהי׳ שלשה קרקע גבאי׳. אך אותן יחידי׳ המתנגדים צווחו מעקרא וע״ס מבקשין כשר קהל ולא נתנו דעתן כלל. וביום א׳ שלאחריו[131] הדר כנפהו[132] בחדר הקהל לפקח על צרכי צבור. ולמען לא לרבות גודל התבערה אש המתלקחת הקשה בעינינו כקרחת לעשות קרחה בעינינו ולמען האמת והשלום נמנו ונגמרו ואמרו ראשי קהל מחדש גם לזו נשאנו פניכם נעריך מערכה מול מערכה אצל הרב אב״ד נר״ו וכאשר יורה לנו הדרך ובאור תורה נרא׳ אורה.

ה״ה כה׳ אייזק פלאס[133] וכה׳ אברהם סג״ל טענו בעד צד המתנגדי׳ כי מבקשין קהל כשר באשר עד הנה צרכי צבור לא הי׳ נוהגין כשורה, ופס״ד ושארי דררא דממונא רמי באפייהו[134] ולא נתקיימו. ומה שכבר נמנו ע״פ אותן י״א אנשי׳ אי׳ מעלה ומוריד. ראשון שלא נעשה ע״פ ת״כ כנהוג, ועוד הם נתנו דעתם למנות ט׳ אנשי׳ והנ״ל המה י״א, ועוד הי׳ אותן כ״ב אנשי׳ כנופיא ביניהם, ועוד מבקשין אנו

124 מונה כגובה בקהילה בשנים 1752 (עמ׳ 289), 1756 (עמ׳ 325), 1757 (עמ׳ 327). בשנת 1772 מונה כפרנס (עמ׳ 116). במינויים בשנת 1775 צוין שהינו מרותק למיטתו, אך אם יבריא ישוב ויתמנה כפרנס (עמ׳ 116–117). בשנת 1779 מונה כגבאי קרקע (עמ׳ 120). במינוי שלאחר מכן, בשנת 1781, מונה כגבאי קרקע, אך לא קיבל את המינוי (שם).

125 ליב בן ר׳ אנשיל סג״ל. זו התמנותו הראשונה בקהילה. חזר ומונה כגובה בשנת 1775 (עמ׳ 117). בשנת 1779 התמנה כפרנס במקום אביו (עמ׳ 120). התמנה באחרונה לכהונה זו בשנת 1804 (עמ׳ 302).

126 בעקבות הבירור דלהלן הומרה כהונתו בכהונת גבאי קרקע (עמ׳ 116). חזר ומונה לכך בשנת 1775 (עמ׳ 117). מונה כפרנס בשנת 1781 (עמ׳ 120).

127 זו התמנותו הראשונה. חזר ומונה כגובה בשנת 1775 (עמ׳ 117).

128 זו התמנותו הראשונה. חזר ומונה כגבאי קרקע בשנת 1775 (עמ׳ 117).

129 התמנה כגובה בשנים 1752 (עמ׳ 289), 1756 (עמ׳ 325), 1757 (עמ׳ 327). בהתמנות הנידונה כאן, הומרה כהונתו, בעקבות הבירור דלהלן, בכהונת גובה (עמ׳ 116). מונה באחרונה כגובה בשנת 1775 (עמ׳ 117).

130 בשנת 1768 חתם כגבאי צדקה (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.5(6)). מונה כגבאי קרקע בשנים 1772 (עמ׳ 116), 1775 (עמ׳ 117). בשנת 1779 מונה כגובה (עמ׳ 120). בשנת תקכ״ו הביא לדפוס בפיורדא ״סליחות כמנהג ק״ק שנייטך יצ״ו״. בפתיחה נאמר: ״הובא לידי דפוס ע״י ה״ה התורני הר״ר משה טאטנה בלא״א מוהר״ר יודא נר״ו חתן דהקצין פ״ו כהר״ר אנשיל סג״ל ב״ר יהודה הלוי ז״ל. לזכות את הרבים וזכות הרבים תלוי בו״.

131 הושענא רבא, כ״א בתשרי תקל״ג, 18 באוקטובר 1772.

132 חזרו והתאספו (ראה ברכות נח ע״ב).

133 בשנת 1779 מונה כגובה (עמ׳ 120). — פלאס = Floss, בפפאלץ העילית.

134 דררא דממונא — הפסד ממון (ראה בבא מציעא ב ע״ב). רמי באפייהו — מוטל בפניהם. כלומר, לא הקפידו על כך.

חשבון כדי לידע ממונינו להיכן הלך, ועוד הי׳ תוך כב אנשי׳ הנ״ל רעשטנדין[135] ואלו אינן יכולין להכריע. וכה׳ ליב סג״ל הנ״ל ואתו עמו כה׳ לעמל בער[136] טענו בעד קהל חדש. והשיבו ראשון נדע אם צריכין אנו לקבל ד״ת אחרי כבר נעשה ע״פ יא אנשי׳ שאין לדקדק בקרובי׳ ונעשה התמניות כבשנים קדמניות וע״פ רוב הדיעות וגם ע״פ ד״ת נראה אם המיעוט יכריע את הרוב, ואם יאמרו שרוב הוא מצדם יציעו כח והרשא׳ מהם. ומ״ש קהל כשר א״ז דבר חדש כבר הי׳ לעולמי׳ בימי רבני קדמאי[137] הי׳ מדיינים קצתם על קצתם ויצא כל פעם אין דנין אפשר משא״א לעשות כאן קהל כשר כמבואר הכל בפנקה״ק. ומ״ש רעסטנדן א״י להכריע, שקר כל ב״ב שנושא בעול בקהלה כ״ז שאי׳ באיסור[138] יש לו דיעה. וע״ז שאלנו לרא״פ ורא״ס הנ״ל יציעו לפנינו צרופם, השיבו איזהו מהן ליתנהו במתא ואיזה איתנהו במתא לשיילי[139], ושלחנו אליהם והשיבו אין דעתם בכת המתנגדי׳ רק עם קהל הנעשה מחדש והאריכו בטענותיהם.

והנה אף כי צווחו קמאי דקמאי[140] גם קדושים אשר בארץ וגאוני ארץ כי בעניני ועסקי הקהל א״א להעמיד לנו משפטי הדת על תלה. אמנם לבי הומה כי כת המתנגדי׳ עומדין נגדי כחומה לבקש דין תורה והצד השווה בהן לשמוע לקול מורה, וגם לתווך השלום. ושלא להיות הקהל בלי מנהל וכספינתא בלא (קרבינתא) [קברניתא][141] הכנסתי ראשי לחוות דעתי. אחרי יגעתי בחיפוש בניירות בפנקה״ק אמרתי ימים ידברו ורוב שנים ידברו חכמה לפמ״ש בדברות הראשונות בימי הרב המפו׳ כמהר״ל כהנא[142] נר״ו ולפני פניו בימי הגאון החסיד כמהור״ר בערמן[143] זצ״ל כשהי׳ רבני׳ פה, וגם מאז הי׳ מתווכחי׳ ונעשות אגודות אגודות זה מול זה, וכ״פ יצאו מדבריהן שרשאין להיות מהן פסולין רק מקצת כשרין כמבואר בפנקה״ק בחתימת

135 Restanten. המובן המקורי: אנשים שחייבים מסים. היהודים השתמשו גם במובן: יתרות חובות המסים.

136 יתכן שהכוונה, ללעמל בער כץ, ושמא נמנה על ״יחידי סגולה״ האמורים. נזכר בהערכות רכוש בשנים 1769 (עמ׳ 109) — 1807 (עמ׳ 310). בשנת 1804 חתם בשולי חשבון בפנקס הגובים (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3 עז ע״ב). אמנם ברשימות המינויים לכהונות בקהל שבידינו לא נכלל שמו. נזכר באחרונה בשנת 1823 בקשר למכירת מקומות בבית־הכנסת (אמת״י, N22a/7, קנג ע״ב).

137 ראה להלן בפסק דינו של ר״א וואלרשטיין.

138 ה״איסור״, או כפי שנקרא בתעודות גרמניות ״החרם הקטן״, מקביל ל״נידוי״ במדינות אחרות. כלומר, שלב הקודם להכרזת חרם. ראה כהן, בני המדינה, א, עמ׳ 216–217; ב, עמ׳ 201–206, הערות 75–80. וראה להלן עמ׳ 173–174, הערות 626–628.

139 תרגום: איזהו מהן אינם בעיר ואיזה ישנם בעיר לשאול.

140 ראשוני ראשונים.

141 ראה בבא בתרא צא ע״ב.

142 ר׳ אריה ליב כהנא רפאפורט, כיהן כרבה של קהילת שנייטאך בשנים 1736–1742.

143 ר׳ ישששכר בערמן פרנקל, כיהן כרבה של קהילת שנייטאך בשנים 1693–1708.

ידיהן ממש ד׳ סט[144] וד׳ קכה[145]. ומכש״כ יא אנשי׳ הנ״ל המה רובא כשרי׳ להדדי וגם המה רוב בנין הקהלה יצ״ו וידיעות ויגיעות להם בעסקי הק״ק מימים רבים ע״כ להם משפט הבכורה. וביותר דכבר נמנו ע״פ יא אנשי׳ אודות שאין לדקדק בקרובי׳ וגם נתמנו אלו ע״פ כב אנשי׳ המה וודאי הרוב כה יהי׳ וכה יקום. אכן אם[146] בזאת נאות להם אם ישבו גובים לבד יהי׳ רל״ס ורדב״א שני בשני ובעל כאשתו ע״כ יכנס רדב״א להתמניות ק״ג ורמ״כ לגובי, ואז הגובי׳ לבד וגם ק״ג לבד כשרי׳ ע״פ הדין, ובהתאסף ראשי העם יחד נמי רובם כשרים כמש״ל. ומה שמבקשין כת המתנגדים חשבון למען היות נקיי׳ מה׳ ומישראל[147], יציעו הק״ג כל רביעית שנה חשבונם בחדר הקהל לפני פ״ו, וכל שנה ושנה פעם א׳ יניחו הק״ג וגם הגובים כל החשבון מכל השנה כולה בחדר הקהל, והפ״ו יצרפו לזה שני אנשי׳ מיחידי סגולה והיינו שיהי׳ חמשה שני׳ אחר חתנתו ויהי׳ לאו מפחותי ערך. ויענו ויאמרו אלה פקודי[148] ואע״ג דכתיב ולא יחשבו וגו׳[149] במקום שיש עוררין מי לנו גדול ממשה שנא׳ איש אמונות רב ברכות[150]. ומ״ש שפס״ד מתרשלין מלקיי׳, אם יראה התובע שפה״ח מתרשל מלקיימו ילך אל פה״ח שלאחריו הכשר לתובע ולנתבע. ואם ירא׳ אותו פרנס כי באמת מתרשל יגישו הדבר בחדר הקהל כדי שמשא פנים לא יהי׳ בדבר וחרפה לא ישא על קרובו ואמת ושלום שפטו בשעריכם ואם תשמעו בזאת טוב לכם.

כ״ד בשנת בדשן יתענג[151] ל״ק.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

[ו ע״ב] וזה דבר השמטה אחרי מצאתי ראיתי בדברי קדשו הרה״ג החסיד כמהר״ב זצ״ל שכ׳ בזה״ל: עת לעשות לה׳ וגו׳ ראוי לתווך השלום[152] עכ״ל. וגם קי״ל בחה״מ סי׳ יב יש כח ביד הדיין לעשות דין כעין פשר כפי ראות עיניו פעמים וכו׳[153] וכ״ז

144 להלן, עמ׳ 165. המדובר בתקנות שניתקנו בשנת ת״ן (1698) סימנים טז–יז. אמנם בפרק זמן זה כיהן רי״ב פרנקל כמורה צדק בקהילת פיורדא, ואילו רבה של שנייטך, ר״א ענזלן, חתם ראשונה על מערכת תקנות זו.

145 להלן, עמ׳ 276. בעמוד זה מצויה החתימה: הק׳ אריהודא ליב כץ. למעשה זו חתימתו של גבאי קרקע הנזכר קודם לכן בשמו: ליב בן הרבני מוהר״ר זעקיל כץ. ראה״ל כהנא–רפאפורט חתם בצורה שונה. ראה להלן, עמ׳ 274.

146 המלה נכתבה מעל לשורה.

147 במדבר לב כ״ב.

148 שמות לח כ״א. כלומר, אלו הם שנתמנו לתפקידיהם.

149 מלכים ב׳ יב ט״ז.

150 משלי כח כ׳.

151 = תקל״ג.

152 להלן, עמ׳ 160 (סעיף ז), בשינויי לשון קלים.

153 לשון שולחן־ערוך חושן־משפט סימן יב סעיף ה: ״יש כח לדיין לעשות דין כעין הפשרה במקום שאין הדבר יכול להתברר ואינו רשאי להוציא הדין חלוק מתחת ידו בלי גמר״. בסמ״ע הובאו דברי הרא״ש, וזה לשונו: ״ונתנו חכמים רשות לדיין לפסוק לפי ראות עיניו במקום שאין הדבר יכול להתברר בראיות ופעמים כמו שירא׳ הדיין בלא טעם ובלא אומד הדעת והיינו

יוכל הדיין לעשות בע״כ דבע״ד עכ״ל. ומכש״כ בעסקי הקהל היכי דיהבי ב׳ צדדי׳ המתנגדי׳ זה מול זה על דעת הרב וק״ו ב״ב של ק״ו היכי דראיתי דראוי׳ וכדאי הם לכך. רק אם בזאת תשמעון לי כמש״ל אז איש על מקומו יבא בשלום ושאנן ומזלם יצמיח כזית רענן.

וע״פ הדברים האלה העלה והביא הבאים בחדר הקהל היושבים ראשונה לעדת מי מנה פה ק״ק שנאטיך.

פ׳ ה״ה הק׳ פ״ו כהר״ר אנשיל סג״ל	הק׳ כהר״ר ליב ברא״ס	
פ׳ ה״ה הק׳ התו׳ כה׳ שמואל ב״א	הק׳ כה׳ משה ב״ח כץ	שלשה גובים
פ׳ ה״ה הק׳ התו׳ כה׳ אברהם כץ	הנעלה כ׳ יקותיאל	
פ׳ ה״ה הק׳ התו׳ כה׳ דוד ב״י	הק׳ כה׳ בער ב״ש	
פ׳ ה״ה הק׳ כ׳ מאיר סג״ל	הק׳ ר״ד בן אורי	קרקע גובאי׳
	הק׳ ר׳ משה טאטנר	

כה יהי׳ וכה יקום התמניות הנ״ל מכאן עד שלשה שנים כנהוג ויהי׳ שלום ושלוה בחילכם וארמנותיכם.

כהיום דלמטה ככלות שלשה שנים המבוארים מעבר לדף הדר התאספו קציני פ״ו היושבים ראשונה לעדת מי מנה עד הנה לחדש מנהלי הקהלה כפעם בפעם ע״פ רוב דיעות כנהוג והוכרז בבהכ״נ לבוא כל ב״ב בחדר הקהל וגם בחצות היום שלחו השמש לבית כל א׳ וא׳ ולא באו כ״א[154] איזה ב״ב ורובא דרובא לא באו ליתן דעתם לש״ש. וע״ז חזרנו לעיין בפנקה״ק הישנים ומצאנו ראינו דש כה״ג[155] גם בשנים קדמניות צוה עפטרן פאסירט איזט[156] ואז נשארו מנהלי הקהלה שהי׳ מקודם. ע״כ גם בעת הזאת כמו שהי׳ הוא שיהי׳ דש אויך במעלטי[157] מנהלי הקהלה. (אוף) [אויך] מכאן ולהבא עד כלות שלש שנים יהי׳ יושבים על כנם הראשון, אונ׳ מאחר פ״ו כהר״ש ז״ל הנ״ל שכיב ואזיל לעלמא דאתי ושבק חלכ״ח[158], ומה גם פ״ו כהר״א כץ הנ״ל כלוי(?) בבית ולא יוכל לצאת ולבא בעסקי הקהל וכמו אויך בכבודו ובעצמו על חדר הקהל התנצלות שלו אב שטאטין[159] לאזן, ובכן יהי׳ האי שעתא הפ״ו על כלות ג״ש[160] כמבואר להבא.

שודא דדייני ופעמים ע״פ פשרה, עכ״ל. והביאו הד״מ ור״ל שכל אלו הדברים יכול לעשות הדיין בע״כ דבעלי דינים״.

154 כי אם.

155 כי האי גוונא.

156 תרגום: לעתים קרובות אירע.

157 bemelte, נזכרים למעלה.

158 חיים לכל חי.

159 abstatten, לתת.

160 ג׳ שנים.

פ׳ הק׳ פ״ו כה׳ אנשיל סג״ל	גובים הק׳ התו׳ כה׳ ליב ברא״ס
פ׳ הק׳ התו׳ פ״ו כה׳ דוד ב״י	הק׳ כה׳ משה ב״ח כץ
פ׳ הק׳ כ׳ מאיר ב״ל סג״ל	היקר כ׳ יקותיאל

ק״ג הק׳ כה׳ בער ב״ש
הק׳ ר׳ דוד ב״א
הק׳ כה׳ משה במהר״י טאטנר

כה יהי׳ וכה יקום ויהי׳ שלום במחניהם ושלוה בארמנותיהם ויצו ה׳ אתם את ברכות על דגליהם.

נעשה ונגמר יום שנכפל בו כי טוב ד׳ טבתקלו[161] לפ״ק בחדר הקהל דשנאטיך. ולראי׳ חתמתי.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

וזאת לדעת באם הפ״ו כה׳ אברהם כץ הדר בריא והשם ישלח לו רפואה לחזור לאיתנו ולישב על כנו הראשון אזי חזקתו במקומו עומדת ויהי׳ פרנס כמו שהי׳ ולא יגרע כחו מפרנסי׳ אחרי׳.

הק׳ אברהם הנ״ל

[ז ע״א] ב״ה

היום יום א׳ ח׳ טבת תקלו[162] לפ״ק נעשה ערך חדש פק״ק שנאטיך ואט״ז כמבואר להבא.

כה׳ ליב בן פ״ו כה׳ אנשיל סג״ל שבע עשרה מאות זהו׳ וחמשים זהו׳	1750
כה׳ משה ב״ש אט״ז רה״ב	25
יחזקאל בער אט״ז קכה זהו׳	125
כה׳ משה בן הפ״ו כהר״ד שעה זהו׳	375
אברהם כץ ד׳ מאות זהו׳	400
אל׳ מרים א׳ פ״ו ר״ש ז״ל שעה זהו׳	375
פ׳ מאיר ב״ל סג״ל אחת עשרה מאות	1100
פ׳ כה׳ אנשיל סג״ל ט״ז מאות	1600
פ׳ כה׳ דוד ב״י אלף זהו׳	1000
יקותיאל ב׳ מאות זהו׳	200
כה׳ בער ב״ש תעה זהו׳	475

161 ד׳ בטבת תקל״ו, 27 בדצמבר 1775, חל ביום רביעי (ולא ביום שלישי כמצויין).
162 31 בדצמבר 1775.

פ׳ ר״ש בן הר״ר ליב א״ז ג׳ אלפים ב׳ מאות וחמשי׳ זהו׳	3250
הירש סג״ל מאט״ז תעה זהו׳	475
אלחנן ב״ר זעלגמן ששה מאות וחמשי׳	650
ר׳ בערמן אט״ז ארבע מאות	400
ר׳ מרדכי בר״ש קכה זהו׳	125
קאפל בר יוסף א״ז ה׳ מאות ר״ט	750
זעקל בר דוד אט״ז רה״ב	25
יוסף בר יואל רה״ב	25
כה׳ שמעון כץ קעה זהו׳	175
ר׳ יחזקאל הירש נו״ן זהו׳	50
כה׳ משה טאטנר תשעה מאות וחצי	950
כה׳ אברהם ב״ל סג״ל ט׳ מאות זהו׳	900
פ״ו כה׳ שמעון במהר״ם א״ז שמנה עשר מאות זהו׳	1800
זוסמן כץ מאה זהו׳	100
כה׳ ליב ב״א רה״ב	25
יוקל ב״ב כה רט	37:30
זעקל אולמא חמשה מאות	500
[ז ע״ב] שלמה בר זעקל רה״ב	25
שלמה בן וואלף רה״ב	25
ר׳ קאפל בר״ז רה״ב	25
ר׳ קאפל ב״ל א״ז חמשי׳ זהו׳	50
ר׳ לעמלי בר״מ מאה זהו׳	100
ר׳ יוסף ב״ק רע״ה זהו׳	275
ליב ב״י אט״ז מאה ר״ט	150
וואלף פלאס ר״ן זהו׳	250
ר׳ שמעון פארט[163]	
אסרלי רה״ב	25
ר׳ משה כץ נו״ן זהו׳	50
שמעון בר יוסף א״ז ט׳ מאות וחצי	950
ר׳ לעמל בער כץ ששה מאות וחמשי׳ זהו׳	650
וואלף ב״ב סג״ל כ״ה ר״ט	37:30
ר׳ דוד ב״א ה׳ מאות כה זהו׳	525
מרדכי בר״ה סג״ל עה זהו׳	75
גבריאל סג״ל שני מאות זהו׳	200

163 הסכום לא צוין.

ר׳ וואלף קכה זהו׳	125
ר׳ אייזק פלאס[163]	
אל׳ פראדלי רן זהו׳	250
זעלגמן א״ז רה״ב	25
משה ב״ל רה״ב	25
אברהם ב״י א״ז רה״ב	25
דוד בר״נ רה״ב	25
הירשל ב״ז א״ז רה״ב	25
ר׳ ייזלי א״ז רה״ב	25
ליב ב״א סג״ל רה״ב	25
ר׳ משה ר״ש רה״ב	25
בערלי ב״י סג״ל רה״ב	25
לעמל כץ רה״ב	25
ר״א בר״ש רה״ב	25
ר׳ מאיר ב״י רה״ב	25
וואלף ב״י סג״ל רה״ב	25
יואל כץ רה״ב	25
מרדכי כץ רה״ב	25

בס״ה[164]

[ח ע״א] כהיום דלמטה התאספו ראשי עם יחדיו האלופים הקצינים פ״ו דפה ק״ק שנאטיך וא״ז מחמת ערך חדש ונמנו וגמרו לעשות ערך חדש ביום א׳ ח׳ טבת הסמוך[165] הבע״ל ע״פ יה״ר בנוסחה המוקדם. דהיינו מונח פתקאות דכל ב״ב ה״י תוך הקלפי ומוציאין א׳ לא׳ עשרה אנשים ובאותן יוד אנשי׳ הפילו הגורל מי שיאמר יה״ר ותשעה אחרים יאמר[ו] אמן זא״ז, וכן חוזר חלילה על ב״ב אחרים עד תום כל הפתקאות. ואין מי יהי׳ מי שיהי׳ יוכל לעכב כי(ן) כן סברו וקבלוהו עליהם לעשות ביום הנ״ל בלי[166] עיכוב שבעולם. וכל הב״ב שלא באו לעשיית ערך ביום הנ״ל אז אינו נאמן ביה״ר רק בשבועה דאורייתא או יעשה ערכו כפי רצונם של הפ״ו יצ״ו.

כהיום יום א׳ י״א מרחשון תקל״ט[167] ל׳.

הקטן אנשיל סג״ל הק׳ שמעון במר״מ א״ז

הק׳ דוד בלא״א כ׳ יואל ז״ל שנאטיך

164 בסך הכל. מלים אלו נרשמו בפנקס בשולי רשימת השמות, ולא בסוף העמוד, מחוסר מקום. הסכום לא צוין.

165 27 בדצמבר 1778.

166 המלה נכתבה מעל לשורה.

167 1 בנובמבר 1778.

[ח ע״ב] ביום א׳ טו טבתקלט[168] לפ״ק התאספו ראשי עם יחד לעשות קהל חדש היינו שלשה פרנסים שלשה גובים שלשה קרקע גבאים ע״פ רוב הדיעות, ונמנו ונגמרו אלו האנשים יחידי סגולה הנקובים בשמותם הֵנה:

פ׳ התורני ר׳ דוד בר יואל, פ׳ מאיר סג״ל. ולפי פ״ו ר׳ אנשיל סג״ל הציע דבריו שהוא זקן בא בימים וכבד עלי המשא עול הצבור נתנו רוב הדיעות להיות בנו התו׳ כה׳ ליב סג״ל ממלא מקום אביו. ובכן שלשה מטיבי לכת קציני פ״ו כה׳ דוד ב״י, ומאיר סג״ל הנ״ל, וכה׳ ליב בפ״ו כה׳ אנשיל סג״ל.

גובי הקהלה כה׳ משה טאטני, כה׳ אייזק פלאס, כה׳ משה בר״ש[169].

קרקע גבאי מאיר ב״א[170], אברהם כץ, כה׳ וואלף ב״א סג״ל[171].

ע״כ אלו האלופים הנפרטים בשמותם אלו מנהגי(!) ומנהלי הקהל ק״ק שנאטיך יצ״ו ועל פיהם יצאו ויבואו צרכי הקהל ועל פיהם לא ישנו.

נעשה בחדש טבת יתענגו על רב שלום ל״ק.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

מודעת זאת שהתאספו כל מש״ק בראשית לעשות קהל חדש. ונעשה ע״פ רוב הדיעות ד׳ פרנסים, היינו — ר׳ דוד בר יואל, ומאיר סג״ל, ור׳ דוד בר אורי, ור׳ ליב סג״ל.

וג׳ טובי הקהל, היינו — מאיר בר אברהם, ור׳ וואלף סג״ל, ור׳ משה בר״ש.

ושני ק״ג, היינו — ר׳ שמעון כץ[172], ואברהם כץ.

אחר כל המעשה הנ״ל הי׳ ר׳ דוד בר יואל הנ״ל מסרב להיות פרנס והוכרז באיסור לויט פנקס הקהל[173] והוחזק באיסורו איזה שבועות ועומד באיסורו. וגם חתנו אברהם כץ הנ״ל הרים קולו בבהכ״נ בפומבי ופוער פיו לבלי חק נגד כבוד הקהל. ועל כל זה הדר התאספו הקהל וכדי שלא יהי׳ הריסה בקהלתינו יצ״ו נמנו וגמרו לעשות פרנס אחר וק״ג אחר. ור׳ דוד בר יואל הנ״ל כל ימי חייו לא יהי׳ שוב התמניות תוך הקהלה, וכמו כן אברהם כץ הנ״ל שוב לא יהא לו התמניות תוך הקהלה.

נעשה יום א׳ ט״ז מרחשון תקמ״ב[174] ל״ק פה שנאטיך.

ונמנו ונגמר שיהי׳ תחת פ׳ ר״ד בר יואל הנ״ל, התו׳ כה׳ אברהם ב״ל סג״ל[175] פרנס

168 3 בינואר 1779. בציון התאריך להלן: יתענגו=תקל״ט.

169 זו התמנותו הראשונה. בשנת 1781 מונה כטוב קהל (ראה להלן).

170 זו התמנותו הראשונה בקהילה. בשנת 1781 מונה כטוב קהל (ראה להלן). מונה כגובה בשנים 1784 (עמ׳ 124), 1787 (עמ׳ 126). כפרנס החל לכהן בשנת 1794 (עמ׳ 296. בשנה זו מונה אף כגבאי קרקע. שם), ובאחרונה בשנת 1804 (עמ׳ 302).

171 זו התמנותו הראשונה בקהילה. בשנת 1781 מונה כטוב קהל (ראה להלן). בשנת 1784 מונה כגובה (עמ׳ 124).

172 זו התמנותו הראשונה בקהילה. חזר והתמנה כגבאי קרקע בשנת 1784 (עמ׳ 124).

173 ראה להלן, עמ׳ 166–167, סעיף כא.

174 4 בנובמבר 1781.

175 זו התמנותו הראשונה כפרנס בקהילה. חזר ומונה לכך בשנים 1784 (עמ׳ 124), 1787 (עמ׳ 126).

הקהלה. כה יהי׳ וכה יקום עד אסרו חג דפסח שנתקמה[176] לפ״ק לטובה ולברכה יהי׳ ככה למשמרת שלום אמן.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

בעצם היום דלמטה כדמטי שעתא הדר לעשות פ״ו חדשי׳ וראהו(!) כי השעה צריכא לכך, ע״כ חזרהו(!) ממה שנא׳ לעיל בגין כה׳ דוד ב״י וחתנו כ׳ אברהם כץ להיותן נדחים, ונראה וראוי למנותן למנהלי הקהל. ובכן באם נתמנהו(!) ע״פ רוב הדיעות כנהוג אז יעמדו על משמרתם להיותן חוזר על התמניות איש על פקודת משמרתו או פרנס או גובה הקהל. אך אם הדר ימאנו לקבלו הדר דברי הנ״ל חוזר וניעור.

ביום א׳ ב׳ מרחשון תקמה[177] לפ״ק.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

[ט ע״א] ב״ה

היום יום א׳ א״ח דפסח תקמב[178] ל׳ נעשה במז״ט ערך חדש פה ק״ק שנאטיך ואט״ז במעמד קציני פ״ו ע״פ יה״ר ואח״כ נמנו ונגמרו ע״פ ת״כ במקום שבועה כמבואר להבא.

ליב בר״ה סג״ל טו״ב מאות וחמשים זהו׳	1750
ר׳ מרדכי בר״ש קכ״ה זהו׳	125
פייסל סג״ל נו״ן זהו׳	50
פ׳ ר׳ דוד ב״א ת״ן זהו׳	450
ר׳ משה בר״ש קעה זהו׳	175
פ׳ יעקב שמעון אט״ז שלשה מאות זהו׳	300
שמואל ב״י אט״ז אֶלף זהו׳	1000
ר׳ לעמל בער כץ ששה מאות וחמשים זהו׳	650
פ׳ ר״ש אט״ז אלף ושש מאות וחמשי׳ זהו׳	1650
גבריאל סג״ל מאה ר״ט	150
קאפל ב״ל א״ז סב זהו׳ וחצי	62:30
משה בר״מ שני מאות זהו׳	200
פ׳ ר׳ ליב סג״ל י״ג מאות ע״ה זהו׳	1375
זוסמן בר״מ כה זהו׳	25
ר׳ פרץ עה זהו׳	75

176 כ״ג בניסן, 3 באפריל 1785.
177 17 באוקטובר 1784.
178 4 באפריל 1782.

פ׳[179] ר׳ אנשל סג״ל ר״ן זהו׳	250
ליפמן א״ז נו״ן ר״ט	75
יוסף בר יואל מאה ר״ט	150
ר׳ וואלף ב״א סג״ל קסה זהו׳	165
קאפל ב״י ה׳ מאות כה זהו׳	525
מרדכי כץ נו״ן זהו׳	50
אלחנן ששה מאות וחמשים זהו׳	650
ר׳ קאשמן נו״ן ר״ט	75
הירש ב״ז א״ז כה זהו׳	25
וואלף פלאס נו״ן זהו׳	50
יקותיאל נו״ן זהו׳	50
[ט ע״ב] מאיר בר אברהם חמשה מאות זהו׳	500
מוהר״ר יואל קעה זהו׳	175
ר׳ אייזק פלאס רע״ה זהו׳	275
שמעון ב״י א״ז ת״ק זהו׳	500
ר׳ חזקאל הירש נו״ן זהו׳	50
ר׳ חזקאל בער א״ז כה זהו׳	25
שלמה ב״א כה זהו׳	25
ר׳ יוסף ב״ק כה זהו׳	25
ר׳ ייזלי א״ז כה זהו׳	25
ר׳ משה ב״ש כה זהו׳	25
מרדכי בר״ה סג״ל נו״ן זהו׳	50
ר׳ קאפל אט״ז נו״ן זהו׳	50
פ׳ ר׳ אברהם סג״ל ה׳ מאות ר״ט	750
ר׳ שמעון פארט קעה זהו׳	175
ליב ב״י אט״ז שני מאות זהו׳	200
זעקל אולמא נו״ן זהו׳	50
ר׳ קאפל בר״ז כה זהו׳	25
ר׳ משה כץ כה זהו׳	25
מנלי רכה זהו׳	225
פ׳ מאיר סג״ל ה׳ מאות ר״ט	750
ר׳ בער ב״ש נו״ן זהו׳	50
פ׳[180] ר׳ דוד בר יואל ט׳ מאות זהו׳	900

179 כונה "פרנס" למרות שהתפטר מכהונתו בשנת 1779. ראה לעיל, עמ׳ 120.

180 כונה "פרנס" למרות שסירב בשנת 1781 לקבל את מינויו כפרנס, ועל כך אף הוכרז ב"איסור". רק בשנת 1784 הותר איסורו (עמ׳ 120–121).

ר׳ ליב ב״א כה זהו׳	25
ר׳ זעקל ב״ד אט״ז כה זהו׳	25
ר׳ שמעון כץ רכ״ה זהו׳	255
ר׳ אברהם ווינשבך מאה ר״ט	150
זוסמן כץ נו״ן זהו׳	50
[י ע״א] הירש סג״ל מאט״ז ת״ר מאות זהו׳	600
שמעון ב״ל א״ז כה זהו׳	25
ר׳ לעמלי בר״מ כה זהו׳	25
יוקל סג״ל מאה ר״ט	150
וואלף ב״ב סג״ל כה זהו׳	25
זנוויל ב״ח נו״ן זהו׳	50
אברהם כץ ארבע מאות	400
בערלי בר יוקל סג״ל כה זהו׳	25
ר׳ מאיר ב״פ סג״ל כה זהו׳	25
יששכר סג״ל כה זהו׳	25
וואלף ב״י סג״ל כה זהו׳	25
יואל כץ כה זהו׳	25
שלמה ב״ז כה זהו׳	25
מרים אלמנת פ׳ ר״ש ע״ה זהו׳	75
פראדלי אל׳ ר׳ מאיר קע״ה זהו׳	175
שינדל אל׳ רא״כ רכה זהו׳	225

הערך הלז המבואר בדף זה ובדף שלפני זה נעשה ביום א״ח דפסח תקמב[181] ל״ק מכאן עד א״ח דפסח תקמה[182] לפ״ק לחיים ולברכה למשמרת שלום וה׳ יוסיף עליהם ברכה והצלחה במעשה ידיהם להוסיף כהנה וכהנה לחי ויבלו שפתותיהם מלומר די[183].

כ״ד יום הנ״ל.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

[י ע״ב] היום א׳ ב׳ מרחשון תקמה[184] ל׳ התאספו ראשי מנהלי הקהל פה ק״ק שנאטיך ובצירוף[185] להתאסף כל הקהל יצ״ו בחדר הקהל ונמנו וגמרו פה אחד

181 4 באפריל 1782.
182 3 באפריל 1785.
183 שבת לב ע״ב.
184 17 באוקטובר 1784.
185 הסופר שכח לכתוב את המשך המשפט. להלן צוין צירופם של ״יחידי סגולה״.

לעשות קהל חדש, היינו שלשה פרנסים שלשה גובים שלשה קרקע גבאים, וכן הסכימו כל הקהל ונעשה ע״פ רוב הדיעות במעמד אב״ד נר״ו ובצירוף ב׳ יחידי סגולה ע״פ הגורל ובמעמד ב׳ נאמני הקהלה[186] אלו אנשים הנקובי׳ בשמות.

הק׳ התו׳ כה׳ דוד בר יואל פרנס, והק׳ התו׳ כה׳ ליב סג״ל פרנס, והק׳ התו׳ כה׳ אברהם סג״ל פרנס, וה״ה כ׳ מאיר ב״א גובי, וה״ה כה׳ וואלף סג״ל גובי, וה״ה כה׳ דוד סג״ל גובי[187], וה״ה כ׳ אלחנן בר״ז ק״ג[188], וה״ה התו׳ כה׳ שמעון כץ ק״ג, וה״ה התו׳ כה׳ אברהם כץ ווינשבך[189] קרקע[190] גובי.

אלו תשעה השם ישמרהו(!) מנהלי קהלה כנהוג ויתעסקו בצרכי צבור לשם שמי׳ ועשייתם יהי׳ עשוי בתוקף ועוז כל ראשי מנהלי הקהלה כנהוג בכל תפוצות ישראל וה׳ יגדור בעדינו.

ולראי׳ חתמתי בחדר הקהל באסיפת שולחן מלא[191] יום הנ״ל.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

היום יום א׳ טו אלול תקמה[192] ל׳ נמנו וגמרו בהתאסף קצינים פ״ו דפה ואט״ז יחד שתו״מ[193] יום א׳ אחר שבת בראשית הסמוך[194] הבע״ל אי״ה יעשהו(!) ערך חדש ע״פ יה״ר כנהוג ובפירש אתמר בהסכמת פה אחד מי ומי שאינו בביתו יעשהו(!) קפ״ו ערך שלו לפי אומדנא דידהו ועל פיהם צריך אותו ב״ב ערך טראגין בכן זיך הירנאך רעגאלירן וע״פ אותו כרוז זא כל פעם בובלציהרט ווארדן[195], כה יהי׳ גם הא זימנא.

ולראי׳ חתמתי

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

הקטן דוד בלא״א כ׳ יואל משנאטיך

הק׳ ליב בן כה׳ אנשל סג״ל

הק׳ אברהם בליב סג״ל

הק׳ יעקב שמעון בליב מא״ז

186 נוטריונים של הקהילה. בתפקיד זה החזיקו החזן והשמש.

187 זו התמנותו הראשונה בקהילה. חזר ומונה כגובה בשנים 1787 (עמ׳ 126), 1794 (עמ׳ 296). מונה כפרנס בשנים 1794 (שם), 1797 (עמ׳ 301).

188 זו התמנותו היחידה בקהילה.

189 כיהן כדיין בקהילה במשך י״ב שנה (ראה לעיל, מבוא, פרק ד׳, עמ׳ 27, הערה 39). כאן מינויו הראשון כגבאי קרקע. חזר ומונה לכך בשנים 1787 (עמ׳ 126), 1794 (עמ׳ 296). — ווינשבך = Windsbach, בפראנקוניה התיכונה.

190 המלה נכתבה מעל לשורה.

191 כינוי לישיבת הנהגת הקהילה (על־פי איוב לו ט״ז).

192 21 באוגוסט 1785.

193 שתיכף ומיד.

194 כ״ח בתשרי תקמ״ו, 2 באוקטובר 1785.

195 תרגום: אותו בעל בית ישא ערכו, בכן על פי זה יסדר את עצמו, ועל־פי אותו כרוז יתפרסם בכל פעם.

מודעת זאת אחר בזמן המוגבל הנ״ל הותחל לעשות ערך חדש, אבר מפני דיעות חלוקות לא נגמר המלאכה ועדין רופפת בידם. אמנם האידנא הזמן גורם להביא לשנה חדשה לא״ב[196] כפעם בפעם איזט. עכ״פ בעצם היום הזה ור בליבן בצירוף ח״י דלמטה דש הגבאים זאלן שנה חדשה צעטל אן ליגן כדי יעדר אן געבן מחדש, אבר מיט דיזן בטינג[197] קהל אוהני דש גרינגשטי[198] ברעידוציהרלך[199] דאן אבר ביום שושן פורים[200] קרוב לבוא או מלפניו או מאחריו זאלי ראשי קהל פה ואט״ז בצירוף יחידי׳ המבוררים לכך יתוועדו ולפקח היאך לגמור הערך בכי טוב ובאיזה אופן. וכאשר באותו וועד בשלאסן ווירט ע״פ רוב הדיעות[201] כה יהי׳ וכה יקום יום חה״מ פסח שלאח״ז הסמוך הקרוב[202] הערך דפה ואט״ז לגמור בלי שום איחור ועיכוב. ובכן שנה חדשה צעטל הנ״ל ע״ד עולה ויורד אויף גהובין ווירד[203], אונ׳ וואז הכל לפי ערכו ביום הנ״ל אן גליגט ווירט מוז ערזעצט[204] ווירדן. כה הוסכם בהסכמת כל החתומים.

היום יום א ב׳ שבט תקמו[205] ל״ק.
הקטן דוד בלא״א כ׳ יואל משנאטיך
הקטן וואלף ב״א סג״ל משנאטיך — הק׳ יעקב שמעון בליב ז״ל מא״ז
הק׳ משה ברמ״ל משנאטיך[206]
הק׳ משה בר ישכר סג״ל משנאטיך[207]

בעצם היום דלמטה[208] נתמנו ראשי הקהל ע״פ רוב הדיעות כנהוג במעמד אב״ד

196 לאמברג (Amberg). מקום מושב השלטונות.
197 Bedingung= Beting , תנאי.
198 geringste= gringiste , במאומה.
199 צ״ל: ברעיודיציהרן, Praejudizieren, לקבוע תקדים.
200 ט״ו באדר ב׳ תקמ״ו, 15 במרס 1786.
201 המלים: ״ע״פ רוב הדיעות״ — נוספו מעל לשורה.
202 יום ראשון של חול המועד פסח תקמ״ו, י״ז בניסן (16 באפריל 1786), חל בשבת. כנראה המדובר ביום שני של חול המועד.
203 כלומר, כיוון שלא היה פנאי לקיים הערכת רכוש במועד שנקבע נקטו בשיטת ״עולה ויורד״. הבסיס היה המכסה שנקבעה בהערכת הרכוש הקודמת. והיה אם יתברר בעת הערכת הרכוש הבאה כי ערכו של בעל הבית גבוה מכך, יהא עליו לשלם את ההפרש, וכן להיפך.
204 כלומר, כל שיוטל יהיה עליו להשלים.
205 1 בינואר 1786.
206 יתכן שמשה ברמ״ל (=משה בר״מ) ומשה סג״ל היו הנבחרים האמורים לפקח על הסדרי הערכת הרכוש, שכן בפרק זמן זה לא כיהנו בקהל. משה בר״מ מונה כגבאי קרקע בשנים 1787 (עמ׳ 126), 1804 (עמ׳ 302). בשנת 1807 מונה כפרנס (עמ׳ 311).
207 התמנה כגובה בשנים 1794 (עמ׳ 296), 1797 (עמ׳ 301), וכפרנס בשנים 1801 (עמ׳ 302), 1804 (שם), 1807 (עמ׳ 311).
208 התאריך לא צוין בשולי הדברים. נראה שהמדובר בהתמנות בשנת 1787, שכן שמות הפרנסים הנבחרים מצויים ברשימת הערכת רכוש בשנה זו (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, כב ע״א). המינויים הקודמים התקיימו באוקטובר 1784 (עמ׳ 123–124).

דמדינה נר״ו ובצירוף מבוררי הקהלה כנהוג, ואלו יתמנו על פקודיהם איש איש על פקודתו מהיום עד שלשה שני׳ ואלו הן:

פרנס ר׳ דוד בר יואל, פרנס ר׳ ליב סג״ל, פרנס ר׳ אברהם ב״ל סג״ל. גובים מאיר ב״א, גובי׳ ר׳ דוד ב״ל סג״ל, גובי׳ ר׳ שמעון בר״ד[209]. קרקע גובים מוהר״ר אברהם כץ וו״ב, ר׳ קאשמן[210], משה בר״מ.

[יא ע״א] בהתאספו(!) ראשי העם פה בחדר הקהל בעצם היום דלמטה לפקח בעסק ערך נימנו ויגמרו(!) בהסכמות כולם שביום ד׳ איסרו חג דפסח הסמוך[211] הבע״ל לגמור הערך דפה ק״ק שנאטין ואט״ז. ובפירש אתמר דכל א׳ צריך ליתן ערכו ע״פ השבועה דהיינו לומר יהי רצון ע״פ הנוסחא דנהיגן פה משנים קדמניות, ואין יהי׳ מי שיהי׳ יוכל לעכב ולערער עליו רק איש לא יעדר מלומר יה״ר. ומאחר רוב הקהל כהיום ערך שלהם הביאו על[212] חדר הקהל רק קצת על שאינו בביתו השמיטו ערך שלהם, ע״כ א״ח דפסח כנ״ל יגמור בכי טוב בלי שום איחור ועיכוב ובלי אמתלא שבעולם. ומי שמעכב יהי׳ דעתו בטל ומבוטל ויכולין הרוב הקהל לכוף ולנגוש הלכוף כאגמון ראשו שלא לעכב עוד לדחות זמן הנ״ל, ויהי׳ ע״פ יה״ר מכל אחד ואחד בין מקהל שנאטיך בין מקהל אט״ז כמדובר לעיל. ומי שממאן יכולין ראשי הקהל לכופו בין בד״י בין בא״ה[213] בכל מילי עד מקום שידם מגעת.

ולראי׳ חתמתי שמי במעמד ראשי הקהל דפה ודאט״ז באסיפת שולחן מלא וגם במעמד רוב הקהל[214].

יום א׳ טוב טבתקן[215] לפ״ק פה שנאטיך.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

[יא ע״ב] ערך צעטל זא יעדר איין גליגט[216] ע״פ נאמנות שלו על מנת לומר יהי רצון ביום א׳ טו״ב טבתקן.

כה׳ קאשמן ארבע מאות זהו׳	400
מאיר ב״ל סג״ל רה״ב נו״ן זהו׳	50
פ׳ ר׳ אברהם סג״ל ח״י מאות	1800

209 זו התמנותו הראשונה בקהילה. בשנת 1807 מונה כפרנס (עמ׳ 312).
210 זו התמנותו היחידה בקהילה.
211 כ״ג בניסן תק״ן, 7 באפריל 1790.
212 גרמניסם: auf, במובן אל.
213 בדיני ישראל בין בדיני אומות העולם.
214 המלים: ״וגם... הקהל״ — נכתבו מעל לשורה.
215 3 בינואר 1790.
216 eingelegt, מסר.

פ׳ ר׳ דוד אֶלף ושלש מאות וחמשים	1350
זוסמן בר״מ רה״ב נו״ן זהו׳	50
ר׳ לעמל בער כץ ששה מאות זהו׳	600
אלחנן ע״ה זהו׳	75
ר׳ משה כץ רה״ב נו״ן זהו׳	50
ר׳ פרץ רה״ב נו״ן זהו׳	50
ר׳ י״ט בער אֶלף וחמשה מאות וחמשים זהו׳	1550
זעקל אולמן רה״ב נו״ן זהו׳	50
ליב ב״מ סג״ל רה״ב נו״ן זהו׳	50
מענדל ה״ב ששה מאות זהו׳	600
ר׳ שמעון בר״ד אֶלף זהו׳	1000
קותיאל רה״ב נו״ן זהו׳	50
מאיר ב״א חמשה מאות זהו׳	500
ר׳ מרדכי בר״ד כץ שלשה מאות זהו׳	300
פ׳ ר׳ ליב סג״ל אֶלף וארבע מאות וחמשי׳ זהו׳	1450
מוהר״ר יואל רה״ב נו״ן זהו׳	50
ר׳ דוד ב״ל סג״ל ג׳ אלפים וחמש מאות	3500
וואלף ב״ב סג״ל רה״ב	50
מרדכי ב״ל כץ מאה זהו׳	100
ר׳ שמעון פארט מאה ר״ט	150
מוה׳ אברהם כץ וו״ב חמשה מאות	500
מרדכי בר״ה סג״ל רה״ב נו״ן זהו׳	50
ר׳ לעמל בר״מ רה״ב נו״ן זהו׳	50
ר׳ מרדכי בכרך רה״ב נו״ן זהו׳	50
ר׳ חזקאל צבי רה״ב נו״ן זהו׳	50
יאקב מאה ר״ט	150
ר׳ שמעון כץ רה״ב נו״ן זהו׳	50
זוסמן כץ רה״ב	50
משה יששכר סג״ל שני מאות זהו׳[217]	
זוסמן בר״ד מאה זהו׳	100
ר׳ קאפל בר״ז רה״ב נו״ן זהו׳	50
פייסל סג״ל מאה זהו׳	100
ר׳ ליב ב״א רה״ב נו״ן זהו׳	50
יוסף ב״י רה״ב נו״ן זהו׳	50

217 הסכום לא צוין בספרות.

אברהם כץ רה״ב נו״ן זהו׳ 50
משה בר״מ ארבע מאות זהו׳ 400[218]

[א][219]

[יז ע״א] הייט דאטא דען י״ט יענארי אנא אלף צב[220] איזט יעקב יוד דער שווארץ גנַאנט אונט רעבציר[221] יוד מיד אננדר אוף דען רוטנברג בייא אונזרן הערין גימיינן גאן ערבן מיט אננדר ויר גישטנטין פֿון וועגין אירש האנדל אונזר גונשטיגי הערין אינן בייא ק׳ ר״ט צו שטראף וריאבוהט איין גליגט זולכש הוט שווארצר יוד דען אנדרן טאג וריא אין דער שול דען יודן אַן גיצייגט וואז אונזר גינשטיג הערין ויר אירן אפשיד געבין הבין דען זעלבגין וואל ער טריילך נאך קומין.

ערשטר צייג

ערשטליך זאגט וייבלמן[222] יוד פֿון קעזט צייט אן דען שווארצין יוד אן גצייגט הוט מן האב אין אונ׳ דען רעבציר בייא ק׳ ר״ט וריא גבאטין אונט הוט גזאגט מן זול אין הלטין וויא איין אנדרין יודין וועד אין דער אויבטהלט זענדיט גיזאגט איך מיט גימפא אויך גיזאגט איך מיט וויבלמן גיפֿראגט וועד הוט דיך הער גשיקט דיא הער גשיקט הוט זעקליין גיזאגט זיא זולין אויז דער שולן גין[223] רבי[224] אן גפנגין ער הב ניכטז מיט דען (דען) שווארצין צו טוהן הב אויך ך״ד מאל רעכט בגערט דיא ורייאהייט גירייאן וואלין הב איינר איין צו שפרוך צו אים זול ער אים וויל אונזר גינשטכי הערין בייא אננדר זיין.

218 הרשימה מכילה, כאמור, שמות של בני קהילת שנייטאך בלבד ואף היא אינה מלאה. נותרו לאחריה בפנקס עמודים ריקים. נראה שהסופר התכוון להשלים רשימת השמות, ולא עלה בידו. בפנקס הגובים של שנייטאך (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3) נימנו ברשימת משלמי המסים בשנה זו, — שנייטאך: 16 בעלי בתים נוספים, וכן 14 אלמנות (לא ע״א — לב ע״א); אוטנזוס — 19 בעלי בתים, 5 אלמנות (לב ע״א).

219 ציוני מספרי המסמכים נוספו על ידינו בסוגריים מרובעים, לפני תחילת כל מסמך. תרגום עברי של המסמכים, להלן, נספח א.

220 הכוונה: תקצ״ב, לא צוינה המאה. במסמכים רבים חסר גם ציון האלף. בספר מסים (Zinsbuch) לשנים 1577–1585, נזכר יעקב, היהודי ״השחור״ (ראה וינברג, עמ׳ 5). וראה בהערה הבאה.

221 בסוף המסמך נכתב שמו: רעביצר. כך גם בספר מסים לשנים 1560, 1589. בשנה זו צוין שהיה העשיר מבין יהודי שנייטאך, והחזיק בבית וכן בארבע קרקעות (פרטים אלו מצויים ברישום בכ״י של ג. שטאמלר [לעיל, מבוא, פרק ב, הערה 4]).

222 להלן הכתיב וויבלמן.

223 =גיהן (=געהן).

224 קיצור של רעביצר.

אנדר צייג

ברטל קעכל צייגט אן שוורצין יוד העב אין איין בוטין גשיקט ער זאל הריין ער וואל אין אויז שיקן איזט מיט אין אין דיא יודן שול גנגין איזט שוורציר יוד הרויז גנגין אונט גיזאגט ער זאל דאהרוף מערק׳ וואז ער דען יודן אן צייגן וואל צייגט ער דען יודן אן ער אונ׳ דער רעביצר דען געסטרן אוף דען רוטנברג גוועזין האבין אונזרי גינשטגי הערין (הב) אין בייא הונדרט טלר איין וריא בוט איין גליגט רבי אנטגיגנט ער הב ניכט מיט אין צו שאפֿין.

[יח ע״א] [ב]

אן הערין ערליש האמר
גוטר ורייגט
ליבר גיטרייאר

עז הובין אונז דיא בורגיר גימיינט אונט יודן שאפֿט צו שנאטך זובליקאנט אן גלַאנגט אונט גבעטין הוב[225] מיר ור ויגוננג[226] וואלטן דז זיא ניכט אליין בייא דען יעדיגאן וואז איין אידוועדר ור זיין בארשאהן צו רייכֿטן שולדיג מאנדירט[227] אונטר[228] דער ווידר ניכט בשווערט זא מערן אויף[229] נאך אב ריכטונג איר שולדיקייט אינן דז אירגי אין דיא ועסטנג רוטן בערג איין גילאזין וועדרן מעכטן: דיא ווייליך מיר דאן זולכן איר בגערנג ניכֿט ור און בילך אראכטן אלז וואל איהר אייערש טיילש ור ויזין, אונט דהאב הלטן דא מיט דיא בייא דעז אירגי גישטוזט אונ׳ אלזו קיינר פֿר דען אנדרן בשווערט אויך אינן דז אירגין אום דז זא זיכר ור ווארנגש ווילן גיבעטנר מאסן אין דיא ועסטונג רוטנברג איין גילאזן וועדרן.

אמבורג[230] דען ך״ח יענארא אלף תרלט.

אונזרש גינעדגש קורפערשטן אונט הערין הערצוגן מקסמליאן אין פייארן[231] עצט[232] ויצטום אמטז ור וולד׳[233] אונט רעהט דער רגירונג אלדא.

225 צ״ל: אוב.
226 צ״ל: ויגונג.
227 צ״ל כנראה: מאנדירט.
228 צ״ל: אונט.
229 צ״ל: אויך.
230 כך הכתיב תמיד, והכוונה לעיר אמברג (Amberg).
231 = בייארן.
232 הכוונה למלה etc. (קיצור של et cetera).
233 ורוולדר = פֿעַרוואלטר.

[ג]

העתק ריגירונג ומ[234] געבין עד אנא ל״ט דיא מסים אנטלידיגט זיין אן הערין ערליך ע״כ וועטש אירי קורפירשט דורך לייכט אוני צווייבל גנעדיגשט דר בייא פר בלייבן לוזן אויך דען יודן אן צו זייגין ווידר גבירר ביליכקייט אויך איבר פַּר מוגין צו בשוערין ניט גדענקין.

אמבורג דען ל׳ יולי אלף תרל״ט.
וירדרך ברנטשטעטיר
קאריל לודוויק ערנשט גרוב צו זולץ לנד גראב צו גלעגויא[235] ויצטום אויך אנדרי קורפערשטלכי אן פַּעלד[236] אונ׳ רֶעט דאז זעלבשט.

[יח ע״ב] [ד]

בולזייא[237]

וארש אנדרן ווילן איינש דיז בצאלונג אויף גטראגין וואדין דא דאך ור מעכט פפאלצישן בולצייא אורדנונג ערשטן דידולש[238] ארטיקל נאמליך אויז ור זעהין דז וואן איינר דער אוברן פַּלץ מיט איינם יודן קונטרטירט[239] דער זעלביג יוד דער דורך זיין הויבט זומא אונ׳ צינז אודר דז יעניגי דרום גיווערטירט ווערדין זאל ור לארין האבין אויך דיא אובירקייט[240] אינן דען יודן ברוכן קיין הילף ניכט ארצייגן זונדרן דען זעלבן שטראקש אב ווייזן אין אן זעהין דיז הן גיגעבן אונטר (טעניר) טענשטר[241] הוסג[242] ביט דער בייא איר קורפערשטליכי[243]. בוועליך קאפיין אן קורפערשטליכי רגירונג אלהיר אן הערין קאנצלירן אונ׳ הערין רענט מיינשטרן אב גנגין.

234 מובן האותיות ״ומ״ אינו ברור. אולי צ״ל: גע.
235 צ״ל: גלעטגויא (=קלעטגויא). ראה נספח א, הערה 21.
236 אן פַּעלד = אן וועלט, Anwaelte.
237 = פוליזייא (= פולצייא = פוליצייא).
238 צ״ל: דידילש = טיטעלש.
239 צ״ל: קונטרקטירט.
240 צ״ל: אובריגקייט.
241 צ״ל כנראה: טעניגשטר.
242 אולי צ״ל: פוספעליג.
243 הסופר הותיר כאן מקום ריק. במקור היתה כאן כנראה חותמת המשטרה.

[ה]

העתק מכתיבת יד של הפרנס המנוח כמר אברהם ס״ל ז״ל.

ליבה הערין אונ׳ גוטי פריינט

וואז מאסין זיך איר קורפערשטליכי דורך לייכט אונזר אלר זייטץ גנעדיגשטר הער וועגין איין אנטווארדונג דער הערשאפט רוטן ברג גנעדיגט רעזילווירט[244] הבין דז נעמבליך בזאגטי הערשאפט דען גאן ערבין וויא זיא זעלבי צו ור הערא אין גהבט גנוצט אונ׳ גנאסין דעם הריבר לויטרן קויף בריב גמעס איין גרוימט דאך הוך קורפירשטליכי איר דורך לייכט עצ״ט דער דיא לנדש פערשטליכי זיוביערטעט[245] זונדרליך אבר דער פעסטונג הלבר דאבייא הרטנטי גרעכט זומא אונ׳ בפוגטר מאסין אונ׳ אין שבעציא[246] דיא עפגונג[247] אלר טינגש ור בהלטין אויך וואז גשטאלטן עז מיט דער בראפנט[248] אונ׳ מונציאן[249] ור וולטונג גהלטן וועדן, מיט מערין[250] צו ער זעהין. דיא וויילן עז דן נון מער אן דעם ער ווידרט דז אן גרעגטי איר קורפירשט עצ״ט אונ׳ ביפעליך גימעס דען גאן ערבין זולכי איין אנטווארדנג גשיהן. אלזו וואלן וויר היר מיט דיא קומיסיאן אוף גטראגין הבין דז איר זולכי איין אנטווארדנג דוהן[251] אונ׳ יעניגי וואז הוכשט גיטעריג עצ״ט בפאלין אין איין[252] ... אנדרן אין גבירנטר אוב (אב) אכט נעמין זולט. וויסט אייך דעז וועגין[252] ... צו גאן ערבין איינש גווישן טאג צו ור גלייכן אויף וועלכין דיא וויר קליכן[252] ... אנטווארדנג גשעהן זאלי.

אמבורג דען ט׳ מאי מ״ב.

[יט ע״א] [ו][253]

מאדון דוכס יר״ה

וויר הבין אייארן דען ט׳ דיז אייארן איבר שריבני בריכט [דער] דערי יודן וואנונג צו שנייטך (בך) בידרעפט[254] אמפנגן אונט אוף דען רוט ור לעסן הערן.

244 צ״ל: רעזולווירט.
245 צ״ל: זובירניטעט.
246 = שפעציא.
247 צ״ל: עפנונג.
248 צ״ל: ברופיאנט = פברוביאנט.
249 צ״ל: מוניציאן.
250 צ״ל: מערין.
251 =טוהן.
252 הסופר הותיר אחר מלה זו מקום ריק, כנראה כיוון שלא פיענח את הכתוב.
253 מקור מסמך זה מצוי בארכיון אמברג: Ganerbschaft Rothenberg, 486 (להלן: מקור).
254 = ביטרעפט. האותיות ״בך״ הקודמות למלה זו אינן במקור.

מעגין הירויף אונט בייא זא בשאפֿן זאכין גשעהין לאסין דז דיא יודן נאך ועטרש הין צו בזאגטן שנייטך צו וואר[255] גדולד[256] וועדן דאך אנדרה גשטאלט[257] ניט אלז דז זיא זיך ועטרש הין דען רייכש קונטטצייאן[258] אונ׳ פפלץ גראב ורידרך דען ט״ו מערצי אנא ה״א צ״ח גיטיגי אנטשיד אין איין אונ׳ אנדרן[259] אלר דינגש גמעס גהלטן[260] זאלן.

אמבורג דען י״ג אגוסטי אלף תרמ״ד.

[ז]

אן הערין ג״ע

אונזרן פֿריינטליכן גרוז צו עֲדיל פעסטי גוטי פריינד

דעם נאך איר קורפערשטליכי ד״ל אונזר גנעדיגשטר הער עצ״ט זיך אין דער בראפיקאציניש[261] זאך צווישן ורידריך שטרובל קונשט וירר צו לינש ווידר דיא יודן צו שנייטך איין שטריטנן קויף רעסט בטרעפט דערי קאהייליכן אין שלוס רעסליווירט[262] הבן אלזו ווישט איר דען גדאכטן יודן זולכש צום בשייד אן צו טויטן[263].

אמבורג י״ד אגוסטי אלף תרמ״ד.

היינרך הער פֿון מעטרנַאך ויצטום דז ענדרי אנוולט אונ׳ רֶעהט אלדא. ברנטשטעטר.

255 צ״ל: צוואר.
256 צ״ל: גדולדט.
257 במקור: anderer gestalten.
258 צ״ל קונסטיטוציאן. במקור, במקום: ועטרש הין וכו׳ — vorderist des Reichs constitutionibus.
259 במקור: anderem.
260 במקור: verhalten.
261 המלה ״בראפיקאציניש״, הכתובה כאן, ובכתיב שונה במקצת ״בראפיקציאנוס״, במסמך הבא, היא טעות. המלה דומה ל״בראפיקצירט״, אף היא במסמך הבא, שנכתבה בשיבוש, במקום ״בראקטיצירט״ (= פראקטיצירט). לפיכך מסתבר לתקן את האותיות ״בראפיקאצי״ ו־״בראפיקציא״, ל־״פראקטיצ״. אולם את סוף המלה ״ניש״ ו״נוס״, איני יודע להסביר.
262 צ״ל: רעסולווירט.
263 =דויטן.

[ח]

מקסעלמיאן[264]

ליב גטרייאן עצ״ט וויר הבין אייאר ערואטרטן[265] גיהארזמטן בריכט דיא בראפיקציאנוס צווישן ורידריך שטרובל קונטש וירר צו לינש זא דן דען יודן צו שנייטך וועגן איינן קויף רעסט בטרעפט אנטפנגן[266] אונט פר לעסין הערין. דער ווייל דן ור מעלטיר שטרובל אין גבירינטר צייט ניט בראפיקצירט אלזא וואלין מיר דיזי זאך ור בעסערט ער קענט הבין, וואלטן וויר אך[267] אב שידלכן ניכט ור הלטן אונט זיין אייך עצ״ט.

מינכן דען ך״א יוליוס אלף תרמ״ח.

ציגלר

[יט ע״ב] [ט]

עכסטראק[268] ענטשיידש צוויישן הוכשט ליבליכשטר קוהר פפאלץ אונט דען גאן ערבין צום רוטן ברג פֿר האנדלט צו נייאמרק[269].

דען ט״ו מארציוס אנא אלף תקצ״ח.

אלז אויך צום לעצטן אירי קורפירשטליך גנאדין פֿון מער גדאכטן אבגיאורנטן[270] פער שטאנדן דז פֿון פילין יארין הער אונט צוהר צייט מיט הערצון אוטן[271] גיטראפֿן קויפש צו שנייטך יודן גוואנט הבן זאלן וויא זיא דן זולכש אן אירר צייג נאך צו ביווייזן גיטרויאן. זיא בגערין האך קורפירשטליך גנאדין אים גלייכר גשטאלט דיז אורטש קיין איין טראג צו טאן: דאך וועדן דיא גאן ערבין בימעלטי יודן דאן הין צו הלטן ווישן דא מיט זיא זיך אלש וואוכירליכן אונ׳ אנדרש (און אנדרש) אין רייך פער באטינן קאנטראקרינש[272] מיסיגן. אויך זונשט זיך אליר און ערווייזיגליכר גיבוהר ער צייגן.

וועלכיש פֿיל הַאכשט גידוכטר[273] זייני קורפערשטליכן גינאדי דערי גאן ערבין

264 צ״ל: מקסמיליאן.
265 צ״ל: ערואטטן.
266 צ״ל: אמפנגן.
267 =אויך, euch, לכם.
268 צ״ל: עכסטראקט.
269 הכוונה לעיר נייאמרקט (Neumarkt).
270 צ״ל: אבגיאורדנטן.
271 צ״ל: הרצוג אוטר.
272 צ״ל: קאנטראקטירנש.
273 צ״ל: גודאכטר.

אוף איר אונטר טעניגש אן ברענגין אונ׳ בגערין צו רעזילוציאן[274] גינעגדיגשט[275] ניכט פער הלטן וואלן: אונט גלייך וויא זיא אויז דישר גינעדיגשטר ארקלערונג אירי קורפערשטליכי גנאדן גוטי אפעקציאן צו שפירן: אלזו פער זעהין זיך זיין קורפערשטליך גינאדין, הין גֵיגן דיא גאן ערבין אלש דערי גטרייאי לעהין לייט זיך אליר אונטר טעניגשטר שולדעגר גביר אונז צו טראגנדי פעל ארווייזן וועדן.

דעשין זיך דען זיין קורפערשטליך גנאדין פער מעג קויף אונט לעהין בריבש דאר בייא עש נאך מולין גענצליך פער בלייבט אויך אלר אובן ארמעלדר שטריט היא מיט אונש גהובן זיין זול פער לאזן. מיר זינט אינן זמבט אונט זונדרש מיט גנאדן גיוואגין: דאטום נייא מרק אונטר זיין קורפערשטליך גנאדן גנ״ע[276] פֹער גטרוקטום סעקרעט.

דען ט״ו מאנדש טאג מארצי אין אלף תקצ״ח יאהר.

פרידריך פפלץ גרָאב[277] קורפירשטן

[י]

ורדיננט מריאי[278] קורפערשט

ליבר גטרייאר דעם נאך אונש דיא גיזאמטי יודן צו שנייטך צו פרנעמין געבין וואז גישטאלטן עטליכי דיינש דיר גינעגדישטר אן פר טרויטן אמטז אונטר טאנין זיא דיא יודן וועגין אייני לערי צייטונג אונטרער טיכטן שכָארך[279] אונט זער שימפלך הלטן אונט בעטראליך קיגן אינן זיך ערצייגן טוהן דא הערא דז זיא גשוצט וועדן מעכטן גיבעטין הבן אלזא בוגילן[280] מיר דיר גינעדיגשטער גזאגטי יודן פֹר אלן גיוואלט אונזר אינר[281] ער טיילטן שוץ בריב גימעס צו מאנטינירן.

אמבורג דען י״א ועברואַריוס אנא אלף תרס״ו.

[ך ע״א] [יא]

ורדינאנט מריאי קורפירשט אן הערין אוברשט וואך מיינשטר[282] ואדרט

274 צ״ל: רעזולוציאן.
275 צ״ל: גינעדיגשט.
276 קיצור של המלה — ״גנעדיג״.
277 = גראף.
278 = Ferdinand Maria, — וכן להלן.
279 צ״ל: מיכטן שטארק.
280 צ״ל: ביפילן.
281 צ״ל: אונזר אינם.
282 צ״ל: מיישטר.

ליבר גטרייאר וואז אן אונש דיא גיזאמטי יודן שאפּט אונזרר הערשאפּט רוטן ברג אום ערטיילונג איין אופנין בטענטז[283] דא מיט זיא פאן אלין גיוואלט אונט טעטליך קייט גישוצט ווערדן מעכטן אונטר טעניגש גילאנגין לוזן דא האשטן אויז דען אין שלוס מיט מעהרים[284] צו ער זיהן.

גלייך וויא דוא טן[285] דיך אוני דאז נאך וואל אונטר טעניך צו אראינרין האשט וואז גשטלטן ווּיר אלברייט אונטרן דאטא איילפּטן ועבררי יונגשט הין גינעדיגשט אן ביפעלין גידאכטר יודנשאפּט ואן אלן גיוואלט צו שוצין אונט דיא זא אינן גיוואלט טוהן דעס וועגין מיט גיבירינטר שטראף אן צו זיהן. אלזוא וואלן ווּיר היא מיט אויך זולכן אונזרן בפעלך ווידר הלט אונט דיר דרבייא גינעדיגש אן ביפעלין הבן אופנטליך ור רופין צו לוזן דז זיך נימנט אן גידאכטר יודנשאפט ור גריירפּן אונט דער זעלבן איינגי און גיביהר אונט טעטליך קייט בייא פר מייטונג ערנשליכר[286] שטראף צו ויגן זולן וויא דוא דאן אין אנדרן אויך דאריבר צו הלטין הושט דז זיא ווידר גיביהר אונט ביליכקייט אויך אלטר הער קומין אונזרן ער טיילטן שוץ בריב גימעס ניט בשוערט וועדן.

אמבורג דען י״ז מערצי אנא אלף תרס״ו.

[יב]

אינערצעסיאן[287] ואלין אן הערין פּון נירונבערג[288].

אונזרן פריינטליכּן דינשט אונט גרוז צו פּאר עֲדלי ערץ פעסטי פיר זיכטיגיג אונט וואלי ווייזי ליבי הערין אונ׳ גוטי פריינד

וואז אן אונש איין גיזאמטי יודן שאפט דר הערשאפט רוטן ברג איינז אינן פּון דען אין הברן דעז גוטז עשנויא ערצייגטן איין האלטז אונט דא זעלכש[289] בייא דען אונטרטאנין ארעסטרטיר[290] שולדן אונט אנדרש הלבר אונטר טעניגש גילאנגן לוזן אונט דער בייא אויך אונש אום ערטיילונג אינדערצעסיאני גיהורזמליך גיבעטין דז הבן דיא הערין אויז הי בייא גֵיא עֲטין[291] אין שלוס מיט מערין[292] צו ערזֵיהן.

283 =פאטענטס.
284 צ״ל: מעהררים.
285 = דן, denn.
286 צ״ל: ערנשטליכר.
287 צ״ל: אינטערצעסיאן.
288 =נירנבערג.
289 =זולכש.
290 צ״ל: ארעסטירטיר.
291 צ״ל: ענטין = ענדין.
292 צ״ל: מעררין.

גלייך וויא נון אירי קורפירשטליכי דורך לייכט אין פייארן אונזר גינעדיגשטר [הערר] דער במעלטר יודן שאפט איין שוץ בריב גינעדיגשט ערטיילט ויר אונז דא הערא אובלירט[293] באנדן[294] דיא זעלבי דא בייא אויף אלן ואל דער נוטרפטנאך[295] צו מאנטירין אלז הבין מויר[296] מיט ערטיילונג דער גבעטינן אינטר צעסאונאליאן[297] דען זעלבן ניט אויז הנט גין[298] זולען זונדרן דיא הערין ורייטליך נאכפירליך[299] ער זוכן וואלן דיא זעלבי בליבן לוזן בימעלטן גוטז אינהברין צו עשנויא אן צו ביפעלין דז גידאכטר יודן שאפט ניט אליין אירי זא זעלבשט ארעסטירטי שולדן אונט וואר ווידרום אני אנט געלט אב ביפאלגט זונדרן אך פון אנדרן דערא אונטר טאנן קיין אום[300] גביהר אונט טיטליך[301] צו גפיגט וועדי פר בלייבן אנבייא דען הערין.

אמבורג דען[302] ... אלף תרס״ו.

[ך׳ ע״ב] [יג]

אונזרן עצ״ט

דיא הערין יארינרן[303] זיך נאך גוטר מאסין וואז ויר אן דיא זעלבי וועגין דער יודן שאפט אים רוטן בערג אונט הערן צו עשנויא הבנטר בראטנעציאן[304] אונ׳ לענגשט אונ׳ צוואר דען ט׳ מערצי יונגשט הין אינטרצעסיאנא גילאנגן לוזן.

גלייך וויא אונש עש ניט צוויבלן טוהט עז וועדט הירויף (הירויף) דיא גיבור ערפאלגט אונט במעלטר יודן[305] ... צום דעם איריגן ואר הילפן זיין וואדרדן אלזא איז בייא אונש אויך נאך ווייטרש[305] ... צו שנייטך מיט בייא געהנטן זיין[306] שלוס איין גלאנגט אונט דא מיט עס גלייך[305] ... דיטרך גיידר צום הערליץ בערג[307] בייא יורגן

293 צ״ל: אובליגירט.
294 צ״ל: פאנדן.
295 צ״ל: נוטדורפט נאך.
296 צ״ל: מיר.
297 צ״ל: צעסיאונאליאן.
298 =גיהן (=געהן).
299 =נאכבארליך.
300 צ״ל כנראה: און.
301 =טיטליכקייט.
302 הסופר הותיר מקום ריק ולא ציין את התאריך. על־פי הנאמר בראשית המסמך הבא, נראה שהתאריך הוא 9 במרס.
303 צ״ל: ארינרן=עראינרן.
304 =פראטענציאון.
305 הסופר הותיר אחר מלה זו מקום ריק, כנראה כיוון שלא פיענח את הכתוב.
306 צ״ל: איין.
307 שמו המדוייק היה: הערולדצברג. ראה נספח א, הערה 55.

יושטב טעצילש[308] צו קירכש זיטן בך הבנטץ אונטר טאהן ור שיידנן אים זייני אינטרצעסיאנלן בראטענציאון גילאנג מעכטי אונטר טעניג גבעטין הבן דא וויילן וויר דן זיינן בגערין דיז ואהל צו טיפצערן ניט בדענקין גטראגן אלז[309] ער זוכן וויר דיא הערין הימיט פריינטליך נאכפארליך דיא זעלבי בליבן דיא בילכי ואר פיגן צו טוהן אז[310] מיט בימעלטן זובליגאנטן גלייך ואלס דיש שלייכני[311] גיביהר פר הנטלט אונט צו גינעדיגסטן בייא (ער) ערוועטין טעצילש אונטר טוהן וירטרליך[312] גהאלפין וערדי[313] מעכטי בלייבן דא בייא.

אמבורג דען ג׳ נאוועמבר אלף תרס״ו.

[יד]

העתק ביפעליך לנט פפלעגיר.

אונזרן גינשטי׳[314] ... ליבר פפלעגיר

עז האבין אונש עטלכי יודן פון שנייטך נעבשט איבר רייכונג איינגר אינער־צעיינאלי[315] פון דער פירשטליכי רגירונג אמבורג אונט דען הערין קומטנטן[316] אויך דען רוטן בערג אלז אין שטענטן פלייסיג ערזוכט אונט גבעטן וויילן איין פאלשיז גשרייב אוב וואלטן זיא אלש פר קויפן אונט אירן בראוויטן נתן צו לויפן הין אונט ווידר אים לנט ערשאלין אונט דיא אונטר טאנן וועלכן זיא מיט געלט אונט אנדרן זאכן גהולפין הבן דא דורך גנץ איהר[317] גימאכט ווארדן: דז זיא אינן ניכטז ווידרום ערשטטן אונט בצלן וואלן דז ויר דא הערא אונש אירר אן נעמן אונט אן דיא ביאמטי אויך דען לנד איינש בפעלך שרייבן וואלטין אבגען לוזן דא מיט זיא דורך דערי זעלבן הילף אונט ביעטרונג[318] צו ערליגן אירר האבטן רעכטמעסיג אן פאדרונג זא וואל דז קאפטלש אלז דער פר ואלגן צינז אז דער אואר[319] איבר קומן מעכט. וואן

308 שמו המדוייק היה: טעציל. ראה בהערה הנ״ל.
309 =אלזו.
310 צ״ל: דאז.
311 צ״ל: שליינכי = שליינגי, Schleunige, ג׳ במקום כ׳. בדומה לכתוב להלן במסמך טז: שליינגר. השווה: אבטראכנג = אבטראגנג. במסמך יט, גיגן ווירדיכר במקום גיגן ווירדיגר.
312 צ״ל: וירקלין.
313 = וערדן.
314 ראה לעיל, הערה 305.
315 צ״ל: אינטערצעסיאנלי.
316 צ״ל: קומנטנטן = קומנדנטן.
317 אירר.
318 צ״ל: ביטרייאונג.
319 צ״ל: אויאר.

ווער דאן דיז איר ביסליכש[320] זוכן אונ׳ בגערונג דען רעכטן אונט דער ביליכקייט ניכט צו אנטקיגן[321] ערקענין: אלז זולט איר אינן וואן איר אן ואטרונג רעכט מעסיג אונט ליקווידן[322] זיין ווירט דיא הילף הנט ביטן דא מיט איין אונוועטר צו דעם וואז איין אונט דער אנדר דא אונט דארט גוט וויליג גליהן אונט דען אונטר טאנין דא מיט פפערט אונט אנדרן אויז גיהולפן האט ווידרום קומן אונט גילאנגן מעגן ואר לוזן מיר אונש אלהיא צו גֶשיהן אונט ווער וואלטן עז אייך ניכט פר הלטן.

דאטום נירנבורג[323] דען י״ג מערצי אלף תרס״ו.

[כא ע״א] [טו]

ורדינאנט מריאי קורפערשט

ליבר גטרייאר וועסן זיך דיא זאמטליכן יודן שאפֿט צו היטן בך ווידר זעבסטיאן לאכנר וועגן אן גטאנ׳ גיפענגס[324] אונט אנדרז בשווערט הושט דוא אויז דען אין שלוס [מיט] מערריס צו ער זיהן.

דיא ווייליך עז דאן מיט דיזן יודן עזמן[325] דיא מיינונג האט וויא מן אנדרן רוטן ברגשן, זא האשט דוא אינן דען י״ז מערצי דען פר וויכנן אלף תרס״ו אן דיך אב גלאזנן בפעליך גמעס גבירנטן שוץ צו הלטן אונט זיא וועדר פֿון דען לאכנר נאך ווידר דיא גביהר ניכט בשווערן צו לאזין.

אמבורג דען י״ג יענו(ו)ארי תרס״ז.

אן הערין אוברשט וואך מיינשטר שרענגין אבגנגן.

[טז]

ורדינאנט מריאי קורפירשט

ליבר גטרייאר וואז אן אונז איזק לוי יוד צו שנייטך וועגין בייאזאריג ריכטר צו קאסיל מעכטי אים צו זיינר[326] שולדן ניכט ור הילפן ואלן גלנגן לוזן דז הבט איר אויז

320 צ״ל: בילליכש.
321 =אנטגיגן.
322 =ליקווידן.
323 =נירנברג.
324 צ״ל: גיפענגיס.
325 אולי צ״ל: מאן.
326 צ״ל: זיינן.

דען אין שלוס מיט מערם צו ער זיהן אונט ווערטט בייא בזאגטם ריכטר צו ור ויגן וויסן דז דעם זעלבן אויף אלן ואהל דיא שליינגר גביהר אונט ביליכקייט ור הנטלט[327] ווערדי.

אמבורג דען ה׳ וועבראריוס אנא אלף תרס״ז.

[יז]

ורדינאנט מריאי קורפירשט
פעסטר ליבר גטרייאר

וואז אן אונז פערלי לוי יוד צו שנייטך וועגין גשפירטר הנדלשאפט צו נייאמרק גילנגן לוזן דז האשט דוא אויז דען אינשלוס מיט מערם צו ער זיהן. אוב וואלן ויר אונש נוך צו אראינרן וואז דיז נאלס דער יודן הלבר אינז גמייאן ור אורדננט[328] זא איז[329] עש אבר אליין אויף דיא אויז לענדישי אונט ניט[330] ... צו שנייטך אלז וועלכי ויר אין אונזרן שוץ הבן אונט אונטר טאנן צו פֿר שטיהן האשט אלזו דא[330] ... אירר הנדלונג גלייך ור דיזן אויך גשיהן.

[יח]

ורדינאָנט מוריאי קורפירשט

ליבר גטרייאר וואז אן אונש איזק לוי יוד צו שנייטך וועגן ווער[331] אייזני[332] גוטשן[333] דיא הינטר שטעלנג מאה ר״ט גלנגין לוזין דז האשטז אויז דען אינשלוס מיט מערר[334] צו ער זיהן.

זא ויר דיר אום זיינר ערקלערונג הימיט קומיניצירן וואלן אוב דוא דיך אן אונזרן פפלעגר צו הרטן שטיין הנז יאקוב שרענקין ווייסן לוזן אודר וועלכן גישטלטן אן

327 =הנדלט.
328 צ״ל: פראורדנט.
329 =איזט.
330 ראה לעיל, הערה 305.
331 =פיר.
332 צ״ל כנראה: אייגני.
333 =קושטן.
334 צ״ל: מערם.

ערמעלטן [כ״א ע״ב] יודן ווייטרש הלטן אונט פֿר ווארן צו לאזן בגערן וואלשט ביז דא הין ווּיר מיט דער ברייט[335] אן בועלנן עקסקוציא צו הלטן בעואלן.

אמבורג דען ה׳ מערצי אלף תרס״ז.

[יט]

ורדינאנט מריאי קורפערשט

ליבר גטרייאר וואז אן אונז איזק לוי יוד וועגין זיינר בייא קומי גיידרשן ערבן האבנטי[336] ואדרונג גלנגן לוזן דז הבט איר אויז דען אינשלוס מיט מערר צו ער זיהן.

וואן וויר זעלבשטן דאר וּיר הלטן ער מעלטי ערבן וועדטי[337] דורך שלאגן דז ער ביטנן ארעסט אן גיגל עיכשן צו אב טראכנג[338] אירי שולדיקייטן צו ור מעגין זיין אלזו וואלן מיר הימיט גינעדיגשט דז ערננטן יודנש בגערן אין קראפט שטט דיז שטט טוהן זאלט.

אמבורג דען ה׳ מערצי אלף תרס״ז.

[כ]

ורדינאנט מריאי קורפערשט

ליבר גטרייאר מיר האבין דיין[339] ... אן וראג וועגין נייאר ערטיילונג דער יודן ורייאהייטן (ארטיילונג)[339] ... ור לעזין הערן וויא[340] וואלין עז אבר בייא אונזרר דן[339] ... ער טיילטן רעסולוציואן נאך מאלין גלאזין הבין[339] ... דער אינן ערטיילטן שוץ[341]

335 צ״ל: ברייטס.
336 =האבנדי.
337 =וועדדי.
338 צ״ל: טראגונג.
339 ראה לעיל, הערה 305.
340 צ״ל: וויר.
341 הסוף חסר.

[כב ע״ב] [כא]

אונטר טעניגשטר מאמוריאל

יאקוב לוי פֿאן שנייטך אונט יאסוף[342] רעביצר פֿאן אטנזוס פיר זיך עטקאנזארטין אלז זמליכֿי[343] יודן אין דער הערשאפט רוטן ברג בטייט[344] אום ווייטערש גינעדיגשט שוץ ערטיילונג אונט אנדרש.

דורך לייכטיקשטר קורפֿירשט גנעדיגשטר הער אייעהר קורפירטש ד״ל דראגין[345] בירייט פֿאר אן גנעדיגשט ווישן אונ׳ מיר האבין עש מיטלש אונטר שידליכר פֿאן דענין גזאמבטי הערן גאן ערבן דאז הויז אונט הערשאפט רוטן ברג אונש הריבר ערטיילן שוץ אונט פֿרייא הייטן בריבן וועלכי ווער אויז[346] יֶעדיש[347] גנֶעדיגשט ער פֿאדרין[348] אין ארגינאל פֿאר צו ווישן הבין, מיט מעהררין צו בֶלעגין מיט ווש אונטר שידלכין פֿרייא הייטן מיר זאמבטליכֿי אזו וואל אין דען מרק שנייטך אלז אויך אויף דען דארף שאפֿטין דער פֿאר במעלטין הערשאפֿט רוטן ברג וואן האפֿטי יודן בֶעגאבט אונ׳ ביגנאדט זיין. דא ווייל דאן טון[349] בייא אונזרין פֿארגין הערשאפֿט דער גיוועגליך גברויך אונט הער קומני גיוועזין דאז גימעלט אונזרין פֿרייא הייטן, אונ׳ צו וואר שפעציאלאטר[350] : (בל״א[351] אבזונדרליך) אונש שנייטיכֿן פֿאן זעקס אדר דרייא צו דרייא יארן קאנפערמיט[352] (בל״א בשטעדיגט) אונ׳ בשטעדיגט ווארין אונט אונש צו זאלכין ענטי ווייטרין שוץ אונט בגינאדיגש בריבש גיגן אלזא באלדיגר ביצאלונג מיינש[353] גווישן אויך פֿאן אלטירש הער קאמני פֿאר אויז געלטש אונט אנדרי יערליכֿי שולדקייט וויא בייא אן גרעכטין הערשאפֿט גריכטש ארטענליך[354] צו פינדן זיין ווירט ער טיילט ווארדן זייטי מאלין אונש נון אזו פיל ווישנט, דז אייאר קורפֶערשט דורך לייכֿט אונלנגשטין מער בימעלטי הערשאפֿט רוטן ברג אן זיך גבראכט אלר מאסין דאן פֿאן דֶעמי בישטֶעלטין קורפירשטליכן הערין קומיסַארי ווער נעבין אנדרי רֶאטיבֶערגיר[355] אונטר טָאנין אין בפֿלִיכֿט אונט שוץ גנאמין, אונט פֿאן

342 בחתימת המסמך נקרא: יוסף.
343 צ״ל: זמטליכי.
344 =בדייט.
345 =טראגין.
346 צ״ל: אויף.
347 המלה נכתבה מעל לשורה.
348 צ״ל: פֿאדירן = פֿארדרן.
349 צ״ל: שון.
350 צ״ל: צוואר שפעציאליטר.
351 בל״א = בלשון אשכנז. תרגום מלה לועזית.
352 צ״ל: קאנפערמירט.
353 צ״ל: איינש.
354 צ״ל: ארטענטליך.
355 =ראטנבערגיר.

אונש גלייך אנדרין דיא גֶוועלכר גֶעלטר שטייארן אונט אנדרי אן לאגין איין גיפאדרט ווארין זאלכין נאך דַאן אונט אין גנעדיגשטר ערוועגונג אויך אייאר ק״פ ד״ל גליבשטר הער פַּאטר העכשיט וֶעליגר גדעכניש[356] ביירייט אין אלף תרכ״ט דוריך דערי דַמָאליך אָב גֶעארינטין[357] הערין קומיסַארי שעפַּר אונש אין אירה בפַּליכַּט גינומן. אונט ביז הערי גינעדיגשט גידולט. אויך נאך גֶעהנטיש אין אַנא אלף תרל״ב או דֶערי לעליכי[358] דֶעגירונג אמבורג קורפירשטליכַּי ביפעלונג אב געבין אונט פַּאן אונש דיא שוץ געלט פַּאן אנא אלף תרל״ב ביז תרל״ט פֶּער מֶעג דער ענט ווילן בייא הנטן האבנטר קוויטונג איין פַּארדירן אונש אויך אין דורך ציגונג [כג ע״א] דער קריגש פעלקיר שריפַּטליכַּי זאלווי קווארטויגר[359] אלירמָאסין ווּיר עז אין אָרגינַאלי נאך פַּיר צו ווייזן האבין גנעדיגשט ער טיילן לאזן מאסין ווּיר אונש דאן פר גאנגני קריגשוועזין בייא דער פַּעסטונג רוטין ברג אין מונדירונג דער זאל טיטעשקי[360] מיט הער בייאשאפן דער פֶּערדי אונט אנדרי זאכין אום דיא ק״פ ביצאלונג וויא אויך אין דער פעסטין רוטן ברג זעלבשטן אלז פר דאטום אונ׳ יֶעדר צייט גטרויט ער פַּונדין אונטר טָאנין אונטר בפַּליכטר שוץ פַּר וואנטין אליר מיגליכַּקייט אונטר טעניגליך גיברויכן לאזין וויא מיר דאן אויך ברייט פַּר ט״ו שנים דז דארף אָטנזוס זא אין דיא מאליכן קריגש וועזין אויז[361] דען גרונט אב גברענטיט וואריין אויך ווידרום ער בויאטט אונ׳ אויף גריכט האבין אונט אין איבריגן אונזרי נָארונג אין דערי לאנדין אונט דֶער אריאם (בל״א פַּרייש)[362] אין וועניגשטן זאנדרן אויזר הלב דער ק״פ פפַּאליץ אין דער נירנבערג אונ׳ מרק גרעבשי יוריגשטיציאן[363] (בל״א אין זיין גוואלט) אלזו אין פרעמדין אָרטין זוכין טואן גילנגט אן אייאר ק״פ ד״ל הימיט אונזר אונטר טעניגשט גיהארזמשט ביטן דיא זעלבי גודאון אונשט[364] דערי שוץ אויף אונזרי ביז הערי גהֶעבנטי פרייא הייטן אן דער מארטיציאן (בל״א מיטלן) אייאר ק״פ ד״ל וויר דיא וועניגשטי מאס גלייך וואלין אויך ניט פַּיר גשריבן האבין וועלין אך ווייטר גנעדיגשט צו ער טיילן אונט איינש אידרן אזו וואל אין יענירי[365] אלז אויך אין שפֶּעציא ביט[366] הערי גיהאבטי פַּרייאהייטן גינעדיגשט צו

356 =גדעכטניש.
357 צ״ל: געארדניטין.
358 צ״ל: לעבליכי.
359 צ״ל: זאלווא גארדיא.
360 צ״ל: זאלטאטעשקא = זאלדאטעשקא.
361 צ״ל: אויף.
362 =פרייעש.
363 צ״ל: יורישטיציאן.
364 צ״ל כנראה: גוד אונ׳ גונשט.
365 צ״ל: גענירי.
366 צ״ל: ביס.

קאניפֿירמירן[367] אונט צו זאלכי ענטי[368] ווייטרש ארנטליכן[369] קאנברמרציאן[370] (בל״א כיבדעכטונג)[371] אונט שוץ בריף גינעדיג ער טיילן צו לאזין וועלכי אונש העכשט ער צייכנט ק״פ גינאדי אום אייאר ק״פ ד״ל ווייר יעדיר צייט אונטר טענינשט

יאקוב לוי פֿון שנייטך אונט יוסף רעביצר פֿון אוטינזוס פֿיר זיך עטקענטזורטין[372] אלז זאמבליכי יודן אין דער הערשאפט ראטין ברג.

[כג ע״ב] [כב]

מיין דינשט זונדרש ליבר לֵיב

וויא איך מיט אייך פאר לאזין זא בלייבט און פאר הלטין דאז בייא הייטיכן ראט דרף דער קורפירשטליכן ביפעליך דען איר מיט פֿון מינכי[373] גבראכט אפא גלעזין ווארדן אונט דאהין אפשיד איזטס וויא איר אויז דען בייא קומענטין אפא צו ער זיהן דאז זאלכיר אליין פֿון ערטיילונג דאז שוץ בריבש מעלט דען אלטן אקטוס נאך גזוכט אלש דאן איין בריב מיט דער איין גרייכטן גלוישל (בל״א אן הענגין) דאז קונטפטיג וואן מיט דען ראטן ברג איין אנדרש גוואכט[374] וועדרטיא דיא ווייטר גדולדונג אודר אויז שאפונג בייא אירר ק״פ ד״ל שטֵין זאלטש אויז גריכטעט אונט אלז דאן דען הערין אוברשט וואך מיינשטר שרענקן צו גשיקט, אין איבריגן אבר דען הערן גאן ערבן אן אירן האבנטן מיט רעכטן ניכט בראטיצירט[375] ווירט: וואן אלזו דיזר בריב אינר הלב פֿירציהן טאג ניט זאלטי אויז גפירטיגט ווערדן זא הבט איר הירומן אלהיר בייא דער קאנצלייא אן צו מאכין: האב איך אייך בייא דיזן אייגני באטין ביגערטר מאסין צו נאך ריכט אן ויגן וואלן.

אמבורג דען ו׳ אגוסטי אנא אלף תרס״ד.

גוט ווילכיר

ורדריך ערנשט בעלק הואפר[376]

367 = קאנפירמירן.
368 = ענדה.
369 = ארדנטליכן.
370 = קאנפירמאציאן.
371 צ״ל כנראה: בישדעדיגונג, השווה ״בשטעדיגט״ לעיל (ליד ציון הערה 352).
372 צ״ל: עט קונזורטין.
373 = מינכן (Muenchen).
374 צ״ל: גמאכט.
375 צ״ל: בראקטיצירט = פראקטיצירט.
376 צ״ל כנראה: האופר.

[כג][377]

ורדינאנט מוריאי קורפּירשט

אונזרן גרוש צו ואר הוך אונט וואל גבארנן[378] ליבר גטרייאר אויז דען אין שלוס האבט איר צו ער זיהן וועלכיר גשטאלט דיא יודן צו שנאטך אונט זונשטן אין דער העֶרשאפט רוטן ברג זעס האפּט ביטן טואהן[379] אינן דען הריבר פון דען גאן ערבן ערטיילטן שוץ זוא אויף קינפטיגי מיכעהלי[380] צו עֶנט גיט, ווידרום אויף גווישי יאר צו ערשטערקין. וואן וויר נון אירן ביגערן אין זא ווייאט שטאט גיטאן דאן אינן <מיט> פאר ווישן דארן גאן ערבן דער שוץ יעדאך ניט אויף גווישי יאר זונדרן אליין אינדעפינעטי[381] (בל״א קיין בנענטי צייט) אונט אני בנענונג אייני דעטרמיטינטין[382] (בל״א <אייני גיוויסי צייט> ניט מער גנענט[383]) אלז צו פאר אונט גווזין ווידרום ערנויארט אונט ער טיילט וועדי. דא מיט וואן עז זיינר צייט מיט דען ראטן ברג צו פעלגיר ריכטיקייט קומט אונש ורייא שטיהן דיא זעלבא לענגר צו גדולדן אודר אלזו גלייך אויז צו שאפּין. אלזו האבט אינן דער גלייכן שוץ בריב אויז פאלגן צו לאזן: אונט מיר זיינט אויך אנבייא מיט גנאדן וואל גוואזן.

מינכי דען י״א[384] יוליא אלף תרס״ד

ורדינאנט מוריאי קורפערשט[385]

[כ״ד ע״א] [כד]

פַאס גהיימי קנצלייא מינכי אב תכט ל׳

דעם נאך גינן ווירדיכר[386] יעקוב לוי אונט יוסף רעביצר בֶעדי אונטרטָאנין אונט יודן אויז דער הערשאפט רוטן ברג אין אירן אייגנן ריפאט זאכין בייא האף אלהיא צו

377 הטיוטה של מסמך זה (להלן: טיוטה) מצויה בארכיון אמברג, Muenchener Hofkammer, 1846. להלן יצויינו שינויים מהותיים. מלים המכונסות בסוגריים < > נוספו על־יסוד הטיוטה.

378 בטיוטה חסרים כל הכינויים הכתובים עד כאן.

379 בטיוטה חסרה מלה זו.

380 צ״ל: מיכהעליש.

381 צ״ל: אינדעפינידטי.

382 צ״ל: דעטרמינירטי.

383 המלים ״ניט מער גנענט״ אינן מובנות. נראה למוחקן ולתקנן על יסוד המובא מן הטיוטה.

384 בטיוטה התאריך: 21 יולי, ולכן נראה שנפל כאן שיבוש.

385 בטיוטה נוסף: Von Churf. Geheimen Rhat. — An die Regierung Amberg abgangen.

386 = ווירדיגר.

(צו) טאהן גיהעבט. אונט נאך מער[387] פֿון הין ווידרום נאכֿיר[388] הויז אב צו רייזן פֿאר האבינש זייט[389], אלז איזט איר קורפעשטליכי דורך לייכט אין בייארן אונזרש גנעדיגשטן הערינש גינעדיגשטר ביפעליך הימיט. אָב בימעלטי בֶּעדי יודן זיכר אונט און גהינדרט פַּאסירן צו לאזין אורקונטליך איזט אינן דיזר פַּאס שיין מיט דעם קורפירשטליכן קליינן קאנצלייא סיקרֶעטא ערטיילט ווארדן.

אקטום מינכי דען ך״ד יוליא אלף תרס״ד.

קורפערשטליכי גהיימי קנצלייא.

[כד ע״ב] [כה]

פאס מינכי וועגין צָאל

פֿאר ווייזר דיז יאקוב לוי אונט יאסף רעביצער בעדי אונטר טאנין אונט יודן אויז דער הערשאפֿט רוטן ברג זיינט מיט שריפטליך ער טיילטן גלייט דען ט״ז יולי אלף תרס״ד אלהיא פֿר מיטאג אן קאמין אונ׳ דען ך״ה דיטא פֿאר מיטאג פֿאן היאר ווידרומי מיט ער טיילטן קורפירשליכן גינעדיגשטן פַּאס אונזררן קליינרן גהיימן קאנצלייא זיקרעט אב גרייזט. זיינט אויך פרמעג ערהלטינן קורפירשליכן[390] ביפעליכֿש, ווייל זיא אלהיא קיני קאמערדירן גיטריבן, זאנדרן אליין ווזגין[391] קאנפֿערמירונג אירר פרייאהייטן זיך אויף הלטין מוזן דעז צָאלש וועלכֿי זיא וועגין אירש אלהיר זיין צו געבין שולדיג ווערדין, ביפֿרייט וואדן. דעז צו אורקונט איזט אינן דיזר גלייטשפאס אונטר דען קורפירשטליכֿי גראס צָאל אַמטש זעקרעט ער טיילט ווארדן.

דען ך״ה יולי אלף תרס״ד.

קורפירשטליכי גראס צאל מינכֿי

גראש[392] צאל אמטש פֿר וואלטר אלדא.

387 צ״ל: הער.
388 צ״ל: נאך איר.
389 צ״ל: זינט.
390 צ״ל: קורפירשטליכן.
391 צ״ל: וועגין.
392 המלה ״גראש״ נכתבה על־ידי הסופר בדיו שונה.

[כו]

דען ך״ד[393] יולי אלף תרס״ד אָבינטש אום פֿיר אויער[394] זיינט אב פרמעלטי צוויין יודן אלהיר אן גלנגט, אונט קראפֿט אינן אונטר דַאטא מינכֿי ך״ד יולי גנעדיגשט ערטיילטן קורפירשטליכן פאס פֿרייא פאסירט וואדרדן, אונט אויך גלייך ווידרום פֿאן היאר אב גרייסט.

קורפירשטליכֿי מויט אמבט אינגלשטאט[395]

[כו ע״א] [כז]

העתק מקיומים ג״ע כסלו ת״ה

ויר בורג גראב בויא מיינשטר אונט ער קארני ביקענן אונט טוהן קונט אידר מעניגלך מיט דיזן אופנן בריב דאז איר פֿויר אונש אונט אין נאמין אונזרר פֿריינט אונט הערין מיט גאן ערבן אונזרש (אונזרש) הויז אונט הערשאפֿט ראטן ברג נאך פֿאלגנדי אונזר אונטר טאהין[396] אונט שוץ פרוואנטין מיט נאהמן איסאק זעקלין. אברהם פֿייבלש זאן. אברהם רעביצר. אברהם ליוואנש זאן. לֵיווא זעליגמנש זאהן. יאקב בערליש זאהן. נאטן. זעקלין בערליש זאהן. אונט יוטלי זעליגמן פֿון אוטן זאס וייטב. אלי צעהין יודן צו שנאטך וואנהנטי אוף פֿאלגנדר קאנטיציאן[397] אונט בשיידנהייט זאמבט אירן ווייב קינדרן אונ׳ גזינד אך[398] איהרן האב אונט גיטרן אין אונזרן פרייאונג[399] גילייהד שוץ אונט שירם אויף דרייא יאר לנג דיא נעכשט נאך דאטי[400] הויזלך צו וואהנן, אן אונט אוף גנומן האבן, נעהמן זיא אויך היאר מיט אין קראפֿט דיזש בריבש אן אונט אוף אלזו אונ׳ דער גישטאלט דש אוב וואל אֵי דֵויזן[401] איין אידר יוד בייא אויז ליוורונג דער פֿרייהט זא בלדן פֿירציג גולדן פֿאר דרייא יאר שוץ צום פֿאר אויז דער הערשאפֿט דאר עֵילן מוזן, זא זאל אינן דאך אויף איהר אונטר טעהניג סובליציירן אונט אין ארוועגונג דער נאך קאנטינוירטן בישווערטן קריגש לויפֿטן זאלכי שולידיגי פֿאר אויז פֿאר דיז מאל דאך צו קיינר קאנסיקווענטץ אודר דז

393 צ״ל: כ״ה.
394 = אוהר.
395 = אינגולדשטאט.
396 צ״ל: טאנין.
397 =קאנדיציאן.
398 =אוך.
399 צ״ל: פרייען.
400 = דאטא.
401 כנראה = איהידיזן = ehedessen (זהה ל־ehedem, במובנו Frueher).

זיא זיך דֶוישן[402] נאך פַֿאר פַֿליסונג דער דרייא יאר ווידר וואלטן בהֶיילבן, אויז גנאדן נאך גלאזן זיין פַֿור צינז אונט שוץ געלט אבר זאל אידר אין דיזר פַֿרייאהט בנאמסטר אלי יאר ביז דיא בווילגשטן[403] דרייא יאר וועדן צו ענט גלאפֿין זיין, איינם בורק גראבין פַֿירציג גילדן דען הלבין טייהל וואלבורגיש אונ׳ דֶיין אנדרן הלבין טייהל מיכהעליש אליש גוטר גאנג בארר רייכשר לנדש וועהירונג ארליגן אונט איבר אנטוורטן אונ׳ אוף וואלפורגיש האפֿנטין זֹעכס צעהין הונדרט פֿינף אונ׳ פירציגשטן יאהר מיט ערשטר צאהלונג דער פַֿאר זעסנר צינס אן פַֿאנגין, דער קיגן[404] איזט אינן זאמבטליך פַֿאר דיז מאל אונ׳ נאר אוף דיא בווילגטן דרייא יאר אויז גנאדן צו גלאזין דז זיא נאך פֿינף אנדרי יודן. זא זיא אבר ווער זיא זיין דֶיין בורק גראבין צו בנאהמבשן אונ׳ אוני דֶיישן ווישן אונ׳ בוויליגונג קיינן אונדר זאלכי צאהל דער פֿינף איין צו נעהמן האבין, דא איני דאז שוטץ געלט אונט אנדרי גמייני בשווערטן מיט טראגין העלפֿין זאלטן, נעבן אינן שול קלאפֿפֿר אונ׳ שול מיינשטר וועלכי זיא צו אירן האנדל גברויכן צו זיך אין מארק נעהמן מֶויגן, דיא זא גלייכֿר גשטאלט אליז דיא אנדרן מיט אירם אלים, בראט אונ׳ הויז גזינטי אינם אידן אין זונדרהייט האב אונ׳ גיטרן אויך אין אונזרן שוץ אונ׳ שירם אוף גנומן זיין אונט בלייבן זאלן דיא מאגין בראט וויין בירפֿלייש אונט אנדרש אין אונ׳ אויזר אונזרן מארק קויפֿן. אויך דער גמיין מיט באד וואשר אונ׳ ווייד וויא אנדרי גברויכן, אוב עש זיך אבר ביגעב, דז פַֿאר אויז גאנג דער דרייא יאהר איינר אויז דען אוב בנאמבשטן צעהין יודן, דֶין דיא צינס צו שווער בדונקין, הין וועק ציאן[405] וואלט, זאל עש דֶין זעלבין און גוועהרט אונ׳ אינן אנדרן דער הערשאפֿט אן נעהמליך צו זעצין ארלייבט אונ׳ צו גלאזין זיין. דאך דז דער זא הין וועק ציהן וואלט דען פַֿאר זעסנין צינז אודר שוץ געלט נעבן אנדרי הערשאפטליכן שולדיקייטן אונט דיא גבירנטי נאך שטויער* (* נכתב בגליון כזה: נעמליך א׳ זהו׳ וויא דיא אין אנא ח״י אויף גריכט בפֿרייאונג מיט מערן צו ערקענן געבן פֿר הערן) פַֿאר הער בצאלין טואי. דא אבר דער זא הינוועק גיצוגן קיינן אנדרן דער הערשאפֿט אן נעמליכן אן זיין שטאט זעצין קענט, זא זאלין דיא איבריגן יודן דיא יערליכֿי צינז פַֿאר דען אב גצאגין, וויא פַֿאר דישן הער קומנש גוועזין זא לאנג דיא דרייא יאר וועהרן צו געבין ניט פַֿאר בונדן זיין, אויך אוני זא זיא דיא דרייא יאהר אויז זיצן אונט דארף איינר אדר דער אנדר אב גישאפֿט אודר זעלבסט הין וועק ציהן וועדרי[406] ווירדי קיין נאך שטייאר אן גפֿאדרט וועדן. אונט זא איר שול מיינשטר אונ׳ שול קלאפֿפֿר זא פרייא זיצן זאלן אין דער צייט טאדש פֿער שטורבן אודר זונצט הין וועק

402 המלה אינה ברורה.
403 צ״ל: בווילגטן.
404 = דאגעגן.
405 = ציאהן.
406 המלים ״אודר... וועדרי״ נכתבו בשולי העמוד, בתוספת סימן המורה על מקומם במשפט, כפי שנדפס כאן.

צוּיגן, זא האבן זיא אויך איין אנדרן אן זיינר אודר דער זעלביגן שטאט אוף צו נעהמן, מאכט דיא אלי עיבנר מאסן וויא דיא פֿאריגן אונט אובן אויז טרוקליך פֿאר מעלט גפֿרייט זיין אונ׳ גלייהד האבין זאלן, וואלן זיא אויך אין דיזר[407] דרייא יארין מיט [כו ע״ב] אנדרי אונט מעהיר יודן דיא האנטירונג טרייבן וואלטן ניט איברזעצין לאזן. איטם זאל אינן צו גלאזין זיין וואן איין יוד אודר יודן אונטר אינן פֿר שטורבי אודר אנדרשטוואו טאט הייד[408] גבראכט וואַרדי, דז דער אודר דיא זעלביגי אין איר אלטי בגרעבניס בייא דעם מרק גלעגין בגראבין וועַרדי. דאך זאלן זיא אלי מאל דעם בורק גראבן פֿון אייהנם אודר איהנן דיא פֿרייאהט מיט בגריפֿן אונט איבר צוועלף יאר אלט איזט איינן גילדן אוב ער דרונטר איין הלבן גילדן געבן. אונט פֿון איין אויז לענדישן, איבר צוועלף יאר צוויַין גילדן. דאאנטר[409] אבר איין גילדן, וויא אך דען פֿאר מונטן אין מרק שנייטך פון איינם איבר צוועלף יאר איין הלבן גילדן, דרונטר אבר איין אורט צאהלן: וויר פֿר גינן אינן אויך אונזר אונטר טאהנן אונ׳ אינש גריכֿט ראטנברג גיהעריגן געלט אוף בילכֿן אונטְ בישיידנטליכֿן צינז צו לייהן, אבר זיא קונן פֿרעמדי אונ׳ אויז לענדישי ניכֿט מיט בירגשפֿט בייא שטראף צו פֿר שטעקין, זיא זאלין זיך אויך דער ווינקל שרייבריייא געגצליך אנטהלטן, אונ׳ הין גיַגן אירי צווישן דען ראטן ברגישן אונטר טאנין פֿר האנדלטי זאכן בייא דער בורק פֿאקטייא, וואז אבר פרעמדר אונטר טאהנן שולד צעטיל זיין בייא דער גריכֿט שרייבריייא פֿלייסיג אוף צייכנן לאזן. וואז נון זאלכר גשטאלט איין יוד דען אונזריגן גליהן אודר עפיז צו קויפֿן געבין העטי דיא דאז בקאנטליכן אונ׳ אונז פֿאר וואנט וועהרן, זא זאל דעם יודן זא פיל אייִנם בורק גראבין מויגלך אוני רעכט פֿאר האלפֿן וועַרדן, אונט זאל איין אידר יוד יערליך דעם בורקגראבן אוף מרטיני אייני גוטי גמעסטי גאנז דאר צו אויך ווייִנכטן איין אופפֿר גילדן דאן דעם בורקפֿאקט אלי מיט אנטר[410] איין גמעסטי גאנז אונ׳ איין אופפֿר גילדן, דאש גלייכן איין אידרר יוד דעם ריכֿטר אוף מרטיני איין גמעסטי גאנז, אונ׳ אויך איין אידר בזאנדר דענן דווש[411] ראטש צו שנאטך איין גמעסטי גאנז אונ׳ אלי מיט אננדר דען הערן גאן ערבן ביקסן מיינשטר איין הלבן גילדן צו געבן שולדיג זיין. וועַרי אבר דאך דאז איין וַוינדיגר זא אונש ניט פֿער וואנט זיין מיט פּפֿאנט זא ווישטנליך ניט אנטוועַנט אודר גשטאלן וועַרן, אודר זונשט צו אינן קומן, דיא זעלבין מעגין זיא אוף דאז העכֿשט וויא זיא דז גניסן קענין לייהן: אונט אוב וואל דען גידאכטן יודן אין דענין הין פֿאר גיגעבנן פרייאהטן[412] גגונט אונ׳ צו גלאסין אוף גשטאלין אונ׳ אנטפרעמדי[413] גיטר אונ׳ וואהרן עטליכר מאסין צו

407 צ״ל: דיזן.
408 צ״ל: היים.
409 צ״ל: דארונטר.
410 צ״ל: אננטר = איינאנדר.
411 צ״ל: דעש.
412 צ״ל: פרייאהייטן.
413 צ״ל: אנטפרעמדיטי.

לייהן. אונ׳ דא דיא זעלביגן אין איינר בשטימטי צייט בייא אינן בפֿינדן וויא עש דא מיט גיהלטן וועדן זאל מאס אונ׳ אורדונג גזעצט. דיא ווייל זיך אבר מיט דיין בנאכברטן שטענדן דאז רייכֿש אלז פּפֿלץ ברנדבורג[414] באמבערג אונ׳ נירנבערג זוילכן אנטוועגדן אודר קירכֿן גיטר הלב אלר לייא ווידר וויל שטריט אונ׳ צאנק ביז הערי צוגיטראגן דז גדאכֿטי יודן, דערא וועגין פֿאר מעג דאש רייכֿש קאנשטיטוציאן אונ׳ אב שיד אין גרונט ניכט צו פֿאר טעטיגן אונט בייא זיילכי[415] קוינן פֿויגליך ארהלטן וועדן.

[כח ע״ב] מה שנכתב בגב הכתב

אונטר טענגשטי מֶעמִירַייאצ[416]

יאקוב לוי אונט יוסף זאלגמי בֶּידי יודן צו שנאטיך ואר זיך עטקונזארדין אלז זאמטליכט יודן דער הערשאפֿט רוטן ברג

מיט בייא לָאג ליטרא אָ[417] ביז צָע

אום וויטרש גיטעדיגש[418] שוץ ערטיילונג

עקסימיארט דען י׳ אפריל אלף תרע״א

במספרינו[419] ר״ח אייר תל״א איבר געבין.

[כח]

אייאר ק״פ ד״ל

איז[420] אונא אונזר ווייט לויפֿטיג ערצֶילן ואר הערא גנעדיגשט בוואשט אונט בייא ועליג וואז גשטאלטין בייא דערי זעלבן הוך ליבליכן גהיימי קאנצלייא ויר אונטר טעניגשט אום ווייטרי בגנאד אונט שוץ ערטיילונג איין גלאנגט אונט נאך זולכים אויף ערגאנגנש גינעדיגשטר אן בפֶּעלין דיא זעלבי דורך דערי אוברשטן וואך מיינשטר צום רוטן ברג הערין יורג קאריל שרענגין פֿון אוצינג[421] אויף שטיין אונט

414 = ברנדנבורג.

415 נראה כי ״זיילכי״ = ״זאלכי״, והכוונה ליהודים.

416 צ״ל: מעמורייאל. ראה תחילת מסמך כא.

417 הסופר כתב אָ, אך ברור שכאן כוונתו לאות a ולא ל־o, שכן לאחר מכן כתב ״ביז צָע״ (c). סופר זה כתב גַּם את המסמך הבא, ולפיכך גם שם נהגנו כך.

418 צ״ל: גיטיגשט.

419 המלה ״במספרינו״ נכתבה על־ידי הסופר בדיו שונה.

420 = איזט.

421 שם המקום הוא נוטצינג. ראה נספח א, הערה 128.

דאן פֶּעלדין יורג פֿון קינצבערג פורגְראבֵין[422] אלדא איינן קפ[...]ר[423] מיט ליטרא אָ[424] בייא ואליגנטן שוץ בריב גנעדיגשט האבין ער טיילן לאזן : נון גנעדיגשט ק״פ אונט הער ווייַלן זולכי אונז גינעדיגשט וויל ווארט שוץ בריב ניט אליין אַדֶעמפוז אינֶטע טֶערמינאטום[425] איין גריכטיט זונדרן אונט צו דֶעמי פֿון צייט דֶעזין בישֶעהנר ואר ועדטיגונג היא פֿון אונז אונטר טעניג גבֶעטיני זֶעקס יאר וֶעליג ואר בייא גאנגן האבן בייא איין גאנגא ערמעלט דערא הוך ליבליכן גיהיימי קאנצלייא אונזר אב לֶיגנט אונטר טעניגשטן שולדיקייט אונט איבליגן הער קומן אונט גבראך נאך אום נאך וֶערנרי בגנאד אונט בשטֶעטיגן גימעלט אונזר שוץ בריבש וויר אונטרן וירדן מערצי דיז לאפנטי אלף תרע״א יאר לויט בייא לאג לטרא פֶּ׳[426] גיהאר זומשט זופלקאנטי איין גלאנגט אונט גבעטין : וואן אבר בֶזאג ערשט אן גצוגנר בייא לאג אלר מאסן אויך איין גאנגז בריט אלף תרס״ד יאר בשֶעהין ויר ווידר אום ער ווריילך אונט אונזרן אונטר טעניגשטן ואר לאנגן נאך אן דערי ק״פ ד״ל הוך ליבליכן ריגירונג אמבורג גוויזן אונט אונז דער בייא גינעדיגש ביטייט ווארדין דאז זעלביג אלברייט אונזרש וועגין גינעדיגשטי ביפעליך אונט ויר אונז דערנט ווילן אלדא אונטר טעניגש אן צו מֶעלדי׳ האבין זאלטן אויך[427].

[למד ע״א] לדוכרן פתגמא[428] שקהל ק״ק שנאטיך מן העזבון המנוח הק׳ פ״ו כ׳ לעקש[429] ז״ל תחת ידם גנומן לקרן קיימת הבין סך אֶלף זהו׳ זגי 1000 fl על ד׳ ל׳ בת״ה[430], לויט שטר מחתימת ידי האלופים קציני פ״ו דפה יצ״ו שיש ביד האלופים

422 = בורגגראבין (=בורגגראף).

423 המלה אינה קריאה.

424 ראה לעיל, הערה 417.

425 צ״ל : אד טעמפוז אינטערמינאטום.

426 צ״ל : ב׳. קודם לכן הוזכר לוטה מס׳ א (a), ולפיכך כאן המדובר בלוטה מס׳ ב (b). הסופר כתב פ׳ (p), שכן לא הבדיל במבטא בין ב׳ לבין פ׳.

427 הסוף חסר.

428 לזכרון דבר ראה סנהדרין כט ע״ב.

429 לעקש חי בקהילת פורט, וביקש לעבור לשנייטאך. מאחר שביתו היה נתון לפגיעות שודדים, ואף נהרג בו יהודי אחד. הוא קיבל רשות לכך בשנת 1753, אך הכומר המקומי אסר לנוצרים למכור או להשכיר לו דירה. במשך שנים עמל לעקש למצוא דירה בשנייטאך, והדבר עלה בידו רק בחודש מאי 1774 , חמשה חודשים לפני פטירתו. איזכורו כפרנס מלמד שיתכן כי בפרק זמן זה כיהן בכך, אמנם לא במסגרת המינויים הרשמית. סמוך למועד בואו לשנייטאך נשא לאשה את עוזרת הבית שלו. לעקש, שנפטר ערירי, הוריש את רכושו — אשר היה גדול ביחס למושגי זמנו, למעלה מ־70,000 זהובים — ברובו לדוד לב שחי בהיטנהיים (Huettenheim) בפראנקוניה התחתית. בית היתומים היהודי בפיורדא זכה ב־300 זהובים. ר״א וואלרשטין זכה ב־2 מארקים מכסף (וינברג, עמ׳ 146, 147).

430 כלומר (= זגי) 1000 זהובים על ד׳ למאה בתוך השנה. הכספים יינתנו בהלוואה תמורת 4% בסך הכל 40% זהובים כמצוין להלן.

קציני האפטרופסי׳ הלא המה הק׳ פ״ו כה׳ דוד ב״י והק׳ כה׳ ליב בן פ״ו כה׳ אנשיל סג״ל והק׳ כה׳ אברהם אויב מפ״ד[431], הממוני׳ שלשה האנשי׳ הנ״ל מן הנעדר כ׳ לעקש הנ״ל לויט צוואתו. ושם נאמר דש ד׳ ל׳ רווחי׳ הנ״ל וועלכי בטראגין כל שנה 40 fl מוזן כל שנה אמבלגירט[432] ווירדן כמבואר בצוואתו. ותוך שטר הנ״ל נעמלך מוזן קהל שנאטיך[433] כל שנה קודם יא״צ[434] שלו שהוא יו״ד כסלו כל פעם עשרים זהו׳ זגי 20 fl להק׳ כה׳ איצק ענגילענדר[435] צו שיקן כדי לחלוק כל פעם לקרובי הנעדר פראפציאן[436] נאך, וכהר׳ איצק הנ״ל מחויב להראות כל שנה קוויטונג[437] מן הקרובים להאפטרופסי׳ לראי׳ דש נחלק גווארדן. ועוד ארבע זהו׳ צריכן ק״ק שנאטיך להפריש מן 40 fl הנ״ל כדי לחלוק כל יא״צ שלו ליו״ד אנשי׳ עניים פה לכ״א ח״י ץ. ויו״ד אנשי׳ הנ״ל צריכן לילך בי״צ שלו על קברו ולומר יה״ר המיוסד ע״פ אב״ד נר״ו[438], וגם צריכן להדליק נר יא״צ של שעוה בבהכ״נ פה, וגם א׳ מן העניי׳ הנ״ל לומר קדיש אחריו בי״צ שלו. ועוד ט״ז זהו׳ מן רווחי׳ הנ״ל יעמדו האפטרו׳ הנ״ל ב׳ לומדי׳ יותר הגון וטוב בעיניהם ללמוד כל א׳ פ׳ משניות בכל יום, וה״ז בכי יותן[439] לכל א׳ ח׳ זהו׳ ביום יא״צ שלו. גם אותן ב׳ לומדי׳ צריכן לילך על

431 מפרנקפורט דמיין. ר״א וואלרשטיין פנה באיגרת, ביום י״ג בכסלו תקל״ה (16 בנובמבר 1774), שלושה ימים לאחר פטירת לעקש, אל ראשי קהילת פרנקפורט ע״נ מיין, בה הודיעם כי המנוח ציווה בצוואתו לכל אחת מחמש אחיותיו, או צאצאיהן, חמש מאות זהובים. לקרובים אליו, שני בשני, סך עשרים זהובים. ביום כ״ו באדר ב׳ (24 במרס 1775) ביקשוהו להעביר את הכספים ולזכות בהם גם שני נכדים של וולף, אחיו של לעקש, שכן נגרם להם הפסד רב עקב שרפה שהשתוללה בקהילתם בקיץ החולף (A.M. J. Kracauer, Geschichte der... Juden in Frankfurt, לא ציין שריפה זו). כעבור למעלה משנתיים וחצי, ביום ה׳ במרחשוון תקל״ח (5 בנובמבר 1777), פסק ר״א וואלרשטיין שנכדי אחותו של לעקש יזכו בשני שלישים של הסכום, ואילו יורשיו שחיו בקהילת פרנקפורט ע״נ מיין, בשליש. כיון שהשלטונות אמורים לנכות מס מכספי העזבון, זכו הראשונים ב־300 זהובים, והאחרים ב־150 זהובים (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17). היו שהלשינו בפני השלטונות כאילו קיימת כוונה להימנע מתשלום המס האמור, ובתגובה עיקלו הם את הכספים שנותרו במדינה. בעקבות זאת התקיים משפט שנמשך עשרים שנה (וינברג, שם).

432 amblegirt, מחולק.

433 הקהילות ניצלו זכותן להלוואות הכספים בריבית, תקופה ארוכה. בפנקס הגובים של קהילת שנייטאך (אמת״י, Schnaittach GA—S 135.3) צוין בעריכת מאזן כספי בשנת 1785: ״רווחי׳ של לעקש ז״ל״ (טז ע״א), ובדומה בשנים 1805 (עח ע״א), 1806 (פה ע״א), 1817 (קיב ע״א). בשנת 1823 נאמר שקהילות אוטנזוס ופורט נטלו הלוואות מכספים אלו (אמת״י, Schnaittach GA—S 135.16).

434 יארצייט, Jahrzeit, יום זכרון.

435 כנראה חי בפרנקפורט ע״נ מיין, שכן הכספים נשלחו אליו על מנת שיחלקם לבני משפחתו של לעקש.

436 צ״ל: פראפורציאון. כלומר, לפי היחס.

437 Quittung, קבלה.

438 נוסח התפילה לא נשתמר.

439 מליצה על־פי ויקרא יא ל״ח.

קברו ביום י״צ שלו, ס״ה מי״ם זהו׳. ובפירש אתמר שם באם קהל שנאטיך עם הרווחי׳ הנ״ל ניט איין הלטין כל פעם קוד׳ יא״צ הנ״ל להאפטרו׳ הנ״ל איין הענדגין[440] אזי יש ביד האפטרו׳ הנ״ל זכות וכח לכוף ולנגוש לק״ק שנאטיך הקרן אלף זהו׳ הנ״ל לידם אב צו צאהלין בלי איחור ועיכוב כאשר ידו מגעת.

כן העלתי בחדר הקהל באסיפת שולחן מלא. ולמען ידעו דור אחרון כתבתי וח[ת]מתי. יום א׳ ג׳ א״ש תקה״ל[441] לפ״ק.

הק׳ אברהם וואלרשטין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

וזאת לדעת כל ארבעי׳ זהו׳ הנ״ל מוזן לאפטרופסים הנ״ל בהענדגט ווירדן כל יא״צ כל שנה ושנה. ולזכרון הגוף השטר יש ביד הק׳ כהר״ר אברהם פ״ד אפטרו׳ הנ״ל. הק׳ אברהם הנ״ל

וזאת לדעת אלף זהו׳ הנ״ל זיין פה ק״ק שנאטיך אמבלגיהרט ווארדן. ראשון, ר״ן זהו׳ זגי 250 fl איזט לאדון ג״ש[442] כאן בצאלט ווארדן ועלכי קהל אט״ז מיט אונש גמיינשעפטלך[443] מיט צאלן מוזן וויא אויך להיתום יוזפא בר״ל מאט״ז[444] זיין גמיינשעפטלך חייב גוועזן זיין חמשה מאות זהו׳ על ה׳ מאות ר״ט[445] מוז שטר מק״ק אט״ז לק״ק שנאטיך ור פערטיגט[446] וויהרן שנשאר החוב עליהם כפי שמגיע עליהם וכמבואר שם.

עוד לאדון ל״ר[447] מפה מן אלף זהו׳ הנ״ל צלט ווארדן קס״ה זהו׳ וועלכש ק״ק שנאטיך לבד חייב גבליבן.

עוד צלט ווארדן לכה׳ יחזקאל בער מאט״ז[448] ששים זהו׳ וועלכש קהל פה בידם גהבט מאמו ז״ל מ׳ נאך שטייאר[449] כידוע.

עוד צלט ווארדן כה זהו׳ אן ארמין הויז[450] נאך וועלכש קהל פה חייב גוועזן מימים קדמוני׳ ממעות הנ״ל צלט[451].

440 כלומר, אם קהל שנייטאך אינו מקיים — את דרישות הצוואה — ואינו מוסר ביד את הכספים האמורים.

441 5 במרס 1775.

442 ״אדון״ — כינוי לגוי (תרגום המלה Herr). ״ג״ש״ — כנראה קיצור של בעל תואר. אולי ״גמיינדעשעפה״ (Gemeindeschoeffe), שופט הדיוט הדן בעניני העיר.

443 gemeinscnaftlich, במשותף.

444 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.

445 המלה נכתבה מעל לשורה.

446 verfertigt, ייעשה.

447 Landrichter, דהיינו, Richter am Landgericht, שופט המחוז. שמו היה ודל (Wedel). ראה להלן, עמ׳ 156.

448 בחודש דצמבר 1775 היה ערך רכושו 125 זהובים (עמ׳ 117). על ערך רכושו לאחר מכן ראה עמ׳ 122, 301, 305, 308.

449 Nachsteuer. היטל על רכוש המוצא מן המדינה, במגמה למנוע עזיבות. וראה וינברג, עמ׳ 13, 38–139. וראה לעיל, הערה 431.

450 Armenhaus, בית עניים. כנראה של השלטונות.

451 עד כאן פירוט הוצאת סך 1000 הזהובים מעזבונו של לעקש.

וב״ב זיין אֶלף זהו׳ הנ״ל ור וועגד וואַרדן לצורך הנ״ל איז׳ קהל חייב מן הרווחי׳ כל שנה ושנה הירפון ורגיטן מוזן כמבואר לעיל כדי לקיים דברי המת[452].

[למד ע״ב] קשוט דברי אמת ניתן ליכתוב דש מיהר כו״ר[453] געבן האבין לה״ה הק׳ פו״מ כמר משה בר ישׁשכר ז״ל מפה לעשות פשרה עם יורשי מן המנוח כה״ד אייזיק מ״ב ז״ל ממיניכין[454] על מה שהי׳ חייב לקהל יצ״ו כמבואר החשבון מהקהל יצ״ו על המנוח ז״ל. ופו״מ הנ״ל האטי כפי[455] כו״ר פשרה גמאכט עם יורשים מהמנוח ז״ל, וקיבל סך מאה ר״ט במעות מזומנים אונד סך מאה ר״ט אויז גהענדיגט נגד קוויטונג.

ולראי׳ באנו על החותם (!) פה שנאטיך.

יום א׳ כ״ד אדר שני תקס״ב[456] ל׳.

הק׳ ליב בן כה׳ אנשיל סג״ל	מן סך מאה ר״ט הנ״ל איזט
הק׳ מאיר בן כ׳ אברהם ז״ל משנאטיך	איבר געבן לגובאים אמבט[459]
הק׳ דוד בליב סג״ל ז״ל	צ״ח זהו׳ י״ט צל׳ 19 fl 98
הק׳ משה בר ישׁשכר סג״ל	לק״ג נ״א זהו׳ מ״א צל׳ 41 51
הק׳ מאיר בן כה׳ מאיר ז״ל[457]	טוט[460] מאה ר״ט 150 fl
הק׳ ליב כץ[458]	

באנפאי חתמו ה״ה רוזני פו״מ ח״מ ה״ה הר״ר ליב סג״ל וה״ה כ׳ מאיר יצ״ו וה״ה כ׳ משה ב״ש יצ״ו ומה גם הרבני כהר״ר דוד סג״ל גדק״ע וגובאים כהר״ר מאיר יצ״ו וה״ה כהר״ר ליב כץ, ומדאיתברר לי דדא היא חתימות ידייהם אישרתים וקיימתים כדחזי מנהו.

ולראי׳ חתמתי יום הנ״ל.

הק׳ מאיר ב״פ חונה פה ק״ק שנאטיך והמדינה יע״א ומצפה על ק״ק זולץ בערג יצ״ו[461]

452 השווה: מצוה לקיים דברי המת (תענית כא ע״א).
453 כח ורשות.
454 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.
455 המלה נכתבה מעל לשורה.
456 28 במרס 1802.
457 מונה כגבאי קרקע בשנת 1797 (עמ׳ 301). החל לכהן כגובה בשנת 1801 (עמ׳ 302), ובאחרונה בשנת 1807 (עמ׳ 312).
458 כיהן כגובה בשנים 1801–1803 (עמ׳ 302). לימים כיהן כחזן באוטנזוס. ראה להלן, עמ׳ 154.
459 תרגום: נמסר למשרד הגבאים.
460 tut, עושה. כאן במובן: ביחד, בסך הכל.
461 ר׳ מאיר הלר ברצפלדר (= פרצפלדר). כיהן כרבה של הקהילה בשנים 1801–1823.

[לא ע״א] ערשיינט כה׳ ליב ב״א כץ מפה לע״ע חזן באטינזאס בפני מנהיגי הקהילה אונד ברענגט פאר, מאחר שדר מקיר העיר וחוצה אונד לפי התקנה[462] איזט ער נור שולדיג געגענווירטיג[463] צו ביצאהלען ב׳ זהו׳, וועלכע ב׳ זהו׳ לאויז גאבען דקהילותינו אנגיוועגדט[464] ווערדן. ומנהיגי הקהילה זאגען[465] מאחר שהוצאות דקהילותינו מרובים הם, אונד גוויס צווייא מאל זא פיעל אלז פאר הין מיט הין קאן וויר מיט קיינע ב׳ זהו׳ צו פרידן זיין.

ולאחר כך באנו לעמק השוה דס ר׳ ליב הנ״ל לשעבר וגם להבא, כל שנה ושנה לגובים דקהילתינו ביצאהלען מוז ג׳ זהו׳, וואו ער דא מיט אללע אויז גאבען דקהילתינו וגם הרווחים צעטל וועלכר כל שנה על המדינה אנגילעגט[466] ווירד כסדרן, דער מיט ביצאהלט איזט, אונד אן איהם קיינע פארדרונג[467] צו מאכען איזט. וועגען דיא אנלאגען מיט פאר ביהאלט הוצאות שלא כסדרן, וגם אויז גאבען של אדוננו המלך[468] יר״ה איזט דארונטער ניכט ביגריפען. בפינדיט זיך דס הנ״ל חייב מן אייר תקע״א ל׳ עד אייר תקע״ח[469] ל׳ טוהט ך״א זהו׳ רוקשטאנד[470] וועלכער זיך פער אבליגיהרט[471] י״א זהו׳ גלייך צו ביצאהלען אן דיא ק״ג געגען קוויטונג, אונד דיא איבריגע יוד זהו׳ אין ב׳ שנים צו ביצאהלען נעהמליך כל שנה ה׳ זהו׳. וועלכעס איממער ר״ח אייר ביצאהלט ווירדן. אויך מ׳ בנין של בתים דקהילתינו וגם משפטים איזט אן איהם אויך ניכטס צו פארדרן.

נעשה באסיפת מנהיגי הקהילה ודברי קהל אין צריך חיזוק[472].

פה שנאטיך עש״ק ב׳ אייר תקע״ח[473].

הק׳ ליב אטינזאס[474] הק׳ יוסף כהן[475] הק׳ זעקל בן מנלייס[476] הקטן זעליגמן

462 בתקנות שנייטאך שהגיעו לידינו לא נכללה ההוראה הנידונת.

463 gegenwaertig, כעת.

464 angewendet, השתמשו.

465 המלה נכתבה מעל לשורה.

466 angelegt, נקבע.

467 Forderung, תביעה.

468 הכוונה למקסימיליאן IV יוסף, שלט בשנים 1799–1825. החל בשנת 1806 קרא לעצמו המלך מקסמיליאן I יוסף.

469 אפריל–מאי 1811 — מאי–יוני 1818.

470 Rueckstand= Ruckstand , חוב.

471 obligiert, מחויב.

472 השווה: ודברי תורה אין צריכין חיזוק (תענית יז ע״ב).

473 8 במאי 1818.

474 שמו המלא ליב בן הקדוש שמעון. כיהן כגובה בשנים 1804–1810 (עמ׳ 302, 312). כפרנס החל לכהן בשנת 1810 (עמ׳ 224). כיהן כממלא מקומו של רב הקהילה בשנים 1823–1826 (ראה לעיל מבוא, פרק ד, עמ׳ 40).

475 בשנת 1810 התמנה כגבאי קרקע (עמ׳ 224). כאן נזכר בראשונה כפרנס, ובאחרונה בשנת 1820 (אמת״י, N22a/7, קנב ע״א).

476 זעקל בן מנלייס (= מנלי) חתם בפנקס גובים כפרנס בשנת 1814 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, קיא ע״א). כאן, בשנת 1818, חתם באחרונה במסגרת כהונתו זו.

דארמיטץ[477] הקטן זעקלי בן כהרר אברהם כץ[478] הק׳ ליב כץ לע״ע באטטענזאס.

[לב ע״א] להגיד קושט דברי אמת אחרי שקבלנו מהעזבון המנוח פ״ו הק׳ כ׳ לעקש ז״ל[479], ראשון אלף זהו׳ דש לד״ט[480] ורשאפט האט בצוואתו כמבואר לעיל ד׳ למ״ד[481] ושם נאמר וואהין אלף זהו׳ הנ״ל זיין ורוועגד[482] ווארדן.

עוד קבלנו מן עזבון הנ״ל ע״י פשר מהיורשי הנ״ל סך תשעה מאות זהו׳ כידוע.

עוד מאה זהו׳ קבלנו מעזבון הנ״ל שהי׳ הנעדר ז״ל חייב לקהלתינו יצ״ו לויט צוואתו.

ועוד מאה זהו׳ ק״מ[483] שקבלנו מהיורשי׳ הנ״ל ס״ה 1100 fl י״א מאות זהו׳ ריינש.

ולדוכרן פתגמא וואהין י״א מאות זהו׳ זיין ורוועגד ווארדן.

ראשון, ג׳ מאות זהו׳ וואהר אן אטנויז[484] ג״כ צו גניסן הבין ליד הגובים בהענדגט[485] ווארדן אונ׳ לצורך שנה חדשה בשנתקלה אן גוועגד ווארדן 300 fl

בשנת הנ״ל איזט נאר ½ מס בקהלתינו אויף גהויבן[486] ווארדן אונ׳ מן מעות הנ״ל ג׳ מאות זהו׳ ליד הגובים בהענדגט ווארדן לתשלום אידך חצי מס 300

שני מאות זהו׳ מהנ״ל זיין לק״ג בהענדגט ווארדן לויט קוויטונג ממנם[487] וועלכי זעלבי צו ורחשבנן[488] הבין לצורך מה ורוועגד הבין 200

שלשה מאות זהו׳ המותרת וואש לק״ק שנאטיך אליין גהערט זיין להגובים דפה קק״ש בהענדגט ווארדן לצורך הוצאות קיומי׳[489], אחרי הגובים יום א׳ כ״ז חשון עבר[490] צעטל אן גליגט הבין מסך ה׳ מאות כב זהו׳ מ״ז ץ ג״פ[491], ווא פון שנאטיך מחויב לשלם שס״ו זהו׳ מ״ג ץ ג׳ פ׳ זגי ¾ kr[492] 43 fl 366, אונ׳ ב״ב מפה ניקשן

477 התמנה בשנת 1807 כגבאי קרקע (עמ׳ 312). בשנת 1814 חתם כפרנס (אמת״י, שם), וכאן באחרונה. — Dormitz, בפראנקוניה העילית.

478 מונה כגבאי קרקע בשנת 1807 (עמ׳ 312). חתם בשנה זו בשולי חשבון בפנקס הגובים (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3, פו ע״א). חתם כאן, כנראה, כפרנס.

479 ראה אודותיו לעיל, הערות 429, 431.

480 לדבר טוב. כלומר, להקדש.

481 לעיל, עמ׳ 150–152.

482 verwendet, להשתמש.

483 קרקע מעות. תשלום בעבור נכסי דלא ניידי של הקהילה (לרוב יוחד לאחזקת בית־העלמין).

484 צ״ל כנראה: אטנזויס. כלומר, נמסר לגובים של קהילת אוטנזוס סך 300 זהובים.

485 ausgehaendigt = behaendigt, נמסר ביד.

486 erhoben= aufgehoben , לגבות.

487 = מהם. כלומר מהקרקע גבאים הנזכרים.

488 vercheschbenen, לעשות חשבון. מלה שנטייתה גרמנית ובה שורש עברי.

489 המדובר באיגרת החסות אשר הוענקה בשנת 1777.

490 10 בנובמבר 1776.

491 ג׳ פפניג, Pfennig (פפניג = פשיט). בצלמר היו 4 פפניג.

492 kreutzer = צלמר.

הער צו צלט זיין אלזו ג׳ מאות זהו׳ ממעות עזבון הנ״ל הער צו[493] בוועגד וואראן 300 fl

ס״ה י״א מאות זהו׳ הנ״ל לצורך שפעציפאקציון[494] הנ״ל[495] ורוועגד וואראן. וכתבנו בספר למשמרת ולזכרון.

היום יום א׳ י״ט טבתקלז[496] לפ״ק.

ואף גם זאת ידינו נטוי׳ להעלות למשמרת אחרי שבאנו לעמק השווה עם יורשי המנוח פ״ו כה׳ זעלגמן ז״ל[497] מפה, ובא לידינו מן גדול האחין מזה ה״ה כה׳ ליב יצ״ו[498] סך 675 fl מלבד הכלי קדש ובגדי קדש ע״ד פשרה על המשפט לויט פר״ק[499] אצל השררה יר״ה איזט תרע״ה[500] זהו׳ הנ״ל אין פאלגנדר גשטאלטין[501] ורוועגדט וואראן.

לצורך קיומים חדש לטובה סך 250

וועלכי לקופת הגובי׳ קומן במוסכם קק״ש ואט״ז בטוב טעם ודעת יחדיו.

ס״ו זהו׳ מג ץ ג׳ פ׳ למלאות אותו צעטל הנ׳ לעיל מיום א׳ כ״ז חשון[502] ושם נא׳ רק ג׳ מאות ממעות הנ״ל ורחשבנת המותרים ממעות הנ״ל אן בוועגד 66:49

עוד להגובים פה בהענדגט וואראן על חדש קיומי׳ צעטל מן יום טו טבתקלז[503] לפ״ק ווא לקק״ש לבד בטריפט מאה[504] פ״ג זהו׳ כד ץ הירצו בוועגד וואראן

183:24

לק״ג לויט ק׳[505] בהענדגט וואראן לז זהו׳ וחצי

37:30

לאדון ל״ר ודל כח זהו׳ מח ץ

28:48

לרל״ס צלט לויט חשבונו עבור משפט הנ״ל לו זהו׳ נח ץ

36:58

493 hierzu, נוסף לכך.
494 Spezifikation, פירוט.
495 המלה נכתבה מעל לשורה.
496 29 בדצמבר 1776.
497 זעלגמן נזכר באחרונה בהערכת רכוש בשנת 1769 (עמ׳ 108).
498 זהה, כנראה, לליב בהר״ז. ראה אודותיו להלן, עמ׳ 216, הערה 79.
499 = פרוטוקול, Protokoll.
500 כלומר 675. להלן פירוט הוצאת סכום כסף זה.
501 צ״ל: גשטאלט, בצורה.
502 ראה לעיל, עמ׳ 155.
503 25 בדצמבר 1776.
504 המלה נכתבה מעל לשורה.
505 = קוויטונג.

לרו״ו בא״ס הוצאות צלט מ׳ משפט הנ״ל ג׳ זהו׳ כח ץ

3:28

מזומן להגובי׳ דפה בהענדגט ווארדן סח זהו׳ מז ץ א״פ

68:47 1

היינו בתורת הלוא׳ מאחר לקק״ש לבד גיהערן[ט] אונ׳ מוז ווידרום לקהל שנאטיך לבד[504] ורגיט ווירדן מתיבת התיבה[506].

וזאת לדעת דיזן ס״ח זהו׳ מ״ז צ״ל א״פ וועלכי להגובי׳ בתורת הלואה בידיהם גהבט הבין יום א׳ ד׳ ניסן תקלט[507] ל׳ לקהל שנאטיך פרחשבנת אונ׳ גוט גמאכט ווארטין לויט פנקס הגובי׳ ישני׳.

675 fl ס״ה

[לב ע״ב] נוסף לזה בא לידינו מן יורשי המנוח כה׳ שמעון בהר״ל אט״ז ז״ל[508] סך ג׳ מאות זהו׳ כידוע ווא פון תו״מ לקהל א״ז מאה זהו׳ לידם קומן כידוע דיא איברגי שני מאות זהו׳ זיין לקופת הגובי׳ קומן וועלכש זיא הבין צו ורחשבנן. גם זו יהי׳ למשמרת ולזכרון.

יום הנ״ל הנזכר מעל״ד.

כל החשבונות הנזכרים ונעשים בעצם היום הנ״ל יט טבתקלז לפ״ק נעשו באסיפת שולחן מלא קציני פ״ו וקציני׳ גובים דקהלתינו קק״ש יצ״ו וקציני ק״ג אונ׳ הכל קלאר בלי פקפוק רב בטוב טעם ודעת איין גטראגין ווארדן.

ולראי׳ חתמתי יום הנ״ל.

הק׳ אברהם וואלרשטיין חפק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

[סז ע״א[509]] בס״ד[510]

ע״ד ההפרשות[511] ומחלוקות ודברי ריבות וסיכסוכים וערעורים שנתהוו בקהלא

506 המדובר בקופת צדקה אשר נמצאת על תיבת החזן בבית־הכנסת.

507 21 במרס 1779.

508 יתכן שהמדובר בפרנס שמעון בן ליב מאוטנזוס הנזכר בהערכת רכוש שהתקיימה בדצמבר 1775 (עמ׳ 118).

509 החל בדף לג ע״ב ריקים הדפים, פרט לדף סא ע״א בו החל הסופר ברישום שלפנינו, אך חדל בכך כיוון ששגה. מכאן ועד לעמ׳ 171, כתובות התקנות אשר הותקנו בשנת ת״ן (1689). ראה תוכנן להלן, עמ׳ 328–329.

510 ציון זה מצוי גם להלן בראשי העמודים — האחרון בהם ע ע״ב — בהם כתובה מערכת התקנות.

511 כלומר, חילוקי דעות. נגזר ממובנה של המלה: להרחיק, להבדיל.

קדושה ק״ק שנייטך בין הצדדים הספונים[512] חורים וסגנים נטעי נאמנים. והנה שני הצדדים בחרו וברורו וקבלו אותנו ח״מ בנפש חפיצה מרצונם הטוב בלי שום אונס והכרח כלל, להורות להם דרך ישר אשר ילכו בו ואת המעשה אשר יעשון זו לפנים משורת הדין[513], לעשות להם תקנות ישרות ולדון ולפשר מכל ערעורים וסכסוכים שביניהם ולעשות גדרים וסייגים להבא. כמשמעות השטר בירורין שבידינו[514], שקימו וקבלו אותנו[515] עליהם לשמור ולעשות ולקיים בכל מה שאנחנו אומרים וגוזרים עליהם הן עפ״י הדין והן ע״פ הפשר כפי אומד דעתינו מחויבים המה לשמור ולעשות ולקיים בכל תוקף ועוז שבעולם בח״ח ובשד״א ובת״כ בפ״מ[516] ובקנס. והנה שקלנו וטרנו יחד במאזני צדק ואמת כפי אומד דעתינו כי דברים שבניהם א״א להעמיד כולם ע״פ הדין והדת תורתינו הקדושה, ע״כ תווכנו ביניהם בקצת עסקים בפשרה הקרובה לדין וקצת עסקים ע״פ הדין והדת תורתינו הקדושה כאשר הורנו מן השמים, כדי שיתווך השלום ביניהם ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותיהם. ואחרי העיון והפיקוח אשר פקחנו בינינו יצא לאור משפטינו. וזה אשר הוחלנו בעזר האל וה׳ יגמור בעדינו. וכל המבואר למטה נעשה ביום ה׳ טו״ב טבת ת״נ[517] לפ״ק.

א. ראשית הדבר יראת אלוקים. בדבר שהיה מנהגם מקדם לקנות חיטין קודם פסח לחלקם לעניים[518] ובקשו קצת יחידים להחזיק להם מנהגם מקודם, בכן הטלנו עליהם שיקנו חיטין בכל שנה לחלקם לעניים מתוך קופת הקהל כפי שאר נתינות הצדקה. והנה עד כמה שיקנו ולמי שיתנו יהיו ע״פ ששה האנשים הנבחרים מקהל, ובאם שלא יוכלין(!) להשוות יצרפו עוד ג׳ אנשים כאשר יתבאר למטה[519].

ב. ומחמת [ד]עש וייבל[520] פה יתן לו הגבאי צדקה בכל רביעות(!) שנה חצי זהב, גם יתנו לו חיטין לפסח שליש יותר ממה שיתנו לשאר עני׳, והיחידי׳ המוסיפין לו יוסיפי׳(!) להם חיים מן השמים. ומחמת שקצת ב״ב רוצים לגרשו את וייבל הנ״ל מפה יעמוד הדבר על ט׳ אנשים המבוארים למטה, ודוקא יסכימו לזה ששה אנשים מן תשעה אלו.

512 הוראת המלה ״ספונים״ כאן — חשובים. ראה ירושלמי סנהדרין כז ג.
513 בבא מציעא ל ע״ב.
514 לא נשתמר בארכיון הקהילה.
515 אחרי מלה זו מצויה מחיקה. וראה להלן אישור התיקון בסיום התקנות לפני חתימות הבוררים.
516 בחרם חמור ובשבועה דאורייתא ובתקיעת כתב בפועל ממש.
517 29 בדצמבר 1689.
518 ראה שולחן ערוך אורח חיים סימן תכט סעיף א׳ ברמ״א, ובמשנה ברורה שם.
519 המדובר בהנהגת הקהילה. ראה להלן, סעיף ז. וראה בדומה תקנות: וורמס, עמ׳ 67; זוגנהיים, סימן 24.
520 שם של עני, לא מבני המקום, שנמצא אותה עת בשנייטאך.

ג. ובדבר שרבים צעקו על הפרנסים להכניס את ראשיהם בעסקי דיני ממונות שבין איש לרעהו ועי״ז באים כמה תקלות שמוכרח היחיד לפשר אף שיוכל לזכות בדין וכופין אותו עד שיאמר רוצה אני[521] גם להוציא מאתים על מנה ושארי דחיות, בכן גמרנו ואמרנו וגזרנו בגזרת נח״ש[522] שאל ילך שום יחיד לבקש שום דבר מהפרנסים בעסקי דיני ממונות, רק לילך לפני האב״ד אשר יהיה בימים ההם. ומי שיעבר ע״ז לא זו שעבר על גזירתינו רק ענש יענש ליתן קנס שני ר״ט בלי שום הנחה. וגם גזירתינו פרוסה על הפרנסים שלא יתנו יד לשמוע דבריו ומכ״ש שלא ידבר בשום עסק דיני ממונות, ואם לאו גם הוא עובר על גזירתינו וחביריו הפרנסים וטובים יקנסו אותו פרנס בעו׳[523] שני ר״ט. אכן אם רצה אחד מהצדדים לבוא לפני ז״ב[524] ולהיות האב״ד השליש אזי יציע דבריו לפני פרנסים וטובים, ואם נראה בעיניהם שהוא דבר הראוי לפני ב״ד של ג׳ אזי יסייעו לדבר זה, ומכלל הן נשמע לאו. ולא זו שאל יעשו פ״ו עיכוב בענין פסק וד״ת, אף זו שהמה מחויבים בכל יכולתם בכל מה דאפשר להחזיק ד״ת. ואם ח״ו יש איזה פורה ראש ולענה לילך שלא במעגלי צדק לפרוק מעליו ד״ת ויביא מכח אל הפועל שהשררה יר״ה יסתור ד״ת, אזי מוטל על פ׳ בצירוף שאר מנהיגים לרדוף את המסרב עד חרמ״ה ולהוציא עליו הוצאות ולהחרימו עד שיעמוד המשפט ההוא על מעמדו ומכונו הראשון, מלבד עונשו שיענש אותו כראוי לאיש כמוהו וישלם כל ההוצאות.

ד[525]. ובדבר מעות מעשר מן מעשר[526] ומעות קבורה שחייבים יחידים אמרנו שיתן כל אחד מדי חודש בחדש נדב׳ [...] כל וחב(?)[527] שחייב עד שנפרע כל סך שלו. והפ׳ וטובי׳ וג׳ עיקורי קהלה[528] יבררו ב׳ גבאים שלא יהיו פסולי [עדות] ע״פ ד״ת באופן שיכתבו המנהיגים הנ״ל כ״א ב׳ גבאים בדעות מכוסות. והב׳ גבאים שיתבררו ע״פ רוב הדיעות יהי׳ להם כל כח לכוף ולהכריז את המסרב מליתן כפי ערך הנ״ל לתשלום מה שהוא חייב.

[סז ע״ב] ה. בדבר מה שיש ביד הפ׳ בערלי ב״י[529] מאה זהו׳ ממעות שהתנדב

521 השווה ראש השנה ו ע״א.
522 נידוי חרם שמתא.
523 בעונש.
524 זה בורר. קיצור של המונח זבל״א, זה בורר לו אחד, כלומר, כל אחד מבעלי הדין בוחר לבוררות, נוסף לרבה של הקהילה, דיין משלו.
525 הנכתב בסעיף זה שוחזר על ידי אחד הסופרים. יש שהשיחזור אינו מדויק. ראה להלן.
526 תשלום של חתן מן הנדוניות. ראה לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 77–78.
527 על יסוד הנאמר להלן במערכת תקנות תע״א, סעיף ד (עמ׳ 232), יתכן שצ״ל: בחדשו ב׳ צ״ל מזהב כל אחד.
528 חברים נכבדים בקהילה. השווה להלן, עמ׳ 160, סעיף ז. וראה משמעות שונה: כהן, הוועד הקטן, עמ׳ 358, הערה 43.
529 בערלי בן יעקב. שמו המלא: בערלי בן יעקב סג״ל, וכן יששכר בר יעקב הלוי (עמ׳ 224). כאן נזכר בראשונה כפרנס, ובאחרונה בשנת 1710, בה נבחר כפרנס עיקרי (עמ׳ 235, סעיף ח).

אברהם בר יחזקי' זצ"ל[530], גם ביד הפ' בערלי בהרר"ז[531] מאה זהו' ממעות הנ"ל, יקבלו כ"א תכף בקניין ולעשות ש"ח מוספק על סך מאה זהו' (השטרות כתובי' בפנקס הזה בדף ק'[532]). ומהמעות הנ"ל יתנו ע"ד היתר חמשה ממאה ויחלקם לסיועת נדוניא לבנות ישראל. ובפירוש אתמר שלא יתן הפ' בערלי ב"י כ"א בהסכמת הפ' הרר"י[533] אף שהוא בחודשו מ"מ אחרי שהוא נוגע בדבר, והפ' בערלי בהרר"ז[534] לא יתן כ"א בהסכמת פרנס החודש. וכל פעם קודם ר"ה[535] יתנו כל אחד מהנ"ל חשבון צדק מה שחלקו, ובאם שנ"ח[536] מהפרי מחויבים לתנו לידי פ"ו שי'.

ו. אין רשות לפרנס לילך לשררה יר"ה או לעדה[537] בעסק יציאת השער לבשר ולשכר או לשאר דברים, אף שדעתו לטובת הקהל מ"מ לא יעשה בלתי ידיעת פרנס חבירו.

ז. ובדבר שנתעורר איזה דברי ריבות וקטטות אודת הבחירה של פרנסים וששה אנשים, גם בעניין אם ילכו אחרי רוב הדיעות של פסולי קורב'. והעריכו מערכה מול מערכה בפרטות שרובם מעיקורי קהלה המה פסולי קורב' זה לזה, וא"א לעשות פ' וששה אנשים שלא יהא פסולי קורב'. וראינו ומצאנו שאין טוב לדבר זה רק הביצוע. בכן אמרנו עת לעשות לה' ולתווך השלום ביניהם. ואחרי שבשנים שעברו היה ד' פרנסים והיו שני פרנסים קרובים זה לזה, בכן עשינו בעיון היטב שיהי' בשעת ברכה והצלחה מהיום עד ר"ה תנה[538] לפ"ק ארבע פרנסים וב' טובים וג' הוספה מעיקורי קהלה. ואלו הן האלופי' הקצינים בערלי ב"י ובערלי בהרר"ז וזעליגמאן בר ליב[539] והר"ר יוסף יהיו פרנסים באופן המבואר למטה, ודוד בר יוסף משה[540] וואלף ב"י[541]

530 נקרא גם: אברהם לוי יכונה עשיר (עמ' 224–225). בשנת 1655 כיהן כפרנס (נספח ב). בשנת 1665 לא היה חי (עמ' 282, סעיף ז. וראה וינברג, עמ' 38). בספר הזכרת נשמות של הקהילה נכתב שסייע למעמדה של הקהילה (אמת"י אינ. 4141 N 22a/14; וינברג עמ' 181, סימן 35). יצוין כי מן הנאמר בסעיף הנדון, אשר נכתב בחודש טבת, עולה שהכספים היו כבר בידי הפרנסים, אך להלן, בעמ' 224, 226, נאמר שהם קיבלו אותם בראש חודש שבט.

531 בערלי בן הרב ר' זעקל. שמו המלא: בערלי יששכר בן הר"ר יצחק הלוי (עמ' 226). מונה כפרנס גם בשנת 1696 (עמ' 176).

532 להלן, עמ' 224–226. המלים "השטרות...ק'" — כתובות בגליון.

533 הרב ר' יוסף, נזכר באחרונה כפרנס במינויים בשנת 1704 (עמ' 185). וראה עמ' 198–199.

534 המלה נכתבה מעל לשורה.

535 ראש השנה.

536 שנשאר חייב (ראה להלן, עמ' 225).

537 הכוונה כנראה לעצה = הנהלת העיר — מועצה. תרגום המלה Rat. ראה תקנות ניקולשבורג, סימן רלג, ושם הערה 1.

538 20–21 בספטמבר 1694.

539 כאן מינויו הראשון כפרנס. נזכר באחרונה בכך בשנת 1708 (עמ' 213).

540 כאן מינויו הראשון כטוב קהל. נזכר בתואר זה בשנת 1702 (עמ' 221). בשנת 1696 מונה גם כגובה (עמ' 176).

541 בן יוקל. נקרא גם וואלף סג"ל (עמ' 272–273). כיהן כטוב קהל ברציפות עד שנת 1713, בה

המה טובים, וכמר אברהם סג״ל[542] וכמר מרדכי כץ[543] וכמר אייזק ב״ר[544] יהיו נבחרים להיות הוספה לששה אנשים הנ״ל באופן המבואר למטה.

וכה יהי׳ משפטן, ששני פרנסים יהיו מדי חודש בחדשו שילכו ויבואו ויציאם ויביאם כל צרכי הקהל כיד ה׳ הטובה עליהם. היינו שהפ׳ בעריל ב״י והפ׳ זעליגמאן יהיו שניהם כא׳ טובים[545] בחודש אחד. והפרנס הרר״י והפ׳ בערלי בהרר״ז יהיו יחד בחודש אחד. ויהיו אלו שנים ואלו שנים פרנסי חודש חליפות זה תחת זה מדי חודש בחודשו. ולפרנס בערלי ב״י ולפ׳ הרר״י יהא לכל אחד מהן בפרנס החודש שלו רשות להוציא עד א׳ ר״ט. ומן א׳ ר״ט ועד שני ר״ט אל יוציאו פ׳ בערלי ופ׳ הרר״י כל אחד בפרנס החודש שלו כי אם בידיעות חבירו הפרנס החודש שעמו בחדשו. היינו פ׳ בערלי ב״י בידיעות חבירו הפ׳ כמר זעליגמאן, ופ׳ הרר״י בידיעות חבירו הפ׳ בערלי בהרר״ז. ומה שהוא יותר מן שני ר״ט אל יוציאו כל אחד בחודש שלו אפי׳ בידיעות פ׳ חבירו, כי אם ברשות כל ד׳ פרנסים וב׳ טובים. ובפירוש הותנו שאין לפ׳ זעליגמאן ולפ׳ בערלי בהרר״ז שום רשות להוציא בלתי רשות פרנס שעמו בחודשו, אם לא שחבירו הפ׳ לא יהא בביתו אזי יש להם רשות להוציא עד א׳ ר״ט. באופן אם לא יהא פ׳ בערלי ב״י בביתו יש רשות לפ׳ ז״מ להוציא עד א׳ ר״ט בחודש שלהם, ואם לא יהא פ׳ ר״י בחודשו בביתו יהא רשות לפ׳ בערלי בהרר״ז להוציא עד א׳ ר״ט. ויותר מא׳ ר״ט אל יוציאו פ׳ זעליגמאן ופ׳ בערלי בהרר״ז כי אם בידיעות חביריו פרנסים וטובים שהיו כאן. גם בעסקי אסיפת הקהל אם יהא מהצורך לאסוף הפרנסים וטובי׳ אזי יצוה פ׳ בערלי ב״י בפרנס החודש שלו אפי׳ בלא ידיעות ורצון חבירו הפ׳ זעליגמאן, ופ׳ ר״י בחודש שלו אפי׳ בלא ידיעות פ׳ פערלי בהרר״ז. ויש רשות לפרנס החודש לצות לשמש לאסוף הקהל שמי שלא יבוא לשעה מוגבלת שיתן קנס, ואם לא יבוא אחד לשעה מוגבלת ויתנצל את עצמו אזי יבררו הפ׳ וטובי׳ הנשארים אם חייב קנס או לא. ובאם שהפ׳ בערלי ב״י לא יהיה בביתו בפ׳ החודש שלו אזי יש רשות [סח ע״א] לפרנס זעליגמאן בעסק אסיפת פרנסים כמו שיש לפ׳ בערלי ב״י בכל אופנים הנ״ל, וכמו כן לפ׳ בערלי בהרר״ז כשלא יהא פ׳ ר״י בחודשו בביתו.

ובעסקי צורכי השתדלות. אם יהא אותו השתדלות פה בקהלה או ברויטן בערג[546] אזי ילכו השני פרנסי׳, היינו פ׳ בערלי ב״י וזעליגמאן בחודש שלהם ופ׳ הרר״י ופ׳

נתמנה כפרנס (שם). נזכר באחרונה בכהונתו זו בשנת 1718 (עמ׳ 263). בשנת 1702 נבחר כגבאי קרקע (עמ׳ 186, צוין שכיהן בכך גם בהתמנות קודמת).

542 נתמנה לכהונה זו גם בשנים 1696 (עמ׳ 176), 1699 (עמ׳ 184), 1702 (עמ׳ 186), 1704 (עמ׳ 185). התמנה כגובה בשנת 1696 (עמ׳ 176).

543 נתמנה לכהונה זו בדומה לאברהם סג״ל. ראה בהערה הקודמת. כהונותיו הנוספות: בשנת 1706 — גובה (עמ׳ 209), 1710 — טוב קהל (עמ׳ 235), 1713 — פרנס (עמ׳ 272).

544 בן יעקב, נקרא גם אייזק סג״ל (עמ׳ 176). החזיק בכהונה זו בדומה לקודמיו.

545 צ״ל: פרנסים.

546 Rothenberg. מקום מושב שלטון המחוז.

בערלי בהרר״ז בחודש שלהם. רק אם יבקש פ׳ בערלי ב״י מפ׳ ר״י שילך עמו ג״כ, וכן אם מבקש פ׳ ר״י מפ׳ בערלי ב״י שילך עמו, באופן שילכו ג׳ יחד, אזי אינו יוכל(!) חבירו למנוע את עצמו רק מחויב לילך עמהם. ומה שהוא חוץ לקהלה ורויטן בערג מחויבים[547] להתעסקו(!) דוקא פ׳ בערלי ב״י ופ׳ הרר״י.

והנה עד עשרה ר״ט יש לששה הנ״ל[548] רשות להוציא בלתי ידיעות עוד שלשה המבוררים הנ״ל. ומעשרה ר״ט עד חמשים זהו׳ יהא בידיעת ג׳ ההוספה מעיקורי קהלה הנ״ל. ומחמשים זהו׳ ואילך יהא בידיעת כל בני הקהלה ע״פ רוב הדעות אפי׳ קרובי׳. וכן בעסקי קנסות הרשות ביד הפ׳ וטובי׳ לקנוס ע״פ רוב הדעות שלהם עד ששה ר״ט, ואם יהיו בדיעותם ג׳ כנגד ג׳ אזי יוסיפו ג׳ כנ״ל. ולקנוס יותר מן ו׳ ר״ט יהי׳ ע״פ תשעה הנ״ל[549] בצירוף האב״ד.

והתשעה הנ״ל בצירוף האב״ד יתלבנו ויתבררו כל הדברים וכל דברי ריבות ומחלוקות השייך לפני קהל, בדברים אלו יהא כח לט׳ אנשים הנ״ל ככל כח שיש ביד פ״ו בקהלות ישראל לענוש ולקנוס ע״פ רוב הדיעות שלהם ובלבד שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים. גם קבלת החזן והשמש יועמד על פיהם, אבל קבלת הרב ועשיות הערך יועמד ויוקם כמקדם כמבואר בפסק של מהר״ר מאדל זצללה״ה[550].

גם הפ׳ החודש כמר בערלי ב״י בחודש שלו יש לו רשות לצות לאיזה מב״ב באם שיראה בעיניו שעשה אחד שלא כהוגן שיניח משכון עד א׳ ר״ט בלתי ידיעות פרנס חבירו זעליגמאן, ובידיעות פ׳ חבירו ז״מ יש להם רשות לצות שיניח יחיד משכון על שני ר״ט. וכן לפ׳ הרר״י בחודש שלו עד א׳ ר״ט בלתי ידיעות פ׳ בערלי בהרר״ז, ובידיעתו עד ב׳ ר״ט כנ״ל. ומ״מ אל יהא רשות לאלו ב׳ פרנסים לבד להתלבן הדברים אם מחויב קנס או לא כי אם ע״פ רוב הדעות ו׳ אנשים הנ״ל. ואחר שיצא המשפט לאורה שמחויב יחיד אחד קנס בדבר קצוב ע״פ רוב הדעות אין רשות להקיל אח״כ מעונשו כ״א ברצון כל הששה אנשים. כל זה עשינו למגדר מלתא[551].

ח. כל זמן שלא יעשו התמניות מחדש ישארו אלו הנ״ל בתקפם ובגבורתם עד שיעשו התמניות מחדש.

ט. הגובים יתנו חשבון לפני פ׳ וטובי׳ הנ״ל והפרנסי׳ יתנו ג״כ חשבון לפני כל ששה אנשים הנ״ל, רק קודם נתינות החשבון יכריז השמש בב״ה שכל מי שרוצה להיות אצל החשבון שהרשות בידו.

547 אחר האות ב יש כתם דיו. נראה שהסופר ביקש לכתוב את אותיות הסיום: ״ים״.
548 הנהגת הקהילה בהרכבה המצומצם, ארבעה פרנסים ושני טובים.
549 הנהגת הקהילה בהרכבה המורחב. ארבעה פרנסים, שני טובים ושלושה נוספים.
550 רבה של הקהילה בשנת 1655. ראה נספח ב.
551 לעשות גדר ותקנה (יבמות צ ע״ב). וראה פנקס אנשבך, עמ׳ 465, הערה 23.

יוד. הפרנסים אל יקחו ממעות הנתינה שיש ביד השמש רק השמש ימסור מעות הנתינה לגובה ואז מה שצריך הפרנס יתבע מהגובה. אכן אם הפ׳ הלוה דבר מה לקהל רשות בידו להחזיק נתינתו בידו המגיע עליו[552].

יא. באם שיהא איזה דבר נחוץ שצריכין למעות ואין הפנאי לעשות צעטיל ולגבות אזי מחויבים הפרנסים וטובים להלות לצרכי קהלה שלושים ר״ט. היינו פ׳ בערלי ב״י ופ׳ ר״י מחויב כ״א להלות עשרה זהו׳, והפ׳ בערלי בהרר״ז והפ׳ זעליגמאן כל אחד חמשה ר״ט, והיקרים וואלף ודוד הטובים מחויבים כ״א להלות ה׳ זהו׳. ס״ה מ״ה זהו׳. ואם יצטרכו יותר מחויבים להלות כ״א מן תשעה אנשים הנ״ל עוד עשרים ר״ט כ״א העשיר לפי עשרו, ובתוך חמשה או ששה שבועות רשות בידם לגבות מהקהל שי׳.

[סח ע״ב] יב. הפרנסים מחויבים לפרוע חצי נתינתם קודם אחרים ואח״כ הטובים, ואח״כ יטילו גורל מי שיפרע תחלה כמנהגו(!) ביניהם.

יג. ואם יצטרך איזה יחיד או יחידים לאיזה השתדלות, מחויב הפ׳ החודש להטריח ולהשתדל עד מקום שידו מגעת. ואם הוא בעסק שנוגע ליחיד לבדו, אזי מחויב אותו יחיד המבקש השתדלות להוציא ההוצאה מכיסו. ואם הוא דבר שנוגע לכל הכלל, אזי יהי׳ ההוצאה מקופת הקהל ובהסכמת פרנסים וטובים. אכן עכ״פ הטרחות השתדלות מוטל (מוטל) על הפרנס שיהא הוא מחויב לטרוח ולהשתדל כנ״ל.

יד. כל יום ראשון בשבוע מחויב הפ׳ החודש לצות לשמש שיקרא ויאסוף הפרנסים וטובים לבית הקהל לראות ולהתבונן היטב בעסקי הקהלה, ואם יצטרך לתקן איזה דבר או להשתדל יעשו כפי הראוי. וחפץ ה׳ בידם יצליח.

טו. ומחויבים הפרנסים והטובים גם שלשה הנוספים מעיקורי קהלה כנ״ל באם שיהיו נקראים לבוא לקהל אזי יבוא(!) דוקא בעצמן ובכבודן לבית הקהל ולשמוע מה שהתחדש לטובה, ואל יהא רשות לאחד מהן ליתן כחו ודעתו לחבירו באופן שיהא עשייתו כעשייתו להיות נחשבים לשני דעות. ואם הוא מצד ההכרח שיהא מוכרח בעסקיו ודבר נחוץ הוא לילך לשדה[553] החוצה אזי ילך לבית הקהל וישמע מה הוא העסק והעניין שנקראו עבורו, ואז אם אינו יכול להמתין עד גמר ההסכמה

552 בשנת 1696 הבהיר ר״ב פרנקל, רבה של הקהילה, מובנו של סעיף זה. ראה להלן, עמ׳ 177.
553 כלומר, לערי שדה.

יוכל ליתן כחו ודעתו לחבירו באופן להיות נחשבים כשני(!) דעות. ומכלל הן נשמע לאו, שאם לא יבוא כנ״ל דעתו בטילה. רק לא יהא ערמה בדבר, שאל יכוון הפרנס החודש לאסוף פ׳ וטובים או ג׳ ההוספה כנ״ל ביום שמקצתם אינם בביתם כדי לבטל דעתם מפני דעתו ודעת צירופו, שהדבור המסור ללב נאמר בו ויראת מאלוקיך[554]. רק אם אינו דבר נחוץ מחויב להמתין עד ביאתם לביתם. וכ״ש שעוונם גדול מנשוא[555] אם יתקשרו זה עם זה בקשרים ולעשות קנוניא להיות דבוקים יחד בדעה אחת לבטל דברי חביריהם להיות קושרי קשרים להתיר אסורי״ם. ואם יתפרסם הדבר שעשה כך אזי ענוש יענש אותם כראוי להם לעושה כאלה. ואף אם יעשה דבריהם בהסתר היודע כל מחשבות הוא יפרע מעושה כאלה. רק יאמר כל אחד דעתו לשם שמים ושכרם יהי׳ צפון וגנוז עין לא ראתה אלוקים זולתיך.

טז. ואחר כלות התמניות הנ״ל היינו מר״ה תנ״ה[556] לפ״ק ויהא רצון הקהל לעשות התמניות[557] מחדש, אזי ינהגו כך שבאותו יום שמבקשים לעשות התמניות[557] מחדש יניחו לכל ב״ב שבקהלה בקלפי אחת כל אחד שמו מיוחד על פתק אחד. ואח״כ ילכו כל הקהל לבית הקהל ויטול האב״ד או הש״ץ אשר יהי׳ בימים ההם מהקלפי פתק אחר פתק, וקמא קמא דמטא לידו[558] אשר שמו (שמו) כתוב על הפתק יהא נבחר להיות מבורר. וככה יעשה, ויטול ט׳ פתקים זה אחר זה שיהא אלו ט׳ אנשים מבוררים לעשות כמו שיתבאר למטה. אכן באופן שלא יהא פסולי קורב׳ באלו ט׳ אנשים, כי אם חמשה מהם יכולים להיות[559] פסולי קורב׳ ולא יותר. ובאם שיזדמן שיהא עולה בזה אחר זה יותר מן חמשה אנשים פסולי קורב׳ אזי חמשה הראשונים יהיו מבוררים לט׳ אנשים, והאחרים שיהיו עולים אל יהיו נחשבים. ויטול האב״ד[560] כל כך פתקים מהקלפי עד שיעלו ד׳ שלא יהיו פסולי קורב׳ לחמשה הראשונים, באופן שיהיו חמשה מצד אחד וד׳ מצד אחד, שאל יהא לצד אחד יותר מן חמשה. ומיד שנתבררו אלו תשעה האנשים אל ידבר שום אדם עמהם, רק ילכו תכף עם האב״ד לב״ה ויתקעו כפם בפ״מ במקום שד״א שיכתבו כל אחד שבעה אנשים הגונים וראוים אשר ידעו ויבינו כדת מה לעשות לכתוב פרנסים וטובים הגונים וראוים לצרכי קהל. ואם תכף בב״ה יכתבו בדעות מכוסות לבל יודיעו אחד לחבירו מה שהוא כותב אלו תשעה אנשים כל אחד ז׳ אנשים, ובאופן שאל יהא יותר פסולי

554 ויקרא יט י״ד.

555 על המלים ״גדול מנשוא״ יש כתם. וראה ציון פרט זה להלן בסיום התקנות לפני חתימות הבוררים.

556 20–21 בספטמבר 1694.

557 האות ה נכתבה מעל לשורה.

558 כלומר, הפתקים הראשונים אשר מגיעים לידו.

559 המלה נכתבה מחוץ לשורה. וראה ציון פרט זה להלן בסיום התקנות לפני חתימת הבוררים.

560 קודם לכן נאמר שאת הפתקים ייטלו ״האב״ד או הש״ץ״. כנראה נשמט כאן בטעות שליח ציבור.

קורב׳ מצד אחד תוך שבעה אנשים אלו, כ״א ארבע אנשים קרובים מצד אחד ובצד השני [סט ע״א] שלשה. ואותן שבעה אנשים שיתבררו ע״פ רוב הדעות יתקעו כפם לאב״ד במקום שד״א שיכתבו כל אחד דעתו לשם שמים. ואלו שבעה אנשים יכתבו פרנסים ומנהיגים כל אחד בדעות מכוסות מי שיוכשר בעיניהם הראוי והגון יותר לזה, ויהא כוונתם לשם שמים ולאו בשביל אהבה ושנאה. ומי שיהא לו רוב הדעות בו בחר ה׳.

והנה אופן עשייתן אם יעשו ב׳ או ד׳ פרנסים וכמה טובים שיעשו הרשות בידם לפי ראות עיניהם שיהא טובת הקהלה לאותו זמן ולמען האמת והשלום, ועכ״פ לא יפחתו מן ב׳ פרנסים הכשרים שלא יהיו פסולי קורב׳ זה לזה. ואם יעשו ד׳ פרנסים או טובים, רשאים להיות פסולי קורב׳ הנותרים שיהיו על שני פרנסים הכשרים. והנה אי אפשר לכוון דעות של כל אחד בכתב במה שיש לחוש שיתן אחד דעתו להנאתו ולטובתו ובשביל אהבה ושנאה שלא לשם שמים, רק הלב יודע אם יכון. והיודע כל הנסתרות הוא יודע מחשבתו של כל אחד, והמשפט לאלוקים הוא שיודע לפרוע מאותן אנשים שבשביל אהבתם ושנאתם אינם חוששין על טובת הקהלה רק לכבוד עצמן. ע״כ הביטו וראו מה אתם עושים שיהא כוונתיכם בכל דבר לשם שמים. ואם בקשתכם לאותו זמן לעשות התחדשות בעסקי התמניות הנ״ל תתיעצו תחלה עם האב״ד אשר יהי׳ בימים ההם. ובזכות זה תנוחו שקט ושאנן עד ביאת אשר שמו ינון.

יז. ואחרי שרע״ה ראינו[561] שגדולה השנאה המקלקלת[562] את השורה כאשר שאנו רואים לעת כזה עולם הפוך, שיש כמה קורבי פסולי עדות ומ״מ המקניטים דעתם ומחזיקין עצמם באהבה יתירה עד[563] הצד שאינה קרובה ונפשו קשור׳ בנפשם. ואז אם יחשב איש לצד של קרוביו ולפסול את שאר קרוביו הן לעניין תשעה או שבעה כנ״ל יהא לקתה שורת הדין, ויהא חוטא נשכר שיפסיד קרוביו שלו שיוסיף גם הוא על שונאיהם ולתת דעתו נגד קרוביו. בכן מצאנו וראינו ועשינו שאם ימצא בעיני האב״ד אשר יהי׳ בימים ההם שהוא כך, אזי אותו האיש ההוא יחשב בתור צד אשר נוטה דעתו ומחזיק עצמו עמהם ויהא לו הדין כאלו הוא קרוב לאותו צד ולא לצד של בני משפחתו. וכן יהי׳ הדין לתשעה ושבעה כנ״ל. והכי דיינין לי׳ ולכולי עלמא דכוותי׳[564] ששונא למשפחתו בשנאה קיימת ומחזיק את עצמו לצד שכנגדו.

יח[565]. כבר קדמנו אותנו רבנאי קשישי[566] וגזרנו בנח״ש שלא ישתדל שום יחיד

561 מליצה על־פי בראשית כו כ״ח: ראו ראינו. כלומר, ראינו ״רעה״, דבר שלילי.
562 על מלה זו יש כתם. וראה להלן ציון פרט זה, בסיום התקנות לפני חתימות הבוררים.
563 כנראה צ״ל: עם.
564 תרגום: וכך ידונו אותו וכל שכמותו.
565 בסעיף זה, ובסמוך לו, נקרעו שולי העמוד. לפיכך ישנן מלים קטועות.
566 ראה תקנות שו״ם, סימן ו׳ (נדפסו אצל פינקלשטיין, עמ׳ 226).

אצל השררה יר״ה לעצמו לפחות לו מן המס וכדומה לזה. בכן אנחנו מחזיקים אותם גזירות וגזרנו מחדש בגזירת נח״ש שלא יעשה אדם כזה וכיוצא בזה להבא. ואותן יחידים שכבר עברו ע״ז אין רצונינו להענישם ולקנסם מטעמים הכמוסים אתנו, ודי להם אם לא יתרצו לקהל [...] שיקימו באותו עונש של נח״ש הנ״ל. ומי שיעבר ע״ז אנו נותנים רשות למנהיגים לעמוד נגד עושי עולה כזה החסים על עצמן ולגרום היזק לחבירו, ואין על המנהיג[י]ם שום עון או אשמה על שיעמדו נגדם. רק או[תם] זכות רבים תלוים(!) בהו לעמוד נגד האיש הרע הזה אשר לא השגיח בחרמי׳ גביהו[567] ובונה במה לעצ[מו][568], ומחזיקים אנחנו את האיש הזה כרודף[569].

יט. באם שפרנס החודש מאסף פרנסים וטובים או שאר בני הקהלה להציע לפניהם איזה דבר, ורצונו ודעתו לכסות הדבר ומבקש מהאב״ד שיגזור בחרם שלא לגלות אותו אפי׳ לנשיהם או לבניהם, אזי מחויב הא[ב״ד] לעשות, ושום אינש אינם רשאים למחות. ומי שיעבור על החרם ענוש יענוש. וכ״ש אם יגלה איש מהמנהיגים או מהב״ב איזה דבר סתר לאותן שאינם בני עמינו שיענש מאוד. ואם ח״ו שיגר[ם] [...][570] או תקלה מזה מחויב לסלק היזיקו, הן פסק שנפסק מפי האב״ד או פ׳ וטובים. וב[...] יעשה אויבינו פלילים[571]. באותן דברים שניתן לנו רשות לדון ע״פ ד״ת, שיהא בנידוי ושמתא [...] ויטרקי׳ חוי׳ דרבנן דלית בי׳ אסותא[572], ויחולו עליו כל הקללות הכתובות. וכל ישראל יהיו [...] [סט ע״ב] באשר שכבר גזרו הרבנים הקדמונים גאוני ארץ גזירות ופרסו מצודות חרמות על זה, בכן הננו מחזיקין אותם ומוסיפים כנ״ל.

ך. כל ב״ב מצווה ומופקד ומוטל עליו לצוות לאינשי ביתו וישימו רסן לתוך פיהם לשמור פיהם ולשונם מלגלות דברים לאותן שאינם בני עמינו בדברים שהפירסום היזק[571] לנו, ולמה תתראו[573]. ואם יראה בעיני המנהיגים שהי׳ ביד הב״ב למחות אותן דברים ולא מיחו, יהא הב״ב נתפס על אנשי ביתו, ומחויב ליתן קנס עבור בני ביתו כאשר יושת עליו מפ״ו ומהאב״ד.

כא. גם אם אחד או שנים מהקהל יהיו נבחרים לאיזה [ה]תמניות קטן או גדול ויהא מסרב מלקבלו אותן התמניות, אזי יהא הכח ביד פרנסים וטובים לכוף אותו

567 כלומר, בחרמים שהטילו עליו.
568 ראה חגיגה כב ע״א.
569 ב״רודף״ מותר לפגוע אם אין דרך אחרת להצלת הנרדף. ראה מ. אילון, המשפט העברי, ב, עמ׳ 290–291.
570 יתכן שהמלה החסרה היא: היזק. ראה להלן.
571 המלה נכתבה מעל לשורה.
572 ויכיש אותו נחש של חכמים ואין לו תרופה. ראה שבת קי ע״א.
573 כלומר, מדוע תגרמו לכך שיסתכלו בכם ויתמהו. ראה בראשית מב, א.

באיזה כפי׳ הטוב בעיניהם עד שיאמר רוצה אני[574]. וכ״ש תחלת עשיות קהל שאל ימנע עצמו מהתמניות, ושיש כח ביד אחרים לכוף אותו. אם לא שיהא הוא מסרב באופן שיהא הדבר ידוע ומפורסם שכוונתו שלא ביקש לקבל כל ימיו שום [ה]תמניות ולהרחיק עצמו מהכבוד, אזי אין לכוף אותו. והכל לפי ראות עיני אב״ד אשר יהי׳ בימים ההם.

כב. על דבר ההוצאה יתירה אשר נעשה בשעת עשיית הערך. בכן כדי לחוס על ממון של ישראל התקינו שלא להרבות בההוצאה כל כך, ושלא לבטל ולעקור המנהג כולו מה שהיה מקדם. ויהא העניין כך. אותן שמאים שישבו ועסקו בצורכי ציבור קודם סעודת צהרים הן שמאים הראשונים או הנכנסים יאכלו בצהריים, וגם הב״ב שעסקו עמו סמוך לסעודת צהרים יאכל ג״כ בסעודת צהריים. וכן אחר חצות, אותן שמאים הראשונים או הנכנסים העוסקים אחר חצות, גם אותן ב״ב שנעשה לו ערכו סמוך ללילה יאכל בסעודת לילה. אבל שום אינש אחר אפי׳ פרנס אם רוצה לאכול עמהם יפרע סעודתו.

כג. בדבר הסיכסוכים והפרשות שהיה ביניהם אודת המקומת שבב״ה אנשים ונשים, עשינו פשר דבר ע״פ ת״כ בפ״מ. היינו, איזה מקומות יש להם ראי׳, ואיזה מהם אין להם ראי׳ ברורה ודינם לשבע היסת[575]. רק קצבנו ליתן דבר מה לקהל שי׳ עבורם. ואופן פריעתם יהי׳ כך שכל אחד יפרע מה שהוא חייב עבור מקום בב״ה לשלש שנים, היינו בכל שנה חלק שליש לפי ערכו שהוא חייב. ואותו חלק שליש יפרע בכל חצי שנה חצי מהשליש. ומי שיעבור ולא יפרע כנ״ל הרשות ביד פרנסים וטובים להכריז אותו באיסור. והב״ב שחייבו(!) עבור מקומות כתבנו ברשימה בפני עצמו[576]. והנה מקומות של אנשים ונשים שאין להם בעלים יהיו מהיום ולהלאה ביד התשעה האנשים הנ״ל למכור כטוב בעיניהם, או להשכירם בשכירות לשנה. וכדי שלא יבואו עוד לידי מחלוקות יחדנו בפנקס הקהל זה דפים מיוחדים ואלו הן מדף ק״פ[577] ואילך, לכתוב שם כל המקומות השייכים ליחידים, ואיזה מהם רשאי לעמוד שטענדר[578], גם איזה מקומות השייכים לקהל. ומהיום והלאה אין לשום אדם טענת חזקה במקומות של ב״ה אף אם ישב עלהם כמה שנים, עד שיהא לו שטר מכירה או נכתב בפנקס הקהל שהוא שלו.

574 השווה ראש השנה ו ע״א.

575 שבועה שהטילו חכמים על נתבע הכופר בטענת התובע, שיהא נשבע שאינו חייב כלום ויפטר (שבועות מ ע״ב).

576 לא נשתמרה בארכיון הקהילה.

577 להלן, עמ׳ 313.

578 Staender = עמוד. שולחן־יחיד מורם שנמצא במקומו של המתפלל בבית־הכנסת, ועליו הניח את סידור התפילה.

[ע ע"א] כד. וכדי שלא להרבות בהוצאות שלא לצורך בפרטות בימים הללו שפרוט' אזלי' מכיס וידל ישראל עד מאוד בכמה מדינות, ובפרטות במדינות אלו[579] שהמלחמה[580] גוברת. ע"כ בקשו כמה יחידים לעשות להם תקנות למעט בההוצאה שלא לצורך. בכן הסכמנו עמהם וחקרנו על הוצאות יין שׂרף שדרכן של יולדות ליתן[581] או הסנדקים[582] או בר מצוה או חתן או כלה בש"ק שקורין אוי"ז פיר"ן[583] או בשבת שלפני החתנה[584], שאל יחזיקו להבא מנהג זה בידם ובקנס חצי ר"ט, שלא ליתן לשום אחר אפי' לקרובים רק למשועבדים[585] אל יחסר מזה. גם לא יתנו צוק"ר (בשע) בשעה שמוליכין חתן וכלה לחדרם[586] בקנס הנ"ל.

כה. כל מיני שחוק יהיו אסורים בתוך הקהלה פה ובתוך תחום של הקהלה. רק בימים שאין אומרין בו תחנון, ואשה יולדת עם שני(!) נשים, ומי שמקיז דם תוך ג' ימים עם שני אנשים[587]. אבל אנשים עם נשים יהיו אסורים בקנס כאשר יושת עלהם פ"ו שי'. כזה בקשו מאתנו יחידי הקהלה לגדור להם גדרים אלו[588]. ע"כ לא מנענו מהם הטוב, ויזכו[589] וישמחו בכל הטוב עד כי יבוא מבשר טוב.

כו. על דבר איך יתנהגו בעניין להושיב בניהם לכאן או בנותיהם לכאן, עשינו כך ע"פ רוב הדעות שלהם. דהיינו, שמהיום עד כלות עשרה שנים לא יושב ולא ישתדל שום ב"ב מהקהלה עירונית[590] רק לתינוק אחד ולא יותר. ומאחר שהאלופים הפרנסי'

579 המלה נכתבה מעל לשורה. וראה להלן ציון פרט זה, בסיום התקנות, לפני חתימות הבוררים.

580 הכוונה למלחמת הסיפוח השלישית של צרפת (1688–1697). בשנת 1689, בה נכתבה התקנה, כבשו הצרפתים את הפלטינט, ואילו הולנד ואנגליה הצטרפו לברית אוגסבורג נגד צרפת.

581 ראה בדומה לוונשטיין, פירט, ב, עמ' 192–193.

582 ראה בדומה: פנקס דיסלדורף, סימן ה'; תקנות — וורמס, עמ' 66; תמ"מ, סימן שו; פנקס רונקל, סימן לו. H. Pollack, Jewish Falkways in Germanic Lands (1648–1806), p. 60.

583 Ausfuehren, שבת ראשונה אחר כתיבת התנאים.

584 שבת זו נקראה שפינהאלץ, Spinnholz. וראה אודותיה: תקנות — זוגנהיים, עמ' 49, הערה 19; ניקולשבורג, סימן פ, ושם הערה 1; לוונשטיין, פירט, ב, עמ' 192, הערה 1; מנהגי קהילת פיורדא (מאת ר' ישראל ור' קאפיל בני ר' גומפיל), סימן עד, לא ע"א. וראה: ר"י ורדיגר, עדות לישראל, בני ברק תשכ"ה, עמ' ה–ו; פולק (לעיל, הערה 582), מפתח הנושאים בערכו (עמ' 408).

585 פקידי הקהל. ראה י. היילפרין, יהודים ויהדות במזרח אירופה, עמ' 413.

586 השווה נוהג שונה במקצת, פנקס במברג, סימן יב. נתינת הצוקר על־ידי השושבינים נאמרה גם בפנקס דיסלדורף, סימן ה.

587 כלומר, רק לנזכרים הותר לשחק במועדים האמורים.

588 התקנה הנידונה מצויה בתקנות הקהילות. ראה: תקנות־בוסקוביץ, סימן צח, ושם הערה 119; הסן, סימן יח; תמ"מ, סימן רפ, ושם הערה 6; פנקס רונקל, סימן לז. וראה כץ, מסורת ומשבר, עמ' 190, ושם הערה 11.

589 אחר מלה זו מצויה מחיקה. וראה אישור התיקון בסיום התקנות, לפני חתימות הבוררים.

590 זכות ההתיישבות במקום שהעניקו השלטונות.

כמר בערלי ב״י וכמר זעליגמאן הושיבו כבר לכאן ילדים. היינו, פ׳ בערלי ב״י ב׳ ילדים, ופ׳ זעליגמאן תינוק אחד, וכיון שכבר קדמו זכו בו. מ״מ עשינו כך, שהפ׳ בערלי ב״י ימתין מלהושיב עוד לכאן תינוק אחד חמש שנים, ופ׳ זעליגמאן הנ״ל ימתין מלהושיב עוד לכאן תינוק אחד ג׳ שנים מהיום. אכן בפירוש הותנו שבעלי בתים אשר כהיום נשואין ולא היה(!) להם בנים גדולים כדי להשיאן בתוך עשר שנים הנ״ל, או שהיה(!) משיאין את בניהם לעיר אחרת, לא יוגרע זכיותיהם. באופן שאם יעשו לאחר עשר שנים עוד תיקון בעניין ישיבת בניהם לכאן יש לאלו הב״ב הנשואין כהיום הזה קדימה להושיב מתחילה ג״כ תינוק אחד, ואח״כ יהיו זכיותיהם כהנותרים אשר היו משיאין בניהם תוך עשר שנים אלו לכאן.

כז. ומחמת שצעקו כמה ב״ב על שארי ב״ב שהמה קושרים זה עם זה ושוכרים מלמדים ועי״ז נשארים איזה ב״ב שאין ביכולתם וגם אין להם ילדים כל כך להספק מלמד בפני עצמו, ועי״ז קצת ילדים הולכי׳ בטלי׳. ובכן עשינו כך, שבכל ר״ח אלול ור״ח אשר יתאספו ששה המנהיגים הנ״ל ויתבוננו איך להשכיר וכמה שעות שיש לב״ב ללמוד, עד שיצאו מדבריהם שכל הב״ב יכולים לשכור מלמד ללמוד עם בניהם, ועם איזה ילדים ראוים אותן ילדים ללמוד, ואצל איזה מלמד. הכל יתבוננו האב״ד והפ״ו היטב בכל זמן שלא יהא שום בן שאין לו מלמד.

כח. גם עשינו באם שמכח קיצור לשון שכתבנו יתעורר איזה הפרשות או שאלה באיזה עניין שיהיה, אזי כל זמן שאנחנו שלשה עדיין סמוכים וקרובים זה לזה כמו שעודינו היום הזה, אזי יתפרש הדבר הזה ע״י שלשתינו. אבל אם אין אנחנו סמוכים אזי יועמד הדבר ע״פ האב״ד אשר יהיה בימים ההם.

[ע ע״ב] כט. גם עשינו כהיום תיקון ע״פ רוב הדעות בדבר היתומים בקהלתינו שיהיו פטורים מכל וכל, הן הוצאות כסדרן או שלא כסדרן חוץ מקרקע׳ שיש לו[591] יהיו היתומים פטורים מכל וכל עד שיגיעו לכלל עשרים שנים, אפי׳ עוסקי׳ במו״מ[592]. ומעשרים שנה ואילך יתן היתום שיש לו חזקת הישוב[593] ועירונית כאן מכל מאה זהו׳[594] שיש לו א׳ זהב והעשיר לפי עושרו, ובזה יהא מסולק מכל שאר הוצאות הן רב או מעט, הן שהיתום עוסק בעסקי מו״מ או לא עוסק בשום עסק מו״מ, מכל מקום יתן מכל מאה זהו׳ שיש לו א׳ זהב. אכן אם ישא אשה קודם שבא לכלל עשרים יהא דינו כשאר ב״ב שאביו הכניסו אותו בחייו לחופה. ואם שלא יתרצה

591 המלים: ״חוץ..... לו״ נכתבו מעל לשורה. וראה ציון פרט זה להלן, בסיום התקנות.
592 המלים: ״אפי׳..... במו״מ״ נכתבו מעל לשורה. ציון פרט זה כנאמר בהערה הקודמת.
593 זכות ההתיישבות במקום שהעניקה הקהילה. וראה כץ, מסורת ומשבר, עמ׳ 130–133.
594 המלה נכתבה מעל לשורה.

היתום להיות לו[595] חזקת הישוב כאן לא יתן כלום. לכן לא יתן היתום עד שישא אשה שאז יתברר הדבר למפרע שביקש חזקת הישוב כאן, ואז יתן לפי חשבון השנים מך׳ שנה ואילך עד נשואין שלו לכל שנה א׳ זהב ממאה כנ״ל. ולבתולה יתומה לא יתנה(!) כלום עד עשרים שנה. ומעשרים שנה ואילך יהא דינה כדין יתום הנ״ל, שאם יש לה חזקת עירונית כאן ותנשא לאיש ומבקשת עירונית כאן אזי תתנה(!) מכל מאה זהו׳ שיש לה חצי זהב לכל שנה. וחיים יהי׳ לנו ולכל ישראל אמן.

והנה כל תשעה ועשרים סימנים הנ״ל שכתבנו על ארבע הדפין אלו שהן ס״ז ס״ח ס״ט ע׳[596] עשינו כהיום ביום הנ״ל[597]. וכל הנ״ל עשינו שלא יהא נגד רצון וכבוד וחריות השררה בשום דבר בעולם אפי׳ כמלא נימא[598], רק מה שעשינו עשינו מרצונם הטוב בת״כ בפ״מ לאשר ולקיים כל הנ״ל. ע״כ כתבנו להיות למשמרת שלא תהא האמת נעדרת. ועושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו וישלח לנו הגואל לגאלינו.

והנה בדף ס״ז ע״א יש מחק בסוף השטה ד׳. ובדף ס״ח ע״ב מחק בשטה ט״ו בתיבות גדול מנשוא. גם באותו דף בשטה ך״ד להיות — חוץ לשטה. ובדף ס״ט מחק בשטה י״ב בתיבות המקלקלת. ומע״ל זה בין שטה ראשון לשטה שני׳ תיבות אלו. גם מחק באותו דף בשורה יו״ד בין ויזכו לוישמחו. ובדף זה בין שטה ראשונה לשני׳ אפי׳ עוסקים במו״מ[599]. ובדף[600]. הכל שריר וקים.

נאם אשר ענזלן חונה פה ק״ק שנייטך[601]

ונאם משה בא״א מהורר דוד שמואל נקרא ר׳ גרונם זלה״ה מק״ק פירטא[602]

ונאם הק׳ יששכר בערמן בא״א הקצין כהר״ר יצחק זעקל סג״ל[603]

ואחר שכתבנו ראינו חוץ מן הקרקע׳[604] ב״ח ד״ק[605].

נאם אשר ענזלן הנ״ל

595 המלים: ״להיות לו״ — נכתבו מעל לשורה.

596 עמ׳ 157–171.

597 המלים: ״ביום הנ״ל״ — נכתבו מעל לשורה.

598 כחוט השערה (שבת ל ע״א).

599 ראה אודות התיקונים האמורים, לעיל, הערות 515, 555, 559, 562, 579, 589, 592.

600 כנראה כתב הסופר מלה זו מתוך שיגרה, כדי לציין תיקון נוסף.

601 רבה של קהילת שנייטאך בשנים 1674–1693.

602 כיהן כמורה צדק בקהילת פיורדא. ראה אודותיו לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 134. אביו, אשר כיהן כרבה של אנסבך (ראה אודותיו להלן, עמ׳ 284, הערה 711), נקרא: גרונם מג״ה = מגונצנהאוזן Gunzenhausen, בפראנקוניה התיכונה.

603 כיהן אותה עת כמורה צדק בקהילת פיורדא.

604 ראה לעיל, הערה 591.

605 ביני חיטי דין קיומיהון. כלומר, אישור התיקון (ראה בבא בתרא קסא ע״ב). ביני חיטי = בין השורות. — יצוין כי הבוררים פסחו על מלים נוספות הכתובות בין השורות, אשר נראה — על יסוד כתב היד של הסופר וכן הקשרן לנוסח הכתוב — כי היו כלולות בנוסח המקורי של התקנות. ראה לעיל, הערות 534, 571, 594, 595, 597.

משה פירטא
ישַׂשכר בערמן סג״ל

גם את זאת כתבנו זכרון בספר. מה שנכתב בפסקי׳ הקדמוני׳[606] שכל ב״ב בחצי שנה ראשונה אחר החופה הוא נקי מכל עולים[607], הן מה שיבא לידי שררה או לדבר קדושה[608]. אבל אחר חצי שנה אחר החופה הוא נקי מעולים הבאי׳ לידי שררה יר״ה עד כלות השנה כאשר שיש לנו כתוב וחתום משררה יר״ה, אבל לכל דבר קדושה הוא מחויב ליתן.

נכתב ביום הנ״ל.
נאם אשר ענזלן הנ״ל
ונאם משה פירטא
ונאם יששכר בערמן סג״ל

[עא ע״א] הכרוז דלהלאה הוכרז ביום ש״ק פ׳ שמות שהוא י״ט טבת ת״ן[609] לפ״ק, וז״ל:

הערט צו רבותי. איז מיר ביפולין ווארדן פֿון אב״ד ופרנסי׳ שי׳, מאחר נון דיזי תקנות זיינין גימכט ווארדין אונ׳ פֿיל דרונטר דש בקנס פֿיר באטין איז ווארדין וועלכיר עובר ווערט דרויף זיין, נון דא מיט איינר אודר דער אנדר מעכט זגין ער העב ניקשן[610] גיווישט מהתקנה אודר פֿון דעם קנס דרינן, טוט מן צו ווישן וועלכיר נחי׳ ולא נמות[632] שמה היטן באך ויושבי ה״ב יודעים שאין ידו משגת ליתן המכס קן ער זיא לייזין אודר הערין. זולכיר כרוז שרייבט מן איין אין פנקס הקהל אונ׳ אב״ד ווארט חתמנן כדי קיניר קיין תירוץ זגין זול קענין. גם לאשט מן ווישן וועלכי הן מחמ׳ שטיעט[611] של אנשי׳ או של נשים עטווש צו זוכין הבין, זאלין בזו השבוע אויז טראגין אונ׳ זיך צו שרייבן לאזין, זונשטן ווייטר נימר גיהערט ווארדין.

לראי׳ חתמתי זאת וגם השמש.
נאם אשר ענזלן חונה פה ק״ק שנייטך
אני יצחק בר שמעון ז״ל שמש מק״ק שנייטך[612]

מנהג מקדמונים מי שיעשה חתנה פה יתן המעשר מן המעשר משתי נדוניות לקהל מפה. אמנם עד עתה היו פורעי׳ אחת על אחת אף אם לא בא הזוג לדו׳ פה. בכן

606 ראה לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 77.
607 מסים. השורש הוא ״עול״, והכוונה הינה למסים. וראה שימוש בהוראה זו, למשל, תקנות רונקל סימנים ד, לד.
608 הוצאות לצרכים דתיים של הקהילה.
609 31 בדצמבר 1689.
610 habe nicht = heb nikssen.
611 Staette = Staet , מקומות בבית־הכנסת. וראה לעיל, סעיף כג.
612 השמש הראשון המוכר לנו בקהילת שנייטאך. ידוע שכיהן גם בשנת 1690 (עמ׳ 226).

הסכימו קהל פה שמהיום והלאה באם שלא בא הזוג לדור פה או שמחותן אחד דר בקהילתנו מ״מ יתן המחותן השני אשר לא מבני קהילתנו החצי מן המעשר מן המעשר תיכף ומיד, ולמחותן הדר פה ימתינו קהל פה לשלם אחת על אחת כמו שנהגו מקדמ׳ דנא. וכה יהי׳ וכן יקום הן עשיר או עני ומשפט א׳ לכולם.

לראי׳ חתמתי זאת היום יום א׳ כ״ד כסליו תנ״א[613].

נאם אשר ענזלן חונה פה ק״ק שנייטך.

בעצם היום הזה יום שני עשרה ימים לחודש אדר ראשון תי״ו נו״ן גימ״ל[614] לפ״ק התוועדו עמדו האלופים הקצינים פרנסים וטובים ושקלנו וטרינו יחד בעסקי הקהלה. בכן הוסכמנו יחד בהסכמה גמורה. ויהי׳ מעתה ומעכשיו חוק ולא יעבור אלו שלשה פונקין[615] המבוארים להבא, ואלו הן:

א׳. באם שיהי׳ בעל בית אחד בבית גוי אזי אינו רשאי שום בעל בית דרינין צו בלייבין רק מחוייב מיד אנויז[616] צו גֵין[617], כדי שלא יַזיק את חבירו בשום הזיק בעולם. ובאם שיעבור אחד אונט זעלט ניט אנויז גֵין וועלין אזי יוקנס בלי שום הנחה בעולם בעד ששה רייכֿשטאליר.

ב׳. גם בפירש אתמר באם שיֵלך בעל בית אחד או משרתו או בנו עם ערל אחד על הרחוב אזי זאל זיך קיינר דער וועגין[618] מיט דעם ערל צו רֵידן אדר צו ווינקין, רק מוז וַרטין ביז הערל פֿון אים אוועק גיט אזי הרשות בידו עם הערל צו רֵידן.

ג׳. אמנם וואן ערל יהי׳ מה שיהי׳ זעלט זיין באושפיז[619] בית, אונט בעל בית אחד זעלט מיט אים רֵידן מעסק משא ומתן או משרתו או בנו, זוא האבן כולם כאחד רשות דרנין צו בלייבן אין אושפיז בית. אבל כל זמן שבעל בית או בנו או משרתו רידן עם הערל אזי אינם רשאים שום בר ישראל מיט הערל צו רֵידן. ובאם שיעבור אחד מאלו ג׳ פונקין אזי יוקנס בקנס ששה רייכש טאליר כנ״ל בלי שום טענה או אמתלא בעולם.

נעשה בפני.

הק׳ ישששכר בערמן סג״ל חפק״ק שנייטך ופקודתו על מדינות אנשבך

גם את זה הסכמנו באם איזהו בעל בית זעלט מיט ערל א׳ עוסק זיין[620] אונ׳ רֵידן מיט

613 26 בנובמבר 1690.
614 16 במרס 1693.
615 צ״ל: פונקטין, נקודות.
616 anaus = hinaus , החוצה.
617 gen = gehen , ללכת.
618 derwegen = deswegen , עקב זאת.
619 Ospiz = Hospiz , אכסניה.
620 = מתעסק.

אים או משרתו או בנו, אונט זעלט אים בעל בית אחר או בנו או משרתו בעסקו וועלין דען גוי וועק נעמין, אונט הבעל בית זעלט אוב וועריך[621] וצד שכנגדו זעלט זעלכיש כופר זיין, אזי איז ער מחוייב אין שבועה חמורה צו טאן. ואם לא ישבע יתן בלי איחור ועכוב כלל וכלל ששה ר״ט הנ״ל.

נעשה יום הנ״ל.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל חפק״ש

[עא ע״ב] ב״ה

עלתה במוסכם פרנסי ומנה[י]גי הקהלה והמדינה יצ״ו היום יום ד׳ ט׳ ניסן תנג[622] ל׳ באם (שיתשדך) [שישתדך] א׳ מאתנו פה ק״ק שנייטיך בן או בת ולא יתן לו חזקת ישוב בקהלתינו רק יתן לו שנה א׳ מזונות על שלחנו, אזי אותו הזוג האוכלים על שלחן אביהם או חמיהן פטור מלתן מכל המסים וארנוניות וגלגול[623], אפילו מאותו קנס מה שכבר נהגו בקהלתינו מי שלא יבא בב״ה בזמנו[624], גם מאותו קנס פטור.

לעדות באתי על החתום.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל חפ״ק שנייטך ואגפי׳ יצ״ו ומצפה על מדינות אנשבך יצ״ו

הסכמתי עם האלופים הפרנסים ומנהיגי הקהלה והמדינה יצ״ו היום יום ה׳ יו״ד ניסן תנג[625] ל׳ מי שיכריזו באיסור וישהה באיסורו עד שמונה ימים ועד בכלל אזי פטור מליתן שום קנס, אך משך אותן שמונה ימים נאסר לו טבילת נשים[626] ואינם רשאים למכור לו בשר שחוטה ויין קידוש. אכן אם יעכב עוד יותר משמונה ימים אזי יתן בלי איחור ועכוב ליום התשיעי חצי ר״ט, ומתשע ואילך יתן כל יום ויום ט״ו צ״ל[627] עד משך שלשים יום. ומיד ביום שלשים ואחד יחרימו אותו. וכן יהי׳ וכן יקום באופן

621 abwehren, להגן.

622 15 באפריל 1693.

623 שיעור המס לגולגולת (הגדרת י׳. היילפרין, פוד״א, עמ׳ 538).

624 בשנת תנ״ט (1699) תיקן רי״ב פרנקל תקנה בעניין זה בקהילת צירנדורף. ראה זימר, פרקים בתולדות היהודים בנסיכות אנסבך, עמ׳ 59. וראה עוד: פנקס ק״ק במברג, עמ׳ 1–2; שו״ת ריב״ש, סוף סימן תקי״ז; אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ב ע״ב.

625 16 באפריל 1693.

626 הוראה חמורה זו אינה מצויה בתקנות מקבילות בקהילות אחרות (ראה המקורות המצוינים אצל כהן. לעיל, הערה 138). הוראה זו חזרה ונשנתה בתקנות שניתקנו בשנייטאך בשנים 1710 (עמ׳ 239–240, סעיף כט), 1713 (נספח ד, סעיף ב), 1755 (עמ׳ 290–291); בקהילת אוטנזוס בשנת 1791 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, יט ע״א).

627 שינויים במכסות התשלומים נקבעו בשנים 1713 (נספח ג, סעיף ח. וראה סעיף יט), 1755 (עמ׳ 290, ללא ציון השינוי הקודם).

שאפילו רוב דעות אינם יכולים לפטרו רק אחד יכול לעכבו[628]. אכן אם יסכימו כולם כא' לפטרו מקנסו אזי הרשות בידם לפטרו.

הק' יששכר בערמן סג"ל חפ"ק שנייטך ואגפי' יצ"ו ומצפ' על מדינות אנשבך יצ"ו

להיות שהאלופים הקצינים פ"ו דק' שנייטיך יצ"ו תבעו ליושבי היטין באך מחמ' שהמה חייבים לתת להם מידי שנה בשנה סך איזהו רייכש טאליר כאשר כבר נתנו להם בשנים קדמוניות, אך זה להם שנה שעברו עברו גם המה[629] ולא נתנו להם כלום. בכן עמדו למשפט עמהם, ויושבי ה"ב השיבו מה שהשיבו. בכן ע"פ דעת שני הצדדים וברצונם הטוב עשיתי פשר דבר ביניהם שיושבי היטן באך מחוייבים לשלם על העבר שבעה ר"ט, ועל העתיד מחוייבים ליתן קודם ר"ח תמוז תנ"ד[630] שבעה ר"ט, ועוד שבעה ר"ט קודם ר"ח תמוז תנ"ה[631]. עד כאן עשיתי פשרה מדעת שני צדדים.

גם על זה פקחתי עיני ועשיתי פשרה בין הצדדים מדעת שניהם. באם שיהי' איזהו נח' ולא נמות[632] שמה היטן באך ויושבי ה"ב יודעים שאין ידו משגת ליתן המכס והתכריכים וצרכי קבורה, והיו(!) עד הנה שיושבי ה"ב היו משלחי' המת לק"ק שנייטיך ממש כאשר יצא מבטן אמו ערום ובחוסר כל בלי צרכי הוצאות. בכן עשיתי ג"כ פשרה עד תמוז תנ"ה[633] מהיום, שאם יהי' איזהו נחי' ולא נמות מה"ב ולא ישיג ידו לעשות לו כל צרכו מחוייבים יושבי ק"ק שנייטיך ליתן לסיוע ההוצאות הן למכס הן לתכריכי' שני חלקים ויושבי היטן באך חלק אחד. אמנם בפירש אתמר באם שירחמו עליו יושבי ק"ק שנייטיך ולא יבקשו מאותו עני מאומה אזי גם יושבי היטן באך פטורים מחלקם. וכל זה הנ"ל עשיתי לפי חומר הענין ולצורך שעה עד תמוז תנ"ה כנ"ל. ובפירש אתמר שלא יהי' זה הפשר שום מגרעת זכיותיו מכל א' מהצדדים בשום ענין בעולם הן בענין נתינת המעות שבעה ר"ט הנ"ל הן בענין צרכי הקבורה, באופן שהדין יקוב ההר ביניהם אם המה מחוייבים ליתן ע"פ הדין מידי שנה בשנה וגם לצרכי הקבורה הנ"ל או לא. ובפירש אתמר באם יושבי היטן באך זעלטין דאך משכון[634] ארויז[635] ברענגין מאותו נחי' ולא נמות יהי' מה שיהי' גיהערט שני חלקים לקהל שנייטיך וחלק א' ליושבי היטין באך.

628 הוראה זו, לפיה חייבת להיות הסכמה פה אחד כדי לפטור מן החרם, גם היא אינה מצויה בתקנות קהילות אחרות.

629 מליצה. הם עברו את השנה וכן את התקנה.

630 24 ביוני 1694.

631 14 ביוני 1695.

632 לשון סגי נהור בדבר פטירה. על־פי בראשית מב ג'.

633 14 ביוני — 12 ביולי 1695.

634 המשכון נועד להבטיח תשלום דמי הקבורה.

635 heraus = araus, החוצה.

נעשה היום יום ב׳ ך״ה אדר תיו נון דלית[636] לפ״ק.
נאם הק׳ יששכר בערמן סג״ל חפ״ק שנייטך יצ״ו ומצפ׳ על מדינות אנשבך יצ״ו

אחרי שפקחתי עיני וראיתי בעסקי קהל יצ״ו שהגיע הזמן ועת שיתאספו יחד קהל יצ״ו לחדש התמניות כמשמעות התקנות הכתובים בפנקס הלזה[637], אך ורק שכעת לאו זמן הכושר מכמה טעמים נכונים ואמתים לחדש שום התמניות עד ר״ח אלול תנ״ה[638] הבע״ל. אכן בעבור זה לא יוגרע כחם של התקנות הנ״ל בשום גורע בעולם, רק המה בתקפם ובגבורתם ובכחם כבראשונה, רק לפי תואר ענין ולצורך שעה הרחבתי הזמן הנ״ל. ובפירש אתמר דז ווען זיך הפרנסי׳ מתוועדים זיין ווערין אונט זעלט אחד או שנים יהי׳ מי שיהי׳ בדברי קנטורים וזלזולים יהי׳ מה שיהי׳, ענוש יענוש ככל אשר יושת עליו מפי האב״ד נר״ו. ומכ״ש וק״ו שלא יוכל שום אחד מבני הקהלה יצ״ו לפעור פיו או לסרב נגד האלופים פרנסים ומנהיגים יצ״ו, באמרו ווייל מען ניט מחדש העט גוועזין התמניות בזמן הכתוב בספר הזה ודברים כיוצא בזה, אזי גם האיש או האשה ענוש יענשו כפי אשר יושת עליהם. כי לפי שעה היה זה לטובת הקהל יצ״ו, באשר שעל זה הסכימו כמעט רובם ככולם להרחיב הזמן כנ״ל, ולכן התקנות המה בתקפם ובגבורתם כמאז ומקדם. וכל מי שיעבור על איזהו מהתקנות יהי׳ מה שיהי׳ ענוש יענוש.

גם הסכמנו יחד האלופים הקצינים פ״ו בצירוף תשעה אנשים[639] ובצירוף יושבי אטינסויז יצ״ו שמהיום כשיגבו מעות הרבנות אזי יגבו ששים זהו׳ דהיינו חמשים זהו׳ לאב״ד יצ״ו ועשרה זהו׳ למהר״ר עקיבה בער[640] יצ״ו. ואותן עשרה זהו׳ זאלין ג״כ אויף גיהובן ווערין חמשה זהו׳ על ר״ב וחמשה זהו׳ על ערך. כן יהי׳ וכן יקום מידי שנה בשנה.

נעשה היום יום א׳ ז׳ תשרי תנה[641] ל׳.
הק׳ יששכר בערמן סג״ל חפ״ק שנייטך יצ״ו

[עב ע״א] ב״ה

פקחתי עיני על זה דז ווען איזהו דבר במוסכם על פי רוב הקהל בלייבט, הן אצל ששה אנשים הן אצל תשעה אנשים יהי׳ מה שיהי׳ לא יוכל א׳ יהי׳ מי שיהי׳ או שני׳

636 22 במרס 1694.
637 ראה תקנות ת״ן, סעיף טז (עמ׳ 164–165). וראה שם, סעיפים ז–ח (עמ׳ 160–162).
638 12 באוגוסט 1695.
639 המדובר בשלושת החברים אשר נוספו להרכב הפרנסים והטובים בהנהגת הקהילה. ראה לעיל, עמ׳ 160, סעיף ז.
640 כיהן כמורה צדק בקהילת שנייטאך בשנים 1694–1704(?).
641 27 בספטמבר 1694.

וואש ניט כולם זעלטין מסכים זיין, רק עש זעלט על פי הרוב גבליבן זיין. זוא וועלטין אותן דיא ניט מסכים זיינן מגלה הדבר זיין (או), עובר זיין על הוליך(?) רכיל מגלה סוד[642]. אזי ענש יענש האיש ההוא או האנשי' ההמה הן בהתוועדות או חוץ להתוועדות, היינו פר דען בעל דבר ניט בהתוועדות זאגין, ושלא בהתוועדות כלל ניט מפרסם זיין.

כ"ד היום יום ד' ר"ב חשון תנ"ה[643] לפ"ק.
הק' יששכר בערמן סג"ל חפ"ק שנייטך יצ"ו

היום ליל מש"ק נגהי יום א' ח"י שבט תיו נון ויו[644] לפ"ק התאספו כל הקהל באסיפה לשם שמים וברורו מהם ע"פ הגורל כמשמעות הפנקס הקהל[645] תשעה אנשים, ואותן תשעה אנשי' כתבו כל א' דעתו לשם שמים שבעה אנשים, ואותן שבעה אנשים ברורו פרנסים ומנהיגי הקהלה ותשעה אנשים, ואלו הן.

פ' בער בן יוקל לעיקור פרנס וחבירו פ' בער בן הר"ר זעקיל, כאשר מבואר בפנקס הקהל[646] באופן ובכל הדברים כאשר היו נוהגים ע"ד התמניות שנעשו בשנת ת"ן ע"פ האב"ד ועוד שני דיינים. וכמו כן יתנהגו להבא, ובקנס על מי שעובר על א' מן הדברים המבוארים לעיל בפנקס הקהל כאשר נכתוב שם הכל בביאר הטיב. וכמו כן נעשה פרנס ר' יוסף לעיקר פרנס וחבירו פ' זעליגמן באופן הנ"ל.

דוד לטובי קהל ולגובי — ולגבאים כמ' ליב בן בער סג"ל ז"ל[647]
וואלף לטובי קהל — וכמ' הירש בן פר' יוסף[647]
אברהם א' מתשעה אנשים ולגובה
מרדכי כץ א' מתשעה אנשים
אייזק סג"ל א' מתשעה אנשים

ומה שיהא לכל א' וא' משמרו הלא הכל מבואר הטיב לעיל, הן הנהגות פרנסים העיקורים הן הנהגות הפרנסים הנוספים הן הנהגות תשעה אנשי' יהי' הכל בתקפו ובגבורתו כמבואר לעיל בתקנות הב"ד הנ"ל, כן יהי' וכן יקום. ומשך זמן התמניות הלזה יהא מהיום למז"ט ולברכה והצלחה עד כלות שלשה שנים מהיום יום הנ"ל. ובפירש אתמר באם א' מהמבוררים הנ"ל ניט זעלט צו קהל קומין בעת שהתאספו אזי איז דעתו בטל ומבוטל. אונט דיא דוא יוא קומין לבית הוועד זיינין זאל דעתם וואש

642 משלי יא י"ג.
643 10 בנובמבר 1694.
644 22 בינואר 1696.
645 ראה תקנות ת"ן, סעיף טז (עמ' 164–165).
646 ראה תקנות ת"ן, סעיף ז (עמ' 160–162). וראה להלן, עמ' 177, תיקון לרישום כאן.
647 זה מינויו היחיד לכהונה בקהל.

זיא שליסן יהי׳ מה שיהי׳ ועל איזהו עסק שיהי׳ בכל תוקף ועוז זיין, באופן שאין שום אדם יכול לטעון ולערער עליו רק יהי׳ דברי המערער בטלים ומבוטלים. ככה יהי׳ על כל מי שלא יבוא הן שלא יבא א׳ מהמבוררים הנ״ל או שני׳ או שלשה או ארבעה, רק הפרנס החודש מוז ע״י שמש נאך אים שיקין מתחלה. ועל כל פנים גיהערין המבוררים הנ״ל צו קומין לבית הוועד לפחות ברביעית שנה פעם א׳. ובאם שיעבור רביעית השנה ולא יבוא לבית הוועד אזי כשיבא האב״ד לכאן זאל ער מציע דבריו לפניו זיין, ואז ידין ויורה כפי ראות עיניו ואז למראה עיניו ישפוט.

לעדות ולראי׳ מהנ״ל באתי על החתום יום הנ״ל.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

מה שהוזכר לעיל[648] פרנס בער וחבירו פ׳ בער בר״ז ופרנס ר׳ יוסף וחבירו ר׳ זעליגמן טעה הסופר, וצריך לכתוב פרנס בער וחבירו זעליגמן ופרנס ר׳ יוסף וחבירו פ׳ בער בר״ז, כמו שמוזכר לעיל בפנקס הקהל[649].

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[עב ע״ב] ב״ה

מה שנכתב לעיל בסי׳ יוד[650] שהפ׳ לא יקח מעות מהגובה, ואותו פונק נכתוב בקיצר, ע״כ באתי לפרש וזה הוא. הפ׳ אינו רשאי ליקח מעות מיד השמש כי אם השמש ימסור המעות ליד הגובה וכנ״ל באופן כנ״ל. אכן כך הוא הפירש באם שהגובה אינו בביתו צריך הפ׳ להמתין עליו שני מעת לעת[651] עד שיבא, אכן אם לא יבוא הגובה לביתו בשני מעת לעת אזי יכול הפרנס ליקח המעות מהשמש. ואם יעבור הפ׳ ענש יענש כאשר יושת עליו.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

ח״י שבט תנו[652] לפ״ק

הן היום יום ה׳ ט״ז שבט תנח[653] ל׳ הסכמנו יחד האלופים הקצינים פ״ו בצירוף ט׳ אנשים דז מהיום והלאה זאל קיינר שיקין מפרנסים למקום אמבורג[654] או לשאר מקומות, שצורך שעה יהי׳, אם לא עש זאל מתחלה הקצינים האלופים פ״ו יצ״ו לבית הוועד גין אונ׳ זאל פור גטראגין ווער[דן] לפניהם. ואח״כ זאל עש מיד איין גשריבן

648 לעיל, עמ׳ 176.
649 לעיל, עמ׳ 161.
650 תקנות ת״ן, סעיף י (עמ׳ 163).
651 שתי יממות (ראה גיטין ג ח׳).
652 22 בינואר 1696.
653 ט״ז בשבט, 28 בינואר 1698, חל ביום ג׳ (ולא ביום כמצוין). בשולי הפיסקה הסמוכה צוין התאריך כראוי.
654 מקום מושב השלטונות. וראה לעיל, הערה 230.

ווארן לפנקס הקהל יצ״ו או על צעטיל יהי׳ רשום בכתב אמת. ובאם ניט גנץ קהל היינו פרנסי׳ וטובי׳ זעלין דער היים זיין, אזי ווער נאר דער היים איז מהפרנסים הן א׳ או שנים זאלין זיא דז זעלביג אויף שרייבן.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

בהיות שפ׳ בער בן הר״ז סג״ל לא בא על החתום על אותן שטרות[655] וואש קהל יצ״ו האט זיך מחייב גיווען. היינו חמשה שטרות הנקובים בשמותם, הקצין פ״ו הנדיב הר״ר שמואל אפינהיימר[656], ואב״ד מהר״ר שמשון[657]. השטר של ר״ש אפינהיימר עולה על אלף זהו׳ ריינש, ושטרו של אב״ד מהר״ש עולה על אלף ר״ט. ופ״ו הקצין הנדיב הר״ר מאדיל[658] ובנו הקצין פ״ו כמ׳ אייזק[659], שטרו עולה על ארבע מאות זהו׳ ריינש. ופ״ו הקצין ר״ה הר״ר גבריאל[660] ובנו האלוף כמ׳ וואלף[661], העולה כל א׳ וא׳ על אלף זהו׳. והיינו פ׳ ר״ג שטרו עולה אלף זהו׳ הלוה הוא מכיסו, ובנו כמ׳ וואלף העומד עבור קהלה קדישא (ק״ק) פירטא באשר שהוא גובה שמה עולה ג״כ על אלף זהו׳. ועל אותן שטרות הנזכרים זיניי תשעה אנשים גחתמת[662]. ופ׳ בער בן הר״ז היה מן הראוי ג״כ שיתן ידו עמהם לחתום עליו כשאר מנהיגי הקהלה ובעל ערך, אך מטעם הנ״ל שלא היה בביתו לא בא על החתום. והשטרות כבר נכתבו ונחתמו כתיקונן לכל הלכותיהן. בכן בא פ׳ בער הנ״ל על החתום בפנקס הקהל יצ״ו, ויהי

655 בשנת 1698 הוטל על יהודי שנייטאך תשלום חד פעמי של דמי חסות בסך 8000 זהובים. תמורת זאת זכו באיגרת חסות שתוקפה היה למשך 15 שנה (ראה להלן, עמ׳ 187–188). לצורך פדיית איגרת החסות ניטלו הלוואות המצוינות כאן. פרטים עליהן להלן, עמ׳ 220–223.

656 חצרן, נדבן ושתדלן יהודי בווינה. בשנת 1660 בא להיידלברג (Heidelberg) ושימש כספק ונאמן של הנסיך קארל לודוויק. היה היהודי הראשון שהתיישב בווינה אחר הגירוש בשנת 1670. בשנת 1672 שימש גם כספק לצבא האוסטרי, וניהל את עניני הכספים של הקיסר ליאופולד ה־I. קנה לו שם כ־Kaiserlicher Jude und Oberfaktor. כונה: שמואל היידלברג (וראה להלן, עמ׳ 286). ראה אודותיו M. Grunwald, Samuel Oppenheimer und sein Kreis, Wein 1913.

657 ר׳ שמשון וורטהיימר מונה על־ידי הקיסר ליאופולד ה־I כ״רב מדינת הונגריה״. יהודי חצר בווינה. ניהל את עסקיו של שמואל אופנהיימר בעיר זו. ניהל גם את ענייני הכספים של הקיסרים ליאופולד ה־I, יוסף ה־I וקארל ה־VI. ראה אודותיו D. Kaufmann, Samson Wertheimer, der Oberhoffaktor Landesrabbiner (1658–1724) und seine Kinder, Wien 1888.

658 ר׳ מרדכי מארכס מאדל. יהודי החצר באנסבך. ראה אודותיו כהן, פנקס אנשבך, עמ׳ 470, הערה 71. וראה עוד א. הורביץ, הנושא אשת אחי אמו חרם ומחלוקת בין חכמי אשכנז ופולין, ספר הזכרון לרבי משה סוויפט זצ״ל, עמ׳ עד, פב–פח.

659 אחר פטירת אביו, בשנת 1709, נתמנה אייזק, עם אחיו אליהו, כיהודי חצר. ראה כהן, שם, הערה 76.

660 ר׳ גבריאל פרנקל. מייסד הקלאוז בפיורדא. ראה אודותיו לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 94–96. — ר״ה = ראש הקלאוז.

661 כיהן בפרק זמן זה, כפי שנאמר בסמוך, כגובה בקהילת פיורדא.

662 חתמו.

החתימה זו בכחה ובחזקתה כאלו בא על השטרות בח״י ממש על כל שטר ושטר באפי נפשי׳[663].

לעדות ולראי׳ בא הוא על החתום.

היום יום ה׳ ח״י שבט תי״ו נון חי״ת[664] לפ״ק.

בערלי בן הררז שנאטך

[עג ע״א[665]] ב״ה

הן אמת וצדק שכמ׳ לאזי[666] מחוייב לשלם לקהל יצ״ו שלשים וששה זהו׳ ריינש עבור אייזק עלינגר[667], ומחוייב ליתן מיד שמונה זהו׳ ריינש ועל כל רביעית שנה שלשה ר״ט היינו ארבע זהו׳ שלשים צ״ל.

נעשה היום יום א׳ ך״ד כסליו תנ״ח[668] לפ״ק.

היינו ך״ו זהו׳ מעות ועשרה זהו׳ אן פלעטין[669]. וכמ׳ לאזי וויל פלעטין הלטין. וע״כ מחוייב כמ׳ לאזי מאה פלעטין צו הלטין, אונט זאל כל פעם ט״ו ניין ליגן[670], היינו י״ב וואכין פלעטין אונ׳ ג׳ שבת פלעטין.

כמ׳ לאזי נתן ביום ו׳ עש״ק י״ט שבט תח״ן[671] לפ״ק שמונה זהו׳ ריינש, קבל כמ׳ ואלף ט״ק. איז תוך קרקע מעות קומין, מאחר קהל יצ״ו (אניין) אין[672] קרקע מעות חייב איז.

היום יום ד׳ ר״ח אייר תנ״ט[673] לפ״ק נתן כמ׳ לאזי ארבע זהו׳ ל׳ צ״ל.

מזה המעות האט מען דעם משה בן הרב ז״ל[674] געבן ב׳ זה׳ וחצי, והמותר האט מען לתיקון הקהל גיטאן.

663 בעצמו.

664 30 בינואר 1698.

665 בעמוד זה נותרו רווחים בין קטע לקטע ובעמוד הבא נכתבה בראשו פיסקה אחת בלבד. כנראה נועדו מלכתחילה המקומות הריקים לכתיבת פירוט החזר התשלומים.

666 בשנת 1701 צוין שהוא מרותק למיטתו, ולפיכך יירשמו חובותיו בתשלום מסים (עמ׳ 199).

667 בשנת 1729 נזכר מקום בבית־הכנסת אשר בעבר היה שייך לו (אמת״י, N22a 7, קפב ע״ב).

668 8 בדצמבר 1697.

669 Pletten, פתקים להארחה אצל בעל בית. וראה פנקס אייזנשטאט, עמ׳ 767.

670 hineinlegen = neinlegen , לשים בתוכו.

671 31 בינואר 1698.

672 הסופר כתב קודם לכן, בטעות, ״אניין״. לאחר מכן תיקן וכתב את המלה ״אין״ מעל לשורה, אולם לא מחק את שנכתב בשיבוש.

673 א׳ דר״ח אייר, 29 באפריל 1699.

674 כנראה הכוונה למשה בנו של ר״א ענזלן, רבה הקודם של שנייטאך. ישב בפיורדא, ונודע כבעל חסד (ראה וינברג, עמ׳ 76).

ובו ביום האט מען גחשבנת[675] מיט אים מ׳ פלעטין, זוא איז ס״ה דז ער ריכטיג האט גימכט ס׳ פלעטין[676].

יושבי היטן באך[677] חייבים לשלם מאה זהו׳ על שני זמנים, היינו כל שנה חמשים זהו׳ עם הרוחים על צד התיר כמבואר בתוך כ״י[678].

נעשה היום יום חמשה(!) ט״ז שבט תנח[679] לפ״ק.

ליב בן זעקיל היטן באך[680] מחוייב ליתן לקהל יצ״ו משך ט״ו שנים[681] כל שנה חמשה זהו׳, אונט שאר נתינות מה שמגיע עליו זאל מען אים בארגין על שטר באוה״ב[682]. ובאם שלא יתן תשובה על הנתינות אזי יכריזו אותו באיסור.

יום הנ״ל.

נתן שלשה זהו׳ ביום א׳ י״ז תמוז תס״ז[683], אונ׳ אים אלופי קהל ור שבראכין[684] מהיום אין שנה תמימה בדרך[685] על המותרים[686] נישט צו געבן, רק נתינות שלו כל רביעי׳ שנה הר״ז[687].

לעמילי יתן כל חצי שנה חצי ר״ט משך ט״ו שנים הנ״ל, אונט שאר נתינות ינהגו עמו כנ״ל.

יום הנ״ל.

[עג ע״ב] ב״ה

יושבי פארט מחוייבים ליתן משך ט״ו שנים הנ״ל כל שנה שנים עשר זהו׳, משנת תנ״ח[688] ועד שנת תע״ב[689] ועד בכלל.

יום הנ״ל.

675 נערך חשבון.

676 כלומר, בסיכום החשבון נתברר שלאזי נותר חייב ארבעים (=״מ״) פלעטין. אם כן הוא נתן עד כה בסך הכל (=״ס״ה״) ששים (=״ס״) פלעטין. לעיל נקבע שעליו לתת מאה פלעטין.

677 המדובר בתשלום חלקה של קהילת היטנבאך במימון ההוצאות שנגרמו עקב פדיית איגרת החסות שהועניקה בשנת 1698.

678 כתב־יד זה לא נשתמר בארכיון קהילת שנייטאך.

679 28 בינואר 1698.

680 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.

681 כנראה קשור תשלום זה במימון ההוצאות שנגרמו עקב פדיית איגרת החסות האמורה, שתוקפה היה ל־15 שנה (ראה לעיל, הערה 655).

682 באשר והדר בעלה (ראה גיטין נח ע״ב). כלומר, האשה תביע מראש, קודם לבעלה, הסכמתה למכירה.

683 17 ביולי 1707.

684 versprochen = versbrochen , כלומר הבטיח.

685 bedarf, צריך.

686 = נותרים. כלומר, יתר המסים.

687 ה׳ ריניש זהובים.

688 1698 (מועד כתיבת הדברים היה בחודש ינואר 1698).

689 1713.

[עד ע"א] ב"ה

וזאת לפנים בישראל במקום אשר ישבו שמה עדת ישורון קהל ועדה באם שיהי' ח"ו איזה הזיק[690] ידוע לאחד מבני הקהלה יהי' מי שיהי' ומה שיהי', וכמו כן מי שקנה בית או בנה בית חדש שינוכה לו מסכומו ומערכו, כן הוא המנהג ותיקון בעדת ישורון[691] אך הואיל ולא מצאתי התיקון הנ"ל בתוך התקנות אמרתי לפרש הדברים ועשיתי תקנה זו כמבואר להבא.

וזה הוא, וועז[692] לאחד מבני הקהלה זעלט ח"ו איזהו הזיק ידוע צו קומין, דהיינו גזילה או גניבה ויוכל אותו האיש לברר עד היכן היה מגיע לו ההזיק, אזי כל מה שיברר ינכה לו מערכו. ובפירש אתמר וועז איין חוב זעלט[693] ייאוש וועריז אדר בהמה זעלט פֶּיגירן[694] לא ינוכה לו מערכו, ואם לא יברר ישבע.

וכמו כן באם שיקנה בית אזי כפי מה שישלם[695] במזומנים ינוכה לו מערכו, לְאפוקי וועז ער על זמנים משלם איז דרף[696] מען אים ניט (מֶין[697]) מנכה זיין רק מה שיתן בתשלומין ולא כפי מה שחייב עדיין ליתן.

גם על זה פקחתי עיני אחרי דען הקיומים[698] מאדונינו הדוכס[699] יר"ה לויטין[700] דז מען קיין בת דרף חזקת ישוב געבן בכאן אם לא בידיעת והרמנ'[701] השררה יר"ה, ומאחר כמ' אייזק בר יעקב הלוי וכמ' ישראל בר בנימין הלוי[702] הבן כל א' בתו לכאן געבן, אזו האט ער גברויכט השתדלות אצל השררה יר"ה. בכן ההוצאות וואש אצל השררה יר"ה גיקאשט האט מ' הוצאות השתדלות זייני כמ' אייזק וכמ' איסרל הנ"ל מחוייב להחזיר לקהל יצ"ו, אבר הוצאות ממונות ושאר הוצאות של הפרנסי' ההולכים בעסקי ציבור פטורים המה מליתן[703]. וכמו [כן] ינהגו מכאן והלאה, באם שיזדווג א' את בתו וירצה ליתן לה חזקת ישוב פה אזי ימתין אותו הבעל בית עד כי

690 בהעתק נוסח התקנה שנשלח לקהילת אוטנזוס (אמת"י, Ottensoos GA—S/139.8, [להלן: אוטנזוס]): היזק (וכן להלן).

691 ראה תקנות בענין זה: פנקס — אנשבך, עמ' 491, סימן כד, ושם הערה 209; ברלין, עמ' מז; מנהגי וורמיזא, סימן סד, סעיף ה; תקנות וורמס, עמ' 84, סעיף מו.

692 אוטנזוס: וואן (וכן להלן).

693 שם: זאלטי ח"ו.

694 = להתפגר (הבהמה תמות).

695 אוטנזוס: ששלם.

696 שם: איזט דערפף בעל בהמה.

697 כנראה שיבוש של המלה "מנכה" הכתובה לאחריה.

698 המדובר באיגרת החסות הראשונה שהעניקה בווארייה בשנת 1698.

699 המדובר במקסמיליאן II עמנואל (שלט בשנים 1679–1726).

700 laut = lauten , לפי.

701 רשיון (ברכות נה ע"א).

702 לא כיהן בכהונה בקהילה. נזכר בשנת 1689, בקשר לציון בעלותו על מקום בבית־הכנסת (אמת"י, N 22 a/7, קפ ע"א).

703 ראה תקנות ת"ן, סעיף יג (עמ' 163).

יבואו האלופי׳ פ״ו לאמבורג בלאו הכי, ואז יוכל אותו האיש ג״כ לדבר על לבם שישתדלו עבורו. ואותו האיש ישלם ג״כ כנ״ל ההוצאות השתדלות אצל השררה יר״ה, ולא הוצאות הפרנסי׳ יצ״ו. ומהיום והלאה זאל קיינר קיין חתונה מאכן[704] לבתו אונט חזקת ישוב פר שרייבן בתנאים אחרונים[705], אם לא שישתדל מתחלה אצל השררה יר״ה.

כל אלו התקנות הנ״ל נעשה היום יום ד׳ ך״ה ניסן ת״ס[706] לפ״ק.

חתנה[707] מאכן על מחק וד״ק.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

גם תיבות בתנאים אחרונים בצד רשימה וד״ק.

באופן קנס מאג ער ליגין אף שלא השתדל אב חתנה ניט צו מאכין רק אחר השתדלות.

יום הנ״ל.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[עד ע״ב] ב״ה

העתיק מגוף הכתב אות באות מכתיבת יד הרב המונח מהר״ר ענזיל ז״ל[708] ביום ב׳ ך״ה אדר תנד[709] ל׳.

הממונים על אחוזת הקרקע[710] יהיו השני פרנסים ושני גבאי צדקה בצירוף האב״ד שי׳, וכזה יתנו:

מן ב״ב ח״ו יתנו יורשיו שלשה ר״ט ראש הבית, ומן ערכו מכל מאה זהו׳ יתנו חצי ר״ט.

מן אשה יתנו בעלה או יורשיה א׳ ר״ט וחצי ראש הבית, ומן הערך כערך הבעל.

מן בן או בת בני י״ג שנים ומעלה יתנו אביהם או אמותיהם או יורשיהם א׳ ר״ט ראשי הבית, ומן הערך חצי זהוב מכל מאה זהובים.

מן תינוק או תינוקת בני שלשים יום עד י״ג שנים יתנו אביהם או אימותיהם או יורשיהם א׳ ר״ט ראשי הבית, ומן הערך מכל מאה זהו׳ רביעית ר״ט.

704 המלים ״חתונה מאכן״ נכתבו על גבי מלה קודמת שנמחקה. ראה להלן אישור התיקון.

705 תנאים הנעשים לפני החופה. המלים ״בתנאים אחרונים״ נוספו, בכתב־ידו של רי״ב פרנקל, מחוץ לשורה. ראה להלן אישור התיקון.

706 14 באפריל 1700.

707 מכאן ואילך כתב רי״ב פרנקל בעצמו, עד לחתימת שמו בשנית.

708 ר׳ אשר ענזלן.

709 22 במרס 1694.

710 כלומר, על הקרקע בבית־הקברות.

מן נפל יתן אביו או אמו או יורשיו שלשה ק״ש[711] ראש הבית, ומן הערך מכל מאה חצי רביעית ר״ט.

מכל הנ״ל אין ביד המנהיגים הנ״ל לגרוע מהם. אכן לפי תואר הנעדר שהוא לפעמים כל בניו ובנותיו נשואין, או לפעמים יורשיו מועטין, או לפעמים אין לו כלל נין ונכד רק שארו הקרוב אליו ממשפחתו הוא יורש אותו, או לפעמים היורשים דרים חוץ לקהלתינו, או שאר אומדנא לפי המעמד של היורש אם הוא מטופל בבנים קטנים או רבים — אזי יש כח ביד המנהיגים הנ״ל להוסיף על הדבר הקצוב הנ״ל:

עד שמונה ר״ט אצל איש ואשה.

ועל בן או בת בני י״ג שנה ומעלה רשות בידם להוסיף עד ארבע ר״ט. ועל בן שלשים יום עד בן י״ג שנים רשות בידם להוסיף עד שלשה ר״ט. ועל נפל רשות בידם להוסיף עד א׳ ר״ט.

גם על ב״ב ועל אשתו שאין לו ערך כלל ונראה בעיניהם לפי מעמד האיש ההוא או האשה ההיא שיש ביכולות ליתן יותר מן הראש הבית הנ״ל, אזי רשות בידם להוסיף עד ארבע ר״ט.

אמנם אם יעדר ח״ו איזהו ב״ב ואינו מניח כדי כתובתה של אשתו, דהיינו שש מאות זהו׳ ריינוס לבתולה ושלש מאות לאלמנה[712], יש רשות ביד המנהיגים הנ״ל לגרוע מהדבר הקצוב הנ״ל עד החצי׳ ממה שהיתה ראוי׳ ליתן בשביל בעלה. אבל אם מניח יותר משש מאות זהו׳ ריינס לבתולה ויותר משלש מאות זהו׳ לאלמנה, אעפ״י שעם אותו הסך עדיין אינו מגיע לדמי כתובת ותוספת[713] שיש לה לתבוע מבעלה, אעפ״י כן מחוייבת ליתן עבור בעלה כפי הדבר הקצוב הנ״ל.

הועתק אות באות מגוף התיקן.

נאם אשר ענזלן חונה פה ק״ק שנייטיך

הפרנסי׳ ומנהיגי׳ מצאו וראו והסכימו שלא להוסיף לאותן ב״ב המטופלים בבנים שיתנו הוספה הנ״ל אם ימותו ח״ו בניהם ובנותיהם הפנוים, רק יתנו עבוריהם כפי ערך וראשי הבית כנ״ל, אבל אצל שארי ב״מ[714] הוא כמקדם כנ״ל.

נאם אשר ענזלן הנ״ל

היום יום א׳ ה׳ שבט תן[715] לפ״ק.

כל זה הנ״ל העתקתי אות באות מגוף הכתב של הרב מהר״ע ז״ל ביום הנ״ל. גם היה כתוב שמה: אבל אם יש לבעל בית רק תינוק א׳ אזי רשאי׳ להוסיף. אבל

711 קופשטיק, Kopfstueck. מטבע שערכה 20 צלמר (זהוב הכיל 60 צלמר). נקראה בשם זה מפני שהיה טבוע בה דיוקן ראשו של המלך.

712 שיעורים אלו נקבעו בתקנות שו״ם, בשנת קמ״א (1381). ראה פינקלשטיין, עמ׳ 253. וראה נחלת שבעה, משפטי הכתובה סימן יב, דף לה ע״ב.

713 כלומר, הסכום הנוסף על האמור, בהתאם ליכולת הבעל.

714 בר מינן.

715 15 בינואר 1690.

ביום הנ״ל התוועדו האלופים הקצינים פ״ו יצ״ו ונמנו ורבו לשם שמים ובטלו דבר זה, וכן הסכמתי ונתתי ידי עמהם.

ובכן באתי על החתום יום הנ״ל.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל חפ״ק שנייטך ומצפ׳ על מדינות אנשבך עם הגליל יצ״ו

[עה ע״א] ב״ה

היום יום א׳ ז״ך ניסן תנט[716] ל׳ התאספו כל הקהל באסיפה שהיא לשם שמים ועלה על פי הגורל תשעה אנשים כמשמעות הפנקס[717], ואותן תשעה אנשים בררו שבעה אנשים, והשבעה אנשים תקעו כפם בפ״מ לשם שד״א להגאון אב״ד נרו ונתנו דעתם לשם שמים. בכן יצא עפ״י רוב דעות בער בן יעקב לפרנס וזעליגמן בן ליב לפרנס, ור׳ יוסף לטובי קהל אמנם יקרא בשמו כבראשונה בשם פרנס אבל דינו וכחו לא יהי׳ רק כמו טובי קהל, ודוד לטובי קהל וכמ׳ וואלף לט״ק, וכמ׳ אברהם לוי וכמ׳ מרדכי כץ וכמ׳ אייזק ב״י וכמ׳ שמעון[718] לתשעה אנשים. ובפירש אתמר באם עש זעלט קומין לרוב הדעות זאלין ע״י[719] תשעה אנשי׳ זיין ולא ע״י הפרנסי׳ וטובי׳ לבד, ושני פרנסי׳ יהיו כל א׳ מידי חודש בחדשו אונט זאלן כח הבין כמשמעות הפנקס הנ״ל[720]. וכל מה שנכתוב בפנקס דזין מקדם ששה אנשי׳ מַכט הבין זאלין עכשיו חמשה אנשי׳ מכט הבן[721], ותשעה אנשים הבין כח כמקדם. ובאם שיצטרכו איזהו השתדלות אזי זאלין שני פרנסי׳ הנ״ל מחוייב (צו) זיין צו רייטין[722] כמשמעות הפנקס. ובאם ח״ו א׳ מהפרנסי׳ ניט זעלט קעני רייטין אזי זאל ר׳ יוסף מחוייב (צו) זיין צו רייטין במקומו לעסק השתדלות. ולמען יודע[723] דור אחרון בנים אשר יולדו להיות למשמרת באו השבעה אנשים על החתום אותן המבוררים לדבר זה ע״פ התשעה אנשי׳.

נאם יששכר בר יעקב הלוי ז״ל

ונאם ראובן בר יודא ז״ל[724]

ונאם אברהם בן החבר ר׳ משה הלוי זצ״ל

716 26 באפריל 1699.

717 ראה תקנות ת״ן, סעיף טז (עמ׳ 164–165).

718 שמעון בן יוסף. כאן מינויו הראשון. בשנת 1702 נבחר כגבאי קרקע (עמ׳ 186). נזכר בכך באחרונה בשנת 1722 (עמ׳ 264). בשנת 1705 היה טוב קהל (עמ׳ 201). החזיק בכך עד שנת 1710, בה מונה כפרנס (עמ׳ 235). נזכר באחרונה בכהונה זו בשנת 1736 (אמת״י, Schnaittach, GA—S/135.16).

719 המלה נכתבה מעל לשורה.

720 ראה תקנות ת״ן, סעיף ז (עמ׳ 160–162). לסעיף זה מכוונות גם ההפניות להלן.

721 כלומר, עד עתה נבחרו ארבעה פרנסים ושני טובים, בסה״כ ששה אנשים. עתה נבחרו שלושה פרנסים ושני טובים, בסה״כ חמשה אנשים.

722 לרכב על סוסים אל השלטונות. וראה להלן, עמ׳ 213–214.

723 צ״ל: ידעו. ראה תהלים עח ו׳.

724 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.

נאם מרדכי בר אברהם כ״ץ ז״ל
נאם יצחק בר יעקב הלוי ז״ל[724]
נאם בנימן בר יעקב הלוי ז״ל
נאם שמעון בר יוסף משה ז״ל

כל זה הנ״ל נעשה באנפאי בכל תוקף ועוז ומשמעות הפנקס הלזה, ונעשה על שלשה שנים מיום הנ״ל. וגם נעשה ביום ההוא ערך חדש על ג׳ שנים היינו עד ר״ח אייר תס״ב[725] הבע״ל אי״ה, והערך צעטיל מונח בפנקס הלזה[726]. בכן לאשר ולקיים את כל הנ״ל באתי על החתום.

יום הנ״ל.
הק׳ יששכר בערמן סג״ל

הן היום באתי לכאן ק״ק שנייטך ועשיתי ערך חדש על פי השמאים כנהוג על משך זמן שלשה שנים. ומחמת התחדשות ההתמניות ראיתי שאין הזמן גורם להתחדש ההתמניות מחמת איזה טעמים, הנימוקים עמדי ואינו מן הצורך להעלות הכל בכתב באר היטב. בכן מעתה ומעכשיו יהא ההתמניות הראשון של האלופים תשעה אנשים במקומה עומדת, עד כי בא יבוא היום ויהא הזמן ועת מסכים עמדי להתחדש ההתמניות אי״ה.

גם זאת נרשם בה בכתב אמת שהגבאים הצדיקים[727] יהיו האלופים התורני כהר״ר שמשון[728] והאלוף כמר זעקל (אברהם)[729] יצ״ו בן האלוף כמר מרדכי כץ. ויהא הקלפי של מעות צדקה משך שנה ומחצה ביד האלוף הר״ר שמשון הנ״ל, ואח״כ משך שנה [ו]מחצה ביד האלוף כמר אברהם הנ״ל וכן יחזור חלילה. כל פעם איין אטלכר[730] חצי שנה הקלפי בידו הלטן זאלי והעניים אב פרטיגן[731], והגבאי יתן לעניים כאות נפשו מה שירצה. אכן לפעמים הכח והרשות ביד הפרנס חדש אהן צו בפעלן להוסיף דבר מה לאיזה עני הגון לפי חומר הענין, כשיש בידו כתב ראיי׳ מרבני׳ אשכנז שהוא עני הגון. אכן אם יש עמו צד קרב׳[732] אין בידו הכח והרשות כנ״ל אהן צו בפעלן. גם אתמר דמחמת קנס בבה״כ הדבר עומד על מעמדו ואיתנו הראשון[733].

725 29 באפריל 1702.
726 רשימת הערכת הרכוש לא נשתמרה בפנקס.
727 כינוי לגבאי צדקה.
728 שמשון סג״ל. זו התמנותו הראשונה בקהילה. חזר ומונה לכהונה זו בשנת 1711 (עמ׳ 214). בשנת 1713 מונה כגובה (נספח ג, סעיף א).
729 הסופר הוסיף בטעות, בשולי הגליון, את השם: אברהם, אשר היה אחיו של זעקל (ראה אודותיו להלן, עמ׳ 223, הערה 164).
730 etlicher, כל אחד ואחד. כלומר, כל אחד מגבאי הצדקה.
731 abfertigen. כלומר, לסדר את ענייניהם של העניים.
732 כלומר. אם פרנס החודש הינו קרוב משפחה של העני.
733 ראה לעיל, עמ׳ 173.

נעשה היום יום א׳ ט״ו אלול תס״ד[734] ל׳.
הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[עה ע״ב] ב״ה

אתן עדי ויוצדקו מילי דברי יושר ואמת איך שבאתי לכאן ק״ק שנייטיך לפקח על עסקי קהל יצ״ו. בכן ע״פ שמאים כשרים נעשה מחדש ערך למז״ט יוסיף ה׳ עליהם אלף פעמים ככה בלי ערכה. והערך צעטיל מונח בפנקס הלזה[735]. והערך נעשה ע״ג שנים מהיום יום ב׳ ך״ג אייר תס״ב[736] עד אייר תיו סמך ה״א[737] לפ״ק.

ומחמת התחדשות התמניות פקחתי עיני שבעת הזאת אינו מן הצורך לחדש התמניות, רק אותן תשעה אנשים שהיו עד עתה המה בתקפם ובגבורתם כמו שהיו עד היום הזה. אכן לקרקעות גבאים נבחרו מחדש האלוף כמ׳ וואלף ט״ק סג״ל והאלוף כמ׳ שמעון יצ״ו.

ומחמת שהי׳[738]: דז דער שהי׳ האט עד הנה קורא לתורה גיווען מי שהיה רוצה לקראת, אונט איז ניט כסדר גנגין[739] וויא מען פלעגט קורא בתורה זיין כסדר. פסקתי בכל ימי החול ור״ח וחנוכה וח״ה הרשות ביד בעל השהי׳ לקראת בתורה מי שהוא רוצה. אכן בשבת וי״ט זאל הבעל שהי׳ ניט אויז דען סדר גֵין, רק וויא דער חזן זגין וורט אן וועם דז עש הַלְטַ[740] דעם זעלבן איז הבעל שהי׳ מחוייב אויף צו רופין לאזין.

ומחמת הפרוכת וְטַסין[741] זאל בגורל רויזן נעמין פלעטין[742] ווערין, ועל פי הגורל אשר יצא ראשונה זאל אויף גיהנגן[743] ווערין.

נעשה היום יום ד׳ ך״ו אייר תסב[744].
הק׳ יששכר בערמן סג״ל

734 14 בספטמבר 1704.
735 ראה לעיל, הערה 726.
736 כ״ג באייר תס״ב, 21 במאי 1702, חל ביום א׳ (ולא ביום ב׳ כמצוין). להלן נכתב תאריך שונה.
737 אפריל — מאי 1705.
738 = בעל סגן (כלשון המשנה יומא לז ע״א). הממונה על חלוקת העליות לתורה ועמד ליד הקורא בתורה. בכל חודש התחלף בעל סגן. וראה הבהרה בשנת 1706 לתקנה זו, להלן, עמ׳ 209. בתקנות הקהילות נכללו פרטים שונים בדבר בעל סגן, ראה: פנקס אייזנשטאט, סימן 152; תקנות בוסקוביץ, סימן כב; תקנות והנהגות בית־הכנסת בקהילת ברלין, קרית ספר, סא (תשמ״ג), עמ׳ 557, א, סימנים יג, כו; מנהגים דק״ק וורמיישא, סימנים יז, יט, כ, לה, קכז, רכג; וורמס, עמ׳ 82, סעיף טו. עמ׳ 148, סעיף כ; תמ״מ, סימן תקכז; פנקס צירנדורף, עמ׳ 70. וראה רי״ח בכרך, מקור חיים, ב, סימן קמא, סעיף ד.
739 gegangen= gangen , הלך.
740 an wem es halt (= haelt), כלומר מי שהגיע תורו.
741 הפרוכת שתולין על ארון הקודש, וטסין — כלי קודש שתולים על ספר תורה.
742 המדובר בפתקים הנושאים שמות האנשים אשר הקדישו לבית־הכנסת פרוכות וטסין.
743 gehaengt = gehangen, יהא תלוי.
744 24 במאי 1702.

ובדבר שטענו קצת אנשים מהאלופים תשעה אנשים אחרי שכבר הוא תיקן ישן נושן[745] אצלינו דז ווען בעל בית אחד נדן גיט[746] לבנו או לבתו או׳ הזוג בלייבן כאן קהלתינו יצ״ו, זוא איז הזוג פטור מנתינת מסים שאינן דבר שבקדושה חצי שנה מיד אחר החתונה ושאר מסים פטורים המה שנה תמימה. אכן דרף קיינר ניקש אבציהן מערכו כל זמן הזוג ניקש אויז גיט היינו לדבר שבקדושה דרף קיינר מערכו אב ציהן עד אחר חצי שנה מזמן חתנותו (!), ומשאר מסים עד אחר כלות שנה תמימה מזמן חתנותו. כל זה הוא תיקן ישן. וא״כ הוא למה זה ועל מה זה ווען מען ערך חדש מכט, אונט הזמן מאותו זוג איז עדיין תוך שנה ראשונה, זוא גיט הזוג דאך נישט לקהל בשביל שנה ראשונה כתיקן הנ״ל, או׳ הבעל בית ציהט [אב] הנדן שלו מה שנתן לנדן בנו או לבתו. נמצא האט קהל הפסד משני צדדים, הזוג גיט נישט אויז ובעל הבית ציהט(ן) אב. והשיבו קצת בעלי בתים שכך נהגו כל ימיהם עד עכשיו, ולכן עשו גם המה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

בכן דרשתי וחקרתי הטיב בעסק ושאלתי את רוב הקהל, ולא היה א׳ מהם שזכר הדבר דז מען הערך גימכט זעלט הבין דז אש העט אב גיצוגין מערכו כאשר עשו עכשיו. על כן שקלתי וטריתי הדבר בעיון רב. ואחר העיון הואיל ולא מצאתי סמך לדבר זה בשום פוסק עשיתי לפי שכלי ותואר הענין, שסך הנדן מה שיתנו לבניהם קנינן הבעלי בתים ניט אבציהן עד אחר הזמנים, היינו אחר חצי שנה מדבר שבקדושה ואחר שנה משאר מסים. אבל שאר הוצאות כגון מלבושים וכיוצא בזה יכול לנכות מערכו, אף קודם כלות הזמני׳ הנ״ל.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל
ד״ו אייר תס״ב.

[עו ע״ב[747]] היום יום ב׳ ז׳ איר תי״ו סמ״ך[748] לפ״ק הבין חמשה אנשים[749] יצו רויז גיצוגין כל הרעסטנטן עד היום הזה.

[עח ע״א] ב״ה

עיני פקיחא היה על יושבי ק״ק שנייטיך יצ״ו ואטינזוס יצ״ו על דבר חדשים מקרוב באו דז אדונינו הדוכס הגדול אקפד״ל[750] יר״ה הרוטין בערג אויז צַלין טוט[751],

745 ראה לעיל, עמ׳ 171.
746 gibt = git, נותן.
747 בראש העמוד העתיק הסופר מקצת מתקנות בית־העלמין הכתובות לעיל, עמ׳ 182–184. חדל בכך, כנראה, כאשר חש בכפילות, וסימן קווים על הנכתב.
748 26 באפריל 1700. רישום זה מתייחס, כנראה, לגביית חובות שהוטלו על בני הקהילה לצורך פדיית איגרת החסות בשנת 1698. ראה להלן, עמ׳ 187–195.
749 חמשה אנשים היו ממונים על גביית הכספים האמורים. ראה להלן, עמ׳ 192.
750 אדונינו קורפירסט דורכלויכט Churfuerst Durchlaucht. המדובר במקסמיליאן II עמנואל.
751 בשנת 1662 קנתה בווארייה את המחוז מהגאן־ערבן אשר ישבו ברוטנברג. בעת הקנייה שילמה

ולבעבור זה נתגלגל עליהם שיתנו סך שמונת אלפים זהו׳ ריינש כל זהו׳ לט״ו פץ[752] מלבד ההוצאות שעולה ג״כ לסך מה. וכפי השעה שדחוקה להם לא היו יכולים ליתן הכסף בגבורת הדו״ד[753] מאמתחותיהם ומצרור כספם, והיה להם עיקר הדו״ד לתשועה מה שלקחו בתורת הלואה מאיזהו מלוים כמבואר בתוך השטרי חובות שלהם, וגם נכתב בפנקס הזה דף צ״א[754] הכל ביאר הטיב. ועם כל זה לא היו מספיקין לגומרה לסך הנ״ל, עד שגם המה הוצרכו להביא משלהם לתשלם[755] כל סך הנ״ל כי רב הוא. בכן דרשתי וחקרתי ובדקתי עד מקום שידי מגעת, ואי אפשר להעמיד הדברים הכל על דין תורה מכמה טעמים נכונים וישרים. ע״כ פסקתי קצת מהם ע״פ הדין ודת תורתינו הקדושה, וקצת ע״פ הפשרה שהיא קרוב לדין כפי אשר יורני מן השמים, וזה יצא ראשונה.

אלף ר״ט זאל מען אויף הֵיבן לע״ע דרך הלואה, ולכן יתנו שני שלישים על ערך ושליש א׳ על ר״ב, אונט וויא הצעטיל בעצם היום הזה אויז גשלאגין[756] וועדט כזה יתנו כל א׳ וא׳.

וכמו כן אם יגבו עוד לצורך תשלומין ההלואות כנ״ל יגבו ג״כ באופן כנ״ל, אכן זאל קיינים קיין זכויות בזה גינומן זיין.

ואחרי אלז מען ביקומט מהשררה יר״ה נגד דיא ח׳ אלפים מה שיתנו לע״ע חסד וחריות וקיומים על ט״ו שנים דז מען פטור זאל זיין מכל מסים וגלגולות וארנוניות, אונ׳ דיא מסים וגלגלות וארנוניות זייני מקצת נגבה גיוואריין הכל על ר״ב ומקצת הכל על ערך ומקצת ב׳ שלישי׳ על ר״ב. בכן וועז מען זעלט עכשיו אויף הֵיבין דיא ח׳ אלפים על שני שלישים לערך ושליש א׳ לר״ב לקתה שורת הדין. משום זה פקחתי עיני רק דרך הלואה לפי שעה דער מלוה צו זיין כדי שלא יוגרע כוחם של בעלי הערך, אונט מוז לכל א׳ ווידרום ביצלט וועדן אי״ה כמבואר להבא. ואחרי מען מוז טרם כל בטרכטין וויא מען דיא לייט[757] ווידרום ביצלין קעני לכל אחד ואחד לזמן המוגבל.

רק מחצית הסכום, ואת היתרה בשנת 1698. יהודי המחוז נדרשו להמציא, לצורך זה, לקורפירסט את הסכום המפורט להלן. תמורת זאת זכו באיגרת חסות שתוקפה היה ל־15 שנה. במשך תקופה זו שוחררו מתשלום מסים.

752 Batzen. מטבע של כסף, ערכה 4 צלמר, שהם 16 פפניג. זהוב מכיל 60 צלמר. מכאן שהפ״ץ הינו 1/15 מזהוב (כך הוא החישוב בשו״ת חוט השני, סימן צז).

753 בגבורת — גרמניסם: kraft, מכח. הדו״ד = הדין ודברים. משמעות אפשרית של הנאמר: היהודים קיימו דיונים ביניהם בדבר דרכי מימון המס שהוטל עליהם לפרעו בבת אחת. לא עלה בידם לגייס את הסכום הדרוש, והם נאלצו, כנאמר בסמוך, ליטול הלוואות. פעולה זו היוותה נושא מרכזי (״עיקר״) בדיונים האמורים.

754 להלן, עמ׳ 220–223. וראה לעיל, עמ׳ 178–179.

755 = לתשלום.

756 = אנצושלאגן. ראה לעיל, הערה 49.

757 Leute = Leit, אנשים.

בכך איז מען דאך לפחות מחוייב אויף צו הֵיבין תמידין כסדרן וואש מען האט פֿלעגין[758] לשרה יר״ה צו געבן מידי שנה בשנה.

ואלו הן הגביות וואש מען האט פלעגין אויף צו היבן, אונט וויא מען זיא האט אויף גיהובן. נכט מעות[759] מ׳ זהו׳ כל שנה איז נגבה גיוועזין על פי הערך. ראנוועלט[760] ך״ב זהו׳ וחצי הכל על ר״ב. שטייאר[761] ק״ך זהו׳ הכל על ערך. שוץ געלט[762] כל א׳ י״ב זהו׳. מיכלש צינז[763] ואפפיר גולדן[764] ואווזא[765] ד׳ זהו׳, וקצת בעלי בתים פחות ה׳ צ״ל, וקצת בעלי בתים נאך וויניגר איזהו צ״ל.

לכן ועל כן זאל מען זאלכיש מעות בכל זמן אויף הֵיבן וויא מען האט פלעגין

758 gepflegt = pflegen, נהגו.

759 Nachtgeld, היטל בעבור לינת לילה. תחילה היה על יהודי מן החוץ לשלם לצורך לינת לילה במחוז סך 7½ צלמר (אמת״י, אינ. (23) 3221). במרוצת הזמן הומר בתשלום קבוע. בספר תשלומים מהמאה השבע־עשרה נכלל מס זה (עמ׳ 331). בשנת 1655 נכלל ברשימת מסים (נספח ב). שיעורו היה 40 זהובים בשנים 1681 (אמת״י, אינ. (25) 3221), 1682 (ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 1515), 1686 (וינברג, עמ׳ 64), 1698 (כנאמר כאן), 1764 (עמ׳ 269 ; אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3).

760 Ranfeltgeld = Reinfalgeld, היטל בעבור זכות סחר ביין. בראשונה היה על היהודים לתת מידה של יין. כך צוין בשנת 1579. במאה השבע־עשרה הומרה הנתינה בתשלום. בכנס של הגאן־ערבן, בשנת 1630, שילמו היהודים, לפקידים שונים, 41 זהובים (וינברג, עמ׳ 30–31). בשנת 1655 צוינה שיטת גביית המס (נספח ב). בשנת 1663 נמנעו היהודים לשלם היטל זה, בטענם שנתנוהו בעבר מרצונם הטוב, אך בית־המשפט חייבם, בשנת 1668, לשלמו (וינברג, שם). באיגרת חסות, שהוענקה בשנת 1679, הוקל מעליהם עול המס, בהתחשב במצבם הכלכלי (שם, עמ׳ 64). שיעור המס בסך 22½ זהובים נזכר בשנים 1682 (ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 1515), 1686 (וינברג, שם), 1698 (כנאמר כאן), 1764 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3).

761 Steuer, הכוונה לארנונה. בשנת 1665 התקיים דיון בדבר תשלום היטל זה. ראה להלן, עמ׳ 283, סעיף יג. בשנת 1698 צוין ששיעורו זה מכבר, הינו 80 זהובים, ראה להלן, עמ׳ 211. בשנת 1764 היה שיעורו 120 זהובים (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3).

762 Schutzgeld, דמי חסות. ראה אודותיו לעיל, מבוא, פרק ב, עמ׳ 8, הערה 15.

763 מס שנתי שהיה על חוכרי נכסים דלא ניידי לשלמו לבעלים ביום של הקדוש הנוצרי Michael, שחל ב־29 בספטמבר. נותר רישום של מס זה בשנייטאך משנת 1543 (זאת הודיעני מר פריש מארכיון אמברג, במכתבו מיום 29 באפריל 1990).

764 Opfergulden, זהוב הקרבן. כל יהודי נדרש לשלמו מידי שנה לממשל הגאן־ערבן (נספח א, מסמך כז). וראה: I. Kracauer, Die Geschichte der Juden in Frankfurt a.M, I, p. 29 ; י׳ ריבקינד, יידישע געלט, עמ׳ 27, 143. שיעורו היה זהוב אחד ועשרים צלמר (וינברג, עמ׳ 31). היטל זה נזכר בשנת 1505 (שם, עמ׳ 3). לימים היה למס כללי שהוטל על הקהילה. שיעורו בסך 36 זהובים נזכר בשנים 1682 (ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 1515), 1686 (וינברג, עמ׳ 64). שמו של ההיטל הושאל מתשלום שהיה קיים בכנסיה.

765 Gemaestete Gaense. מידי שנה היה על כל יהודי לתת לפקידים שעמדו בראש הגאן־ערבן אווז מפוטם (נספח א, מסמך כז). נתינה זו נזכרת בשנים 1505, 1577–1585 (וינברג, עמ׳ 2–3, 5). לימים הומרה הנתינה בתשלום. שיעורו בסך 20¼ זהובים צוין בשנים 1682 (ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 1515), 1686 (וינברג, עמ׳ 64). היטל זה נזכר בשנים 1706 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.12), 1764 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.3).

מקדם אויף צו היבן כל אחד ואחד לזמנו זאל במשך ט״ו שנים אלו ווידר אזו אויף גיהובן, כל א׳ וא׳ בזמנו.

ואלו הן הזמנים[766]. כל ליכט מעס[767] לזמניהם האט מען אויף גיהובן ארבעים זהו׳ נכט געלט הכל על ערך. כל מַרטיני[768] האט מען אויף גיהובן רַאנוועלט ך״ב זהו׳ וחצי הכל על ר״ב. ק״ך זהו׳ שטייאר על ערך זמט בתים אושגשלגין חצי׳ יקוב׳[769] וחצי׳ ליכט מעס.

שוץ מעות י״ב זהו׳, וגם מיכל צינז ואפפיר גולדן ואווזא ד׳ זהו׳, איז חצי׳ וואלבורג[770] וחצי׳ מיכעלי, זאלין זעלכי געלטיר ווידר אום כל שנה ושנה אויף גיהובן ווארין לזמניהם כנ״ל. אונ׳ החמשה האנשים המבוארים להבא[771] זאלין כל פעם הסך בזמניהם אויז שלאגין, אונ׳ לאזין המעות גובה זיין אונט זאלין צו זַמין לִיגן המעות כמבואר להבא, כדי מען מיט דיזין געלטיר צַלין קאן החובות שהלוה להם. וככה ינהגו כל הימים, כדי[772] משך זמן זיא דיא חובות אי״ה צַלין קאני.

[עח ע״ב[773]] ואח״כ כשפרעו איר׳ החובות שלהם[774] זאל מען דאך בכל פעם לאותו זמן כנ״ל גובה זיין הגביות, בכל פעם לכלות שנה זאל מען לכל א׳ מב״ב דיא היום הזה אהער[775] מלוה זייני לכל א׳ לפי ערך הלואה והנתינה שנתן לאלף ר״ט הכל ווידרום צלין[776] אי״ה. אונ׳ וואש מאן ברויכט לשנה חדשה וכדומה לזה זאל מאן אויש שלאגין כמו מקדם, מלבד כל הנ״ל.

וכן באם זעלט מהצורך זיין עוד סך מה אויז צו שלגין לסיועת פרעון חובות הנ״ל, זאל ג״כ זוא אויז גשלגין ווערין בתורת הלואה ועל שני שלישי׳ על ערך ושליש על ר״ב. אונט זאל הכל ווידר[777] ביצלט ווערין אי״ה וועז מען כל שנה אויז שלאגין טוט נתינות ומסים הנ״ל וויא מען מקדם לשררה יר״ה געבן האט כנ״ל, כדי מען צַלין קאן דיא ב״ב כנ״ל אונ׳ לכל א׳ וא׳ כפי ערכו ווידרום ערשטַטין, ולפי המעות ער אויזגעבן האט אים ווידר צלין.

ומשום זה זאל מען כל א׳ וא׳ מבעלי הבתים געבן כ״ר וואש כל א׳ אויש גיבט הן

766 להלן מועדים אשר היו מקובלים לתשלום מסים.

767 Lichtmess. חל ב־2 בפברואר. ביום זה אספו כסף בעבור נרות בהם ישתמשו בכנסיה בשנה החדשה.

768 Martini. יום קדוש נוצרי. חל ב־11 בנובמבר.

769 Jakob Ap.. יום קדוש נוצרי. חל ב־25 ביולי.

770 Walpurgis = Walburg. יום קדושה נוצריה. חל ב־30 באפריל.

771 ראה להלן, עמ׳ 193. חמשה אנשים היו ממונים על גביית הכספים במועדים הנקובים.

772 המלה נכתבה מעל לשורה.

773 בראש עמוד זה, וכן בדף עט ע״א–ע״ב, כתוב: ב״ה.

774 למעשה נכתבה מלה זו קודם לכן בגרמנית („אירה").

775 hierher = aher, לכאן.

776 widerum zahlen, לשלם בחזרה. כלומר, הקהילה תחזיר את הכספים שקיבלה בהלוואה מבעלי הבתים.

777 widerum = wider, וראה בהערה הקודמת.

לנתינה האלף ר״ט או לשאר נתינת׳דיא (דוא) זעלטן דרך הלואה אויף גיהובן ווערין, כדי אותו ב״ב קאן תובע זיין מעות זיין וואש ער האט אויזגעבן. ובפירש אתמר ועלכש כ״י זאל כח הבין ככל שטרי חובות הכשרין דנהיגן בישראל העשויין ככל תחז״ל עם כל דיני נאמנות בעולם, כאלו נכתבו בכל לשנא שופרא דשטרי בעולם.

ואם ח״ו יהא נעדר א׳ מב״ב של קהל שנייטיך או א״ז מאותן הנותנים מעות בתורת הלואה כנ״ל, ניט אליינט[778] יורשיו אחריו ניט דרפין צלין העלפין להבא חובות הבאות מחמת עסק זה כי פטורים ומסולקים המה מכל החובות הנ״ל[779], רק אפילו וואש דער זעלביג ב״ב הנעדר דער געבן האט דרך הלואה כנ״ל זאלין יורשיו אחריו ג״כ גניסן אונט מוז ביצלט ווערין עד פרוטה אחרונה. באופן ווען מען כל שנה צאלין טוט דיא אנדרין בעלי בתים בקהל כנ״ל כל אחד לפי ערכו, זאל מען ליורשיו אחריו ג״כ צלין לפי ערכם וואש מען זיא חייב[780] איז. דען זעלכש מעות איז ניט וויא אנדרי נתינות אלש מען פלעגט גובה צו[781] זיין לצרכי קהל יצ״ו, רק המעות ברויכט מען דז מען לאדונינו איר[782] ק״פ ד״ל יר״ה אן נויז גיט סך כנ״ל, אונט דערנט וועגין גיט מען (איוש) [אויש], כדי מען זאל אב זיצין[783] אי״ה עד ט״ו שני׳. בכן מן הראוי הנעדר ח״ו פטור איז מיום הנעדר, אונ׳ וואש ער ניט אב גיגעבן איז מוז מען אבצאלן.

וכמו כן וועז אי״ה זעלטין ב״ב אין דער קהלה שנייטיך וא״ז קומין צו וואנין מהיום הזה, איז דאך מן הראוי אותן בעלי בתים זאלין נ[י]כט בחנם זיצין משך ט״ו שני׳ הנ״ל. בכן איז גימכט ווארדן דיא בעלי בתים מהיום קומין לקהלה שנייטיך וא״ז[781] מוזין ג״כ כל א׳ געבן זיין שוץ מעות י״ב זהו׳ כל פעם דיא חצי׳ וועז אנדרי בעלי בתים געבן[784], וויא אך[785] דיא ד׳ זהו׳ מיכלש צינז ואפפיר געלט אונ׳ אווזא כשאר בעלי בתים. ואותו מעות זאל קומן לשאר המעות לפרעון חובות וגם לפרעון הב״ב אשר נותנים המעות ע״ד הלואה סך אלף ר״ט הנ״ל, וכמו כן זאלין זיא געבן אותן ב״ב דיא זוא צו קומין לדור שם שאר נתינות כגון נכט געלט ורַאנווועלט, וכיוצא בזה כל הנתינות וואש הבעלי בתים הבין עד הנה געבן מוזין מוז אותו ב״ב חדש ג״כ געבן. משפט א׳ לכולם.

778 allein = alleint, בלבד.

779 משמעות הדברים: אם ימות בעל בית אשר הילווה כספים, יהיו בניו פטורים מלשלם חובות אשר ייגרמו עקב ההלוואות שנטלה הקהילה (״עסק זה״) — חלקן בריבית — על סמך הכספים אשר הקהילה חייבת לאב.

780 כלומר, שחייבים להם, למלווים.

781 המלה נכתבה מעל לשורה.

782 צ״ל: אונזר. ראה לעיל, עמ׳ 187, הערה 750.

783 absetzen, לנכות.

784 המלה נכתבה מעל לשורה. פירוש: בעלי־בתים חדשים ישלמו דמי חסות בשני תשלומים שווים, כפי שנקבע לבני הקהילות. ראה לעיל, עמ׳ 190.

785 = אוך, auch, גם.

אכן הבעל הבית החדש זאל פטור זיין שנה ראשונה אחר החתונה, כאשר היה מאז ומקדם[786].

וכמו כן יהי׳ וועג ב״ב חדש זעלט קומין לא״ז זאל ער ג״כ געבן שוץ מעות וואש שאר ב״ב א״ז געבן.

[עט ע״א] ואחרי שיהי׳ דבר למשמרת כמה אשר נתן כל ב״ב בק״ק שנייטיך ובא״ז שוץ מעות, זוא מוז מען כתב מאדונינו השררה יר״ה נעמין ויכתב בפנקס הקהל יצ״ו, כדי מען ווישין קאן וואש כל א׳ וא׳ לשנה געבן האט.

גם וואש מען מרבים שתו לימא[787], מנחי׳ ולא נמות פֿון בר מינן מוז געבן עד הנה לאדונינו השררה יר״ה, זוא איז מען דיא ט״ו שנים ג״כ פטור מליתן להשררה יר״ה אזי איז מען אזו פיל לקהל יצ״ו מחוייב צו ליוורין[788].

וכדי אלש דיא געלטיר[789] כל פעם זאלין רויז גטריבן[790] ווערין בזמנו כנ״ל, ומה גם ווייל מען דיא געלטיר ניט תכף ברוכט בשעת נתינה זונדרן כל פעם לזמן פרעון חובות, אונט וועג מען ניט גובה זעלט זיין דיא געלטיר עד לסוף שנה קומט צו פיל צו אננדר, אונט ווער דעם ב״ב שוועד אן קומין דז ער זאל הכל ביחד אויז געבן. ומשום זה לטובת הבעלי בתים שלא יכבד עליו (!) המשא עשיתי הדבר הזה דז מען זאל גובה זיין כפי הזמנים שנגבו עד הנה להשררה יר״ה כן גם (גם) המה.

ועל כן בררתי אלו חמשה אנשים המבוארים להבא, ואותן חמשה אנשים זאלין גיזעצט[791] זיין דיא געלטיר גובה צו זיין. וכל מי שלא יתן מה שמגיע על חלקו תוך חודש ימים מהזמן הגביה דש מען הצעטיל מכין מעכט אזי הרשות נתונה להכריזו באיסור. ובאם ער זאלט באיסור פר בלייבן יותר מזמן המבואר בפנקס הקהל אזי ינהגו עמו כמבואר שם[792] הכל באר הטיב. אונ׳[793] דיא חמשה אנשים[794] זאלין קיינם נושא פנים זיין בקנס גדול, רק המעות ארויש צו טרייבן קיינים ניט צו פר שהנה[795], ואם יעבור אחד יוקנס בקנס ששה ר״ט.

786 ראה לעיל, הערה 745.

787 תרגום: רבים שתו נאמר (כתובות ח ע״ב). פירוש: המיתה הומשלה לשתיית כוס פורענות. היין נברא כדי לנחם אבלים. רבים שתו עשר כוסות בבית האבל בעת המשתה הראשון, ולא נאמר רבים ״ישתו״ כדי שלא להקדים פורענות לעתיד (ראה אגדות מהרש״א שם, ד״ה ואמר רבים שתו).

788 liefern, למסור. משמעות הדברים: השלטונות קיבלו ברגיל חלק מדמי הקבורה. עתה, כאמור, וויתרו על כך, במסגרת הפטור הכללי מתשלום מסים, בתקופת קיומה של איגרת החסות. מכסה זו תועבר לקהילה.

789 Gelder = Gelter, מעות.

790 herausgetriehen = rausgetrieben, לסחוט. כלומר, לגבות.

791 eingesetzt = gesetzt, יתמנו.

792 ראה לעיל, עמ׳ 173–174.

793 מכאן ועד סוף הקטע נכתב בכתב־יד שונה.

794 המלה נכתבה מעל לשורה.

795 verschonen = verschone, לחוס.

לעשות תיבה אחת עם ד׳ שלעסיר זאל א׳ התיבה אצלו הבן מחמשה האנשים המבוארים להבא, וד׳ הנשארים ביד כל א׳ מפתח כדי שיהי׳ כולם אצל הפתיחה.

וחמשה האנשים המה נקובים בשמותם. שני הגובים ה״ה האלוף כמ׳ אברהם סג״ל והאלוף כמ׳ דוד ט״ק, מאחר דזין אן הגובים גיהערט המעות איין צו הענדיקן כמשמעות הפנקס בתקנות הנזכרים בתוכו[796]. אך ווייל מען לפעמים ג״כ דרך הלואה הויף היבט[797] ובפרט אלף ר״ט הנ״ל, וגם כדי זאל הכל לנכון בשריבן ווערין, בררתי עוד שלשה אנשים הנקובים בשמותם היינו פ׳ בער בר יעקב הלוי ופ׳ זעליגמן מק״ק שנייטיך ופ׳ זעליגמן[798] מא״ז.

והתיבה תהי׳ בבית האלוף כמ׳ אברהם סג״ל, אחרי שביתו קרוב לבית הקהל ולפעמי׳ זעלט מהצורך זיין דז מען זעלט דיא תיבה לבית הקהל הבין מוזין, זוא גיט עש קיין פרסום וועז מען זיא על הרחוב טרגין טוט.

וכך ינהגו. השמש זאל המעות ניט לענגיר אצלו הבין רק ח׳ ימים, ואח״כ ימסור המעות דוקא לכל חמשה אנשים במעמד כולם, והמה יתנו המעות לתוך התיבה.

והנה אנחנו יושבים ומצפים דז פון נתינה של אלף ר״ט זאל איזהו נותר[799] בלייבן, וכמו כן ממעות ההלואה וועלכש אז מען קאן בדיני[800] לצורך פרעון החובות בשנה הראשונה, [עט ע״ב] זאל (זאל) אותו[801] המעות ג״כ בתוך התיבה קומין. וכדי המעות ניט בחנם זאל פייארן[802], ובפרטות[803] הקהל יצ״ו מוזין ג״כ רוחים געבן, דין וועז מען קאן אותו מעות ע״פ ההתיר כתחז״ל פר לייהין על שמונה פרצענט, אזי זאלין החמשה אנשי׳ המעות וועק[804] מלוה זיין. אמנם ניט לענגיר אלש ביז הזמן פרעון קומט, כדי אז מען לזמן פרעון של החובות הנ״ל קאן ווידר צלין בזה המעות.

ולאומדנא דער בטוח איז זאל מען מעגין מעות מלוה זיין בלא משכן רק על כתב[805] ולבינוני על משכן, והחשבונות[806] מוזין אח״כ פר תשעה אנשים אב (גיליבט) [גיליברט] וואר(ר)ין כל שנה.

גם זאל מען משתדל זיין אצל השררה יר״ה דז החמשה אנשים זאלין כח הבן מי

796 ראה תקנות ת״ן, סעיף י (עמ׳ 163).
797 צ״ל: אויף. כלומר, גובים כסף באמצעות הלוואה.
798 כאן המקום היחיד בו נזכר פרנס זה אשר כיהן בקהילת אוטנזוס.
799 כלומר, יתרה.
800 bedienen = bediene, להשתמש.
801 המלה כתובה ביחיד, בהתאם למלה הגרמנית Geld (= מעות).
802 feiern, לחגוג. במובן יהיו מונחים בבטלה.
803 כלומר, ובפרט כאשר הקהל נאלץ ליטול הלוואות נושאות ריבית, יהא רשאי להלוות תמורת ריבית.
804 hinweg = weck, הלאה.
805 כלומר, שטר הלוואה.
806 המלים: ״והחשבונות... שנה״ — נכתבו בכתב־יד שונה.

שלא יתן הנתינה כנ״ל או יתן כתף סוררת וכסף צוררת[807] לתפוס אותו וליקח מביתו משכיות ולכוף אותו בכל מיני כפיות, עד שיתן מה שמגיע עליו.

ומחמת וויא מען זאל דיא קינדר דרפין אריין געבן[808] זוא איז לע״ע ניט שעת הכושר דז מען זאל תקנה דרויף מַכין, אחרי שאנו יושבים ומצפי׳ בעשרין[809] חסד צו הבין מאדונינו הדוכס[810] יר״ה מעסק הזה. ע״כ אחר דז מען ווערט הקיומים אי״ה בקומין מאדונינו יר״ה אזי זאל מען תקנה מכין, הן ע״פ תשעה אנשים או ע״פ בעלי בתים משאר קהלות[811] דיא מפקח זאלין זיין על עסקים הללו.

כל[812] הנ״ל עשיתי היום יום ה׳ ח״י שבט תח״ן[813] לפ״ק.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

להיות שבאתי לכאן ק״ק שנייטיך להתפקח על עסקי קהל יצ״ו וראיתי התרשלות וואש גשעהן איז מחמת גביות המעות, דז מען גיהערט אויף[814] צו היבן לזמנים הקצובים כנ״ל. בכן עשיתי לפי ראות עיני ולתואר הענין ולצורך שעה לטובת הקהלה יצ״ו דז מחוייבים זיינ׳[815] השני גובים האלופים כמ׳ אברהם לוי וכמ׳ דוד ט״ק יצ״ו מהיום תוך שמונה ימים שלשה צעטיל צו מכין, ואלו הן: מס של וואלבורג[816], פרס של ליכט מעס[817], ונכט מעות[818]. אונ׳ דיא ג׳ צעטיל זאל מען השמש מוסיר זיין. אונ׳ הגובים מוזין נאך א׳ צעטיל מכין דוא רינן מוז נכלל זיין כל הג׳ צעטיל הנ״ל, כדי כל א׳ וא׳ זאל יודע זיין וואש אויף אים קומט, אונ׳ דער שמש זאל לכל בעל בית זאגין ער זאל זיין מעות מוכן ומזומן הבן חצי׳ על יום א׳ ך״ו מנחם הסמוך[819] וחצי׳ השני על יום א׳ ך״ד אלול הסמוך[820]. אונ׳ וועלכיר דערש[821] ניט אויז גיט ווערט מען מכריז באיסור זיין, אונ׳ זעלכיר כרוז זאל כל פעם גשעהן במוצאי שבת קודש.

807 לשון נופל על לשון. ״צוררת״ על פי ״צרור הכסף״ (משלי ז כ׳). המשמעות — מתנהגים בצורה עוינת לנתינת כספים, ואינם משלמים מסיהם כנדרש.

808 בשלהי דצמבר 1689 נקבע שבמשך עשר שנים יהא מותר לבעל־בית בקהילה לפעול לקבלת זכות יישוב לאחד מבניו בלבד (עמ׳ 168, סעיף כו). עתה חלף פרק זמן זה. וראה לעיל, עמ׳ 182.

809 besseren, טוב יותר.

810 המדובר במקסמיליאן II עמנואל.

811 המדובר כנראה ביתר קהילות מדינת אשפ״ה, שאף הן נטלו חלק במימון התשלום אשר נדרש לצורך קבלת איגרת החסות בשנת 1698.

812 מכאן ועד סוף הקטע נכתב בכתב־יד שונה.

813 30 בינואר 1698.

814 aufgehoert = gehoert auf, הפסיקו.

815 צ״ל: זיינן = sind, הם.

816 ראה לעיל, הערה 770.

817 פרס = מס (ש״י פין, האוצר, ד, ווארשא תרע״ג, עמ׳ 93). וראה לעיל, הערה 767.

818 ראה לעיל, הערה 759.

819 3 באוגוסט 1698.

820 31 באוגוסט 1698.

821 der es, אשר אותו.

ומהיום והלאה זייני מחוייב חמשה אנשים קובע יום צו זיין בכל יום א׳ הסמוך קודם ר״ח, כגון אלו שני ימי הנ״ל, אונ׳ הגובים היינו חמשה אנשים הנ״ל מוזין המעות בו ביום רויז טרייבן. וכל מי שיסרב יהי׳ מי שיהי׳ הן יחיד או רבים הבין חמשה אנשים כח ורשות מכריז באיסור צו זיין, הן א׳ או כולם או מקצתם על פי הגורל, אונט כלל וכלל קיין פרנס החודש איין צו ריידן[822] לחמשה אנשים הנ״ל. ובאם שיהא לאחד או שנים איזהו אונס מחמשה האנשים הנ״ל אונט זיא קאנטין ניט דער בייא זיין ביום ההוא, אזו[823] זייני מחוייבים שלשה אנשים בודאי קובע יום המועד צו זיין ביום הנ״ל, אונט המעות כנ״ל רויז צו טרייבן. ושלשה אנשים הנ״ל הבין כח כאלו כל חמשה אנשים ביחד ווערין ככל הנ״ל. ובאם שיעבר א׳ מהחמשה אנשים אונט קיין אונס הבין זעלט, אונט מתרשל זיין זעלט ניט צון[824] וועד קומין, אזי ענש יענש כאשר יושת עליו אי״ה. ושני האנשי׳ ההמה בכה שלא יבואו ליום הוועד אז איז דעתם בטל ומבוטל, רק השלשה אנשים הבין כח כנ״ל. ובפירוש[825] אתמר וועז דיא חמשה הנ״ל זעלטין התרשלות ברויכן[826] אונ׳ מעכטין ניט זיצין עכ״פ

[פ ע״א] בכל ער״ח כנ״ל[827], אודר מעכטין מתרשל זיין דיא מסרבים אלש[828] איר מעות ניט געבן ניט מעכטין מכריז באיסור זיין, אזו וועדט כל אחד מחמשה אנשים מוזין געבן קנס הקצוב למעלה[829] ששה ר״ט כנ״ל. גם איז גימאכט וואדין וועז זעלטין יותר מחמשה מסרבים געבן אלש איר מעות ניט מעכטין געבן, זאל דיא חמשה או שלשה אנשים מהמסרבים איזה מהם ארויש נעמין בגורל, ואותם שיעלה הגורל עליהם יכריזו באיסור.

נעשה היום יום ד׳ ר״ח אב תנ״ח[830].

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

א. כהיום הזה יום ד׳ ר״ח אייר תנט[831] ל׳ עמדו קהל שנייטיך וקהל א״ז בדין בעסק השמש אלש קהל שנייטיך פר שפרעכן טוט ער זאל על כל ברית מילה וחתונה סרביר זיין[832], או שיתן לו הבעל ברית ובעל סעודה א׳ זהו׳. זוא ביגערט קהל שנייטיך מקהל א״ז זיא זאלין זיך ג״כ מתנהג זיין באופן זה. וקהל א״ז הבין וועלין ווידרום משיב זיין זיא הבין דין ודברים דזין זיא ניט מחוייב זעני[833] לעשות דבר זה. ודברתי על לבם

822 hineinzureden = einzureden, להתערב בהבעת דעתו.
823 so = aso.
824 zu den = zun, אל.
825 מכאן ועד סוף הקטע נכתב בכתב־יד שונה.
826 gebrauchen = brauchen, ישתמשו. כלומר, יתרשלו.
827 לעיל צוין כמועד ההתכנסות יום א׳ הסמוך לראש חודש.
828 als, במובן: אשר.
829 לעיל, עמ׳ 192.
830 9 ביולי 1698.
831 30 באפריל 1699.
832 servir sein, להגיש אוכל.
833 = זענין = sind.

שיתפשרו על משך איזהו שנים. והתרצו שני הצדדים על ג׳ שנים מהיום שגם קהל א״ז זאל השמש נעמין על כל חתונה ובריתּ מילה לסרביר, או יתן לו א׳ זהו׳. ואחר כלות שלש שנים מהיום הדין יקוב ההר ביניהם, וכל צד אירי זכיות נישט בינומין[834].

ב. מ׳ דז עש שלא כשורה צו גֶיט וועז מען ירקות או פירות ברענגט אונ׳ פלעגין גורם חילול השם צו זיין נעמין זכין אונט צלין ניט, וכיוצא בזה. בכן מהיום והלאה איז כל בעל[835] בית מחוייב אשתו וב״ב מזהיר צו זיין דז זעלכש זאל ניט גשעהן. ובאם עש זעלט דורך איין בעלת ביתה גשעהן אדר קינדר אזי זאל דער בעל בית קנס געבן בלא הנחה ששה ליטר׳ שעוה קנס. ובאם משרת או משרתת זעלט טאן זעלכש אזו איז דער בעל בית מחוייב זיא פארט צו שאפין גלייך תוך הזמן, אונט אותו משרת או משרתת קיין פרוטה שכירות געבן. גם איז בקנס הנ״ל פר באטין דז מען ניקש זאל אויף קויפען פון שוק אוועק אם לא מען טרגט(ן) ארום אין דיא בתים.

ג. גם מחמת כלי קודש כל זמן קהל קיין שעניר טס[836] האט זאל מען אן י״ט פ׳ ז״מ זיין טס נעמין וכמ׳ דוד ט״ק זיין טס, ובאם זעלט איין בעסירש ניין קומין האט דז זעלביג קדימה הבין.

ד. מ׳ אויף רופין איז גבליבן דז זיך קיין בעל סגן דרף אויף רופין אם לא ער איז איין חיוב יולדות או יאר צייט או תוקע וכיוצא בזה[837]. אונט דער בעל סגן דרף כלל וכלל ניט אויז דען סדר גֶין וויא מען אויף רופט. ובפירש אתמר דז קיינר זאל גידענקין אונט וועלין משנה זיין מחמת מען העט אים אך ניט כסדר אויף גרופין, רק מכאן ולהלאה חושבנת מי שיעבור על זה יתן בלא שום הנחה ששה ר״ט קנס.

ה. מחמת פלעטין באם ח״ו זעלט אורח חולה או יולדות לכאן קומין זאל דער זעלביג אורח או יולדות זאלין אירי פלעטין רויז נעמין, אונט פר כל יום ב׳ שבת פלעטין, אונ׳ אן שבת גיט מען אים כל שבת פלעטין רויז. אונ׳ דיא ערשטי פלעט ער ארויש נעמט הוא הב״ב שלו[838] ניתנו לו עוד להשלים על אותו יום.

ו. מחמת דיא אורחים[839] אום גֶיאן מבית לבית, ובעבור זה וועלט לפעמים מבוייש הבעל בית וגם האורח. ע״כ איז גימכט וואלדין דז מען זאל קיין עני לאזין אום גֶין אם

834 צ״ל: גינומין. כלומר: יקופח.
835 המלה נכתבה מעל לשורה.
836 כלי קודש שתולים על ספר תורה.
837 ראה בדבר החיובים לעלות לתורה, שולחן ערוך, אורח־חיים, סימן קלו, בביאור הלכה.
838 כלומר, בעל בית אשר פתק ובו שמו הוצא בראשונה, ייארח בשבת זו אורחים נוספים.
839 הוראת המלה: עניים המהלכים ממקום למקום (ראה: י. היילפרין, יהודים ויהדות במזרח אירופה, עמ׳ 409).

לא וואש קורבים שַפט[840] זוכן, לאפוקי קיין נכרי ניט. נגד זה זאל מען געבן לבעל בית אורח כל חצי שנה ט״ו צ״ל לצידה לדרך. אבר וועז ער אין חצי שנה זעלט קומין, זאל מען אים נישט געבן. ובאם שיבא איזהו אורח אונ׳ ווערט הגבאי זעהין דז ער ראוי לכך איז דז ער זאל אום גֵין, אזי זאל דער גבאי איין צעטלי געבן שרשות נתונה לו לסבב מבית לבית. ובאם דז אורח זעלט אום גין בלא רשות מהגבאי, אזי זאל אים קיין בעל בית געבן שום פרוטה. ומי שיעבור ויתן לעני הסובב יוקנס אותו בעל בית בקנס שלשה ליטר׳ שעוה.

כל הנ״ל עשיתי היום יום הנ״ל במעמד תשעה אנשים למגדר מלתא.
הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[פ ע״ב] ב״ה

לשמוע האוזן שמעתי שמועות אשר לא טובים מה שקצת אנשים היושבים כסאם למשפט בתוך קהל ועדה יצ״ו פה ק״ק שנייטיך שמספרים בלשון דמשתמע בתרי אפי[841], אונ׳ גיבן זלזולים זה לזה וסומכין אותן על הדין הרי אתה מכזב כמו ממזר[842] וכדומה לזה. ובשביל זה גברה השנאה ונתקלקל השורה ח״ו. אמרתי לקיים עת לעשות לה׳ הפרו תורתיך[843]. ולמגדר מלתא יצא מאתי באם קהל יצ״ו זיצן וועריז, הן ששה אנשים או תשעה אנשים, ואחד או שנים או רובים (!) ככולם יהי׳ מי שיהי׳ דער זיך דערוועגין וועלט איין (איין) זלזול צו געבן, אפילו עש איז אין לשון דז ער על פי הדין קען מתרץ דבורו זיין, אפילו הכי ענש יענש האיש ההוא בקנס גדול. ע״כ חכם עיניו בראשו, וישמע ויראו ולא יזידון עוד.

נעשה היום יום ו׳ עש״ק ך״ו אלול ת״ס[844] לפ״ק.
הק׳ יששכר בערמן סג״ל

ועוד ראיתי השט״ח שנעשה בשנת תך״ב[845] לפק מאותן שני מאות מה שהניח הפרנס אברהם ז״ל ביד שני פרנסי׳ כמבואר לקמן בדף ק׳ באר הטיב הכל כאשר לכל, אך עד הנה לא נתקיים כל כך הדבר כאשר צוה הפרנס הנ״ל. בכן תוקף גזרתי מהיום והלאה זאלין השני אנשים דיא דז מעות הנ״ל בידם הבן כל ערב ראש השנה משכן צדק געבן וואש ער האט אויז געבן בשנה ההוא. באם שיגיע הוצאתו לסך וואש מען גיהערט

840 קורבים (=קרובים) schaft, מלה מצורפת מעברית ומגרמנית, ומובנה: קירבת משפחה. כלומר, לעני יש קירבת משפחה עם בן המקום.
841 בשני פנים. כלומר, משמעותו כפולה.
842 ראה שו״ת ר׳ יעקב ווייל, סימן נט.
843 תהלים קיט קכ״ו.
844 10 בספטמבר 1700.
845 תכ״ב = 1661, או 1662. צ״ל ת״ן. להלן מצויה הפנייה לעמ׳ 224–226 (= דף ק), בהם נכתבו שטרי החוב הנושאים את התאריך סיון ת״ן (1690). וראה לעיל, הערה 530.

אויז צו געבן כל שנה מה טוב, ואם לא יגיע לחשבן הנ״ל אזי זאל זעלכיש מעות דער ליגט[846] ווערין בערב ראש השנה, כדי מען מוציא איז מתחת ידם כפי הצוואה של הפרנס הנ״ל. ואותן המעות זאל בתוך קהלש[847] העלטיר[848] גילֵיגיט ווערין, כדי שיהי׳ מוכן ומזומן וועז עניים מהכנסת כלה[849] קומין שיכול ליתן להם מתנה הגונה, ולא יקמצו כאשר עשו עד היום הזה שנתנו מתנה מועטת רק יכולים ליתן להם מתנה מרובה. ובזכות זה ינוח (!) נשמתו של הפרנס הנ״ל לעולם הבא.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל
ד״ו אלול ת״ס[850].

נחנו ח״מ יתנו עדינו ויוצדקו דברינו דברי אמת ויושר איך שבפנינו ח״מ עשו הני תרי זוגים[851] באוה״ב ק״ס בק״ג א״ק[852] בכל אופן המועיל, הלא המה פ׳ ר׳ יוסף ואשתו וכמ׳ יידל[853] ואשתו, על כל הנתינות וגביות וואש מאן אויף הֵיבן ווערט כמשמעות הצעטיל זאל קהל הבן שעבודם על ביתם. אונט הקדימה לקהל אפילו קודם גבית הכתובה. והקניינים הנ״ל נעשו בכל תקונם ככל תחז״ל. ושמנו זאת זכרון בספר, כדי וועז מען הצעטיל וַוארט צו זאמין חשבנה ווערט דז מען קען שטר חוב עליהם כותב זיין ככל תחז״ל.

לעדות ולראיה באנו על החתום.
נאם הק׳ שמעון עקיבה בער מוינא
ונאם יצחק בן יוסף ז״ל ש״ץ ונאמן פה ק״ק שנייטך[854]

[פא ע״א] ב״ה

א. אחרי שראיתי וכן שמעתי מאנשי יושר ומגידי אמת שפ׳ ר׳ יוסף ירד מטה מטה עד שכמעט יצא נקי מנכסיו, וכמו כן כמ׳ יידלי חתן פ׳ בער סג״ל באשר הוא מונח על ערסו באין יוצא ובא כי נגע בו יד ה׳. בכן אמרתי להשכיל על[855] דלים שכל הנתינות שיגבו בתוך הקהלה יצ״ו כולם יעלו לזכרון לכתוב על פנקס הקהל כל הצעטל מה

846 erlegt = derlegt, יימסר.
847 מלה עברית בצירוף סיומת הנהוגה בגרמנית (ש׳ = des). כלומר, של קהל.
848 Halter. כלומר: תיבת הקהל.
849 כלומר, כלה עניה הנצרכת לסיוע.
850 10 בספטמבר 1700.
851 = זוגות. ראה אודותם להלן.
852 קנין סודר בקנין גמור אגב קרקע.
853 בסמוך צוין שהיה חתנו של הפרנס בער סג״ל. לא כיהן בעצמו בכהונה בקהילה. נזכר באחרונה בקשר לתשלום מסיו בשנת 1708 (עמ׳ 219–220).
854 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.
855 אולי צ״ל: אל. ראה תהלים מא ב׳.

שיגבו עד היום הזה. והנה מכאן והלאה מחוייב פ׳ ר׳ יוסף כל הנתינות אויז צו געגבן מה שמגיע עליו, ואם לא יתן יכריזו אותו באיסור כשאר אנשים המסרבים. אכן כמ׳ יידלי וכמ׳ לאזי שהמה מונחים על ערסם ולא יוכלו לצאת ולבא זאל ג״כ כל נתינת שלהם מכאן והלאה אויף גשריבן ווערין, עד כי ירחיב ה׳ את גבולם. ועל כל פנים מלתא כבר אמורה בדין קהל יצ״ו זיא קדימה הבן קודם גבית כתובת נשיהם. וכל מה שנגבה עד היום הזה עשו פר״י ואשתו ק״ג ק״ס אג״ק לפני נאמני הקהלה יצ״ו. וכן עשו תקון באוה״ב כמ׳ יידלי ואשתו. וכן מחוייב כמ׳ לאזי ואשתו לעשות קנין כנ״ל. ואם ירחיב ה׳ את גבולם דזין[856] כמ׳ יידלי וכמ׳ לאזי ווידר אום ווערין גין ברחובות ובשוקים, אזי מחוייבי׳ המה אירי נתינות אוב צו געבן[857] כמאז ומקדם.

ב. ומחמת האלופי׳ חמשה אנשים כבר כתבתי למעלה[858] כמה תקנות, ולא לגרוע עליהם באתי רק להוסיף על הראשונים באתי. דזין שני אנשים מחמשה אנשים הבן כח ורשאי[859] לכוף ולהכריז באיסור כל מי שיתן כסף צוררת או כתף סוררת, אונט זיין נתינה ניט אויז געבן זעלט. והפרנס החודש האט כלל וכלל ניט מַכט עפיז[860] דריין צו ריידן. ובאם החמשה אנשים זעלטין נוטה צד זיין דהיינו זיא זעלטין אחד יוא לאזין מכריז זיין, אונט א׳ נושא פנים זיין דהיינו זיא וועלטין זגין דער איז אונזר קרוב לאו צד שכנגדו מכריז לאזין זיין. רק כולם יהיו שוים הן קרוב או רחוק. ובאם שיעברו החמשה אנשי׳ ולא יעשו כנ״ל להיות משפט אחד לכולנו אזי ענש יענש ככל אשר אשית עליהם לפי ראות עיני.

היום יום ה׳ ך״ח אדר שני תס״א[861].

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

הן היום פקחתי את עיני בצירוף האלופים וקציני הקהל יצ״ו בעסק התמניות פה ק״ק שנייטך יצ״ו, אחרי שאחד מן החמשה אנשים היה האלוף כמר דוד ונעדר והלך לעולמו וחיים שבק לנו וכ״י[862]. וגם היה אחד מן החמשה אנשים האלוף כמר אברהם לוי וועלכר לע״ע ג״כ נימר[863] זיין קאן, אחרי[864] טרוד איזט במחי׳ ובמו״מ שלו. בכן עלת׳ במוסכם להתמנות שנים אחרי׳ במקומן. במקום המונח כמר דוד ז״ל יהא אחיו האלוף כמר שמעון יצ״ו, ובמקום האלוף כמר אברהם יהא האלוף ט״ה כמר וואלף יצ״ו. נעמליך עכשיו החמשה אנשים זיין זאל האלופים וקצינים פרנס ומנהיג כמר

856 = דז, dass, ש...
857 = abzugeben, לתת.
858 צ״ל: ורשאי, או: ורשות.
860 epes, משהוא.
861 7 באפריל 1701.
862 ולכל ישראל.
863 nimmer, לעולם לא.
864 גרמניסם: nachdem, במובן: מפני.

בער יצ״ו, והפרנס ומנהיג כמר זעליגמן יצ״ו, והאלוף הט״ה כמר וואלף יצ״ו והאלוף כמר שמעון יצ״ו מק״ק שנייטך, והאלוף בתורה מוהר״ר ליב יצ״ו מאטנזאוים[865]. ועל פי אלו החמשה האלופים הנ״ל כל העם יצאו ויבואו. ואתמר שבערב ראש השנה הסמוך[866] הבע״ל יתאספו יחד אלו חמשה האלופי׳ הנ״ל, אונ׳ זאלן איין אויש שלאק[867] מאכן על שנה תמימה. ומה שמחויב כל אחד ליתן יתן על ארבעה זמנים, נעמליך חלק רביעי׳ בר״ח חשון הסמוך[868], ועוד חלק רביעי׳ בחצי טבת[869], ועוד חלק רביעי׳ בר״ח ניסן[870], ועוד חלק רביעי׳ בר״ח תמוז[871] הבע״ל.

גם אתמר מחמת שבגביי׳ אשר נעשה בר״ח אדר תס״ג[872] איזה ב״ב נאך דראן חייב זיין, בכן כל מי שיוכל לברר ע״י פנקס הקהל שלו[873] שכבר פרע מה שחייב לית דין צריך לפנים[874], ובאם לאו וירט מן זהן בירור צו בקומן מן האלוף מוהר״ר עקיבא בער יצ״ו וועד נאך חייב איזט. ומה שיבורר יהא מחויב לפרוע בר״ח חשון הבע״ל הסמוך בלתי איחור כלל כל מה שחייב מחמת גביי׳ ההוא[875].

עוד אתמר כל מי שיסרב ולא יפרע, הן מה שחייב מחמת גביי׳ הנ״ל או שארי גביו׳, יהא הכח והרשות ביד שני אלופי׳ מן חמשה אנשים הנ״ל מצד אחד לכוף ולנגוש את הבעלי בתים המסרבי׳ מצד שני. כל הנ״ל יקוים בחוק ולא יעבור.

ונעשה היום יום א׳ ט״ו אלול דהא שתא תי״ו סמ״ך דלי״ת[876] לפ״ק.

גם אתמר שבאלו הזמנים הנ״ל, נעמליך בערב ראש השנה ור״ח חשון וחצי טבת ור״ח ניסן ער״ח תמוז, יתאספו יחד כל פעם אלו חמשה אנשים הנ״ל. וכל מי שיעכב יוקנס בקנס ששה ליטרות שעוה למאור, והכח והרשות ביד האחרי׳ כנ״ל אהן צו בפעלן[877]. ובאם שוין ניט כל החמשה אנשים באסיפה אחת זיין מ״מ יקוים בכל תוקף ועוז.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

865 חתם שמו: יהודא ליב בא״א מוהר״ר יונה (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.5(2)). נזכר כאן בראשונה כפרנס באוטנזוס, ובאחרונה בשנת 1729 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17).

866 ער״ה תס״ה, 28 בספטמבר 1704.

867 Veranschlagung = Ausschlag, קיצוב. כלומר, את המס.

868 29 באוקטובר 1704.

869 אמצע ינואר 1705.

870 26 במרס 1705.

871 23 ביוני 1705.

872 17 בפברואר 1703.

873 המדובר בדף האישי בפנקס התשלומים, או בפנקס אישי. השווה להלן, עמ׳ 205, הערה 934.

874 בבא מציעא טז ע״א. כלומר, לא יהא צורך לקיים בירור בדבר (ראה רש״י שם, ד״ה אינה צריכה לפנים; וראה באוצר הגאונים, שם).

875 יתכן שלעניין זה קשורה רשימת השמות במסגרת ״הנתינה מאדר תס״ג״. ראה להלן, עמ׳ 217–218.

876 14 בספטמבר 1704.

877 לצוות.

[פא ע"ב] הן היום הציעו את דבריהם לפני האלופי הקהל שנייטך יצ"ו בדבר כי רבים שתו לימא[878] אשר הלכו לעולמם כמר דוד ט"ה וכמר אייזק בן יוקל וכמר אייזק בן אברהם ז"ל[879], ואחרי שהקהל יצ"ו נאך חייב זיין סך חמשה מאות ועשרים ושבעה זהו' ווועלכש שוין פר זעסן[880] מעות איזט, ויורשי המונח[881] הנ"ל מחויב זיין חלקם המגיע עליהם דער צו צו געבן. בכן עמדתי על החשבון שמגיע עליהם. על המונח כמר דוד מגיע צו צלין סך חמשים ושמנה זהו' ך"ט צ"ל. וכמר אייזק בן יוקל אחד עשר זהו' חמשים ותשעה צ"ל. אייזק בן אברהם תשעה זהו' י"ג צ"ל. בהנ"ל מה שמגיע מחמת המונח כמר דוד מחויב אחיו האפטרופוס כמר שמעון לפרוע החצי' מסך הנ"ל על ר"ח חשון הסמוך הבע"ל, וחצי' השניי' על חצי טבת הסמוך[882]. ומה שמגיע מחמת אייזק ב"י ואייזק ב"א יהא המקומות שלהן בבה"כ משועבד להקהל יצ"ו עד שיופרע (!) יורשיהם המגיע להן כנ"ל. ובאם קודם חג הפסח[883] ניט צלין מה שחייבין הכח והרשות ביד קציני הקהל למכור את המקומות, אונ' זיך בצלט מאכן. אכן יורשי המונח כמר אייזק ב"י הנ"ל טוענ' ואומרים שאינן מחויבי' לפרוע לצורך איזה התחייבות מסך הנ"ל לצורך הרשימה אשר נכתוב למטה. בכן יתלבן הדבר על מה ומה דש מחויב זיין צו צלין, ועל מה ומה שאינן מחויבין.

טבת[884] תס"ה[885] האט שמעון ט"ה מ' אחיו דוד ז"ל בצאלט המעו' kr נ"ח זהו', בלייבט כ"ז ץ[886]. פערלי ב"י סג"ל[887]. kr אויך בצאלט.

גם נרשום פה בכתב אמת מחמת שהמונח כמר דוד הנ"ל וכמר אייזק בן יוקל עדיין חייב זיין קרקע מעות קצת מישן[888] וקצת מחמת עצמן, ותבעו הקהל יצ"ו שיורשיהם יפרעו מה שחייבי' לויט פנקס הקהל. ויורשיהם השיבו זיינן אחרי' שעדיין בחיים עד מאה שנים ג"כ חייב קרקע מעות ווען זיא צלין וועלן ג"כ צלין. בכן יצא מלפני שיורשיהם יעמדו[889] ערוב[890] מספיק על התחייבו' הנ"ל דש צאלין זאלן

878 ראה לעיל, הערה 787.

879 אינו נזכר קודם לכן בפנקס הקהילה. בשנת 1707 נדרשה אלמנתו, אידל, לפרוע את חובו לקהילה, וכן עשתה (עמ' 210).

880 versessen, כלומר, כספים שמועד פרעונם עבר. ראה פירוט החובות להלן, עמ' 202.

881 = המנוח. לשון שכיחה בפנקס הקהילה.

882 התאריכים האמורים היו המועדים הראשון והשני שנקבעו לצורך פרעון תשלומים. ראה לעיל, עמ' 200.

883 9–16 באפריל 1705.

884 מכאן ועד סוף הקטע ("אויך בצאלט") נכתב בכתב־יד שונה, כנראה על־ידי אחד הגובים, אחר קבלת הכספים.

885 ינואר 1705.

886 לעיל נקבע כי שמעון חייב לשלם את מחצית הסכום בראש חודש חשון. מתברר כי הוא שילם את הסכום, כמעט במילואו, רק במועד השני.

887 חתם כאן במסגרת כהונתו, כאחד הממונים על גביית המסים (ראה לעיל, עמ' 200).

888 כלומר, חוב ישן.

889 גרמניסם: einstehen.

890 = ערב.

לזמנים שיפרעו אחרי'. בכן נכנס להנ"ל לע"ק[891] האפטרופוס כמ' שמעון הנ"ל שיפרע לזמני' שיפרעו אחרי', ומחמת כמ' אייזק הנ"ל אחרי סילוק האלמנה יהא כל העזבון משועבד להקהל עד כי יעמדו יורשיו ערוב כנ"ל. גם קיום(!) וקיבל עליו כמר שמעון הנ"ל לבנות הבימה שקורין אלמעמ"ר על י"ט הסמוך, אויף צו אב שלאק[892] מעות קרקע הנ"ל.

ואלו הן הת"ק[893] זהו' הנ"ל.

להקציץ ר' שמשון פ"ד[894] שני מאות זהו' — סמ"ך זהו' לאברהם פריזן[895] — שנה וחצי רווחי' להארטיר[896] טוט מאה וחמשי' זהו' — שנה חדשה י"א זהו' — דיא רוחי' פון ך"ה זהו' גם ס' זהו' שנה וחצי טוט ששה זהו' ך"ב צ"ל ב"פ — קהל איז חיוב לאחת מאה זהו'.

כל הנ"ל נעשה היום יום ד' ח"י אלול תס"ד[897] ל'.

הק' יששכר בערמן סג"ל

גם נעשה כהיום הזה שמעכשיו ראש השנה תס"ה[898] עד ניסן תס"ה[899] הבע"ל זאל מן געבן להאלוף הר"ר יוסף[900] מחמת ער חזן איזט החצי' של השחיטה, וגם החצי' מחמת טבילות נשים, וגם שלשה זהו' ריינש, ולהשמש יותן ג"כ החצי' של השחיטה אונ' ער זאלי דיא שחיטה ג"כ פר זעהן לבדו, וגם החצי' של טבילות נשים, ועוד סך חמשה זהו' ריינש. וכל הנ"ל מר"ה הסמוך עד ניסן תס"ה הבע"ל אלזו גמאכט איזט ווארדן.

נעשה ך' אלול תסדלי"ת[901] לפ"ק.

ואתמר שאשת הר"ר יוסף מחויב (!) טבילות נשים אב צו ווערטן[902] היא לבדה.

הק' יששכר בערמן סג"ל

891 לערב קבלן.

892 Abschlag, לנכות.

893 צ"ל: תקכ"ז (527). ראה לעיל, עמ' 201. כך עולה גם מפירוט הסכומים להלן.

894 שמשון פ"ד (אולי שם מקום: פרנסדורף, Frensdorf, בפראנקוניה העילית) הילווה כנראה כספים לקהילה. וראה להלן, עמ' 205.

895 נזכר בפנקס הקהילה רק כאן. יתכן שאף הוא הילווה כספים לקהילה. Friesen, שם מקום בבוואריה.

896 שמו המלא: Servatius v. Hartenstein. כיהן כיועץ לשלטונות (וינברג, עמ' 81). בשנת 1705 צוין שיש לשלם ריבית על חשבון החוב בסך 2000 זהובים — סך 100 זהובים בשנה (עמ' 216).

897 17 בספטמבר 1704.

898 29 בספטמבר 1704.

899 ראש חודש ניסן תס"ה חל ביום 26 במרס 1705.

900 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה. כיהן, אם כן, כחזן הקהילה לפחות בשנים 1704, 1705.

901 19 בספטמבר 1704.

902 abzuwarten, לטפל.

מה שנכתב למעלה שחייבים יורשי אייזק בן יוקל י״א זהו׳ נח ץ[903] עמדו היורשים לדין עם הקהל, ופסקתי שחייבים ששה זהו׳. ואותן ששה זהו׳ לוה כמר שמעון על מקום בב״ה[904] של המונח אייזק. ע״כ זיין דיא י״א זהו׳ נח ץ ניכטיג[905].
הק׳ יששכר בערמן סג״ל.

[פב ע״א] ליל מוצאי ש״ק י״א חשון תס״ה[906] צאלט שמעון ט״ה מ׳ יורשה אחו[907] דוד ז״ל תשעה ועשרים זהו׳.
פערלי ב״י סג״ל[908]

באשר שעלתה ההסכמה בצירוף פרנסי׳ ומנהיגי׳ וטובי הקהילה ושאר תשעה אנשים לטובת החזן והקצבי׳ בדבר שלוקחין ב״ב מכאן בשר מהיטן בך, בכן הסכימו יחד שמכאן ואילך וועלכיר ב״ב בשר מהיטן בך ווערט ריין נעמין זאל דז בשר אסור זיין כבשר חזיר, והרי האוכלו כאלו אכל בשר חזיר. רק בתנאי זה שהותנה באם דער ב״ב קומט צום חזן ביום ו׳ בבוקר והערט ממנו דז ער קיין בשר קאן כאן בקומין, אז הרשות נתונה לו פלאַש צו נעמין מהיטן בך כפי הצורך לו. וגם על כל צרה ש״ת איין חולי זאלט זיין או יולדת וכדומה לה הרשות נתן (!) גם כן בשר ריין צו נעמן מהיטן בך, רק מוז רשות נעמין מפרנס החודש דז ניט פֿון זיין קורבה[909] איז. באם דער פרנס החודש זיין קרוב איז מוז ער רשות נעמין פֿון דען אנדרן פרנס, אונ׳ וועז ער ווידר גזונד איז בלייבטש ווידר באיסור הנ״ל. וגם באם איין ב״ב כאן שעחט[ת][910] זא דערף ער קיין בשר לב״ב מכאן צו ור קויפֿין באיסור הנ״ל מטעם הנ״ל.
נעשה היום יום ה׳ ך״ז אייר תס״ה[911] לפ״ק.
הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[פב ע״ב] ב״ה

בהיות שבאתי לכאן ק׳ שנאטיך להתפקח על עסקי קהילה יצ״ו וראיתי אלז בתוך ב׳

903 לעיל, עמ׳ 201, צוין שהם חייבים נ״ט צלמר.
904 לעיל נקבע שהמקום בבית־הכנסת יהא משועבד עד אשר ייפרע החוב.
905 כלומר, החוב לא קיים, נפרע.
906 8 בנובמבר 1704.
907 כנראה צ״ל: יורשי אחיו. — מחצית סכום החוב הוטל, כאמור לעיל, על שמעון לפרוע כאפטרופוס בר״ח חשוון תס״ה.
908 ראה לעיל, הערה 887.
909 קירבת משפחה.
910 schaechtet, הוא שוחט.
911 21 במאי 1705.

שנים אלז זיא ווידר מיושב[912] זיין ניט מעהר הבין גובה גוויזט[913] אלז ג׳ גביות, אונ׳ העטן זאלין גובה זיין שמנה גביות[914], ועי״ז קיין חובות בצלט זיין ווארדין. ע״כ עשיתי אלז זאל אויף גהובין ווערין קודם ר״ח אייר תס״ז[915] ד׳ גביות, נעמליך ביום א׳ ח׳ תמוז[916] פעם א׳, וביום א׳ ב׳ חשון[917] פעם ב׳, וביום א׳ ך״א טבת[918] פעם ג׳, וביום א׳ ר״ח ניסן[919] פעם ד׳. וכל פעם זאל מן בעש״ק ח׳ יום שלפניו מכריז זיין בב״ה אלש כל ב״ב ווישן זאלין אלי(י)ז מאן ביום א׳ איבר ט׳ יום וועלט גובה זיין אין קוואלטיל[920] וועלכיר ב״ב דער ניט געבן וועלט יוכרז באותו יום באיסור, כדי אלז אידרר[921]. ב״ב זאל ווישן זיין מעות צו שאפֿין. וכמו כן יכריזו במוצאי ש״ק אור לאותו יום הנ״ל אלז ביום מח(ו)ר אידרר ב״ב זיין קוואלטיל וועלט מחר צו צלין האבין.

וגם וועלכר ב״ב ניט דער היים איז באותו יום, אדר ניט צו קהל קומט, יתן קנס ו׳ לטרה שעוה. ובאם אביר דיא חמשה אנשים[922] ניט זעצין באותו יום אום צעהן אוהר אין קהל שטופ[923], (איז) מוז דער זעלביג דער ניט דער בייא איז קנס געבן י״ב לטרה שעוה. וגם זאלין ניט ב״[ב] דער פֿון גֿין[924], רק וועז מן איינם אוועק הולין דז מוז דוקא היים גין, זאל ער תיכף ווידר קומין, כדי בייא אננדר[925] זיצן ביז ג׳ אוהר לאחר חצות, אביר פֿון אכילה וועגין[926] זאל קיינר היים גֿין.

ואח״כ זאל מן כל פעם דז מן זיצט זאל מן כל א׳ זיין פלעט שרייבן, אונ׳ אין קלפי טואן, אונ׳ איין צעטלי נאך אננדר רויז[927] נעמן. דהיינו תיכף דז ערשט אז מן רויז

912 ״מיושב״ — הוראתו כנראה, מצבם של היהודים עתה נוח, והם יכולים לשלם. המדובר בתשלום פרעון החובות אשר ניתהוו עקב פדיית איגרת החסות בשנת 1698 (ראה לעיל, עמ׳ 187–195).

913 אולי צ״ל: גוויזן.

914 בשנת 1698 נקבעו גביות מסים ומועדיהן. ראה לעיל, עמ׳ 189–190.יתכן ששלוש הגביות האמורות כאן, הן אלו שנקבעו בשנת 1705 (ראה להלן, עמ׳ 215). הן סמוכות למועדים הנזכרים לעיל, אך לא בדיוק באותם התאריכים. גם התאריכים הנקבעים להלן שונים מהמועדים האמורים.

915 3 במאי 1707.

916 20 ביוני 1706.

917 10 באוקטובר 1706.

918 26 בדצמבר 1706.

919 3 באפריל 1707.

920 Quartal = Quartel, רבע. כלומר, רביעית סכום התשלום.

921 צ״ל: י[ע]דר, כל אחד.

922 ראה אודותם לעיל, עמ׳ 192.

923 = Stube, חדר.

924 davon gehen = dervon gehen, ללכת משם.

925 = beieinander, ביחד.

926 von ... wegen, מחמת.

927 heraus = raus, החוצה.

נעמט זאל ער בצלין. זא ער אביר ניט תיכף דז געלד געבן ווערט זאל מן על רשימה שרייבן, אונ׳ תיכף ווייטר אינן אנדר[928] צעטל רויז נעמין, אונ׳ ג״כ אזו מכין ביז אלי צעטל הויזי[929] זיין. אונ׳ לפי הצעטל וויא זיא רויז קומין כסדר וועלכר ניט צַלט, זאל מן דער נאך[930] כסדר הזה נאך אנדר באיסור רופין לאזין תיכף לעת ערב.

כמו כן זאלין דיא אטנזיסר מאכין ריין קומין זיין[931] מעות לכאן ברענגין, אונ׳ וועלכר מסרב זיין ווערט מא״ז יוכרז ביו׳ ב׳ אחריו בהשכמה.

וכל א׳ הן מב״ב מכאן או מא״ז דער המעות ריין ברענגט זאל מו״ץ ר׳ הענוך[932] איטליכין[933] זיין נתינה איין שרייבן אין זיין ביכלי[934], בפקודת חמשה אנשים.

והמעות הנ״ל וואש מן אויף היבט זאל מן צו ניקש אנדרשט ברוכין אונ׳ נעמין אלה לפרעון החובות וואש קהל חייב איז, והמעות זאל מן הכל טואן אין איין טרוא[935] אונ׳ ה׳ שלעסר דראן מַכין כמשמעות פנקס קהל לעיל[936].

ובט״ו תמוז תס״ו[937] זאל מן ווידר אן ליגן קונטפיציאן[938] געלד מסך פ׳ זהו׳, ווייל זיא גינומין האבין פון קהלש געלד פ׳ זהו׳ צו קונטפיציאן גברוכט. זא זאל מן ווידר סך זה אויף היבן, אונ׳ ווידר ממלא זיין אין קהלש טרוא בלי איחור.

ובדבר שתבעו קהל מן אברהם פַּארט[939] זאל געבן צו נתינות מזמן ער זיך איין גיקאפט[940] האט לכאן, אונ׳ האט נאר פעם א׳ געבן. פשרתי דז כמר אברהם נאך נתינה א׳ געבן פַון תמוז העבר[941], באופן זה ווייל אברהם הנ״ל מוז להקצין ר׳ שמשון פ״ד געבן פַון קהל וועגן ע״ה זהו׳, אונ׳ בשביל[942] קהל מוז געבן לר״ש מאה זהו׳, בלייבט קהל נאך לאברהם[943] געבן ך״ה זהו׳[944]. דראן ינכה נתינה א׳ דז חייב איז. ולהבא ג׳

928 andern = ander, אחר.
929 צ״ל: רויז.
930 danach = dernach, לאחר מכן.
931 כלומר, של כל אחד מבני אוטנזוס.
932 ר׳ חנוך הענוך מפפערשי. כיהן כמורה צדק בקהילה בשנים 1706 (?) — 1708 (?).
933 etlichen, לכל אחד ואחד.
934 Buechel = . הכוונה לפנקס אישי של כל בעל בית בקהילה, בו נרשמו חובותיו לצורך תשלום מסים.
935 Truhe = Tru, תיבה.
936 ראה לעיל, עמ׳ 193. אך שם צוינו ארבעה מנעולים.
937 27 ביוני 1706.
938 צ״ל: קונטריפוציאן = קונטריבוציאן, Contribution, מס.
939 מונה כגובה בשנים 1706 (עמ׳ 210), 1713 (נספח ג, סעיף א). מונה כפרנס בשנת 1726 (עמ׳ 267), והתפטר מכהונה זו בשנת 1740 (עמ׳ 274–275).
940 אולי המדובר בקניית זכות ההתיישבות במקום.
941 תאריך זה נקבע כאחד ממועדי גביית המסים. ראה לעיל, עמ׳ 204.
942 המלה נכתבה מעל לשורה.
943 צ״ל כנראה: לר״ש.
944 כלומר, אברהם פארט חייב לקהל 75 זהובים. הקהל חייב לר׳ שמשון 100 זהובים. אם כן על הקהל להעביר אליו, נוסף לחובו האמור של אברהם פארט, 25 זהובים.

קווארטל דז מן ג׳ נתינה אויף היבט[945], זאל אברהם הנ״ל ניקש געבן דען וועלן דיא ד׳ נתינות קרוב לך״ה זהו׳ וואש נאך אברהם רויז קומט על ד׳ נתינות זאל ער גם כן אברעכינן להבא.

י״ט[946] סיון תס״ז[947] האט מן[948] מאלוף כמר אברהם פארט חשבון צדק גהלטן. אזו איז על ה׳ נתינות עד י״ט סיון נאך קהל קומן[949] על ך״ח זהו׳ שלו ב׳ זהו׳ מהנ״ל, אונ׳ ער תיכף געבן וויא מן אויך קוויטינג דריבר געבן האט.

ובדבר האלמנות נחי׳ ולא נמות לענין נתינות ושאר צרכי קהילה עשיתי וועלכי אלמנה דז יכולת האט צו געבן דיא מוז געבן ערך מסך כתובה שלה וחצי ראש הבית וואש בדרעפֿט אונטר דיא נתינה י״ב זהו׳ מס כל שנה זאל אלמנה נאר ו׳ זהו׳ געבן. אביר וועלכי אלמנה דיא ענייי׳ איז אונ׳ רק קרקעות האט אונ׳ ניט ור קאפין קאן זאל מן איר הכל אויף שרייבן, ביז זיא איין מאן נעמט דער מוז הכל בצלין. אדר וועז זעלט[950] דיא קרקעות ורקאפט וועלן מוז הכל צלין. וכן וועז זעלט הולך לעולמה זיין מוזין היורש הכל צאלין, זא אביר אייני אוועק ציהט[951] זא מוז זיא איינם[952] שטעלן דער בשבילה הכל גיבט וואש מגיע על חלקה איז. באם ניט שטעלט איז איר דז חזקת ישוב אויף גזאגט. קאן אביר ניט זאגין. מן זאל אירש צו זאמן שרייבן אונ׳ בארגין כי לא זו הדרך, אם לא איין ענייי׳ איז כנ״ל[953]. וגם וועז אייני וויל כאן בלייבן אונ׳ איר ישוב אויף זַגן איז זיא ג״כ פטור[954].

ובדבר היתומים זאל בלייבן כמקדם כמ״ש למעלה בתקנות[955].

ובדבר מכס הירשברוק[956] ווייל כלל קהל גרושי טובה איז[957] זאל קיין ב״ב רשות

945 לעיל, עמ׳ 204, נקבעו שלושה מועדים נוספים לגביית מסים.

946 השורות דלהלן (״י״ט סיון... געבן האט״) נכתבו בריווח בין הקטע הקודם להן ושלאחריו בכתב־יד שונה. כנראה על־ידי אחד הגובים.

947 19 ביוני 1707.

948 man =.

949 bekommen = kommen, לקבל.

950 sollte, במקרה ש...

951 hinweg zieht = aweck zieht, יעקור מקום מושבו.

952 einen = einem, מישהוא.

953 כלומר, אלמנה, להוציא ענייה, אשר תבקש לעקור מן המקום חייבת למנות אדם שישלם כל חובותיה לקהילה. אין היא רשאית ללוות כסף מן הקהילה, ולהישאר חייבת.

954 בשנת 1744 הבהיר ר״י עמריך, בתשובה לפניית פרנסי הקהילה, שתקנה זו חלה על אלמנות עשירות ועניות כאחת, לגבי תשלום מסים כסדרן. עוד הוסיף כי באשר באחרונה הטילה המלכה מריה תיריזה מאוסטריה מס עקב מלחמת הירושה האוסטרית (1740–1745), חובה על האלמנות לתת חלקן בכך, מחצית ראש הבית ומחצית מהערכת הרכוש (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17). וראה להלן, עמ׳ 321, 322.

955 ראה תקנות ת״ן, סעיף כט (עמ׳ 169–170).

956 העיר Hersbruck שוכנת בין שנייטאך לבין אמברג וזולצבאך. ההיתר לגביית מכס ניתן עם היווסד העיר, בשנת 1057, על־ידי המלך הינריך ה־IV (K. Bosl, Handbuch der historischen Staetten Deutschlands, Bayern, p. 289). וראה להלן תקנות תע״א, סעיף נח (עמ׳ 246–247).

957 כלומר, הקהל זכה בהנחה בתשלום מכס זה.

האבין בונה במה לעצמו[958] זיין ור זיך משתדל זיין לבד מיכס אונ׳ דען כלל קהל גורם היזק זיין, רק מוז מיט הלטן עם עם הקהל. וואש בדרעפט[959] כמר מרדכי כ״ץ דז יוא[960] משתדל האט גהעט, עשיתי פשר דבר וואש עבר איז עד עתה איז כמר מרדכי פטור עם כל בניו וואש עליהם קומין, וויל מהיום עד שנה חדשה הסמוך זאל כמר מרדכי ובנו משה[961] געבן ור איין מאַן, ומשנה חדשה ולהבא דינו של מרדכי כמו ב״ב אחר בכל דבר.

[פג ע״א] ובדבר מה שנדבו לקהל ספרדיים מן ירושלים[962] סך ך״ב ר״ט, ווייל קהל ה״ב וא״ז דער בייא איז גוויזן מסתמא ווערן זיך קהל פֿארט ג״כ ניט פורש זיין. בכן זאל מן דז מעות אן ליגן וויא מן הרבנות געלד אן לֵיגט, אונ׳ בין ר״ה לי״כ אויף הֵיבן עוד ב׳ ר״ט הוצאות אויף היבן ס״ה ך״ד ר״ט.

הגבאים מוזין זעהן קרקע געלד אויז צו טרייבן[963], אונ׳ במוקדם האפשר בית החיים צו בויאן. אונ׳ וועלכר מסרב איז זאל מן מכריז באיסור זיין. ובפירש אתמור דז איטלכר גבאי[964] זאל כופה זיין צד שכנגדו. ובאם הגבאי הַאשט[965] לשמש מן זאל איין מכריז באיסור זיין, אונ׳ דער אנדר גבאי ניט ליידן וויל איינם פֿון זיינר צד מכריז באיסר לאזין זיין, וועלט דער גבאי גיקנסת דער ניט ליידן וויל[966], אונ׳ דיא גבאים האבין מכט להכריז באיסור זיין צו לאזין בלתי רצון פ״ו. ע״כ זא הגבאי האשט לשמש זאל איין מכריז באיסור מחמת קרקע געלד אונ׳ דער שמש פֿאלגט ניט, וועלט דער שמש גיקנסת בקנס גדול.

כהיום הזה נתפשרו בדבר ענייי׳ וחולים דז מן לכאן גשיקט וועלט הן פֿון פֿארט אדר מה״ב אדר מזולץ בך אונ׳ וויל לפֿירדא, זאל מן ניט לאטן זוס שיקין דערפין, רק מכאן מוז מאן לפירדא שיקן. וכן וועז איינר אויף איין פֿור[967] לאטן זוס קומין וועלט אונ׳ וויל לפֿירדא, אדר איז קומין פֿון פירדא, מוזין זיא לזולץ בך שיקין, אונ׳ ניט דערף (ניט) לכאן שיקין. דז מן קיינם גורם היזק איז. ובכל שנה זאל מן מיט אנגדר קהל פה וא״ז ביחד רעכינין וואש כל א׳ דז שנה אויז געבן הבין צו פֿורין, אונ׳ הכל

958 השווה חגיגה כב ע״א.

959 betrefft, נוגע.

960 ja = jo, כן.

961 בשנת 1711 נבחר כגבאי צדקה (עמ׳ 214), ובשנת 1746 כפרנס (עמ׳ 315, וראה שם הערה 894).

962 ראה אודות קהל זה: י. בן צבי, ארץ ישראל ויישובה בימי השלטון העותמאני, עמ׳ 265–279; מ. רוזן, הקהילה היהודית בירושלים במאה הי״ז, עמ׳ 93–99.

963 auszutreiben. המדובר בגבית תשלומים בעבור בית־העלמין.

964 כלומר, כל אחד מן הגבאים.

965 hasst, שונא.

966 פירוש: גבאי שעליו לטפל בהכרזת ״איסור״ על אחד מבני הקהילה, שלא נמנה על התומכים בו, אינו מצוי ביחסים טובים עם השמש, שהוא המכריז בבית־הכנסת. אם הגבאי האחר לא יעסוק בכך, שכן המדובר בבן סיעתו, יוטל עליו קנס. וראה על הסיעות בקהילה לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 79–83.

967 Fuhre = Fur, נסיעה.

(צַמין) [צוזמין] רעכינין. אונ׳ לפי ערך כאן ומנין ב״ב כאן, וערך א״ז ומנין ב״ב שם, אויז שלאגין. פשר זה זאל גוועהרן[968] משך ג׳ שנים מהיום.

גם מבואר למעלה בפנקס זה וועז חמשה אנשים[969] בייא אננדר זיצן, זאל כל א׳[970] זיין דיעה בנחת זאגין, אונ׳ ניט דרך קטטה ומריבה. בכן באתי להחזיק דבר זה דז קיינר דען אנדרן זאל זלזולים געבן בשעת זיא בייא אננדר זיצן, רק דברי חכמים בנחת נשמעים. וכל העובר ויתן זלזולים ענש יענש בקנס וויא גם למעלה בייא קנס ור באטן איז.

בדבר הסגן[971] מצאתי שהתיקון פה דז מן דער עלטר[972] נאך גֵיט, וועלכיז תיקון ישן איז, בכן זאל דער תיקון בלייבן כמקדם. אכן ווייל איין הפרשות איז מ׳ שבת חול המועד צווישן י״ט איז, אוב שבת ח״ה אזו גוט[973] אז י״ט מיט אויף רופין אדר י״ט דיא קדימה האט אונ׳ שבת ח״ה נאר וויא איין אנדר שבת איז אונ׳ ניט נחשב איז כי״ט. ושאלתי את אברהם לוי בת״ע[974] על זה. זא האט ער גזאגט שבת איז ור י״ט גנגין[975], אביר זיין קטטות דריבר גוויזט וגם גיקנסת וואדרן. בכן פסקתי דז להבא זאל גהאלטן וועדן שבת ח״ה רק כמו שבת אחר, באופן זה וואו מן גהלטן האט דען אנדרן טג יום טוב זאל מן שביעי של י״ט אן היבן אויף צו[976] רופֵין אונ׳ מתנת יד רופט מן דיא אלטי ווידר אויף כמקדם, ובשבת ח״ה זאל מן אויף רופין אז וועז דער שבת נאך י״ט איז.

ובדבר המשכן של הערש בר״י, ווייל אברהם הלוי כנ״ל גזאגט האט בת״ע[977], זאל מן אין זיין משכן רויז געבן.

וכאשר כל בעל סֶגן וואש וועז איין סֶגן או אים קומט זאל ער ח׳ יום דער פר זיין צעטל מכין, וויא ער אויף רופֵין וויל. זוא אים קיין ספק איז אונ׳ קיין שאלה מכט, דערף אין קיין פרנס ניקש איין רֵיידן[978]. רק וועז דער בעל סֶגן פעלט מיט אויף רופין (באם ער פעלט מיט אויף רופין) זאל איין עושר[979] גיקנסת וועדין לפי עשרו ובינוני ועני יוקנס עם חרפות ובושת.

968 gewaehren, יהא בר תוקף.
969 ראה לעיל, עמ׳ 175, 197. המדובר שם בישיבות הנהגת הקהילה.
970 המלים: כל א׳ — נכתבו מעל לשורה.
971 באמת״י, Schnaittach GA—S 135.7, נשתמר עמוד אחד ובו חלק מן הנאמר להלן. מסתבר שהינו טיוטא אשר כתב ר״ב פרנקל. התקנה הנידונה כאן פותחת שם במלים: ״בדבר שבאתי לכאן ומצאתי...״.
972 Alter = גיל.
973 כלומר, חשיבותו כיום טוב.
974 בתורת עדות.
975 gegangen = כלומר, נחשב.
976 המלה נכתבה מעל לשורה.
977 בכתב־היד הנזכר לעיל, בהערה 971, נוסף: ״דז דעס סדר זייא גוועזט. מקדם בכן״.
978 nichts hineinreden = nix einreden, לא להתערב כלל בדיבור.
979 = עשיר.

זא אים אביר איין ספק איז זאל ער גין לחמשה אנשים אונ׳ פראגין וויא ער אויף רופֿין זאל. זא זיא משוה זיין וועלן לדעה א׳ מה טוב. באם לאו גיט מן ניט רוב דעות נאך רק כל צד זאל איין ליגן משכן כסף על ג׳ ר״ט אונ׳ איך וויל תיכף באותו שבוע(ה) לכאן קומין אונ׳ מכריע זיין, וועלכר צד ניט רעכט האט גהעט זיין אירי ג׳ ר״ט ור פֿאלין[980].

בדבר הלויים דז קלאגן זיין איטלכר דיא גר[981] דען גנשן[982] חודש ניט אויף גרופֿין וואריך, בכן וועלכר דער שבת אויף גרופין וועלן דערף מן אין אן ימות החול ניט אויף (ג)רופין רק אנדרי לויים כדי רום קומין[983] זאל.

ובדבר השהיי׳[984] וועל שון אין תקנות למעלה שטֵיט אן שבת ניט אויז דען סדר גין, אבר בימות החול דערף יוא לפי רצונו אויף רופין דוקא בישראלים, אבר לויים מוז ער כסדר אויף רופין גם בימי החול, באם ער באותו יום בבה״כ איז. באם ער אביר ניט בבה״כ איז דער זעלביג לוי וואן או אים גהלטן האט איז קיין חיוב מער על בעל השהיי׳. ובאם ער הלט אן איין לוי אויף צו רופין אונ׳ איז נאך איין יונגרר לוי, דא רופט מן אויף דען יענגשטין[985] אן שבת צו מנחה אונ׳ דען עלטרין שבת צו פֿריא דער נאך.

ובדבר אורחים דז לכאן קומין בשבת, זא איין רב או איין פרנס מקהילה או מדינה החיוב על בעל סגן אויף רופין, אבר זונשטי איין אורח איז קיין חיוב על בעל סגן, דערף קיין פרנס דריין ריידן[986].

ובדבר הגובים הבי גמכט ב׳ גובים א׳ האלוף כמר מרדכי כץ והאלוף ט״ק כמר שמעון, ובאם מרדכי כץ דיא צעטל וחשבונות ריכטן[987] קאן זאל בנו ר׳ זעקל העלפין, אדיר אן ליגן[988]. אבר כמר מרדכי מוז[989] צו קהל גֵין וועז זיא זיצן אונ׳ חשבונות אב לֵיגן, בנו ר׳ זעקיל מאג ג״כ דער בייא זיין צו העלפין חשבונות צו ער קלערין.

נעשה יום ו׳ ך״ח סיון תס״ו[990].

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

980 כלומר, המשכון לא יוחזר להם.
981 sogar = gar, אפילו.
982 = ganzen, כל.
983 = rum (= herum) kommen, הולכים סחור סחור. כלומר, כולם ייקראו לתורה.
984 ראה לעיל, הערה 738.
985 juengsten, הצעיר ביותר.
986 ראה בדומה: תקנות זוגנהיים, סימן סו; פנקס רונקל, סימן כז.
987 einrichten = richten, לסדר.
988 anlegen. כלומר, יכין הרשימה בעצמו.
989 המלה נכתבה מעל לשורה.
990 כ״ח בסיון תס״ו, 10 ביוני 1706, חל ביום ה׳ (ולא ביום ו׳ כמצוין).

[פג ע"ב] היום יום א' ך"ב כסליו תס"ז[991] עלתה ההסכמה בין האלופי' הקציני' פ"ו פה וא"ז ווייל מן עתה מחדש חתמנן מוז השטרו'[992] לפ' הקציו ר' גבריאל פירדא ולקהל פירד'. בכן הותנו דז ווען מן זאלט איינם מן החתומי' על שטרו' אלו או על שאר חובו' מן קהל פה (מן) שהלוה[993] לקנין רוטן בערג הלטן לתבוע ממנו סך החוב, זאל כח בידו הבן דיא אנדרי החתומי' אצלו כופה צו זיין לפרוע החוב באותו זמן, כדי קיינר מעוכב זיין זאל לבד או אפי' צו נִיטן[994] אפי' מי שאינו חתום אצלו כאלו חתום אצלו. ווייל החתומי' הנ"ל גחתמנת בשביל כל הקהל יצ"ו יהי' בידו לכוף כל הקהל יצ"ו לשלם לזמנו.

כל זה כתבתי בהסכמו' האלופי' וקצינים הנ"ל ובהסכמת מ"ו הגאון אב"ד נר"ו.

כ"ד הק' חנוך הענוך מפפערשי לע"ע פה ק"ק שנאטיך יום הנ"ל.

היום יום ה' ב' כסלו תס"ז[995] האט מאן מברר גוועזין שני גבאים ה"ה כהר"ר זעקיל כץ וכמר אברהם מפארט יצ"ו על שלשה שנים מהיום.

הק' יששכר בערמן סג"ל

אידל אלמנת אייזק בן אברהם איז חייב בשביל בעלה כמשמעות פנקס זה דף פ"א ע"ב[996] תשעה זהו' י"ג ץ, גם איז בעלה ז"ל חייב גבליבן על מקום בב"ה י"ב זהו', ס"ה איז חייב ך"א זהו' י"ג ץ. נגד זה גיבט זיא פאר אלש האט בייא קהל אין צו נעמין ג' זהו' שטאט געלט[997] מ' אשת ר' עקיבא בער. ע"כ מוש זיא מברר זיין ע"פ כתב מר' עקיבא בער אם הוא אמת. ואם הוא אמת בלייבט זיא בס"ה חייב ח"י זהו' י"ב ץ. ואם לא תברר בלייבט זיא חייב ך"א זהו' י"ב ץ. זאלכיש מוש זיא צאלין תוך שלשה חדשים, ואם לא תשלם הרשות נתונה לפ"ו למכור המקום בב"ה.

נעשה היום יום ה' ב' סיון תסז[998].

הק' יששכר בערמן סג"ל

אידל אלמנה הנ"ל האט חוב הנ"ל ריכטיג גימאכט[999], היינו כמר אברהם האט געבן ח' זהו' עבורה, ועל השאר נתן בטחון לקהל כאשר נכתב למטה[1].

הק' יששכר בערמן סג"ל

991 28 בנובמבר 1706.

992 ראה לעיל, עמ' 178–179.

993 כלומר, הלוואות לצורך פירעון התשלום לשלטונות רוטנברג. ראה לעיל, עמ' 188.

994 noetigen = noeten, להכריח.

995 8 בנובמבר 1706.

996 לעיל, עמ' 201.

997 Statt-Geld, תשלום בעבור מקום בבית־הכנסת.

998 2 ביוני 1707.

999 כלומר, סילקה את החוב.

1 רישום זה אינו מצוי.

באשר שכבר נעשה תיקון בעשרה ימים לחודש ניסן תנ״ג[2] לפ״ק וויא מאן זיך פר האלטין זאל מיט איינם דער אין איסור איז, כאשר נכתב באריכות בפנקס זה דף ע״א ע״ב[3]. ומאחר עד הנה ניט גיהאלטין איז ווארדין התקנה, ע״כ בפירוש אתמר שהימים ראשונים יפלו, ומכאן ואילך חושבנא התיקון הנ״ל בתוקפו בלייבט בכל דבר בפרטיות אלש מאן קיין בשר ויין קידוש אינין צו לאזין זאל.

נעשה ב׳ סיון תס״ז[4].

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

היום הזה ח״י טבת תס״ח[5] הסכמנו פ״ו קהל שנייטך ופ״ו קהל א״ז שיהא להבא וועז ב״ב חתנה האט ואח״כ הזמן קומט לעשות ערך חדש זאל אותו ב״ב זיין ערך אין ליגין[6] כמו שאר ב״ב ג״כ, ואף ער שוין עשיות ערך האלטין מאן זיך דיא תנאים נאך כמו שהיה המנהג מקדם. מ״מ משעת עשיות ערך זאל גהאלטין ווערין כמו שאר ב״ב לפחות מתנאים או להוסיף.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[פד ע״א] זאת לפנים היתה משנים קדמוניות אלז קהל ק״ק שנייטך האבן איין פשר גיהאט עם המקום[7] שנייטך כל שנה צו געבן שמונים זהובי׳ בעד מעות שטייאר[8]. ואחר הפשר הנ״ל האבן אלו האנשי׳ הנקובי׳ בשמותם כמ׳ דוד ז״ל וכמ׳ מרדכי כץ וכמ׳ שמעון וכמ׳ בער בהרר״ז וכמ׳ ליב פלאס[9] וכמ׳ אייזק ב״פ[10] וכמ׳ ידל גיקו[י]פט בתי׳ האבן. אלו האנשי׳ הנ״ל מוזן שטייאר בזונדר געבן אן קהלס פשר הנ״ל. ובאותו זמן איז איין פסק גיוועזן בין קהל יצ״ו ובין אלו האנשי׳, אלז אלו האנשי׳ זאלין נאר דרפן צו געבן צו דיא שמונים זהו׳ דיא חצי׳ אלז אויף זיא קומט מהבתי׳[11]. ואחר זה האבן קהל יצ״ו גליזט קיומי׳ מדוכס[12] פייאר פרייט[13] על ט״ו שנים. ובתוך הקיומי׳ איז בכלל גיווארן[14] אותן שמונים זהו׳ מן שטייאר פטור צו זיין

2 16 ביוני 1693.
3 לעיל, עמ׳ 173–174.
4 2 ביוני 1707.
5 11 בינואר 1708.
6 einlegen, למסור.
7 גרמניסם: תרגום המלה Ort, במובן Stadt.
8 ראה לעיל, עמ׳ 189, הערה 761.
9 בשנת 1713 מונה כגבאי קנסות (נספח ג, סעיף יח).
10 לא כיהן בתפקיד בקהילה.
11 המלה נכתבה מעל לשורה.
12 המדובר במקסמיליאן II עמנואל.
13 frierfreit. צ״ל: befreit = ferfreit, משוחררים. המדובר בשחרור היהודים ממסים החל בשנת 1698 למשך 15 שנה, ראה לעיל, עמ׳ 187, הערה 751.
14 gewahren = gewahr geworden, התברר.

ג״כ ט״ו שנים. אזוא האבן קהל יצ״ו עם אלו האנשי׳ בפני גימשפט אלז אלו האנשי׳ זאלין תוך קופת קהל איר שטיי[א]ר געבן וואש זיא האבן פלעגין צו געבן, ואלו האנשי׳ האבן משיב גיווען ביז תס״ג האבן זיא קהל גיגעבן דען שטייאר עד פרוטה אחרונה, ומתס״ג עד שנת תס״ח[15] האבן ערלי׳ ג״כ קיין שטייאר גיגעבן רק קונטרעבציון. אונ׳ קהל יצ״ו זאגט ערלי׳ האבן גיגעבן שטייאר אונ׳ קונטרעבצין.

בכן פסקתי עד שנת תס״ג (זאלין[16] אחד מקהל יצ״ו מקבל בחרם זיין אלז זיא ברענגט שבועת חנם) מוזן אחד מאלו האנשי׳ שוערן אלז זיא קהל יצ״ו גיגעבן עד שנת תס״ג ואחרים יענו אמן[17]. ומשנת תסג ואילך זאלין אלו האנשי׳ מברר זיין אלו ערלי׳ נישט מער גיגעבן האבן אלז קונטרעבצין. וואן זיא אבר ניט קאנין מברר זיין מוזן זיא לקהל יצ״ו בצאלין השטייאר מבתים שלהם. ומהיום ואילך מוזן זיא ג״כ לקהל יצ״ו געבן וואש זיא פטור זענין מחמת קהל יצ״ו. וכמ׳ ליב פלאס מוז ג״כ געבן אלז עליו אויף קומט זאל זיך נישט אפ שלאגין[18] הוצאו׳ אלז ער גיהאט למקום נירן ברג[19]. ובאם שלא ירצו קהל לקבל בחרם, אלש זיא ניט ברענגט לידי שבועת חנם, אזי יקבל אחד מן שבעה אנשים הנ״ל אלש הבתים האט בק״ח[20] במקום שבועה הנ״ל, ואחרים יענו אמן על הקבלת חרם[21].

פסק[22] הנ״ל מהרב ר׳ בערמן ז״ל מ׳ ז׳ בתים איזט בטל ומבוטל רק בלייבט כמבואר מעבר לדף[23].

היום יום ג׳ ט״ז חשון תע״ו[24] לפ״ק.

הק׳ משה ברנדיס סג״ל חר״ג זצ״ל מפירדא ומצפה בק״ק בומסלא והגליל ובק״ק שנאטיך ואגפי׳[25]

15 1702/3 — 1707/8.

16 המוקף בסוגריים נכתב כנראה במשובש.

17 המלים ״זיא״, ״ואחרים יענו אמן״ — נכתבו מעל לשורה.

18 abschlagen = apschlagen, לקצוב. המשמעות: לנכות.

19 Nuernberg. מקום מושב השלטונות.

20 בקנין חמור.

21 ממערכת התקנות אשר ניתקנה בשנת תע״א מתברר שבעלי־הבתים האמורים עדיין לא קיבלו בחרם. נקבע מועד לפעולה זו, ואם לא יינהגו בהתאם לכך יהא עליהם לשלם את המסים (עמ׳ 242, סעיף מא). האפשרות הנוספת אשר הועלתה כאן — קניין חמור במקום שבועה — לא נזכרה שם.

22 הקטע דלהלן (״פסק... ואגפיה״) שולב, בתוך פסקו של רי״ב פרנקל, בשנת 1715, על־ידי ר״מ ברנדיס.

23 להלן, עמ׳ 214–215.

24 13 בנובמבר 1715.

25 כיהן כרבה של הקהילה בשנים 1713–1716. חר״ג = חתן ר׳ גבריאל. בומסלא = הכוונה לקהילת Bunzlau בשלזיה.

מאחר שיש תקנה קדומה[26] באם שיהא דבר נחוץ שצריכי׳ למעות ואין להם פנאי לעשות צעטיל, ומבואר בתוך אותה תקנה איך יתנהגו ראשי׳ וטובי׳ להלות לצרכי קהילה עד שלשי׳ ר״ט. ובהיום לפי השתנות הזמן עשיתי להם תיקון חדש איך יתנהגו, באם שיהא מן הצורך להלות סך שלשי׳ ר״ט ילוה פ׳ כמ׳ זעלגמן שבעה ר״ט, ט״ק כמ׳ וואלף ה׳ ר״ט, ט״ק כמ׳ שמעון ששה ר״ט, ט״ק מרדכי כץ ארבעה ר״ט, פ״ו מהור״ר ליב א״ז[27] ארבעה ר״ט, ט״ק שמעון א״ז[28] ארבעה ר״ט:

לעומת זה מוז הפרנס חודש איין גבי׳ מכין בתוך משך ג׳ שבועות מיום הלואה. ובאם זעלט קיין גבי׳[29] מכין בתוך הזמן ההוא אינן מחויבי׳ קהל יצ״ו להלות עד שיוגבה הלואה ראשונה. וגם אין ביד אחד או שנים מקהל יצ״ו אויף צו ליגן איינם מער אלז אויף אים גיבירט[30] הלואה, אף ע״פ רוב דיעות הקהל יצ״ו, רק כפי התקנה הנ״ל.

וגם באם שיהא דבר נחוץ מחויב הפרנס חודש להודיע לא״ז שיבא לכאן מהור״ר ליב וכמ׳ שמעון, אונ׳ אן[31] זיא זאלין קהל יצו נישט דער וועגין צו טאון. דהיינו הפ׳ חודש זאל מעת לעת דער מודיע זיין לא״ז.

מ׳ צו רייטן לנירן ברג[32] אפ צו וו(י)רטן אלז זיא צו פרעכטן[33] האבן יתנהגו כך[34]. פ׳ כמ׳ בער מוז בכל פעם רייטן אונ׳ פ׳ כמ׳ זעלגמן מוז מיט אים, אבר ט״ק כמ׳ שמעון זאל מיט אים רייטן. אבר אליין טאר[35] פ׳ בער ניט רייטן. וועז פ׳ זעלגמן פעם אחת מיט גירייטן, זאל פעם שנית[36] מיט רייטן מהור״ר ליב א״ז, אדר כמ׳ שמעון א״ז. וועז פ׳ בער ניט רייט זאל במקומו רייטן ט״ק כמ׳ וואלף. ובאם פ׳ זעליגמן שנייטך ניט מיט קאן יהא במקומו ט״ה כמר שמעון, או ט״ה כמר מרדכי פעם אחר פעם.

מ׳ איך יתנהגו עם שכירו׳ מהסוסי׳ אלז קהל יצו זעלטן פרויכן[37] לנירן ברג. מן יום אחד זאל גירעכנט ווערן שכירו׳ ארבעים צ״ל. וואן זיא שני מעל״ע זוימן[38] זאלין גירעכנט ווערן פר אחד מעל״ע חצי זהוב. וועז זיא זוימן איזה ימי׳ זאל נאר גירעכנט

26 תקנות ת״ן, סעיף יא (עמ׳ 163).
27 איזכורו האחרון כפרנס באוטנזוס הוא בשנת 1729 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17).
28 איזכורו האחרון כטוב קהל באוטנזוס הוא בשנת 1729 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ד ע״ב).
29 המלה כתובה במטושטש.
30 כלומר, אין להטיל על פרנס הלוואה יותר מאשר השיעורים שנקבעו קודם לכן.
31 ohne = on, ללא.
32 כלומר, לרכב על סוסים אל השלטונות בנירנברג, בעניני הקהילה. וראה לעיל, עמ׳ 184.
33 verrichten = verrechten, להסדיר. כלומר, יש להמתין ברכיבה לנירנברג, עד אשר יהא צורך להסדיר עניין מסוים.
34 המלה כתובה מעל לשורה.
35 tor, רשאי.
36 המלים ״פעם אחת״, ״שנית״ — נכתבו מעל לשורה, ומתחת להן ישנן מחיקות.
37 brauchen = prauchen, צריכים.
38 summen = suemmen, סכומים.

ווערן פר אחד מעל״ע א ק״ש וואו אבר קיינר וויל ליינאן[39] (וויל) אזוא ווער סוס האט זאל עש ארום גין כל יום, זאל איין אנדר איין סוס געבן צו רייטן.

כל זה נעשה היום יום ב׳ ך״ג טבת תס״ח[40].

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[פד ע״ב] מאחר שאנחנו גומלי חסדים בני גומלי חסדים[41] ומנהג אבותינו תורה[42] להתמנות גבאי צדקה כל שלשה שנים, והגיעו(!) הזמן להתמנות גבאי צדקה כימי עולם וכשנים קדמוני[ו]ת. בכן עשינו אסיפה לשם שמים בהתאספו׳ אלופי׳ הקצינים פרנסים ומנהיגים עם הטובי׳ המה כולים(!) חמשה אנשים, ובצירוף כל הקהל הקודש דכאן ק״ק שנאטיך נר״ו. והסכימו כולים(!) לשם שמים לעשות הגבאים דצדקה שני[43], ע״פ הגורל. דהיינו כל צד וצד[44] בחרו לעצמם שני אנשים מסוימים להניח בתוך הקלפי, והן הנה השנים שהן ארבעה. והניח תוך הקלפי הקצין פו״מ כ׳ בער, דהיינ׳ שמסור דעתו לאחיו הקצין כ׳ וואלף סג״ל טה״ק דעתו להניח ב׳ אנשים תוך הקלפי. וכן הקצין פו״מ כ׳ שמעון הניח תוך קלפי עם הצד שלו, והקצין מחותנו כ׳ מרדכי כץ נר״ו ג״כ שני אנשים. בכן עלה ע״פ הגורל האלוף ר׳ שמשון סג״ל א׳, והנעלה כ׳ משה כץ. דהיינו הנעלה כ׳ משה כץ יקבל הגבאות בראשון ואחריו האלוף ר׳ שמשון סג״ל.

כל זה נעשה היום יום ו׳ ח׳ אב תע״א[45].

ולעדות ולרא׳ באתי על החתום.

הקטן מאיר סג״ל דילקא מפראג חונה פה ק״ק שנאטיך והמדינה[46]

פסק דמע״ל[47] מ׳ ז׳ בתים איזט בטל כמבואר מע״ל, רק בלייבט כמבואר להבא. היינו קהל יצ״ו הבין פשרה גמכט עם אנשי שבעה בתים הנ״ל בפני. משנת תנ״ח עד שנת תס״ג זאל פרנס שמעון ופ׳ כ׳ מרדכי כץ געבן צו איר צעטיל מסך שלשים ר״ט וואש לפי ערך וואן דער צעטיל בטרעפט משלשים ר״ט אויף שני אנשים הנ״ל קומט, אויף פ׳ מרדכי שלשה זהו׳ וחצי ופ׳ שמעון חמשה זהו׳ זאגי פיניף גולדן ך״ב צ״ל. והנותרי׳ זאלין געבן לצעטל מסך עשרים וארבע ר״ט — בייבלי סג״ל בן בער ז״ל[48]

39 leihen = leinen, להשאיל.
40 16 בינואר 1708.
41 כתובות ח ע״ב.
42 מנחות כ ע״ב תוס׳ ד״ה נפסל.
43 אולי צ״ל: שנים. כלומר, שני גבאי צדקה.
44 המדובר בשתי הסיעות בקהילה. ראה לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 79–83.
45 24 ביולי 1711.
46 כיהן כרב בקהילת שנייטאך בשנים 1711–1713.
47 לעיל, עמ׳ 211–212.
48 בנו של הפרנס בער בן ר׳ זעקל. לא כיהן בתפקיד בקהילה.

ארבע זהו׳ עשרה צ״ל, ליב פלאס ששה זהו׳ עשרה פץ, אברהם פורטא[49] שלשה זהו׳ שני ק״ש, אל׳ מערל ששה זהו׳ ט״ו ץ, יורשי דוד שמונה זהו׳ א׳ ק״ש. ומשנת תס״ג עד שנת תס״ח ולא עד בכלל איזט מבורר גווארין בבירור גמור דז כל א׳ וא׳ בצאלט האט אירן שטייער עד פרוטה אחרונה. גם משנת תסח ואילך הבין קצת ז׳ אנשים הנ״ל במלואו עד פרוט׳ אחרונה בצאלט לקהל עד כלות שנת תעג[50] ל׳, היינו פ׳ שמעון ופ׳ כ׳ מרדכי. אבל[51] שאר אנשי׳ וואס בשריבן איזט מן שטייער בפנקס שעשה הרב ר״מ טיין[52] אונ׳ זענין ניט מברר דז זיא בצאלט הבין מוזן נאך צאלן, היינו זיא ברויכטן נאר מברר צו זיין שנת ת״ע ושנת תע״א ושנת תע״ב ושנת תעג ל׳. אבל מקודם לזה איזט מבורר גווארין דז כולם בצאלט הבן. אבל מן שנת תנח עד שנת תסג ל׳ בלייט כמו פשר הנ״ל. גם מה שנזכר בפנקס הרב ר״מ טיין מ׳ בערלי ז״ל בהר״ז מ׳ פרישה שטייער עשרה זהו׳, איזט נאך ניט בצאלט ווארדן.

לראי׳ באתי על החתום.

יום ג׳ י״ז חשון תע ויו״ו[53] לפ״ק.

הק׳ משה ברנדיס סג״ל חר״ג זצ״ל מפירדא ומצפה בק״ק בומסלא והגליל ובק״ק שנאטיך ואגפיה

[פה[54] ע״א] הסכמנו יחד לאסוף יחד דיא חמשה אנשים[55] ולישב אונ׳ איין צו נעמן וואש אויף דען צעטל שטיט. בפעם ראשון ער״ח תמוז הסמוך[56] אונ׳ גובה זיין דעז רביעית אויף דען צעטל שטיט. ובפעם ב׳ יום ראשון של סליחות הבע״ל[57] ופעם ג׳ ער״ח כסליו תס״ו[58] לפ״ק. כל פעם דז רביעית מצעטל זה גובה צו זיין.

היום יום ה׳ ך״ז אייר תס״ה.[59]

ועתה ביום א׳ אסרו חג הסמוך[60] יתאספו ג״כ חמשה אנשים הנ״ל אונ׳ אויז מאכין

49 אברהם פורטא והאלמנה מערל לא נכללו בפסקו הנדון של ר״ב פרנקל. הם באו, כנראה, מכוחם של אייזק בן פייבל וידל.

50 במערכת התקנות שתיקן ר״מ ברנדיס, בשנה זו, קבע הסדרי תשלום לאותה שנה (נספח ג, סעיף ו).

51 המלה נכתבה מעל לשורה.

52 שמו אינו מצוי, פרט לנדון כאן, בכתבי הקהילה. מתברר שערך פנקס מסים. יתכן שהמדובר ב״פנקס חדש״ שהזכיר ר״מ ברנדיס בשנת 1713 (נספח ג, סעיף ו).

53 יום ג׳ חל ביום ט״ז בחשון תע״ו, 12 בנובמבר 1715 (וכך צוין לעיל, עמ׳ 212).

54 שולי דף זה קרועים. בסוגרים מרובעים מכונסות מלים אשר שוחזרו על־יסוד הקשר הדברים.

55 ראה לעיל, עמ׳ 192.

56 22 ביוני 1705.

57 כ״ד באלול תס״ה, 13 בספטמבר 1705.

58 17 בנובמבר 1705.

59 21 במאי 1705.

60 אסרו חג שבועות, ח׳ בסיוון, 31 במאי 1705.

וואש רעשטנדין זיין מאדר תס״ג[61]. וועלכי זיא נאך חייב[62] זיין מוזין בצלין, וועלכי זיא מקבל בח[רם] זיין מוזין ג״כ איר קבלת חרם אבליגן[63] זעלביגי מאהל. ובפירוש אתמור וועלכיר פרנס דז נוגע איז אן דען ב״ב דז חייב איז, זא מוז דער אנדר פרנס דיא צד נֵיטן[64] [העלפין]. וכן דער אנדר פרנס מוז דיא צד שכנגדו העלפין נֵיטן. וגם הגובאי האט רשות דען שמש צו האבין מכריז באיסור זיין, אונ׳ דערף קיין פרנס וועדר[65]. [אונט] מוז דער שמש ידען גובה פֿאלגין אונ׳ דאך מכריז זיין.

יום ו׳ ך״ח אייר תסה[66] ל׳.

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

היום יום א׳ ג׳ אלול תס״ה[67] האט מן געבן ממעות נתינה הנ״ל סך מאה זהו׳ להאלוף פרנס ומנהיג כמר בער ב״י סג״ל. דז ערש[68] זאל געבן להאדן הערט מאמבורג דען ריבית צו ריכטן[69] מחוב ב׳ אלפים דז קהל אים חייב איז, דז מן כל שנה סך מאה זהו׳ ריבית געבט. גם האט מאן אים היום [גיגעבין] ג׳ זהו׳ ור הוצאות הדרך. זא דערף ער ווייטר ניקש רעכנין קהל הוצאות פֿון דען וועג. נעשה יו׳ א׳ הנ״ל.

יום ב׳ י״א אלול תסה[70] ל׳ ציוה אותי[71] הפרנס כמר זעליגמן וט״ק כמר וואלף סג״ל[72] ליקח ממעות של הקהל ד׳ זהו׳ ך״ז ץ, וליתן לשמש פה ליתן לבעל עצה פה[73], וכן עשיתי. והקוויטונג [...].

יום ד׳ ך״א אלול[74] קבלתי מכמר מיכל סג״ל[75] ב׳ גאלד גילדן[76] מ׳ נתינה שלו, ומ״א זהו׳ מ״ט צ״ל מ׳ אחיו ייזלי אטן זוס[77], והם בשק של קהל.

היו׳ יו׳ ה׳ ך״ח סיון תס״ו[78] האבן מיר גרעכינט מיט הנעלה כמר ליב בהר״ז[79].

61 הגבייה התקיימה בר״ח אדר תס״ג (17 בפברואר 1703). ראה לעיל, עמ׳ 200.
62 המלה נכתבה מעל לשורה.
63 ablegen, כאן המובן — להצהיר.
64 noetigen = noeten, לחייב.
65 wehren, לאסור.
66 22 במאי 1705.
67 23 באוגוסט 1705.
68 er es =.
69 richten, לסדר.
70 31 באוגוסט 1705.
71 כותב הדברים לא חתם שמו.
72 שני הנזכרים היו בין המופקדים על גביית התשלומים. ראה לעיל, עמ׳ 200.
73 אולי המדובר באחד מחברי מועצת העיר. וראה לעיל, עמ׳ 160, הערה 537.
74 צ״ל: יום ה׳, 10 בספטמבר 1705.
75 בשנת 1726 נתמנה כטוב קהל (עמ׳ 267).
76 Gold Gulden. כלומר, זהוב שנעשה מזהב.
77 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.
78 10 ביוני 1706.
79 בשנת 1710 מונה כחבר בהנהגת הקהילה נוסף על הפרנסים והטובים (עמ׳ 235, סעיף ח). בשנת 1713 מונה כטוב קהל (עמ׳ 273) וכגובה (נספח ג, סעיף ב).

בפֿינט זיך דז ער חייב איז מזמן ער ניט כאן גוועזין עד היום סך ח״י זהו׳. דז זאל ער בצלין על ד׳ פעמיים, כל קווארטל דז מן נתינות אויף היבט[80] יתן ג׳ ר״ט. דהיינו וואש על נתינות קומט, חוץ מדבר שבקדושה, איז ער נאך חייב, זאל מתחיל זיין ביום א׳ ח׳ תמוז תס״ו[81]. דער נאך דיא ערשטי קווארטל נאך אננדר כל פעם בצלין ג׳ ר״ט ביז ח״י ר״ט בצלט איז.

[פה ע״ב] הנתינה מאדר תס״ג[82] דיא בצאלין מוזין

[...] כאן.

[...] ליב חתן פ׳ זעליגמן[83].

תורני ר׳ יוסף.

תורני ר׳ שמשון סג״ל האט בצלט חמשה זהו׳ י״ד ץ לאביו הקצין כמר וואלף[84], אונ׳ איז אים חשבנת ווארן.

[...] כמר יידלי.

[...] כמר יוקל ב״א סג״ל[85] האט היום יום א׳ ו׳ תמוז תס״ה[86] בצלט ד׳ זהו׳ ט״ו ץ.

[... הנ]עלה כמר אברהם סג״ל שלם היום יו׳ א׳ ט״ו סיון תס״ה[87] ד׳ זהו׳ ה׳ ץ kr א״פ. האט זולכי ד׳ זהו׳ ה׳ צ״ל[88] גצילט, ונתינה שלו בטרעפט ד׳ זהו׳ מ׳ צ״ל. נמצא רעסט נאך ל״ה צלמ׳.

הנעלה כמר הירש בן הר״י האט געבן שלשה זהו׳ וחצי. בכן האט ער גצאלט.

הנעלה כמר ליב פלאס איז זיין נתינה גוועזין ד׳ זהו׳ י״ב ץ וחצי. האט ער שון אב גציגן ב׳ זהו׳ וועז סוס גליהן לפ״ז ור״ב[89], וב׳ זהו׳ הנותרים מוז ער לפ׳ זעליגמן[90] צאלין.

[...] מ׳ ר׳ ליב בן דוד[91] ע״ה האט וואול אוף גוויזן כתב מאביו ע״ה דז ער זיין נתינה אדר תס״ג גצאלט האט.

80 erhebt = aufhebt, גובה.

81 20 ביוני 1706.

82 התאריך המדוייק: ר״ח אדר תס״ג (17 בפברואר 1703). ראה לעיל, עמ׳ 200, הערה 875.

83 לא כיהן בתפקיד בקהילה.

84 בשנת 1704 התמנה כאחד מגובי התשלומים (עמ׳ 200). יתכן שלכן העביר אליו בנו את התשלום האמור. בשנת 1718 צוין שהיה אפטרופוס של נכדיו היתומים, בני שמשון (עמ׳ 263).

85 לא כיהן בתפקיד בקהילה.

86 28 ביוני 1705.

87 7 ביוני 1705.

88 הסופר לא חזר וציין פפניג אחד (כנראה בגלל ערכו המועט).

89 לפרנס זעליגמן ור׳ בער. מסתבר שהמדובר ברכיבתם על סוס לנירנברג לצורכי הקהילה. ראה לעיל, עמ׳ 213–214.

90 נימנה על גובי התשלומים אשר נבחרו בשנים 1698, 1704 (עמ׳ 193, 200). מסתבר שבמסגרת תפקידו זה הועבר אליו הסכום האמור.

91 לא כיהן בתפקיד בקהילה.

[...[92]] נדרן איז נאך ניט אצל הגאון אב״ד אויש גמכט[93] ווארן וועד קהל צאלין זאל, או הוא, או יורשי דוד ע״ה.

כמר לֵיב.

כמר לאזי.

אייזק.

[פו ע״א[94]] ע״ד הפסק שבידי האלופ׳ קהל שנייטך מחמת האלוף פרנס ומנהיג כמ׳ בער יצ״ו מחמת פעולה טובה שעשה אלז הי[95] במצור ובמצוק גוועזן איז בעסק (התשדלות) [השתדלות] שלו, אלז אין דער קפטעליציאן[96] איז גישטעלט גיווארן, אלז סחורות ומטלטלי׳ וואש יהודי׳ בני הקהלה גיהאט האבן על ההר[97] בפרייט זיין זאל. אך מחמת נתינות מסי׳ בפרייט זיין זאלן עד כלות ט״ו שנים[98]. וכהיום קמו ועמדו קצת מהקהל וגם שאר יחידי סגולה בני הקהלה ואמרו אלז זיין פעולה טובה ניט גיברויכט האט, אך האט ער לגמרי קיין פעולה טובה ניט גטאן. והאריכו בטענותם מערכה מול מערכה.

ופסקתי שאחד מקהל יקבל בחרם והשאר יענו אמן. וטענו הקהל איך זאל מפרש כמה מאן אימין[99] געבן זאל מחמת פעולה טובה וועז זיא ניט מקבל זיין בחרם, אדר מהפך עליו זיין. ופסקתי שהברירה ביד הקהל או ליתן לו היום חמשים ר״ט מזומני׳, או מאה זהובי׳[100] על אופן זה כל הנתינות אלז אויף האלוף פ׳ בער קומן זעלט יהי׳ מה שיהי׳ וואש פר נתינה זיין זעלט, חוץ נתינה השייך לענייי׳, זאל אפ גשלאגן ווערן לפ׳ כמ׳ בער זיין נתינה אן המאה זהובי׳ הנ״ל, וימשוך כל זה עד כלות המאה זהובי׳. ובפירוש איתמר באם ח״ו יעדר פ׳ כמ׳ בער זאלן אשתו ויורשיו אחריו או ב״כ נישט האבן צו פאדרן[101] אצל כבוד הקהל יצ״ו גגין הנח׳ מן המאה זהובי׳ אף פרוטה אחת. ועוד איתמר בפירוש באם זעלטן כבוד הקהל יצ״ו מוזן געבן נתינות מסי׳ לשרה שלהם אף קודם כלות שלש שנים, אלז צו האפין איז ניט זיין וועדט, אזוא איז הפשר הנ״ל בטל ומבוטל. מוז האלוף פ׳ כמ׳ בער זיין נתינות געבן מכיסו כאחד משאר בני הקהלה מאותו יום ואילך.

92 אולי צ״ל: דיא אנדרן.

93 ausgemacht, נקבע.

94 הנכתב תחילה בעמוד זה דהה. סופר, בלתי ידוע לנו, ניסה לשחזר את הכתוב, כפי שקראו. נראה שלעתים טעה. ראה להלן תיקונים למלים שונות.

95 hie, כמו hier, כאן.

96 Capitulation, חוזה עם הרשות.

97 הכוונה למבצר רוטנברג, לרגליו שכנה שנייטאך. ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 3.

98 בשנת 1698 הוענקה איגרת חסות, שתוקפה חמש עשרה שנה. בפרק זמן זה שוחררו היהודים מתשלום מסים. ראה לעיל, עמ׳ 187, הערה 751.

99 ihm = imen, לו.

100 בני הקהילה בחרו באפשרות זו. ראה להלן, תקנות תע״א, סעיף מד (עמ׳ 242).

101 fordern = fodern, לדרוש.

ולהבא אף אם יעשה פ׳ כמ׳ בער איזה פעולה טובה לקהל יצ״ו אין לו הפרנס כמ׳ בער לאכול פירות בשביל פרי מעלליו.

וע״ד הפסק מקדם[102] שכ׳ ידל אשר מוטל על ערס דוי שכל הנתינות וואש קומט אויף כמ׳ ידל זאל מאן אימין בארגין, עד אשר ילך לחוץ על משענתו כשאר הברי(א)ו׳. נגד זה עשה הוא ואשתו קס״ג[103] על כל נכסי׳ שלהם. ומקרוב מכר כמ׳ ידל לשאינן נמולין חצי בית שלו. וכהיום באו קצת מנהיגי׳ ושאר ב״ב בטענה מאחר שכמ׳ ידל סך מסוים חייב איז, והוא מבקש ליתן עירונית לבתו עד אשר ישלם חוב שלו מקדם[104]. ונגד זה עמדו הצדדי׳ והקרובי׳ השייכי׳ לכמ׳ ידל ואמרו שהמנוח כמ׳ יוסף, ג״כ חייב איז סך מסוים, ע״כ זאל מאן גובה זיין מבית שלו ג״כ.

בכן יצא מלפני לע״ע להורות להם דרך הישר ואת המעשה אשר יעשון לפנים משורת הדין[105]. באשר מאדר תס״א[106] עד שנת תס״ח[107] איז׳ כמ׳ ידל שולדק להקהל יצ״ו מן נתינות מסי׳ אשר הי׳ מגיע עליו בערך ק״ל או ק״מ זהו׳, חוץ קרקע מעות ושמשות וחזנות ועניים מעות[108]. וא׳[109] ידל ניט ביכולות האבן זיין טאכטר לכאן קהילתינו יצ״ו וואנין צו געבן, ביז ער זאל מוזן אכטין[110] איין קונצענס פון שררה על בית שלו על סך קך״ה זהו׳. אלז ער אונ׳ זיין ווייב הבא אחריו זיין מחויב לקהל יצ״ו חוב גמור[111] ואשתו סך קך״ה זהובי׳. ואחר מותו של כמ׳ ידל זאל קהל יצ״ו גובה זיין מן חלק בית שלו קך״ה זהובי׳. ואם יתן כתב זה לקהל הרשות בידו ליתן עירונית לבתו. ומכלל הן נשמע לאו.

וכמו כן אצל יורשי ר׳ יוסף ז״ל האבן קהל יצ״ו אין צו נעמן מאדר תס״א עד יום מותו בערך שבעים זהובי׳, חוץ קרקע מעות[112]. האבן קהל יצ״ו הברירה ענפר מעגין[113] מבטל זיין דיא מכירה פון חצי בית אלז כמ׳ פייבש[114] גקויפט האט, אונ׳ צו פר קויפן בית של ר׳ יוסף, כדי אלז קהל יצ״ו זאלן מוציא זיין חלק ששית שלהם,

102 ראה לעיל, עמ׳ 198–199.
103 קנין סודר גמור.
104 כלומר, זכות ההתיישבות במקום שהעניקו השלטונות (״עירונית״) תוענק לבתו של ידל, רק אחר שייפרע חובו.
105 ראה בבא מציעא ל ע״ב.
106 פברואר–מרס 1701.
107 1707/8.
108 המלים ״חוץ... מעות״ — נוספו בשולי העמוד, בתוספת ציון למקומם במשפט.
109 אולי צ״ל: וכ׳.
110 אולי צ״ל: הלטין.
111 אולי צ״ל: שלו.
112 המלים: ״חוץ קרקע מעות״ — נכתבו מעל לשורה.
113 אולי צ״ל: אב ער מעגי.
114 אולי ניתן לזהותו עם פייבש בן בער הנזכר בפנקס בשנת 1718 (עמ׳ 263). לא כיהן בתפקיד בקהילה.

כאשר מבואר באריכות בפסק ישן[115]. או לומר לכמ׳ הירש בר״י שיש לו חלק שליש מבית גוד או איגד[116], היינו ער זאל חלק ששית של קהל יצ״ו נעמן בעד מאה זהובי׳ מזומני׳, אדר קהל יצ״ו זאלן אימין געבן פר חלק שליש שלו שני מאות זהובי׳ מזומני׳.

ואחרי אלז שני צדדי׳ בקהלה זיינין צד אחד קרובי׳ לכמ׳ ידל וצד שני קרובי׳ לכמ׳ הירש, וכמ׳ ידל וכמ׳ הירש[117] אלי ביידי עניים זענין, ע״כ הא בהא תליא איינש אן דען אנדרין זאל ניט גשעהן. וועז מן וויל מוציא זיין פון כמ׳ ידל כנ״ל מוז מן ג״כ פון כמ׳ הירש מוציא זיין כנ״ל[118].

כל הנ״ל יצא מלפני היום יום ה׳ ך״ב תמוז תס״ח[119].

הק׳ יששכר בערמן סג״ל

[צא ע״א] ב״ה

אלו הן הנקובי׳ בשמותם וואש הבין הלואה גיטאן בשנת תח״ן[120] לפ״ק, וויא אדונינו הדוכס[121] יר״ה האט דען רוטין בערג אויז גיצלט[122]. ולמען ידעו דור אחרן בנים אשר יולדו וועד זוא האט מטיב מיט קהלתינו הקדושה גיוועזין שמנו זכרון בספר.

וביותר כדי מען כל אחד חשבונו זאל הכל לנכון רשום בכתב אמת זיין כתבנו כל א׳ וא׳, ולעשות לכל א׳ וא׳ מידי שבת בשבתו מי שברך[123].

האלוף המרומם אב״ד ור״מ מהרר שמשון מוינא הלוה לנו אלף ר״ט, היינו ט״ו מאות זהו׳ ריינש, ביום ב׳ ט״ו שבט תח״ן[124] לפ״ק, לשלם על ג׳ שנים בכל שנה ת״ק זהו׳ ובלא רוחים. 1500

ט״ו שבט ת״ס[125] פרעו לאב״ד ר׳ שמשון חמשה מאות זהובי׳ 500 f

אייר תס״א[126] פרעו לאב״ד ר׳ שמשון שני מאות זהו׳ 200[127]

115 בפסק קדום, לעיל עמ׳ 198, נאמר שביתו של יוסף וכן בית נוסף משועבדים לקהל. גביית שישית החוב לא נזכרה שם. לפיכך יתכן שהכוונה לפסק אחר שלא נשתמר.

116 ראה רש״י בבא בתרא יג ע״א ד״ה אית דינא דגוד או אגוד.

117 המלה נכתבה מעל לשורה.

118 ראה תקנות תע״א, סעיף מה (עמ׳ 243).

119 כ״ב בתמוז, 10 ביולי 1708, חל ביום ג׳ (ולא ביום ה׳ כמצוין).

120 המדובר בהלוואות שניתנו לצורך פירעון חובת התשלום שהוטלה על הקהילה בשנת 1698. ראה לעיל, עמ׳ 188.

121 המדובר במקסמיליאן II עמנואל.

122 ראה לעיל, עמ׳ 187, הערה 751.

123 בספר הזכרת נשמות של הקהילה (אמת״י, אינ. N/22a/14), אשר בכתיבתו הוחל בשנת 1733, לא נכללה תפילת ״מי שברך״ זו, בין התפילות אשר נאמרו בכל שבת.

124 27 בינואר 1698.

125 4 בפברואר 1700.

126 מאי–יוני 1701.

127 ר״ש מווינה קיבל בחזרה 700 זהובים בלבד. אחר רישום הסכום השני נותר מקום ריק בגליון, ומסתבר שנועד מלכתחילה לרישום פרטי הפרעון.

האלוף הקצין הנדיב הר״ר שמואל אפינהיימר מוינא הלוה לנו אלף זהו׳ ריינש, לשלם על חמשה שנים בכל פעם בשנה ב׳ מאות ובלא רוחים[128].

[צא ע״ב[129]] ב״ה

האלוף הקצין פ״ו הר״ר מאדיל אנשבאך ובנו כמ׳ אייזק הלוה לנו ארבע מאות זהו׳ ריינש בלא רוחים, לשלם על[130] ארבע שנים מאה זהו׳ בכל שנה.

בר״ח אייר תנט[131] ל׳ קבל הגאון אב״ד נר״ו מאה זהו׳ עבור פרעון להקצין ר׳ מאדיל יצ״ו משנת תנח ל׳.

ב׳[132] ב׳ ט״ו טבת תס״ב[133] ל פרע קהל יצ״ו ע״י הגאון אב״ד מאה זהו׳ להקצין ר׳ מאדל יצ״ו[134].

פ״ו האלוף הקצין הר״ר גבריאל מפיורדא הלוה לנו אלף זהו׳ על צד ההתיר על[135] ה׳ פרצענטי[136], לשלם על חמשה שנים כל שנה שני מאות עם הרוחים העולי׳ על ערכם.

יו׳ ה׳ ג׳ ניסן תנ״ט[137] ל׳ קבל פר״ג[138] על חובו שני מאות וחמשים זהו׳ עם הרווחים, היינו שני מאות לקרן וחמשים לרווחים.

יום ג׳ ה׳ תמוז ת״ס[139] ל פרעו ע״י פ׳ ז״מ[140] מכאן שני מאות זהו׳ על הקרן וארבעים זהו׳ רוחים.

יום ה׳ ח׳ ניסן[141] האט מען להגאון אב״ד שי׳ ע״י כמ׳ דוד[142] ט״ק שני מאות זהו׳ לשלם לפ׳ ר״ג יצ״ו. ועוד שני מאות זהו׳ זייני כבר מונחי׳ אצל הגאון אב״ד יצ״ו

128 לא צוינו כלל פרטים אודות פרעון ההלוואה. אף כאן נותר מקום ריק בגליון.
129 על הנכתב בעמוד זה סומנו קווים. כנראה כציון לכך שההלוואות סולקו.
130 גרמניסם: auf, במובן: במשך.
131 30 באפריל 1699.
132 ביום.
133 ט״ו בטבת תס״ב, 15 בינואר 1702, חל ביום א׳ (ולא ביום ב׳ כמצוין).
134 הקהילה פרעה, איפוא, מחצית סכום ההלוואה, ואף זאת לא בהתאם לתנאי ההלוואה. אף כאן נותר מקום ריק בגליון.
135 גרמניסם: auf, במובן ב...
136 Prozente = אחוזים.
137 2 באפריל 1699.
138 פרנס ר׳ גבריאל.
139 22 ביוני 1700.
140 פרנס זעליגמן.
141 על יסוד המשך הדברים נראה שהמדובר בשנת תס״ב. התאריך הלועזי — 6 באפריל 1702.
142 יתכן שפעילותו הנזכרת היתה במסגרת תפקידו כאחד מגובי התשלומים שנתמנו בשנת 1698 (עמ׳ 193).

מיום ה' י"א טבת תס"ב[143] ל זעלכי ד' מאות זהו' פרעו קהל יצ"ו לפ' ר"ג יצ"ו ע"י איסרלי א"ז[144] אימי[145] גשיקט ס' זהו' ער"ח מנחם תס"ב[146].

עוד פרעו לר"ג על קרן ב' מאות זהו' גם לקהל על קרן ב' מאות זהו', גם ס' זהו' מירוחים (!). נמצא בלייבט מאן לר' גבריאל חייב קרן ד' מאות זהו', ודוחים משבט תס"ב.[147]. גם לקהל קרן ד' מאות זהו', ורוחים ג"כ משבט תס"ב.

היום יום א' ך"ב כסליו תס"ז[148] הבן זיך משוה גוועזין עם הקצין ר' גבריאל ג"כ באופן שהשוה עם קהל פירדא כמ"ש למטה, אונ' כהיום ג"כ מאה זהו' דראן בצלט ע"י הגאון מ"ו אב"ד נר"ו. בלייבט נאר ג' מאות זהו', ווערן ג"כ על ג' זמני' בצלט כמ"ש למטה.

קהל דק"ק פיורדא[149] הלוה לנו אלף זהו' על צד ההתיר על ה' פרצענטי, לשלם על חמשה שנים כל שנה שני מאות עם הרוחים העולים לפי ערך.

יום ה' ז"ך אדר ראשון תנט[150] ל' קבלו קהל פיורדא יצ"ו שני מאות זהו' על הקרן וחמשי' זהו' רוחי' קבלו ע"י הגאון אב"ד שי'.

יום ג' ה' תמוז ת"ס[151] ל' פרעו לקהל פירט יצ"ו ע"י פ' זעליגמן שני מאות על הקרן, וארבעים זהו' על הרוחים.

לקהל ביצאלט וויא למעלה שטיט בחשבון ר"ג, באופן מאן בלייבט לקהל חייב ד' מאות זהו' קרן ורוחים משבט תסב ל'.

עוד בצלט ע"י הגאון אב"ד מוהר"ר בערמן נר"ו מאה זהו' יום ה' י"א מנחם תס"ו[152] לפ"ק, אונ' מיט קהל משוה גוועזין להבא עוד צו געבן ג' מאות זהו', כמ"ש בשטר שהוקם[153] ביום הנ"ל. דהיינו כל הרוחי' קק"פ[154] נאך גלאזין, וג' מאו' זהו' וואש נאך חייב זיין שולם ר"ח טבת תס"ז[155] מאה זה', ור"ח טבת תס"ה[156] (מאות) [מאה] זהו', ור"ח טבת תס"ט[157] מאה זהו', ואז איז הכל בצלט.

143 צ"ל: יום ד, 11 בינואר 1702.
144 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.
145 ihm = ime, לו.
146 25 ביולי 1702.
147 ינואר–פברואר 1702.
148 28 בנובמבר 1706.
149 הלוואה זו הוענקה באמצעות וולף, בנו של גבריאל הנזכר. ראה לעיל, עמ' 178.
150 26 בפברואר 1699.
151 22 ביוני 1700.
152 22 ביולי 1706.
153 גרמניסם: ausgestellt, לכתוב שטר.
154 קהילה קדושה פיורדא.
155 6 בדצמבר 1706.
156 25 בדצמבר 1707.
157 14 בדצמבר 1708.

זמן הנ״ל טבת תס״ז וועלכש לקהל פירדא גבירט האט מאה זהו׳ ריינש האט קהל בצאלט.

[צג ע״א] באשר שכבר שקדו הקדמונים בתקנתן טו״ב טבת תנ ל׳, כמבואר בפנקס הלז בדף ע׳[158], בדבר עירנית של יתומי׳ בני קהילתינו יצ״ו. אמנם בהשתנות הזמנים עפ״י הכרח לחדש איזה דבר בנדון הנ״ל. בכן עלה במוסכם אסיפת שולחן מלא בצירוף הרב אב״ד[159] נר״ו שמהיום והלאה יתנהגו עפ״י אופנים הנ״ל.

כל יתום שיש לו עירנית בקהילתינו יצ״ו מחויב ליתן לקופת הקהל קודם החופה עשרה רט דמי הקדמה[160] רה״ב, עד ארבעה מאות זהו׳. ואם יהי׳ ערך היתום אחר חתנותו ממעות שהכניס יותר מד״מ[161] זהו׳ אזי יתן מכל מאה חצי ק״ש, לבד מעשרה רט הנ״ל. באופן שיהי׳ היתום מעשרים ואילך, אזי יתן מכל שנה יותר מעשרים שנה מכל מאה שיהי׳ להיתום יותר מד״מ חצי ק״ש.

ובדבר יתומה מבני קהילתינו יצ״ו כתנשא(!) לאיש ויהי׳ לה עירני׳ פה אזי מחויבת ליתן לקופת הקהל קודם החופה רה״ב חמשה רט דמי הקדמה, עד ד״מ זהו׳. ומד״מ ואילך תתן מכל מאה חמשה צ״ל, לבד ה׳ רט רה״ב. דהיינו מכל שנה שאחר עשרים שנה. ובפירוש אתמר באם שהיתום או היתומה יהי׳ נישואין שלהם תוך שלשה שנים ממיתת אביהם אזי אינן מחויבין ליתן לקופת הקהל כלום הן רה״ב הן ערך, רק דינם כמו שהשיאו אביהם בחיי׳.

כל הנ״ל נעשה באופן שלא יהי׳ נגד רצון וכבוד וחריות אדונינו השררה יר״ה בשום דבר בעולם, אפי׳ כמלא נימא.

כל הנ״ל נעשה היום יום ה׳ ר״ג טבת תפזיין[162] ל׳.

יום הנ״ל נבחרו עפ״י אסיפת שולחן מלא בצירוף הרב אב״ד נר״ו שלשה קרקע גבאי׳, ה״ה הא׳ פרנס כ׳ פייעז סג״ל[163], והא׳ ט״ק כ׳ אברהם כץ[164], והא׳ ט״ק כ׳ אברהם בן פ׳ שמעון[165].

158 לעיל, עמ׳ 169–170 (סעיף כט). — המלים: ״בדף ע׳״ — נכתבו מעל לשורה.

159 ר׳ ברוך כהנא — רפאפורט כיהן כרבה של הקהילה בשנים 1721–1736 (?).

160 ראה לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 77, הערה 9.

161 מד׳ מאות.

162 16 בינואר 1727.

163 פייעז = פייס (עמ׳ 267. — השם פייס ראה למשל ... M. Weinberg, Memorbuecher Bayern, p. 67). נקרא גם: פייבל (עמ׳ 275). מונה, קודם לכן, כפרנס בשנת 1726 (עמ׳ 267), ובאחרונה בשנת 1740 (עמ׳ 275).

164 כהונתו הראשונה היתה בשנת 1713 בה מונה כגובה (נספח ג, סעיף ב). מונה כטוב קהל בשנת 1726 (עמ׳ 267), ונזכר בכך באחרונה בשנת 1736 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16). בשנת 1727 מונה כגבאי קרקע (כנאמר כאן). כיהן כפרנס בשנת 1740 (עמ׳ 275). בשנת 1745 לא היה חי (עמ׳ 321).

165 מונה כטוב קהל בשנת 1726 (עמ׳ 267), ונזכר בכך באחרונה בשנת 1736 (אמת״י, Schnaittach

יום הנ״ל נבחר עפ״י אסיפת שולחן מלא בצירוף הרב אב״ד נר״ו הא׳ המ׳ פו״מ מוהרר יצחק זעקיל כץ נר״ו לגובה הקהילה.

[צו ע״א] ב״ה שנאטך מש״ק נגהי לי[ו]ם א׳ דחהמ״ס תקע״א[166]
קשוט אמת ניתן ליכתוב ולחתום שנתמנו ראשי אלפי ישראל בקהילותינו יצ״ו ע״פ רוב הדיעות במעמד הרב אב״ד נר״ו ובצירוף ששה ב״ב הנבחורים מהקהל יצ״ו כנהוג ע״פ גורל. ואלו האנשים נתמנו על פקודיהם איש איש על פקדותו ומשמרתו מהיום דלמטה ולהבא. ה״ה התורני כ״ה ליב בה״ק כ״ה שמעון זצ״ל אט״ז מפה נתמנו(!) לפני[167] פרנס ומנהיג לבד. וה״ה היקר כ׳ מרדכי בן כ׳ אברהם כהן[168], וה״ה היקר כ׳ יוסף בר זוסמאן כהן[169] לפני ק״ג. וה״ה כהר״ר זוסמאן בה״א פלוס[170], וה״ה כ״ה יצחק בן התורני כהרר לעמלי בער כהן[171] גובאים דקהילותינו והמדינה.
ופו״מ ר״ל[172] עם ד׳ טו׳[173] הנ״ל זינען אין לאנד גריכט[174] בפליכט ווארדן כראוי. ופו״מ וטו׳ הנ״ל המה בתקפם ובחזקתם כפי תקנות המיוסדות מאז ומקדם, כפי נכתובי׳(!) התקנות בפנקס הקהל יצ״ו. ומעתה יהי׳ עוסקי׳ בצרכי דצבורא לש״ש בנאמנה, ואז משכרתם יהי׳ מן היוצר יצרם בברכה מרובה בכל מעשה ידיהם במדה גדושה, וכל בני קהילותינו ישבו בטח ושאנן בשלום וחדוה.
ליל הנ״ל.
הק׳ מאיר ב״פ חונה פה קהלותינו והמדינה וק״ק ז״ב יע״א

[ק ע״א] בפנינו עדים ח״מ עשה הפ׳ בערלי ב״י סג״ל, דהיינו יששכר בר יעקב הלוי, קנין גמור א״ס[175] מעכשיו והודה בהודאה גמורה איך שקבל מן הקהל פה מאה זהו׳ עצ״ה[176] בר״ח שבט העבר[177], מאותן שני מאות זהו׳ שהניח הפ׳ אברהם לוי

GA—S/135.16). בשנת 1727 נבחר כגבאי קרקע (עמ׳ 223). כיהן כפרנס בשנים 1737 (עמ׳ 274), 1740 (עמ׳ 275). בהערכת רכוש בשנת 1745 לא צוין בתואר זה (עמ׳ 318).

166 15 באוקטובר 1810.

167 הכוונה: בשביל. ביטאו vor: fuer, שמובנו בעברית: לפני.

168 זו התמנותו היחידה בקהילה. שמו מצוי ברשימות הערכות רכוש בשנים 1804 (עמ׳ 307), 1807 (עמ׳ 310).

169 זו התמנותו הראשונה בקהילה. נזכר כפרנס בשנים 1818 (פנקס הגובים, אמת״י, Schnaittach, GA—S/153.3, עמ׳ ללא מיספור), 1820 (אמת״י, N22a/7, קנב ע״א).

170 זו התמנותו היחידה בקהילה. חתימתו כגובה מצויה בשנת 1810 (פנקס הגובים, ק ע״ב). שמו נכלל ברשימת הערכת רכוש בשנת 1807 (עמ׳ 309).

171 זו התמנותו היחידה בקהילה. חתום כגובה בשנת 1810 (פנקס הגובים, ק ע״ב).

172 ר׳ ליב.

173 טובים. המדובר בהוראה מושאלת של ביטוי זה, שכן טובי קהל מונו באחרונה בשנת 1781 (עמ׳ 120). הביטוי מכוון כאן לגבאי קרקע ולגובים.

174 Landgericht, בית משפט מחוזי.

175 אגב סודר.

176 על צד היתר.

177 ראש חודש שבט ת״ן, 11 בינואר 1690.

יכונה עשיר ע״ה ביד הקהל שי׳[178] להעמידם על פרי, והקרן יהא קיימ׳ לעול׳, והפרי יחולק מידי שנה בשנה לכלות עניות בנות ישראל. בכן הודה פ׳ בערלי הנ״ל שקבל מאה זהו׳ בתורת עסקא בכל חקותיו ומשפטיו והלכותיו ועל צד היתר כתחז״ל, והתחייב את עצמו בקנין הנ״ל ובת״כ בפ״מ ונדר עד״ר[179] להעלות מידי שנה בשנה כל זמן שהקרן הנ״ל בידו חמשה זהו׳ בלי שום טענה ונדנוד ופקפוק בעולם. ולא יהא נאמן על הפסד הקרן הנ״ל כ״א בשני עדים כשרים, ושיעידו דוקא שהיה ההפסד קודם שעלו הרוחי׳ כנ״ל ולא על הפסד הרוחי׳, כ״א בשבועה חמורה בנק״ח[180] בין אשרי לובא לציון. וכבר קבל שכר טרחו ועמלו.

וכל ר״ח שבט מחויב הפ׳ בערלי הנ״ל ליתן חשבון מה שנתן לכלות בשנה ההוא, עפ״י התיקון אשר בפנקס הזה בדף ס״ז ע״ב סי׳ ה׳[181] ומה שנשאר חייב מהריוח משנה ההוא מחויב תכף להניח ביד הגבאי׳ הממונים על זאת[182]. ורשות ביד הקהל שי׳ לגבות ממנו סך קרן הנ״ל איזה שנה שירצו, ולהלות׳ לאיש אחר היותר טוב ממנו. וכה יהי׳ תמיד כל זמן שמעו׳ הנ״ל בידו. וכל תורת נאמנות ביד הקהל שי׳ הן על קרן או על רוחי׳ הנ״ל או על ההוצאת, באח״ו[183] שיצטרכו הקהל שי׳ להוציא הוצא׳ עליו לגבות ממנו ממון הנ״ל. כי אף על ההוצאת התחייב כמר בערלי הנ״ל לשלם במיטב כסף. והתחייב את עצמו לשלם דוקא במעו׳ מזומני׳, אף אם יצטרך למכור את שלו הן מקרקע או מטלטלי כחצי דמי שויה, עליו מוטל לטפל בהם כדי לפרוע דוקא במעו׳ מזומנים. וכל נכסיו הן דאית להון אחריו׳ ודלית להון אחריו׳ כלהון[184] אחראין וערכאין, הן על קרן או על רוחי׳ הנ״ל. ונעשה בביטול מודע׳ ובפיסול עדי מודע׳ ועדי אונסא וכל העדו[ת] שהם התנגדות לשטר זה, ולא יהא נפסל ולא יהיה נגרע כחו לא בשום טענה בעולם, ולא בשום דבר הגורע כח שטר זה[185].

וליתר חיזוק נכתב זאת זכרון בספר בפנקס הקהל הזה. ואחריות וחומר שטר זה קבל עליו כמר בערלי הנ״ל ועל יורשיו אחריו כאחריות וחומר כל שטרי חובו׳ והודאות העשוין בישראל ע״פ תחז״ל, דלא כאסמכת׳ ודלא כטופסי דשטרי וקנינא, מן הפ׳ בערלי יששכר בר יעקב הלוי ליד הקהל שי׳ מפה, ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה[186].

178 ראה להלן, עמ׳ 282–283, סעיף ח.
179 על דעת רבים.
180 בנקיטת חפץ.
181 תקנות ת״ן, לעיל עמ׳ 159–160. אמנם שם נאמר ״ראש השנה״, ולא ״ראש חודש שבט״. וראה לעיל, עמ׳ 197–198.
182 בתקנות הנזכרות נאמר כי יש להעביר את הכספים לידי הפרנסים.
183 באם חס וחלילה.
184 המלים: ״אחריו׳ כלהון״ — נכתבו בשולי הגליון, בתוספת ציון למקומם במשפט. וראה ציון פרט זה בסיום נוסח השטר.
185 נוסח מקובל בשטרות. ראה א. גולאק, אוצר השטרות, עמ׳ 123–124, 127, 180, 206, 250.
186 ראה שם, עמ׳ 10, 14, 115, 187.

אחריות כלהון על הגליון שייך בין להון אחראין, ודין קיומיה. והכל שריר וקים. נעשה היום יום רביעי שני ימי׳ לחודש סיון תיו נון[187] לפק פה ק״ק שנייטך. הכל שריר וקים.

נאם מאיר בר אברהם ז״ל ש״ץ דק״ק שנייטך[188]

אני יצחק בר שמעון ז״ל שמש מק״ק שנייטך

[להלן נכתב נוסח זהה של שטר בעבור הפרנס בערלי יששכר בן הר״ר יצחק הלוי, ולאחריו:]

בפני ח״מ חתמו נאמני הקהל הנ״ל על שני שטרות הנ״ל, בכן אשרתי׳ וקיימתי׳ כדחזי ממנהגא.

נאם אשר ענזלן חונה פה ק״ק שנייטך

[קא ע״א–קו ע״ב. רישום שינויי בעלות על מקומות בבית־הכנסת בשנים תקפ״ח (1828) — תר״ג (1843). בשולי הרישומים חתם לרוב ר׳ יהודה וולף נעקארסולמער[189]].

[קי ע״א] שיל״ת

אחרי דאז על בקשתינו ה״ה ר׳ הירש בן המנוח ה״ה פ״ו הר״ר זלמן שניאור[190] וה״ה ר׳ זלמן שניאור בן המנוח החסיד פ״ו הר״ר יהודא ליב[191] שניהם מק״ק פיורדא, וה״ה ר׳ משה בן ה״ה המנוח הר״ר חיים האמיל סג״ל מק״ק פייארשדארף[192], זיך לכאן ביגעבין[193] האבן אונזרי סיכסוכי׳ ודברי רבות שבין ישובים וקהלתינו יצ״ו צו פר נעמין ולתווך השלום כאשר עשו אבותיהם המונחי׳ בארץ משנים קדמוניות. בכן באנו אנחנו חתומים מטה, בתקף כתב חיוב קאמפרימיס[194], לאשר ולקיים עלינו וב״כ ויורשי אחרינו ולקבל עלינו בחוב גמור כל מה שיעשו ויפסוקו עלינו יהי׳ באיזה אופן שיהי׳, כל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב. ואין יחיד או רבים יכולין לעורר ולערער על מעשיהם ולטעון שום טענה. ואם נסרב אחד או רבים הן עתה או להבא, כח ואון ניתן לשלשה בוררי׳ הנ״ל להחזיק הדבר בכל אופן המועיל לפי אומד

187 10 במאי 1690.

188 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.

189 כהן כרבה של הקהילה בשנים 1826–1867.

190 גיסו של ר״ב פרנקל, רבה של שנייטאך. בספר הזכרת נשמות של הקלאוז בפיורדא צוינה הרבנית בונלא בת הפרנס שלמה שניאור, אלמנת האב״ד ר׳ יששכר בערמן. ראה לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 159, מס׳ 15.

191 גיסו של ר״מ ברנדיס, רבה של שנייטאך. ראה להלן, עמ׳ 272; נספח ג.

192 בנה של גליקל מהמלן. בשנת 1700 נשא אשה בקהילת בייארסדורף (Baiersdorf, בפראנקוניה התיכונה). ראה זכרונות גליקל, תרגום אז״ר, עמ׳ 124. לפיכך ציין שם קהילה זו בחתימתו. בשנים 1728–1746 (או 1756) כיהן כרב מדינת ביירויט (ראה A. Eckstein, Geschichte der Juden im Markgrafentum Bayreuth, pp. 76–77).

193 begeben, באו.

194 Kompromiss = Kompremiss, פשרה. כלומר, התחייבו מראש לקבל את הפשרה.

דעותיהם באיזה אופן לכוף העבריין בכל מיני נגישות בדא״ה ובד״י, והקולר תלוי בצוואר המתנגד. באשר שעושים עמנו טובה בלתי הנאה לגדור גדר ומנהג אבותיהם בידם[195] להחזיק, ומנהגי׳ של ישראל תורה[196], וועלכש שרה יר״ה בחסדם הגדול בכל עת צו גילאזין האבן. ובכ״ד[197] חירות השרה יר״ה און גרינגשטין ניט אין גיגריפן זיין זאל אונט בינומין.

כל הנ״ל קבלנו עלינו ח״מ וב״כ וי״א[198] לאשר ולקיי׳ בביטול כל המודעות וכו׳[199], וכל הנאמנות ביד שלשה בוררים הנ״ל.

ולראי׳ חתמנו שמנו.

נעשה יום ד׳ ר״ח אייר עת[200] לעשות לה׳ וכו׳[201] לפ״ק הכל שריר וקיים.

גם זה הותנה בינינו דאז פנקס הקהל בתקפו ובגבורתו בלייביט, זא ווידר פר האפין[202] איינר אודר דער אנדרי אייניגי טענות ותביעות [האט] אונט פר שטעהלין מעכטי, וועהרי דבר מה נולד ווארדן שראוי לשנות דבר מה האבן שלשה בוררי׳ הנ״ל אך אלי כח דרינן צו שפרעכן אם יש ממש בדבריו מה לעשות להבא, והכל שריר וקיים.

נאו׳ פערלי בן יוקל ז״ל

בערלי בן הר״ז	שמעון פלאס[204]
אברהם בן החבר ר׳ משה הלוי	יואל בר יעקב[205]
מרדכי בר אברהם כץ ז״ל	שמואל בר חיי׳[204]
בנימין בר יעקב הלוי ז״ל	יהוד׳ בר ראובן ז״ל[206]
שמעון בר יוסף משה ז״ל	יצחק בר ראובן ז״ל א״ז[204]
יחיאל בר ישששכר הלוי[203]	נאם מנחם בן שמעון[207] שלי׳[208]

195 נזכר בראשונה בשנת 1665, בקשר לקניית מקומות בבית־הכנסת (אמת״י, N22a/7, קפג ע״ב).

196 השווה: ״מנהגן של ישראל תורה היא״ (בית יוסף, יורה דעה, סימן לט).

197 ובכל דבר. כלומר, סמכויות השלטון לא תפגענה בכל צורה שהיא.

198 ויורשים אחרינו.

199 לעיל, עמ׳ 225, נכתב הנוסח במילואו.

200 30 באפריל 1710.

201 תהלים קיט קכ״ו.

202 Verhoffen, בניגוד למצופה.

203 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה. יתכן שאביו ישששכר הלוי, הנזכר גם כאביהם של ארבעה בעלי־בתים להלן, זהה לבערלי בן יוקל הנזכר לעיל. בשנת 1690 צוין: בערלי ב״י סג״ל, דהיינו ישששכר בר יעקב הלוי (עמ׳ 224).

204 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.

205 נזכר בשנת 1731 בקשר לבעלותו על מקום בבית־הכנסת (אמת״י, N22a, קפג ע״ב), ובשנת 1745 בהערכת רכוש (עמ׳ 318).

206 החתומים להלן, בטור השמאלי, הם בני קהילת אוטנזוס.

207 כיהן כפרנס באוטנזוס בשנים 1726 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8), 1728 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.5(2)).

208 = שליט״א.

יהוד׳ בר ישׁשכר סג״ל ז״ל[204] נאם יוסף בר ישׁשכר סג״ל[204]
צבי בן הר״ר יוסף[204] יהוד׳ ליב אטינזוס
יחזק׳ בר ישׁשכר הלוי[204] שמעון בר יעקוב ז״ל מאטענזויס[210]
יהוד׳ ליב בר דוד הכהן ז״ל[204] דוד יהוד׳ בן החבר ר׳ יוסף אהרן ז״ל
אברהם בן מרדכי כץ מאטינזוס[204]
יצחק זעקל כץ נאם הק׳ משה בר יעקב ז״ל[204]
יעקב בר אברהם סג״ל[209] נאם אברהם בר בנימין זצ״ל[211]
יעקב בר בנימין[204] שלי׳ הק׳ זעקיל אטינזוס[204]
אברהם פארט נאם הק׳ (ש)משה בן האלוף מהור״ר יהוד׳
שמשון בן לא״א יצחק דוד הלוי ז״ל[204] ליב א״ז[212]
יעקב בר ישׁשכר הל[ו]י[204]

היום יום ד׳ ה׳ חשון תע״א[213] ל׳ האבן מיר חתומי׳ מטה יושבי היטן באך[214] כח והרשאה געבן לישעי׳ בר יוסף וגם ליחיאל בר מאיר הלוי וגם לטודרוס בר יוסף אליעזר, שילכו לק״ק שנייטיך אונט עמהם אונזרי סיכסוכי׳ וקטטות לפני בוררי׳ שלהם אויז מאכין[215]. וידם הוא כידינו ועשייתם הוא כעשיינו(!) באיזה אופן שיהי׳, כל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב בביטול כל המודעות עד עולם.

לראי׳ חתמנו יום הנ״ל.

נאם בנימין בר ישראל יהוד׳ ז״ל
ווייבלי לוי מהיטן באך
מאיר בר יהוד׳ יעקב ישראל הלוי היטן באך
שלום בר בנימין היטן בך

כהיום יום ה׳ ו׳ חשון תע״א[216] ל׳ באנו אנחנו חתומי׳ מטה, עם כח מוספק הנ״ל הנכתב ונחתם בפקודת כל הישוב היטן באך, ומסרנו ליד השלשה בוררי׳ ה״ה ר׳ הירש בר שניאור, וה״ה ר׳ זלמן שניאור מק״ק פיורדא, וה״ה ר׳ משה סג״ל מק״ק פייארשדארף. באופן זה שאנחנו חתומי׳ מטה וכל הישוב הנ״ל נותנת(!) בידם לתווך כל הסיכסוכי׳ שבין אנשי ק״ק שנייטיך ובינינו יהי׳ מה שיהי׳ ובאיזה אופן שיהי׳, וכל מה שיעשו מחוייבי׳ כל הישוב הנ״ל לאשר ולקיים.

209 נזכר בראשונה בשנת 1665, בקשר לקניית מקומות בבית־הכנסת (אמת״י, N22a/7, קפג ע״א).
210 כיהן כפרנס באוטנזוס בשנת 1709 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, ד ע״ב).
211 כיהן כפרנס באוטנזוס בשנים 1726 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8), 1737 (עמ׳ 274).
212 כיהן כפרנס באוטנזוס בשנים 1737 (שם) — 1761 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.2, סג ע״א).
213 29 באוקטובר 1710.
214 בני קהילת היטנבאך נזכרים רק כאן בפנקס הקהילה.
215 ausmachen, לברר.
216 30 באוקטובר 1710.

וכדי להיות לראי׳ ולהיות להבוררי׳ כל הנאמנות בעולם באנו גם אנחנו ח״מ על החתום.

נעשה יום הנ״ל פה ק״ק שנייטיך.
נאם ישעי׳ בר יוסף ז״ל מהיטן באך
נאם יחיאל בר מאיר סג״ל מהנ״ל
טאדרס בן יוסף אליעזר ז״ל מהיטן באך

היום יום ד׳ ה׳ חשון תע״א האבן מיר חתומי׳ מטה יושבי פארט[217] כח והרשאה מסופקת גענבן להירש בר שרגא ולזנוויל, לילך לק״ק שנייטיך אונט עמהם אונזרי סיכסוכי׳ וקטטות לפני בוררי׳ שלהם אויז מאכין. וידם הוא כידינו ועשייתם הוא כעשיינו (!) באיזה אופן שיהי׳, כל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב, ובביטול כל המודעות עד עולם.

לראי׳ חתמנו יום הנ״ל.
צבי בר אורי שרגא ז״ל בפקודת כל הקהל
ונאם שמואל זנוויל סג״ל פארט
אליעזר בן הר״ר מאיר ז״ל מפארט
אני יחזקאל בר אורי שרגא ז״ל מפארט
יקותיאל בר מרדכי ז״ל מפארט[218]
יהוד׳ בר צבי מפארט

כהיום יום ה׳ ו׳ חשון תע״א באנו אנחנו ח״מ עם כח והרשאה הנ״ל לכאן ק״ק שנייטיך, ומסרנו ליד השלשה מבוררי׳ הבאי׳ לק״ק הנ״ל להיות להם כל כח ואון וכל הנאמנות בעולם כל מה שיפסוקו עלינו, הן לפשר או בשאר אופני׳, עבור הסכסוכי׳ שבין ק״ק שנייטיך ויישוב פארט. ואין ליישוב פארט או אנחנו ח״מ יכולין לעורר עליהם, ובלתי שום צפצוף פה.

וכדי להיות לאותן ג׳ מבוררי׳ דהיינו ה״ה ר׳ הירש בן שניאור, וה״ה ר׳ זלמן שניאור מק״ק פיורדא, וה״ה ר׳ משה סג״ל מק״ק פייארשדארף, לראי׳ מהימנ׳ באנו על החתום.

נעשה יום הנ״ל פה ק״ק שנייטיך.
נאם שמואל זנוויל סג״ל מפארט
ונאם צבי הירש בר אורי שרגא ז״ל מפארט

217 בני קהילת פורט נזכרים רק כאן בפנקס הקהילה.
218 בשנת 1732 כיהן כפרנס בפורט (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17).

[קיא ע"א] שיל"ת[219]

אחרי סמוך ונראה לעין כל השומע מה דעדו ודעברו בק"ק שנייטיך ויושבי אויטן זויס ויושבי היטן באך וגם יושבי פארט זה זמן אחר זמן איך שנגעה בהם יד ה' ביד חזקה שתים לקו[220], ונטל את ממונם בחרב שאינה של שלום[221], ובנפשות זקנים ונערים משער שבתו זה שבתם מעין[222] ורעים הן ממנהיגיהם ומעולל ויונק, והחי יתן אל לבו לב הארת נפשו[223]. והאחרון הכביד כבד מנשוא שהתעורר ביניהם קנאה, ושנאה המקלקלת שורת הדין[224], והאי תגרא דמיא וכו'[225] אשר אין בהם חפץ חפצי שמים והבריות אין נוחין הימנו. בגין כן הלכו כאשר ימצא מציאה בהיסח הדעת חכמי' נוחין הימנו, למצוא מזור ותרופה למכאובם. ובקשו מאתנו חתומי' מטה לטרוח בטרחה יתירה לנסוע לקהלה קדושה אשר מעולם אנשי שם המה הקדושי' אשר בארץ החיים, לייסד ולתקן תיקוני' להראות את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, כאשר עשו אבותינו המונחי' המפורסמי' לילך בעקבי אבות להיות תולדותיהן כיוצא בהן. הן הדברי' אשר כתבו וחתמו, הלא המה באוצרותינו[226]. ולתקף הענין העתקנו למעלה מע"ל[227] אות באות. בכן בעצם היום יום ד' ר"ח אייר ת"ע[228] ל' באנו לכאן, וביום ב' ה' בו[229] יצאנו בשלום[230]. ויציאתינו עשה רשם[231] ברישומה הניכר, וכל בן נכר לא יוכל לבטל דברינו הן יחיד או רבי' יהי' מי שיהי', כאשר קימו וקבלו עליהם ועל זרעם אחריהם לדורותם, מלא על גדותיו. רק עדיין לא נגמר ונאמר בו כי טוב, עד באנו הלום לפעם שנית ביום ב' ג' חשון תע"א[232], וביום ו' ז' בו[233] ברכנו על המוגמר. ואחרי שהאריכו למעניתם מערכה מול מערכה ואינה מהצורך להעלות על הנייר, בכן נקטה נפשינו בקצרה קצירת אומר[234]

219 ראשי התיבות "שיל"ת" מצוים להלן בראשי העמודים בהם כתובות התקנות.
220 על־פי ספרי דברים כו ח'.
221 על־פי תענית כב ע"א. — הכוונה למלחמת הירושה הספרדית (1701–1714).
222 כנראה צ"ל: מעט. על־פי בראשית מז ט'.
223 השווה ישעיה נג י"ב, או שזאת לשון קללה.
224 על־פי בראשית רבא מד נ"ה.
225 סנהדרין ז ע"א. הכוונה ראשית מדון ומריבה. דומה לנהר העולה על גדותיו. אם אין מתגברים על התקלה בראשיתה, אי אפשר לעשות זאת לאחר מכן (ראה רש"י ד"ה לצינורא דבידקא).
226 על־פי דברים לב ל"ד.
227 לעיל, עמ' 226–229.
228 30 באפריל 1710.
229 5 במאי 1710.
230 השווה: "נכנס בשלום ויצא בשלום" (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א).
231 ראה רש"י בראשית כח י' ד"ה ויצא (על־פי בראשית רבא סח ז').
232 27 באוקטובר 1710.
233 31 באוקטובר 1710.
234 ביטוי מושאל מקצירת העומר.

אמירה לגבוה גבוה מעל גבוה, שמר את הדבר[ים] הנאמרי׳ למטה.

ראשון לציי״ן הנה הנם[235] לברכה ברכה ראשונה לכל דבר שבקדושה, אחרי ששמענו וראינו מה שנעשה בעו״ה מיום ביאות אב״ד מפה ה״ה הרב המופל׳ מוהר״ר יצחק זעקל[236] נר״ו עבור הפסקי׳ הנעשה בין הבעלי דיני׳, המחלוקת גדול ופירוד לבבות שנפלה בין אב״ד ומנהיגי׳ ובעלי דינים. באשר שקמו איזה מבעלי דיני׳ ועוררו על הפסק שלא כדין, לעומתם עשו איזה מנהיגי׳ ויחידי סגולה נגד השורה שעכבו וסתמו דברי הבעל דין. ועי״ז גבר האש ודיבר סרה נגד הרב בדברי גיזומין גדולים, אשר לא כדת של תורה המונחת בקרן זוויות. ונתגלגל הדבר שיצא ממנו תקלה תיקלין חדתין[237], חדשי׳ מקרוב באו אשר לא שערום אבותינו ואבות אבותינו מיום הי׳ הקהילה הזאת לעם. שע״י גיזומי׳ אלו הלכו איזה מנהיגי ויחידי סגולה לשררה יר״ה להשקיט דברי גיזומי׳, שלא יהא מרא באחרונה[238]. ותפוס לשון ראשון, וכן יעשה לו ולדכוותי האומר דברי׳ הנגעי׳ על הגוף. בין כך ובין כך זה וזה גורם אסור[239] ומהראוי(׳) הי׳ לקנא קנאות ה׳ צבאות לפגוע בהם מדות הדין, בכדי להיות שלום שלוה במחיצתם, ושלא להטריח לשררה יר״ה בדברי׳ של מה בכך, אשר נטו חנם וחסדם עלינו להתנהג בינינו במנהגינו כאשר עשו אבותינו. רק אמרנו וענינו עת לעשות לה׳, להודיע לרבי׳ וכן שלמי׳ לכל באי שער עדיין, שימי׳ הראשוני׳ יפלו ויבלו שפתותם מלומר עוד דברי גיזומי׳ כזאת וכאלה. ואם יעבור אחד או רבים ענש יענשו, וגדול עוונו מנשוא כאשר נאריך מזה להבא. וכדי להקל מעין הקורא והשומע אמרנו לכתוב תקנותינו בלשון אשכנזי. אונט ציהן צו גלייך איין[240] תקנות הראשונות[241] העומדי׳ בתקפם, ומה שנתחדש בו ובשאר דברי׳ שהוא לצורך שעה ולצורך גדול.

א׳. עז זאל זיך קיינר אונטר שטיהן מלסרב פסק שיפסוק מן אב״ד נר״ו, ווייל ת״ל חן וחסד האבן מעולם משררה יר״ה יו״ד קונטרא יו״ד[242]. ומי שיסרב, זאל מהיום והלאה דער צד המקיי׳ קיין כפיי׳ ע״י אב״ד זוכן, רק החמשה אנשי׳ נעמליך פ״ו וטובי׳[243] ועיקור הקהל צריכן לכופו אותו המסרב. אונט וועהר פסול ונוגע אין קהל

235 מליצה על יסוד הפסוק: ראשון לציון הנה הנם (ישעיה מא כ״ז).
236 ר׳ יצחק זעקל עטהויזן, רבה של הקהילה בשנים 1709–1710.
237 מליצה על־פי שקלים פ״ו מ״ה. תיקלין חדתין = שקלים חדשים. המשמעות כאן, על יסוד משחק הלשון תקלה — תיקלין, דברים מעוותים חדשים, ובכללם הפנייה לשלטונות כנאמר להלן.
238 מרא = אדון (מרא דאתרא = רב המקום). משמעות המשפט: אב בית הדין לא יידחה ממעמדו כמכריע וכפוסק בסכסוכים בקהילה.
239 עבודה זרה מט ע״א.
240 ציהן... איין, einziehen, מבטלים.
241 הכוונה לתקנות שניתקנו בשנת ת״ן, לעיל עמ׳ 157–171.
242 Jud contra Jud. כלומר: משפט של יהודי נגד יהודי.
243 הכוונה להנהגת הקהילה אשר נבחרה בשנת 1699. ראה לעיל, עמ׳ 184.

איז עם המסרב האבן הנותרי׳ כח לכוף אותו ע״י איסור חמור כמבואר להבא[244], ולא יפול דבר ארצה. ואם בכל זאת לא שב אפו מאג מאן איהם בזמנו מחרים זיין כפי התקנה נומרי ך״ט[245], ווייל זיך זא מפקיר איז. רק זאת לדעת זא בעל המסרב בעיניו מיינט אב״ד נר״ו לא דן דין לאמיתו, אזו איז אב״ד נר״ו מחוייב על הימנותיה לפרש היטיב הדק כל הטענות ותביעות שבין הבעלי דינים. אונט מוז בעל המסרב אויף אוהן רעכטי[246] הוצאות י׳ ר״ט ליד הפרנס החדש ליגן, וקהל יצ״ו זאלן דען פסק ליד בעלי דינים לק״ק פיורדא באמבער[ג] או פרנקפורט שיקן. זא דער פסק ישר וכשר איז מוז ער דיא הוצאות צאה[לי]ן, וענשו יהי׳ חדש ימי׳ על אבל בנג[247] צו זיטצין וב׳ ליטרות שעוה לצדקה.

ב׳. בדבר קנין חיטי׳ קודם לפסח לחלוקת עניי׳ בלייבט בתקפו כנזכר בפנקס הקהל דף ס״ז ע״א הנעשה ע״י בוררי׳ בשנת ת״ן[248].

ג׳[249]. כהאי גוונא באותו זמן תחזיקו דין תורה שלא יזוז ממנו. ווייל נון ע״י קטטות ומריבות צו ביזארגין[250] איזט דאז לידי גיזומי׳ ודברי חידודי׳ דברי׳ הנוגעי׳ אל הממון זה מול זה רידן, עש מאג אח״כ גלייך שקר זיין. עי״ז יתגלגל הדבר להציע דבריהם בדא״ה[251], וחיישינן לתקלה לאבד זכיותיהן יו״ד קונטרא יו״ד. בכן אתם אהובינו בני עמינו תנו על לבכם הטהור להסיר המכשלה הזאת מתחת ידכם. ומי שיעבור אזי מוטל על הקהל יצ״ו, ואם אין כח בידם יסייעו שארי ב״ב לרדוף את המסרב עד חרמ״ה, עד שיעמוד המשפט ההוא על מכונו ומעמדו הראשון. מלבד עונשו שיענשו אותו כראוי לאיש כמוהו, ולשלם כל ההוצאות.

ד׳. ובדבר מעות קבורה ומעות מעשר מן המעשר שחייבו היחידי׳[252]. זא איזט צוואר מקדם מתוקן ווארדן לשלם כל אחד וא׳ ב׳ צ״ל מזהב מידי חדש בחדשו, דאז בערך שני שני׳ וחצי צלט וועהרי אליין איז ניט כראוי גיהאלטין ווארדין. כהנ״ל עבור מקומות בב״ה האט איטלכר כל חודש ה׳ צ״ל מכל זהב ערליגן זאלין, ולא נעשה. הין

244 להלן, סעיף ג׳.
245 להלן, עמ׳ 239–240. ״נומרי״, Nummere, שיבוש של המלה Nummero, מספר.
246 un = ohn. און רעכטי, unrechte, בלתי מוצדקות. כלומר, לדעתו ההוצאות בהן חוייב בפסק הדין אינן מוצדקות.
247 Bank = Bang, ספסל.
248 לעיל, עמ׳ 158. תקנות ת״ן, סעיף א.
249 השווה לסעיף זה תקנות ת״ן, סעיף ג (עמ׳ 159).
250 zu besorgen, יש לחשוש.
251 על איסור הפנייה לערכאות ראה המקורות המובאים אצל מ. ברויאר, מעמד הרבנות, עמ׳ 60, הערה 70.
252 ראה תקנות ת״ן, סעיף ד (עמ׳ 159). וראה להלן, סעיף ו.

גיגין זיינין ב״ב מוכבד[253] מחמ׳ נתינות שכירות אב״ד חזן ושמש, ולצורך ענייִ כל חדש וחדש, וועלכש נגד שורת הדין איז חדש נתינות אויז צו שלאגין, וחובות ישיניִ לידי אריכות ולפעמים ייאוש ווארן. זא האבן אנחנו בוררי׳ דיא זאך איבר לי[גט], דאז אינן איטלכר מכאן ולהבא זאל באופן הנ״ל. מידי חדש בחדשו מן מעשר מן המעשר גם מחמת קרקע מעות אונט מחמת מקומות בב״ה ה׳ צלמ״ר מכל זהב צו געבן, ומזה זאל מאן אב״ד גם חזנים שמשות אפ שטאטין[254]. זא איינר זיין זאך המגיע עליו ניט צלט באותו חודש, מוז דע[ר] גובה מתחילת החדש ואילך דיא נאך ניט צלט האבן לתוך קלפי צו וואַרפין, אונט זאל כל יום ג׳ ב״ב דער פון רויז גינומין ווארן בשחרית, אונט וואן ניט בערב קודם הכנסת ב״ה[255] צלט, זאל מאן איהם מכריז באיסור זיין. וכן ליום שני בחודש השנייִ (!) ווידר ג׳ ב״ב, ביז אלי צלט האבן. ככה יתנהג ביז אלי קרקע געלטיר, שטאט געלטיר[256], ומעשר מן המעשר, פעליג ריכטיג איזט[257].

ה׳. כדי להקל המשא מכולם זאל להבא מעות קבורה על א׳ ר״ט וחצי ראשי בית, אונט רביעי׳ ר״ט ממאה זהו׳. ובאופן זה יתנהג עם נשי׳ ילדי׳ ונפל החצי מראשי בית ומערך כמו שנכתב בפנקס דף ע״ד ע״ב[258]. הין גיגין וואן איין ב״מ מכאן ולהבא איז נחי׳ ולא נמות זא מוז דען [קיא ע״ב] יעניגין זיין לייט קדם הקבורה משכון מוספק ליד גבאי׳ של קרקע מעות [צו געבן][259] על חצי סך, ועל חצי׳ שנייִ כתב מוספק בכא״ה[260] וועלכש פאר אלי בעלי חובות ואפי׳ פאר כתובת אשתו גיהן זאל. וכמו כן על המיכס בשביל שררה[261] יר״ה גם על החצי׳ כנ״ל איין הענדיגין. ובאם תוך רביעי׳ שנה דאש משכון ניט גיליזט ווירטי[262], מעגין דיא גבאי׳ דאז משכון פאר קאפין והנאמנות בידם[263]. כהנ״ל מעות מעשר מן המעשר. והתרת קידושין[264] וואן קיין אב״ד נבחר איזט[265], קודם הליכה לחופה מוז כל הסך במזומן או משכון על כל

253 מועמס. כלומר, נתון בעול תשלומים כבד.
254 abstatten, יפרישו.
255 כלומר, קודם לכניסה לתפילת ערבית.
256 ראה לעיל, עמ׳ 210, הערה 997.
257 כלומר, נפרע.
258 לעיל, עמ׳ 182–184.
259 הוספנו על־פי הנוסח להלן, סעיף ו.
260 בכל אופן המועיל. להלן, סעיף לב, צויין שמחצית הסכום תשולם במזומן או בהפקדת משכון, והמחצית האחרת תפרע תוך שנה.
261 כלומר, המס שהיה לשלמו לשלטונות בכל קבורה.
262 wuerde = wuerte.
263 ראה הוספה לתקנה זו להלן, עמ׳ 249–250. וראה להלן, סעיף לב. טבלה המכילה רישום מלא של דמי הקבורה ראה להלן, עמ׳ 258.
264 תשלום לרב בעבור היתר נישואין. השווה פנקס במברג, עמ׳ 12, 20, 22, 23.
265 כלומר, אם הרב אינו נבחר לערוך את הקידושין.

הסך צו שטעהלן אונט אין ג׳ חדשי׳ כמו הנ״ל איין ליזן מוז, אדר פר קויפן דארפין בלתי ידיעתו. עיין בדף קי״ב[266].

ו׳. וועהר קרקע מעות ושאר מעות לקהל יצ״ו חייב איז (מ)מקדם, דער ניט ת״ר זהו׳ אין ערך ליגט, איז מחוייב בטחון מוספק באוה״ב לקהל יצ״ו צו געבן, כדי קהל יצ״ו ווייל זא לנג צו זעהן אום[267] גיפעהרט זיין זאלין[268]. אונט וואן גלייך דער בטחון ניט גשיכט[269] סתמא כמפורש דאז פאר אלי חובות וכתובת אשתו גיהן זאל אונט מוז.

ז׳. קיין פרנס לבד זאל רשות האבן לשררה יר״ה צו גיהן או לעדה בעסק יציאת השער לבשר ולשכר ולשאר דברי׳ וואן גלייך לטובת הקהל יצ״ו גשיכט, בלתי ידיעות פרנס חבירו או ט״ה מצד השני[270].

ח׳. אחרי רע״ה ראינו דאז זינדר[271] שנת תנ״ט[272] מיום בחירת חמשה פרנסי׳ וטובי׳ גם ד׳ בייא זיצר[273] הלכו הרוב לעולמם, ושח״ל ולכ״י[274]. ולא נשארו כי אם האלופי׳ הישיש פ״ו כמ׳ פער ב״י, ואחיו ט״ה כמ׳ וואלף, וט״ה כמ׳ שמעון, וגוב׳ כמ׳ מרדכי כץ. ותוך שני׳ אלו זיין בלתי ברירת ע״י ט׳(ו) גם ז׳ אנשי׳[275], דיא זאך על חמשה מנהיגי׳ גפיהרט[276] אונט איין גריכט[277] ווארדן איז. זא האבן אנחנו חתומי׳ מטה דיזן בונקט[278], באשר שהוא יתד (יתד) שהכל תלוי בו, עם שני משפחות בונה וסותר גרעט[279], אונט פאר[280] גאר וואל ביפונדין באופן זה. להבא נבחר צו זיין

266 להלן, עמ׳ 239 (סעיף כז). הפנייה זו נוספה בכתב־יד שונה. תקנה נוספת בדבר מעות התרת קידושין נכללת להלן, סעיף ס (עמ׳ 247, וראה שם, הערה 433).

267 אום = און. ungefaerdet = ungefaert, ללא סכנה.

268 פירוש: כל עוד שיש לראות, עד כמה שניתן לצפות מראש, צריכים לדאוג לכך כי לא תיגרם לציבור כל סכנה.

269 צ״ל: גשיהט, geschieht, קורה, נעשה.

270 סעיף זה מהווה חזרה על סעיף ו בתקנות ת״ן (עמ׳ 160). הסיום אודות טוב קהל אינו מצוי במקור. אולי הכוונה לשני הצדדים (=המשפחות, כאמור בסעיף הבא) מהם הורכבה הנהגת הקהילה. ראה אודות המשפחות לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 79–83. וראה להלן, סעיף ח.

271 sinder, מאז.

272 ראה לעיל, עמ׳ 184.

273 Beisitzer, היושבים ליד. הכוונה לארבעה אשר נוספו להרכב המצומצם של הנהגת הקהילה.

274 ושבקו חיים לנו ולכל ישראל.

275 במערכת התקנות שניתקנה בשנת ת״ן, סעיף טז, נקבע כי תשעה מבוררים ייבחרו שבעה אנשים, והם ימנו את הפרנסים והטובים (עמ׳ 164–165). עתה נקבע כי מאז המינוי להנהגת הקהילה בשנת 1699, לא התקיימו סדרי הבחירות האמורים. וראה לעיל, עמ׳ 47.

276 המדובר בשלושת הפרנסים ובשני טובי הקהל.

277 eingerichtet = eingericht, סודר.

278 Punkt = Bunkt, נקודה.

279 כלומר, בירורו את הענין מכל צדדיו.

280 fuer = for, כ...

הישיש פ״ו פער זאל עיקר פרנס זיין, ולנהוג בו כבוד ווייל זמן רב דיא קהילה פאר גישטאנדין איז. ונגדו זאל זיין כמ׳ שמעון פרנס שני, כמ׳ וואלף ב״י ט״ה, וגם כמ׳ מרדכי כץ ט״ה. וכדי קיין קטטות או ג׳ קרובי׳ ממשפחה א׳ זיין מעכט, ווייל פיל אום גילעגין הייט[281] עי״ז גיוועזין איז, זאל כמ׳ ליב בן זעליגמאן ע״ה ביניהם חמישי המכריע זיין. וכל העם יבואו על מקומם בשלום, דאז זיא מעמד ומצב הקהיל׳ לש״ש ולא לטובת ולהנאות עצמן פיהרן זאלן.

ובפירוש הותנה דאז מכאן ולהלאה קיין פרנס זאל כח האבן עבור קהל יצ״ו מוציא הוצאות צו זיין בלתי ידיעת ורצון פרנס חבירו, או ט״ה מצד שני. שנים אביר האבן כח להוציא הוצאות עד א׳ ר״ט. יותר אביר מוז אלי מתוועדי׳ מקדם מודיעה (!) זיין[282], אונט דארף קיין גובה קיין פרנס לבד מעות געבן. אונט דערף[283] קיין פרנס מן שמש או מאחרי׳ מעות נעמין, רק הכל באופן הנ״ל[284]. אונט וואו ראויף[285] קהל יצ״ו כח ורשות האבין בלייבט בתקפו ובגבורתו כנזכר בפנקס דף ס״ח ע״א גם ע״ב[286].

וזאת יצא מן הכלל זא א׳ צד מקהל יצ״ו פר מיינט ווייל קיין רוב האט דאך רעכט האט הרשות בידם לשלוח שליח מיוחד לק״ק פיורדא אויף אום רעכטי און קאשטין לפרנס החודש [ליגן][287], או דאז ממנהיגי׳ (דאז) ע״י אב״ד[288] נר״ו דרך סתם דען עסק בדרך פלוני ופלוני בשרייבט ודעת שניהם. אונט זאל אותו מנהיג ג׳ אום ברטייאשי[289] בק״ק פיורדא בפראגט, וויא זיא עש נון ערקענין כן יהי׳ וכן יקום, וואן גלייך קיין רוב פה איר דיעה איז. אליין מוזן ת״כ געבן שלא יגל׳ לא׳ מק״ק פיורדא דעתו כדי להסכי׳ עמו. כהנ״ל וואן אחד מתקנות מכח קיצור לשון מחולק זיין אין פירוש, זאלן זיא באופן הנ״ל העתק שיקן לפרש הדבר על מכונו.

ט׳. כל זמן קיין התמנות חדש (גישאכט)[290] גמאכט ווירט בלייבן אלו בתקפן ובגבורתן, אונט זאלן דיזה בלייבן על ג׳ שני׳. אביר דען ערך זאל מן לזמנו מאכין כימי עולם וכשני׳ קדמוניות[291].

281 אום = -און. אונגילעגינהייט, Ungelegenheit, אי־נעימות.
282 הפרטים בדבר הוצאת הכספים על־ידי הפרנסים מצוים בתקנות ת״ן, סעיף ז (עמ׳ 161).
283 darf = derf, רשאי.
284 פרט זה מצוי בתקנות ת״ן, סעיף י (עמ׳ 163). וראה להלן, סעיף יז.
285 worauf, אודות מה.
286 לעיל, עמ׳ 161–162, סעיף ז; עמ׳ 163–164, סעיפים יב–טו.
287 הוספנו על־פי הנוסח בסעיף א (עמ׳ 232).
288 כלומר, אב־בית־הדין יעלה על הכתב טיעוני שני הצדדים.
289 unparteiische = umbarteiische, בלתי מזוהים עם אחד הצדדים.
290 הסופר כתב את המלה ״גמאכט״, אך שכח למחוק את המלה ״גישאכט״, שנכתבה בטעות.
291 חלקו הראשון של סעיף זה מהווה חזרה על תקנות ת״ן, סעיף ח (עמ׳ 162). חלקו השני, בדבר חובת קיום הערכת הרכוש במועדה, נוסף כאן.

י׳. וואן מן לצורך שעה געלד ניטיג האט, אונט קיין צייט גיבט צעטיל אויז צו שלאגין — מחוייב פ׳ שמעון להלוות עשרה ר״ט, אונט ט״ה וואלף ט״ה מרדכי כץ כל אחד ד׳ ר״ט, והחמישי[292] כ׳ ליב בן זעליגמאן ז׳ ר״ט, ס״ה ך״ה ר״ט. ובתוך ה׳ ו׳ שבועות רשות בידם לגבות מהקהל יצ״ו. אונט איז קיינר מחוייב יותר הער צו לייאין ביז דיזש ריכטיג איזט[293].

י״א. דאז כל יום א׳ קהל זיצן מוז מיד אחר יציאת ב״ה[294], אונט קיינר[295] צוריק בלייבן דערף, אונט פלייסיג בצרכי קהל זאלין זיין, בלייבט בתקפו כנזכר בפנקס דף ס״ח ע״ב[296]. ועיקור הכל לש״ש ובנחת, ובאם איינר מוז פר רייסן, או בדרך רחוק׳ הי׳, זא דבר מסויי׳ בטרעפט מוז מאן גידולדין[297] עד שובו לביתו. וואן אביר לביתו איז מוז ער קומין. או צריך לבא לבית הקהל ולהציע דבריו שצרי׳ ליסע למקום אחר[298].

י״ב. תקנה ראשונה[299] הנזכר בדף ס״ז ע״א[300], דאז פ״ו דרך כלל ודרך פרט קיין פרנס לבד זיך דארף מכניס זיין בעסקי דיני ממונות בלייבט בכא״ה בתקפו ובגבורתו, רק לילך לפני האב״ד אשר יהי׳ בימי׳ ההם. ואותו פסק מחוייבים פ״ו לכוף ולקיי׳ המסרב כנ״ל, כדי אב״ד קיין שנאה אצל ב״ב צו גווארטן[301] האט, כנזכר נומרי א׳[302].

י״ג. מעות מעשר מן המעשר זאל להבא אך בלייבן, ולתת קדם הכנס׳ לחופה כל הסך כנזכר נומרי ה׳[303].

292 ליב בן זעליגמן התמנה כ״חמישי״. ראה לעיל, סעיף ח (עמ׳ 235). הפרנס בער לא נכלל הפעם בין חייבי התשלום, למרות שבשנת 1689 נקבע כי עליו להלוות, במקרה זה, עשרה זהובים (עמ׳ 163).

293 סעיף זה מהווה ביסודו חזרה על תקנות ת״ן, סעיף יא (עמ׳ 163). אולם בעוד ששם הוטל על הפרנסים והטובים להלוות יחדיו 45 זהובים, כאן צומצם עד כדי 37½ זהובים. אולי עקב תלאות מלחמת הירושה הספרדית, כאמור בפתיחה לתקנות. כמו כן נקבע בזמנו שאם לא יהא די בסכום האמור, תוטל חובת הלוואה גם על החברים הנוספים להנהגת הקהילה. המשפט החותם את הסעיף שלפנינו אינו מצוי בתקנה הקדומה.

294 כלומר, אחר סיום תפילת ערבית.

295 המדובר בשאינו נמנה על הנהגת הקהילה.

296 לעיל, עמ׳ 163, סעיף יד.

297 gedulden, לשאת בסבלנות.

298 בתקנות ת״ן, סעיף טו (עמ׳ 163–164), צוין שהחייב לצאת לדרך רשאי לייפות כח חבירו לייצגו. וראה שם פרטים נוספים.

299 צ״ל: שלישית.

300 לעיל, עמ׳ 159. שם נוסף כי הפרנסים רשאים לקבוע אם יש להקים בית־דין של זבל״א.

301 zuerewarten = zu gewarten, לצפות. כלומר, לחשוש.

302 לעיל, עמ׳ 231–232.

303 לעיל, עמ׳ 233–234.

י״ד. מחמ׳ חוב ישן אצל פ״ו בער בר״י, גם הישיש בער בן הר״ר י׳, כמשמעות השטרות[304] כל א׳ מאה זהו׳. גם ע״ה זהו׳ אצל פ׳ בער ולצורך נרו׳ של שבת[305]. ווייל זיך דיא פריינד של המתנדב בישוועהרין מאן גיבט ניט לצורך הכנסת כלה, גם נר של שבת, כזה שנים רבות. בכן זיין זיא שניהם כאחד מחויב תוך חדש ימי׳ על כל הסך קרן ורווחי׳ אצל שררה יר״ה ע״י בראטיקאל עצה״ט[306] ביתם זיכר צו שטעהן[307], דאז דיזש מעו׳ קדם פאר אנדרי ב״ח צאלט[308] זאל וואר׳ן. לעומת זה מוז קהל י״ץ מקופה של צדקה נר שבת ברענין מוזין.

ט״ו. תקנה הנזכר בדף ס״ח ע״א[309], וויא זיך פ״ו זאלין נוהג זיין אונט צו קנסן איז, בלייבט בתקפו ככחם אז כן להבא.

[קיב ע״א] ט״ז. הגובי׳ יתנו חשבון לפני פ״ו וטובי׳, וקדם נתינת החשבון יכריז השמש בב״ה מי שירצה לבא אצל החשבון הרשות בידו[310].

י״ז. הפרנסי׳ וטובי׳ דארפן מכאן ולהלאה מן שמש קיין געלט נעמין[311], רק ככה יתנהג. מכאן ולהבא זאל מאן לכל ב״ב פנקס קטן מאכין, אונט זאל מן גובי׳ דריין גישריבן וואר׳ן וואש איטלכר עד ר״ח חשון תע״א[312] חייב איזט. הן קרקע מעו׳, ומעשר מן המעשר, גם מחמ׳ מקומות בב״ה, גם רעסטאנטין[313], אונ׳ וויא עש כפי אומד דעתינו גמאכט האבן לשלם זה אחר זה. אונט וואן להבא דיא זמני׳ קומין דער ב״ב צלין מוז, זיין גובי׳ מחוייב צו זיצין, אונט זאל דער גובה באותו פנקס קטן הקבלה שרייבן הין גיגין דער ב״ב לתוך פנקס הגובי׳. אונט איזט צום בעשטין[314] קהל יצ״ו פנקס חדש ארדינטליך אלי רעסטאנטין וחובות איין טראגין בפנקס אחד, כדי קיין טעות פר בייא גיהט[315] ודרך כלל קיין ב״ב (ל)ניט עטוואז ציהן[316] דארף. ואם יתן איז ער חייב בנפשו, זאל קיין נאמנות האבן.

304 ראה לעיל תקנות ת״ן, סעיף ה (עמ׳ 159–160); עמ׳ 224–226.
305 פרט זה נזכר כאן בראשונה.
306 על צד הטוב.
307 sicher zu stehen, יעמוד כערבון.
308 כמו גיצאלט, gezahlt, נפרע.
309 לעיל, עמ׳ 162, סעיף ז.
310 סעיף זה מהווה חזרה על הנאמר בתקנות ת״ן, סעיף ט (עמ׳ 162). הושמט הנאמר שם בדבר הצגת החשבון על־ידי הפרנסים.
311 ענין זה נדון בתקנות ת״ן, סעיף י (עמ׳ 163), ונאמר שם לגבי הפרנסים בלבד. ההסדר המפורט להלן נקבע כאן בראשונה. לא נשנתה ההוראה לפיה פרנס שהילווה לקהל רשאי לעכב תשלום מסיו לקהילה.
312 25 באוקטובר 1710.
313 השווה לעיל, סעיף ד.
314 zum Besten, הטוב ביותר.
315 vorbeigeht, תיעלם.
316 hinziehen = ziehen, להאריך מועד הפרעון.

ח״י. פרנס החדש מחוייב להשתדל ולעסוק בצרכי יחיד, כמבואר בדף ס״ח ע״ב[317].

י״ט. עסק ברירות פ״ו וטובי׳ יהי׳ בתקפו כנזכר בדף ס״ח ע״ב וס״ט ע״א[318]. רק זאת זכרון בספר ולא יעבור. אחר כלות ג׳ שנים של החמשה אנשי׳ הנבחרי׳ למעלה[319] דארף עכ״פ ניט מעהר כי אם שני פסולי עדות מן שני משפחות, דיא עד היום פ״ו וט״ה גוועזן זיין נבחר ווארן. והחמישי צריך להיות כשר משני צדדי׳, להכריע ביניהם בלתי קנאה ושנאה. ודרך כלל להיות באהבה ואחוה ולש״ש, וחפץ ה׳ בידם יצליח ויעשה פירות.

כ׳. בדבר שלא ילך שום ב״ב להשתדל לעצמו בעסק הנחות מסי׳ וכדומה לזה, אשר גזרו בנח״ש ולעמוד להעובר, כן יהי׳ ויקום כנזכר בדף ס״ט ע״א[320].

כ״א. כהנ״ל באם שירצה הפרנס החדש מן אב״ד להטיל בחרם שלא לגלות מה שירצה להציע לפני המתוועדי׳, ולהשי׳ רסן לתוך ב״ב ואנשי ביתו לשמור פיהם ולשונם ולגלות דבריו וכו׳, זאל גהלטן ווערן כנזכר בדף הנ״ל[321].

כ״ב. זאל כהנ״ל כנזכר בדף הנ״ל[322] בתקפו בלייבן, לכוף להמסרב לקבל התמניות דאז נבחר איזט ווארדן, אם לא ער פר שרייבט זיך בפנקס הקהל[323] דאז קיין התמניות כל ימיו פר לנגט.

כ״ג. כמו כן בלייבט בתקפו בגין הוצאות בשעת עשיי׳ הערך, כדי לחוס על ממון של ישראל, כנזכר בדף הנ״ל[324].

כ״ד. בדבר תיקון של יין שרף בשעת יולדת ואיסור של שחוק, באשר שאין הזמן מסכי׳ להרבות בהוצאות יתירות שמחה יתירה, בלייבט בתקפו וגזירתו כנזכר בדף ע׳ ע״א[325].

317 לעיל, עמ׳ 163, סעיף יג.
318 לעיל, עמ׳ 164–165, סעיף טז.
319 לעיל סעיף ח. ההסדר אשר נקבע בסעיף האמור, לצורך המינויים הנוכחיים, קיבל מעתה תוקף של קבע.
320 לעיל, עמ׳ 165–166, סעיף יח.
321 לעיל, עמ׳ 166, סעיפים יט–ך.
322 לעיל, עמ׳ 166–167, סעיף כא.
323 בתקנה הקדומה נאמר רק שידוע כי לא ביקש כל ימיו מינוי.
324 לעיל, עמ׳ 167, סעיף כב.
325 לעיל, עמ׳ 168, סעיפים כד, כה. וראה שם פרטים נוספים.

כ״ה. כמו כן בעסק מלמדי׳ זאל מנהג כנזכר בדף הנ״ל[326] פעסט גיהאלטין ווארן, לקיי׳ ולמדתם [אותם] את בניכם וכו׳[327].

כ״ו. וויא ניט ווניגר תקנה מחמ׳ יתומי׳, בדף הנ״ל[328] ובדף ע״ה ע״ב[329], אונט דאז חצי שנה ראשונה אחר החתנה מדבר שבקדושה פטור זאל זיין, ומחצי שנה עד כלות שנה משאר מסי׳. אביהם אביר דארף מן ערכם בזה הזמן ניקש אפ ציהן, אם לא הוצאות ומלבושי׳ ינוכה מן חתונה ואילך כהנ״ל. וואן רק קאשט[330] פה האבן אונט קיין חזקת יישוב שיהי׳ פטור מכל דבר יהי׳ איך שיהי׳, יקוי׳ באיתנו הראשון.

כ״ז. אין גלייכן תקנה של מעשר מן המעשר, אם ידור פה הזוג לתת משני נדוני׳ או א׳ ממחותני׳ שיתן מן החצי׳ זאל להבא גהאלטין ווארן כנזכר בדף ע״א ע״א[331]. אליין לא באנו אלא לחדש הדבר דאז מיד בשעת החתונה לקהל י״ץ ערליגן מוז.

כ״ח. דיא ד׳ בונקטין בעסק וואן ב״ב א׳ עם ערל עסק במו״מ איז בבית אושפ[י]ז או ברחוב, הנזכרי׳ בדף הנ״ל[332], זאלין ניט גיבראכין[333] ווערדן.

כ״ט. בדבר הנהגות איסור זאל מאן וואל אין אכט נעמין[334], כנזכר בדף הנ״ל[335], דאז ח׳ ימי׳ ראשוני׳ פטור איז וביום התשיעי חצי ר״ט. ואח״כ עד כלות ל׳ ימי׳ כל יום ט״ו צ״ל מלבד י״ב צ״ל לשמש בסך הכל, מחמת היניין אונט רויז[336] צו רויפן. וביום ל״א יחרימו אותו, באופן וואן גלייך עפ״י הרוב בלייבט לפטרו, רק אחד יכול לעכב אם לא שיסכימו כולם. ובאותן ימי׳ נאסר לו טבילת נשי׳, ואינן רשאי׳ למכור [לו][337] בשר שחוטה, ויין אפי׳ לקידוש. ואם[338] דאז איינר מעכט אים יוא געבן דרך מכר או מתנה, הרשות ביד מנהיגי׳ לקנוס לאותו ב״ב בעד שני לטרות שעוה, או שלא יעלה לתורה תוך חצי שנה. והברירה ביד ב״ב לבחור א׳ משני דרכי׳. ובפירוש הותנה

326 לעיל, עמ׳ 169, סעיף כז.
327 דברים יא י״ט.
328 לעיל, עמ׳ 169–170, סעיף כט.
329 לעיל, עמ׳ 187, תקנה בשנת תס״ב.
330 Kost, אוכל. כלומר, סמוך על שולחן החותן. פרט זה נוסף כאן.
331 לעיל, עמ׳ 171–172. תקנה בשנת תנ״א. הנדון בה הוא אם בני הזוג אינם גרים בקהילה.
332 לעיל, עמ׳ 172–173. תקנה בשנת תנ״ג.
333 gebrochen, יישברו.
334 in Acht nehmen, להיזהר.
335 לעיל, עמ׳ 173–174. תקנה בשנת תנ״ג.
336 heraus = raus, לחרץ. הנאמר לגבי חלקו של השמש מהווה תוספת על הנקבע בתקנה הקדומה.
337 כך הנוסח בתקנה הקדומה.
338 האמור מכאן ועד סוף הקטע נקבע במערכת תקנות זו בראשונה.

מאן ז[אל][339] דען יעניגין ניט אויז דען איסור רופין, ביז בתחלה דיא פר פאלני[340] געלדר באופן הנ״ל מקדם במזומן או משכון מוספק לפרנס הח[דש][339] איין ליגט, אונט י״ב צ״ל לשמש געבן האט. ובאם תוך ג׳ חדשי׳ דאז משכון ניט איין ליזט הרשות ביד הפרנס דער קיין קרוב מיט אים איז, למכור המשכון כטוב בעיניהם.

ל׳. דאז קיין מנהיג שיקן דארף לנירן בערג או לשאר מקומות, בלתי ידיעת חביריו וואן גלייך צורך שעה איז, כי אם קומין בתחלה לבית הקהל דרויז צו רידן, ותוך פנקס או על צעטיל אויף צו שרייבן לזכרון[341].

ל״א. וואז דיא תקנה בטרעפט דף ע״ד ע״א[342], עבור הזיק ידועה וקניין בית לנכות לו מערכו, זאל להבא אך גיהאלטן וואירן כמבואר שם.

ל״ב. וואז עסק הנהגת אחוזת קרקע נחי׳ ולא נמות בטרעפט, הנזכר באריכות בדף ע״ד ע״ב[343], אחרי שהזמני׳ נשתני׳ זאל מכאן ולהבא [קיב ע״ב] ראשי בית במקום ג׳ ר״ט רק א׳ ר״ט וחצי געבן, ור״ר[344] ערך מכל מאה זהו׳. ובאופן זה יתנהג עם נשי׳ ונערי׳ ותינוקות. החצי׳ צו געבן. רק התנאי הנזכר נומרי ה׳[345] במקומו עומדת[346], ליתן מיד החצי׳ במזומן או משכון, וחצי׳ שניי׳ תוך שנה.

ל״ג. בדבר הנהגות שהי׳, דאז בחול ור״ח וחנוכה וח״ה רשות הַאט לקרות בתורה למי שייטיב בעיניו. בשבת וי״ט אביר בלייבט כסדר וויא איהם ש״ץ זאגן וויירט וואו מאן הלט. וויא ניט וויניגר מחמ׳ פרוכת וטסין להטיל גורל, בלייבט כנזכר ע״ה ע״ב[347], גם פ׳ ע״א[348] באופן ראשון.

ל״ד. וואז בדף ע״א ע״א[349] ופ״א ע״א[350] והלאה בעסק פשר על ט״ו שני׳ בטרעפט, זאל פערניר קונטינואירן[351] לקיי׳ אותן דברים.

339 שולי הגליון קרועים, ולפיכך חסרות האותיות האחרונות.
340 verfallene. כלומר, כספים שעבר מועד פרעונם.
341 סעיף זה מהווה חזרה על שנתקן בשנת תנ״ח, לעיל, עמ׳ 177–178. וראה שם פרט נוסף.
342 לעיל, עמ׳ 181. תקנה בשנת ת״ס.
343 לעיל, עמ׳ 182–184. רישום בשנת תנ״ד של מכסות קבורה שנקבעו בשנת ת״ן.
344 ורביעית רייכסטאלר.
345 לעיל, עמ׳ 233.
346 גרמניסם. המלה ״תנאי״ בגרמנית (Bedingung), היא בלשון נקבה.
347 לעיל, עמ׳ 186. תקנה בשנת תס״ב.
348 לעיל, עמ׳ 196, סעיף ג. תקנה בשנת תנ״ט.
349 צ״ל: דף ע״ח ע״א. לעיל, עמ׳ 187–190. הסדר בשנת תנ״ח.
350 לעיל, עמ׳ 200. הסדר בשנת תס״ד.
351 continuieren, להתמיד.

ל״ה. זאל דאז בונקטן דף פ׳ ע״א[352], בדבר מניעת חילול השם מחמ׳ קנין ירקות ופירות דאז מאן ניט צלט אונט ניט זא העפטיג על השוק רק לתוך בתי׳ אויף צו קויפן, זאל פערניר גיהאלטין ווארן. כהנ״ל מחמת הנהגות כלי קודש בי״ט[353]. גם הנהגות בעל סגן[354], ובדף פ״ג ע״א[355]. אונ׳ מחמת פלעטין אורח דער חולי(!) איזט[356]. וויא ניט ווניגר[357] מחמ׳ ניט רום גיהן דערפין דיא אורחי׳ בלתי רשות מגבאי׳ או צד קורבה. ומי שיעבור יתן ב״ב ג׳ ליטרות שעוה. אונט דער גבאי איז מחוייב מן אורח ת״כ געבן צו לאזין שלא לסבבם מבית לבית[358].

ל״ו. ווייל ממש נעשה כהיתר איז ווען מנהיגי׳ בבית הוועד זיצין לידי קטט[359] ומחלוקות קומן, ועי״ז גברו השנאה אונט זלזולי׳ זה לזה געבן, ודברי גידופי׳ בלשון הרי אתה מכזב כמו ממזר ודברי׳ רבי׳ כאלו, וועלכש חרפה איז לכל השומע. בכן מי שיראת ה׳ בלבבו יסיר דברי׳ קשי׳ כגידין משפתיו[360]. והעובר ענש יענש בקנס גדול, אפי׳ אם יוכל לתרץ ולכלכל דבריו, וזה הוא יתד שהכל תלוי בו[361].

ל״ז. בדבר חוב של המנוח הפרנס אברהם ז״ל, הנזכר בדף פ׳ ע״א[362] גם ק׳ ע״א[363], יש לראות למעלה בנומרי י״ד[364].

ל״ח. זאל עש דער בייא בלייבן, דאז מהיטן באך באיסור גמור קיין בשר שחוטה צו ברענגין, והרי הוא כאלו אכלו בשר חזיר. אם לא וואן חולי(!) או יולד׳ איז בשעת הדחק, מוז אביר רשות מפרנס החודש נעמן, כמבואר בדף פ״ב ע״א[365].

ל״ט. וויל זמן של גבאי׳ דצדקה איר ג׳ שני׳ פאר בייא איזט, בכן זאלין דיא שני גבאי׳ על ג׳ שני׳ למ״ט ווידרום מאכין[366].

352 לעיל, עמ׳ 196, סעיף ב. תקנה בשנת תנ״ט.
353 חזרה על תקנה בשנה הנ״ל (שם, סעיף ג), שהוזכרה לעיל, בסעיף לג.
354 חזרה על תקנה בשנה הנ״ל (שם, סעיף ד).
355 לעיל, עמ׳ 208. תקנה בשנת תס״ו.
356 חזרה על תקנה בשנת תנ״ט. לעיל, עמ׳ 196, סעיף ה. נכללו בה גם יולדות הבאות לקהילה.
357 מכאן ואילך חזרה על תקנה בשנה הנ״ל. לעיל, עמ׳ 196–197, סעיף ו.
358 המשפט האחרון הינו הוספה על הנאמר בתקנה הקדומה. לעומת זאת מצויה בה מכסת תשלום שיש להעניקה לבעל בית אורח.
359 = קטטה (ראה ערוך השלם, מהדורת קאהוט, ז, וינא תרפ״ו, עמ׳ 77).
360 על־פי שבת פז ע״א.
361 חזרה על תקנה בשנת ת״ס. לעיל, עמ׳ 197.
362 צ״ל: ע״ב. לעיל, עמ׳ 197–198. הסדר בשנת ת״ס.
363 לעיל, עמ׳ 224–226. שטרות שנכתבו בשנת ת״ן.
364 לעיל, עמ׳ 237.
365 לעיל, עמ׳ 203. תקנה בשנת תס״ה. מצוים בה פרטים נוספים.
366 המינוי הקודם של גבאי צדקה היה בשנת 1704 (עמ׳ 185). גבאי הצדקה הנוכחיים התמידו בכהונתם זו עד חודש יולי 1711 (עמ׳ 214).

מ׳. דאז ב״ב דער בין ערך לערך חדש חתונה האט מוז כפי הסך הנכתב בתנאי׳ געבן, כנזכר בדף פ״ג ע״ב[367], עד עשיות ערך מוז ערכו כמו שאר ב״ב איין ליגן.

מ״א. בדבר אותם ב״ב דאז בתי׳ גיקויפט האבן מחמ׳ מעות שטייאר, כנזכר דף פ״ד ע״א[368]. ווייל מנהיגי׳ זיך ערקלעהרט האבן דאז א׳ מן אותן ז׳ בעלי בתי׳ שקנו הבתי׳ אשר עודנו חי עמנו לקבל בחרם עד שנת תס״ג[369]. בכן אם לא יבררו מהיום עד ר״ח טבת, ולא קבלו בחרם עד ר״ח טבת תע״א הבע״ל[370], מחוייבי׳ לשלם.

מ״ב. באם דאז דבר נחוץ פאר גיט, מחויב המנהיגי׳[371] דק״ק שנייטיך להודיע ליושבי אויטן זויס מעת לעת דער פאר[372] לבא לכאן ה״ה פ״ו מהר״ר ליב וה״ה כמ׳ שמעון. ובלעדם לא יעשו שום דבר עד ביאתם בזמנו, כנזכר בדף הנ״ל[373].

מ״ג. צו רייטין לנירן בערג לטובת הקהילה והסמוכות[374] ככה יתנהג. פ״ו כ׳ בער זאל קודם כל, כנזכר דף פ״ד ע״א[375], רייטין. ובאם פ׳ בער ניט רייטין קן זאל במקומו ט״ה כ׳ וואלף. אונט מוז מיט רייטין פ״ו כ׳ שמעון שני. ולפעם שנית יסע עם פ׳ פער מוהר״ר ליב א״ז או כמ׳ שמעון א״ז. ולפעם שלישי׳ וואן אן פ׳ כ׳ שמעון קומט מוז ט״ה מרדכי רייטין. ובאם מצד פ׳ שמעון ניט מיט קען, זאל ט״ה מרדכי מיט רייטין. אונט זאל מחמ׳ שכירות הסוסי׳, כנזכר באותו דף, גרעכנט אונט גיהאלטן ווארן. אונט[376] דארף בקנס ביטן, וואן פ״ו מהור״ר ליב או שמעון א״ז רייטין מוז, דאז מאן ניט רייטין דערף רק להודיע לאויטן זויס בערב שלפני׳.

מ״ד. בדבר הפשר ופסק דין[377] הנעשה עם פ׳ בער בדבר מאה זהו׳, ווייל מן יונגשטין[378] לעצה נ״ב[379] יר״ה האט שלשה מאות זהו׳ געבן מוזן. זא פינדין, אחר שעשה פעולה טובה גדולה, זאל מאן איהם אפ שרייבן וואז עד היום כמשמעות פנקס

367 לעיל, עמ׳ 211. תקנה בשנת תס״ח.
368 לעיל, עמ׳ 211–212, וראה שם הערה 21. פסק דין בשנת תס״ח.
369 1703.
370 23 בדצמבר 1710.
371 יתכן כי במקום ״המנהיגי׳״ צ״ל: ״הפרנס חודש״. כך הלשון בתקנה המקורית.
372 davor = derfor, לפני זה.
373 לעיל, עמ׳ 213. תקנה בשנת תס״ח.
374 הכוונה לקהילות אוטנזוס, היטנבאך ופורט.
375 לעיל, עמ׳ 213–214. תקנה בשנת תס״ח.
376 הנאמר מכאן ואילך נקבע במערכת תקנות זו בראשונה.
377 בשנת תס״ח. ראה לעיל, עמ׳ 218–219.
378 juengsthin = jungsten, לא מכבר.
379 נירנברג.

מחמ׳ נתינת קווארטאלין[380] וכדומה ערך ס״ה זהו׳. אונט ל״ה זהו׳ הנותרי׳ זאלן ממעות קרקע ומקומות ב״ה מכל אחד י״ז זהו׳ ל׳ צ״ל אפ גישריבן וואַרן. מותרות[381] אביר בלייבט בייא ארדינונג חדשה לשלם כל חדש. אונט ווייל מעודו עד היום הזה מעמד ומצב אין אכט גינומין[382] האט, הן קהל ויחידי׳, זאל ער פטור זיין מלקבל עליו בחרם הנזכר בפשר ההוא.

מ״ה. מ׳ פסק[383] עם הירש בן ר׳ יוסף דאז על ביתו צו זוכן[384] איז מאה זהו׳, אונט על ביתו שטיט ערך ך״ז זהו׳[385]. אונט ע״י הירש איזה זהו׳ האט מוזן צלין בהכרח, ווייל שטרות ע״י הגאון אב״ד ר״ב[386] ז״ל פאר[387] במילואה[388] לעקוויט[389] איז ערקענט[390] וואַרדין. בלייבט בייא אותו פסק דין גוד או אגוד. אונט הירש מחמת חוב על ביתו ניקש טראגן[391] דארף.

מ״ו[392]. וועהר כתבי׳ ששייכי׳ לקהל יצ״ו תחת ידו האט איז מחוייב תוך ח׳ ימי׳ לתוך תיבת הקהל צו ליגן, למען יעמדו למשמרת, בקנס ג׳ לטרות שעוה לצדקה.

[קיג ע״א] מז. ווייל מחמת פיל גביות גדול חימום לבבות גיבט וואן מאן צעטיל אויז שלאגט, זא איין פרנס לצד שכנגדו ערנשט כראוי להיות אן פאדירט[393], אונט וואן ניט בצאלט לאזט מכריז זיין. בכן פינדין פאר גוט להסיר המכשול ותלונה מכל צד. דאז מכאן והלאה וואז מאן אויז שלאגיט דאז לשררה יר״ה ועדה צו צלין איז. זא זאל מאן כל פעם צייטליך[394] אויז שלאגין אונט בב״ה מכריז זיין דיא גבי׳, אונט דיא גובי׳ זאלן זיצין בכל יום א׳. זא נון דער זמן קומט אויז צו צאלין וועהר מסרב איז

380 Quartalen. כלומר, תשלום מסים לשלטונות מידי רבע שנה.
381 כלומר, המסים הנותרים.
382 in Acht genommen, במובן beobachtet, נזהר. וראה לעיל, סעיף ח.
383 בשנת תס״ח. לעיל, עמ׳ 219–220.
384 zu suchen, לחפש. בפסק האמור הועלתה אפשרות כי הירש ישלם לקהל מאה זהובים. בכך ייגבו כספי מסים שאביו המנוח יוסף היה חייב, ותימנע מכירת ביתו על־ידי הקהל.
385 פרט זה, וכן הנזכר להלן בדבר השטרות, נוספו על האמור בהסדר המקורי.
386 ר״ב פרנקל.
387 fuer = for, בשביל.
388 = במילואו.
389 liquid = lequit. כאן המשמעות: חל מועד הפירעון.
390 erkannt = erkennt, הוכר. פירוש המשפט: הגיע מועד הפירעון של הסכום המצוין בשטרות, ויש אם כך לשלמו.
391 פירוש: לא לשאת, כלומר לגבות.
392 מכאן ואילך תקנות חדשות, פרט לסעיפים נח, סה.
393 anfordert = anfodert, תובע.
394 zeitlich, בעוד מועד.

הרשות נתונה דען רעסטאנטין צעטיל לשוטר מוסר צו זיין, כדי ע״י שררה יר״ה רויז גיבראכט[395] ווירט ברצון או שלא ברצון. וואז נון דיא הויבט נתינות של שררה יר״ה בטרעפט, וועלכש כל ג׳ חדשי׳ אויז גשלאגין ווירט, זאל מאן חודש ימי׳ דער פיר[396] טוהן ומכריז בב״ה זיין ובכל יום א׳ זיצן לגבות, כדי וואן חדש ימי׳ פאר בייא איזט זאל עש ע״י שוטר רויז גפרעסט ווארן. כדי אביר זולכש דבר חדש צו ריק בלייבט[397] וע״פ הכרח גשעהן מוז[398], מה טוב ומה נעים דאז איטלכר זאלכש בידענקן טוט צייטליך צו צאלין. וואז אביר מעות קרקע, ומעשר מן המעשר, ומקומות ב״ה, גם שכירות אב״ד חזן ושמש, ומעות עניי׳ בטרעפט, בלייבט בייא דיא כפיות של איסור כנזכר נומרי ד׳.

מ״ח. אחרי שרע״ה ראינו דאז אייניגה סיכסוכי׳ עראייגנט האט בדבר שנכתב מנאמני׳ או רבני׳ ומו״ץ הרא[...][399] שטרות או כתב חיוב, ואח״כ דיא בעלי דברי׳ מעורר דרויף זיין. בכן מכאן ולהבא זאל מן עש מכריז בב״ה זיין דאז מכאן ולהבא נימר[400] גישעהן זאלי. אונט וואן מנאמני׳ ואב״ד זאלכי שטרות גשריבן ווארן, זאל אונט מוז עש מן בעל דבר בעצמו אך מקויי׳ ווארן, וויא עש בק״ק פיורדא ג״כ הסידר איז.

מ״ט. חזן ושמש גבאן אונש ת״כ בפ״מ כי באמונה המה עושי׳, ולהיות כל אפי שווין לטובה[401] איזה צד שיהי׳ בלתי נטיו׳ צד. נגד זה זאלן זיא נאמן בדבריהם זיין וואן מן זיא בדברי ריבות או זונשטין בשליחות ועדות ניטיג האט. וכן להבא זאלין תמיד דיא חזני׳ ושמשי׳ ת״כ להמנהיגי׳ גבאן וואן אויף גינומין וועדרין.

נ׳. אחרי שמנהג אבותינו בידינו דאז מן לשררה יר״ה בשבת קודש מי שברך מאכט להצליח בדרכיה׳, זא עראינרן זאלכיש לעשות פה כהנ״ל.

נ״א. בדבר פ״ו מהור״ר ליב אויטן זאש זאגט על הימנותי׳ וויא אב״ד הגאון מהור״ר בערמאן ז״ל העט אים צו ערקענט[402] בפסק דין ווייל איזה נתינות שאינה

395 herausgebracht = rausgebracht, מוצא. כלומר, לגבות.
396 dafuer = derfir, בשביל זה.
397 zurueck bleibt, נשאר.
398 פירוש: כדי למנוע את פעולת השוטר (= ״דבר חדש״), וקיום הגבייה על־ידי הכרח.
399 סיום המלה אינו ברור. אולי צ״ל: הראויים.
400 nimmer, לעולם לא.
401 תרגום: כל הפנים שוות (ירושלמי סנהדרין פ״י ה״ב).
402 ihm zuerkennt, פסק לטובתו.

מחוייב לעשות קונטריבואירט[403], דאז במשך ט״ו שני׳ של השוואה[404] דען מכס לשררה יר״ה ועדה רק כמו קהל שנייטיך צו געבן. בכן קען עש באופן זה גיהאלטין זיין. אטר[405] אביר אם לא ירצו הקהל להאמינו מחוייב לדין על חדש[406], והדין יקוב את ההר[407].

נ״ב. ווייל בבית הכנסת לפעמי׳ צו גיהט דאז חרפה לכל השומעי׳ איז, וכל אחד וויל מוכיח ומורה צדק או פרנס[408] זיין. בכן יהי׳ לכל אחד ואחד לאזהרה גדולה דאז קיינר ניקש רידן זאל בעסקי׳ אלו. איז עש דבר הוראה האט אב״ד או מורה צדק צו רידן. ובעסקי קהל האט פרנס החדש. אונ׳ וואן דיזר ניט בבית הכנסת איזט, זוא האט הפרנס השני צו רידן. ובאם ביידי ניט בב״ה זיין, האט ט״ה שלאחריו או ט״ה השני או החמישי[409] צו רידן האט. והעובר ענש יענש לפי תואר הענין, אונ׳ משכון איין ליגן מוז.

נ״ג. וואור אינן[410] בתקנות החדשי׳ קיין שינוי גמאכט ווירט, אטר ניט מוזכר איזט וואדין, בלייבט בתקפו הראשון. כמו כן השטרי חובות הנכתבי׳ בספר הקהל. ובאם נאך עטוואז צו מאכין איזט זיינין ג׳ מבוררי׳ ווילינ[411], באם שיכתוב הקהל לשם ביתם[412], דאז דרינן[413] פערניר וויל פאהרין[414]. ובגין כן דען גגעבני כח להבא בתקפם וגבורתם בלייב[ט][415].

403 contribuirt, שילם מס. ״שאינה מחוייב לעשות״ — מסים שלא היה חייב בהם. דיון מוקדם בענינו התקיים על־ידי הבוררים (עמ׳ 251–252).

404 המדובר בחמש עשרה שנה בהן היתה בתוקפה איגרת החסות שהוענקה בשנת 1698 (ראה לעיל, עמ׳ 187, הערה 751). ״השוואה״ — גרמניסם. תרגום המלה, Vergleich, הסכם, פשרה.

405 oder = oter, או.

406 גרמניסם: auf 's Nëue.

407 סנהדרין ו ע״ב (״יקוב הדין את ההר״).

408 המלה מטושטשת.

409 ראה אודות ״החמישי״ לעיל, סעיפים ח, יט.

410 vorinnen. המשמעות אולי: כל עוד.

411 willig, מוכנים. כלומר, הבוררים יהיו מוכנים לטפל גם בעתיד.

412 המשמעות: אם יהא צורך בבירור נוסף, ישלת הקהל הודעה בענין זה לבתיהם של מתקיני מערכת התקנות, שגרו, כאמור, מחוץ לשנייטאך.

413 drinnen, בתוך זה. כלומר, בענין זה.

414 כמו: וויל (= וואלן) פערניר פאהרין, יירצו להמשיך. כלומר, בטיפול בענין. ״פערניר פאהרין״, במובן fortfahren, בגרמנית של היום.

415 פירוש: אם ייפנה הקהל בבקשה לבוררים, אחר ששבו לקהילותיהם, הרי שהסמכות שהוענקה להם לצורך התקנת מערכת התקנות שלפנינו, תעמוד בתוקפה גם להבא. כאן לא נקבעה הגבלת הזמן בו ניתן לפנות אליהם. בבירור עם קהילות היטנבאך ופורט קבעו הבוררים פרק זמן של חצי שנה (עמ׳ 257, סעיף יג).

נ״ד. ווייל עד היום נגד המתוועדי׳ בחדר הקהל לפעמי׳ שלעכטיר רעשפעקט[416] איז גברויכט ווארדן, אונט בעלי בתים זיינין לתוך החדר גילאפין[417] וכן לא יעשה. דאז להבא באזהרות גדולות ניט גשעהן זאל, רק צריך ליטול רשות ע״י שמש אונט זיך אהן מעלדין לאזין, כדי קיין מחלוקות גיבט. זא שמש לפי שעה ניט לפני חדר איזט, מוז ב״ב ווארטין עד ביאות השמש. ומי שיעבור יתן ג׳ ליטרות שעוה לצדקה בלי הנחה, והמסרב להכריז אותו בב״ה.

נ״ה. באם פרנס איין משכון מן יחיד אפ פאדרט, אונט בפינד זיך בבירור גמור דאז רק עלילה איזט, מוז אותו פרנס ג׳ ליטרות שעוה קנס לצדקה געבן. כדי דען ב״ב ניקש צו קורטץ גשיכט[418], ולהסיר החימום לבבות.

נ״ו. ווייל מנהיגי׳ גם בעלי בתי׳ זיך ענטשולדיגן מעכט העטי קיין ידיעה מתקנות ישני׳ וחדשי׳ אלו, זוא זאל מאן יום א׳ ט״ז חשון[419] גם יום א׳ ך״ב[420] בו כרוז בב״ה טוהן מי שירצה לקרות התקנות שיבא לחדר הקהל, כדי זיך ניט עקסקוזירן[421] קן.

נ״ז. ווייל מן צו צלין האט שלשי׳ זהו׳ לר׳ שלמה מק״ק פיורדא[422], גם מנהיגי׳ אטר זונשטין געלדר פאר גישאסן האבן, איז מן מחוייב החשבון מיט דיא יעניגה תוך ח׳ ימי׳ צו ערקלעהרין. אונ׳ זא גלייך צעטיל אויז שלאגין. ואין א[חד][423] יוכל לעכב. כדי אח״כ מנהיגי׳ כפי התקנה[424] לצורך שעה ווידר פאר שיסין מוזין.

נ״ח. בדבר מכס הירשברוק[425] דאז אייניגה זאלן האבן עובר גיווענזין על התקנה אן צו צייגין[426], אונ׳ זעלביגה זולכש ניט גשטיהן. בכן זאל מאן פון דיא פאר פאלני[427] אירה קנסות איין ציהן, אונ׳ אויף וועם דאז מאן חשד האט מוז מקבל בחרם זיין.

416 schlechter Respekt, יחס רע.
417 gelaufen = gelafen, רצו.
418 zu kurz geschicht (=geschieht), ייפגעו זכויותיו.
419 9 בנובמבר 1710.
420 צ״ל: כ״ג, 16 בנובמבר 1710.
421 exkusieren, להתנצל.
422 אדם זה נזכר רק כאן. לא נותרו פרטים בדבר החוב האמור.
423 האותיות האחרונות מטושטשות. ההשלמה על יסוד הנוסח לעיל, סעיף כט.
424 לעיל, סעיף י׳.
425 ראה לעיל, עמ׳ 206, הערה 956.
426 anzuzeigen, להודיע. כלומר, הם עברו על התקנה, לפיה היה עליהם להצהיר, והם לא הודו בכך.
427 ראה לעיל, עמ׳ 240, הערה 340. אולי כאן הכוונה לכך שהיה צורך להפקיד מראש סכום כסף כפקדון, או ששלטונות המכס עיקלו זמנית סכום כסף מהנידונים.

ובאם קהל יצ״ו אים זאלכיש אן טייטן[428] ותוך חדש ימי׳ ניט טוט, זאל קהל יצ״ו דאז קנס אים ווירקליך [קיג ע״ב] אויף שרייבן, אונט איין פאדרן. להבא אביר ככה יתנהג דאז אלי בעלי בתים זאלן תקיעות כף געבן שלא לעבור התקנה בעונש חרם. אונט וואן להבא חשד אויף איינים איז הדין יקוב את ההר.

נ״ט. וואז הוצאות עבור המחלוקות זה חצי שנה אויף גנגין[429] איזט, דאז עי״ז בוררי׳ האבן ניטיג גיהאבט, ואגב הפרשות וסכסוכי׳ של ישובי׳ ערקלעהרט. בכן זאל דער בלויף[430] החצי׳ מקהל שנייטיך א״ז היטן כך גם פארט אויז גישלאגן ווארן, וחצי׳ שני׳ קהלה[431] לבד טראגן. אונ׳ אויז שלאגין עי״מ[432] חצי׳ ראשי בית, וחצי׳ לפי הערך.

ס׳. דיא התרה געלדר[433] איין צו טרייבן לשלם החצי׳ תוך ג׳ חדשים, וחצי׳ שניי׳ ווידר תוך ג׳ חדשי׳. זא כפירה והודאה דרינן איזט[434], זאל דער יעניגה מקבל בחרם זיין ואח״כ נאמן זיין מה שחייב.

ס״א. ווייליך[435] עד היום דיא חשבונות זעהר אום אורדינגליך[436] איז גהאלטן ווארן, אפי׳ קיין הוצאות וקבלות, וועלכיש גובי׳ להבא אין אכט נעמין מוזין. גוב׳ אחד זאל דאז פנקס גם מפתח האבן, וגובה שני דיא ביקס[437]. זוא זאל מאן מכריז בבית הכנסת זיין וועהר עטוואז מקהל יצ״ו צו פאדרן האט זאל זיין חשבון תוך ח׳ ימי׳ לחדר הקהל ברענגין, וועהר עש ניט טוט זאל ווייטיר קיין תביעה האבן. כהאי גוונא זאל קהל יצ״ו אלי חשבונות עם כל בעלי בתי׳ יצ״ו הלטן.

ס״ב. ווייל איין צעטיל איז נאבד ווארדן ועי״ז ט״ה מרדכי כץ זיין חשבון ניט ערקלעהרין קן, זאל מן מכריז בב״ה זיין בעונש חרם וועהר ידיעה או רמיזה [דא] פון האט זאל עש אן צייגין.

428 andeuten = anteiten, להודיע.
429 aufgegangen = aufgangen, עלו.
430 Belauf, סכום.
431 כלומר, קהילת שנייטאך.
432 על־ידי מס.
433 ראה לעיל, סעיף ה. שם אין רבה של הקהילה עורך את החופה, ופה כנראה אכן עורכה. ההבדל בכך, שכאן נקבע כי הסכום הנדרש ייפרע בשני תשלומים במשך ששה חודשים, ואילו לעיל צוין שיש לשלמו תוך שלושה חודשים.
434 כלומר, אם התעוררו חילוקי דעות אודות שיעור הסכום אשר שולם במועד הראשון.
435 weil = weilen, באשר.
436 unordentlich = umordinglich, בלתי־מסודר.
437 Buechse = Buechs, קופסה. המדובר בקופסה בה הניחו את כספי המסים.

ס״ג. בדבר אתרוג שנת ת״ע[438] ל׳ דאז יישוב אויטן זאס בליל ראשון של סוכות על פי מציאה[439] אתרוג אחד ביקומן, וע״י שליח מיוחד לק״ק שנייטיך גשיקט, ותשובה מאב״ד[440] ופרנס ביקומין דאז אויטן זאס גם פארט זאלכש האלטין[441] זאלין, וכן עשו. בכן וויא מאשתקד[442] אתרוג ראשון איז אויז גישלאגין וואַרדן, זאל אתרוג שני אך אויז גישלאגין וואַרן. דהיינו, היטן בך גם פארט בלייבן באיתנם הראשון[443]. ק״ק שנייטיך ואויטן זויס ככה יתנהג, ווייל איטלכר אתרוג בתחילה גהאבט האט, זה פיל ק״ק שנייטיך מאתרוג ראשון יותר געבן האט מוז אויטן זוס מחמת אתרוג שני זא פיל מעהר ביצאהלן.

ס״ד. וואן צעטיל אויז גשלאגין ווירט דארף קיינר מסרב זיין, באמרו העט סיכסוכי׳ עם גוב׳ או גבאי, אטר קען בעסקיו קיין סיועה(!) מקהל האבן, אטר זונשטין יהי׳ מה שיהי׳ זאל ניקש העלפין. ואם יסרב זאל מן מיט דיא יעניגה פאר פארין[444] כפי התקנה.

ס״ה. ווייל איזה בעלי בתי׳ סכסוכים פאר גישטעלט האבן וועלכש בירור גם עיון ברויכט, והזמן קצר והמלאכה מרובה, קאן להבא ע״י אב״ד אויז גמאכט[445] ווערין. רק בדבר תקנה[446] של מו״מ עם ערל. וואן מאן סוס צום בראבירן[447] שטיהן לאזט, אויב[448] ב״ב אחר ניין[449] דערף לעסוק במו״מ. אונ׳ וועם דאז סוס גיהערט, אח״כ בהיות הראשון שם אך ניין דערף או לאו. זא פינדין לפרש התקנה. דאז וואן סוס מבר ישראל דרינן שטיט, דארף ב״ב אחר וואל היניין לעסוק במו״מ. ובעל סוס הראשון דארף ניט לחצר, רק מותר לו לשלוח לערל להודיע לו שהוא סמוך לחצירו, ער זאל אים סוס שלו רויז שיקן. קומט ערל חוץ לחצירו אונט הנדילט עם בעל סוס הראשון, זאל עש ערלויבט זיין.

438 סוכות ת״ע, ט״ו–כ״ב בתשרי ת״ע, 19–26 בספטמבר 1709.
439 בהזדמנות.
440 המדובר ברי״ז עטהויזן.
441 erhalten = halten, יקבלו.
442 בסוכות ת״ע. להלן נקבע הסדר בדבר שני האתרוגים אשר היו בידי קהילות מדינת אשפ״ה בשנת תע״א.
443 כלומר, כפי שמקובל היה לשלם. לא נמסרו פרטים אודות כך.
444 verfahren = vorvahren, להתנהג.
445 ausgemacht, יבורר.
446 בשנת תנ״ג, לעיל, עמ׳ 172–173. ניתן לה תוקף במערכת התקנות הנוכחית, סעיף כח.
447 probieren = brobieren, לנסות.
448 ob = aueb, אם.
449 קיצור של היניין, hinein, פנימה.

ס״ו. רעסטאנטין צעטיל מחמת נתינות וואז ליקוויט איז, זאל מן זמני׳ מאכין[450] לשלם תוך ב׳ שני׳ כל חדש יו״ד פשיטי׳ מכל זהב.

ס״ז. ל׳ זהו׳ של ט״ה מרדכי כץ מחמת קנין מקום בב״ה, זאל ער ביצאלן תוך שנה כולה, דהיינו כל ג׳ חדשי׳ חלק רביעי׳.

נתן[451] כ׳ מרדכי ט״ק ט״ו זהו׳ על[452] שלשים זהו׳. הק׳ מאיר סג״ל דילקא[453]. חמשה עשר זהו׳ מסי׳ כ׳ מרדכי בצאלין.

ס״ח. וואן מאן אימפערטאנט[454] זאך אצל קהל יצ״ו פאר האט, כדי קיין מחלוקות גיבט זה אומר בכה וזה אומר בכה, זאל מן עש על צעטיל או לפנקס הקהל שרייבן, ושני פרנסי׳ אונטר שרייבן לאזין, להיות למשמרת.

סוף דבר הכל נשמע את אלקי׳ ירא, ימי׳ הראשוני׳ ומחלוקות וחימום לבבות יפלו, אונט זיך איין בילדן[455]. אב אחד הי׳ לכולכם, אונט זייט משפחה אחת ושפה אחת ודברי׳ אחדי׳. אונט מנהיגי׳ איינר דען אנדרין בכבוד צו הלטין, אונט כבודו אין אכט נעמין. גם מנהיגי׳ זאלין עם בעלי בתי׳ בנחת נוהג זיין. הין גיגין דיא בעלי בתי׳ פ״ו בכבודם צו האלטין, כמו בשאר קהלות. ושלום ושלוה יהי׳ במחיצתכם. אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום, ועי״ז יזכו לישב תחת גפנו ותחת [קיד ע״א] תאינו עד ביאת משיחנו במהרה בימינו אמן. כל הנ״ל יהי׳ בתקפו ובגבורתו, כאלו נעשה עפ״י פסק דין וככל חומרות שבעולם. וכל הנאמנות לבעל המקיים.

ולראי׳ באנו על החתום.

נעשה יום ו׳ ז׳ חשון תע״א פה ק״ק שנייטיך.

נאם הקטן זלמן שניאור פיורדא

ונאם הירש שניאור מפיורדא

ונאם משה סג״ל האמיל מפייארשדארף

מ״ש[456] אותו פונקט בדבר קרקע מעות כן יהי׳ וכן יקום, ולא לפחות ולא לגרוע

450 לקבוע מועדים.

451 מכאן ועד סוף הסעיף נכתב בכתב־יד שונה, כנראה על־ידי רב הקהילה, אשר חתם בשולי הרישום.

452 גרמניסם: auf, במובן: על חשבון.

453 התאריך לא צוין. ושמא נכתב באפריל 1711. בהסדר שלפנינו, שתאריכו אוקטובר 1710, נקבע שמרדכי כץ חייב לשלם רבע מסכום חיובו, מידי שלושה חודשים. לפיכך היה עליו לפרוע את מחצית הסכום באפריל 1711.

454 צ״ל: אימפורטאנט, important, חשוב.

455 כלומר, יתאחדו כאחד.

456 קטע זה וְשלאחריו נכתבו בכתב־יד שונה.

רק להוסיף. אותו גבאי שיעבור וישא פנים לא׳ יהי׳ מי שיהי׳ אונט קיין משכון נעמן, אזי ענש יענש אותו גבאי שלשה לטרות שעוה, אונ׳ ער שטיט אין אחריות אין[457] דעם יעניגן. עיין בפונקט ה׳ דף קי״א ע״ב[458].

ואף גם ניט יותר מחויב צו הלטן המשכון אלז שלשים יום. היינו, תוך שלושים יום הנ״ל מוז מען שני פעמי׳ התראה טאן ע״י השמש. ובאם ניט משגיח איזט זול מען המשכון פר קויפן בשומ׳ ב״ד.

[קיד ע״ב] שיל״ת

כהיום יום ג׳ ד׳ חשון תע״א[459] ל׳ באו] לפנינו חתומי׳ מטה ה״ה האלוף פ״ו מהור״ר ליב והנעלה כמ׳ שמעון מן אויטן זאס, הבאים בשם ובכח אותן בעלי בתי׳[460], והציעו דבריהם וויא קהל שנייטיך איהנן בעסק מעות קבורה שלא כנגד[461] הטבע האלטין. והרא(ה)ו] לנו פשר או פסק מן יום ו׳ י׳ אדר שני תט״ו[462] ל׳ הנעשה בין ק״ק שנייטיך וישוב אויטן זאס, מה״ה אב״ד מהור״ר מאדיל בן הר״ר דוד סג״ל איטינגן[463]. והאריכו בטענותיהם וויא משמעות אותו כתב וועהר, דאז קיין פסק דין תורה ערטיילט האט רק לפי עניות דעתו. זא פר מיינן יושבי אטין זאס וואן מאן דען מקור בפנקס השררה יר״ה מקדמוני׳ דורך זוכן לאזט, דאז קניין קברות ניט מק״ק שנייטיך לבד זונדרין ווייל תחת שררה אחד זיין ממעות הכלל גשעהן ווירט זיין[464]. בכן אחרי שכיס אחד לכולם וואן זיא מיט ק״ק שנייטיך בכא״ה צו גלייך גהאלטין זיין וחלק כחלק יהי׳, ולהיות גבאי׳ וממוני׳ כמוהם. זאת לא זאת וואן ווידר פר האפן דער קניין מכיס ק״ק שנייטיך לבד גשעהן איזט, זא דאך[465] המשמעות בכתב אב״ד הנ״ל בפירוש שטיט שנכתב בקיומי׳ שבאותן ימי׳[466] של אטין זאס דאז בעסק קברות עם אנשי שנייטיך גלייך גיהאלטן זאלן זיין. זא איז דאך אך משמעות כתב אב״ד מהור״ר מאדיל ז״ל, שכתב כהאי לשון: להשוות המדה אונט ק״ק[467] קיין תקנה מאכין כמה שיתנו, מן זאלטי מאכין וואז רעכט איז אונ׳ גלייכהייט. ובאם אותו בעל דבר ניט

457 in, בגלל.
458 לעיל, עמ׳ 233.
459 28 באוקטובר 1710.
460 הכוונה לבעלי־הבתים בקהילת אוטנזוס אשר חתמו על יפוי כח לשלושת הבוררים. ראה לעיל, עמ׳ 227, הערה 208.
461 = כלפי. המשמעות: שלא כדרך הטבע.
462 19 במרס 1655.
463 ראה נספח ב.
464 משמעות המלים: "ווירט זיין" בהקשר זה אינה ברורה.
465 sodoch, אולם.
466 כלומר, בתקופה בה היה לקיומים תוקף.
467 קהילה קדושה, כינוי לקהילת שנייטאך בפסק הדין הנדון.

קונטענטא[468] איז׳, זאל פרנסי׳ ערקענין[469] ועל גבם אב״ד[470]. בכן ווייל מן איהנן עד היום האט היכר[471] גהאלטן במקום א׳ זהו׳ האבן א׳ ר״ט געבן מוזין אך יותר[472], זא זיין מעורר על הראשוני׳, מכ״ש להבא נחי׳ ולא נמות דאז זיא ניט זא פיל געבן וואלן.

לעומת זה השיבו פ״ו דק״ק שנייטיך דאז זיא פאר אום ניטיג[473] פינדין להשיב על כל הנ״ל, ווייל זיא מעולם ומשני׳ קדמוניות דאז קברות איהנן לחלוטין צו גיהערט דאז זיא מוחזק זיין, וכפי המשמעות הכתב אב״ד מהור״ר מאדיל ז״ל הנ״ל. זא בלייבן בייא מנהג אבותיה׳ וקדמוני׳ מיט דען איהריגן[474] צו טוהן כפי אוות נפשם, אונ׳ פאדרן עבור אחוזת קבר מן ישובי׳ כמאז ומקדם. בפרט האט איהנן סך רב גקאשט דאז בית עלמין בתחילה ותמידין כסדרן בעסק בנין וקניין קרקע חדשה לעת הצורך, ומסי׳ וארנוני׳ פיל קאשט. ועיקר פ״ו מהור״ר ליב הנ״ל זיין בית תחת שררה אחרת גיהערט, ומשום זה לשררה יר״ה גם עדה פה נו״נ כפל מכס געבן[475] מוז, איז מהראוי לתת כפלים כמוהם[476].

בכן אחר עיון היטיב הדק פינדין פאר גוט, וכן יהי׳ ויקום.

ווייל יושבי אטין זאס תחת שררה יר״ה מפה גהערין כהנ״ל, פ״ו מהור״ר ליב הנ״ל גוויזה נתינות עם ק״ק שנייטיך ויושבי אויטן זאס גיבט. בכן זאלן יושבי אטין זאס מכאן ולהבא שני ר״ט ורביעי׳ ראשי בית געבן, ועל הערך מכל מאה זהו׳ רביעי׳ ר״ט. דהיינו בשעת מעשה נחי׳ ולא נמות יתן מזומן או משכן מוספק[477] על החצי׳, ועל חצי׳ שניי׳ כתב חיוב בכל אופן המועיל לשלם תוך שנה, וועלכיש פר אלי בעלי חובו׳ ואפי׳ כתובת אשתו גיהן זאל. פ״ו מהור״ר ליב הנ״ל, אביר ווייל תחת שררה אחרת ביתו האט, הין גיגין כנ״ל באיזה מסי׳ קונטיראבירט[478], זאל ער כמו שאר אנשי אויטן זאס בעניין ראשי בית והערך צו גלייך גיהאלטן זיין. הין גיגין וואז לשררה ועדה צו געבן האט יתן ר׳ ליב הנ״ל מכיסו. אכן הרשות בידו של מהור״ר ליב אם יוכל להשתדל אצל שררה יר״ה להקל המשא להנות כשאר ב״י שמה, אויטן זאס

468 content, שבע רצון.
469 erkennen, יישפטו.
470 הציטוט אינו מילולי, ולמעשה נמסר תוכנם של הדברים.
471 כלומר, הפלייה בתשלום לרעתם של בני אוטנזוס.
472 בני שנייטאך שילמו כדמי קבורה זהוב אחד, בעוד שדרשו מבני אוטנזוס 1½ זהוב, ואף יותר מכך.
473 unnoetig = umnoetig, מיותר.
474 mit den (=dem) ihrigen, בקניינם.
475 כלומר, עליו לשלם לשלטונות שנייטאך תשלום כפול מאחר שביתו מצוי בתחומה של רשות אחרת.
476 המדובר במכסת דמי קבורה. השווה דרישת פרנסי שנייטאך מבני קהילות היטנבאך ופורט, להלן, עמ׳ 254.
477 = מספיק. כלומר, משכון בשוויו של מחצית התשלום.
478 צ״ל: קונטריבואירט, שילם מס.

וק״ק שנייטיך מחוייבי׳ להעיד שנשא עול עם חביריו, ובלבד שלא יגיע שום נזק ותקלה לקהל פה[479].

זולת זאת בלייבט עש כמקדם, וכמשמעות הכתב מן אב״ד מהור״ר מאדיל ז״ל דאז בית עלמין לקהל שנייטיך לבד לכל הלכותיהן צו גיהערט, ככחם אז כן עתה. אכן ווייל ק״ק שנייטיך מוכבד[480] איזט דאז קומין קען[481] קרקע חדשה צו קויפן, ולבדק הבית וחומה סביב לה, ועניי׳ נחי׳ ולא נמות פיל קאשט[482] והכבדות מידי שנה בשנה כסדרן ושלא כסדרן. בכן זאלן הגבאי׳ בק״ק שנייטיך של בית עלמין בכל שלש שני׳ חשבון צדק הלטן בינם לבין עצמם, וואז באותן שלש שני׳ גפאלן[483] איז מן אותן[484] השייכי׳ לבי׳ עלמין, ומה שעלה להוצאות בכל אותן ימי׳. זא הכנסות יותר זיין שייך לק״ק שנייטיך לעשות בו לפי אומד דעתם, וכמשמעות הכתב של אב״ד מהור״ר מאדיל ז״ל הנ״ל. ובאם הוצאות שלהם עלה ביותר הרשות נתונה לגבאי׳ איין צעטיל אויז צו שלאגין לכל הסמוכי׳ שייכי׳ לבית עלמין. זא זיין יושבי א״ז מחוייב חלקם המגיע להם, דהיינו חצי ראשי בית וחצי׳ לפי ערך בלי עיכוב כלל וכלל צו געבן. וכן יעשו בכל שלש שני׳ חשבון חדש, והימי׳ הראשוני׳ יפלו. וק״ק שנייטיך זיין ניט מחוייב להראות ליושבי אויטן זאס החשבון בפרטרוט, אונט ווירט על הימנותם אנהיים גישטעלט[485]. רק מחוייבי׳ להראות החשבון לאב״ד שיהי׳ באותן ימי׳. וכדי לפרש הדבר היטיב וויא מכאן ולהב׳ ראשי בית שני ר״ט ורביעי׳ כנ״ל צו געבן איז, ומערך מאה זהו׳ ר״ר[486], ובאופן זה יתנהגו עם נשי׳ ילדי׳ ונפל, כנזכר מע״ל בחתימת ידינו[487] וויא עש גיהאלטין זאל זיין.

וואז נון יושבי אויטן זאס עד היום חייב זיין, פר שטיט זיך דאז פ״ו מהור״ר ליב הנ״ל א״ז, כמו עד היום יושבי אויטן זאס, שליש א׳ יותר געבן מוז ולא יותר. ככה יתנהג דאז זיא צאלן זאלן מהיום תוך שני שני׳, נעמליך כל ג׳ חדשי׳ חלק שמיני׳.

וכדי להיות לכל צד לראי׳ ולתקף הענין באנו אנחנו שלשה בוררי׳, אשר יש לנו כל כח ואון בתוקף קאמפרימיס על החתום, וכתבנו כנ״ל בפנקס הקהל דק״ק שנייטיך. כהאי גוונא מסרנו כזה ליושבי א״ז, להיות לכל צד למשמרת שלום, ולקיי׳ את כל הכתוב וכל הנאמנות לבעל המקיי׳.

479 ראה הכרעת הבוררים במערכת התקנות, לעיל, עמ׳ 244–245, סעיף נא.
480 מועמס. כלומר, קהילת שנייטאך נתונה בעול תשלום כבד.
481 kommen ken, מגיעים ל... כלומר, יכולים לרכוש קרקע.
482 kostet = kost, עולה.
483 zugefallen = gefallen, נפל. כלומר, התקבל.
484 כלומר, מקהילות מדינת אשפ״ה אשר קברו את מתיהן בבית־העלמין בשנייטאך.
485 anheim gestellt, מעמידים. כלומר, מסתמכים על יושרם.
486 רביעית רייכסטאלר.
487 להלן, עמ׳ 258. חתימת הבוררים מצויה למעשה רק בשולי הבירורים עם הקהילות השונות (עמ׳ 253, 257–258).

נעשה יום הנ״ל פה ק״ק שנייטיך. הכל שריר וקיים.
נאם[488]
ונאם הירש שניאור מפיורדא
ונאם משה סג״ל האמיל מפייארשדארף

[קט״ו ע״א] שיל״ת

הן היום הקריבו לפנינו חתומים מטה יושבי היטן בך ויושבי פארט הבאים כאיש אחד, וועלכי זיך נגד קהל שנייטיך אין פאלגענדי פונקטן בישוועהרן. ראשי׳, דאז אום ארדינגליך צו גיהט לתבוע מהם מעות קרקע גם שררה געלטיר לתקן מה שעוותו. שני׳, העטן שוין לענגשט צעק ככרוכי׳ גוועזן וויא מן זיא מכביד איז מחמ׳ נתינת קרקע מעות, גדול העול מנשוא. אונ׳ ברענגין פסק ישן משנת ת״ג[489] ומקויי׳ מנאמן את אשר יש להם באמתחותיהם, דאז מקדמוני׳ איז ערקענט ווארדן להציע חשבון לפני יושבי היטן בך וואן הזיק איז לתת חלק העשירי. והאריכו למעניתם, ווייל תמידי׳ כסדרן פיל געלדר ביקומין האבן אונט סך רב מותרות בלייבט, זא איזט בילך[490] להקל מאוד, כדי ק״ק שנייטיך קיין נוצין כמו עד היום טראגין זאל. שלישי׳, תבעו שני ישובי׳ הנ״ל אחרי דאז זיא מוכבד זיין בעסק שכירות אב״ד כמו ק״ק שנייטיך בשוה אין ראשי בית וערך אונט זיין רוב מניין, זוא וואלן זיא להבא בייא בחירות אב״ד כמו ק״ק שנייטיך ואטין זאס זיין אונ׳ דעתם געבן דער צו. אטר וואן מאן איזה זהו׳ נעמין וויל לסיועה(!) פר לנגין זיא ניט דער בייא צו זיין, באופן זה קענין זיא ניט צו רעכט קומין דען מעגין [ל]אב״ד מוסיף זיין כפלי כפלים, אונ׳ מוזין על כרחם חלקם געבן. רביעי׳, וואן אויז שלאג מחמ׳ שכירות אב״ד וקרקע מעות גמאכט ווירט, וואן זיא איינים דער בייא זיצן האבן. חמישי׳, וואן אחד מיושבי היטן בך או פארט עמד בדין איזט לפני אב״ד, דאז קיין פרנס מפה דאר בייא זיצן זאל. ששי׳, באם אחד מבני ישובי׳ לאחד מק״ק שנייטיך תבע לדין איזט לפני מורה צדק, זאל מאן אויף ליגן שלא לדחות אותו עד ביאות אב״ד, כדי קיין קטטות וחימום געבן מעכט. שביעי׳, באם אחד מן היטן בך או פארט קומט לק״ק שנייטיך אונ׳ פר לנגט להושיב קהל, דאז מאן איהנן דרינן וויל פארן זאל בלי עיכוב. שמיני׳, באם אב״ד פסק גיבט אונ׳ מן מיינט גשיכט איהנן שלא כדין, דאז זיא לק״ק פיורדא אפילירן דערפן. תשיעי׳, וואן אב״ד פסק גיבט בין בני ישובי׳ וקהילה, דאז קהלה הלטן מוז בקנס גדול. עשירי׳, שטעילן פאר[491] וויא קהל שנייטיך ביום ו׳ אחר חצות אורחי׳[492]

488 ר׳ זלמן שניאור מפיורדא לא בא על החתום.
489 1642–3. הפסק לא נשתמר בארכיון הקהילה.
490 בילך=בילג, billig, מוצדק.
491 sind vorstellig = stellen vor, מערערים.
492 ראה לעיל, עמ׳ 196, הערה 839.

לשם שיקן ווער[493] נגד דרך עולם בפרט בייא זא פיל גמייני לייט[494] השם ישמרם. אחד עשר, ווייל בימרגין[495] וועז מאן אויז שלאג של שכירות אב״ד מאכט גם קרקע מעות דאז בני ישובי׳ צו קורטץ[496] קומין, זא פר לנגין זיא ערך צעטיל מקהל שנייטיך ואויטן זאס.

על זה השיבו קהל שנייטיך, על ראשון ראשון וכו׳[497]. בדבר דאז אום ארדינגליך צו גיהט בחשבון קרקע מעות, בציהן זיך על פנקסיה׳ אשר נאמני׳ עליהם. אודו׳ דז זיא פיל קרקע געלדיר פאדרין, מנהג אבותיהם בידיהם בפרט מוזן כפל מכס געבן. דער פסק ישן לא נדע החתימה מה הוא ולאו מר בר רב אשי[498] חתום עליו, אויב העתק צדק איז או חספא בעלמא[499]. בכן ווייל בית עלמין איהנן לצמיתות צו גיהערט, דארפין פאדרין אונט הכנסות כאוות נפשם בדינן. — אודות בירור אב״ד, העטן זיא כל ימיהם כח גיהאבט אונ׳ דעת היטן בך גם פארט ניט דער צו קומין[500], וחלקם גלייך וואל געבן מוזן. — דאז קיין פרנס מפה אצל אב״ד זיצן זאל, לאזין זיך קיין דבר חדש פאר שרייבן. עבור דאז מן לפני מורה צדק שטיהן מוז אונט ניט על אב״ד וואר טן מוז, זאל מן ערקענין. — מחמ׳ קהל צו זעטצין, וואלן זיא ניט גיבונדין זיין איהנן אויף צו וואר טין. — אודו׳ אפלי [רן][501], העטין זיא זעלבשטין איין תקנה דרינן פר לנגט[502]. — דער בונקט ט׳ איזט בילך. — בדבר אורחי׳, זאלן זיא אך ניט מכביד זיין וויא זיא פר שטעין. — מחמת שכירות אב״ד אויז צו שלאגן, בלייבן באופן ראשון דאז זיא עש תמיד גיטאן האבן, אונ׳ איר ערך ניט לבני יישובי׳ געבן זאלן אונט וואלן.

בכן האבן איר הפרשות בעיון היטב איבר ליגט. אונ׳ ווייל משני צדדי׳ בתקף קאמפרימיס אויז האנדן געבן האבן, זא פינדין להיות באופן הנזכר למטה, ואין א׳ יוכל לעורר ולטעון שום טענה על זה.

א׳. ווייל אייניגה הפרשות האבן בעסק פרעון קרקע מעות ומעות שרה יר״ה ועדה, בכן איז יושבי היטן בך גם פארט מחוייב עם הגבאי׳ צו ערקלעהרן, ולהיות באותו מעמוד(!) פרנס מן היטן בך, כמו כן פרנס מן פארט וואן אנשי פארט קלאר

493 כנראה צ״ל: וואש.
494 Leute = Leit. הכוונה לאנשים עניים.
495 bemerken = bemergen, מעירים.
496 zu kurz, קצר מדי. המשמעות: שהם מקופחים.
497 על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון (אבות פ״ה מ״ז).
498 כלומר, לא תלמיד חכם מובהק (ראה למשל בבא בתרא יב ע״ב).
499 חרס בלבד (בבא מציעא ז ע״א).
500 dazu=derzu. המשמעות: לא לבוא לידי כך. כלומר, קהילות היטנבאך ופורט אינן נוטלות חלק בבחירת הרב.
501 סוף המלה חסר עקב קרע בשולי העמוד.
502 ראה לעיל, תקנות תע״א, סעיף א׳ (עמ׳ 232).

מאכין. ובאם כפירה והודאה[503] געבט מחוייבי׳ לעמוד מיד למשפט לפני אב״ד או מורה צדק שיהי׳ כאן. אונ׳ וואן עש גנץ קלאר איזט, וועלכיש לכל היותר תוך חדש ימי׳ מהיום זה אחר זה גשעהן מוז, זאלן הגבאי׳ פנקס קטן[504] מיוחד לקהל היטן בך כמו פנקס קטן לקהל פארט ליד פ״ו מוסר זיין, הכל רשום בכתב אמת. אונ׳ דרינן שטעהלן[505] וואז איטלכר חייב איזט לשלם מידי חדש בחדשו שלשה צלמר מכל זהב, כדי אין ך׳ חדשי׳ הכל במלואה צלט[506] ווירט. זאלכיש מוז אביר פעסט גיהאלטן וורדן. ובאם אביר בתוך חדש ימים ניט צלט, איז פ״ו בהיטן בך גם פארט מחוייב להכריז המעכב בלי עיכוב[507]. זא פ״ו זולכיש ניט טונין[508] הרשות נתונה לקהל שנייטיך לנגוש ולכוף לפ״ו של היטן בך גם פארט בכל מיני נגישות עד שיג[בו][509] החובות ישנים באופן הנ״ל. כהאי גוונא וואן להבא נחיה ולא נמות כפי הנהגה חדשה מחמ׳ קרקע מעות ויא צו צלין האבן. גם מכס לשררה[510] יר״ה ועדה דיא יושבי היטן בך גם פארט ערנשט דר צו האלטן מוזן.

בדבר הנהגות נתינות קרקע מעות להבא נחי׳ ולא נמות, ככה יתנהג. ליתן ראשי בית שלשה ר״ט גם רביעית ר״ט מכל מאה. וויא עז נון מיט נשי׳ ילדי׳ ונפל זאל גיהאלטן זיין יסודר להבא. וואז נון זאלכיש ביטרעפט מחוייב כל אחד מקרוביו לתת החצי׳ במזומן, או משכון מוספק, ובתוך ג׳ חדשי׳ מחוייב המשכון איין צו ליזן, אטר הגבאי׳ מעגן עש פר קויפן בלתי ידיעתו. ובדבר מכס, עד אחר כלות ט״ו שני׳ של השוואה[511] זאל אך עם בטחון[512] ותשלום כנ״ל גהלטן זיין, לשלם מיד החצי׳ או משכן כנ״ל. אונט חצי׳ שניי׳ של קרקע געלד גם מכס זאל אונ׳ מוז אחר כלות שנה כולה כנ״ל, וועלכיש פר אלי בעלי חובות ואפי׳ לכתובת אשתו גיהן זאל. ואחר כלות שנת השוואה הנ״ל וואן מן לשררה יר״ה ועדה גלייך צלן מוז, איז מאן כהאי גוונא מחוייב לתת מזומני׳ או משכון על ג׳ חדשי׳.

[קטו ע״ב[513]] ב׳. בית עלמין שייך לצמיתות לקהל שנייטיך זיין, אך ניט מחויב לתת חשבון על הכנסות של קרקע מעות. רק זיא זאלן פר זיך חשבון צדק האלטין על כל הכנסות מפה וישובי׳. לעומת זה וואז קאשט הוצאות השררה גם צרכי מתי׳ ענייי׳ נחי׳ ולא נמות כסדרן ושלא כסדרן אויז געבן יהי׳ באיזה אופן שיהי׳, זאלן זיא בכל

503 כלומר, לא הגיעו לעמק השווה בדבר שיעור התשלום.
504 השווה לעיל, תקנות תע״א, סעיף י״ז (עמ׳ 237).
505 feststellen = stehlen, להעמיד. המשמעות כאן — לקבוע.
506 gezahlt = zahlt, ישולם.
507 השווה לעיל, תקנות תע״א, סעיף ד׳ (עמ׳ 233).
508 צ״ל: טוהן, tuen, עושים.
509 ראה לעיל, עמ׳ 254, הערה 501.
510 השווה לעיל, תקנות תע״א, סעיף ה (עמ׳ 233).
511 ראה לעיל, עמ׳ 245, הערה 404.
512 גרמניסם: Sicherheit. הכוונה למשכון.
513 בראש העמוד כתוב: שיל״ת.

שלש שני׳ דען חשבון הוצאות וקבלות מאכן. וואן הוצאות יתירות על הכנסות זיין הרשות בידם צעטיל אויז צו שלאגין, חצי לפי ראשי בית וחצי לפי ערך. אונט זיין הגבאי׳ ניט מחוייב להראות החשבון לאנשי היטן בך גם פארט, רק צריכן להראות ולהציע החשבון לפני אב״ד באותן ימי׳. זא אביר הכנסות יותר זיין שייך לקהל שנייטיך, וכבר נזכר בפנקסיהם מה לעשות עם אותו נותר[514].

ג׳. וואז עסק בחירות אב״ד בטרעפט, זאל בבחירות אב״ד הסמוך יושבי היטן בך אחד ב״ב הייטב[515] בעיני אותו יישוב דר צו זעצין, אונ׳ דיעה אחד צו האבן כמוהם. ולבחירת אב״ד שלאחר זה זאל ווידר אחד מן היטן בך דער בייא זיצן. לפעם שלישי׳ אביר זאל א׳ מיושבי פארט שטאט היטן בך דער בייא זיצן, וכן חוזר חלילה. אליין פר שטיט זיך וואן קהל שנייטיך ואויטן זאס מעכטין מוסיף זיין לאב״ד, זיין זיא ניט מחויב אין אויז שלאג באסירן[516] צו לאוין כי אם מאה זהו׳ שכירות. ואם ירצו להוסיף שכירות שלם ישלמו מכיסם.

ד׳. וואן אויז שלאג מחמ׳ שכירות והוצאות אב״ד להבא גימאכט ווערט איז קהל שנייטיך ואויטן זאס ניט מחוייב להושיב מצדם אנשי היטן בך גם פארט, כי באמונה המה עושי׳. רק אב״ד או מ״ץ דער מצד קהל גם ישובי׳ איז מוז דער בייא זיצן.

ה׳. באם אויז שלאג כנ״ל גשיכט מוז מן לפ״ו צו היטן בך גם פארט ארדינגליך רשימה שיקן וויא פיל כל אחד צו צלן האט, אונ׳ דען יום גם חתימה דרונטר שטעהלן[517], אונ׳ פ״ו באותו(!) ישובי׳ מעגן מכריז זיין להמסרב.

ו׳. הדין עם אנשי היטן בך גם פארט באם שיעמדו למשפט לפני אב״ד דאז קיין פרנס משנייטיך דר בייא זיצן דארף.

ז׳. מאן דערף קיינים דוחה זיין על ביאות אב״ד הנבחר ממקום אחר[518] וואן מורה צדק פר איזט, רק צריך לעמוד למשפט לפני מ״ץ.

ח׳. וואן אנשי היטן בך גם פארט פר לנגן קהל צו זעצין פה, איז מחוייב לגלות הדבר בתחילה לפני פרנס החדש, כדי שידע אם לאסוף ולטרוח הקהל אם לאו.

514 = יתרה. וראה בדבר יעודם של כספים אלו בפסק הדין של ר״מ מודל (נספח ב), ובדומה לעיל, עמ׳ 252.

515 כלומר, אשר ייטב, ימצא חן.

516 bessern, להיטיב. כאן המשמעות — לקבוע סכום מס בשיעור גבוה יותר בעבור היטנבאך ופורט, לצורך תשלום משכורת לרב.

517 ראה לעיל, עמ׳ 255, הערה 505. המשמעות כאן — לסדר.

518 כלומר, להמתין עד בא רבה של הקהילה אשר ישב מחוצה לה.

ט׳. באם אב״ד פסק דין מאכט אונ׳ דער יעניגי מיינט מאן טוט אים צו קורץ זא מוז אב״ד טענות ותביעות באר היטב תוך הפסק דין שטעהלן. אח״כ הרשות בידו לשלוח לק״ק פיורדא או פרנקפורט[519] אם יפה דן. מוז אביר מקדם, כדי ניט בכיון[520] טוט דיא צייט צו גניסן, כמשמעות הפס״ד זא פיל משליש זיין[521]. ובאם שהפס״ד איזט כראוי גישעהן ענש יענש לאותו בעל דבר דאז אב״ד אין חשד גיהאלטן האט ליתן שלשה לטרות שעוה לצדקה, ובתוך שנה ניט עולה לתורה זיין זאל. למען ישמעו ויראו ולא יזידון עוד.

י׳. פסק דין של אב״ד בין יושבי היטן בך או פארט וקהל שנייטיך ואויטן זאס זאל אונ׳ מוז מכל צד אויף דאז ערינשטי[522] גיהאלטן וועהרן. משפט אחד לכולם.

י״א. בדבר אורחי׳, מה טוב מאוד להיות שכנים טובי׳ זה לזה להרבות בשלוח אורחי׳ ממקום למקום.

י״ב. באם יושבי היטן בך או פארט מעכב זיין בתשלום מעות קרקע או שכירות אב״ד, אטר ווז זיא זונשטן חייב זיין ווארן לקהל שנייטיך, זאל דיא התראה וזירוז ע״י אב״ד גישעהן. כדי קיין חימום לבבות גיבט, אונ׳ זא פיל שאפשר הירינן מרחק צו זיין.

י״ג. וואן הפרשות בין הקהלה וישובי׳ פערניר ער אייגנט מהיום תוך חצי שנה זיין שלשה בוררי׳ ערביטיג צו מיטלן[523]. מאותו זמן והלאה הדין חוזר לסיני ועוקר הרי׳[524] אב״ד שיהי׳. וכדי להיות לכל צד לראי׳ איז זולכר פרגלייך בפנקס דק״ק שנייטיך איין גשריבן וואַרדן, ואחד ליושבי היטן בך, וא׳ ליושבי פארט צו גשטעלט וואַרדן.

ולתוקף הענין באנו על החתום.

נעשה יום ו׳ ז׳ חשון תע״א[525] ל׳ פה ק״ק שניטיך. הכל שריר וקיים.

נאם[526]

519 הושמט כאן, כנראה בטעות, שמה של קהילת במברג, הנזכר אף הוא בתקנות שניתקנו בשנה זו לבני שנייטאך (עמ׳ 232, סעיף א). יצוין כי בני היטנבאך ופורט נקבו בפנייתם בשמה של קהילת פיורדא בלבד (עמ׳ 253).

520 = בכוונה. כלומר יערער במגמה לדחות את ביצוע פסק הדין עד אשר יתברר ערעורו.

521 בעל הדין שחוייב בדין יפקיד סכום הרשעתו עם הגשת ערעורו.

522 ernste = erenste, ברצינות.

523 ראה לעיל, עמ׳ 245, הערה 415.

524 ראה ברכות סד ע״א.

525 31 באוקטובר 1710.

526 ראה לעיל, עמ׳ 253, הערה 488.

ונאם הירש שניאור מפיורדא
ונאם משה סג״ל האמיל מפייארשדארף
מה[527] שנתחדש ממקראות העתים[528] אח״כ עיי׳ דף קכב[529] ובדף קך[530]
ובד׳ קכא ע״ב[531].

[קט״ז ע״א] שיל״ת

זהו תקנות מן בית עלמין נחי׳ ולא נמות הנזכרי׳
בדף ע״ד ע״ב[532] וועלכי על פי התקנות אלו גיהאלטן זאל זיין

ק״ק שנייטיך	יושבי אויטן זאס	יושבי פארט[535]
יתן מן ב״ב ח״ו א׳ ר״ט וחצי ראשי בית וממאה זהו׳ ערך רביעי׳ ר״ט	יתנו מן ב״ב שני ר״ט ורביעי׳ וממאה זהו׳ ערך רביעי׳ ר״ט	יתנו מן ב״ב ג׳ ר״ט וממאה זהו׳ ערך רביעי׳ ר״ט
אשה ג׳ רביעי׳ ר״ט ומערך כנ״ל	אשה א׳ ר״ט ג״ג[534] וערך כנ״ל	אשה א׳ ר״ט וחצי ר״ב וערך כנ״ל
בן או בת מי״ג שני׳ ולמעלה חצי ר״ט ראשי בית ומן ערך רביעי׳ זהו׳	בן או בת י״ג שני׳ ואילך ג׳ רביעי׳ ר״ט ר״ב ומערך ר״ז	בן או בת י״ג שני׳ ואילך א׳ ר״ט ועד רביעי׳ זהו׳ ממאה זהו׳
מן שלשי׳ יום עד י״ג שני׳ חצי ר״ט ראשי בית ומערך ג׳ גוטי קראן[533]	מן ל׳ יום עד י״ג שני׳ ר״ב ג׳ רביעי׳ ר״ט ומערך ג׳ גוטי קראן	מן ל׳ יום עד י״ג שני׳ א׳ ר״ט ראשי בית ומערך ג׳ גוטי קראן
מן נפל בן ז׳ חדשי׳ ולמעלה ל׳ צ״ל	מן נפל בן ז׳ חדשי׳ ולמעלה מ״ה צ״ל	מן נפל בן ז׳ חדשי׳ ולמעלה א׳ זהו׳
נפל עד ז׳ חדשי׳ ולא עד בכלל ט״ו צ״ל	נפל עד ז׳ חדשי׳ ולא עד בכלל רביעי׳ ר״ט	נפל עד ז׳ חדשי׳ ולא עד בכלל ל׳ צ״ל

527 שורה זו נכתבה בכתב־יד שונה. נוספה כנראה בתאריך האמור בהערה הבאה.
528 המדובר בבירורים שהתקיימו בשנת 1764, בפני ר״י עמריך, בדבר חובת השתתפות הקהילות בהוצאות בית־העלמין בשנייטאך.
529 להלן, עמ׳ 270–272 (בירור בין קהילות שנייטאך והיטנבאך).
530 להלן, עמ׳ 264–266 (בירור בין קהילות שנייטאך ואוטנזוס).
531 להלן, עמ׳ 269 (בירור בין קהילות שנייטאך ופורט).
532 לעיל, עמ׳ 182–184, כתובות מכסות דמי הקבורה — וכן תקנות בענין זה — אשר נקבעו בשנת 1690 על ידי ר״א ענזלן, ועתה שונו על־ידי הבוררים.
533 ״גוטי״ היינו שהוטבע לפני האינפלציה, או לפי תקן ישן, לפני שהממשלה דיללה את המתכת היקרה שבמטבע. ״גוטי קראן״ הוא, כנראה, דוקאט אמיתי, הטוב יותר מ״גולד גולדן״, שהוא כעין חיקוי רשמי זול לדוקאט.
534 ג׳ גוטי. הסופר קיצר, מחמת חוסר מקום בשורה. הכוונה: ג׳ גוטי קראן.
535 שמה של קהילת היטנבאך נשמט בטעות. בתוכן התקנות, להלן, עמ׳ 262, צוין שמה.

[קטז ע"ב] ס[י]מנים למצא דברי חפץ[536] מתקנות שתקנו וחזקו האלופי' וקצינים ה"ה הרר זלמן והנעלה הרר הירש מק' פיורדא והקצין הרר משה סג"ל מפייארשדארף שנת תע"א לפ"ק.

סימן א' עז זאל זיך קיינר אונטר שטיאן מלסרב פסק דין שיפסוק אב"ד.
ב' בדבר חיטים לקנות ולחלוק לענייי'.
ג' להחזיק דין תורה שלא יזוז ממנו.
ד' מעו' קבורה ומעשר מן המעשר[537].
ה' להקל מעות קבורה להבא א' ר"ט וחצי ר"ב רביעית ר"ט ממאה זהו'[538].
ו' וועו קרקע מעות ושאר מעו' לקהל יצ"ו חייב איז ממקדם דער ניט ת"ר זהו' אין ערך ליגט.
ז' קיין פרנס לבד זאל רשות הבין לשררה יר"ה צו גיהן או לעדה.
ח' מחמת פרנסי(!) מנהיגי קהילה זאל פ"ו כמר בער עיקר פרנס זיין וכו'.
ט' מחמת ערך זאל גימאכט ווערין לזמנו כימי עולם וכשנים קדמניות[539].
י' וועו מן לצורך שעה מעו' ניטיג ווער אונט קיין צייט ווער צעטיל אויז צו שלאגן איך להתנהג.
י"א כל יום א' אחר יציאת ב"ה קהל זיצן מוז אונט קיין צו ריק בלייבן דערף.
י"ב דאש זיך קיין פרנס לבד דערף מכניס זיין בעסקי דיני ממונות.
י"ג מחמת מעות מעשר מן המעשר להבא זאל בלייבן.
י"ד מחמת חוב ישן אצל פ"ו כ' בער.
ט"ו וויא זיך פ"ו זאלין נוהג מחמת קנס.
ט"ז הגובי' יתנו חשבון לפ"ו וטובי' ולכרוז בב"ה מקודם.
י"ז הפרנסי' דערפֿן מכאן ולהבא קיין מעו' מן שמש נעמן. רק כל ב"ב איין פנקס קטן מאכין, אונט גובי' דריין שרייבן מה שקבל.
י"ח פרנס החודש מחוייב להשתדל ולעסוק בצרכי יחיד.
י"ט עסקי ברירות פ"ו וטובי' אחר כלות ג' שנים של חמשה אנשים.
ך' שלא ילך שום ב"ב להשתדל לעצמו מחמת הנחות מסי'.
כ"א באים שירצה הפרנס החדש מן אב"ד להטיל בחרם שלא לגלות מה שירצה וכו'.
כ"ב לכוף להמסרב לקבל התמניות.
כ"ג בגין הוצאות בשעת עשיי' הערך.
כ"ד תיקון יין שרף בשעת יולדת ואיסור של שחוק וכו'.

536 כותרת זו גם בראשי העמודים להלן, בהם כתוב תוכן התקנות שניתקנו לקהילת שנייטאך.
537 בתקנה נדון גם תשלום בעבור מקומות בבית־הכנסת ושכירות אב־בית־דין חזן ושמש.
538 בתקנה נדון גם מעשר מן המעשר והתרת קידושין.
539 בתחילת התקנה נקבע שכל עוד לא נקבעו מינויים חדשים, יתמידו בכהונתם נבחרי הקהל הנוכחיים.

כ״ה מחמת מלמדים כדי לקיי׳ ולמדתם את בניכם.
כ״ו מחמת יתומים דאש חצי שנה ראשונה פטור זיין מדבר שבקדושה וכו׳.
כ״ז תקנה מחמת מעשר מן המעשר אם ידור פה הזוג.
כ״ח בעסק וועז איין ב״ב עם ערל מו״מ האט באושפיזא או ברחוב.
כ״ט בדבר הנהגות איסור דאש ח׳ ימי׳ ראשונים פטור איז וביום התשיעי ליתן חצי ר״ט וכו׳.
[קיז ע״א]ל׳ דאש קיין פרנס דערף שיקן לינירן בורג או לשאר מקומות בלתי ידיעת חבֿיריו.
ל״א מחמת הזיק ידוע לנכות לו מערכו.
ל״ב מחמת עסק הנהגות אחוזת קרקע נחיה ולא נמות.
ל״ג בדבר הנהגות שהי׳ וויא ער[540] דערף בחול ובשבת וביי״ט אויף רופֿן[541].
ל״ד בעסק פשר על ט״ו שנים וכו׳.
ל״ה בדבר מניעו׳ חילול הש׳ מחמת קנין ירקות ופירות על השוק[542].
ל״ו שלא ידברו דברי זילזולים זה לזה וועז פרנסי(!) בבית הוועד זיצן וכו׳.
ל״ז בדבר החוב של פרנס אברהם ז״ל וכו׳.
ל״ח מחמת איסור להביא בשר שחוטה מהיטן[באך]זאל זיין כמו בשר חזיר.
ל״ט מחמת גבאי צדקה וועז ג׳ שנים פֿר בייא איז.
מ׳ מחמת דער בין ערך לערך חדש חתונה האט איך להתנהג.
מ״א בדבר אותם ב״ב דיא בתי׳ גיקויפט האבן מחמת שטייאר.
מ״ב באים דאש איין דבר נחוץ פאר גיט להודיע ליושבי אטין זאס.
מ״ג צו רייטן לנירן בורג לטובת הקהילה איך יתנהג.
מ״ד בדבר הפשר ופסק דין עם פ״ו כמר בער בדבר מאה זהו׳.
מ״ה מחמת פסק עם הירש בן ר׳ יוסף דאש על ביתו איז צו זוכין מאה זהו׳.
מ״ו מחמת כתבי׳ ששייכים לקהל, וועהר דא האט זוליכי כתבים אין ח׳ יום צו ערליגן.
מ״ז מחמת פ״ו גביות דאש חימום לבבות גיבט וכו׳.
מ״ח מחמת סיכסוכי׳ עראייגינן מ׳ שטרות הנכתב מנאמני׳ או רבני׳ דאש דיא בעלי דינין מעורר דרויף זיין וכו׳.
מ״ט חזן ושמש געבן ת״כ כי באמונה המה עושים ולהיות כל אפי שווין לטובה.

540 המלים: ״וויא ער״ — נכתבו מעל לשורה.
541 בתקנה צוין גם נתינת פרוכת וטסין.
542 בתקנה נכלל גם נתינת כלי קודש ביום טוב, הנהגות בעל סגן, לקיחת פלעטין, סדרי תמיכה באורחים עניים.

נ׳ מחמת מי שברך לשרה יר״ה.

נ״א מחמת מכס לשרה יר״ה ועדה צו [געבן][543] כמו קהל שנייטיך, זאליכש זאגט פ״ו מהורר ליב על הימנותא נאך לויט פסק דין מהאב״ד מהור״ר בערמן ז״ל.

נ״ב דאש קיין ב״ב ניקש פסקנן בב״ה. איז עז דבר הוראה זאל אב״ד או מ״צ אשר יהיה בימים ההם זגין, ובעסקי הקהל האט פרנס החדש צו רידן.

נ״ג וואוהר אינן בתקנות חדשות קיין שינוי גימאכט ווירט אונט ניט מוזכר איזט וואדרן בלייבט בתקפו הראשון.

נ״ד מחמת רעשפעקט בחדר הקהל בעשר גיהלטן צו ווערין כמקדם.

נ״ה מחמת וועז איין פרנס מן יחיד אן פֿאדרט איין משכון אונט בפינדט זיך אלז עז איין עלילה איז וכו׳.

נ״ו מחמת תקנות ישינים וחדשים המבוארים בפינקס הקהל אפ צו לייאנן[544] בפני כל הקהל.

[קיז ע״ב]נ״ז מחמת שלשי׳ זהו׳ מר׳ שלמה פֿירדא אונט זונשטין פאר גישאסיני געלטר אין ח׳ יום דען חשבון צו ערקלעהרן.

נ״ח בדבר מכס הירשברוק דאש אייניגה זיין הבין עובר גיוועזין על התקנה אן צו צייגן.

נ״ט מחמת הוצאות דאש זה חצי שנה אויף גאנגן איז עבור המחלוקת.

ס׳ התרה געלטר איין צו טרייבן.

ס״א מחמת חשבונות אורדנליך זאלין גיהלטן ווערין ע״י ב׳ גובי׳.

ס״ב מחמת איין צעטיל איז נאבד ווארדן, ועי״ז ט״ק כמר מרדכי זיין חשבון ניט ערקלעהרן קאן.

ס״ג בדבר אתרוג של שנת ת״ע ל׳ דאש קהל אטין זאס בליל ראשון של סוכות על פי מציאה אתרוג א׳ ביקומן הבין.

ס״ד וועז צעטיל אויז גישלאגן ווירט דאש קיינר דערף מסרב זיין.

ס״ה ווייל איזה ב״ב סכסוכי׳ פאר גישטעלט הבין וכו׳[545].

ס״ו רעסטאנטן צעטיל מחמת נתינת וואז ליקוויט איז.

ס״ז שלשי׳ זהו׳ של טה״ק כמר מרדכי כץ מחמת קנין מקומות בב״ה.

ס״ח מחמת וועז מן אימפערטאנט זאך אצל קהל יצ״ו פאר האט כדי קיין מחלוקת גיבט.

543 המלה נוספה על יסוד הלשון בגוף התקנה.

544 leinen, לקרוא. מלה שגורה בפי היהודים.

545 בתקנה נדון גם משא ומתן עם ערל.

תמו הסימנים של תקנות חדשות של קהל הקודש דק״ק שנייטיך[546].

[קיח ע״א] סימני׳ תקנות מיושבי היטן באך ויושבי פֿארט בדף קט״ו[547].

א׳ ווייל אייניגה הפרשות הבין בעסק פרעון מחמת קרקע מעו׳ ומעו׳ שרה יר״ה ועדה.

ב׳ בית עלמין שייך לצמיתות לקהל שנייטיך.

ג׳ וואש עסק בחירות אב״ד ביטרעפֿט איך יתנהגו.

ד׳ וואן אויז שלאג מחמת שכירות והוצאות אב״ד להבא גימכט ווירט.

ה׳ באים אויז שלאג כנ״ל גימאכט ווירט אונט גשיכט לפ״ו היטן באך גם פֿארט אורדנליך רשימה שיקן.

ו׳ הדין עם אנשי היטן באך גם פֿארט באים שיעמדו למשפט לפני אב״ד.

ז׳ מאן דערף קיינם דוחה זיין על ביאת אב״ד הנבחר ממקו׳ אחר.

ח׳ וואן אנשי היטן באך גם פארט פֿר לנגן פה קהל צו זעצין.

ט׳ באים אב״ד פסק דין מאכט אונט דער יעניגי מיינט מן טוט אים צו קורץ.

י׳ פסק דין של אב״ד בין יושבי היטן באך גם פֿארט וקהל שנייטיך ואויטן זאס.

י״א בדבר אורחי׳ מה טוב מאוד להיות שכנים טובי׳.

י״ב באים יושבי היטן באך או פֿארט מעכב זיין בתשלום מעו׳ קרקע או שכירות אב״ד.

י״ג מחמת הפרשות וועז עז מעכט פֿר אייניגן בין הקהילה וישובי׳ מהיום תוך חצי שנה.

תמו הסימנים של תקנות מיושבי היטן באך ויושבי פארט.

תקנות של בית עלמין נחי׳ ולא נמות בדף קט״ז[548], מה שיתנו ק״ק שנייטיך ואויטן זאס ויושבי היטן באך ויושבי פארט.

[קיח ע״ב. רישום קטוע בדבר מינויים בקהילה בשנת תקל״ט (1779)[549]]

546 להלן לא צוין הבירור שקיימו הבוררים בדבר חובת בני אוטנזוס בתשלום מעות קבורה. אולי באשר מכסת התשלום סוכמה לעיל, עמ׳ 258. הפרנס ליב אוטנזוס, הנדון אף הוא, נזכר בתקנות, סעיף נא (עמ׳ 244–245).

547 לעיל, עמ׳ 253–258.

548 לעיל, עמ׳ 258.

549 הרישום במילואו לעיל, עמ׳ 120.

[קיט ע״א] רשימה מהתובעים המוזכרים בפסק שיצא מאתנו[550] ח״מ יום ג׳ כ״ו אדר שני תע״ח[551] ל׳.

הפ״ו כמר וואלף בכח אפוטר[פ]סות שלו על יתמי בניו הר״ר שמשון זצ״ל וכמר אייזק ז״ל, ובכח עצמו.

הנעלה כמר אברהם סג״ל בכח עצמו.

הנעלה הר״ר ליב בן דוד ז״ל בכח עצמו.

פֵּייבש בן בער זצ״ל בכח עצמו, ובכח יתמי חמיו ז״ל.

והנתבעים היו:

הפ״ו כמר שמעון וצרופיו מפה ק״ק שנייטך ומק״ק אטינזוס אשר גם המה הלוו לאלף ר״ט הידועים[552], ואותן שחייבים לפרוע חלקם המגיע לאלף ר״ט הנ״ל.

יוסף בהאלוף מהור״ר דוד זצ״ל[553] חתן הגאון הגדול החסיד המפורסם מוהר״ר אברהם ברודא זצ״ל[554] החונה פה ק״ק שנייטוך והמדינה

הק׳ משה בלא״א מהר״י ליפשיץ זצ״ל נאמן דק״ק פיורדא[555] לע״ע וחותם פה ק״ק שנייטך יצ״ו

יעקב מרעגין דארף[556] דיין דמדינות ברייט[557] לע״ע חותם פה ק״ק שנייטיך יצ״ו

כל הנ״ל בטל ומובטל(!) מחמת פשרה שבניהם.

לראיה חתמתי.

היום יום ג׳ י״ג כסליו תע״ט[558] ל.

יוסף הנ״ל

[קיט ע״ב] היום יום ג׳ ג׳ סיון[559] האט מע(י)ן מברר גיווענזין עפ״י רוב דיעות של

550 הרכב בית־הדין מנה שלושה דיינים. רבה של הקהילה, והיתר מקהילות אחרות. שמא המדובר בבית־דין של זבל״א, ראה תקנות ת״ן, סעיף ג (עמ׳ 159).

551 29 במרס 1718.

552 יתכן שהמדובר בפרעון תשלום הקשור בפדיית איגרת חסות, שהוענקה בשנת 1717, למשך חמש עשרה שנה. מקבליה נדרשו לשלם בשמונה השנים הראשונות אלף רייכסטאלר מידי שנה (אמת״י, Schnaittach/GA—S/135.5(2)).

553 ר׳ יוסף ברסלאו, רבה של הקהילה בשנים 1717–1721.

554 כיהן בקהילות שונות, ובהן פראג (ראש ישיבה, החל בשנת 1693), מץ (רב, משנת 1709), פרנקפורט ענ״מ (רב וראש ישיבה, משנת 1713 ועד לפטירתו בשנת 1717). חיבר את הספרים אשל אברהם (פרנקפורט ענ״מ תק״ז), תולדות אברהם (פיורדא תקכ״ט).

555 ראה אודותיו לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 123–124.

556 Regendorf, בפפאלץ העילית.

557 Bayreuth, בפראנקוניה העילית. כיהן כרב מדינת ביירויט בשנים 1709–1727. ראה M. Weinberg, Die Memorbuecher der juedischen Gemeinden in Bayern, p. 56.

558 6 בדצמבר 1718.

559 19 במאי 1722.

ששה אנשי'[560] שני גבאי צדקה מהיום עד שלשה שנים, ה"ה האלוף כהרר נפתלי הירש סג"ל[561] וה"ה כ' בערלי בר בנימין סג"ל[562].

לרא' באתי על החתום.

יום ג' סיון תפ"ב.

נאם ברוך כהנא רפאפורט חותם פה ק"ק שנייטיך יצ"ו

היום יום ג' ג' סיון האט מע(י)ן מברר גיוועזין עפ"י רוב דיעות של ששה אנשי' שלשה קרקע גבאי', ה"ה פו"מ שמעון בר יוסף משה פו"מ יוקל בר בנימין סג"ל[562] והא' התורני ט"ק דיין הקהילה מוהרר יצחק זעקיל בן פו"מ כ' מרדכי כץ.

היום יום ב' ז"ך טבת תפ"ו[563] ביררו פו"מ באסיפת שולחן מלא חמשה אנשי'[564] עפ"י רוב דיעות שני גבאי צדקה, ה"ה הא' כמר אורי בהרר אליעזר אליקום[562] וה' כ' יהודא[562] בן המנהיג כ' חזקי'[565] מהיום על שלשה שנים רצופי'.

[קכ ע"א] בס"ד

כהיום דלמטה התאספו האלופי' קציני' פ"ו דק"ק שנאטיך עם האלופי' פ"ו דאטנזויס. וטענו פ"ו דק"ק שנאטיך שיקיימו קהל אט"ז מה שנכתב בפנקס הקהל הלז ד' קיד ע"ב[566]. דהיינו, פס"ד שיצא ביניהם מן הבוררים היאך יתנהגו בנתינת המסים, ומ' קניות אחוזת קרקע חדשה ובדק הבית וחומה סביב לה. ע"כ בקשו קהל שנאטיך שיתנו אט"ז חצי רה"ב וחצי לפ"ע. וקהל אט"ז השיבו שאין להם נאמנות לקנו' קרקע בלי ידיעתם. ושני', אם מחויב' ליתן ע"פ הדין יש להם זמן ג' שנים, כפי הנכתב בפנקס. ושלישית, אף שהי' מהצורך לקנות אחוזת קרקע עכשיו וטעמו עמו כי מי יודע מה יולד יום, אך הבית והחומה א"צ לבנות עכשיו, והי' להם להיות[567] מתון[568] עו' ט' שני'. גם זאת אם יתחייבו בדין יתנו ג"כ הישובי'[569] חלקם כמו אט"ז, כפי משמעות לשון השטר שלהם. וע"ז השיבו ק"ק שנאטיך כפי פנקס ופס"ד מן אב"ד[570] והבוררי' יכולין הגבאי' משנאטיך לחשוב בינם לבין עצמם, וא"צ ליתן

560 יצוין כי חמשה אנשים נבחרו להנהגת הקהילה במינוי הקודם, בשנת 1713 (עמ' 273).
561 כאן מינויו הראשון לכהונה בקהל. חזר ומונה כגבאי צדקה בשנת 1738 (עמ' 274), וכטוב קהל בשנת 1740 (עמ' 275), ובאחרונה בשנת 1757 (עמ' 327).
562 זה מינויו היחיד לכהונה בקהל.
563 31 בדצמבר 1725.
564 הרכב הנהגת הקהילה. וראה לעיל, הערה 560.
565 כהונת האב לא צוינה בפנקס הקהילה.
566 לעיל, עמ' 251–252.
567 המלה נכתבה בשולי הגליון בצירוף סימן המורה על מקומה במשפט.
568 = להמתין.
569 היטנבאך ופורט.
570 הכוונה לפסקו של ר"מ מודל, הנדון בבירור האמור.

חשבון. ואם צריכין למעות יש יכולת בידם לעשות צעטל לפי אומד דעתם, חצי רה״ב וחצי לפ״ע מכל הוצאות. ואט״ז השיבו שנכתב סתם. ע״כ מבקשים לעשות פירוש אם יש להם נאמנות. ועוד, מ״ש בפנקס לעשות החשבון על ג׳ שנים משמע מהיום ולהלאה ולא על מה שעבר, וגם בנין הבית לא הי׳ צריכין לבנות מחדש רק לתקן. ועוד טענו ק״ק שנאטיך שצריכין למעות וכפי הפס״ד הרי יכולין לגבות מה שצריכין ואם ק״ק אט״ז מבקשין חשבון מתי שירצו תוך חצי שנה או שנה אז ימלאו דבריהן ויראהו(!) החשבון לפני האב״ד כמ״ש בפנקס שיציעו החשבון לפני האב״ד. ואח״כ בקשו אט״ז שיתנו להם חשבון מעבר[571]. והשיבו ק״ש, חדא שלא בקשו חשבון מהם עד הנה. ועוד, אף שהי׳ מעות נותרים יכולן לעשות בהם כרצונם, כפי הפס״ד מן הרב ר״מ ז״ל והבוררי׳. ועוד טענו ק״ש, אלו לא הי׳ מן הצורך ולא הי׳ השעה צריכא לכך אף לנו הי׳ ניחא לעכב הבנין וההוצאות, אבל באמת הי׳ לצורך שעה. ועוד אמרו ק״ש, אם ימתינו יש לחוש כמה חששות. ע״כ יעשו לטובת הכלל, והבית הלא צריכא ונעשה לשמירה ולטהר, וזה מוטל על אט״ז כמו על שנאטיך כי הוא ג״כ לטובתם כמו לק״ש. ועל ארבע השיבו, מ׳ גביות הישובי׳ ימתינו עד שיקוב הדין בין ק״ש ובין הישובי׳ ואז ישיבו כהוגן כדת מה לעשות והאריכו בטענותיהם.

ויצא מאתי, אחר שקרי(א)תי ושניתי ודקדקתי הדק הטיב דברי׳ הניתני׳ לכתוב בפנקס הקהל, ומצאתי וראיתי שכה יהי׳ וכה יקום. שקהל שנאטיך יעשו חשבון צדק מהוצא׳ והכנסה משלש שני׳ הקודמים עד עצם היום הזה. ואם השבח יתר על הוצאות אזי ינוכה כפי שיעור שבח מן הסך שמחויב׳ ק״ש מ׳ הוצאות מן אחוזת קרקע שקנו, ולבנות חומה סביב, ולבנין הבית והבאר העומדי׳ בתוכו. ומה שצריך להוצאות הנ״ל יעשו חשבון קהל שנאטיך כמה הוציאו, ויחשבו בכלל ופרט מה שמגיע על ככה ג״כ לישובי׳ הסמוכי׳ דהיינו ה״ב ופורט, ומה שמגיע לחלק אט״ז. ואז מחויב׳ אט״ז לשלם חלקם בלי איחור ועיכוב. ויעשו ק״ש הישר והטוב להקל משא העם שלא יהי׳ להם הוצא׳ מרובה בבת אחת, רק מעות אשר יכולן לתקן[572] יקחו קהל שנאטיך החצי׳ מה שצריכן להנ״ל על רווחי׳ על זמן זמניהם[573] כדי להקל משא העם לשלם בעתו מה טוב.

ומעתה יהי׳ שלום בארמונתיהם ויבל(ע)ו בטוב ובנעימים שנותיהם.

נעשה פה שנאטיך יום א׳ ב׳ דר״ח תמוז דהאי שתא תקכד[574] ל׳.

יודא עמריך מפיורדא ומצפ׳ על קק״ש והגלילות וז״ב יע״א.

באמת ובמה אינו אלא לפרש[575] מה שכתוב למעלה וז״ל[576]; ומה שצריכן הוצאה

571 כלומר, מן התקופה שעברה.

572 מליצה על־יסוד קהלת א ט״ו: ״מעות לא יוכל לתקון״. המלה ״מעות״ כאן, במובן כסף.

573 כלומר, מועדים המקובלים בלוח האזרחי.

574 1 ביולי 1764.

575 השווה: ״אימתי ובמה אינו אלא לפרש״ (סנהדרין כה ע״א). כלומר, הנכתב אחר המלים ״אימתי״ או ״במה דברים אמורים״ — נועד לפרש את שנכתב קודם לכן.

576 הציטוט אינו מילולי.

על הנ״ל יעשו ק״ש חשבון כמה הוציאו, ויחשבו בכלל ופרט מה שמגיע על ככה לחלק יושבי ה״ב ופורט ולחלק אט״ז ואז מחויב׳ אט״ז לשלם חלקם. בפירש נאמר דהיינו לאחר שיחשבו מה שמגיע גם לה״ב ופורט חלקם מכל בנין הבית, אף שאינן משלמין רק להחצי׳, מ״מ אינן מחויבן אט״ז לשלם לחלקם רק אחרי נכוי חלקם הנ״ל מה שמגיע עליהן כאלו נותנין חלקם בכל בנין הבית. וכך צריכן אט״ז לשלם ולא יותר.

כ״ד יודא עמריך הנ״ל

[קכ ע״ב][577] היום יום ג׳ ך״ג אדר שני תפ״ג[578] ל׳ עלה ונגמר באסיפת שולחן מלא קהל שנייטיך וא״ז לעשות ערך חדש למז״ט בחודש אלול הבע״ל דהאי שתא שנת תפ״ג[579] ל׳. ובפירוש אתמר שאותן ב״ב שאינן נותנין נתינה שלהם לפי ערך הישן במלואו, אזי באם שיהי׳ בערך חדש הערכה של אותן ב״ב הנ״ל בערך הישן אזי מחויבין אותן ב״ב לשלם לקופת הקהל למפרע אותן נתינות שלא נתנו כן במלואו לפי ערך שלהם.

[קכ״א ע״א] היום יום א׳ י״ח תמוז דהאי שתא תפואו[580] ל׳ נעשה התמנות למז״ט עפ״י רוב דיעות של כל בני הקהילה השם ישמרם מקטן ועד גדול, לבד מי שהוא תוך חצי שנה אחר חתונתו. וכל א׳ ואחד תקע כפו בפועל ממש במקום שבועה בפני אב״ד שיכתוב דעתו לשם שמים לטובת הקהילה, בלי שום אהבה ושנאה. ועלה במוסכם לברור ארבעה פרנסים ושלשה טובים. ובתוך ארבעה פרנסים יהי׳ עכ״פ לא פחות משני פרנסים שלא יהי׳ קורבה פסולי עידות זה לזה. ונעשה התמנות הנ״ל מר״ח תמוז תפואו[581] ל׳ עד ר״ח תמוז תפט[582] ל׳ הבע״ל.

והנהגת הפרנסי׳ יהי׳ באופנים המבוארי׳ למטה. ראשון, כל פרנס בחדשו מחויב לאסוף פרנסי׳ ומנהיגי׳ בחדר הקהל לא פחות משני פעמים בחדשו. דהיינו, ביום א׳ תיכף אחר יציאת בה״כ[583], ובחורף רשות להפרנס לאסוף הקהל גם בליל מוצאי ש״ק. וכל פרנס שיעבור על זה יתן קנס א׳ ליטרא שעוה בלי הנחה. ואם א׳ מהפרנסי׳ או מהטובים לא יבא לאסיפת הקהל יתן קנס חצי ליטרא שעוה בלי הנחה, אם לא עפ״י אופן המבואר בתקנות הנעשו(!) טבת תן[584] ל׳ אז פטור מליתן קנס הנ״ל.

577 בראש העמוד כתב הסופר תאריך: ג׳ סיון תפ״ב, בתאריך זה מונו גבאים בקהילה. ראה לעיל, עמ׳ 263–264.

578 30 במרס 1723.

579 1–29 בספטמבר 1723.

580 י״ח בתמוז תפ״ו, 17 ביולי 1726, חל ביום ג׳ (ולא ביום א׳ כמצוין).

581 30 ביוני 1726.

582 28 ביוני 1729.

583 כלומר, אחר סיום תפילת ערבית.

584 סעיף ז (עמ׳ 161).

שינית(!), בדבר מה שרשות ביד פרנס בחדשו או פרנסי' ומנהיגי' בכלל להוציא ממעות הקהלה, יקום כמבואר בתקנות הנ"ל[585]. גם רשות ביד הפרנס חודש בחדשו לכוף לאיזה ב"ה שיראה בעיניו ליתן משכון עד א' ר"ט, ועל יותר יקום כפי המבואר בתקנות הנ"ל[586].

ואלה שנבררו עפ"י רוב דיעות הנ"ל.

פרנס כ' שמעון
פרנס כ' פייס סג"ל
פרנס מוהרר זעקיל כץ
פרנס כ' אברהם פארט
טובי'
כ' מיכל סג"ל
כ' אברהם כץ
כ' אברהם בן פרנס שמעון

א' כל פרנס בחדשו רשות לו להוציא מקופת הקהל חצי רט ולא יותר כ"א בידיעת שבעה טובי העיר[587]. ואם לא יהי' הפרנס חודש בביתו אזי הפרנס שאחריו במקומו. אמנם בלי ידיעת הפ"ח אין להוציא מקופת הקהל אף פ"א.

ב' כל פרנס בחדשו מוטל עליו להכריז באיסור מי שלא יקיים הפסק שיצא עליו תוך שלשה מע"ל בלי שום דחי'. גם להכריז באיסור מי שלא ירצה לב"ד[588], נגד תושב ג' מע"ל, ונגד אורח מע"ל. ואף שיהי' הפ"ח פס"ד[589] מחמת קורבה לבע"ד אעפ"כ מוטל עליו לקיים כנ"ל. ובאם שיתרשל הפ"ח בדבר אזי רשות לפרנס שאחריו לצוות לשמש להכריז למסרב באיסור, והפ"ח יוקנס ג' ליטרות שעוה.

ג' ע"ד המבואר לעיל[590] מי שלא יבא לאסיפת הקהל הן פרנס או טובי' מחויב ליתן קנס בעד כל פעם שיסרב מלבא חצי ליטרא שעוה. וכהיום באנו להוסיף באם שא' מפרנסי' או טובי' יסרבו פעמי' מלבא לאסיפת הקהל אזי ענש יענש אותו פרנס או טוב, לבד הקנס הנ"ל שלא יעלה לתורה או לכל דבר שבקדושה שלשים יום מיום הסירוב.

585 ראה תקנות ת"ן, סעיפים ז (עמ' 161, 162), יג (עמ' 163).
586 סעיף ז (עמ' 162).
587 כינוי להנהגת הקהילה. ראה מגילה כו ע"א.
588 לבית־דין. כלומר, לא יבוא לדיון.
589 אחר ראשי התיבות: "הפ"ח" — כתובה היתה המלה: "קרוב", אך הועבר קו עליה. יתכן כי כוונת הסופר היתה לכתוב שפרנס החודש נמנע מלבצע את פסק הדין, מחמת קירבתו לנידון. ושמא צ"ל במקום פס"ד: פסול.
590 עמ' 266.

ד׳ הגבאי צדקה רשות לו להכריז באיסור מי שלא יחלק מעות עניי׳ הקטן כגדול יהי׳ מי שיהי׳.

ה׳ גבאי בניין בה״כ בכל שני חדשי׳ רשות לו לצוות על כל ב״ב שלא יסלק מה שמגיע עליו שלא יעלה לתורה, עד שיסלק מה שמגיע עליו הן מעט או רב.
כל אופני התקנות הנ״ל עלה ונגמר בהסכמת ז׳ טובי העיר בצירוף ה״ה אב״ד דקהילתינו[591] יצ״ו.
היום יום ב׳ ך״ב אלול תפז[592] ל׳.

[קכ״א ע״ב] כהיום על הנגמר באסיפת שולחן מלא פו״מ ק״ק שנייטיך ופ״מ א״ז בדבר שכירות שמש הישיש כ׳ יעקב[593]. עד הנה הי׳ עשרים רט, ובהשתנות העיתים אשר דחיקא לי׳ שעתי׳ ביותר. בכן נגמר באסיפה הנ״ל ובהסכמת כולם כא׳ שהברירה ביד פו״מ א״ז או להוסיף לו על עשרים רט הנ״ל עוד ששה רט, או שיהי׳ מחויבים אנשי א״ז ליקח להשמש כ׳ יעקב למשרת על סעודות ברית מילה או חתונה, או ליתן לו א׳ זהוב כנהוג פה שנייטיך. ובפירוש אתמר שאותן ששה רט הוספה יוגבה מכלל שני הקהילות שנייטיך וא״ז שוה בשוה עפ״י ערך ורה״ב. אמנם שכירות עשרים רט הנ״ל יוגבה מק״ק שנייטיך לבד עשרה זהו׳, ועשרים זהו׳ משני קהילות הנ״ל שוה בשוה, כנהוג עד הנה עפ״י פסק ישן[594]. והברירה הוא ביד פו״מ א״ז עד יום א׳ ג׳ אלול הבע״ל דהאי שתא תפח[595] ל׳. דהיינו, שיוכתב בפנקס הקהילה פה שנייטיך לזמן הנ״ל ע״י האלוף מ״צ[596] נר״ו. ובאם שיתעצלו בדבר פו״מ א״ז ולא יגידו הברירה ביום א׳ הסמוך הנ״ל, אזי הברירה ביד פו״מ ק״ק שנייטיך. ובפירוש אתמר באם שיהי׳ מן הצורך לאנשי א״ז להשמש או לאשתו לאיזה חולה ח״ו, ופה שנייטיך לא יהי׳ מן הצורך כזאת, אזי מחויבי׳ המה לבא שמה א״ז לשמש להחולה ח״ו עפ״י שכירות הנהוג פה. וגם הותנה באם שיהי׳ מן הצורך לקבל איזה שמש פה אזי יהי׳ באסיפת פו״מ ק״ק שנייטיך ופ״מ א״ז, ועפ״י רוב דיעות של המסובין כן יקום.
כל הנ״ל נעשה באסיפה הנ״ל ובהסכמת כולם.
היום יום ג׳ ך״ח מנחם תפח ל׳[597].

591 ר׳ ברוך כהנא — רפאפורט.
592 8 בספטמבר 1727.
593 כאן איזכורו הראשון בפנקס הקהילה כשמש, אך מן הנאמר עולה שכיהן בכך קודם לכן. נזכר באחרונה בתפקידו זה בשנת 1740 (עמ׳ 275).
594 לא נשתמר בארכיון הקהילה.
595 8 באוגוסט 1728.
596 המדובר בר׳ שלמה מקעלן, אשר כיהן כמורה צדק בשנייטאך בשנים 1724–1731.
597 3 באוגוסט 1728.

ע״ד שתבעו קציני פ״ו דק״ק שנאטיך לקהל פורט מאחר שקנו קרקע חדשה לבית עלמין ועשו חומה סביב לה כמו שצריך וגם צריכן לבנות בית חדש, וכבר יש בידם מן בוררי׳ שהי׳ פה באותו זמן פס״ד[598] אי יקנו קרקע חדשה ובהיות צריכן להוצאות כסדרן ושלא כסדרן הרשות ביד ק״ק שנאטיך צעטלין אן צו ליגן לכל הישובי׳ הסמוכי׳ השייכן לב״ע, וצריכן לשלם חצי לפ״ע וחצי לפרה״ב. וע״ז השיבו מבוררי דקהל פורט והוציעו[599] לפני כתב שיש להם פשר עם קהל שנאטיך אלז זעלבר פונקט הכתוב בפנקס הקהל, באם שיהי׳ הוצא׳ יתירה על השבח דש ק״ש זולן צעטלין אן ליגן הוא בטל, כי אח״כ באו לידי פשר שמחויב׳ ליתן כל שנה ושנה ח׳ ר״ט לקק״ש. וע״ז השיבו ק״ק שנאטיך זיא ברופן זיך על כתב פשר מן בוררי׳ הנ״ל והוא בתוקפו, ולא יפול מדבריהם ארצה. ושם נאמר: הן כסדרן הן שלא כסדרן, ותביע׳ שלהם איזט שלא כסדרן. דהיינו, קנית קרקע לצורך שעה והחומה לשמירה כנ״ל וכן בנין הבית, ופורט צריכן לזה כמו אנחנו, ע״כ ישלמו מה שמגיע להם על ככה. ומה שצריכן ליתן ח׳ ר״ט לשנה הוא על שאנחנו מחויב׳ ליתן לאקפ״י[600] מ׳ זהו׳ נאכט געלט[601], וגם להויז מס[602] מ׳ דירת אב״ד והשמש[603]. וקהל פורט השיבו שהפשר הי׳ הן על כסדרן הן על שלא כסדרן על כל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב, וזה מ״ה שנה שהוצאנו כל שנה ח׳ ר״ט עמ״כ מ׳ פשר הנ״ל, שלא יכולי׳ ק״ק שנאטיך לתבוע מהם כלום. ואי באו לחשבון אפשר לא הי׳ מגיען להם כלום. וק״ק שנאטי׳ השיבו הפשר ההוא קאי רק על קרקע מעות כסדרן ולא על קרקע חדשה ועל מה שנתחדש עכשיו. והאריכו בטענותיהם לויט פראטיקוהל.

ויצא מאתי אחרי קריתי ושניתי הדק הטיב בפנקס הקהל ובשטר פשר שיש ביד קהל פורט, ומצאתי וראיתי בראי׳ מהימנא שצריכן קהל פורט לסייע וליתן חלקם המגיע עליהם מה שעולה הוצאות להקרקע חדשה ובנין חומה סביב לה. ומחמת בנין בית חדש על קרקע חדשה מה שיוציאו לבנין הבית צריכן קהל פורט לשלם החצי׳ ממה שמגיע על חלקם מ׳ בנין הבית. ובכל זאת, באשר הלא כבר יצא מן הבוררי׳ הנ״ל שבית עלמין יהי׳ לחלוטין ולצמיתות עלמין לקהל שנאטיך. כה יהי׳ וכה יקום, ותו יהי׳ שלום במחניהם ושלוה בארמנותיהם.

שנאטיך יום ד׳ י״א תמוז דהאי שתא תקכ״ד[604] ל׳.

כ״ד יודא עמריך מפיורדא ומצפ׳ על קק״ש והגלילות וז״ב יע״א

598 לעיל, עמ׳ 252.

599 בהשוואה להוציאו, כאילו השורש יצע. המשמעות — הציעו בפני, העלו בפני.

600 המדובר במקסמיליאן III יוסף.

601 ראה לעיל, עמ׳ 189, הערה 759.

602 ראה שם, הערה 761.

603 ראה לעיל, מבוא, פרק ד, עמ׳ 26, הערה 23.

604 11 ביולי 1764.

[קכב ע"א] ע"ד שתבעו הקציני' פ"ו דק"ק שנאטיך לקהל היטנבאך על שקנהו(!) קרקע חדשה לבית עלמין מקרוב בשעת הכושר, ובנין חומה סביב לה, וכן בנין הבית באשר השעה צריכא לכך. ובכן גם קהל ה"ב צריכן לשלם מה שמגיע על חלקם. דהיינו, חצי לפי רה"ב וחצי לפ"ע כמבואר בפס"ד מהבוררי' הנכתב בפנקס הלז[605]. ושם נא'[606]: כסדרן ושלא כסדרן אויז גאבן יהי' מה שיהי' ישלמו. ע"כ יתנו בלי עיכוב מה שמגיע עליהם. וקהל ה"ב השיבו הלא הב"ע שייך לק"ק שנאטיך לחלוטין, וכמו אויך עד הנה הי' כל הכנסות שלה' ולא הניחו חשבון לפנינו וגם אנחנו לא היינו מבקשי' ממנם[607] חשבון. ומה שנכתב בהפס"ד דאותן בוררי': הן כסדרן הן שלא כסדר', קאי על שררה מעות וצרכי ענייי' נחי' ול"נ ואפי' ע"ז יו"ד שני' אח"כ נעשה פשר חדש בינינו ליתן להם כל שנה י"ב ר"ט. ומה שאומרי': כמבואר בפס"ד מהבוררי' בפנקס הקהל, הך קאי על אט"ז לבד ולא על ה"ב. ואדרבה כיון שנכתב אצלם[608] ולא אצלינו וודאי לא עלינו קאי. והראי' הלא אט"ז א"צ ליתן ק"מ כל כך כמו אנחנו[609]. ומ"ש שם: וכדומה[610], הוא קאי רק ארויטנבערג[611].

וק"ק שנאטיך השיבו מיר בציהן אונש על פנקס ופס"ד שלנו מהבוררי' הנ"ל, ושם נא' בזה"ל[612]: מאחר שנאטיך מוכבד איזט ויוכל לבוא לקנות קרקע חדשה ולבדק הבית וחומה סביב לה וצרכי ענייי' נול"נ והכבדות בכל שנה ושנה כסדרן ושלא כסדרן, בכן הגבאי' דק"ק שנאטיך זולן חשבון צדק הלטין בכל ג' שני' לפני אב"ד. ושם נאמר נמי: כסדרן ושלא כסדרן אי יהי' הוצאות יותר מהכנסות אזי צריכן ה"ב[613] ליתן חלקם. דהיינו, צעטלין אן צו ליגן חצי לפ"ע וחצי לפרה"ב כנ"ל. והחשבון לא הי' מבקשין ממנם עד הנה, וגם אנחנו לא היינו מבקשי' מעות ממנם עד הנה. אבל אי נגמר בכי טוב כל הבנין הנ"ל אז הננו מוכני' להניח החשבון לפני אב"ד כמבואר לעיל. ובאשר אותו פעם באו בני המדינה בקובלנא על שנאטיך שלוקחי' כאוות נפשם הנול"נ, ואינן יכולן לעמוד בה[614]. וע"ז נעשה אותו קצבה מן הבוררי' המבואר לעיל ד' קטז[615] שלא נקח מהם יותר מהקצבה ההוא, ולעומת זה צריכן לסייע בהוצאה הנ"ל כסדרן ושלא כסדרן. ואותן יב ר"ט צריכן ליתן מהם דברי' אחרי',

605 לעיל, עמ' 255, סעיף ב.
606 נאמר. הציטוטים כאן ולהלן אינם מילוליים.
607 = מהם.
608 השווה לעיל, עמ' 269, הערה 598.
609 ראה לעיל, עמ' 258.
610 מלה זו אינה כתובה בנוסח שלפנינו.
611 כלומר, הכפופים לרשות רוטנברג. להלן ציינו בני היטנבאך שעליהם לשלם מסים לשלטונות שלהם. וראה לעיל, מבוא, פרק ג, עמ' 17–18.
612 לעיל, עמ' 252. נאמר שם כי מידי שלוש שנים יערכו הגבאים בשנייטאך מאזן כספי "בינם לבין עצמם". בבירור עם קהילות היטנבאך ופורט צוין שהחשבון יוצג בפני אב בית־דין (עמ' 256, סעיף ב).
613 בבירור הנדון נאמר: "לכל הסמוכי'".
614 לעיל, עמ' 253.
615 עמ' 258.

כאשר נכתב בפשר מהל״ר[616] מא״ב[617]. ומ״ש: דקאי על אט״ז לבד, זה אינו דכיון שנכתב שם כל הסמוכי׳ השייכן לב״ע הרי כולן בכלל. ולפי שפס״ד של אט״ז נכתב שם בראשונה, ופס״ד דה״ב לבסוף, הוא מוסב על ענין ראשון, ומש״ה נכתב בי׳: כסדרן ושלא כסדרן באיזה אופן שיהי׳. ומה שטענו הלא אט״ז[618] נתנו ק״מ פחות מהם, היינו לפי שנושאים בעול ומסים וארנוני׳ עמנו ע״כ יצא אותו פעם מהבוררי׳ הקציצה של ק״מ מן אט״ז פחות מה״ב. אבל באחוזת קרקע ב״ע זה וזה שווין, והראי׳ הלא אט״ז צריך ליתן יותר משנאטיך[619]. ועוד כתב מוכיח מהל״ר שנא׳ שם: מ׳ ק״מ פאר יודשן ראבינר אויז צו מאכן[620]. והוא נכתב אחרי שכבר נעשה מהם אותן י״ב ר״ט[621], הרי שלא נכללו בתוכן. ועוד הלא כל הבנין וחומה וקרקע חדשה לשמירה מעליא וליקרי דשכבי[622], וה״ה להנאתם כמו שלנו.

וקהל ה״ב השיבו כיון שההכנסות אינן שלנו כך הוצאות אין לנו חלק בו, ושלא כסדרן קאי על צרכי ענייי׳ נול״נ. ואלו הי׳ דעת אותן בוררי׳ גם על הוצאות החדשות הי׳ כותבין תוך פס״ד שלנו בפירש, כי כמו שקהל פורט התפשר עמם על ח׳ ר״ט לשנה ובזה יהי׳ פטורין חוץ רבנות געלטר וק״מ[623] כמו כן התפשרנו אנחנו על י״ב ר״ט לשנה. ומ״ש בכתב הל״ר: לילך לפני הרב, איזט ור מיינט[624] הרויף[625] צו קווארטירן[626]. ומ״ש: הלא קהל אט״ז צריכן ליתן מס עמהם, א״ז מן הראי׳ גם אנחנו צריכן ליתן מסי׳ להשררה שלנו ואין זה שייך לזה. ומ״ש: שהוא לזכות שלנו, באם דעתם לסלק אותנו מב״ע שלהם הרשות בידם והב״ע והבית שייך להם לחלוטין, ע״כ יבנה נמי מכיסם. והאריכו בטענותיהם לויט פראטיקוהל.

ויצא מאתי אחרי קריתי ושניתי הדק הטיב בפנקס הלז המבואר לעיל[627] הפשר שבין ק״ק שנאטיך וה״ב, מצאתי וראיתי בראי׳ מהימנא — הנ״ל[628] [קכב

616 Landrichter, שופט מחוזי.
617 מאמברג.
618 אחר המלה ״הלא״ מצויה מחיקה. המלה ״אט״ז״ נכתבה מעל לשורה. וראה להלן אישור התיקון.
619 ראה לעיל, עמ׳ 258.
620 auszumachen, לברר. כלומר, ״הרב היהודי״ יברר המחלוקת אשר התעוררה מחמת קרקע מעות.
621 המדובר בהסדר בדבר התשלום השנתי האמור של קהילת היטנבאך.
622 בבא בתרא ק ע״ב.
623 ראה לעיל, עמ׳ 269.
624 vermeintlich = vermeint, מן הסתם.
625 hierauf = herauf, בנוגע לזה.
626 quartieren, לחלק לארבעה חלקים. כלומר, לשלם בארבעה מועדים.
627 עמ׳ 255–256, סעיף ב.
628 אחר המלה ״מהימנא״ נותר מקום ריק ולאחריו כתובה המלה ״הנ״ל״. המשך המשפט נכתב בראש העמוד הבא. לשון דומה ״ומצאתי... שצריכן״ כתובה לעיל, עמ׳ 269. אולי הותיר הסופר מקום ריק כדי לכתוב מלים אחרות, ולאחר מכן כתב ״הנ״ל״, כדי שלא יוסיפו מלים במקום הריק.

ע"ב] שצריכן קהל היטנבאך לסייע וליתן חלקם המגיע עליהם מה שעולה הוצאות להקרקע חדשה ובנין חומה סביב לה. ומ' בנין בית חדש על קרקע חדשה, מה שיוציאו לבנין הבית צריכן קהל ה"ב לשלם החצי' ממה שמגיע על חלקם מחמת בנין הבית.

נעשה פה שנאטיך יום ד' יא תמוז תקכד[629] ל'.

מעל"ד בין הלא ובין אט"ז מחק. אט"ז ב"ח וד"ק.

כ"ד יודא עמריך מפיורדא ומצפ' על ק"ק שנאטך והגלילות וז"ב יע"א

[קכג ע"א][630] זאת היא זכרון בספר דברים כהווייתן, יען זה איזה ימים אשר ישיבתי פה לפקח עיני בעיסקי הקהילה והמדינה. והנה זה ראשית דבר ויתד שהכל תלוי בו שהגיע עת וזמן לעשות התמניות הקהל. באשר שכבר כלו שלשה שני' אותו קהל שבחרו הבוררי'[631], ואף החצי שנה[632] ביותר שנתמ[נו] הקהל ע"י גיסי הקצין כהר"ר זלמן מפיורדא שי' בביאתו פה עמי על הרבנות, ע"פ הפשר שיהיו ג' פר[נסים] ה"ה כמר שמעון וכמר בנימין זאב סג"ל וכמר מרדכי כץ חודש אחר חודש[633] לבד טובי'. והנה שמעתי קצתם מבקשים לעשות התמניות חדש כמבואר בתקנות ישינם(!) בפנקס הלז דף סט[634], וקצתם מהם רצונם שיהי' הדבר נשאר כאשר הי' זה חצי שנה שהיו שלשה פרנסי' לבד טובי'. והנה פניתי עצמי [מכל] עסקי לגמור הדבר בכי טוב, שלא יהי' כבירה בלא מנהיג[635] ומנהל וכצאן בלא רועה, כי לא סגי' בלא"ה[636]. עשיתי אתמול אסיפה אחד לש"ש לכל היחידי', והוצעתי הדברי' בשני דרכי' לפניהם, בדברים המתיישבי' על הלב. אם לעשות קהל חדש, או לקיים הדבר כמאז ומקדם רק קצת להוסיף ולשנות ממדריגה למדריגה. לעשו' משני טובי' ה"ה כמר וואלף וכמר מרדכי פרנסים, ויהי' בסך הכל עם כ' שמעון שלשה פרנסי'. ולכהרר ליב בן פו"מ [זעליגמן] שהי' עיקר הקהל, יהי' עתה טובי קהל. ולבחור החמשה כשר מחדש לטובי קהל.

והסכימו כולם כאחד שלא לעשות קהל חדש, רק לעשות ג' פרנסי' הנ"ל וב' טובי' א' כהרר ליב הנ"ל והחמשה כשר מחדש. וכן נמנו וכן גמרו. ובזה נפרד איש מעל אחיו מבית הקהל. אך לפנות ערב חזרו מהם קצתן מדעתן הראשונה, ובראשם

629 11 ביולי 1764.

630 שולי העמוד קרועים. מלים שנקטעו הושלמו בסוגריים מרובעים.

631 המדובר במינויים שנקבעו באוקטובר 1710, לעיל, עמ' 234–235, סעיף ח.

632 המדובר בחודש יוני, או בסמוך לו, 1713. אם כן נקבעו המינויים החדשים, בלא שצוינה הסיבה לכך, בטרם תמו שלוש שנים מאז קודמיהם. מינויים אלו לא נכתבו בפנקס קודם לכן.

633 המלים: "חודש אחר חודש" — נכתבו מעל לשורה.

634 לעיל, עמ' 165.

635 ראה בראשית רבה לט א'.

636 ראה בבא מציעא ע ע"ב ("לא סגי דלאו הכי"). כלומר, אי־אפשר בדרך אחרת.

כ׳ וואלף סג״ל לקח עצמו לצד עצמו[637] שלא לעשות כ״א שני פרנסי׳, ולהיות הוא לבדו עם כ׳ שמעון ולא[638] כ׳ מרדכי כץ. ואמר לא כך הי׳ הדבר בבית הוועד בשחרית, כ״א שיהי׳ שני פרנסי׳ כנ״ל וג׳ טובי׳. היינו כמר מרדכי כץ לטובי[639] וכהרר ליב הנ״ל, וחמשה חדש. ונתנו אמתלא לדבריהם שלא שמעו מפי הדברי׳ אשר יצאו, כ״א שני פרנסי׳ כנ״ל וג׳ טובי׳.

בכן עשיתי עוד בו ביום בלילה איסוף שני לכל היחידי׳ כמו בשחרית, וחזרתי לשאול אותם זה אחר זה על השני דרכי׳ הנ״ל. וכתבתי לכל א׳ וא׳ בכתב את דעתו. ולבסוף צוותי להשמש והחזן להחתים את הרשימה בפניהם. ועלו הדיעות במספר עשרים וחמשה כמו שנתנו כבר בשחרית, ג׳ פרנסים הנ״ל. היינו, לכ׳ שמעון וכמר וואלף וכ׳ מרדכי, וב׳ טובי׳.

בכן אחר כל הנ״ל גם אנכי תמכתי ידי ודעתי לטובת וזכות הקהילה מטעמי׳ הכמוסי׳ עמדי עם העשרים וחמשה אנשים הנ״ל, שיהי׳ מעתה ועד עשר שנים שלשה פרנסי׳ הנ״ל ושני טובי׳. ואלו הן השני טובי׳ ה״ה כהרר ליב הנ״ל. והחמשה כשר ע״פ הגורל עלה ה״ה כהרר הענוך[640]. וכן נאה וכן יאה וכן יהי׳ וכן יקום.

נעשה ונגמר בין אתמול והיום יום ב׳ א׳ דר״ח טבת תיו עין דלית[641] לפ״ק.

לראי׳ באתי על החתום.

הק׳ משה ברנדיס סג״ל חר״ג זצ״ל מפירדא ומצפה בק״ק שנייטוך ואגפי׳

[קכ״ד ע״א] ב״ה

היום יום א׳ ו׳ (בר״ח) ניסן תצו[642] ל׳ נתאספו האלופים ראשי פרנסי מנהיגי קהלה, ובראשם הרב ה״ה נ״י ע״ה פ״ה כבוד מה״ו ארי׳ ליב כץ[643]. נבחר(נ)ו שני אנשים חשובים ה״ה האלוף התורני כ״ה אברהם בן הקצין פ״ו כ׳ פייס[640]. וחד דעימי׳ האלוף התורני כ״ה שמואל חתן האלוף הקצין כ׳ משה כץ, להיות גבאי דארץ ישראל למזל.

ולראי׳ באתי על החתום.

ארי׳ ליב כהנא רפא פורט חפק״ק שנייטוך והמדינה יצ״ו

היום יום א׳ ב׳ שבט תצ״ח[644] ל׳ נתאספו האלופים ראשי קציני פרנסי מנהיגי

637 בחינת שמות המועמדים המוצעים מעלה כי ביקשו לשמור על איזון במספר הפרנסים מקרב המשפחות ששלטו בקהל. ראה אודותן לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 79–83.

638 המלה נכתבה מעל לשורה.

639 לטובי קהל.

640 זו התמנותו היחידה בקהילה.

641 18 בדצמבר 1713.

642 18 במרס 1736.

643 ר׳ אריה ליב כהנא רפאפורט.

644 צ״ל: יום ה, 23 בינואר 1738.

קהלה ונבחרו שני גבאי צדקה למז״ט. ה״ה היקר והנעלה כמר נפתלי הירש בן אייזק סג״ל, וה״ה התורני הרר יעקב בן היקר והנעלה הק׳ כמר משה כ״ץ[640], מהיום על שלש שנים.

הק׳ ארי׳ ליב כהנא רפא פורט חפק״ק שנאטך והמדינה יצ״ו

[קכד ע״ב] כהיום יום א׳ ר״ה שבט תצז[645] ל׳ נעשה חשבן צדק בין שני קהילות שנייטוך וא״ז, עבור הסכסוכי׳ בענין החשבונות של מסים ושנה חדשה ושארי הוצאות. וכבר סלקו קהל שנייטוך לקהל א״ז מה שהי׳ מגיע להם עד פרוטה אחרונה, וכמו כן סילקו קהל א״ז לקהל שנייטוך מה שמגיע להם עד פרוטה אחרונה. ומעתה אין לקהל שנייטוך על קהל א״ז, וכמו כן קהל א״ז על קהל שנייטוך, שום דו״ד מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב ולהרהר עבור החשבונות הנ״ל, עד היום א׳ ר״ה שבט הנ״ל.

ולראי׳ באו האלופים קצינים פו״מ שני הקהילות הנ״ל על החתום יום הנ״ל.

נאם פייפל לוי

ונאם הק׳ יצחק זעקלי כץ ויצבארגר

ונאם אברהם פארט משנאטך

ונאם אברהם כץ

ונאם אברהם בן שמעון

ונאם אברהם בר בנימן זצ״ל מא״ז

ונאם הק׳ משה במהר״ל זצ״ל מאטנזוס

ונאם יהודא בר שמעון ז״ל[646]

באנפאי חתמו ה״ה אלופי׳ קצינים פו״מ דק״ק שנייטוך וא״ז

ומדידענא דדא הי׳ חתימת ידי׳ ממש אשרתיה וקימתי׳ כדחזי.

נאום ארי׳ ליב כהנא רפא פורט חפק״ק שנייטוך והמדינה יצ״ו

[קכה ע״א] ב״ה

כהיום יום א׳ ט׳ שבט ת״ק[647] ל׳ התאספו האלופי׳ קצינים פו״מ הקהלה בצירוף יחידי סגולה רובם ככולם, אונ׳ האבן נושא ונותן גוועזין בעסק לעשות התמנויות מחדש, ובפרט דלא סגי׳ בלא״ה[648] ווייל[649] עד היום שלא כהוגן בקהלתינו צו גנגן[650] איזט בכמה פרטי דברי׳. ומה גם האט זיך הישיש פרנס כמר אברהם פארט

645 27 בינואר 1737.

646 כאן איזכורו היחיד כפרנס בקהילת אוטנזוס.

647 7 בפברואר 1740.

648 ראה לעיל, עמ׳ 272, הערה 636.

649 weil = weilen, מפני.

650 zugegangen = zugangen, התרחש.

ג״כ אב גיפאדרט[651] מן פרנסות שלו. וויא אויך כהיום אצלו ע״י נאמנים דקהלתינו גשיקט אויב פרנסות ביהלטין וויל מאן האט ניקש דער ווידר[652], אונ׳ ער משיב גוועזין בלייבט דא בייא אונ׳ רעזינרט[653] מן פרנסות שלו. בכן איזט אי אפשר ווייטר זא מעמד בקהלתינו פארט גפירט ווערדן קאן. וגם האט מן שונד[654] בבה״כ מכריז גוועזין אלז הב״ב זאלין כהיום לחדר הקהל קומן אונ׳ צו זעהן וויא מן בעסק התמנויות מחדש איין ריכטן זאל. וויילן אבר דיעות מחולקות בייא ב״ב גוועזין איזט, אויב מן זאל התמנויות של פרנסי׳ וטובי׳ גם אנדרי עמפטר[655] בכלל עפ״י רוב דיעות של בני קהלה מאכן, אדר מן זאל כשר קהל[656] מאכין.

בכן איזט עפ״י רוב דיעות, כפי המבואר בצעטיל בח״י הנאמנים דקהלתינו ה״ה כ״ה שמעון[657] ש״ץ דקהלתינו וה״ה כמר יעקב שמש דקהלתינו, גיבליבן אלז מן זאל התמנויות מחדש בעסק טובי׳ ופרנסי׳ גם אנדרי עמפטר בכלל, כמו קרקע גבאי׳ וגובי׳, מחדש עפ״י רוב דיעות של ב״ב דקהלתינו מאכין. בכן זאל זאלכש ווייטר פארט פארין למז״ט בעסק התמנויות הנ״ל, והאיש אשר יבורר הוא הקדוש[658]. אונ׳ וועלכר ב״ב זיין דעה ניט געבן וויל איזט דעתו בטל כפי שהוכרז בבה״כ, וגם כהיום ווידרום ע״י נאמנים הנ״ל זאגין האט גילאזט, אלז ווער ניט לחדר הקהל קומט דעתו צו זאגין אדר[659] איין אנדרין דעתו שריפטליך גיבט איזט דעתו בטל. בכן האבן ב״ב כל אחד דעתו לשם שמי׳ גיזאגט, כפי צעטיל בח״י הנאמנים הנ״ל כל דיעה בפרוטרוט. ונעשה למז״ט ולשעת ברכה והצלחה פרנסי׳ ה״ה הישיש הנעלה הקצין כמר פייבל סג״ל, וה״ה הנעלה הקצין פרנס כמר אברהם בן המנוח כמר מרדכי כץ ז״ל, ואחיו הרבני הקצין פרנס מוהרר זעקל כץ, וה״ה הנעלה הקצין פרנס כמר אברהם בן הישיש פרנס כמר שמעון יצ״ו, הלא המה ארבע פרנסי׳ הנ״ל. ושני טובי׳ ה״ה התורני הקצין ט״ק כהרר הירש בר אברהם סג״ל[660], וה״ה הנעלה כמר הירש בן אייזק סג״ל. ושלשה קרקע גבאי׳ ה״ה התורני הקצין המופל׳ כהרר זעקיל בר אברהם סג״ל[661] וה״ה הנעלה הקצין כמר ליב בן הרבני מוהרר זעקיל כץ[662], וה״ה הנעלה

651 sich... abgefodert (=abgefordert), התפטר.
652 dagegen = dawider = derwider, נגד זה.
653 resigniert = resiniert, התפטר.
654 שיבוש של שון, schon, כבר.
655 Aemter = Aempter, משרות.
656 כלומר, הנהגת קהילה בה לא יכהנו קרובי משפחה.
657 שמו המלא: שמעון בן משה אנשבאך (למשל עמ׳ 277). נזכר באחרונה בתפקידו זה בשנת 1749 (עמ׳ 324).
658 על־פי במדבר טז ז.
659 כנראה חסרה המלה: דורך, durch. כלומר, באמצעות.
660 כאן מינויו הראשון לכהונה בקהל. מונה כפרנס בשנים 1743 (עמ׳ 313), 1746 (עמ׳ 315).
661 כאן מינויו הראשון בקהילה. מונה כטוב קהל בשנים 1743 (עמ׳ 313), 1746 (עמ׳ 315), וכפרנס בשנת 1749 (עמ׳ 324).
662 מונה כאן בראשונהּ כגבאי קרקע, ובאחרונה בשנת 1756 (עמ׳ 325). בעקבות ערעור ניטלה

כמר איסר בר יעקב סג״ל[663]. ושלשה גובי׳ ה״ה הנעלה כמר הענלי חתן פ׳ פייבל[664], וה״ה התורני הק׳ כהרר שמואל בר אברהם, וה״ה התורני כהרר מאיר בר אברהם[665]. והתמנויות הנ״ל יהי׳ מהיום על שלשה שנים, דהיינו עד חדש שבט תק״ג[666] לפ״ק הבע״ל. וגם בפירש אתמר באם שיהי׳ מהצורך באיזה עסקי קהל אלז מן ב״ב צו נעמן זאלי, זאלין דיא אויבן גימעלטי עמפטר הקרקע גבאי׳ וגובי׳ הנ״ל בודאי לצירוף הקהל גינומן ווערדן, אונ׳ זיא קודם אנדרי ב״ב דקהלתינו צו גיברויכן זיין.

נאו׳[667]

נאו׳ אברהם כץ
נאו׳ יצחק זעקלי כץ ויצבארגר
נאו׳ אברהם בן שמעון
נאו׳ הקטן נפתלי הירש בר אברהם סג״ל ז״ל
נאו׳ הירש בן אייזק סג״ל שנאטך
נאום הק׳ יעקב יצחק זעקיל סג״ל שנייטך
נאו׳ הק׳ אריהודא ליב כץ
נאו׳ איסר סג״ל
נאו׳ הענלי בר בנימן
נאו׳ שמואל ב״ר אברהם ז״ל
נאו׳[668]

[קכו ע״ב] יום א׳ ך״ד סיון תק״ו[669] עשה היקר כמר וואלף בן ליב פלאס ז״ל[670] קס״ג בפנינו העדים ח״מ צו ביצאלן בשביל אביו כמר ליב ז״ל אליז וואז ער חייב איזט גבליבן רוק שטנד[671], עז מאג שררה מעו׳ אדר מעו׳ קהל ובלעטן[672] חדשי׳ עם ישני׳ זיין בלי שום דחיי׳ שבעולם. דהיינו עשרים זהו׳ מוז ער ביצאלן ר״ח תמוז

ממנו כהונה זו בשנת 1757 (עמ׳ 326). מונה כפרנס בשנת 1752 (עמ׳ 325). צוין באחרונה בכהונה זו בשנת 1765 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16).

663 כאן מינויו הראשון לתפקיד בקהילה. בשנת 1743 נבחר כפרנס (עמ׳ 313). נזכר בכך באחרונה בשנת 1765 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16).

664 כאן מינויו היחיד לכהונה בקהילה.

665 כאן מינויו הראשון בקהילה, חזר ומונה כגובה בשנים 1743, 1746 (עמ׳ 313). נבחר כגבאי קרקע בשנים 1752 (עמ׳ 289), 1756 (עמ׳ 325), 1757 (עמ׳ 327).

666 ינואר–פברואר 1743.

667 פייבל סג״ל לא חתם שמו.

668 מאיר בן אברהם לא חתם שמו.

669 12 ביוני 1746. המלה ״סיון״ נכתבה על גבי אותיות של מלה אחרת (ניסן), אשר נכתבה בטעות. וראה להלן אישור התיקון.

670 בשנת 1757 מונה כגבאי קרקע (עמ׳ 327).

671 חוב.

672 בלעטן = פלעטן, פתקים להארחה.

תקו[673] הבע״ל, ואח״כ כל רביע׳ שנה מהיום הנ״ל כל רביע׳ שנה עשרה זהו׳ צו ביצאלן עד תשלום פרעון כל החוב מאביו ז״ל. נגד זה האבן פ״ו פר שפראכן מיט כמר וואלף הנ״ל אצל השררה יר״ה מפה צו גען אונ׳ מעיד זיין אליז ער האט מוזן צאלן לקהל שי׳ בשביל אביו ז״ל, אונ׳ אין צו העלפן אצל השררה מ׳ חוב הנ״ל זא פיל אליז קהל שי׳ מיגלך איזט.

לראיי׳ מהימנא באנו על החתום.

נאו׳ הק׳ שמעון ב״ה משה אנשבך ז״ל ש״ץ ונאמן פה ק״ק שנאטיך

כל הנ״ל איז גשעין יום א׳ ך״ד סיון תקו. והזמן פרעון פון דיא עשרים זהו׳ איז ר״ח תמוז תק״ו. וד״ק. דען הזמן איז בטעו׳ גשריבן גוועזן.

נאו׳ הק׳ שמעון ב״ה משה אנשבך ז״ל ש״ץ ונאמן פה ק״ק שנאטיך

ונאו׳ הק׳ אליעזר לאזי בן כ״ה חיים[674] שמש ונאמן פה ק״ק שנאטיך

יום א׳ ך״ד אלול תקי״ב[675] איזט אוביגר פשר מן כ׳ וואלף פלאס ועליג[676] צאהלט ווארטין. אונט אין[677] אך פטור[678] געבן דז אן אין בשביל אביו ז״ל ניקש צו פאטרן[679]. האבין קהל הנ״ל פטור ביטרעפין[680] שמנה זהו׳.

הק׳ זעקיל סג״ל שנייטך

673 19 ביוני 1746. המלה ״תמוז״ נכתבה על גבי אותיות של מלה אחרת, אשר נכתבה בטעות. השנה ״תקו״ נכתבה בשולי הגליון. וראה להלן אישור התיקון.

674 נזכר כשמש הקהילה בשנת 1745 (אמת״י, Ottensoos GA—S/139.8), ובאחרונה בשנת 1747 (וינברג, עמ׳ 130).

675 3 בספטמבר 1752.

676 voellig, בשלמותו.

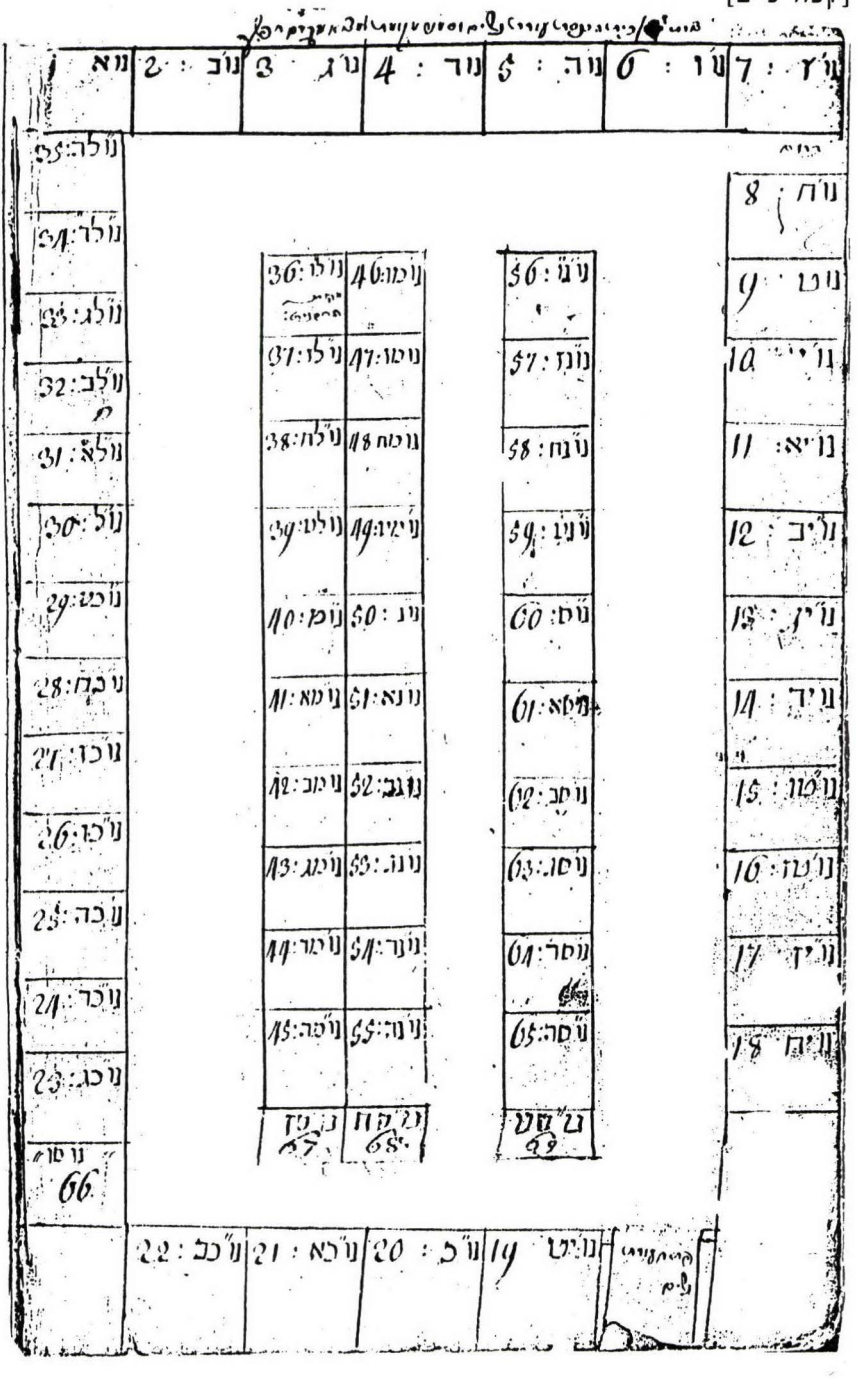
677 ihn, אותו.

678 כלומר, פטור מתשלום מסים.

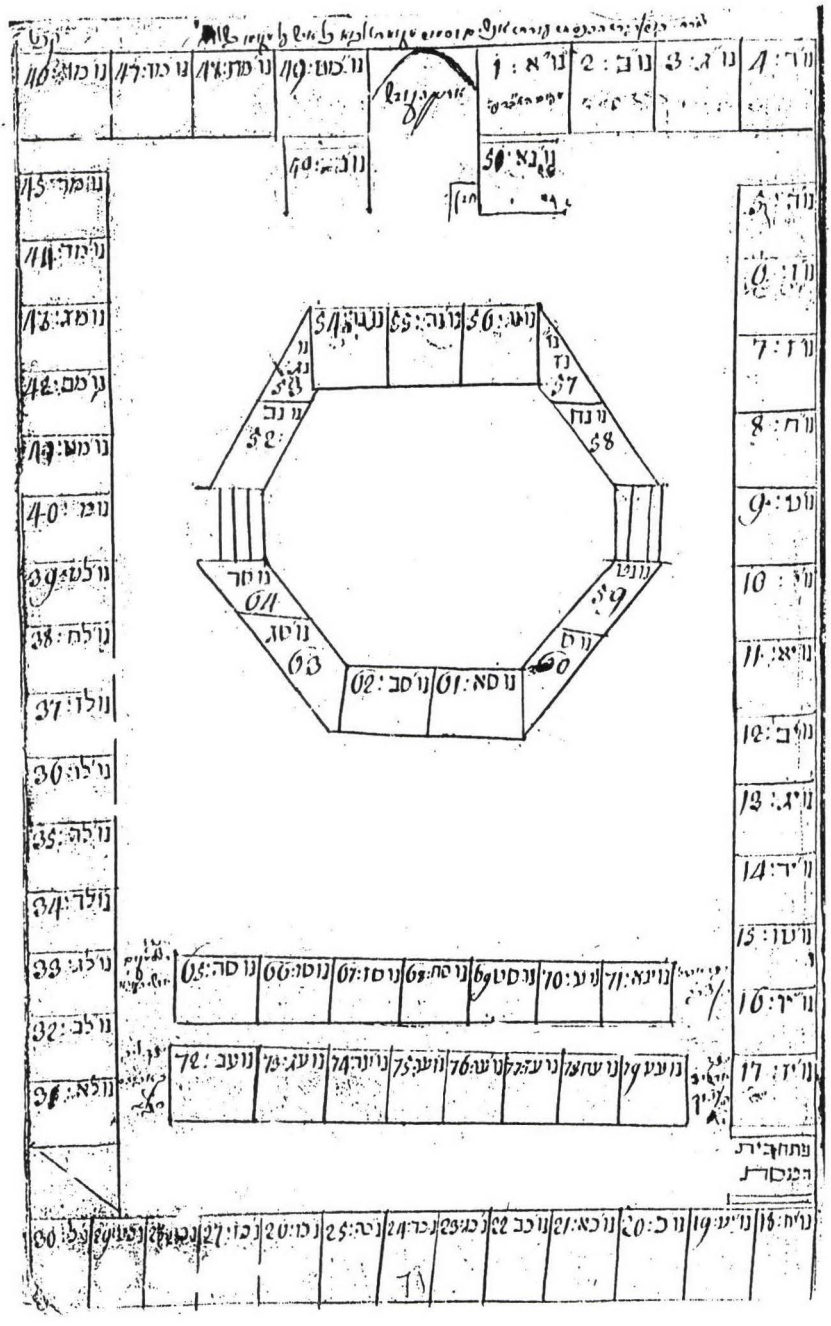
679 fordern = fodern = fotern, לתבוע.

680 betreffend = betreffen, בנוגע.

[קכח ע"ב]



[קכט ע"א]



[קכט ע"ב — קנו ע"ב. רישום בעלויות על מקומות בבית־הכנסת בשנים תקי"א (1751) — תקפ"ח (1828). בשולי הרישומים חתמו רבני הקהילה: ר' יהודה עמריך, ר' אברהם וואלרשטיין, ר' שלמה כהן[681], ר' מאיר הלר פרצפלדר, ר' ליב אוטנזוס[682], ר' יהודה וולף נעקארסולמער]

[קנז ע"א] העתק מפסק הגאון המפורסם מהר"ש קאיידינבר זצ"ל[683].

ע"ד ההפרשות וחלוקי' שנתהוו בין קהילא קדישא ק"ק שנאטוך בכלל ובפרט מה שביניהם ובין יושבי ישוב אוטן זאס יצ"ו ויושבי היטן באך היושבי' תחת השררה רוטן ברג יר"ה והיושבי' תחת השררה לוכנר[684] יר"ה, על כל מה שנתהוו ביניהם מימי קדם ושנים קדמונים עד היום הזה, מה שיש לרבים עם רבים או רבי' עם יחיד או יחיד עם רבים. על הכל כאשר לכל בחרו וברורו וקבלו אותנו ח"מ[685] בנפש חפיצה מרצונם הטוב בלי שום אונס והכרח כלל, להורות להם הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, זו לפני משורת הדין[686]. וכל מה שאנחנו ח"מ גוזרים ואומרים אליהם הן עפ"י הדין והן עפ"י הפשר כפי אומד דעתינו מחויבין המה לשמור ולעשות ולאשר ולקיי' בכל תוקף שבעולם בח"ח ובשד"א ובת"כ בפועל ממש ובקנס, וכמשמעות השטר בירורין הנכתב ונחתם בח"י האלופי' בני הקהלה והיישובים הנ"ל הנעשה ביום ג' י"ט טבת תך"ה[687] ובכל תוקף ועוז לקנס המבואר שם[688]. והנה שקלנו וטרנו יחד במאזני צדק ואמת כפי אומד דעתינו, כי דברים שבניהם אי אפשר להעמיד כולם עפ"י הדין והדת על תילה. ע"כ תווכנו בניהם בפשרה הקרובה לצין וקצת עפ"י הדין ודת תורתינו הקדושה, כאשר הורנו מן השמים. ואחרי העיון והפיקוח אשר פקחנו בינינו יצא לאור משפטינו. והנה לעשות הוחלנו בע"ה, וזה יצא ראשונה. וכל המבואר למטה נעשה ביום ד' ז"ך טבת תכ"ה[689] לפ"ק.

א'. בדבר שראינו כלל וצורך שעה הוא לע"ע השתדלות הקיומי' (ו)לבני הקהלה ק"ק שנאטוך והישובי' הנ"ל, והוציאו על זה סך מה הוצאות מרובות דומות למשא, ועדיין צריכין להוציאו ע"ז כדי להוציאו לאור הקיומי' כנ"ל, ולא יוכלו לדעת עד כמה תכבד העבודה והעול עליהם, ואינם יודעים היאך לגבות הוצאות בזו ומי ומי

681 רבה של הקהילה בשנים 1792–1801.

682 כיהן כממלא מקום של רב הקהילה בשנים 1823–1826.

683 ר' אהרן שמואל קיידנובר. כיהן כרב בקהילות שונות, ובהן פיורדא (1660–1667), פרנקפורט ע"נ מיין (1667–1674). חיבר את הספרים ברכת הזבח (אמסטרדם תכ"ט), ברכת שמואל (פפד"מ תמ"ב), שו"ת אמונת שמואל (פפד"מ תמ"ג), תפארת שמואל (פפד"מ תנ"ו). ראה אודותיו לוונשטיין, פירט, א, עמ' 158–164; ר"מ הורוויץ, רבני פרנקפורט, עמ' 61–63, 210–211.

684 היטנבאך היתה מחולקת לשני איזורים שהיו כפופים לשליטים שונים. ראה לעיל, מבוא, פרק ג, עמ' 17.

685 למעשה אין החתימות מצויות בשולי פסק הדין מפני שלפנינו העתק. בשולי ההעתקה, להלן, עמ' 284. צוינו שמות חברי בית־הדין.

686 בבא מציעא ל ע"ב.

687 6 בינואר 1665. השטר לא נשתמר בארכיון קהילת שנייטאך.

688 ראה להלן, סעיף טו. 689 14 בינואר 1665.

המחויבים ליתן. לזה עשינו מה שהוא מהצורך להשתדלות הקיומי׳ אצל השררה העליונה, כגון דוכס מפייארן[690] יר״ה וכיוצא בזה, יהי׳ מה שיהי׳ מן הצורך להשתדלות ההוא. כדי להשתדל ולהמציא הקיומים להקהלה הנ״ל יצ״ו מחויבי׳ הבני ישובים יושבי א״ז והיטן באך הנ״ל לסייע להם כפי יכולתם, וההוצאה ההוא יוגבה מהם יהי׳ ההוצאה מה שיהיה מבני הקהלה והישובים, החצי לפי ראש הבית והחצי מההוצאה ההוא לפי הערוך[691] העשיר ירבה והדל ל״ו ימעיט[692]. אבל יושבי ה״ב תחת השררה לוכניר לא יתנו לזה כי אם מה שמגיע עליהם, החצי מחצי ר״ה. דהיינו, החצי ממה שיתנו כל אחד מבני הקהלא והישובים הנ״ל, וחצי ערכם. אכן הוצאות כתיבות הקיומים וחתימות אצל השררה גאן ערבן יר״ה, כנהוג מקדם, פטורי׳ הבני ישובים הנ״ל מההוצאה ההוא.

ב׳. אודות הפאר אויז[693] שנצטוה מהשררה יר״ה לגבות מאה ושמונים זהו׳ מבני הקהלה והיישובים א״ז וה״ב היושבי׳ תחת השררה רוטן בערג יר״ה וליתן להם, עשינו כך. מאה ושלושים זהו׳ יתן ויוגבה מבני הקהלה יצ״ו לבד, ויוגבה מהם ע״ד זה שני שלישים מזה לפי ר״ה ושליש מזה לפי הערוך. וחמישים זהובים הנותרי׳ יתנו בני הישובי׳ הנ״ל, לסיוע לבני הקהלה. ויגבה מהן ע״ד זה — ר׳ יוסף א״ז ואביו הישנ[י]ש הפרנס כמר אברהם[694] יתנו בראש[695] עשרה זהו׳, וארבעים זהו׳ יוגבה משאר בני הישובי׳ חצי לפי ר״ה וחצי לפי ערך. וככה יתנו לעולם, וככה יתנהגו בכל זמן אשר יצטרכו בני הקהלה ליתן הפאר אויז לשררה יר״ה.

ובאם שיפחות השררה ויקילו מהם הנתינה פאר אויז, או ח״ו יוסיפו עליהם, יחשבו לפי ערך הפחת והוספה ח״ו כן יתנו הבני הישובי׳ הנ״ל ובני הקהלה. אכן באם שישתנו מהשררה יר״ה דבר מה על בני הישובי׳ אשר לא היו צריכי׳ לפדות הקיומי׳ מקדם, בכל פעם שיפדו הקהלה הישובים שלהם, רק הקיומי׳ שלהם הי׳ קיים כל משך הקיומי׳ בלי זמן[696], ויגזרו עתה ויאמרו אליהם לפדות הקיומי׳ ג״כ בכל זמן כמו בני הקהלה יצו ויוכבד עול ההוצאה על בני הישובי׳. ע״כ יקילו מ(א)[ע]ליהם מסך חמישים זהו׳ הנ״ל, או יותר כנ״ל, וינוכה מהן סך חמשה עשר זהו׳, ולא יצטרכו ליתן רק שלשים וחמשה זהו׳. דהיינו, להוציא לקיומי׳ גא״ן ערב״ן יר״ה, לצורך זה ינוכה להם מסך הנ״ל. אבל אם ישתנה הקיומי׳ מחמת השררה עליונה יר״ה לא ינוכה להם כנ״ל.

690 הקורפירסט של בווארייה (Baiern = Paiern). הכוונה לפרדינאנד מריה. שלט בשנים 1651–1679. בשנים 1662–1698 חילקו ביניהם הממשלה בבווארייה והגאן־ערבן (Ganerben) את השלטון במחוז. ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 4.

691 ערך הרכוש.

692 משחק לשון על־פי שמות ל ט״ו: העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט.

693 Voraus, היטל לחידוש החסות. ראה אודותיו לעיל, מבוא, פרק ב, עמ׳ 8, הערה 16.

694 יוסף אוטנזוס ואביו הפרנס אברהם נזכרים רק בפסק דין זה. וראה להלן, סעיפים ה, יד.

695 כלומר, יתנו ראשונים.

696 פירוש: הקיומים שהוענקו לישובים לא היו מוגבלים בזמן. השווה נספח ב.

ג׳. החלוקי׳ שבניהם מחמת הפאר אויז מה שעבר עד היום הזה פטורי׳ המה זה מזה. ומי שנתן הנתינה שלו המגיע עליו לגבי׳ הנ״ל נתן, ומי אשר נשאר חייב באותו פעם לגביי׳ ההוא אינו צריך ליתן כלום. ופטורים הבני ישובי׳ מתביעו׳ הקהל מחמת פאר אויז מימי׳ העברו (!) עד היום הזה, ובני הקהלה פטורי׳ מתביעתם.

[קנז ע״ב] ד׳. בני הקהלה יצ״ו ובני היישובי׳ אינם יכולים להפריד זה מזה בשום אופן שבעולם מכל מה שמחויבי׳ ליתן ולסייע זה לזה, כמשמעות פשר זה ותיקונים ופסקים הראשונים. וגם יראו בעין שכלם שיכלו להמציא הקיומי׳ לטובות הקהלה והיישובי׳ יצ״ו, ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק בנפשם ובמאודם כפי הזמן וכפי תואר הענין.

ה׳. הפרנס מיושבי א״ז יהי׳ הישן]ש כמר אברהם א״ז. ולו יהי׳ כח ועוז ולהתאסף יחד כל הקהל אשר שם אם יהי׳ צורך שעה. ואם מהצורך שעה לבא לכאן לאיזה צורך כנ״ל יבא הוא לכאן בשביל קהל יושבי ישוב שלו, או יוכל לשלוח אחד במקומו.

וי״ו. החשבונות של קהל יצ״ו כמו שהם נרשמי׳ ואנחנו ח״מ חתומי׳ תחת אתן החשבונות המה בתוקפם ובגבורתם, והמה נכונים וישרי׳. ומחויבי׳ לכל אחד לשלם לו כפי החשבן שלו מהכלל יצוו לגבות הסך למי שנ״ח כפי החשבונות כנ״ל תֵיכף ומיד. ויעשה תיקון והשגה וסדר הגביי׳ היאך לגבות מעות הנ״ל מאותן האנשי׳ אשר נשארו חייבין להגבי׳ ונתינות מימי׳ שעברו לגבות מהן כפי ערכם בכל חדש סך מה, או בכל שבוע כפי ראות עיניהם, וכן יוגבה מהם.

זי״ן. החוב מסך מאה ר״ט שחייב האדון שטיבר[697] להקהל יצו שייך להקהל ק״ק שנאטוך, ולהם יש רשות לעשות עם המעות הנ״ל כאוות נפשם ורצונם. אכן אם יבררו יושבי א״ז שגם המה (הוא) [היו] נותנים חלקם החוב הנ״ל, אזי גם להם חלק בו. אבל יורשי כמר אברהם סג״ל ז״ל הנ״ל[698], מאחר שנמצא בחלקם אותו השטר[699], יתן לכלל היורשי׳ ט״ו ר״ט מזה השטר מסך ק׳ ר״ט הנ״ל.

חי״ת. אודות מעות אשר נתן ופרע המנוח הפ׳ כמר אברהם סג״ל ז״ל[700], הוא מאתיים ותשעים ר״ט. עשינו שמאה ר״ט מהם יעשו ממנו קהל ק״ק שנאטוך צורכי רבים, שיהא לו לזכרון טוב ולשם ולתפארת ותהלה, כמשמעות הפשר הנעשה בינו ובין הקהל יצ״ו. חמשי׳ ר״ט מזה שייך להקדש ק״ק שנאטוך, מחמת קבורת אשתו.

697 Stieber. לא נותרו פרטים בדבר הרקע לחוב זה. וראה להלן, סעיף יד.

698 אולי זהה לפרנס בשם זה הנזכר להלן. נזכר כאן בראשונה בבירור שלפנינו, ולפיכך לא ברורה משמעות המלה ״הנ״ל״.

699 המדובר, כנראה, בשטר חוב של שטיבר לקהל.

700 בשנת 1655 נקבע הסדר עם הפרנס האמור, בדבר תשלום ערכו. ראה נספח ב. וראה לעיל, עמ׳ 224–225.

ועוד חמשי׳ ר״ט שייך לבני הקהלה ק״ק שנאטוך, ויעשו עמהם כחפצם ורצונם. ותשעים ר״ט הנותרי׳, החצי מזה שהוא מ״ה ר״ט יקחו ק״ק שנאטוך לבד. וחצי׳ השנית, שהוא עוד מ״ה ר״ט, יהי׳ שייך להקהל ק״ק שנאטוך ויושבי א״ז ויושבי היטן באך היושבי׳ תחת השררה רוטן בערג ביחד. ויוכלו ליקח אותו הסך לצורך השתדלות הקיומי׳ משררה עליונה כנ״ל וכיוצא בזה, או לדבר אחר הצורך אשר יסכימו עליו, אבל לא לצורך פרעון הפאר אויז כנ״ל.

טי״ת. נחי׳ ולא נמות, אודות המתים ב״מ שמשלחין בני הישובי׳ להקהלה יצ״ו, ומטילין עול על הציבור עבור צורכי המת. עשינו שמכאן ולהבא באם ח״ו שישתלחו עוד כזה להקהילה מחויבי׳ בני הישוב שלו ליתן לכל צורכי המת החצי׳, ובני הקהלה יצו החצי׳. לבד אחוזת קרקע לקבור יתנו לו בחנם. גם נחי׳ ולא נמות, אם ימות ח״ו אחד מאטן זאס והיטן באך ויביאו אותו לכאן לקבור לא יטילו עליו מחמת שכר קבורתו יותר מדאי כשאר איש נכרי[701] אשר לא שייכות יש לו בבני הקהלה, כי גם להם יש (להם) שייכות קצת לבני הקהלה יצ״ו.

יו״ד. יושבי אטן זוס לא ידברו בעסקי הקהל ק״ק שנאטוך מאומה במה שאין להם שייכות בהם.

י״א. יושבי אטן זוס ינהגו נגד הק״ק שנאטוך בכל עניינם כמו שנזכר בפסק הרב ר׳ מאדיל[702] נר״ו, הן לענין להיות יחידי׳ נגדיהם, ושאר דברי׳, כמו שנזכר שם.

י״ב. עשיות הערך וקבלת הרב יעמוד ויקום כמו שנזכר בפסק הרב ר׳ מאדיל נר״ו. ואם יסכימו רוב הקהל בצירוף האב״ד, דהיינו רוב מנין ורוב בניין, לעשות הערך בענין אחר יעשו כדבריהם.

י״ג. האנשי׳ מק״ק שנאטוך והישובי׳ שקנו בית מנכרי וצריכים ליתן שטייער[703] וקונדרבצייאן עם הנכרי׳, וגם היהודי׳ (מק) מבקשים ממנו שטייער וקונדרבצייאן מאחר שהוא בית יהודי עכשיו. ע״כ יראו הקהל י״ץ אם יוכלו להשתדל מהשררה יר״ה שלא ליתן דברי׳ הנ״ל, אזי מחויבי׳ האנשי׳ הנ״ל לישא עול הנ״ל עם הציבור בדברי׳ הנ״ל. ואם לא להשתדל כנ״ל, אזי אינם צריכין ליתן עם היהודים הנ״ל לדברי׳ הנ״ל כי אם החצי ממה שמגיע עליהם.

[קנח ע״א] י״ד. מה שנזכר לעיל בסעיף (ט׳) [ז] אודות המאה ר״ט שחייב האדון

701 כלומר, שלא מן הקהילות האמורות.
702 ראה נספח ב.
703 ראה לעיל, עמ׳ 189, הערה 761.

שטיביר כנ״ל, שייך מזה המעות לאברהם א״ז ובנו ר׳ יוסף שמנה ר״ט, אחרי הבירור שראינו. והנותר מהמעות שייך להקהל ק״ק שנאטוך, להוצאה (ק) הכלל קהלה יצ״ך[704].

ט״ו. כל התקנות והפסקי׳ ישינות (!) וחדשי׳ הבלתי סותרי׳ לתקנות הנ״ל פסק ופשר כנ״ל יעמדו בתוקפ׳ ובגבורתם, ולא יזיזם ממקומם. והתקנות ופסקי׳ כנ״ל עשינו במועצות דעת ובכשרון מעשה. ומחויבי׳ הבני הקהלה ק״ק שנאטוך והישובי׳ יושבי א״ז וה״ב כנ״ל לאשר ולקיים כל הנ״ל בכל תוקף וחומר כנ״ל. ובקנס עשרים זהו׳ הגריין החצי׳ לשררה יר״ה וחצי׳ לצדקה, כמו שנזכר בשטר בירורין הנ״ל[705], למי שיעבור על דבר אחד מכל הנ״ל, ואצ״ל[706] יותר. ויחולו על האיש ההוא כל החרמות הנעשה מימות עולם, וכל הקללות הכתובי׳ בספר תורה, ויהא בחרם ובנידוי ובשמתא. גם עשינו באם שיהיה בכל הנ״ל דבר מסופק ולשון דמשתמע לתרי אפי[707], אזי כל מה שיאמר ויפרוש (!) האב״ד בק״ק שנאטוך כן יהי׳ וכן יקום. וכל מה שעשינו שאינו יהא נגד רצון וכבוד וחיריות שררה יר״ה שום דבר בעולם, אפילו כמלוא נימא.

העתקתי מגוף הפשר אשר אנחנו חתומי׳ תחתיו הדברי׳ אשר נוגעים ושייכי׳ ליושבי ישוב א״ז, והמה ט״ו ארטיקלי[708] כנ״ל. והעתקתי כל הנ״ל אות באות ומלה במלה, בלי תוספות וגרעון. ההוא כדי להשתדל ולהמציא הקיומי׳ להקהלה הנ״ל יצ״ו מחויבי׳ הישובי׳ יושבי דב״ח ועה״ג ד״ק[709].

נאם הטרוד שמשון מפראג[710] חונה פה ק״ק שנאטוך לע״ע

והפשר הנ״ל אשר העתקתי ט״ו ארטיקלי כנ״ל נעשה ביום הנ״ל על ידי שלשה ה״ה הרב דק״ק פירדא מהורר שמואל מווילנא נר״ו, והרב דמדינות היושבי׳ תחת הדוכס מאנשבאך יר״ה מהורר גרונם נר״ו[711], ואני ח״מ כמבואר בשטר בירורי׳ הנמעל״ד.

נאם הטרוד שמשון מפראג

704 כלומר, להוצאות הכלליות של הקהילה.

705 ראה לעיל, עמ׳ 280, הערה 687.

706 ואין צריך לומר.

707 בשני אופנים.

708 Article (כך הכתיב בצרפתית), סעיף.

709 המשפט: ״ההוא... הישובי׳״ — נכתב בשינוי קל, לעיל סעיף א. משפט זה נכתב כתיקנו, לא בין השורות או בגליון. לפיכך יתכן שהערה זו נכתבה במקורה בכתב־היד ממנו הועתק פסק הדין.

710 ר׳ שמשון אבלס, רבה של שנייטאך בשנים 1661–1674.

711 ר׳ דוד שמואל הנקרא גרונם ב״ר יעקב. ישב בקהלת גונצנהאוזן (Gunzenhausen). כיהן כרבה של מדינת אנסבך בשנים 1659 (?) — 1675, ראה M. Weinberg, Die Memorbuecher der juedischen Gemeinden in Bayern, pp. 176, 181.

[קנח ע"ב. רישום קטוע של תחילת "פסק". בהעתקה נפל שיבוש, ולפיכך חזר הסופר וכתבו מתחילתו בדף הבא].

[קנט ע"ב] פסק על טענות ותשובות שבין בני הקהילה פה ובין יושבי א"ז, אשר העריכו מערכה מול מערכה ביום ד' ר"ח שבט ת"ן[712] לפק.

ידוע שכל פורעי מס למלך א', וכ"ש למושל עיר הזאת, שהמה משותפים זה עם זה. והני יושבי א"ז נותנים המס שלהם לפוקד[713] דק"ק[714]. נמצא לית דין צריך פנים[715] שהמה משותפים עם בני הקהילה לכל מה דכתוב ומפורש בפסקים הישנים קדמונים, ובפרט בענין השתדלו' הקיומי' מן האדון הארץ הדוכס יר"ה[716], באשר עשו הקדמוני' עד הנה. והרבה יגיעות יגעו ונסעו לעיר מינכא[717] על דבר הזה. אפילו בפסק של מוהרר מאדיל הנפסק אייר תטו ל'[718], שעדיין לא נצטוו מהשררה בענין פאר אויז, כאשר אח"כ נשתנה הדבר כמבואר בפסק של מוהרר"ש אב"ד מפיורדא ודעימיה בשנת תכ"ה[719]. אף ששם[720] נאמר שאין לק"ק שום תביעות על יושבי א"ז מחמת פדיון קיומים. דהיינו, מה שהוא כסדרן כל שלש שנים, או על הרחבת זמן. אבל על חשש גירוש מחויבים לבטל עמהם. וז"ל שם: אין יושבי א"ז מחויבי' ליתן רב או מעט לצורך פדיון קיומים של אנשי הק"ק, או לצורך[721] בקיומי הק"ק. לאשר מבואר מתוכן דז אירי קיומים גיווערין[722] זאלאנג מיט אנדרי יהודי' זא אונטר דער שרה רויטנבערג וואונין קיין ענדרונג גשיכט. בכן מחויבי' לנטות שכמם לסבול ולסייע לבטל מחשבות עמים בעניני גירוש ח"ו, ושארי הטלת השררה יהי' מה שיהי' וכו' עכ"ל. מוכח בפירוש שהמה משותפים.

וביותר בפסק של מוהרר"ש הנ"ל הנפסק בשנת תכ"ה, שם מפורש יותר. וז"ל בפונטין[723] ב': אפילו אם יצטרכו יושבי א"ז לפדות קיומים מ"מ מחויבי' ליתן לפאר אויז ל"ה זהו' לסיועת דק"ק וכו', אבל אם ישתנה הקיומי' מחמת שררה עליונה יר"ה לא ינוכה להם. ובפונטין ד' שם[724] ז"ל: בני הקהילה יצ"ו ובני הישובים יצ"ו אינם יכולים להפריד זה מזה בשום אופן שבעולם מכל מה שמחויבים ליתן ולסייע זה לזה, כמשמעות פשר זה והתיקונים ופסקי' הראשוני'. וגם יראו בעין שכלם שיוכלו להמציא הקיומי' לטובות הקהילה והישובי' יצ"ו, ואיש את רעהו וכו', עכ"ל. ובוודאי באילו תיבות של "יראו בעין שכלם שיוכלו להמציא הקיומים לטובות הקהילה והישובים" הוא מרמז לנדון הזה. דהיינו, קיום עולמית ואז יהי' חיזוק וקיום לק"ק ולישובים. נמצא מוכח ובירור גמור שהמה משותפי' כנ"ל. אכן מה שטענו

712 11 בינואר 1690. 713 הכוונה כנראה לגובה.
714 דקהילה קדושה. הכוונה לשנייטאך (וכך להלן).
715 ראה לעיל, עמ' 200, הערה 874. 716 המדובר במקסמיליאן II עמנואל.
717 = מינכן. 718 נספח ב, במקום אייר, צ"ל: אדר.
719 1665. ראה לעיל, עמ' 281, סעיף ב. 720 נספח ב.
721 כאן מקומה של ההוספה המצוינת להלן, עמ' 289, ותחילתה: "בין שורה ח' ובין ט'".
722 waeren = gewaehren, יהיו בתוקפם.
723 צ"ל: פונט, Punkt = Punt, נקודה. לעיל, עמ' 281. הציטוט אינו מילולי.
724 לעיל, עמ' 282.

יושבי א״ז מה שנזכר בפסקי׳ בענין סיועת הקיומים הוא דווקא באם יהי׳ חשש גירוש, או דווקא לכתחילה כשקנה הדוכס יר״ה[725] ההר[726]. אבל עכשיו אינ׳ מן הצורך להם, רק בני הקהילה רוצים לעשות את הדבר הזה משום הנאתם, כמבואר בטענת. ובני הקהילה טענו שאינן רוצים לשתדל (!) על הנאתם לבד רק על הכלל כולו קיום עולמית, וזה הוא חשש גירוש, הכל כמבואר בטענות.

בכן פסקתי מאחר אינ׳ יודע תוכן הדבר הרחבתי את פי ליתן טעם לשבח[727] על מה שדנתי כך. ידוע שהדוכס יר״ה אינו מחזיק יהודים בכל מקומות מושבותיו, כאשר קימו וקבלו עליהם אבותיו מימי׳ ושנים קדמונים. אף שהתרצה את עצמו נאר[728] גא״ן ערבי״ן בשעה שמכרו לו ההר להניח יהודים, מ״מ לא הבטיחם יותר רק כל זמן שלא יפרע ההר[729]. אבל אחר הפרעון הדבר עומד אצלו להניחם עוד, או ח״ו גרש יגרש כלה. וגם בכל שלש שנים דכסדרן שאנחנו מוכרחים לבקש מהשררות קיומי׳ עוד על ג׳ שנים[730], אף שבא הריצוי ממנו מ״מ תמיד אלי׳ וקוץ בו[731], דברים קשים כגידין[732], וז״ל: אף שכל מחשבותינו לבער העם הזה מן הארץ מ״מ אניח אותם בזו הפעם עו׳ על שלש שנים, עכ״ל. גם ידוע שכבר השוו[733] הערין גא״ן ערבי״ן עם הדוכס יר״ה אודות סך המעות אשר עדיין להם לתבוע ממנו, וכפשע ח״ו בינו ובינינו ישלח לנו ספר כריתות ח״ו. מאחר שאינ׳ מחוסר קציצה רק נתינה[734], וכלום חסר מבית המלך. ובהרף עין ח״ו יצא דבר המלכות, ואז יהי׳ כשגגה היוצא מלפני השליט שאין להשיב, ויהי׳ ח״ו מעוות אשר לא יוכל לתקן.

ועכשיו הקרה ה׳ לפנינו מקרה טהור שהדוכס יר״ה עם כל שריו ועבדיו, אשר לע״ע ת״ל יד ושם אצליהם. וביותר שהקציו ר׳ שמואל היידלבורג שמה, וכפי הנשמע יש לו מוחזקת גדול וקירוב הדעת אצלו, והבטיח אותנו להיו׳ לנו לסעד ולסמוך ולטרוח עבורינו בכל מה דאפשר לי׳, מלבד שארי קצינים שמה ובק״ק פיורדא הבטיחו להיו׳ לאחיעזר ולאחיסמך אף שעדיין אינו חשש גירוש,ואפשר שחשש׳ רחוקה היא, מ״מ למיחש מיהא בעי[735] פן יעמדו שונא[י]נו על המשמר בפרעון ההר[736], ואז מי יבא אחר המלך את אשר כבר עשהו[737].

725 ראה לעיל, עמ׳ 281, הערה 690.
726 ראה לעיל עמ׳ 218, הערה 97.
727 המשמעות: לחזק ולהבהיר את הפסק.
728 צ״ל: נאך, אחרי, richtete sich nach. כלומר, התאים את עצמו לדעתם של הגאן־ערבן.
729 בשנת 1662 שילמה בווארייה רק מחצית מחיר קניית המחוז, ואת היתרה רק בשנת 1698. ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 4.
730 ראה נספח א, מסמך כא.
731 כלומר, דבר טוב שיש בו פגם. ראה ראש השנה יז ע״א.
732 ראה שבת פז ע״א.
733 = הישתוו. כלומר, באו לכלל סיכום. ראה לעיל, עמ׳ 245, הערה 404.
734 ראה גיטין כא ע״ב: יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה. המשמעות כאן: הבסיס לגירוש היהודים קיים, וחסרה רק נתינת צו בדבר גירושם.
735 כלומר, יש לחשוש. ראה פסחים קי ע״ב.
736 כלומר, היהודים צפויים לגירוש כאשר יסיימו שלטונות בווארייה לפרוע את חובם על חשבון קניית מבצר רוטנברג. 737 על־פי קהלת ב י״ב.

ע״כ נכון שלא להתרשל בדבר, והוא ממש כמו שפי׳ רש״י בחומש על פסוק וכי ימוך אחיך [ומטה ידו] והחזקת׳ בו ע״ש[738]. ואוקיר לאסיא עד דלא תצטרך לי׳[739]. ודאי אם הי׳ ממש בקלא בישא[740], שנכון הדבר וממהר לעשות׳ לפרוע ההר, אז הי׳ חשש גירוש ודאי, והי׳ שהיי׳ אסורה במעוט קמא[741], והי׳ הדין נותן אפילו מועטים כופין את המרובי׳. כדאי׳ בגמר׳ הידוע[742] שבני העיר כופין זה את זה לעשות להם חומה דלתי׳ ובריח. גם כל הדברים שצריכים שמירה לוקחי׳ מכל אנשי עיר, ואפילו מן יתומי׳. ואין דלת ובריח וחומה ושמירה גדול מזה להשתדל קיומי׳. ולאו דווקא בני עיר אלא אפילו תחת מושל אחר, כדאי׳ בח״מ ס״ס ד׳ סעיף קטן ה׳ בסמ״ע[743]. ואפי׳ שארי מקומות אשר יש לחוש שגם עליהם יעבור הכוס מחויבים ליתן לזה. וזה דומה ממש לבני העיר שיש להם שמירה פחותה ורצונם לעשות שמירה מעולה, אזי ילכו אחר הרוב הדיעות כבשאר צרכי ציבור. ואין המעוט בנדון הזה [קס ע״א] כופין את המרובי׳ מאחר שרק למיחוש מיהא בעי, ואפשר שחששא רחוקא היא. לזה הועילו טענת יושבי א״ז שאין המעוטים יכולי׳ לכפותם, רק הדבר יגמור עפ״י הרוב. אכן אותו הרוב אשר כבר היסכימו יושבי ק״ק שנאטוך לשלוח שתדלנות הוא בטל ומבוטל, מאחר יושבי א״ז לא היו באותו וועד, באותו קיבוץ. כי פן ואולי אם הי׳ פה עמנו באותו אסיפה היו נותני׳ טעם לדבריהם, עד שיסכימו אחרים עמהם שלא לשלוח.

ע״כ יתוועדו עוד ויתאספו ויקבצו פעם שנית בני הקהילה ויושבי א״ז כולם כאחד, ויקבלו עליהם ברכה[744] שכל א׳ יאמר דעתו לש״ש, ואז ילכו אחר הרוב. והמסרב מלומר דעתו עפ״י החרם דעתו בטילה, ואזלינן בתר רוב הנשארי׳. וגם יושבי א״ז רשאי׳ לשלוח א׳ מהם בעסק השתדלנות, ואין רשות למשולחי דק״ק שנאטוך לעשות שום דבר זולתו, ואל יוציאו שום דבר זולתו. ואל ישתדלו שום דבר להנאת עצמם. רק אם מעצמו וממילא יגיע לבני הקהילה טובה מזה יותר מן יושבי א״ז, אין בכך כלום. אבל אם ישתדלו לאיזה דבר, הן בהנחת ממון או בענין להושיב

738 ויקרא כה ל״ה. רש״י ד״ה והחזקת בו: אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת יד.

739 ירושלמי תענית פ״ג ה״ו. הפירוש: כבד לרופא קודם שתצטרך אליו. כלומר, התפלל קודם ביאת הצרה (קרבן העדה).

740 קול רע.

741 ראה שולחן ערוך יורה דעה, סימן כג, סעיף ב׳. המשמעות: שחיטה נאסרת אם השוחט שהה בסימן הראשון. הכוונה כאן — אסור היה להמתין כלל בפעולות למניעת הגירוש.

742 בבא בתרא ז ע״ב.

743 בסמ״ע מובא לשון הדברי משה: ״דאפי׳ נגד יחיד שאינו מבני עירן נקראי׳ מוחזקי׳״. הסמ״ע הוסיף: ״ונראה דמשום הכי לא כ׳ מור״ם בהגהות ש״ע כאן דאם אינו מבני עירן דלא מחשב מוחזקי׳ נגדו משום דמסתפק בזה״.

744 = בחרם. לשון סגי נהור.

בניהם לק״ק, אזי כפי אותו הנאה יחשב לבני הקהילה ליתן בראש. וכמה יהי׳ אותו סך אשר יתנו בראש יתלבן עפ״י שלשה הן לומדים, או ב״ב. ומאחר שכבר גזרו בחרם ובשמתא שלשה מטיבי צעד ה״ה מוהרר שמשון שהי׳ אב״ד פה, וכמ׳ זלמן שניאור[745], ומוהרר נתן בומבורג[746], ביום ב׳ ב׳ ניסן תכ״ג[747], על הדבר שלא יהי׳ ערמה בדבר רק הכל לש״ש. גם אני מסכים עמהם, ומצודת חתמי ג״כ פרוסה על הדבר הזה. כנ״ל מחמת סיועה(!) להוצאות הדייני׳, יושבי א״ז פטורים.

מחמת קלקולים מקומות[748], נ״ב[749] מחמת שהוא חוץ לשררותינו אזי אינם משותפים זה עם זה. ע״כ אם יבא עוד קלקול ח״ו אינם מחויבים לסייע זה לזה.

מחמת מס קטן[750] של יושבי א״ז אין לק״ק טענה עליהם, מאחר שהקדמוני׳ לא גזרו עליהם כלום כמו שגזרו על בני הקהילה שלא לפחות מס.

מחמת הקוואטיר[751] שלנו פה הלילה, מאחר שאותו שיירא לא היתה עם הדוכס יר״ה, גם שארי מעשים, אשר בשביל זה אין להעמיס על יושבי א״ז שיתנו לאותו הוצאה להיות משותפי׳ יחד. אבל מ״מ יש רשות לבני הקהילה לילך לשררה יר״ה, ולומר להם מפני מה קצבתם עלינו דבר זה הלא אנחנו מועטי׳ כי זה הדבר אינו כמו הפרס[752] או קונטרבוציאן שמסייע (!) לנו יושבי א״ז, כי יושבי א״ז נושאים בעול עם שכניהם כפריים שלהם. ואז אם ידברו השררה שיושבי א״ז מחויבי׳ ליתן עם בני הקהילה כן יהי׳, כי יש רשות לתפור או להפריד. ו[י]ושבי א״ז אינם רשאים לדבר שום דיבור נגד זה. אבל בני הקהילה אינם רשאים ג״כ לדבר שום דבר, רק כמו שכתבתי. והנני גוזר בחרם שלא להלך שום צד מהצדדי׳ לבד אל השררה לדבר מענין הזה להנאתו.

ומחמת הער פפארי[753] מא״ז, הנה חפשתי בפסקים הישינים ולא מצאתי שום טעם על הדבר על מה ומה מחויבי׳ יושבי א״ז ליתן לסיועת הער פפארי פה. אשר ע״י זה הייתי ללמוד זכות על יושבי א״ז רק סתם שיתנו לסיוע הער פפארי, כמבואר באותו

745 כיהן כפרנס בקהילת פיורדא. ראה נוסח מצבתו אצל Brann [לעיל, עמ׳ 32, הערה 96], עמ׳ 415–416.

746 בשנים 1654–1658 כיהן — עם שני תלמידי חכמים נוספים — ברבנות בקהילת במברג, ראה A. Eckstein, Geschichte der Juden im ehemaligen Fuerstbistum Bamberg, p. 155, Note 2.

747 9 באפריל 1663. כתב זה לא נשתמר בארכיון הקהילה.

748 אולי המדובר בנזקים כספיים אשר נגרמו במקומות שונים מחוץ למחוז שנייטאך. השלטונות הטילו, כנראה, על קהילת שנייטאך או אוטנזוס היטל לצורך מימון הנזקים.

749 נראה בעיני. או: נירנברג. המשפט כנראה משובש.

750 אולי המדובר במס בשיעור קטן שהוטל על יהודי אוטנזוס, והם ביקשו לנכות תשלום זה מסכום המס הכללי אותו העבירו לקהילת שנייטאך.

751 Quartier = Quatier, איכסון חיילים. ברשות קהילת שנייטאך היה כתב בדבר פטור היהודים מאיכסון חיילים. ראה להלן, עמ׳ 332.

752 ראה לעיל, עמ׳ 194, הערה 817.

753 Pfarrer = Pfarre, כומר.

פסק. ואם הי׳ ליושבי א״ז שום טענה נגד בני הקהילה מחמת הגלח[754] שלהם הי׳ להם להתנות. ע״כ אין ליושבי א״ז שום טענה על בני הקהילה מחמת הער פּפֿארי[755], וישמרו את פיהם ולשונם שלא לגרום היזיק לבני הקהילה. ומ״מ מחויבי׳ פרנסי הקהילה לילך להשתדל בכל מה דאפשר להם על הוצאות יושבי א״ז.

כל זה הועתק מגוף הכתב של אב״ד מוהרר עינזל זצ״ל אות באות, שהי׳ אב״ד פה ק״ק שנאטוך.

בין שורה ח׳ ובין ט׳ חסר: השתדלו׳ הקיומי׳ להרחבת הזמן קיומי׳ אמנם כן להיות קיומי א״ז מעורים ונאחזים ותלוין. בשורה ך״ט חסר: רק עליהם מוטל לסלק את גלח שלהם מעליהם בלי שום היזיק לבני הקהילה.

[קסא ע״א] אלה הדברים[756] אשר ניתנו לכתוב, ונאמרין לקרות בקריאת גברי. ה״ה האלוף והתורני כהרר אברהם בן פ״ו והדיין מהורר זעקל כץ, וה״ה האלוף והתורני כהרר דוד בן היקר כמר יואל, וה״ה האלוף והתורני כהרר משה בן המונח כמר חיים כץ — המה הגובים, כאשר נתמנו עפ״י רוב הקהל בו ביום שנעשו התמניות האלופים פרנסים ומנהיגים על שלשה שנים. ולא היה כותבין בספר עד היום שלא היה שעת הכושר, רק עתה באת (!). ודבר בעתו מה טוב ומה נעים לשבת יחד, למען לא תהי׳ נעדרת לאות ולמשמרת.

ואלה מוסיף על הראשונים, שה״ה האלוף והתורני כהרר מאיר בן פ״ו היקר כ׳ אברהם הוא קרקע גבאי באופן הנ״ל, וכתבתי זאת לזכרון בספר.

וזהו הדבר שנתחדש מעתה, מאחר שהשעה צריכה לכך. על דבר הסכסוכים שהיו בין האלופים פרנסים ומנהיגים ובין האלופים הגובים בחדר הקהל, ולא קרוב זה אל זה. ויגעתי ומצאתי שלא יהי׳ מחלוקת ביניהם, לתקן מלתא דשווי׳ לתרוויהו[757]. דהיינו, באם שיהיו פרנסים ומנהיגים ביחד בחדר הקהל, אפי׳ יהי׳ חסר אחד מהם או שנים שאינם כאן, אזי חמשה פ״ו אין צריכין לקרות הגובים לוועד שלהם בחדר הקהל. אכן אם יהיו חסרים שלשה, שאינן יכולין לבוא לחדר הקהל, אזי מחויבן לקרות להאלופים הגובים והאלופי׳ ק״ג, כדי שיהיו כ״פ לפחות שבעה טובי עיר ועפ״י יצא[ו] ועפ״י יבואו. וכן אם יהי׳ דבר נחוץ הנוגע אל השררה, או זולתו לטובת הקהלה, אז מוכרחים לקרות ג״כ להאלופים הגוב׳ ולהאלופים ק״ג, כדי שיצא הדבר לאמתו.

וזאת מחמת פרנסים ומנהיגים מאטנזוס. דבר זה נפתח בגדולים ה״ה הרב הגאון

754 כינוי לכומר נוצרי על־שם הגילוח שעשו לעצמם בראש הגולגולת (Tonsur).

755 כאן מקומה של ההוספה המצוינת להלן ״בשורה ך״ט״.

756 המדובר במינויים בשנת 1752. ראה להלן, עמ׳ 325, הערה 947. המינויים התקיימו, כמקובל, מידי שלוש שנים. המינוי הקודם חל בשנת 1749 (עמ׳ 324), ושלאחריו בשנת 1752 (עמ׳ 325).

757 כלומר, הסדר שיתקבל על־ידי שני הצדדים. ראה בבא קמא ס ע״ב.

מוהרר ברוך כהנא זצ״ל. וזהו העתק מגוף הפס״ד: ע״ד ביאת פ״ו דאט״ז לכאן שנאטך יקום כפי הפסק מהרב מוהרר מאדל זצ״ל. אכן אין להם רשות להזמין אותם לבוא לקהל שנאטך כי אם פעם אחת בחודש. דהיינו, בכל יום א׳ אחר ראש חודש, לבד שעת גביות מסים או שיהי׳ דבר נחוץ כנ״ל. ובאם שלא יבואו לזמן שיזמינו אותם הנ״ל יקום כפי הפסק הרב מוהרר מאדל, שדעתם בטילה. ובפירוש אתמר שמחויבין הפ״ו דאט״ז לבוא לכאן ביום הוועד הנ״ל תיכף אחר יציאת בה״כ שחרית[758]. ובכל יום הוועד לא יפחות מארבע אנשי׳ מק״ק שנאטך ושנים מאט״ז. ואותן ששה שיהיו ביום הוועד לא ילכו מחדר הקהל עד גמר ישיבת הקהל, בקנס שלשה לטרות שעוה, עכ״ל. ודבריהן אין צריכין חזוק. רק בשביל דבר שנתחדש עתה לפי הזמן שיהי׳ לפחות חמשה פ״ו, או שבעה טובי העיר כנ״ל. ולא ילכו לביתם כמקדם, רק יהיו בהוועד עד שיגמור דבריהן בשטוב[759].

וזאת שלישית. מאחר שנכתוב בפנקס הקהל[760]: אלש זיך קיינר אונטר שטין זאלי מלסרב לבוא לדין, ונגד פס״ד מאב״ד. ווייל תלב״ה חן וחסד הבין מאקפ״י יוד קונטרא יוד. ומי שמסרב אזי הפ״ו או שבעה טובי העיר כנ״ל צריכן לכופו אותו באסור חמור כמבואר להבא, ולא יפול דבר ארצה. ואם בכל זאת לא שב אפו זאל מאן איהן בזמנו מחרים זיין כפי התקנה, עכ״ל. וכה יהי׳ וכה יקום מי שיסרב לבוא לדין, או לקבל דין תורה, יהי׳ מכריזן אותו מיד באסור. ואם באלה לא יוסרו יחרימו אותו, כדי להעמיד דת תורתינו הקדושה על תילה.

גם את זה לעומת זה. מחמת האסור ככתוב בפנקס הקהל[761], וז״ל: בדבר הנהגת האסור זאל מאן אין אכט נעמין דאש ח׳ יום הראשונים פטור איזט, וביום התשיעי יתן חצי ר״ט, ואח״כ עד כלות שלשים יום יתן כל יום ט״ו צ״ל[762], וביום ל״א יחרימו אותו. באופן וואן גלייך עפ״י הרוב בלייבט לפוטרו, רק אחד יכול לעכב אם לא שיסכימו כולם לפוטרו.

רק[763] מחמת שהיה דבר קשה להוציא הקנס כל כך רפי׳ בידם, ולא היו משגיחים באסור. וזהו דבר שאין הציבור יכול לעמוד בו[764]. מג גווערן[765] לפי הזמן להקל המשא מחמת הקנס. ככה יהי׳ שיתן כל יום שלשה צ״ל, וזה יהי׳ בתוקפו.

ובאותן הימים נאסר לו טבילת נשים, ואינו רשאי למכור לו בשר שחוטה. ואם מכרו לו, או במתנה, יהי׳ אותו בשר נבילה[766]. ולא יתן לו יין קדוש. ובאם דש איינר

758 כלומר, אחר סיום תפילת שחרית.
759 Stube = Stub, חדר. המדובר בחדר הקהל.
760 לעיל, עמ׳ 231–232, סעיף א. הציטוט אינו מילולי.
761 לעיל, עמ׳ 239, סעיף כט.
762 כאן הושמט, כנראה בטעות, הנאמר אודות התשלום לשמש הקהילה, שכן להלן נזכר.
763 פיסקה זו (״רק... בתוקפו״) נוספה על־ידי ר״י עמריך. הציטוט נמשך בקטע הבא.
764 בבא קמא עט ע״ב.
765 moeg gewaehren, יוסכם.
766 קביעה זו אינה מצויה במקור.

מעכטי יוא געבין ע״י מכר או מתנה, מחויב ליתן שני לטרות שעוה לצדקה. ואם יעלים יהי׳ כמועל בהקדש. או שלא לעלות לתורה תוך חצי שנה. והברירה ביד ב״ב לבחור אחד משני דרכים. ובפירוש אתמר דש מאן[767] [קסא ע״ב] (מאן) זאל דען יעניגן ניט אויש אסור רופן, ביז בתחלה פר פאלני קנסות מקדם במזומן או משכון מוספק לפרנס החודש איין ליגט, נעבש[768] י״ב צ״ל לשמש. ובאם תוך שלשה חדשים המשכון ניט איין ליגט הרשות ביד פ״ו דער קיין קרוב איזט למכור המשכון כטוב בעינ[י]הם. וזה[769] יהי׳ לחוק ולא יעבור, כישב (?) למען ישמעו ולא יזידון עוד.

ואחר אחרון אני בא[770] מאחר שחדשים מקרוב באו בהטינבאך באם שמזמין לאחד מהם לדין, או שיש לאחד פס״ד עליהן, מסרבין מלקיים[771] ומדחין מדחי אל דחי אשר לא כדת. ע״כ יצא מלפני שהאלופים פ״ו דק״ק שנאטך יעשו להם כפיות ונגישות, כדי לגדור הפירצה ולהחזיק ולהעמיד דת תורתינו על תילה וכל העם ישמעו ויראו. ויהי׳ שלום בארמנותינו וימלא לטובה כל משאלותינו.

הנ״ל נעשה בהסכמת פרנסים ומנהיגים לאשר ולקיים בכל תוקף ועוז.
נעשה היום יום א׳ טוב אלול תקט״ו[772] ל׳.
כ״ד יודא עמריך חפקק״ש והגלילות יע״א

בהתאספו ראשי עם יחד פ״ו דק״ק שנאטיך ואטנזויס לפקח על עסקי ערך, אחרי שזמנו כלה כמבואר בענין הערך בפנקס הלז[773]. אך מאחר שהאידנא אין הזמן גרמא לעשות ערך חדש, כי רבים מאנשי אומדנא אינם בביתם, וכדי שלא ילקה מדת הדין[774] — נמנו ונגמרו[775] בהסכמה אחת כי מעכשיו יהי׳ כל הנתינות וגביות, הן מפלעטן ושארי צעטלין, כולן יהי׳ נגבה בדרך עולה ויורד[776]. ויום המוגבל לעשות ערך גמרו בדעתם להתוועד יחד ראשי עם הנ״ל ביום א׳ ט״ז א״ש הבע״ל[777], אם יגמור ה׳ עלינו בלי אונס. ואז נראה כדת מה לעשות, אימתי לגבול יום הממוצע לגמור הערך בכי טוב, ועל איזה אופן שיהי׳ ויעשו. ועכ״פ בפירש הותנו כי מיום דלמטה עד עשיות ערך חדש לטובה הכל יתמלאו (!) בחשבון בעשיות ערך חדש על

767 המלה ״מאן״ כתובה בסוף השורה האחרונה בעמוד. בשוליו נוסף: הפוך לטוב.
768 צ״ל: נעבשט, nebst, ביחד עם.
769 המשפט: ״וזה... עוד״ נוסף כאן.
770 כלומר, המעשה האחרון קובע מהותו של הענין. ראה עבודה זרה מט ע״א.
771 המלה נכתבה מעל לשורה.
772 24 באוגוסט 1755.
773 לעיל, עמ׳ 235, סעיף ט. הערכת הרכוש הקודמת התקיימה בשנת 1757. ראה לעיל, עמ׳ 102.
774 השווה בבא קמא פה ע״ב.
775 צ״ל: נמנו וגמרו (עירובין יג ע״ב).
776 ראה לעיל, עמ׳ 125, הערה 203.
777 23 במרס 1761.

ערכו של כל ב״ב הנערך בערך חדש, אשר כל העולה בערך חדש צריך להשלים החסרון מהיום, וכן היורד להיפך.

נעשה פה שנאטיך.

יום ה׳ ח״י טבת תקכא[778] ל׳.

הק׳ אברהם וואלירשטין מ״ץ פ״ש ואגפי׳

בעצם היום דלמטה בהתאספו ראשי עם קציני פ״ו דפה ודא״ז יחד, על חדר הקהל, נמנו וגמרו שביום א׳ יא ניסן[779], קרוב לבוא לחיי׳[780], יעשו ערך חדש בלי איחור ועיכוב, על אופן הכרוז שהעבירו קול במחנה בחדש כסליו העבר[781]. וכמבואר שם שיהי רצון צריכן לומר ככתוב בנוסחא שלו[782], ובאופן הנאמר בתקנה[783] ההוקם יום ט״ז א״ש תקכא ל׳. ובפירש הותנו שהפיתקי דערך כל אחד ואחד יהי׳ נשארין מחותם בחתימת ק״ק שנאטיך וא״ז עד חה״מ דפסח שאחריו[784], עד דחזרי ויאספו יחד. וגם בפירש אתמר שהגאון אב״ד נר״ו[785] בא יבא בכבודו ובעצמו שבוע שלפניו לכאן, ויהי׳ בעשיי׳ הערך. כן הוסכמו בהסכמה אחת באסיפת שולחן מלא.

ולראי׳ חתמתי.

פה שנאטיך.

יום א׳ יב׳ אדר תקכב[786] ל׳.

הק׳ אברהם וואלרשטין מ״ץ פ״ש ואגפי׳

[קסב ע״א] ב״ה

היום דלמטה עלה במוסכם אצל רוב בני קהלתנו פה, כולם פה אחד ענו ואמרו, דז יום א׳ ד׳ דח״ה ש״פ[787] מוז קהל חדש גימאכט ווערין[788]. וגם — מהיום כו׳[789] — מהיום דלמטה עד יום המחרת בבוקר שעה תשיעית זאל כל ב״ב מבני קהלתנו פה זיין יהי רצון זאגען על ערך שלו, כנהוג משנים קדמונ[יו]ת. אונד וועלכר ב״ב ניכט

778 25 בדצמבר 1760.
779 4 באפריל 1762.
780 המשמעות: שיבוא עלינו לטובה.
781 26 בנובמבר — 27 בדצמבר 1761.
782 ראה להלן, עמ׳ 297–298.
783 המדובר בתקנה הנזכרת בקטע הקודם.
784 יז–כ בניסן תקכ״ב, 10–13 באפריל 1762.
785 ר״י עמריך.
786 7 במרס 1762.
787 20 באפריל 1794.
788 צ״ל: וועדרין.
789 המלים: ״יום.... כו׳״ — נכתבו מעל לשורה. הסיום: ״מהיום כו׳״ — נועד לציין כי המשך המשפט הינו: ״מהיום דלמטה״. וראה להלן אישור התיקון.

זיין יהי רצון זאגען ווירט על ערך שלו, אלזוא איזט במוסכם גבליבען דען ב״ב הנ״ל איבר זיין ערך וואש עד הנה גיגעבן איזט גיווארדען נאך גיהעכרט[790] ווערין סך אלף זהו׳ יותר מהערך אשר נתן עד הנה. והנה הקנס הנ״ל אין יכולים הקהל החדש לשנות כלל, וכה יהי׳ וכה יקום. ורוב בני קהלה הם באחדות אחת לאשר ולקיים כל הנ״ל ולילך נגדו בכפיות ונגישות במה דאפשר. וע״ז חתמו בעצמם רוב בני הקהלה פה[791], לאשר ולקיים כל הנ״ל.

היום יום א׳ ח״ה ש״פ שנת תקנד[792] ל׳.

פה ק״ק שנאטיך.

התמנות הקהל ב״ח ד״ק.

הק׳ וואלף בן בערלה סג״ל[793]

הקטן משה כץ[794] שלמה כהן[795]

הק׳ מאיר ב״כ ליב ז״ל הק׳ יואל בן כ״ה שמואל זצ״ל[796]

הק׳ ליב בן כ״ה אנשיל סג״ל הק׳ זוסמאן בן כ״ה דוד ז״ל[797]

הק׳ מאיר בן כ׳ אברהם ז״ל הק׳ מאיר בן כ״ה מאיר ז״ל

הק׳ זעקל אולמאן[798] הקטן ליבכ״ה גבריאל צבי ז״ל[799]

שמעון פארט[800] מאנלי בר יצחק ז״ל[801]

זוסמן בן ר׳ מאיר ז״ל[802] ליב בן משה ז״ל[803]

790 erhoeht = gehoechert, יועלו.

791 על החתום באו 38 מבני הקהילה. ברשימת הערכת הרכוש הסמוכה לכך מצוים שמותיהם של 43 בעלי בתים + 3 אלמנות. שמו של אחד מן החתומים, לעמלי בר״מ, לא נכלל ברשימת הערכת הרכוש.

792 17 באפריל 1794.

793 נזכר בראשונה בהערכת רכוש בשנת 1757 (עמ׳ 104) כאן נזכר באחרונה.

794 משה בן אברהם כץ. בשנת 1797 צוין בשמו: משה ב״א כץ (עמ׳ 299). נזכר באחרונה בהערכת רכוש בשנת 1807 (עמ׳ 310).

795 ברשימת הערכת הרכוש הסמוכה צוין שמו: שלמה ב״ז (עמ׳ 295), וכן בשנת 1797 (עמ׳ 300). בשני המועדים האמורים הוערך כראש־בית. בשנים 1801 (עמ׳ 303), 1804 (עמ׳ 307), 1807 (עמ׳ 310) — הוערך שלמה ב״ז בשיעורים שונים, ושמא המדובר באדם אחר.

796 בשנת 1836 לא היה חי (אמת״י, N22a 7, קג ע״א).

797 נזכר בראשונה בשנת 1786 בקשר להעברת בעלות על מקום בבית־הכנסת (אמת״י, N22a 7, קמ ע״ב), ובאחרונה בהערכת רכוש בשנת 1807 (עמ׳ 310).

798 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1769 (עמ׳ 108) — 1807 (עמ׳ 311). בשנת 1823 לא היה חי (אמת״י, N22a 7, קנג ע״ב).

799 כאן נזכר בראשונה, ובאחרונה בהערכת רכוש בשנת 1807 (עמ׳ 311).

800 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1769 (עמ׳ 108) — 1804 (עמ׳ 307).

801 נזכר כאן בראשונה, ובאחרונה בשנת 1804 (עמ׳ 307).

802 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1769 (עמ׳ 108) — 1807 (עמ׳ 309).

803 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1790 (עמ׳ 127) — 1807 (עמ׳ 310).

הק׳ אלחנן בן כהרר זעליגמן משנאטיך
מרדכי בה״מ בכרך[805]
הק׳ שמעון כץ שנאטיך
הקטן זוסמן כץ שנאטיך[807]
הק׳ קאפיל ב״ה זעליגמן שנאטיך[809]
הק׳ יחזקאל צבי ב״י ז״ל[811]
הק׳ לעמלי בר״מ[813]
הק׳ משה בר״מ ז״ל
הק׳ דוד בליב סג״ל
הק׳ אברהם כץ מווינשבאך
הק׳ מרדכי ב״ה זוסמן כץ[815]
הק׳ אברלי ב״א סג״ל[816]
הק׳ משה ב״י ז״ל
הק׳ קאשמן האכיבאך[817]
הק׳ חיים ב״י ז״ל[818]
הק׳ ליב בן כמר יוקל ז״ל[819]

הק׳ יאקב״מ ז״ל ה״ב[804]
הק׳ לעמלי בער כץ
הק׳ זנוויל בן חיים ז״ל[806]
הקטן מרדכי סג״ל[808]
הקטן דוד בן יוסף משנאטך[810]
הקטן מענדלי בן ליזר מהיטן באך[812]
נאם הקטן יוסף בר יחי׳ ז״ל[814]

804 יאקב בן מאיר האגענבאך (כך נכתב שמו, אמת״י, N22a 7, קג ע״ב. Hagenbach, בפראנקוניה העילית). אולי זהה ליאקב הנזכר בהערכות רכוש בשנים 1790 (עמ׳ 127) — 1807 (עמ׳ 311).
805 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1769 (עמ׳ 108) — 1801 (עמ׳ 304).
806 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1782 (עמ׳ 123) — 1807 (עמ׳ 311).
807 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1769 (עמ׳ 109) — 1804 (עמ׳ 307). דומה שאין לזהותו עם זוסמן כץ אשר הוערך בשיעורים שונים בשנים 1754 (עמ׳ 101), 1757 (עמ׳ 104), וכן הוקדם לשמו התואר ר׳.
808 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1757 (עמ׳ 104) — 1794 (עמ׳ 295). בשומתו חלה ירידה תלולה. נזכר באחרונה בשנת 1796 (עמ׳ 229).
809 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1775 (עמ׳ 118) — 1807 (עמ׳ 309). בשנת 1817 לא היה חי (אמת״י, N22a 7, קנא ע״א).
810 כאן נזכר בראשונה. בחודש תמוז בשנה זו, יוני 1794, לא היה חי (אמת״י, N 22a/7, קמא ע״ב).
811 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1775 (עמ׳ 118) — 1807 (עמ׳ 310). בשנת 1822 לא היה חי (אמת״י, N22a 7, קנב ע״ב).
812 נבחר כגבאי קרקע בשנים 1794 (עמ׳ 296), 1797 (עמ׳ 301), 1801 (עמ׳ 302).
813 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1775 (עמ׳ 118) — 1807 (עמ׳ 309). וראה לעיל, הערה 791.
814 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1790 (עמ׳ 127) — 1797 (עמ׳ 300).
815 מונה כגובה בשנים 1794 (עמ׳ 296), 1797 (עמ׳ 301).
816 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1794 (עמ׳ 295), 1797 (עמ׳ 299).
817 יתכן שזהה לנישום קאשמן בשנת 1782 (עמ׳ 122), אשר מונה כגבאי קרקע בשנת 1787 (עמ׳ 126).
818 כאן נזכר בראשונה, ובאחרונה בשנת 1818 בקשר לבעלות על מקומות בבית־הכנסת (אמת״י, N22a7, קנא ע״ב).
819 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1794 (עמ׳ 295), 1797 (עמ׳ 299).

[קסב ע"ב] ערך צטעטיל זא יעדר איין גליגט עפ"י יה"ר אשר אמרו כ"א וא'.

כ' וואל(ו)ף סג"ל ר"ה נון זהו'	50
ר' משה כץ שני מאות זהו'	200
כ' יוסף ב"י ר"ה נון זהו'	50
כ' מאיר ב"ל סג"ל ר"ה נון זהו'	50
פ' ר' ליב בר"א סג"ל שלש עשר מאות[820] וחמישים זהו'	1350
כ' מרדכי בר"ה סג"ל ר"ה נון זהו'	50
כ' מאיר ב"א אלף זהו'	1000
כ' זעקל אולמי ר"ה נון זהו'	50
ר' שמעון פארט מאה וחמישים זהו'	150
כ' זוסמן בר"מ ר"ה נון זהו'	50
כ' אברהם כץ ד' מאות זהו'	400
כ' שלמה ב"ז ר"ה נון זהו'	50
כ' אלחנן ברמז ז"ל ד' מאות זהו'	400
ר' מרדכי בכרך ר"ה נון זהו'	50
כ' גבריאל סג"ל ד' מאות זהו'	400
ר' לעמיל בער כץ שבעה מאות וחמישים זהו'	750
כ' זוסמן כץ ר"ה נו"ן זהו'	50
ר' שמעון כץ מאה זהו'	100
כ' ליב ב"י ר"ה נון זהו'	50
ר' קאפל ר"ה נון זהו'	50
ר' יחזקאל הירש ר"ה נון זהו'	50
ר' אייזק פלאס פעראינדרונג[821]	1050
כ' מנלי ר"ה נון זהו'	50
ר' קאשמן ה"ב ר"ה נון זהו'	50
מו"ה אברהם כץ ששה מאות זהו'	600
כ' משה בר"מ אלף זהו'	1000
כ' זנוויל ר"ה נון זהו'	50
ר' דוד סג"ל ה' אלפי' וה' מאות זהו'	5500
ר' מרדכי כץ ה' מאות זהו'	500
ר' אביר סג"ל ר"ה נון זהו'	50
כ' משה ב"י סג"ל ד' מאות וחמישים זהו'	450

820 המלה נכתבה מעל לשורה.

821 שינוי. מלה זו נכתבה בכתב־יד שונה. אייזק פלאס הינו היחיד שלא צוין סכום־ערך רכושו במלים. כנראה באשר חל שינוי ברישום, הניכר בתיקון שנעשה בספרות.

כ׳ שמעון בר״ד ז״ל י״ג מאות זהו׳	1300
	[822]17000
[קסג ע״א] משנת תקנד ל׳ בח״ה ש״פ ט״פ[823] מעל״ד	[822]17000
ליב ב״מ סג״ל ר״ה נון זהו׳	50
זוסמן בר״ד מאה זהו׳	100
כ׳ יאקב ה״ב מאה זהו׳	100
חיים ב״י ר״ה נון זהו׳	50
כ׳ מענדל ב״ל ה״ב ד׳ מאות וחמישים זהו׳	450
כ׳ דוד ב״י ר״ה נון זהו׳	50
כ׳ ליב ב״י סג״ל מאה וע״ה זהו׳	175
כ׳ פייפלי בער ג׳ מאות זהו׳	300
ר׳ יואל בר״ש ג׳ מאות זהו׳	300
ר׳ מאיר בר״מ ד׳ מאות זהו׳	400
ליב ברג״ה ז״ל ג׳ מאות זהו׳	300
אל׳ שינדל ג׳ מאות זהו׳	300
אל׳ ראנלה מאה זהו׳	100
אל׳ גיטל אל׳ המנוח כ׳ מרדכי כץ ר״ה נון זהו׳	50
	[824]19725

הערך הנ״ל ובדף הדבוק נעשה ביום ו׳ עש״ק ח״ה ש״פ תקנז[825] ל׳, מכאן עד א״ח דפסח תקנז[826] ל׳ לחיים ולברכה ולמשמרת שלום. וד׳ יוסיף עליהם ברכה והצלחה במעשה ידיהם, וירבה פרי צאציהם (!), וירים קרנהם, ויגביהה שיאם (!), וימלא אסמיהם.

כ״ד יום הנ״ל.

אלה דברי שלמה בהגאון הגדול מהרז״ך חובק״ק שנאטיך והמדינה וז״ב

בעצם היום דלמטה נתמנו ראשי הקהל עפ״י רוב דיעות כנהוג, במעמד אב״ד דמדינה נ״י ובצרוף מבוררי הקהלה כנהוג. ואלו נתמנו על פקודיהם, איש איש על פקודתו מהיום עד שלשה שנים. ואלו הן: פרנס ר׳ ליב בר״א, פרנס מאיר ב״א וק״ג, פרנס ר׳ דוד ב״ל סג״ל. גובים ר׳ דוד סג״ל פרנס הנ״ל, וכ׳ משה ב״י סג״ל גובים, ור׳ מרדכי כץ גובים. ק״ג מו״ה אברהם וואינשבאך, וכ׳ מענדל ה״ב ק״ג.

822 צ״ל: 15950.
823 = טראנספורט, Transport, העברה של סכום כסף.
824 צ״ל: 18675.
825 י״ח בניסן תקנ״ד, 18 באפריל 1794.
826 כ״ג בניסן תקנ״ז, 19 באפריל 1797.

ויהי׳ למזל ולברכה. וד׳ ב״ה יתן שפעת יפעת שמים ממעל, וכל בני קהלה ישבו בטח ושאנן איש תחת גפנו ותחת תאנו, ויהי׳ שלו׳ על ישראל.

נעשה ביום א׳ ד׳ דח״ה ש״פ תקנד[827] ל׳.

פה ק״ק שנאטיך.

אלה דברי שלמה בהגאון המפורסם מהרז״ך חובק״ק הנ״ל והמדינה וז״ב

[קסג ע״ב] ב״ה

באשר דס מען האט גילאזט מכריז ומודיע ברבים זיין בבהכ״נ ביום א׳ יוד סיון[828] דס מען חשבון וירט אָפּ נעהימען[829], אונד כל ב״ב מקהלתנו מי שירצה זאל דער בייא זיין, אונד איז קיינער גיקומין. אזוא האט קהל דפה קהלתנו אליינט חשבון אָפּ גינומין מגובים ומק״ג, כל החשבונות שהי׳ עד הנה. ומעתה אין שום א׳ מבני קהלתנו יוכל לערער עוד על החשבונות העבר עד יום דלמטה, דען נחשב הכל בחשבון וצדק. אונד הקהל עשו שלהם אונד האבען וועלין האבען דער עולם זאל דער בייא זיין, וויא זיא האבען אויך גילאזט[830] מכריז זיין ברבים בבה״כ. ע״כ האט קיינער שון קיין עירעור צו זוכין על החשבונות העבר, הן בד״י והן בדא״ה. וכל המערער דבריו בטילין ומבוטלין כחרס הנשבר, וכטוען אחר מעב״ד[831].

ולראיי׳ חתמתי.

יום א׳ יוד סיון תקנד ל׳.

פה ק״ק שנאטיך.

אלה דברי שלמה בהגאון המפורסם מהרז״ך חובק״ק הנ״ל והמדינה וז״ב

לזיכרון נוסח יה״ר שאומרים פה בעת עשיית ערך שלהם בשנתקנד ל׳

יהי רצון שתבוא עלי ברכת טוב ופרנסה טובה בברכה והצלחה ואריכות ימים ושנות חיים, לי ולאשתי ולזרעי ולכל בני ביתי, וועז איך האב דען ערך שלי ריכטונג[832] אָן גיזאגט, אונד האבע ניכט מעלים גיוועזין קיין שום דבר. הכל ריכטונג מיהר איבר לייגט אונד אָן גשעֶהצט, וויא דער נהוג איזט אין אונזרע קהלה פה מקדמת דנא. אונד וויא איך דען ערך אָן זאגע היינט בין איך יוצא פר ד׳ ב״ה ואדם. אונד וועז מעכטי ח״ו יוא האבען מעלים גיוועזין, אונד זאגע מיין ערך ניכט רעכט אָן וויא דער נהוג איזט בקהלתנו פה, אזוא זאללען כל הברכות וועלכי אובין גידאכט

827 כ׳ בניסן תקנ״ד, 20 באפריל 1794.

828 י׳ בסיון תקנ״ד, 8 ביוני 1794.

829 צ״ל: נעהימן, nehmen, יקח.

830 gelassen = gelasst, נתנו.

831 מעשה בית דין. משפט סיום מקובל בנוסחי שטרות. ראה א. גולאק, אוצר השטרות, עמ׳ 116.

832 צ״ל: ריכטיג, richtig, אל נכון.

זעהנן, פר קערט ווערין אויף מיהר לקללות. וד׳ ב״ה יודע מחשבות, ער ווייש וואש איך דא זאג איזט הכל בלי ערמה ומרמה כלל, רק מיט גאנצן הערצין. וויא איך זאג עש אזוא איז עש מיין גידאנקין אויך, אונד וויהל ניכט ח״ו גזלן אנדרע לייט פה קהלתנו. אונד איך ווייש איך בין יוצא עם הערך שלי וועלכס איך אָן זאגדא. אונד וועז איך באמת גרעכט בין אזוא זאל אויף מיהר קומין כל הברכות הנ״ל, ואלף פעמים ככה, ויסיר ממני יגון ואנחה ונפשי תדושן בששון ושמחה, אמן.

[קסד ע״א] ב״ה

כהיום דלמטה איזט גבליבן אצל אלופי פו״מ דקהלתינו ובמעמד פו״מ דק״ק אטנזוס דס דאטע[833] ששה שבועות, דהיינו ביום א׳ י׳ סיון[834] הבע״ל, זאל ערך גימאכט ווערין[835] כאשר הי׳ מקדמת דנא, בכל השנים הקודמות, עפ״י יה״ר הנרשם בדף הסמוך, אשר נאמר בשנת תקנ״ד ל׳. כל הנ״ל נעשה בהסכמה אחת עפ״י אלופי פו״מ הנ״ל.

ולראי׳ חתמתי היום יום א׳ ז״ך ניסן תקנז[836] ל׳.

פה ק״ק שנאטיך.

אלה דברי שלמה כהן חובק״ק הנ״ל והמדינה וז״ב

גם עלה במוסכם אצל אלופי פו״מ דפה דס ביום א׳ י׳ סיון הנ״ל זאל קהל גמאכט ווערין פה קהלתינו, בלי איחור ועיכוב.

ולראיי׳ חתמתי.

יום הנ״ל.

הק׳ שלמה הנ״ל

עלה במוסכם היום דלמטה דס אלופי קהל יצו ווילען בד״ת שטיהן עם גבריאל סג״ל[837] קודם עשיית קהל, על מה שגבריאל סג״ל ווירט פער ברענגן בגין סכסוכי׳ הקהלה דפה.

ולראיי׳ בעה״ח.

יום א׳ י׳ סיון תקנז ל׳.

פה שנאטיך.

שלמה הנ״ל

הן היום דלמטה עלה במוסכם דס מען זאל יה״ר זאגען על ערך שלהם, וע״ז האבען כל ב״ב דפה וא״ז כל אחד זיין ערך צעטלי איין גליגט. ואח״כ איזט גבליבען

833 zun datum = date, בתאריך.

834 4 ביוני 1797.

835 צ״ל: וועדרן.

836 23 באפריל 1797.

837 נזכר בהערכות רכוש בשנים 1769 (עמ׳ 109) — 1807 (עמ׳ 310).

במוסכם אצל רוב הקהלה שהי׳ פה וא״ז דס מען זאל קיין יה״ר זאגען, רק כ״א וויא ער זיין ערך איין גליקט הט זאל עש אזוא אָן גינומין וועריז בלי פקפוק.
נעשה היום יום א׳ י׳ סיון תקנז ל׳.
שנאטיך.
שלמה כהן הנ״ל

[קסה ע״א] ב״ה

הן היום דלמטה בהתאספו אלופי קהל יצו ובצירוף דיחידי סגולה איזט גבליבען בהסכמה אחת דס מהיום והלאה וואן איין ב״ב מפה איין פרעמדן טאכטער מאן איין[838] זעצט, אלזוא מלבד הוצאת קיומם[839] מוסי[840] אויף זיין הוצאות גיין, אבל מוסי חוץ מזה אויך עשרה ר״ט הקדמה געלט[841] געבין לקהלתנו פה. כל הנ״ל נעשה בלתי ישונה מהיום והלאה, בהסכמת אלופי קהל יצו ובצרוף יחידי סגולה מפה. וכבר זה היום בא כ׳ מרדכי סג״ל מפה והשתעבד א״ע ג״כ לחתנו יתן עשרה ר״ט הקדמה קודם החתנה, וגם מוסי חתנו אללע רעסטאנדען צאהלען וועלכי מאביו אהער זעהנן. ע״כ כה יהי׳ מהיום ולדורות לאות ולמשמרת.
ומה שנעשה בפני ח״מ חתמתי זה היום כ״ד אדר השני תקנ״ו[842] ל׳.
פה ק״ק שנאטיך.
אלה דברי שלמה כהן חובק״ק הנ״ל והמדינה וז״ב

[קסה ע״ב] ערך צעטיל יעטוועדרר[843] אן גליקט ווארדען איזט בשנת תקנז ל׳ י׳ סיון פה שנאטיך.

ר׳ ליב ב״י רה״ב	50
ר׳ מרדכי כץ ששה מאות זהו׳	600
מענדל ה״ב חמשה מאות זהו׳	500
אלחנן רה״ב	50
גבריאל סג״ל ד׳ מאות זהו׳	400
זוסמן בר״ד ג׳ מאות זהו׳	300
ליב ב״מ רה״ב	50
ר׳ אייבר רה״ב	50
משה ב״א כץ ארבע מאות זהו׳	400

838 המלה נכתבה מעל לשורה.
839 = קיומים.
840 muesse, צריך.
841 דמי הקדמה. ראה לעיל, מבוא, פרק ט, עמ׳ 77, הערה 9.
842 3 באפריל 1796.
843 צ״ל: יעטוועדר = jedweder, כל אחד.

ליב ברנ״ה ז״ל רה״ב	50
פייבלי בער ארבעה מאות וחמשים זהו׳	450
ר׳ מאיר בר״מ ד׳ מאות זהו׳	400
ר׳ יואל בר״ש רה״ב	50
ליב ב״י סג״ל ד׳ מאות זהו׳ וחמשים זהו׳	450
ר״ש בר״ד שבעה מאות וחמשים זהו׳	750
משה בר״מ חמשה מאות זהו׳	500
משה ב״י סג״ל חמשה מאות זהו׳	500
מוהר״א וואנשבאך ד׳ מאות זהו׳	400
זנוויל ב״ח רה״ב	50
ר׳ משה כץ רה״ב	50
מנלי ב״י רה״ב	50
ר׳ יחזקאל הירש רה״ב	50
ר׳ לעמלי רה״ב	50
ר׳ דוד סג״ל ב׳ אלפים	2000
ר׳ מרדכי בכרך רה״ב	50
זוסמן כץ רה״ב	50
ר׳ לעמלי בער כץ ד׳ מאות זהו׳ וחמשים זהו׳	450
חיים ב״י רה״ב	50
יאקב ה״ב ד׳ מאות זהו׳	400
שלמה ב״ז רה״ב	50
זעקל אולמע רה״ב	50
אברהם כץ ד׳ מאות זהו׳	400
מאיר ב״ל סג״ל רה״ב	50
אלמנה שינדל ג׳ מאות זהו׳	300
מאיר ב״א אלף זהו׳	1000
[קסח ע״א] פ״ו ר״ל סג״ל ג׳ מאות זהו׳	300
זוסמן בר״מ רה״ב	50
יוסף בר״י רה״ב	50
ר״ש כץ מאה זהו׳	100
ר׳ קאפל רה״ב	50
יצחק בר״ל סג״ל תשעה מאות וחמשים זהו׳	950
מענדל ה״ב חתן ר״ל סגל ד׳ מאות זהו׳	400
חיים ב״מ סג״ל[844]	

844 הסכום לא צוין.

וואלף בר״ל רה״ב	50
ר״ש פארט מאה ר״ט	150
זעקל כץ ד׳ מאות ע״ה זהו׳	475

[קסח ע״ב] ערך צעטיל מא״ז משנת תקנז ל׳.

דוד רה״ב	50
ר׳ משה במוהר״ש ח״י מאות זהו׳	1800
ר׳ שמעון בר״ב שלשה מאות זהו׳	300
ר׳ ליזר במוהר״ש אלף זהו׳	1000
יוסף ב״ד מאה זהו׳	100
ר׳ זעקיל רה״ב	50
יעקב מאה זהו׳	100
שמעון בל״מ ד׳ מאות זהו׳	400
פ׳ שמואל ד׳ אלפים	4000
ר׳ טוטרוס ג׳ מאות זהו׳	300
ליפמן מאה זהו׳	100
ליב ב״י מאה זהו׳ וחמשים זהו׳	150
הירש ב״ז רה״ב	50
הירש סג״ל ששה מאות זהו׳	600
יעקב שמעון שמנה מאות וחמשים זהו׳	850
ר׳ יחזקאל רה״ב	50
ר׳ מאיר רה״ב	50
איציק מאה זהו׳	100

בעצם היום הזה דלמטה נתמנו ראשי הקהל עפ״י רוב הדיעות כנהוג, במעמד אב״ד פה קהלתנו שנאטיך ובצרוף מבוררי קהלה כנהוג. ואלו נתמנו על פקודיהם איש איש על פקודתו מהיום עד שלשה שנים, ואלו הן: פרנס ר׳ ליב בר״א סג״ל, פרנס כ׳ מאיר ב״א, פרנס ר׳ דוד ב״ל סג״ל. כ״ה מרדכי כץ וכ׳ משה סג״ל גובאים. וכ״ה מאיר בר״מ וכ׳ מענדלי ה״ב ק״ג. ויהי׳ למזל ולברכה. וד׳ ב״ה יתן שפעת יפעת שמים ממעל, וכל בני הקהלה ישבו בטח ושאנן, ושלו׳ על כל ישראל.

נעשה ביום א׳ ד״י מנחם תקנז[845] ל׳.

פה ק״ק שנאטיך.

אלה דברי שלמה בהגאון המפורסם מהרז״ך חובק״ק הנ״ל והמדינה וז״ב

845 6 באוגוסט 1797.

[קסט ע״א] בעצם היום דלמטה נתמנו ראשי הקהל ע״פ רוב הדיעות יחידי סגולה כנהוג, במעמד אב״ד פה ק״ק שנאטיך. ואלו נתמנו על פקודיהם איש איש על פקודתו, מהיום עד שלשה שנים, ואלו הן: פרנס ר׳ ליב בר״א סג״ל, פרנס כמר מאיר ב״א, פרנס ה״ה כמר משה בי״ש. וגובאים המה ה״ה הר״ר מאיר בה״מ, ושני לו ה״ה הר״ר ליב ב״א כץ[846]. וק״ג המה ה״ה הרבני המופלא כהר״ר דוד ב״ל סג״ל[847], וה״ה כ׳ מענדלי ב״ל ה״ב. וראשים[848] בני ישראל ילכו, ויתנהג (!) עדת ישורון לש״ש. ויתן ד׳ להם משכרתם שלימה מן השמים, בברכה מרובה כפלי כפלים. וכל בני הקהילה ישבו בטח ושאנן בשלום ובחדוה כאות נפשינו כל הימים בפרנסה טובה, עד ביאות המבשר טוב לישראל.

כל זאת נעשה בפני.

יום א׳ ט״ז מנחם תקס״א[849] ל׳.

הק׳ מאיר ב״פ חונה פה ק״ק הנ״ל והמדינה וז״ב יע״א

בעצם היום דלמטה נתמנו ראשי עדת ישורון בקהילותינו ע״פ רוב הדיעות יחידי סגולה כנהוג, במעמד הרב אב״ד נר״ו. ואלה נתמנו על פקודיהם איש איש על פקדתו ומשמרתו, מהיום עד שלשה שנים, ואלו הן: השלשה פרנסים ה״ה התורני הישיש כהר״ר ליב בפו״מ כהר״ר אנשיל סג״ל ז״ל, וה״ה הישיש כמר מאיר ב״א ז״ל, וה״ה היקר כהר״ר משה בר ישששכר סג״ל ז״ל. וגובאים המה היקר כהר״ר מאיר בר״מ, וה״ה התורני המופלא כהר״ר ליב ב״ה שמעון הקדוש ז״ל מאט״ז. וקרקע גבאים המה ה״ה היקר כמר משה בר״מ, וה״ה כמר משה ליב בר״ד ז״ל[847]. ומעתה ומעכשיו האלופים פו״מ יצ״ו וגובאים וק״ג ילכו, ויתנהג עדת ישורון לש״ש ולא לקנטר ח״ו. ואז משכרתם יהי׳ (!) שלימה מן השמים, בברכה מרובה. וכל בני הקהילה ישבו בטח ושאנן בשלום ובחדוה בפרנסה טובה, עד ביאות המבשר טוב לישראל. ומנהיגי׳ הנ״ל המה בתקפם מהיום הנ״ל, כמו כל תוקף תקנות מאז ומקדם, עד כלות שלשה שנים רצופים.

נעשה כ״ד מרחשון תקסה[850] ל׳.

ולראי׳ חתמתי יום הנ״ל.

הק׳ מאיר ב״פ חונה פה ק״ק שנאטך והמדינה וק״ק זולץ בעריג יע״א

846 זו התמנותו היחידה בקהילה. חתם בשולי חשבון בפנקס הגובים (אמת״י, Schnaittach, GA—S/135.3, עא ע״א).

847 זה מינויו היחיד לכהונה בקהל.

848 =מנהיגים (ראה דברים א ט״ו).

849 26 ביולי 1801.

850 29 באוקטובר 1804.

[קע ע״א] ערך חדש למז״ט בקהילותנו ק״ק שנאטיך יעלה למעלה בברכה לכל איש ואיש, בברכות ד׳ תתעשר. ונעשה הערך הנ״ל ביום א׳ ג׳ דחהמ״ס תקס״ב[851] ל׳, בחדר הקהל יצ״ו, והי׳ בתוך הבאים בחדר הקהל יושבי אטענזוס. ונעשה להם גם הערך כנהוג מאז ומקדם. ונגמר הערך בלי שום אמירות יה״ר ובלי שום ת״כ. כה יתן ויהי׳ תמיד עשיות הערך.

פו״מ כ׳ מאיר י״ב מאות זהו׳ ריינש	1200 fl
יאקב ב״מ האכיבאך ח׳ מאות וחמשים זהו׳	850
זעקל כץ ד׳ מאות וחמשים זהו׳	450
שלמה ב״ז ג׳ מאות	300
ליב ב״י ששה מאות	600
משה ליב מאה וחמשים זהו׳	150
ר׳ מאיר בה״מ ה׳ מאות זהו׳	500
ר׳ ליב כץ ה׳ מאות וחמשים זהו׳	550
מענדל בה״י ה״ב ו׳ מאות וחמשים	650
פו״מ משה ב״ש חית מאות זהו׳	800
בערלא ב׳ מאות וחמשים זהו׳	250
טובי׳ סג״ל ג׳ מאות וחמשים	350
ר׳ לעמיל בער כץ אלף זהו׳	1000
אברהם כץ ג׳ מאות וחמשים	350
פו״מ ר׳ ליב בר״א סג״ל ג׳ מאות	300
זעקל ב״י מאה וחמשים זהו׳	150
ר׳ מרדכי כץ ששה מאות וחמשים זהו׳	650
ר׳ שמעון פארט חמשה מאות זהו׳	500
זוסמאן ב״ד ג׳ מאות וחמשים זהו׳	350
מענדלי ב״ל ה״ב זין מאות וחמשים זהו׳	750
ר׳ דוד ב״ל סג״ל טית מאות וחמשים זהו׳	950
משה בה״מ י״ג מאות זהו׳	1300
מיכל בה״י ה״ב חמשה מאות	500
ר׳ שמעון בה״ד חית מאות זהו׳	800
ר׳ ליב בר וואלף מאה זהו׳	100
ר׳ יואל מאה וחמשים זהו׳	150
ליב ב״ה ג״ה מאה וחמשים זהו׳	150
גבריאל סג״ל חמשה מאות	500
ר׳ איצק ב״ה ג״ה שלשה מאות זהו׳	300
חיים בר משה ב׳ מאות זהו׳	200

851 ביום א׳ חל ד׳ דחול המועד סוכות, י״ט בתשרי תקס״ב, 27 באוקטובר 1801.

[קע ע"ב] פערנר ערך דקהילותינו יצ"ו לברכה והצלחה.

זעקל אולמע רה"ב חמשים זהו'	50 f
ר' מרדכי באכריך רה"ב חמשים זהו'	50
ר' יחזקאל רה"ב חמשים זהו'	50
ר' משה כץ רה"ב חמשים זהו'	50
ר' קאפל רה"ב חמשים זהו'	50
זנוויל ב"ח רה"ב חמשים זהו'	50
ר' שמעון כץ רה"ב חמשים זהו'	50
ר' י"ט רה"ב חמשי' זהו'	50
משה בר אברהם כץ ב' מאות זהו'	200
זוסמן בה"מ חמשים זהו' רה"ב	50
מנלי רה"ב חמשים זהו'	50
ר' לעמיל בה"מ רה"ב חמשים זהו'	50
וואלף בה"ל רה"ב חמשים	50
זוסמן כץ רה"ב חמשים זהו'	50
חיים ב"י רה"ב חמשים זהו'	50
ליב ב"מ סג"ל רה"ב	50
ר' אייזיק פלוס רה"ב	50
אל' מהור"ר אברהם זצ"ל ששה מאות	600
אל' בילא חמשים זהו'	50
אל' בלימיל י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' זעלתלא י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' ברריגדלא י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' מרים י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' גיטל י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' ברריגדלא י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' ברריגדל י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' דבורה י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' גיטל י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' צירלא י"ב זהו' וחצי	12.30
אל' פראדל מאה פ"ז זהו' וחצי	187.30

ונשלם הערך בכי טוב כהיום מע"ל[852].

ולראי' חתמתי.

הק' מאיר ב"פ חונה בק"ק הנ"ל והמדינה וז"ב יע"א

852 לעיל, עמ' 303.

[קעא ע״א] ערך חדש מק״ק אטענזוס הנעשה למז״ט עם קהילותינו יצ״ו ביום א׳ ג׳ דחהמ״ס תקסב ל׳.

שמעון ב״ל חמשה מאות זהו׳	500 fl
ליב ב״י מאה ר״ט	150
ר׳ חזקאל בער רה״ב	50
דוד רה״ב חמשים זהו׳	50
הירש ב״ז רה״ב	50
ר׳ זעקל ב״ד רה״ב	50
ליפמן מאה זהו׳	100
שמעון בל״מ ד׳ מאות	400
יעקב ב״א ג׳ מאות	300
ר׳ מאיר רה״ב	50
יוסף ב״ד מאה זהו׳	100
ר׳ משה במוהר״ש ז״ל ב׳ אלפים וחמשי׳ זהו׳	2050
ר׳ ליזר י״ד מאות וחמשים זהו׳	1450
ר׳ שמעון בר״ב ג׳ מאות זהו׳	300
ר׳ טוטרס ג׳ מאות וחמשים זהו׳	350
איצק ב״א מאה זהו׳	100
פו״מ ר׳ גרשון ח״י מאות	1800
מענדלי בער מאה זהו׳	100
פו״מ ר׳ זעקל ששה מאות	600
יוסף ב״א ג׳ מאות וחמשים זהו׳	350
אל׳ שינדל י״א מאות	1100
אל׳ ייטלא חמשים זהו׳	50
אל׳ פיגלא שלשה מאות	300
אל׳ שרל חמשים זהו׳	50
אל׳ הירש סג״ל	300

נשלם גם כנ״ל.
הק׳ מאיר הנ״ל

[קעא ע״ב] ערך ג״ל[853] מהיטן באך היושבים תחת ממשלות הדוכס החסיד[854] יר״ה.

אברהם ב״י מאה ר״ט	150 fl

853 געצלאנגי, Gezlange, שמו של האיזור בהיטנבאך שהיה כפוף לשלטונות בווארייה ולא לשליט המקומי לבית לוכנר, הנזכר להלן. וראה לעיל, מבוא, פרק ג, עמ׳ 17.

854 המדובר במקסמיליאן IV יוסף.

יחזקאל ששה מאות זהו׳	600
מיכלא מאה זהו׳	100
ליב בק״י שני מאות זהו׳	200
יצחק מאה זהו׳	100
שמואל ליב אלף זהו׳	1000
אחיו מיכלא אלף זהו׳	1000
יעקב ב״ל חמשה מאות	600[855]

ונעשה הערך הנ״ל בעשיות הערך בק״ק היטן באך כנהוג בעשיות הערך מן ב״ב שמה היושבים תחת האדון לאכנר.
ונגמר הערך שמה ה״ב ע״י[856].
יום א׳ ב׳ דר״ח טבת תקסב[857] ל׳.
הק׳ מאיר ב״פ הנ״ל

[קעב ע״א] ערך חדוש בקהילותינו ק״ק שנאטך יעלה לברכה לכל איש ואיש, בברכות ה׳ היא תתעשר. ונעשה הערך מש״ק נגהי ליום א׳ כ״ה תשרי תקס״ה[858] ל׳, בחדר הקהל. ונגמר הערך באמירות יה״ר שאמר כל אחד יה״ר על ערכו, הן בעל ערך והן רה״ב. ומי שהוא מקיר ועיר וחוצה בשעת העשיות הערך בבואו לביתו מחוייב הוא לאמור יה״ר על ערכו, כי כן עלה בהסכמה מכל הקהל יצ״ו. חוץ יושבי ק״ק אטענזוס נגמור הערך שלהם לפני קהל דפה ביום ד׳ בהוש״ר[859], בלי אמירות יר״ה. ויעמוד הערך מהיום הנ״ל עד כלות שלשה שנים, כתקנות מקדמות דנא. ונרשום הערך מכל חד וחד מקהילותינו ומק״ק אטענזוס יצ״ו.

ר׳ שמעון בפו״מ ר״ד ז״ל זין מאות וחמשים זהו׳ ריינש	750 fl
ר׳ משה כץ רה״ב חמשים זהו׳	50
וואלף בר״ל חמשים זהו׳	50
זעקל ב״י סג״ל מאה זהו׳	100
זעקל כץ ה״ב ג׳ מאות זהו׳	300
אברהם ב״מ סג״ל ד׳ מאות זהו׳	400
איסרלא בר״ל מאה זהו׳	100
משה בה״מ ט״ו מאות זהו׳	1500
טובי׳ סג״ל ג׳ מאות זהו׳	300

855 במלים צרין: חמשה מאות.
856 על יָדי.
857 6 בדצמבר 1801.
858 30 בספטמבר 1804.
859 26 בספטמבר 1804.

יאקב ה״ב טית מאות זהו׳	900
ר׳ יחזקאל הירש חמשים זהו׳	50
חיים בר יוסף חמשים זהו׳	50
זעקל אולמן חמשים זהו׳	50
חיים בר משה סג״ל מאה זהו׳	100
מאנלי חמשים זהו׳	50
ר׳ מאיר בה״מ חמשה מאות זהו׳	500
מיכל בה״י ז״ל ה״ב אלף זהו׳	1000
פו״מ כ׳ משה ב״י סג״ל ששה מאות זהו׳	600
גבריאל סג״ל ד׳ מאות וחמשים זהו׳	450
ליב ב״ה גבריאל הירש חמשה מאות זהו׳	500
זנוויל ב״ח חמשים זהו׳	50
ליב ב״מ חמשים זהו׳	50
ר׳ ליב בן אברהם כץ מאה וחמשים זהו׳	150
זוסמאן כץ חמשים זהו׳	50
רי״ט חמשים זהו׳	50
ר׳ מרדכי כץ ד׳ מאות זהו׳	400
פו״מ ר׳ ליב סג״ל ב׳ מאות זהו׳	200
פו״מ כ׳ מאיר ב״א חמשה מאות זהו׳	500
ר׳ אייזיק פלוס חמשים זהו׳	50

[קעב ע״ב] פערנר ערך מקהילותינו יצ״ו לברכה והצלחה.

משה בר אברהם כץ מאה ר״ט	150 fl
שלמה בר זעקל מאה ר״ט	150
ר׳ קאפל חמשים זהו׳	50
ר׳ לעמלי בר״מ חמשים זהו׳	50
זוסמאן בה״מ חמשים זהו׳	50
ר׳ ליב ב״א חמשים זהו׳	50
מענדל בה״י ז״ל ה״ב זין מאות וחמשים זהו׳	750
זוסמאן בה״ד חמשים זהו׳	50
ליב בר יוקל סג״ל טית מאות זהו׳	900
בערלא בר וואלף סג״ל מאה ר״ט	150
מרדכי ב״א כץ ג׳ מאות	300
ר׳ לעמלי בער כץ אלף זהו׳	1000
ר׳ שמעון פארט חמשה מאות ובבואו לביתו מחויב לאמור יה״ר על ערכו	500
ר׳ יואל בר״ש חמשים זהו׳	50

ר׳ איצק ב״ה גבריאל הירש ד׳ מאות זהו׳	400
משה ליב בר״ד ג׳ מאות זהו׳	300
מענדלי בר״ל ב׳ מאות זהו׳	200
הירצלי ג׳ מאות וחמשים זהו׳	350
ר׳ ליב אטענזוס[860]	
אלמנות מהור״ר אברהם כץ הי׳ ערכה ששה מאות[861] ועדיין ערכה	
ניכט אויז גמאכט עלה בהסכמה על ד׳ מאות	400
אל׳ בילא חמשים זהו׳	50
אל׳ בלימעל י״ב זהו׳ וחצי	12.30
אל׳ ברריגדלט י״ב זהו׳ וחצי	12.30
אל׳ מרים י״ב זהו׳ וחצי	12.30
אל׳ גיטל י״ב זהו׳ וחצי	12.30
אל׳ ברריגדלא י״ב זהו׳ וחצי	12.30
אל׳ ברריגדל י״ב זהו׳ וחצי	12.30
אל׳ מערלא אשת מענדלי ה״ב ז״ל ב׳ מאות	200

ונשלם הערך כנ״ל בכי טו״ב כנ״ל.
ולראי׳ באתי על החותם.
הק׳ מאיר ב״פ חונה פה ק״ק שנאטך והמדינה וק״ק ז״ב יע״א

[קעג ע״א] ערך חדוש מק״ק אטענזוס נעשה ונגמור פה בחדר הקהל יצ״ו ביום ד׳ בהוש״ר תקס״ה ל׳ בלי אמירות יהי רצון ונרשם הערך מכל חד וחד ויעמוד ערכום כה מהיום הנ״ל עד כלות שלשה שנים איג״ל[862].

ליב ב״י מאה ר״ט	150 fl
ר׳ יחזקאל בער רה״ב חמשים זהו׳	50
ר׳ זעקל ב״ד חמשים זהו׳	50
ליפמן ב״מ מאה ר״ט	150
שמעון בל״מ ג׳ מאות זהו׳	300
יעקב ב״א ג׳ מאות זהו׳	300
ר׳ מאיר רה״ב חמשים זהו׳	50
יוסף ב״ד מאה זהו׳	100
ר׳ משה בפו״מ מהור״ר שמעון זצ״ל כ״ו מאות	2600
אחיו פו״מ ר׳ ליזר ט״ז מאות	1600

860 הסכום לא צוין.
861 כך נקבע בהערכת הרכוש הקודמת שהתקיימה בשנת 1801 (עמ׳ 304).
862 אם יגזור לטובה.

ר׳ שמעון בר״ב ג׳ מאות וחמשים זהו׳	350
ר׳ גרשון בפו״מ מהור״ר שמעון זצ״ל ב׳ אלפים	2000
מענדלי בער רה״ב חמשים זהו׳	50
ר׳ טוטרוס ג׳ מאות זהו׳	300
פו״מ ר׳ זעקל ב״ק ששה מאות זהו׳	600
יוסף ב״א מאה זהו׳	100
ליב ב״ק חמשה מאות זהו׳	500
אל׳ שינדל י״א מאות וחמשים זהו׳	1150
אל׳ פיגלא ב׳ מאות זהו׳	200
אל׳ יטלא כ״ה זהו׳	25
אל׳ גיטלא כ״ה זהו׳	25
אל׳ שרלה כ״ה זהו׳	25
אל׳ שרלה כ״ה זהו׳	25

נשלם הערך מיושבי׳ הנ״ל כהיום הנ״ל.
ולראי׳ חתמתי.
הק׳ מאיר הנ״ל

[קעד ע״א] ערך חדוש למז״ט בקהילותינו שנאטך יעלה למעלה בברכה לכל איש ואיש, בברכות ה׳ היא תתעשר. ונעשה הערך בחדר הקהל כנהוג כ״פ בפני הרב אב״ד נר״ו. אונד יעדרר[863] ב״ב, הן בעל ערך הן רה״ב, האטי מוזין ת״כ זיין להרב אב״ד נר״ו על ערכו, דש בתום וביושר ובנאמנה ערכו אן גזאגט האט, בלי ערמה ומרמה. כאשר עלה בהסכמה מעשרה אנשים וועלכע ע״פ גוריל גיצוגין ווארדן זיין, ובצירוף הרב אב״ד נר״ו. נעשה ונגמר ביום עש״ק בהש״ר תקס״ח[864] לפ״ק.

ר׳ לעמיל בר״מ רה״ב חמשים זהובים	fl 50
זוסמאן בר״מ רה״ב חמשים זהובים	50
חיים ב״י מאה זהובים	100
איסרלא בר״ל רה״ב חמשים זהו׳	50
ר׳ קאפל בר״ז רה״ב חמשים זהו׳	50
בערלי ב״א ב׳ מאות וחמשים זהו׳	250
משה בר״מ זין מאות וחמשים זהו׳	750
זעקל כץ ה׳ מאות זהו׳	500
ר׳ זוסמאן בר״א חי״ת מאות זהו׳	800
משה ליב שלשה מאות זהו׳	300
הזקן ר׳ משה ב״ד כץ רה״ב חמשים זהו׳	50

863 צ״ל: יעדר. וראה לעיל, עמ׳ 103, הערה 53.
864 כ״א בתשרי תקס״ח, 23 באוקטובר 1807.

ליב ב״א סג״ל טית מאות זהובי׳	900
טובי׳ סג״ל שלשה מאות זהובים	300
ר׳ ליב אט״ז חי״ת מאות זהובים	800
מרדכי ב״א כץ ששה מאות זהובי׳	600
זוסמאן בר״מ כץ רה״ב חמשים זהו׳	50
גבריאל סג״ל מאה זהובים	100
אברהם ב״מ סג״ל ג׳ מאות וחמשים זהו׳	350
זעקל ב״ל שלשה מאות זהו׳	300
ר׳ ליב בו״ו רה״ב חמשים זהו׳	50
פרץ בר״א ז״ב י״א מאות זהו׳	1100
ר׳ ליב ב״א כץ מאה וחמשים זהובי׳	150
ר׳ י״ט בר״מ רה״ב חמשים זהובי׳	50
זוסמאן בה״ד רה״ב חמשים זהובים	50
מענדל בה״י ה״ב חית מאות	800
שלמה ב״ז מאה וחמשים זהו׳	150
	865 8600

[קעד ע״ב] פערנר ערך חדוש מקהילותינו יצ״ו ט״פ מע״ל	fl 865 8600
פרנס מאיר ב״א שלשה מאות זהובים	300
הירצלי בו״ו סג״ל מאה זהובים	100
פרנס משה ב״י סג״ל חי״ת מאות זהובי׳	800
ר׳ שמעון בפו״מ ר״ד ה׳ מאות וחמשים זהו׳	550
ליפמן ב״ה לעמלי בער כץ ששה מאות וחמשים זהו׳	650
זעליגמן ב״מ טורמיץ סג״ל חי״ת מאות	800
חיים ב״מ סג״ל ב׳ מאות	200
ר׳ מאיר בר״מ ששה מאות זהו׳	600
ר׳ לעמלי בער כץ חמשה מאות זהו׳	500
ליב ב״מ סג״ל רה״ב חמשים זהו׳	50
מיכל בה״י ה״ב י״ב מאות זהובים	1200
אברהם בר״מ כץ ב׳ מאות זהו׳	200
וואלף ב״ל רה״ב חמשים זהו׳	50
ר׳ יחזקאל הירש רה״ב חמשים זהו׳	50
משה ב״א כץ מאה זהובי׳	100
ר׳ איצק בהג״ה ד׳ מאות זהו׳	400

865 צ״ל: 8700.

ליב בהג״ה האט ערכו אן גזאגט מיט חמשה
מאות זהו׳. בבואו לביתו מוישי ת״כ זיין על ערכו

כמו שארי ב״ב	500
ר׳ מרדכי בה״ד כץ ב׳ מאות זהו׳	200
ר׳ יואל בה״ש רה״ב חמשים זהו׳	50
גדלי׳ משה ב״ש ב׳ מאות וחמשי׳	250
יאקב ב״מ ה״ב טית מאות זהו׳	900
ר׳ אייזיק פלוס רה״ב חמשי׳ זהו׳	50
זעקל אולמן רה״ב חמשים זהו׳	50
מענדלי בר״ל רה״ב חמשים זהו׳	50
זנוויל רה״ב חמשים זהו׳	50
	17350

[קעה ע״א] פערנר ערך חדוש מקהילותינו יצ״ו fl

אלמנות מהור״ר אברהם וו״ב ז״ל דש ערכה ד׳ מאות זהו׳[866]	400
ועדיין ערכה בערך חדוש ניכט אויז גמאכט	
אל׳ בילא המשים זהובי׳	50
אל׳ בלימעל י״ב זהובי׳ וחצי	12.30
אל׳ בריינדלא י״ב זהובי׳ וחצי	12.30
אל׳ מרים י״ב זהובי׳ וחצי	12.30
אל׳ גיטל י״ב זהובי׳ וחצי	12.30
אל׳ בריינדלא י״ב זהו׳ וחצי	12.30
	fl 512.30

ונשלם הערך כנ״ל ליל הנמע״ל[867] בכי טוב.
ולראי׳ חתמתי.
הק׳ מאיר ב״פ חונה פה ק״ק שנאטך והמדינה וק״ק זולץ בעריג יע״א

[קעו ע״א] קשוט דברי אמת ניתן ליכתוב ולחתום שנתמנו ראשי עדת ישורון בקהילותינו יצ״ו ע״פ רוב הדיעות, במעמד הרב אב״ד נר״ו מפה קהילותינו והמדינה וק״ק זולץ בעריג, ובצרוף ששה ב״ב הנבחורים מהקהל יצ״ו, כנהוג כ״פ בעשייות פרנסים ומנהיגים. ואלו האנשים שנתמנו על פקודיהם איש איש על פקדתו ומשמרתו, מהיום דלמטה עד משך שלשה שנים. ואלו הן אלפי ישראל: שלשה פרנסים ה״ה היקר כמר משה בר ישכר הלוי, וה״ה היקר כמר משה בר״מ, וה״ה

866 כך נקבע בהערכת הרכוש הקודמת שהתקיימה בשנת 1804 (עמ׳ 308).
867 לעיל, עמ׳ 309.

התורני היקר כהר״ר שמעון בפו״מ כ״ה דוד ז״ל. וגובאים המה ה״ה כהר״ר מאיר בר״מ, וה״ה התורני המופלא כהר״ר ליב בה״ק ר״ש ז״ל אט״ז. וקרקע גבאים ה״ה כ׳ זעקל כץ, וה״ה כמר זעליגמן ב״מ סג״ל טורמין. ומעתה ומעכשיו האלופים פו״מ וגובאים וק״ג הנ״ל יתנהגו (!) העדה שלימה (!) כראוי ונכון לש״ש, ולא לקנטר ח״ו. ופרנסים ומנהיגי הקהילה הנ״ל המה בתקפם ובחזקתם לעשות כפי תקנות המיוסדם (!) מאז ומקדם, כפי נכתובים התקנות בפנקס הקהל יצ״ו, בענין פקדות פו״מ, ועד כמה מגיע ידם במתן דמים בלי דרישות מיחידי׳ בתוך חדר הקהל המתאספים. ופו״מ וגובאים וק״ג הנ״ל המה בתקפם כמו פו״מ בשנים קדמונים, עד כלות שלשה שנים רצופים. ובאם עוסקים בצרכי דציבורא בנאמנה משכרתם יהי׳ שלימה מן היוצר יצרם, בברכה מרובה ומדה גדולה. וכל בני הקהילה ישבו בטח ושאנן בשלום וחדוה ורינ׳.

נעשה כ״ד תשרי תקס״ח[868] לפ״ק בחדר הקהל,
ולראי׳ באתי על החותם מה שנעשה בפני.
הק׳ מאיר ב״פ חונה פה ק״ק שנאטך והמדינה וק״ק זולץ בעריג יע״א

[קעז ע״א. רישום בדבר מכירת שני מקומות בבית־הכנסת. בסופו נאמר:]

...הואיל ואין אנו נוהגין פה קהלתינו להכריז כמנהג בשאר קהלת קדושות[869], ע״כ כל מה שנכתב בפנקס הקהל עליו אין להשיב. ואין שום אדם יכול לטעון ולערער על זה בשום טענה ודין ודברים בעולם.

נעשה היום יום ב׳ ז״ך טבת תנ״ט[870] לפ״ק.
נאו׳ הקטן יששכר בר יעקב הלומד לע״ע פה ק׳ שנאטך[871]
ונאם הקטן שמעון עקיבה בער מוינא

[קעט ע״א] אלה הדברים אשר ניתנו לכותבם למען יעמוד ימים רבים, איך שכהיום דלמטה התאספו האלופים פרנסים ומנהיגים דק״ק שנאטך ופ״ו מקהל פורט יצ״ו והתפשרו יחד מ׳ שהיה מנהג מקדם לגבות מן מכסה מעות נחי׳ ולא נמות, רק בפורט לא אתרמי מלתא שהעדר אחד שהיה לו כפי תקנתן[872]. ועתה התפשרו יחד שכה יהי׳ וכה יקום ביניהם. באם שיעדר איש או אשה שיהי׳ לו ביכולתו תשעה מאות ושבעים

868 26 באוקטובר 1807.

869 ראה אודות הכרזת מכירת מקומות בבית־הכנסת: פנקס אייזנשטאט, סימן 129; תקנות בוסקוביץ, סימן קכד; פנקס ברלין, עמ׳ מ; סימן 74, סעיף יג; תמ״מ, סימנים רלט, רמ; תקנות־ניקולשבורג, סימנים קצח, רח, רנ; פרידברג, סימן VII, סעיף A.

870 כ״ז בטבת תנ״ט, 29 בדצמבר 1698, חל ביום ג׳ (ולא ביום ב׳ כמצוין).

871 נזכר רק כאן בפנקס הקהילה.

872 כלומר, תשלום דמי קבורה של נפטרים מקהילת פורט, לא תאם את שנקבע לגבם. ראה לעיל, עמ׳ 258.

וחמשה זהו׳, אזי מחויב ליתן לקהל שנאטך א׳ ר״ט וכן לשמש שלהם, אעפ״י שיש לו בנים פנוים, מחויב ליתן כנ״ל. אכן באם שאין לו בנים פנוים, אם יש לו ביכולתו רק ארבע מאות ושבעי׳ וחמשה זהו׳, מחויב ג״כ ליתן לקהל שנאטך ולשמש שלהם כנ״ל.

כל הנ״ל קבלו עליה׳ הצדדי׳ קהל שנאטך וקהל אט״ז יצ״ו לאשר ולקיים בכל תוקף ועוז.

נעשה היום יום א׳ יב טבת תקיד[873] ל׳.

כ״ד יודא עמריך חפקק״ש והגלילות יע״א

[קפ ע״א — קפד ע״א. רישום בעלות על מקומות בבית־הכנסת בשנים ת״ן (1689) — ת״ק (1739). בשולי רישומים שונים חתמו רבני הקהילה: רי״ב פרנקל, ר״ש מקעלן, רא״ל כהנא רפאפורט].

[קפד ע״ב] כהיום דלמטה התאספו יחד האלופי׳ קציני׳ פרנסים ומנהיגים ויח[י]די סגולה הנקובי׳ בשמותם למטה. אלזו נמנו ורבו מחמת הקהל יצ״ו, שלשה ושלשים ביחד, אויב מאן זאל קהל חדש לע״ע זאכן[874] אודר אויב דש אלטי קהל[875] וגם קרקע גבאים וגם הגובי׳ בלייבן זאלן עד שירחיב ה׳ את גבולינו, אונ׳ זמן גורם זיין ווירט ויהי׳ שעת הכושר לעשות ולהתמנות קהל חדש. אזו איזט גבליבן עפ״י רוב הדיעות אלש דאש אלטי קהל נאך פר בלייבן זאלי, עד לעת מצוא הזמן זיין ווירט לעשות התמניות מחדש[876]. ואלו הן שמותם: פרנסי׳ ה״ה פ״ו מוהרר זעקל כץ, ושני לו פ״ו כ׳ אברהם ב״ש, ר׳ הירש סג״ל, הירשל סג״ל, ר׳ זעקל סג״ל, אברהם בן הירש[877], איסר סג״ל. והגובי׳ יהי׳ בתוקפן ר׳ שמואל, אונ׳ ר׳ מאיר בן פ״ו כ׳ אברהם.

כל הנ״ל נעשה בפני ונכתב ונחתם מן נאמני הקהלה ה״ה כהרר שמעון בן המונח כ׳ משה אנשבאך ש״ץ ונאמן דקהלתינו, וה״ה כהר״ר לאזי שמש ונאמן דקהלתינו. ע״כ באתי להחזיק דבריהם. ויהי׳ לזה כל תוקף ועוז, ולא יזוז ממנו, ולא יפול דבר ארצה, רק לאשר ולקיים כל הנ״ל, קימו וקבלו עליהם היום דלמטה.

ואלה מוסיף על הראשוני׳, שהיום הקריבו האלופי׳ קצינים פ״ו דקהלתינו יצ״ו בצירוף יחידי סגולה, ונשאו ונתנו בדבר. באשר מחדש בא פתשגן הכתב, משר הצבא

873 6 בינואר 1754.

874 sochen, צ״ל: suchen, לחפש. כלומר, לבחור הנהגה חדשה לקהילה.

875 המדובר, כנראה, במינויים שהתקיימו, כמקובל, שלוש שנים קודם לכן, בשנת 1743, אך לא נרשמו אז בפנקס. המינויים הקודמים להם היו בשנת 1740 (עמ׳ 275–276).

876 במינוי הסמוך בשנת 1746 (עמ׳ 315), נבחרו ארבעה פרנסים ושלושה טובים. יש להניח שהרכב זה קיים היה גם במינויים הנידונים.

877 כאן מינויו הראשון פטוב קהל, ובאחרונה בשנת 1757 (עמ׳ 327).

האדון יענראל פירשט לאקוויץ[878] יר״ה אונ׳ הוט גפודרט קונטרביציאן, ועדיין לא נודע[879] הדבר עד היכן מגעת, ועד כמה תכבד העבודה במעות אשר יכול לתקן ולא לעוות ח״ו. ואף שעדיין לא יצא לאורה ברצי[880] כסף כמה יהי׳, רק בהאי פחדא יחשבו ולמיחש מיהא בעי[881] מה יולד יום, אלש ניט פנאי וועהרט והזמן גרמא לעבוד עבודת משא כזה. ובאלו אמרו מקדימין ולא מאחרין[882]. וביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס[883], ודבר בעתו מה טוב להסיר המכשלה. ואיבעי לעיוני ומיזל בדרך הישר והטוב בענין הגבי׳ הכסף היאך ומה יהי׳. ע״כ דרשתי וחקרתי היטב באותו ענין כדת מה לעשות, מלתא דשוויי׳ לתרווייהו הן לעשירים והן לעני׳. ואי אפשר להעמיד הדת על תלה, כי הרבה יש לפקפק בדבר אשר לא ניתן ליכתוב, וכבר קדמו בזה קמאי דקמאי. ע״כ שקלתי וטרתי עם ה״ה פ״ו במאזני צדק עפ״י הדין ועפ״י הפשרה הקרובה לדין, כאשר יורני מן השמים.

ע״כ יצא מלפני לחוק ולא יעבור שכה יהי׳ וכה יקום. גביות הממון דהיינו, שליש לפי הנפשות ורה״ב ושני שלישים לפי ערך ממון, העשיר לפי עושרו, והדל ל״ו ימעיט כפי אשר תשיג ידו. וכל העומד לגבות כגבוי דמי[884], ולכל חפץ יש זמן באם שיהי׳ מן הצורך ויבוא לידי כך לתבוע מהם הקונטרבציאן, שאל יתרשלו בדבר זה ח״ו רק יהיו זריזין ונשכרין ויהי לזה כל תוקף ועוז לאשר ולקיים, וכל השומע יונעם ותבוא עליו ברכת טוב.

ואלה אני כותב וחותם היום יו׳ א׳ ד״א שבט תקו[885] ל׳.

הצעיר באלפי יודא בהרר ליב עמריך זצללה״ה חונה פה ק״ק שנאטך והמדינה יע״א

ואלו השמות של אנשי׳ שהיו אצל הקהל יום הנ״ל ועמדו למנין יבואר מתוך הכתב המונח בתוכו[886] בחתימת ידיהם של נאמני׳ הנ״ל.

כ״ד הנ״ל. יום[887]

אחר הדברים האלה הניתנין ליכתוב בבואי לכאן שיהי׳ שעת הכושר והזמן גרמא, וצריכין לכך לעשות קהל והתמניות מחדש. כהיום התאספו יחד האלופי׳ קצינים

878 Jeneral (= General) Fuerst Lokwitz.
879 המלה נכתבה מעל לשורה.
880 = בריצוי.
881 כלומר, פוחדים מפני גזירת התשלום שתוטל עליהם, ויש יסוד לחשש זה. וראה לעיל, עמ׳ 286, הערה 735.
882 השווה מגילה ה ע״א.
883 תורת כהנים ורש״י ויקרא ו ב׳.
884 השווה: שטר העומד לגבות כגבוי דמי (יבמות לח ע״ב).
885 כ״א בשבט תק״ו, 2 בפברואר 1746, חל ביום ו׳ (ולא ביום א׳ כמצוין).
886 כתב זה לא נשתמר.
887 אחר מלה זו צ״ל: הנ״ל.

פרנסי׳ ומנהיגים ויחידי סגולה, רובם ככולם הנקובי׳ בשמותם וכולם בשמות יקראו מתוך הכתב שניתן ליכתוב ע״י נאמני הקהלה ה״ה כהר״ר שמעון בן המונח כ״ה משה אנשבך ש״ץ ונאמן דקהלתינו, וה״ה כהרר לאזי שמש דקהלתינו. ועמדו למנין ולעיין במילי דמתא וצרכי הצבור מאחר שלא סגי בלאו הכי[888] לעשות התמניות וקהל חדש. כדי להיות רועה נאמן עדרי קדשי׳, שלא יהי׳ כספינה בלא קברניט׳ ואיש הישר בעיניו יעשה. ונמנו רבו על איזה אופן יהי׳ ברירת קהל חדש. אם יהי׳ כמו שמבואר פ״ז דף ס״ח[889] וכבוד ה׳ הסתר דבר, או הנגלות לנו ומבואר דף קכ״א[890].

ויצא עפ״י רוב הדיעות מן ל״ב אנשים, ובל״ב ידברו[891] רובם ככולם, לעשות כמו שנמצא ויצא מפי הכתב בדף קכ״א. ואף גם זאת נמנו וגמרו לעשות ארבע פרנסים ושלשה טובי הקהל[892]. ואח״כ הייתי מוציאן אותן לחוץ לחדר הקהל, והיו נכנסין אחד אחד והיו ת״כ בפ״מ בת״ק לומר כל אחד ואחד דעתו לש״ש, מי ומי יהי׳ הפרנסי׳ וטובי הקהל. ומי שיבחור עפ״י רוב הדיעות הוא הקדוש. ועפ״י יצאו ויבואו עדת שבטי ישורן משך שלשה שני׳ מהיו׳, ובאופן המבואר פ״ז דף קכ״א ואין לחדש דבר מעתה. רק מאחר שהעם טרודין (במאלכתן)[במלאכתן] להביא טרף לביתו, ואין הזמן גורם לעסוק בצרכי ציבור כראוי בימי החול, ע״כ דבר בעתו מה טוב יצא מלפניהם מלתא דשווי׳ לכולם, [קפה ע״א] לאסוף הקהל במוצאי מנוחה ולעיין במילי דצבורא מה שצריכה לפנים[893]. ואלו הן הפרנסים וטובי׳ שנעשו עפ״י רוב הדיעות יום הנ״ל למ״ט:

פרנס ומנהיג מוהרר זעקל כץ
פרנס ומנהיג כ׳ משה כץ[894]
פרנס ומנהיג כהר״ר הירש סג״ל
פרנס ומנהיג כ׳ איסר
טובי הקהל ר׳ זעקל סג״ל
טובי הקהל אברהם בן הירש
טובי הקהל הירשל סג״ל

כל אלו נעשין לפני ובפני נאמני הקהלה הנ״ל. ע״כ עתה באתי להחזיק דבריהן ויהי׳ לזה כל תוקף ועוז כאלו נעשה בב״ד חשוב[895], דלא למהדר בי׳ מהיום תוך שלשה

888 ראה לעיל, עמ׳ 272, הערה 636.
889 לעיל, עמ׳ 164, תקנות ת״ן (1689), סעיף טז. מינויים על־ידי שבעה מבוררים.
890 לעיל, עמ׳ 266. מינויים בשנת 1726, על־יסוד רוב דעות של בני הקהילה.
891 משחק לשון על־פי תהלים יב ג׳, ועל־יסוד מספר בני הקהילה.
892 כך היה הרכב הנהגת הקהל במינויים האמורים.
893 ראה לעיל, עמ׳ 200, הערה 874.
894 כנראה החל לכהן כפרנס בשנת 1745, שכן בהערכת רכוש שהתקיימה אז, צוין בתואר זה (עמ׳ 319).
895 באשכנז היה מקובל כי ״בית־דין חשוב״ הינו בית־דין של חשובי הקהילה. ראה: מ׳ פרנק, קהלות אשכנז ובתי דיניהן, עמ׳ 134–135.

שני׳. ולא יזיז ממנו, ולא יפול דבר ארצה. רק לאשר ולקיי׳ כאשר קימו וקבלו עליהם בת״כ בפ״מ בת״ק.

נעשה היום יום א׳ ח״י אייר תקו[896] ל׳.

ולראי׳ חתמתי שמי.

הצעיר באלפי יודא בהרר ליב עמריך זצללה״ה חונה פה ק״ק שנאטך והמדינה יע״א

ואלה מוסיף על הראשוני׳, שהן היום הקריבו לפני בני לוי מאחר שבימים קדמוני׳ היה מנהגם כאן בקהלתינו לקרות לתורה בשבת וי״ט מי שהיה קודם בנשואין. ובכל חודש הסגן היה ניתן לאחר, וחוזר חלילה מידי חודש בחודש. והיו קוראי׳ לתורה מי שהיה קורא בחודש העבר. ועתה באו הלווי׳ בטענה שיש עמו (!) חזקה[897], מאחר שכל חודש הדרא לקמיי׳[898] וא״כ בלתי אפשרי להם לקרות בתורה בשבת וי״ט, ולמה יגרע כוחן. ע״כ יותר מה שיש לתקן בזה דלא ליתו לנצוי[899].

וזה אשר יצא מלפני לפס״ד ובריצוי פרנסי׳ ומנהיגים דקהלתינו, אחר שהוצעתי דברי לפניהן מחוור כשלג וברור שהדין עמהם. וכך יהיו עושין לבני לוי, שמן ר״ח סיון הבע״ל[900] ואילך יתחילו העולים מן הזקני׳, והדרת פני זקן תחלה. ואח״כ מי שקראו לס״ת בחודש סיון בשבת לא יקרא אותו בחודש שלאחריו, רק יהי׳ חוזר חלילה על כל הלוי׳, עד שיקראו כל העם הלוי׳ ויהי׳ יתפקדו (!) בתוך שאר הלוי׳. רק בזאת יאותו להם ללוי׳ הזקני׳ בתרי ימי ר״ה וי״כ ומתנת יד יהיו שייכים לראשוני׳, ובתוכם לא יהי׳ חלק ונחלה לשאר הלוי׳. רק בשבת וי״ט יהיו חוזר חלילה. ומעתה לא ליתו לנצוי. רק יהי׳ שלום ואחוה וריעות, ואין כלי מחזיק ברכה אלא שלום[901], וה׳ יברך את עמו בשלום.

נעשה יום הנ״ל.

ולאשר ולקיים בכל תוקף ועוז חתמתי שמי.

הצעיר באלפי יודא בהרר ליב עמריך זצלה״ה חונה פה ק״ק שנאטך והמדינה יעא

[קפה ע״ב] כהיום דלמטה התאספו האלופים קצינים פרנסים ומנהיגים דקהלתינו וה״ה האלופי׳ הקציני׳ פ״ו דק״ק אטנזוס לעשות ערך חדש[902], על אופן המבואר

896 8 במאי 1746.

897 השווה: חזקה שיש עמה טענה (בבא בתרא נב ע״ב).

898 לקמייתא.

899 המשמעות: יש להעניק יותר חשיבות. כלומר, חשוב יותר לתקן, כדי שלא יתקוטטו.

900 20 במאי 1746.

901 על־פי עוקצים פ״ג מי״ב.

902 הנוסח דלהלן של הערכת רכוש קרוב לזה שבראש הפנקס, עמ׳ 97–98. ראה שם ההסבר בהערות 5–20. להלן יוסברו פרטים שאינם כלולים בנוסח האמור.

בכתבם הנכתב יו׳ א׳ ט״ו טבת תקה[903] ל׳. ושם נאמר שבאו לעמק השוה והסכימו לדעת אחת איך שיעשה הערך, וזה אשר יצא מלפניהן. כל ב״ב יעשו חשבון צדק בפני עצמו כל החובת, גם סחורה ובדיל ונחושת ונחושת קליל וברזל מה שהוא נושא ונותן בו, גם התבואה שיש לו למחי׳ בני ביתו יותר משלשה חדשים — יתן ערך. ומן כסף וזהובים ומרגליות ואלמוגים יתן, אעפ״י שאינו נושא ונותן בהן. גם מן מעות מזומני׳, או תכשיטי׳ של בניו ובנותיו, מחויב ליתן ערכו. ובפירוש הותנה ביניהם מן זהוב כל קרון בעד שלשה זהוב, ומן כסף כל לויט חצי ר״ט. דהיינו, כסף לבן. ומן כסף מוזהב, מן שוק[904] תשעה ר״ט. ומן תבואה מזימרה חמשה ר״ט. גם הותנו דש כל ב״ב יש לו רשות זייני חובת וועלכי בייא זיך מייאנט אלש ניט במלואה איין נעמין קן, אזו מגי ער זיא אן שלאגין נאך זיינר מאיינונג אלש ער בקומן ווירט. אבר החובת וועלכר במלואה איין גיהן רק לזמנים, זולכי חובת מוזי ער במלואה אן געבין. אבל בפירוש אתמר דש כל הקהל יצ״ו עומד באזהרת שבועה, ובכלל לא תגזול[905]. בכן ווירט מאן כל הקהל, הן בעל ערך הן פחות ערך, אין קלפי ליגן, אונט דער ערשטי אלש ארויש קומט מוז דען יהי רצון זאגין כפי מנהג (פוירדא) [פוירדא] אוטן זעס. נאך[906] נעמט מאן ווידר מתוך הקלפי חמשה ב״ב, אלש[907] אותן חמשה ב״ב מוזן אמן זאגין. ואח״כ נעמט מאן ווידר אחד מתוך הקלפי, שהוא השביעי, מוז יהי רצון זאגין. אונט חמשה וועלכר נאך ארויש קומן מתוך הקלפי מוזן ווידר אמן זאגן, וכן חוזר חלילה עד כלות הקלפי. אכן כל הגורל מוז על פעם אחד גשעהן, קודם שיאמר אחד יהי רצון. וגם זה הותנה דש קיין ב״ב רשות הוט לעבר[908] אלש[909] עד יום ו׳ ך׳ טבת[910] בהשכמה אויש צו בלייבן[911]. ובאם אום תשעה אויער קודם חצות היום ניט פה זיין, אזו מוזן דען יהי רצון זאגן. וואן אין גורל צו אמן ארויש קומן איזט. אונט וואן ב״ב אחד זאלטי זיך משמט זיין בלי טענת אונס ואמתלא עד לאחר שבת שהוא דא טבת[912] אזו איזט נימן[913] נאמן על יהי רצון, רק קהל יצ״ו מאכין איהם זיין ערך בלי ידיעתו. ע״כ הועתק אות באות מתוך כתבם.

903 20 בדצמבר 1744.

904 ״שוק״ תרגום עברי של Markt. הכוונה ל־Mark. ראה אודותיו שם, הערה 13. כינוי זה היה מקובל בקרב היהודים. וראה ש. אידלברג, מטבעות לשון בעברית של יהודי אשכנז בשלהי ימי הביניים, סיני, ע (תשל״ב), עמ׳ רכט.

905 ויקרא יט י״ג.

906 noch, עוד.

907 als, כדי.

908 לאחר. השווה: העביר המועד (ירמיה מו י״ז).

909 als, מאשר.

910 25 בדצמבר 1744.

911 auszubleiben, לא להופיע. משמעות המשפט: אסור לו לאחר ושלא להופיע מאוחר מאשר יום כ׳ בטבת בהשכמה.

912 26 בדצמבר 1744.

913 niemand = nieman, אף אחד.

ואחר האיום[914] שהייתי מאיימן עליהם בכלל ופרט ה״י, ונתנו פתקיהן לקלפי, הצעתי דברי לפני ה״ה פ״ו דקהלתנו יצ״ו ודק״ק אט״ז באמירה רכה, אם לא נאמר[ה] ראוי׳ לאומרה. מאחר שיצא מלפניהן לעשות הערך ולומר יהי רצון כתקנת קהלה (פוירדא) [פיורדא], ביודעי ומכירי קאמינא שזהו זמן זמניהם טובא שבטלו התקנה ועשו הערך בלי אמירת יהי רצון מכמה טעמים, רק בת״כ באמונה בלי ערמה ומרמה אלש זיין ערך רעכט אן גזאגט הוט, ככה יהי׳ ג״כ כאן. והוטב בעיניהן והסכימו כולם, לדבר אחד נתכוונו, שדברי כנים הם. וכן נעשה הערך למ״ט שתקע כל אחד כפו כנ״ל, ויצא הערך למ״ט כמבואר להבא. אכן בפירוש הותנה אותן אנשים אשר אינם פה עמנו, היום יום ו׳ דא טבת[915], זולכר בבואם לביתם ווייל ניט אצל האיום גיווען זיין מן יהי רצון, אזו מוזן יה״ר זאגין. וכן הוה. ואח״כ, להיות כולם שווין לטובה, באים הפ״ו עמהם לעמק השוה מה שיוסיפו על ערכם, אלש אן גזאגט הבן. וכן קבלו עליהם לאשר ולקיים. וכל השומע תבוא עליו ברכת טוב, ויקבל טוב מטוב. וזהו ערכם כפי שבאו מקלפי כמבואר ונקובים בשמותם.

ר׳ אברהם כץ שמנה מאות ושבעי׳ וחמשה זהו׳	f 875
ליב בן פייבל חמשה מאות דה זהו׳	525
מענדלי בן הירש חמשים זהו׳	50
טה״ק ר זעקל סג״ל אחד עשר מאות זהו׳	f 1100
ר׳ משה ב״ש אחד עשר מאות דה זהו׳	1125
טה״ק אברהם בן הירש ארבע מאות דה זהו׳	425
פ״ו איסר סג״ל ארבע מאות ע״ה זהו׳	475
אורי שנאטך שבעה עשר מאות וחמשים זהו׳	1750
ר׳ מאיר בן אברהם חמשה מאות דה זהו׳	525
אברהם בן שמעון חמשה מאות רט	750
ס״ה	f 7600

[קפו ע״א] בצד זו בטרעפט ערך דקהלתינו סך	f 7600
ר׳ יעקב כץ שמנה מאות זהו׳	800
הירש סג״ל ששה מאות וחמשים זהו׳	650
יואל בן יעקב חמשה עשר מאות וחמשים זהו׳	1550
ר׳ שמואל אלף ושלשים ושלשה זהו׳ א ק״ש	1033
בער בן יוקל מאה ר״ט	150
פ״ו ר׳ הירש סג״ל אחד עשר מאות זהו׳	1100

914 כלומר, ההתראה שנאמרה קודם בדבר אזהרת השבועה ואיסור גזילה, וכן ההסדר אודות אמירת ״יהי רצון״.

915 כ״א בטבת תק״ה חל בשבת. לעיל נכתב בצורה נכונה.

פ״ו משה כץ שבעה מאות ששים זהו׳	760
בער בן הרר שמשון ך״ה ר״ט	37:30
ליב בן פ״ו ר׳ זעקל כץ אחד עשר וחמשים זהו׳	1150
ליב בן אברהם סג״ל מאה ושבעים וחמשה זהו׳	175
ליב בן פ״ו ר׳ הירש סג״ל חמשה מאות וחמשים זהו׳	550
ליב בן הירש מאה ושמנים ושבעה זהו׳ וחצי	187:30
יואל בן שמעון אחד עשר מאות זהו׳	1100
ר׳ דוד חמשה מאות וחמשים זהו׳	550
זעקל בן שמעון שמנה מאות עשרים וחמשה זהו׳	825
פ״ו ר׳ זעקל כץ אחד עשר מאות שבעים וחמשה זהו׳	1175
ר׳ בער בן שמעון חמשה מאות זהו׳	500
שמעון מאה זהו׳	100
ליב בן אייזק ארבע מאות עשרים וחמשה זהו׳	425
וואלף פלאס ארבע מאות	400
אנשיל סג״ל שנים עשר מאות ושבעים וחמשה זהו׳	1275
ר׳ אברהם סג״ל חמשים זהו׳	50
פייבל סג״ל ובנים שלשה מאות זהו׳	300
זנוול מאה ר״ט	150
חיים בן זנוול שני מאות וחמשים זהו׳	250
ר׳ זעלגמן דה רט	37:30
מענדלי בן מיכל דה רט	37:30
ר׳ משה רש״ב חמשים ר״ט	75
ר׳ שמשון סג״ל רה״ב	25
יוקל בן בער רה״ב	25
קאפל בן שמעון רה״ב	25
יוקל בן אברהם רה״ב	25
ר׳ משה סג״ל רה״ב	25
וואלף בן ליב רה״ב	25
שלמה רה״ב	25
ליב פלאס רה״ב	25
בערלה בן וואלף רה״ב	25
איצק סג״ל רה״ב	25
עיין מעבר לדף ס״ה ך״ג אלפי׳ ב״מ ח׳ זהו׳ ק״ש	916 23208:40

916 צ״ל: 23243.

[קפו ע״ב] לזכרון ערך אטנזוס

פ״ו אברהם חמשים ר״ט	f 75
קאפל בן ר״ז חמשה מאות זהו׳	500
יוסף בן ליב ר״ז ששה מאות דה זהו׳	625
ר׳ ליב בן משה ארבע עשר מאות זהו׳	1400
ליב בן ר״ז אלף זהו׳	1000
ליב בן מנלי מאה ר״ט	150
פרנס ר׳ משה שנים עשר מאות וחמשים זהו׳	1250
ר׳ נתן ארבעים ושנים זהו׳ וחצי	42:30
ר׳ קאפל בן משה אלף וחמשים זהו׳	1050
שמואל בן שמעון שבעה מאות דה זהו׳	725
דוד חמשה מאות וחמשים זהו׳	550
ר׳ קאפל בן ליב שלשה מאות שנים עשר זהו׳ וחצי	312:30
ליב בן שמעון חמשה מאות ששים ושנים זהו׳ וחצי	562:30
ליב סגל דה ר״ט	37:30
יוסף בן אייזק דה רט	37:30
זעלגמן רה״ב	25
חיים	25
יוסף בן ליב	25
יוקל סג״ל	25
מרדכי	25
אייזק	25
ר׳ זעקל חמשים זהו׳	50
	f 8517:30

כן ירבה וכן יפרוץ אלף פעמים ככה וישלח בכל מעשה ידיהם הצלחה וברכה אמן.

כל הערך דקהלתינו המבואר מעבר לדף ודק״ק אט״ז הנ״ל נעשה בפני ונגמר בכי טוב ליל מש״ק נגהי יום א׳ דט טבת תקה[917] ל׳.

לאשר ולקיים למען יעמוד ימים רבים חתמתי שמי.

הצעיר באלפי יודא בהרר ליב עמריך זצללה״ה חפק״ק שנאטך והגלילות יע״א

יום א׳ ר״ח א״ש תקיוד[918] ל׳ התאספו האלופים פרנסים ומנהיגים דק״ק שנאטך ודק״ק אט״ז לעשות ערך חדש כמבואר דף קפ״ד ע״ב[919], ויצא איש לפי ערכו

917 3 בינואר 1745.
918 8 במרס 1750.
919 צ״ל: קפה ע״ב. לעיל, עמ׳ 316–318.

כמבואר ברשימה המונח כאן בתוכו[920]. וכן ירבה וכן יפרוץ אלף פעמים ככה, וישלח במעשה ידיהם ברכה והצלחה אמן.
כ״ד יודא עמריך הנ״ל

יום א׳ י״ב סיון תקי״ד[921] ל׳ התאספו האלופים הקציני׳ פ״ו דקהלתינו ודק״ק אט״ז יצ״ו לעשות ערך חדש. ומאחר שקצר המצע מלהשתרע ע״כ נכתב הערך בראש הפנקס[922] ע״ש.

[קפז ע״א] על דבר אשר קדמו לפני האלופים הקצינים פרנסים ומנהיגים דקהלתינו בצירוף אלופי׳ קציני׳ פ״ו דק״ק אט״ז מ׳ אלמנת אברהם כץ ז״ל ואלמנות פייבל ז״ל, וועלכש איר ערונת[923] הבן אויף געבן, אלש זאלן אירה מסים ועולים צלין כמו ביז הערא אויך גשעהן איזט. וה״ה כהרר משה כץ[924] בן אלמנה הנ״ל וה״ה כ׳ ליב בן פייבל ז״ל השיבו. קהל יצו הבן אצלי גשיקט תרי גברי ה״ה פ״ו כמוהרר משה אט״ז וחד דעמי׳ טה״ק ה״ה כהרר זעקל סג״ל עם פנקס הקהל, לעשות פי׳ לפרושם דברים הניתנין ליכתוב מ׳ אלמנות שאין להן ערונת, כמבואר פ״ז דף פ״ב[925]. ואחר דרישה וחקירה היטב שקלתי וטרתי במאזני צדק, ומצאתי וראיתי משמעות הפנקס שאלמנת אשר אין להן ערונת כאן פטורים. רק פ״ו טענו שהפנקס ישן נושן[926] וישן מפני החדש יוציאו, וכמו אין אנדרי פונקטן[927] ניט גהלטין ווארדין ואף גם זאת הבן זיא מקדמת דנא יוא געבן, ע״כ פר לנגן ד״ת והדין יקוב את ההר. והרר משה טען ער העט שוין פנקס. וה״ה פ״ו פר לנגן ד״ת מכאן ולהבא.

שנית. תבעו פ״ו מן יונגי ב״ב וועלכר נאך קיין שנה חתנה הבן נתינה שלא כסדרן, וואן גלייך מן נתינה כסדרן פטור זיין, זו דש דאך געבן מוזן. וה״ה פ״ו כהרר הירש סג״ל השיב, בשביל בנו ושאר יונגי ב״ב, וואן אנדרי וועלכר מן כסדרן פטור זיין זו דש דאך געבן מוזן אזו וואלן זיא אויך צלן.

שלישית. תבעו פ״ו מן יורשי הירשל ז״ל אלש זאלן צלן מן ירושה מאביהן ז״ל מס, ווייל ערשט לאחר מיכעלי[928] הלך לעולמו איזט גיווען אלזו שוין מחויב איזט גיווען צו צלן אויך גפודרט ווארדין. וה״ה טה״ק כ׳ אברהם בנו השיב, אלש אביו

920 הרשימה לא נשתמרה.
921 2 ביוני 1754.
922 לעיל, עמ׳ 97–102.
923 = עירונית, ראה לעיל, עמ׳ 219, הערה 104.
924 לא כיהן בכהונה בקהל.
925 לעיל, עמ׳ 206.
926 התקנה הנידונה ניתקנה בשנת 1706, כלומר שלושים ותשע שנים קודם לדיון שלפנינו.
927 Punkte = Punkten, נקודות.
928 ראה לעיל, עמ׳ 189, הערה 763.

ווער שוין הלך לעולמו גיווען וויא מאן גפודרט הוט דיא חמשה מאות ר״ט[929] דש איזט קיין מס.

רביעית. תבעו פ״ו מן ה״ה כ׳ אורי[930] אלש זאל געבן מבתו כמו איינה דיא קיין ערונת הוט, אונ׳ כאן זיך אויף הלט. תשובת אורי, זיא איזט עדיין ברשות הבעל ועדיין לא נתגרשה, רק איזט כאן לפי שעה. וואן קהל איהן פר וועהרט וויל ניט הלטין אליין ער מייאנט מעג זיא בהלטין.

חמשית. תבעו לה״ה כ׳ אברהם בן שמעון בתו זאל צלין ג״כ כמו איינר דיא קיין ערונת הוט, אונ׳ כאן זיך אויף הלט. תשובת כ׳ אברהם שאין דעתה לדור כאן ויש לה חזקה ג״כ, ע״כ ברויך כאן ניט צו צלין.

ששית. תבעו לה״ה טה״ק כהרר זעקל סג״ל מ׳ בית שלו שישלם מן איזה שנים העוברים מה שמגיע על חלקו כמו אחרים שיש להן בית, ואם לאו יתן ערך מן מעות אשר קנה בו הבית. תשובת כהרר זעקל סג״ל, בית שלו לא נכתוב בקיומים שלהם, רק הוא השתדל את עצמו[931] אח״כ אצל השררה להיות פטור. תשובת פ״ו כמוהרר זעקל כץ, שכל הבתים לא נכתבו בקיומים. ע״כ הטענות הקהל יצו ותשובת יחידי סגולה.

יצא מלפני לפס״ד כי מאחר שאי אפשר להעמיד הדת על תלה בפרט בעניני מסים, עשיתי פשרה קרוב לדין. וזה אשר יצא ראשונה. אלמנות[932] שאין להם ערונת מוזן צלן בראנדשאצונג[933] וגם פוראשי[934] צעטלן שלא כסדרן חצי שליש רה״ב ושליש ערך, ומן מסים כסדרן. וכהנ״ל מן חמשה מאות ר״ט הידועים זאלן צלן החצי׳ וואש איין אלמנה גיבט דיא יוא ערונת הוט, היישט[935] פירט[936] חלק. וזה לעומת זה נחי׳ ולא נמות, באם שיבוא להעדר לאחר מאה שני׳ אינה מחויבת ליתן לקרקע גבאים יותר מאלמנה שיש לה ערונת. וככה יהי׳ חוקה מכאן ולהבא לאלמנות שאין לה ערונת, ונחי׳ ולא נמות ויאריך ימיהם.

וזאת שנית. מ׳ יונגי ב״ב פטורי׳ ממסים כסדרן. אכן בראנד שאצונג פוראשי צעטלן, וכהנ״ל דיא ה׳ מאות ר״ט וויילן שוטץ געלד[937] איזט, זיין מחויב צו צלן חלקם.

שלישית. מ׳ יורשי הירשל ז״ל, התרצה כ׳ אברהם בנו ברצון טוב לשלם שני שלישים ממה שמגיע לחלק אביו המונח ז״ל.

רביעית. מבת של כ׳ אורי היא פטורה ממסים כסדרן ומן חמשה מאות ר״ט. אכן

929 להלן ציין ר״י עמריך תשלום זה כדמי חסות.
930 מונה כפרנס בשנים 1752 (עמ׳ 325) — 1757 (עמ׳ 327).
931 גרמניסם: bemuehte sich.
932 המלה נכתבה מעל לשורה. וראה להלן אישור התיקון.
933 Brandschaetzung, הערכת שריפה. כלומר, תשלום בעבור נזקים שנגרמו עקב שריפה.
934 Fourrage, מספוא לסוסים של הצבא.
935 heisst, זאת אומרת.
936 Viertel = Viert, רבע.
937 Schutzgeld, דמי חסות. ראה לעיל, מבוא, פרק ב, עמ׳ 8, הערה 15.

בראנטשאצונג אונ׳ פוראשי צעטלן מוז צלן פון דען וואש גפודרט איזט ווארדן אחר שבאה לכאן, חצי שליש רה״ב ושליש ערך מן המעות כאן גפודרט הוט.

חמשית. בת כ׳ אברהם ווירט גהלטין כמו בת אורי, כמבואר פונקט רביעית לפני זה.

ששית. מ׳ הבית מן טה״ק התורני כהרר זעקל סג״ל יצא מלפני, עפ״י פשר ובריצוי הצדדין, שישלם המחצה ממה שמגיע על בית שלו.

כל הנ״ל כתבתי וחתמתי לאשר ולקיים, למען יעמדו ימי׳ רבים בכל תוקף ועוז.

היום יום ד׳ ג׳ שבט תקה[938] ל׳.

הצעיר באלפי יודא בהרר ליב עמריך זצללה״ה חפק״ק שנאטך והגלילות יע״א אלמנות דב״ח וד״ק.

כ״ד יודא עמריך הנ״ל

[קפז ע״ב] על דבר שהתאספו האלופים הקצינים פרנסים ומנהיגים דקהלתינו ודק״ק אט״ז יצ״ו והציעו לפני פנקס הקהל לעשות פי׳ לפרושי בפס״ד שיצא מלפני יום ד׳ ג׳ שבט, כמבואר מעבר לדף[939]. ולהורת להן הדרך אשר ילכו בה מכאן ולהבא, מחמת אלמנות שאין להן ערונת איך ומה יתנו הערך שלהם NB[940].

ע״כ שקלתי וטרתי במאזני צדק. ומצאתי וראיתי ששם נאמר בפירוש שאלמנות שאין להן ערונת יתנו מחמת חמשה מאות ר״ט, וכן מחמת מסים כסדרן, חלק רביע. ע״כ דברי נאמרה ונשנית (!) שכה יהי׳ וכה יקום. ולא נאמרה אלא בשביל דבר שנתחדש בה עתה, מחמת ערך יתנו אלמנות שאין להן ערונת שליש מן הערך.

ולמען יעמדו ימים רבים, ולאשר ולקיים בכל תוקף ועוז חתמתי.

היום יום א׳ י״א טבת תקו[941] ל׳.

כ״ד הצעיר באלפי יודא עמריך חפקק״ש והגלילות יע״א

וזהו דבר השמטה NB: והציע לפני אלמנות שיש להן ערונת מחויבים לשלם כל הערך ע״כ שקלתי וכו׳.

כ״ד יודא עמריך הנ״ל

למט

כהיום דלמטה התאספו יחד בחדר הקהל האלופים הקציני׳ פרנסים ומנהיגים הישיני׳ וכל יחידי סגולה. ונמנו ורבו אם לעשות קהל חדש מאחר שחלף ועבר הזמן, וכמה פרנסים וטובים מאן מאכן זאלי, או אם יהיו פרנסים ומנהיגים הראשוני׳ בחזקתן.

938 6 בינואר 1745.

939 לעיל, עמ׳ 322.

940 קיצור של Nota Bene, שים לב היטב. כאן מקומה של ההוספה המצוינת להלן.

941 צ״ל: יום ב, 3 בינואר 1746.

ויצא מלפניהן, במעמד הנאמני הקהלה ה״ה כהרר שמעון בן כ״ה משה אנשבאך ש״ץ ונאמן דקהלתינו יצ״ו וחד דעמי׳ ה״ה כהרר יצחק[942] שמש ונאמן דקהלתינו יצו, שיעשו קהל מחדש עפ״י רוב הדעות מכל הקהל. וגם זה לעשות ארבע פרנסים ושלשה טובים. ועמדו למנין ולעיין במילי דמתא ובצרכי דצבורא, מי ומי ההולכי׳ וראוי׳ למנות פרנס על הציבור. דהיינו, אח״כ הייתי מוציאן כל אדם לחוץ, והיו נכנסין אחד אחד ות״כ בפ״מ בלי ערמה ומרמה שיאמר דעתו לשם שמים מי ומי שיהי׳ פרנסים וטובים. ומי שיבחור עפ״י רוב הדעות הוא הקדוש, ועפ״י יצאו ויבואו עדת שבטי ישורן משך שלשה שנים מהיום, ובאופן המבואר פ״ז דף קכ״א[943]. ואין לחדש דבר מעתה, רק קימו וקבלו עליהן לעיין במילי דצבורא בכל זמן שיהי׳ שעת הכושר והשעה צריכה לכך, לעמוד על משמרת עבודת הקודש. ואלו הן הנבחרין לעבודת הקודש ועבודת משא העם.

פרנס ומנהיג הדיין מוהרר זעקל כץ
פרנס ומנהיג כהרר זעקל סג״ל
פרנס ומנהיג כ׳ אנשיל סג״ל
פרנס ומנהיג כ׳ איסר סג״ל
טה״ק כ׳ אברהם בן כ׳ צבי ז״ל
טה״ק כ׳ הירשל סג״ל
טה״ק כהרר שמואל בן כ׳ אברהם

כל אלו נעשין לפני ובפני נאמני הקהלה הנ״ל עפ״י רוב הקהל, ואחרי רבים להטות. ע״כ באתי להחזיק דבריהן, ולאשר ולקיים בכל תוקף ועוז כאלו נעשה בב״ד חשוב, דלא למהדר בי׳ מהיום תוך שלשה שנים ולא יזיז ולא יפול דבר ארצה, רק לאשר ולקיים כאשר קימו וקבלו עליהן בת״כ ובפ״מ בעו״מ[944] כנ״ל.

נעשה היום יום א׳ ח׳ סיון תקט[945] ל׳.

ולראי׳ חתמתי.

כ״ד הצעיר באלפי יודא עמריך חפקק״ש והגלילות יע״א

[קפח ע״א] כהיום דלמטה התאספו יחד בחדר הקהל האלופים פרנסים ומנהיגים ויחידי סגולה, ונמנו ורבו לעשות קהל חדש מאחר שחלף ועבר הזמן של שלש שנים. ויצא מלפניהן, עפ״י רוב הדעות שאמרו דעתן לש״ש, שיהי׳ הקהל ישן בתוקפו.

942 גבריאל צבי היה בנו של יצחק איצק (כך חתם כשמש בשנת 1768, אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16). כיהן תחת אביו, כשמש הקהילה, במשך שמונה עשר שנים, ופוטר בשנת 1781. אביו כיהן בכך במשך עשרים ושמונה שנים (וינברג, עמ׳ 165). על־יסוד זאת ניתן לקבוע, במשוער, כהונת האב בשנים 1735–1763, והבן בשנים 1763–1781.

943 לעיל, עמ׳ 266–267.

944 בלי ערמה ומרמה.

945 25 במאי 1749.

ונוסף לזה עשו עוד שני פרנסים חדשי׳. ע״כ אלו הן הפרנסים אשר קימו וקבלו עליהן מעתה ומעכשיו על שלשה שנים, דהיינו הנקובים בשמותן למטה.

פ״ו והדיין מוהרר זעקל כץ
פ״ו אורי בן ר״א
פ״ו כמר ארי׳ יהודא הכהן
פ׳ כ׳ אנשיל סג״ל
פ׳ כ׳ איסר סג״ל
טה״ק אברהם בן הירש
טה״ק הירשל סג״ל
טה״ק ר שמואל ב״א

כל אלו נעשין בפני עפ״י הד״ת. ע״כ באתי להחזיק דבריהן ולאשר ולקיים בכל תוקף ועוז כאלו נעשה בב״ד חשוב, דלא למהדר בי׳ מהיום תוך שלשה שני׳. וקימו וקבלו עליהן לקיים דברים אלה.

נעשה היום יום א׳ י״ג תמוז תקי״ב[946] ל׳.

כ״ד יודא עמריך חפקק״ש והגלילות יע״א

ואלו הן האלופים קרקע גבאים, אשר כבר נעשה[947]: ה״ה פ״ו כמר ארי׳ יהודא כץ, וה״ה התורני כהר״ר מאיר ב״א. ואלו הן האלופי׳ הגובים: התורני כהרר אברהם בן פ״ו והדיין מוהרר זעקל כץ, והתורני כ״ה דוד בן כ׳ יואל, והתורני כ״ה משה בן המונח כ׳ חיים כץ.

נעשה על אופן הנ״ל ועל זמן הנ״ל. ועיין דף קס״א[947].

להודיע קושט דברי אמת כי במש״ק אור ליום א׳ ב׳ דחנוכה התאספו יחד ה״ה פ״ו עם טה״ק וגובים וק״ג בצירוף אנא ח״מ, ושלחו אחר כל הקהל לשאול את פי יחידי סגולה אם להחזיק קהל י(י)שן או למנות אחרים תחתיהם. ויצא(ו) מפי רובא דרובא להחזיק קהל י(י)שן על איתנם הראשון. כה נמנו וגמרו על זאת. כתבנו זאת לזכרון בספר למזכרת ולמשמרת לבל יהי׳ אמת נעדרת. וה׳ יגדור בעדם לעד.

היום יום א׳ הנ״ל תקיז[948] ל׳.

וזאת לדעת כי מנוי זאת על שלש שנים תמידי׳ כסדרן כמימי׳ ימימ׳.

הק׳ אברהם וואלירשטין מ״ץ פ״ש ואגפי׳

ואלה מוסיף על הראשונים, שהיום דלמטה באו לפני ארבע אנשים הנקובים בשמותם ה״ה פ״ו כ׳ אנשיל, וה״ה טה״ק כ׳ אברהם ב״צ, וטה״ק כ׳ הירשל, והתורני כ״ה זעלגמן בן ליב[949] — בשם ך״ד אנשים מבני קהלתינו יצו. ובקשו, מאחר בחורף

946 25 ביוני 1752.
947 ראה לעיל, עמ׳ 289, אמנם שם צוינה בחירתו של גבאי קרקע אחד בלבד.
948 כ״ה בכסלו תקי״ז, 18 בדצמבר 1756.
949 בעקבות הערעור הנדון כאן, מונה כטוב קהל (עמ׳ 327). זהו מינויו היחיד בקהילה.

העבר התחדשו קהל יש להחזיק הנהגתן כמקדם כנ״ל, אבל מאחר שחסר אחד מן שבעה טובי העיר, ה״ה פ׳ כ׳ אנשיל הנ״ל שהיה מן המנין הנ״ל אינו רוצה להיות פ׳, מאחר שלא קראו אותו לוועד זה חצי שנה. ע״כ בקשו ממני שאמנה אחד במקומו כדי שיהי׳ שבעה טובי העיר במלואה כד״ת, וכסדר כל קהלות הקדושת, וכשנים קדמונים שהיו נהיגין כאן כה יהי׳ וכה [קפח ע״ב] יקום. ושקלתי וטרתי במאזני צדק כי הטיבו אשר (אשר) דברו, למלאות דבריהן למנות עוד אחד עפ״י רוב הדיעות כנהוג. ועוד שאלו כהוגן מאחר שתמידין כסדרן היו שלשה ק״ג, ועכשיו הן רק שנים. ומה גם שחד מהם הוא פ׳ ליב כץ אין לו ליטול שני שררות להיות פ״ו וק״ג. ואף הם עפ״י שני עדים יקום הדבר[950] בעונש חרם. ובאם לא יו״ע[951] שעמ״כ נתמנה פ׳ ליב כץ לק״ג, ובפה מלא דבר בעצמו באותו הוועד שיהי׳ רק זמן מה עד שיעשה חשבן ויהי׳ שעת הכושר לעשות עוד שני ק״ג, עם התורני ר מאיר ב״א אשר כבר נעשה כתקנו.

ע״כ ציויתי להשמש נאמן הקהלה להכריז בבה״כ שכל ב״ב יצ״ו יבואו לאחר יציאת בה״כ[952] לחדר הקהל. ואח״כ שלחתי השמש מבית לבית עוד פעם שיבואו, ומי שלא יבוא יבוטל דעתו. ובאו לחדר הקהל. ונמנו וגמרו ויצא מאתם עפ״י רוב הדיעות, במעמד נאמני הקהלה ה״ה כהרר הירש[953] שץ ונאמן דמתא וחד דעמי׳ השמש ר איצק, שה״ה התורני כ״ה שמואל אשר היה טה״ק ימלא מקום פ״ו אנשיל, ויהי׳ פ׳ במקומו. ובמקום טה״ק ר״ש יהי׳ טה״ק כ״ה זעלגמן בן ליב. והק״ג יהי׳ ה״ה כ׳ וואלף פלאס[954], וה״ה כ׳ ליב בן כ״ה הירש סג״ל[955], עם ה״ה התורני כ״ה מאיר בן אברהם אשר כבר נעשה ובמקומו עומד.

כל הנ״ל יצא מאתי ומהם כד״ת[956]. לאשר ולקיים בכל תוקף ועוז, ולמען אמת שלום. ומעתה יהי׳ שלום בחילם ושלוה בארמנותיהם.

נעשה היום יום א׳ ח תמוז דהאי שתא תקיז[957] ל׳.

כ״ד יודא עמריך חפקק״ש והגלילות וז״ב יע״א

950 על־פי דברים יז ו׳.

951 יגיד ונשא עונו (ויקרא ה, א׳. וראה שבועות לה ע״א).

952 כלומר, אחר גמר תפילת ערבית.

953 שמו המלא: צבי הירש בן מרדכי. ידוע שכיהן כחזן בקהילה בשנים 1756–1768 (אמת״י, Schnaittach GA—S/135.16).

954 כאן מינויו היחיד לכהונה בקהילה.

955 חתם כפרנס בשנת 1768 (אמת״י, Schnaittach GA–S/135.16).

956 ראשי־התיבות ״כד״ת״ נכתבו בשולי העמוד בציון סימן המורה על מקומם במשפט.

957 26 ביוני 1757.

ואלו הן הפ״ו פ׳ אורי	גובים	ה״ה כ״ה אברהם כץ
פ׳ ליב כץ		ה״ה כהרר דוד בן יואל
פ׳ איסר		ה״ה כ״ה משה כץ
פ׳ ר שמואל		
טה״ק אברהם בר צבי	וק״ג	ה״ה כ״ה מאיר ב״א
הערשל סג״ל טה״ק		ה״ה כ׳ וואלף פלאס
ר זעלגמן בן ליב טה״ק		ה״ה כ׳ ליב בן רה״ס

העתקה מן גוף הפס״ד

ע״ד שתבעו ה״ה פ׳ כ׳ אנשיל סג״ל, וטה״ק כ׳ אברהם ב״צ, וטה״ק כ׳ הירשל סג״ל, והתו׳ כ״ה זעלגמן — מאחר שנשלם זמן הערך ע״כ יעשו ערך חדש. והפה״ח כ׳ ליב כץ השיב, כי לא יוכל לעשות ערך בלי קהל אטנזוס. ואח״ז בא הדיין פ״ו כמהור״ר משה משם לכאן ואמר שצריך להמליך (!) עם הקהל שלו. אח״כ יקבעו זמן לזה[958]. עוד תבעו מאחר שחסר פרנס אחד, כי תמידן כסדרן הי׳ ארבע פרנסי׳ בקהלתינו והי׳ תמיד שבעה טובי עיר, ע״כ יהי׳ גם עתה כן. ועוד יהי׳ שלשה קרקע גבאי׳ כמקדם, ושלא יהי׳ איש אחד פרנס וק״ג בהדי הדדי. והשיב הפה״ח שלא יוכל להשיב מעצמו בלי ידיעת שאר פ״ו. וע״ז נתוועדו יחדיו ושלחו אחרי הפראטיקוהל ושלחתיו להם. ואחרי שנשאו ונתנו בו שלחו אחרי לבוא בחדר הקהל. והם השיבו כי יסמכו על מה שנכתב בפנקס הקהל.

ע״ז יצא מאתי בפס״ד גמור שיהי׳ ארבע פרנסי׳ ושלשה טובי׳, כדי שיהי׳ תמידן כסדרן שבעה טובי הקהל כפי דת תורתינו וכמנהג מקדם. ואף גם זאת מצאתי ראיתי שאין למנות גברא חדא אתרי מנויין, להיות פרנס וק״ג. וכן עשיתי ע״פ ד״ת, וע״פ פנקס הקהל כמבואר שם[959].

ועוד מאחר שחדשי׳ מקרוב באו שנתוועדו הגובאי׳ ב״פ[960] אצל הקהל, אף שנכתב בפנקס הקהל שלא יתוועדו אצלם אלא בדבר נחוץ. ע״כ הדבר צריך ביאור מ״ה[961] דבר נחוץ. ע״ז הדבר יצא מאתי שהדבר א״צ לפני׳[962], באשר שכבר נתפרש בפנקס הקהל מח״י שלי, וז״ל[963]: באם שיהי׳ פ״ו ביחד בחדר הקהל, ואפי׳ יהי׳ חסר א׳ או ב׳ שאינן כאן, אזי חמשה פ״ו א״צ לקרות הגובי׳ לישב עמהם בחדר הקהל. אכן אם יהי׳ חסרי׳ שלשה שאינן יכולין לבוא לחדר הקהל אזי מחוייבם לקרות

958 פרנסי הקהילות התכנסו לדון בסדרי הערכת רכוש חדשה רק בחודש נובמבר 1757, בציינם כי מקצת מבני הקהילה קראו לקיימה (עמ׳ 102). הערכת רכוש התקיימה בשלהי דצמבר 1757 (שם). כלומר, ששה חודשים אחר שהועלתה קובלנה בנושא זה.

959 לעיל, עמ׳ 326.

960 ב׳ פעמים.

961 מה הוא.

962 ראה לעיל, עמ׳ 200, הערה 874.

963 לעיל, עמ׳ 289, בשנת 1755. קיימים כאן שינויי לשון קלים לעומת המקור.

להאלופים גובי׳ וק״ג, כדי שיהי׳ לפחות שבעה טובי עיר כל פעם. וע״פ יצאו וע״פ יבואו. וכן אם יהי׳ דבר נחוץ הנוגע אל השררה יר״ה, או זולתו לטוב׳ הקהלה, אז מוכרחן לקרות ג״כ להאלופי׳ גובי׳ וק״ג, כדי שיצא(ו) הדבר לאמתו, עכ״ל.

ע״כ כה יהי׳ וכה יקום.

נעשה פה שנאטיך.

יום ב׳ ט׳ תמוז דהאי שתא תקיז[964] ל׳.

כ״ד יודא עמריך חפקק״ש והגלילות יע״א

[קפט ע״א] מאחר שקריאתי (!) מתחילתה לסופה התיקוני׳[965] של פנקס קהלא קדישא האלופי׳ רוזני׳ מנהיגי׳ פרנסי׳ וטובי׳ וקהל יצ״ו, הנעשי׳ ע״פ מגיני ארץ מאורות הגדולי׳ רבני׳ המופלגי׳ המבוארי׳ שם ע״י חתימותיהם. והמה ישרים ונכונים ע״פ דת תורתינו הקדושה, וראוים לכתוב. וראיתי שצריכי׳ חיפוש אחר חיפוש בכל פעם ופעם, כדי לקיים מצות התיקוני׳. ועי״ז באים להיזקא דשכיחא שלא יוכל להוציא לפועל מה שנכתב שם, והוא חסרון אשר לא יוכל להמענו״ת ומעו״ת אשר לא יוכל לתקן[966]. ע״כ טרחתי וציינתי סימני׳ על כל תיקון ותיקון, כדי שבקל יוכל למצא איזה תיקון בוהי׳ מן הצורך, וכדי לשמור ולעשות ולקיים ככל הכתוב בו בלאו דלא תסור[967], ולהיות לזיכרון לדורות. היום יום ב׳ כ׳ טבת ולסדר כי המצוה זֹאת אֲשר אנכי מצוך הַיּוֹם[968] לפ״ק.

המשך ך״ט תיקוני׳ המתחילי׳ בדף ס״ז ומסיימי׳ בדף ע׳[969].

סי׳ א׳. שיקנו חיטי׳ בכל שנה קודם פסח לעני׳ מתוך קופת הקהל.

סי׳ ב׳[970].

סי׳ ג׳. בדבר שרבי׳ צעקו על הפרנסי׳ שמכניסי׳ לראשיהם בעסקי ממונות.

סי׳ ד׳. בדבר מעות מעשר מן המעשר ומעות קבורה כמה יתנו בכל חודש.

סי׳ ה׳. בדבר מה שיש ביד הפ׳ בערלי ב״י מאה זהו׳ שנתנדב אברהם בר יחזקאל[971].

964 27 ביוני 1757.

965 = התקנות.

966 משחק לשון על־פי קהלת א ט״ו: מעות לא יוכל לתקן, וחסרון לא יוכל להמנות. ״להמענו״ת״ = להמנע. ״ומעו״ת״ — המלה נכתבה בצורה זו כנראה כדי לציין שאין הכוונה לעיוות של ממש.

967 דברים יז י״א.

968 = 410. כ׳ בטבת ת״ע, 23 בדצמבר 1709. הפסוק מצוי בפרשת נצבים (דברים ל י״א), אותה קראו בחודש תשרי ולא בטבת, התאריך המצוין כאן. אם כך אין המלה ״ולסדר״ מכוונת לפרשת השבוע, אלא נועדה לציין את הפסוק שעל־יסודו ניתן לקבוע את השנה המתאימה.

969 לעיל, עמ׳ 157–171.

970 יתכן שתוכן התקנה לא נכתב מפני שהיא דנה במעמדו של אחד העניים.

971 צ״ל: יחזקי׳.

סי׳ ו׳. בדבר שאין רשות לפרנס לילך לשררה יר״ה בעסק יציאת השער בשר או שכר בלתי ידיעות פרנס חבירו.

סי׳ ז׳. מחמת הבחירה של פרנסי׳ וששה אנשי׳ איך יתנהגו.

סי׳ ח׳. כל זמן שלא יעשו התמנות מחדש ישארו הישנים.

סי׳ ט׳. מחמת הגבאי׳ יתנו חשבן לפני פרנסי׳ וטובי׳ והפ׳ יתנו לפני ששה אנשי׳.

סי׳ יוד. הפרנסי׳ אל יקחו ממעות הנתינה שאצל השמש רק השמש ימסור לגובה.

סי׳ י״א. באם יהי׳ איזה דבר נחוץ ואי׳ פנאי לעשות צעטיל האיך יתנהגו לעשות הלואה בין ששה אנשי׳.

סי׳ י״ב. מחמת הפרנסי׳ מחויבי׳ לפרוע חצי נתינתם קודם אחרים.

סי׳ י״ג. באם יצטרך איזה יחיד או יחידי׳ לאיזה השתדלות מחויב הפ״ח להטריח, ואם הוצאות היאך יתנהגו.

סי׳ י״ד. כל יום ראשון מחויב הפ״ח לעשות אסיפה פרנסי׳ וטובי׳.

סי׳ ט״ו. הפרנסי׳ וטובי׳ מחויבי׳ לילך בעצמם לקהל יצ״ו לשמוע מה שנתחדש לטובה.

סי׳ ט״ז. היאך יתנהגו בהתמנות חדשה.

סי׳ י״ז. אם יש אחד בין צד קרוביו שמחזיק במחלוקת עמהם ומחזיק עצמו באהבה יתירה לצד שאינו קרוביו היאך יחשב דעתו.

סי׳ י״ח. שלא (להתשדל) [להשתדל] שום יחיד אצל שררה יר״ה לפחות לו ממסי׳ שלו וכדומה לזה.

סי׳ י״ט. באם שהפרנס חודש רוצה מאב״ד שיגזור שלא לגלות איזה ענין שיהי׳.

סי׳ ך׳. שלא לגלות דברי׳ לאותן שאינם מבני עמינו.

סי׳ ך״א. אם יהי׳ אחד או שנים נבחרים לאיזה התמנות ויהא מסרב מלקבלו.

סי׳ ך״ב. עד כמה יהא הוצאות בשעת עשיות הערך.

סי׳ ך״ג. מחמת סיכסוכי׳ אשר הי׳ עבור מקומות בבה״כ.

סי׳ ך״ד. שלא להרבות בהוצאות אצל יולדת, או סנדק, או חתן וכלה.

סי׳ ך״ה. כל מיני שחוק יהי׳ אסורי׳, חוץ בימי׳ שאין אומרי׳ תחנה.

סי׳ ך״ו. היאך יתנהגו להושיב לכאן ב(י)ניהם או בנותיהם.

סי׳ ז״ך. היאך יתנהגו עם שוכרי מלמדי׳.

סי׳ ך״ח. היאך אם יהי׳ ספק או שאלה באיזה תיקון.

סי׳ ך״ט. היאך יתנהגו (אם) [עם] יתומי׳[972].

ך״ט תיקונים הנ״ל המתחילי׳ מן דף ס״ז ומסיי׳ בדף ע׳ הנעשי׳ ע״פ מאורות קצת תיקוני׳, ונוסף לזה שהוסיף על המאורות המאור הגדול אדונינו מורינו ורבינו הגאון אב״ד[973] נרו.

972 בחלקה השני של התקנה, אשר נוספה בשולי מערכת התקנות, נדון תשלום מסים בשנה ראשונה לנישואים.

973 רי״ז עטהויזן.

[קפט ע"ב[974]] כהיום דלמטה האבין פרנסי' ומנהיגי' יצ"ו כ' וואלף בן כ' בערלי סג"ל לחדר הקהל הולכן[975], אונ' האטי מוזן בפני קהל ערבות לייסטן מ' נאך שטייאר[976] מן הב"ח כ' בנימן בן כ' אלחנן ז"ל[977] מפה. אונ' בפירוש גזאגט דש ער אזא פיל מעות הב"ח בנימן אב גצאגן, אונ' כ' וואלף[978] בידו ביהאלטן. ולזכרון דברי' הנ"ל איזט זאלכש בפנקס קהל איין גשריבן ווארטן.

נעשה פה שנאטיך.

יום א' ט"ז אדר שני תקי"ח[979] ל'.

[קץ ע"ב] ב"ה

היום יום ג'

רשימה וואש פר כתבים אין העלטיר[980] ליגן.

כתב מקיהורים[981] וועגין פקוד[982] קיין אינבינטור מעות[983] געבן זאלי אלף תרל"א[984], גלחים ויהודי'[985].

כתב האלץ פורין[986] מיר בפרייט זיין.

כתב קצבים[987] בטרעפט.

974 על הנאמר בעמוד זה סומן קו. יתכן אחר ששולם המס הנדון בו.

975 = הוליכו. המלה "האבין" מיותרת.

976 ראה לעיל, עמ' 152, הערה 449.

977 בשנת 1755 צוין שבנימין בן אלחנן מכר את שני מקומותיו בבית־הכנסת (אמת"י, N 22a 7, קלה ע"א). מסתבר, אם כן, שהוא עזב את הקהילה.

978 המלים: כ' וואלף — נכתבו מעל לשורה.

979 26 במרס 1758.

980 Haelter. מקום להחזקת חפצים.

981 קיהורים הוא כינוי לאבירים. הכוונה כנראה לגאן־ערבן. וראה על מובנה האתמולוגי של המלה כהן בני המדינה, ב, עמ' 163, הערה 110; ג, עמ' 140, הערה 1.

982 אולי הכוונה לפקודה.

983 Inventur. המדובר בהיטל בעבור עריכת רשימת מלאי של סחורות ועזבונות. ראה לעיל, מבוא, פרק ד, עמ' 26, הערה 21.

984 1630–31.

985 יתכן שהכוונה לכך שהכמרים והיהודים שוחררו — בפרק הזמן האמור — מתשלום ההיטל הנזכר.

986 Fuhren, הובלות. אולי המדובר בהובלת עצים לצרכי הסקה במבצר רוטנברג. ראה להלן, הערה 993.

987 ד"ר א. פוקס מארכיון אמברג הודיעני במכתבו, מיום 17 במאי 1979, שלא נותרו כתבים בקשר לקצבים. יתכן כי המדובר בתגובת השלטונות לתלונת יהודי היטנבאך, בשנת 1699, שהופנתה אליהם, על שהקצבים בשנייטאך נוהגים בהם באלימות (ארכיון אמברג, Ganerbschaft Rothenberg 1515). יהודי היטנבאך היו רשאים, כנראה, למכור בשר כסוחרים מבית לבית. הקצבים בשנייטאך ראו בכך הסגת גבול. וראה לעיל, עמ' 203, 241 (סעיף לח); להלן, נספח ג, סעיף ז.

השוואה[988] עם גלח מכאן[989].
אויז צוק[990] עבור נכט געלט[991] אויז דען צל בוך[992].
בית אב״ד בפרייט איז האלץ הוהין[993] ושאר ענינים.
העתק על יהודי׳ פשר[994] אנא צ״ח[995].
העתק חריות[996] נ״ב[997] מקיסר יר״ה.
אבשריפט ביפעל יהודים ניקש צום אויז שוס[998] דרפין געבן.
פנטאט[999] נ״ב מ׳ ניט הנדלן דרפין יהודי׳ אין איר מדינה[1].
אבשריפט רעצעט[2] יהודי׳ בייא ב׳ אלפי׳ שטייאר[3] צו לאזין.
ביפעל אבשריפט סוסי׳ אדר[4] לנדש ביפעל אב שריפט דז מען פטור איז מ׳ גילייט[5] אויערבאך[6].
אטיז טאטום[7] פון גלחים וויא יהודים זיך וואל פר הלטין[8] הבן.

988 הסכם, פשרה.
989 יתכן שהמדובר בהיטל לכמורה. ראה אודותיו לעיל, מבוא, פרק ב, עמ׳ 14, הערה 68.
990 Auszug = Auszuk, העתקה.
991 ראה לעיל, עמ׳ 189, הערה 759.
992 Zahlbuch, ספר תשלומים.
993 צ״ל: האוהין. כלומר, כריתת. המדובר ב־Holzhauengeld. כל אזרח נדרש לחטוב כמות של 2½ מאס — שהיא מידת נפח — עצים בעבור צורכי מבצר רוטנברג. ניתן היה לפדות זאת בתשלום. בשנת 1682 נפטרו מחובה זו קרובי חברי המועצה המקומית (ארכיון אמברג, 1515 Ganerbschaft Rothenberg). בשנת 1764 היה סכום המס האישי 25 צלמר (אמת״י, Schneittach GA—S/135.3).
994 = פשרה.
995 אנא, anno, בשנת. צ״ח–1698. יתכן שהמדובר בתנאים הכספיים שהיתלוו לקבלת איגרת חסות בשנה האמורה. ראה לעיל, עמ׳ 178, הערה 655; 187, הערה 751.
996 קיומים = כתבי חסות, פריבלגיות.
997 נירנברג.
998 Ausschuss. במאה השבע־עשרה. קיים היה איגוד רשמי בשם זה בפפאלץ העילית, וברשותו היו סכומי כסף ניכרים, אותם השקיע כראות עיניו. נאסר על היהודים למסור כספים לאיגוד זה, כדי שהם ירוויחו בעסקיו (כך הודיעני ד״ר א. פוקס).
999 צ״ל: פאטנט, Patent. כתב רשמי.

1 ראה לעיל, מבוא, פרק ח, עמ׳ 71, הערה 22.
2 צ״ל: רעצעס, Rezess, החלטה [של הממשלה].
3 Steuer. המדובר כנראה בסכום המס הכללי של היהודים.
4 אולי צ״ל: איבר, ueber, אודות.
5 Geleit, מעבר.
6 Auerbach, בפראנקונה העילית. דר׳ א. פוקס הודיעני כי ברשימת מסמכים שנמצאו בעבר בארכיון אמברג, צוינה פקודה כללית, מיום 1 במרס 1666, בדבר: ״Juden Zoll und Glait״ באויערבך. לדעתו יתכן שהפטור מתשלום זה הוענק ליהודי שנייטאך, בהיותם היהודים הראשונים אשר התיישבו בפפאלץ העילית. חובת התשלום לא חלה עליהם, מפני שהיא הוטלה רק על בני ארצות אחרות.
7 Attestatum, אישור.
8 Wohlverhalten, התנהגות טובה.

דעקרעט[9] עבור יהודים לאכניר[10] ה״ב מיט שנייטיך קונקדירין[11] זאל.
העתק עצה כאן ניקש צו ביפעלין מיט אונז.
כתב עבור בית חיים[12].
אבשיד[13] עבור קצבים.
קיומי׳ מדוכס יר״ה.
קיומי׳ של קיסר יר״ה.
קצבים אבשיט.
אטיסטטום מגלח עד טבת תמו[14] כל שנה ו׳ זהו׳ ב׳ פין געבן האט.
איין קוטירין[15] בטרעפט אונ׳[16] ניט צו ביליגן[17].
פרצייכנס[18] עטליכי הכבדות דז קהל חייב איז.
דיקרעט קאפ׳[19] שטייאר[20].
אבשיד עבור גירטן[21] של באדיר[22].
מי[23] שיוצא מן הסגן זאל מן אן ר״ח אויף רופן גם אן שבת.
Daß[24] Buch hat 190 Blater pd[25] d. 22 May 1719 Vor Rotenberg amtirung gezehlt worden[26].

9 Dekret, צו.
10 ראה לעיל, מבוא, עמ׳ 17.
11 קונקורדירן, Konkordieren, להגיע לידי הסכם.
12 בית־קברות.
13 Abschied, החלטה. דר׳ א. פוקס הודיעני כי השימוש במלה זו, ולא במלה ״Mandat״, מורה כי המדובר בהחלטה כללית, ולא בפקודה של המושל המקומי.
14 דצמבר 1685 — ינואר 1686.
15 einquartieren = einquatieren, איכסון של חיילים.
16 אונז, uns, אצלנו.
17 belegen, לתפוס מקומות. כלומר, לצורך לינה לחיילים. משמעות המשפט: לא להלין חיילים בבתי היהודים. פטור ליהודים מאיכסון חיילים.
18 רשימה.
19 Kopf = Kop', ראש.
20 מס גולגולת.
21 guerten, לשים את החגורה (Guertel) על הגוף. כנראה עזרה בעת ההלבשה.
22 Bader, בלן. הכוונה אולי לשכר שקיבל הבלן תמורת עזרתו האמורה. דר׳ א. פוקס הודיעני כי בארכיון אמברג לא נותרו כתבים בענין זה.
23 משפט זה נכתב בכתב־יד שונה, המאוחר מאשר קודמו, ואינו קשור לרשימת המסמכים.
24 הרישום דלהלן נכתב בעמוד האחרון בפנקס, שאינו ממוספר. הפנקס נמסר לנוטריון לצורך ציון מספר העמודים שבו. על־ידי רישומו היה הפנקס לרשמי ולמחייב.
25 per datum, בתאריך.
26 תרגום: ספר זה מכיל 190 דפים בתאריך 22 מאי 1719 לפני משרד המחוז ברוטנברג נספר.

נספחים

נספח א

תרגום המסמכים בפנקס קהילת שנייטאך[1]

[א][2]

היום בתאריך 19 ינואר 92[5]1 התייצבו היהודי יעקב, המכונה השחור, והיהודי רביצר ביחד על הרוטנברג לפני אדונינו[3] הגאן־ערבן המשותפים[4] בדבר סכסוכם. אדונינו החליטו על שחרורם נגד תשלום מאה רייכסטאלר כעונש. זאת הודיע היהודי השחור למחרת היום בבוקר ליהודים בבית־הכנסת, מה שהודיעו אדונינו בהכרעתם. ברצונו למלא אחריה בנאמנות.

העד הראשון

בראשונה אומר ווייבלמן, יהודי מקעסט[5], מספר על היהודי השחור: סיפר שאותו ואת רביצר שיחררו בתשלום 100 רייכסטאלר וביקש שיטפלו בו כמו ביהודי אחר ... אמר, אני גם אמרתי עם גימפא, אני עם וייבלמן שאלתי מי שלח אותך הנה, — הם

1 נדפסו לעיל, עמ׳ 128–150. במסמכים שונים מצויות הפניות לכתבים שצורפו אליהם, אך כל אלו לא הועתקו בפנקס.

2 במסמך זה המדובר ביהודי, המכונה ״השחור״. בספר מסים לשנים 1577–1585 (ראה לעיל, עמ׳ 128, הערה 220) צוין שהיה לו בית בשנייטאך. באחד הימים בא לבית־הכנסת וסיפר ליהודים שהיו שם, כי יום קודם לכן עמד בדין לפני הגאן־ערבן, עקב סכסוך שפרץ בינו לבין יהודי אחר, ושמו רביצר (ראה אודותיו לעיל, שם, הערה 221), וששניהם שוחררו תמורת תשלום בסך 100 רייכסטאלר. יתכן שבקרב יהודי שנייטאך לא היה ליהודי ״השחור״ שם טוב. ולפיכך ביקש לשפרו על־ידי פרסום ההודעה שגם על האיש המכובד רביצר הוטל עונש זהה לזה שלו, ואם כן אין סיבה להפלותו לרעה לעומת יהודים אחרים. בין אלה, להם סיפר על המשפט, היה גם ״העד האחר״ שנתבקש במיוחד לבוא לבית־הכנסת, כדי להקשיב לסיפור המעשה. הוא היה גוי, כפי שניכר משמו, וכן מדבריו, לפיהם נאמר לו להקשיב למה שמספר ״ליהודים״ ובכנותו את בית־הכנסת ״של היהודים״. מסתבר שנוכחותו היתה חיונית ליהודי ״השחור״.

3 לא תורגמו מלים כמו ״גינשטיג״.

4 זהו המובן של ״גימיינן״, הכתוב במקור. השטח, בו התגוררו הגאן־ערבן היה בבעלותם המשותפת.

5 אולי קיצור של אחת הערים Kestenholz (בדרום גרמניה), Kestert, Kesternich (שתיהן במערב גרמניה).

ששלחו[6]. אמר זעקליין שילכו מבית־הכנסת. רביצר התחיל: אין לו כל קשר עם השחור, גם צודק כ״ד פעמים[7], מבקש להוכיח את הפטור שלו. מי שיש לו טענה נגדו [יעלה אותה], מפני שאדונינו מצויים יחד.

העד האחר

בֶּרטֶל קֶכֶל מספר על היהודי השחור: שלח אליו שליח שיבוא אליו. הוא רוצה לשלחו. הלך עמו לבית־הכנסת של היהודים. יצא היהודי השחור ואמר שיקשיב למה שהוא רוצה לספר ליהודים. סיפר ליהודים שהוא ורביצר היו אתמול על הרוטנברג. אדונינו החליטו על שחרורם[8] נגד תשלום של מאה טאלר. רביצר עונה: אין לו כל קשר עמו.

[ב]

למר ערליש האמר[9]

ידיד טוב, חבר יקר,

פנו אלינו קהל האזרחים וציבור היהודים בשנייטאך וביקשו שנוציא פקודה כי רק אצל אלה שכל אחד אישית מצהיר שהוא חייב למסור בהתאם לחוק, לא תהא שוב הכבדה מתחת לזה, כדי שאחרי פרעון חובותיהם, יוכלו להכניס את שלהם[10] למבצר רוטנברג. היות שאיננו רואים בקשתם זו כבלתי מוצדקת, גם אתם מצדכם תתנו פקודות ותדאגו כדי ששלכם יהא מוגן, ושלא אחד יכביד איפוא על האחר, גם שיוכנס את שלהם למבצר רוטנברג בגלל הפקדה בטוחה בהתאם לבקשתם.

אמברג 28 ינואר 1639.

של הקורפירסט[11] הרצוג מקסימיליאן[12] בבואריה וכו׳ וויצטום[13], אמטספרוואלטר[14] ויועצי הממשלה.

6 המשפט ״הם ששלחו״ משובש ובלתי מובן, ולכן לא תורגם בשלמות.

7 בגרמנית משמש הביטוי ״תריסר פעם״ בהוראה פעמים רבות. יתכן שרביצר ביקש להדגיש צדקתו, ולכן הכפיל את הדברים.

8 במקור כתוב ״אין״. יתכן שצ״ל: ״אינן״, ואזי המדובר בשניהם.

9 כיהן כממונה על מבצר רוטנברג, בזיהוי האישים והתארים המוזכרים במסמכים, הסתמכנו על הספרות העוסקת בתולדות שנייטאך, וכן באינפורמציה שנשלחה אלינו מהארכיון באמברג.

10 כלומר: נכסיהם.

11 כלומר, כותב המסמך היה ממונה מטעם הקורפירסט.

12 מקסמיליאן I. שלט בשנים 1597–1651.

13 Wistum. ממלא מקום של המושל. התואר של הפקיד במשרה הגבוהה ביותר במדינה, או בחלק של המדינה.

14 Amtsverwalter. מנהל המשרד.

[ג]

העתק מסמך של הממשלה שניתן עד שנת 39[15] יש לסדר את המסים[16] אצל מר ערליץ[17] ע"כ[18]. הקורפירסט יר"ה ישאיר בלי ספק ללא שינוי, גם להודיע ליהודים, שלא יחשוב להכביד למעלה מיכולתם.

אמברג 30 יולי 1639.

פרידריך ברנטשטטר[19]

קארל לודוויג ערנטט גראף צו זולץ[20] לאנדגראף צו גלעגוי[21], וויצטום, גם עורכי דין[22] אחרים של הקורפירסט ויועצים כאן.

[ד][23]

משטרה

במקרים אחרים נדרש תשלום שכן לפי התקנון של המשטרה בפפאלץ בסעיף של פרק ראשון נקבע שכאשר תושב של פפאלץ העילית נושא ונותן עם יהודי, ואותו היהודי איבד על־ידי זה את הקרן ואת הריבית או מה שעליו דובר שיהא העסק, גם הרשות אינה צריכה להושיט להם ליהודים עזרה, אלא להדיח אותם תיכף ומיד. בהתחשב בזה ניתן, עם בקשה בהכנעה ובהשתחוויה, [מאת המשטרה] של הקורפירסט[24].

העתק הפקודה יצא לממשלת הקורפירסט כאן לאדון המזכיר ומנהל החשבונות.

15 כאן, ובמסמכים נוספים, לא צוינה בתאריך שנת האלף. הכוונה היא עד שנת 1639.

16 המלה "מסים" כתובה בנוסח הגרמני, אך ברור שלא היתה במקור. וראה להלן, הערה 92.

17 כנראה קיצור של: ערליש האמר, הנזכר בראש המסמך הקודם.

18 כנראה קיצור של תואר.

19 כיהן כמזכיר.

20 העיר זולץ (Sulz) באלזס.

21 Klettgau. מחוז בדרום גרמניה. וראה לעיל, עמ' 130, הערה 235.

22 כנראה זה הוא המובן של המלה "אן פַּעלד".

23 במסמך קטוע זה מצויה הודעה של המשטרה, לפיה קובע תקנון המשטרה בפפאלץ, שאין לשלטונות לסייע ליהודי אשר סחר בפפאלץ העילית, ואיבד בכך את כל כספו. אף מוטל עליהם לגרשו משם. ב־28 ביוני 1644 פנה הקורפירסט במינכן בתלונה לגאן־ערבן על שבניגוד לתקנון המשטרה בפפאלץ העילית, יהודים גרים שם, ואף עוסקים במסחר (ארכיון אמברג, 486 Ganerbschaft Rothenberg).

24 ראה לעיל, עמ' 130, הערה 243.

[ה][25]

העתק מכתיבת יד של הפרנס המנוח כמר אברהם ס״ל ז״ל.
אדונים טובים חברים יקרים[26],
הקורפירסט[27] ירום הודו, אדוננו החנון בכל, החליט בדבר העברת השלטון ברוטנברג. והוא שהשלטון הנ״ל נמסר לגאן־ערבן, לפי כתב הקנייה, כפי שהשתמשו בו ונהנו ממנו קודם. עם זאת השאיר בידו הקורפירסט ירום הודו את הסובראניות של כל המדינה, ובמיוחד בדבר המבצר, על־פי המשפט ובזכות מלאה, ובפרט בדבר פתיחתו, ובדבר ניהול אחסנת אוכל וכלי נשק. יש ללמוד מהלוטה. בינתיים הועבר השלטון אל הגאן־ערבן, בהתאם לצו של הקורפירסט. ברצוננו לצוות על הוועדה להוציא את ההעברה לפועל, בתשומת לב לפרטים. תדעו לבוא לידי הסכם עם הגאן־ערבן בדבר יום מסוים בו תבוצע ההעברה למעשה.
אמברג 9 מאי 42.

[ו]

מאדון דוכס[27] יר״ה.
קבלנו את הודעתכם שנכתבה ביום 9 לח.ז. בדבר דירת היהודים בשנייטאך, ושמענו את קריאתה במועצה. נוכח מצב זה של העניינים איננו מתנגדים לכך שהיהודים אמנם יורשו לגור גם להבא בשנייטאך הנזכרת, אבל לא באופן אחר מאשר שלהבא יתנהגו בהתאם לקונסטיטוציה של הרייך ולהחלטתו של הפפאלץ־גראף פרידריך מיום 15 למרס שנת 1598[28] בכל פרט ופרט.
אמברג 13 אוגוסט 1644.

[ז]

לאדונים הגאן־ערבן,
ברכתנו הידידותית לכם ידידינו הישרים. מאחר שהקורפירסט יר״ה, אדוננו החנון

25 מסמך זה הינו היחיד, אשר אינו קשור ישירות ביהודים. כנראה העתיקו הפרנס (ומכתב־ידו הועתק לפנקס) — כדי שיהא בידי היהודים אישור, לפיו מעתה ואילך הגאן־ערבן הינם בעלי המקום.
26 הכוונה, כנראה, למפקדי ולפקידי מבצר רוטנברג.
27 מקסמיליאן I.
28 ראה להלן, מסמך ט.

וכו׳ החליט בענין הנדון במשפט בין פרידריך שטרובל, מומחה בעניני אומנות[29], בלינץ[30], נגד היהודים בשנייטאך בדבר יתרת דמי הקנייה, עליה הם מתדיינים[31], כפי שכתוב בלוטה. יודעים אתם, איפוא, לרמוז זאת ליהודים הנזכרים כתשובה[32].

אמברג 14 אוגוסט 1644.

היינריך הערר פון מעטרנאך כאן[33], וויצטום[34], גם עורכי דין אחרים ויועצים כאן.
ברנטשטטר[35]

[ח]

מקסימיליאן

חברים נאמנים וכו׳,

קבלנו את הדו״ח המצופה שלכם בדבר המשפט בין פרידריך שטרובל, מומחה בעניני אומנות, בלינץ, נגד[36] היהודים בשנייטאך בדבר יתרת דמי הקנייה, ושמענו את קריאתו. בינתיים לא התדיין שטרובל הנזכר בתוך מועד מתאים. רצוננו, איפוא, שהעניין יישפט בצורה טובה יותר. לא רצינו לעכב את פסק הדין ואנחנו שלכם וכו׳:

מינכן 21 יולי 1648.

ציגלר[37]

29 באיגרת של לשכת הקורפירסט באמברג, בשנת 1645, צוין שטרובל ״Bildkhupferstichhandler״ (ארכיון אמברג, Ganerbenschaft Rothenberg 486). באיגרת שכתב שטרובל הוא כינה את עצמו: ״Bildkhupferstichhandler und Kunstfuehrer״ (שם, 490).

30 אין להכריע באיזו עיר המדובר. בגרמניה קיימות שלוש ערים בשם זה — בדרום גרמניה, בסכסוניה, וליד הריין במחוז קובלנץ. עיר רביעית בשם זה נמצאת באוסטריה, ליד נהר הדונה.

31 שטרובל טען גם כן שהריבית הנדרשת ממנו על סכום בסך עשרים טאלר עולה על המותר. המשפט התנהל במשך שנים (8–1644), כפי שעולה מן המסמכים הרבים ששני הצדדים הגישו לבית המשפט (ארכיון אמברג [לעיל, הערה 29]).

32 כלומר, את ההחלטה הכתובה בלוטה הנזכר.

33 כך יש להבין, כנראה, את משמעות המלה ״דז״ אשר במקור, והיא קיצור של ״daselbst״. השווה ״דאז זעלבשט״ בסיום מסמך ג.

34 ראה לעיל, הערה 13.

35 ראה לעיל, הערה 19.

36 במקור כתוב ״זא דן״. לפי התוכן מסתבר שהמובן — ״נגד״.

37 כיהן כמזכיר.

[ט]

העתק פסק הדין בין הקורפפאלץ[38] והגאן־ערבן ברוטנברג, נידון בנוימארקט[39] ב־15 מרס שנת 1598.

באחרונה הבין גם הקורפירסט יר״ה מפי הנציבים שהוזכרו לעתים כי מזה שנים רבות, דהיינו מאז הקנייה[40] שנעשתה עם הרצוג אוטו, גרו יהודים בשנייטאך, כפי שהם ממלאים את לבם להוכיח עדיין על־פי עדותם. הם מבקשים, קורפירסט יר״ה, יחד עם זה שלא ייעשה כעת נזק. הרי הגאן־ערבן ידעו לכוון את היהודים הנ״ל שירסנו את עצמם מכל עסק הכרוך ברבית ומסחר האסור בריך[41], וגם מלבד זה עניינים שאינם ניתנים לבדיקה[42].

אל יאבה הקורפירסט יר״ה ברוב חסדו המבוקש מאד לדחות את החלטתו על בקשתם ומשאלתם של הגאן־ערבן. כשם שהם ירגישו רצון טוב מהצהרה זו של הקורפירסט, כך ייקבע הקורפירסט שלעומת זאת הגאן־ערבן יוכיחו את עצמם כאנשי ״לעהן״[43] נאמנים בכל ההתחייבויות המוטלות עליהם, בכל המקרים שייקרו לנו.

יהא הקורפירסט בטוח כי המצב ישאר אחר כך ללא שינוי לחלוטין עקב מכתב הקנייה וה״לעהן״. וכן שייפסק בזאת כל הריב הנזכר לעיל.

אנו נוטים לכם חסד רב עד למאד.

ניתן[44] נוימרקט תחת החותמת החקוקה של הקורפירסט יר״ה.

יום 15 בחודש מרס בשנה 1598.

פרידריך פפאלץ־גראף קורפירסט.

38 Churpfalz. מדינה בדרום גרמניה.
39 נוימארקט (Neumarkt), בפפאלץ העילית.
40 בשנת 1478. ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 3–4.
41 ראה להלן, מסמך כז, והערות 111, 122.
42 הכוונה לעסקי מסחר שקשה לדעת אם שמרו בהם על כל החוקים.
43 הגאן־ערבן קיבלו אחוזה (Lehen), והיו משועבדים לה.
44 זאת — ולא: תאריך — משמעות המלה הלאטינית ״דאטום״ הכתובה במקור.

[י][45]

פרדיננד מריא קורפירסט[46]

חבר נאמן,

כל היהודים בשנייטאך הודיעו לנו כי נתינים שונים במסגרת משרתך המופקדת בידך מחזיקים את היהודים, בגלל סיפורי בדים של חוגים נמוכים, ביד חזקה ובצורה מבישה מאד ומאיימים עליהם. לכן הם בקשו להגן עליהם. אנו ...., איפוא, לך, מכובדי, לשמור את היהודים הנזכרים בפני כל כח בהתאם למכתב חסות הניתן על ידינו[47].

אמברג 11 פברואר שנת 1666.

[יא]

פרדיננד מריא קורפירסט אל אוברסט וואכמייסטר[48] פאדרט

חבר נאמן,

כל קהל היהודים בשלטוננו רוטנברג פנה אלינו בדבר מתן הצהרה רשמית גלויה, כדי שיהא מוגן בפני כל כח ומעשה אגרוף. זאת תלמד בצורה מפורשת מן הלוטה. כמו כן עליך לזכור בלאו הכי את שציווינו כבר לפני זמן קצר, בתאריך 11 פברואר שעבר[49], להגן על קהל היהודים הנזכר בפני כל כח, ועל אלה המתעללים בהם להטיל את העונש הראוי. ברצוננו לחזור בכך על פקודתנו זו, וגם אנו מצווים אותך להודיע ברבים שאיש לא יישלח יד בקהל היהודים הנזכר ושלא ינהגו בו בצורה בלתי הוגנת ובתקיפות, כדי למנוע עונש רציני. גם שבכלל יהא לך לשמור על כך שלא ייסבלו בניגוד לצדק וליושר, כפי שהיה גם נהוג מזמן, בהתאם לאיגרת החסות שניתנה להם.

אמברג 17 מרס שנת 1666.

45 מסמכים י–יד, משנת 1666, עוסקים בהשלכות שנבעו עקב פעולתו של שבתי־צבי. אירעו מקרים של התנכלות ליהודים, והיו בעלי חובות נוצריים אשר סירבו לפרוע חובותיהם ליהודים. היהודים פנו בתלונה על כך לשלטונות. המסמכים כאן מכילים את תגובת השלטונות. — וראה ג. שלום, שבתי צבי, ב, עמ' 459.

46 בנו של מקסמיליאן I. שלט בשנים 1651–1679. מסמך המצוי באמת"י, Schnaittach (1) GA—S/135.6, פתח פרדיננד מריא, בציון תאריו השונים: und von Gottes genaden Dux Landgraf Ferdinand Maria in obern und nidern Bayern, auch der obern Pfalz, Herzog Pfalzgraf bey Rhein, des Heil. Roem. Reichs Erztruchsess und Churfuerst, zu Lichtenberg.

47 ראה להלן, מסמך כג.

48 Oberstwachmeister. דרגה בצבא.

49 ראה לעיל, מסמך י.

[יב]

בקשת התערבות

אל האדונים בנירנברג,
בתחילה ברכתנו הידידותית לרבותי הישרים, האצילים, והחכמים המושלמים.
כל קהל היהודים של שלטון רוטנברג הודיע לנו על עיכוב שנעשה אצלם על־ידי בעלי האחוזה עשענאו[50], הרי המדובר בחובות של נתינים[51], ועל עניינים אחרים. יחד עם זה בקשו מאתנו התערבות. זאת יכולים האדונים ללמוד בצורה מפורשת מן הלוטה המצורף כאן.
בהתאם לכך שהקורפירסט בבואריה נתן איגרת חסות לקהל היהודים הנזכר קשרנו אותנו, איפוא, להיות מחוייבים לפעול למענה בכל מקרה של מצוקה, ולכן לא השתמטנו מלתת את ההתערבות המבוקשת. אנו מבקשים את האדונים בדרך של שכנות טובה שיואילו לצוות את בעלי האחוזה הנזכרים בעשענאו לא בלבד להחזיר לקהל היהודים הנזכר את חובותיהם וסחורותיהם המוחרמות שם ללא תמורה, כי אם גם שלא יסבלו מנתינים אחרים שלהם כל אי־צדק ותוקפנות.
נשארים בכך לאדונים,
אמברג 9 מרס 1666.

[יג]

אל שלנו וכו׳[52],
האדונים זוכרים היטב את שהודענו להם בדבר טענת קהל היהודים ברוטנברג נגד בעלי האחוזה עשענאו, ומזמן, דהיינו יום 9 מרס האחרון, העברנו התערבות[53]. אמנם אין לנו ספק בכך כי ייעשה הראוי ושליהודים הנזכרים[54]... הוגשה העזרה כדי שיקבלו את המגיע להם אצלינו עוד הלאה ... בשנייטאך הגיע עם הלוטה המצורף לכאן. וכדי שתיכף ... דיטריך גוידר צום הערולדסברג, אצל יורג גוסטב טעציל בקירשזיטנבאך[55] ...דרישתו להתערבות יכולה להגיע...לא הססנו למלא את

50 Eschenau. בפראנקוניה התיכונה, לא הרחק מנירנברג.
51 כלומר, בעלי חובות נוכריים נמנעו מלפרוע חובותיהם ליהודים.
52 גם מכתב זה נשלח לנירנברג.
53 ראה לעיל, מסמך יב.
54 מובנן של ארבע השורות הכתובות מכאן ואילך במקור — הינו עמום. מסתבר שהסופר לא הבין את הכתוב בהן. על כך מעידים החיסורים הרבים בגוף הטקסט. ראה לעיל, עמ׳ 136, הערה 305. התרגום נכתב בדרך השערה, על־יסוד המובא בפנקס מן הנוסח המקורי.
55 שמותיהם של הנזכרים במסמך הם: Dietrich Geuder zu Heroldsberg. Joerg Gustav Tetzel zu Kirchsittenbach (כך הודיעני דר׳ א. פוקס, מארכיון אמברג, במכתבו ביום 3 באוקטובר 1977).

בקשתו. לכן אנו מבקשים בכך את האדונים על סמך השכנות הטובה שיואילו להוציא את הפקודה ההוגנת שהצדק המהיר יונהג עם המבקשים הנזכרים ושתוגש עזרה של ממש גם לנתין של טעציל ושהיא תתקיים.
אמברג 3 נובמבר 1666.

[יד]

העתק פקודה אל מנהל נכסי המדינה

מנהל טוב ויקר,
יהודים אחדים משנייטאך, אגב מסירת התערבויות אחדות של ממשלת הקורפירסט באמברג ומפקד מבצר רוטנברג, התחננו וביקשו במפגיע: צעקת שוא כאילו הם רוצים למכור את הכל ורצים אחרי נביאם נתן[56] נשמעת מדי פעם בארץ והנתינים, להם עזרו[57] בכסף ובדברים אחרים, נעשו בכך מבולבלים לגמרי, שמאומה אינם רוצים להחזיר להם ולפרוע.
אנחנו, איפוא, נדאג להם ונשלח פקודה לפקידים בארץ, כדי שבעזרתם ובדאגתם ישיגו את שהם דורשים כחוק, הן קרן והן רבית על הזמן שעבר, ככל שהיא תמיד עולה. מאחר שאיננו רואים את חיפושם המוצדק ודרישתם כניגוד לחוק ולהגינות, לכן אם דרישתם תהיה כחוק ומועד הפקדון הגיע, הושיטו יד עזרה, כדי שכל אחד יחזור ויגיע למה שזה או אחר פה או שם השאיל מרצונו הטוב ועזר לנתינים בסוס או בדברים אחרים. בטוחים אנו שכך ייעשה, ולא רצינו להעלימו מכם.
ניתן נירנברג 13 מרס 1666.

[טו]

פרדיננד מריא קורפירסט

חבר נאמן,
כל קהל היהודים בהיטנבאך התאונן על סבסטיאן לוכנר[58], באשר שם במאסר, וכן בדבר עניינים אחרים. תראה זאת מן הלוטה בצורה מפורשת. בינתיים יש על יהודים

56 נתן העזתי.
57 משמעות הדברים: "הנתינים" שהינם תושבי המקום הנוכריים, "להם עזרו" היהודים במתן הלוואות ובדברים נוספים.
58 Sebastian Lochner. האצילים לבית לוכנר שלטו באחד משני האיזורים בהיטנבאך, והכבידו עולם על נתיניהם היהודיים. ראה לעיל, מבוא, פרק ג, עמ' 17.

אלה אותה המחשבה כמו על אחרים ברוטנברג. לכן עליך להעניק להם הגנה ראויה בהתאם לפקודה שניתנה לך ביום 17 מרס 1666 שעבר[59], ולמנוע שייסבלו מלוכנר או מפגיעה בצדק.
אמברג 13 ינואר 1667.
נשלח למר אוברסט וואכמייסטר[60] שרענק[61].

[טז]

פרדיננד מריא קורפירסט

חבר נאמן,
פנה אלינו יצחק לוי, יהודי משנייטאך, מפני דאגתו שהשופט בקאסל[62] אינו רוצה לעזור לו שיגיע [לפרעון] חובותיו. תראה זאת מן הלוטה בצורה מפורשת. ותדע להורות לשופט המדובר שהדיון למענו ינוהל לטובת כולם לפי הצדק והיושר.
אמברג 5 פברואר 1667.

[יז]

פרדיננד מריא קורפירסט

חבר נאמן מאד,
פנה אלינו פערלי[63] לוי, יהודי בשנייטאך, בגלל הפסק ניהול עסק בנוימארקט[64]. תראה זאת מן הלוטה בצורה מפורשת. למרות שאנחנו עדיין זוכרים את שצווה לנו בכללות בעניין זה בגלל היהודים, אך הכוונה היא רק לבני חוץ לארץ ולא לגרים בשנייטאך, העומדים תחת חסותנו, והנחשבים כנתינים. עליך, איפוא, לנהוג בדבר עסקם בדומה לאלה.

59 ראה לעיל, מסמך יא.
60 ראה לעיל, הערה 48.
61 שמו המלא להלן במסמך כח, וראה שם הערה 128. לימים עלה לדרגת "אוברסט-לויטנאנט" (Oberstleutnant). הוא היה מפקד מבצר רוטנברג.
62 Kassel, עיר במדינת הסן.
63 פערלי = בערלי.
64 ראה לעיל, הערה 39.

[יח]

פרדיננד מריא קורפירסט

חבר נאמן,
יצחק לוי, יהודי בשנייטאך, העביר לידינו פקדון של 100 רייכסטאלר בעבור עגלות שלו. תראה זאת בצורה מפורשת מן הלוטה. בגלל דבריך ברצוננו להודיעך: האם אתה מבקש לפנות למנהל הנכסים שלנו בהרטנשטיין[65] הנס יעקב שרענק,או באיזה אופן לראות את היהודי הנזכר כאחראי גם להבא ולכלוא אותו. עד אז נתננו פקודה לדחות את ההוצאה לפועל שכבר צוותה.
אמברג 5 מרס 1667.

[יט]

פרדיננד מריא קורפירסט

חבר נאמן,
פנה אלינו יצחק לוי, יהודי בשנייטאך, בגלל תביעתו נגד יורשי קומיגיידר[66]. תראה זאת בצורה מפורשת מן הלוטה. מפני שאנו עצמנו בדעה כי על־ידי ביטול הבאתו המבוקשת של גיגל עיכשן[66] לבית־הכלא ניתן להביא את היורשים הנזכרים לפריעת התחייבותם, אנו [מודיעים] בזה, שמבוקשו של היהודי הנזכר עומד בתוקפו, תפעלו כך[67].
אמברג 5 מרס 1667.

[כ]

פרדיננד מריא קורפירסט

חבר נאמן,
שמענו את קריאת שאלתך ... בדבר מתן מחדש של חרויות ליהודים. רצוננו להשאיר את המצב ביום[68] ... החלטתנו שניתנה ... החסות הניתנת להם[69].

65 Hartenstein. עיר בפראנקוניה התיכונה.
66 השם כנראה משובש.
67 כלומר, במקום לאוסרו בבית הכלא.
68 התאריך לא רשום, ונותר מקום ריק. יש בנוסח המסמך חיסורים נוספים. ראה לעיל, עמ׳ 140, הערה 339.
69 הסוף חסר.

[כא]

תזכיר[70] [מוגש] בהכנעה

יעקב לוי משנייטאך ויוסף רביצר מאוטנזוס[71] בשבילם וחבריהם וכל היהודים של שלטון רוטנברג, בדבר מתן חסות להבא ועוד.

אדוננו הקורפירסט[72] ירום הילו,

על־פי איגרות חסות וחירות נפרדות, מאת הגאן־ערבן של הבית ושלטון[73] רוטנברג, שיש לנו להראותם במקורם לכל דרישה בכל עת, נוכל להוכיח ברורות, באלו חרויות שונות זוכים כל היהודים הגרים הן במרק שנייטאך והן בכפרים של שלטון רוטנברג הנ״ל. עד עכשיו היה כבר בשלטון הקודם שלנו[74] הנוהל והמסורת כי חרויותינו הנזכרות, ובמיוחד לנו, תושבי שנייטאך, אושרו וקויימו כל שש [לשש] או כל שלוש לשלוש שנים, וניתנו לנו לשם כך שוב איגרות חסות וחנינה תמורת תשלום במשך זמן קצר של מיקדמה מסויימת, הנהוגה זה מכבר, ושל התחייבות שנתית אחרת, כפי שניתן יהיה למצוא אל־נכון בבית־המשפט של השלטון הנעלה. מאז, כפי שידוע לנו היטב, העביר אליו לפני זמן קצר כבוד מעלתו הקורפירסט את שלטון רוטנברג הנ״ל[75], נלקחנו כולנו על־ידי האדון קומיסאר[76] של הקורפירסט יחד עם נתינים אחרים של רוטנברג בהתחייבות וחסות, ובדומה לאחרים נדרשו מאתנו הכספים הרגילים, מסים והטלים אחרים. גם אביו[77] האהוב מאד של הקורפירסט יר״ה זכרונו לברכה לקח אותנו כבר בשנה 1629 בהתחייבות הממונה אז האדון הקומיסאר מר שעפר, ועד עכשיו סבל אותנו בחסד. גם אחר כך בשנת 1632 יצאה פקודת הקורפירסט של המימשל באמברג, ונדרש מאתנו כסף החסות משנת 1632 עד 1639, לפי הקבלה שעודה בידינו, וגם בשעת מעברם של עמי המלחמה אמר לתת זאלווה גארדיה[78], שנוכל עדיין להראות במקורה. אחר כך בזמן המלחמה שעברה[79] אצל

70 תזכיר זה נמסר בחודש יולי 1664. כך עולה ממסמכים כד–כו, שהינם תעודות מעבר, אשר ניתנו לשני היהודים, הנזכרים בראש המסמך הנדון, בשובם משליחותם. וראה להלן, הערה 131. הרקע לפנייה המפורטת היתה העובדה שבשנת 1664 פג תוקפה של איגרת החסות האחרונה שהעניקו הגאן־ערבן בשנת 1661.

71 לא מצאתי פרטים אודותם. יתכן שכיהנו כפרנסי הקהילות.

72 פרדיננד מריא.

73 הגאן־ערבן היו בתקופה הנזכרת השליטים לא רק ב״בית״, דהיינו ב״מרק שנייטאך״, כי אם גם ב״כפרים״ שבסביבה.

74 הגאן־ערבן.

75 בשנת 1662.

76 Kommissar. בא כח של הממשלה.

77 מקסמיליאן I.

78 נוסח מסמך חשוב זה, משנת 1630, נדפס אצל וינברג, עמ׳ 21. המסמך מבטיח ליהודים הגנה מלאה מפני כל דרישות הצבא החונה בעיר.

79 מלחמת שלושים השנה. ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 4.

המבצר רוטנברג על־ידי מתן הספקה לצבא, הבאת סוסים ודברים אחרים, נגד תשלום מאת הקורפירסט, וכמו כן במבצר רוטנברג עצמו, הוכחנו את עצמנו כנתינים נאמנים במועד זה ובכל זמן כבני חסות המעמידים שירותם לכל דרישה אפשרית, כמו שכאשר כבר לפני 15 שנה בנינו מחדש והקמנו את הכפר אוטנזוס שנשרף עד תילו בפרעות המלחמה הנזכרת. אגב, את פרנסתנו מחפשים מעט ביותר בארצות אלו[80], כולל השטחים הפתוחים[81], אלא מחוץ לפפאלץ של הקורפירסט[82], בנירנברג ובמקומות הכפופים לשיפוטו של המרקגראף[83], דהיינו במקומות זרים.

מוגשת לקורפירסט בקשתנו להעניק גם להבא, את טובו וחינו, את הגנתו על החרויות שהיו לנו עד עתה, — מבלי שיש ברצוננו לצוות על האמצעים[84] של הקורפירסט אף במידה המועטת ביותר–, ולאשר את החרויות שהיו לכל אחד עד עתה, הן בכלל והן בפרט. ולשם כך לתת להבא אישור מלא למתן איגרת חסות, ושנהיה ראויים לחסדו המיוחד של הקורפירסט, אנו,סרים למשמעתו, משתוקקים בכל עת.

יעקב לוי משנייטאך ויוסף רביצר מאוטנזוס בשבילם וחבריהם וכן כל היהודים בשלטון רוטנברג.

[כב]

ברכתי לידיד יקר לי ביותר,

כפי שהסכמתי עמך, לא נשאר בגדר סוד שבישיבת המועצה היום יכולה להיקרא פקודת הקורפירסט, שהבאת ממינכן, וההחלטה היא, כפי שתראה מן הלוטה, שהמדובר רק במתן חסות שהותאמה לנוהל הישן. צורף מכתב, ובו התנאי (בל״א: לתלות) שאם יוכנס שינוי עם אנשי רוטנברג, יש למסור הודעה על השארתם או על גירושם אל [הפקיד של] קורפירסט שטיינזאלץ[85], ואחר־כך אל מר אוברסט וואכמייסטר שרענק[86]. מכל מקום לא ייעשה נגד הגאן־ערבן[87] בזכויותיהם

80 כלומר ב״פפאלץ של הקורפירסט״, כנזכר להלן.

81 freies Gelaende בגרמנית פירושו: שטח פתוח, בלתי בנוי.

82 Kurfuerstliche Pfalz.

83 Markgraf. השליט בפראנקוניה התיכונה.

84 כך על־פי התרגום ״בל״א״ שנוסף בפנקס.

85 כיהן כפקיד במשרה גבוהה במשרדו של הקורפירסט בעיר אמברג.

86 ראה לעיל, הערה 61.

87 בשנים 1662–1698, קויימה שותפות בשלטון בין הגאן־ערבן ובווארייה. ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 4.

המשותפות. במקרה, איפוא,שמכתב זה לא יימסר בתוך שבועיים, עליך להופיע כאן במזכירות. רציתי בחפץ לב להוסיף לך הודעה זאת על־ידי שליחים משלי.
אמברג 6 אוגוסט 1664.
הנוטה לך חיבה,
פרידריך ערנסט בלקהאופר[88]

[כג]

פרדיננד מריא קורפירסט

קודם ברכתנו לחברי הנכבד והיקר. מן הלוטה תראה כי היהודים היושבים בשנייטאך ומחוצה לה בשלטון רוטנברג מבקשים להאריך להם את החסות הניתנת להם מאת הגאן־ערבן, מכיון שהיא נגמרת במיכאליס[89] הבא, שוב לכמה שנים. אנו ממלאים את מבוקשם לחדש להם את החסות, בידיעה מוקדמת של הגאן־ערבן, היא תחודש ותינתן, אמנם לא לשנים מסויימות, אלא רק indefinite (בל״א: זמן בלתי מוגדר), ולא determinirte (בל״א: זמן מוגדר), כפי שהיה קודם[90].זאת, כדי שכאשר בבא הזמן תהיה הסכמה מלאה עם אנשי רוטנברג,תהא לנו יד חפשית להשאירם לזמן ארוך יותר או לגרשם תיכף.עליך לדאוג לכך שתימסר להם איגרת חסות כזאת.
שלך,
מינכן 11 יולי 1664.
פרדיננד מריא קורפירסט

[כד]

רשיון מעבר [מאת] המזכירות הסודית[91] מינכן אב תכט[92] ל׳

המכובד יעקב לוי ויוסף רביצר, שניהם נתינים ויהודים מן שלטון רוטנברג, היו בעניינים אישיים כאן בחצר הקורפירסט. חושבים לחזור שוב מכאן לבתיהם.פקודת

88 שירת במזכירות הקורפירסט פרדיננד מריא.
89 ראה לעיל, עמ׳ 189, הערה 763.
90 כלומר, איגרות החסות הקודמות, ניתנו לפרקי זמן קצובים, של שלוש או שש שנים (ראה לעיל, מסמך כא). איגרת החסות הנוכחית היא הראשונה בה לא נקבע משך החסות.
91 כלומר, מזכירות אישית של הקורפירסט, כמצוין בסיום המסמך.
92 תאריך עברי זה בוודאי לא נרשם על־ידי הרשות, ומסתבר כי מקבלי התעודה הוסיפוהו. אמנם, הם כתבו, ללא ספק — תכ״ד, שהיא שנת 1664, בה נכתב המסמך. מה עוד, שיום 24 ביולי, חל בחודש אב, רק בשנת תכ״ד. הסופר, כנראה, שיבש וכתב ״תכט״.

הקורפירסט יר״ה בבווֹאריה, אדוננו החנון, לאפשר לשני היהודים הנ״ל מעבר בטוח וללא מעצור. לתעודה ניתן להם רשיון מעבר זה עם חותמת המזכירות הקטנה הסודית של הקורפירסט.
נעשה מינכן 24 יולי 1664.
מזכירות סודית של הקורפירסט.

[כה]

רשיון מעבר מינכן בדבר מכס[93]

המוכ״ז יעקב לוי ויוסף רביצר, שניהם נתינים ויהודים משלטון רוטנברג, הגיעו עם תעודת מעבר שניתנה בכתב ביום 16 יולי 1664, לכאן לפני הצהרים, ונסעו מכאן ביום 25 בחודש זה לפני הצהריים שוב ברשיון מעבר של הקורפירסט מטעם המזכירות הסודית הקטנה שלנו. על־פי פקודת הקורפירסט הם גם שוחררו מן המכס, שיש׳לשלם עקב שהותם כאן, מפני שלא עשו כאן שום עסקים, אלא היה להם לשהות אך ורק לצורך אישור החרויות שלהם. זאת לתעודה ניתן להם רשיון מעבר זה עם חותמת מזכירות משרד המכס הגדול של הקורפירסט.
ביום 25 יולי 1664.
משרד המכס הגדול של הקורפירסט מינכן.
הממונה על משרד המכס הגדול כאן.

[כו]

ביום 24[94] יולי 1664 בשעה ארבע בערב הגיעו הנה שני היהודים הנזכרים, ועברו ללא תשלום מכס, על סמך רשיון מעבר של הקורפירסט שניתן להם במינכן ביום 24[94] יולי, וגם נסעו מכאן תיכף ומיד.
משרד המכס של הקורפירסט אינגולדשטאט[95].

93 הכוונה למכס הגוף: Leibzoll. מס זה, שכונה גם ״מס גולגולת״, נדרש מיהודי שיצא ממקומו והתעכב בטריטוריה אחרת. אפילו השהות במחוז נירנברג הסמוך לצורך עסקי מסחר הצריכה תשלום זה (וינברג, עמ׳ 34. וראה שם, עמ׳ 82, 114, 115, 136, 149). בקשות היהודים לקבלת פטור ממס זה, נדחו דרך קבע. ראה, למשל, בקשתם ב־9 ביולי 1760 (אמת״י, Schnaittach (GA—S/135.5(6). המס בוטל בבווֹאריה כולה בשנת 1807. ראה אקשטיין, במברג, עמ׳ 213, ושם הערה 1.

94 צ״ל: 25.

95 Ingoldstadt. עיר בבווֹאריה העילית.

[כז]

העתק מקיומים גאן־ערבן כסלו ת״ה[96]

אנחנו בורגגראף באומייסטר[97] ונבחרים מצהירים ומודיעים כל אחד ואחד באיגרת גלויה זו בשבילנו ובשם חברינו והאדונים הגאן־ערבן המשותפים של ביתנו ושלטוננו רוטנברג[98]: הנתינים ואנשי החסות שלנו, הנזכרים להלן, ששמותיהם יצחק זעקלין, אברהם בן פייבל, אברהם רביצר, אברהם בן ליווא, ליב בן זעליגמן, יעקב בן בערל, נתן[99], זעקלין בן בערל ויוטלי אלמנת זעליגמן מאוטנזוס, כל עשרה[100] היהודים, הגרים בשנייטך, על פי ההסכם וההחלטה, כנזכר להלן, יחד עם נשותיהם, ילדיהם והעבודה, גם קנינם ונכסי דלא ניידי, קבלנו וקיימנו בחסות שלנו מעבר חופשי בלתי־מוגבל, [וכן] לגור במשך שלוש שנים הבאות מהיום בצורה חסכונית. בתוקף איגרת זו הם קיימו וקיבלו גם כן, למרות שבינתיים כל יהודי צריך לשלם מראש בשעת מסירת החירות מיד מראש ארבעים גולדן בשביל החירות לשלוש שנים, הנה במילוי בקשתם ובהתחשב בקשיים הנמשכים עקב המלחמה[101], לא יביא הפעם אי־תשלום של המפרעה, שעליהם לשלם, לשום תוצאה, או שאם בנוגע לזה כעבור שלוש שנים שוב רוצים להעזר, — יונח להם בחסד. אבל ריבית מוקדמת[102] ודמי חסות צריך לשלם כל אחד הכלול בחירות זאת בכל השנים עד גמר שלוש השנים המאושרות, לבורגגראף ארבעים גולדן, החצי ביום וואלפורגיס, והחצי השני ביום מיכאליס[103], הכל במטבע הטובה של המדינה עובר לסוחר, ולמסור אותו. וביום וואלפורגיס של השנה המיוחלת 1645 יש להתחיל בתשלום הראשון של ריבית בשביל הזמן שעבר. לעומת זאת, בשביל פעם זו, ורק לשלוש השנים המאושרות יותן להם כולם בחסד לקחת[104] חמשה יהודים נוספים. אמנם עליהם להודיע את שמותיהם לבורגגראף של ריין, מי הם, ובלי ידיעתו והסכמתו אסור להם להכניס איש במספר החמשה. עליהם יהא לשאת ביחד בעול החסות

96 נובמבר–דצמבר 1644. הסופר כתב את הכותרת ״העתק מקיומי גאן־ערבן״, וציין את התאריך העברי. וראה לעיל, הערה 92.

97 ראה אודותם לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 4, הערה 3.

98 ראה לעיל, הערה 73.

99 גם נתן היה כנראה בנו של בערל.

100 רק תשעה שמות רשומים.

101 מלחמת שלושים השנה. ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ׳ 4.

102 בשביל דמי החירות, אשר לפי החוק היה על היהודים לשלמם מראש.

103 ראה אודות המועדים האמורים, לעיל, עמ׳ 189, הערה 763; 190, הערה 770.

104 הכוונה לקחת למקום מגורם, Mark Schnaittach.

והיטלים כלליים אחרים, גם שמש בית־הכנסת[105] והמורה[106], הנחוצים להם לפי אורח חייהם[107], שיורשה להם לקחת אליהם אל המרק בדומה לאחרים עם כל אשר להם: לחם[108] ומשרתי הבית, שיש לכל אחד לבד, ונכסים הנלקחים בחסותנו ובהגנתנו ויישארו שם. הם יכולים לקנות להם יין, בירה, בשר ושאר דברים במרק ומחוצה לו וגם להשתמש כמו אחרים ב־"גמיין"[109], מרחץ, מים ומרעה.

כאשר יקרה לפני תום שלוש השנים שאחד מבין עשרת היהודים הנ"ל, שלו נראים ההיטלים כבדים מדי, ירצה לעזוב, יותן לו, ויורשה להכניס אחר, המקובל על השלטון. אמנם מי שרוצה לעזוב, צריך לשלם מראש את הריבית בשביל הזמן שעבר או דמי חסות, בצד יתר ההתחייבויות כלפי השלטון, וכן "נאך־שטויער"[110] בשיעור הנדרש. כאשר מי שיעזוב לא יוכל להביא במקומו אחר המקובל על השלטון, לא נאסר ליתר היהודים לשלם את ההיטל השנתי בשביל מי שעזב, כפי שהיה הנוהל לגביו, כל עוד נמשכות שלוש השנים. גם בלא שעברו שלוש השנים וזה או אחר יגורש או מעצמו יעבור מכאן, לא יידרש "נאך־שטויער". וכשימות שמש בית־הכנסת והמורה, היושבים פטורים מהיטלים. או כשהם יעזבו את המקום, עליהם לקבל אחר במקומו או במקומם. יהיו כולם במידה שווה בדומה לקודמיהם, ככתוב לעיל במפורש, פטורים מתשלום, ויהיה להם מעבר חופשי.

אם גם במשך שלוש שנים אלו הם רוצים לעסוק בעסקים עם יהודים אחרים ונוספים, לא ניתן להונותם. וכן כאשר יהודי או יהודים נפטר ביניהם או הוחזרו מתים ממקום אחר, יותן להם לקבור אותו או אותם בבית־הקברות הישן שלהם, השוכן ליד המרק. אמנם עליהם לתת כל פעם לבורגגראף בשביל אחד או בשביל אלה הכלולים בחירות, כשהם למעלה מ־12 שנה, גולדן אחד, ואם למטה, חצי גולדן, ממי שמחוץ לארץ, והוא למעלה מ־12 שנה, שני גולדן, ואם הוא למטה, גולדן אחד. כן יש לשלם לאפוטרופוס במרק שנייטאך בשביל אחד שהוא למעלה מ־12 שנה חצי גולדן, ובשביל מי שהוא למטה רבע גולדן.

אנו גם מרשים להם להלוות כסף של הנתינים שלנו וכסף השייך לבית־המשפט

105 במקור: שולקלאפפר (Schulklopfer). מקיש לבית־הכנסת. היה מקיש בפטישו וקורא לתפילה, דהיינו השמש.

106 Schulmaister. באיגרת חסות שניתנה לקהילת זולצבאך. בשנת 1685, סעיף 10, ניתן הפטור בתנאי שהשמש והמלמד אינם עוסקים במסחר (נדפסה אצל M. Weinberg, Geschichte der Juden in der Oberpfalz, V. Herzogtum Sulzbach, pp. 18–21).

107 כך תרגמנו את המלה "האנדל", הכתובה כאן במקור, שמובנה השכיח הינו — משא ומתן. השווה לביטוי השכיח כיום: "Handel und Wandel".

108 הכוונה, כנראה, לאשה ולילדים.

109 Gemeine. רכוש משותף לתושבי המקום שכולם רשאים להשתמש בו.

110 ראה לעיל, עמ' 152, הערה 449. — כאן נכתבה במקור הגהה בגליון, ותרגומה: "והוא זהוב אחד כמו בשנת 1618 שבית משפט נתן פטור בצורה מפורשת".

רוטנברג כרצונם ובריבית מצומצמת[111]. אבל הם לא יכולים להחביא זרים ובני חוץ לארץ בערבון[112], כדי למנוע עונש, וגם יימנעו לגמרי מכתיבת חוזים בסתר. אלא העניינים בהם עסקו בין הנתינים של רוטנברג יתנו לרשום בדיוק במזכירות של המבצר, ואילו פתקי חובות של נתינים זרים במזכירות של בית־המשפט. אם יהודי הלווה או נתן לקנות משהו לאחד משלנו, המוכר לנו או הקשור עמנו, תינתן ליהודי, עד כמה שאפשר לבורגגראף, עזרה לפנים משורת הדין.

כן חייב כל יהודי לתת כל שנה לבורגגראף ליום מרטיני[113] אווז טוב מפוטם[114], ומלבד זה לחג המולד[115] "אופפרגולדן"[116] אחד, וכן לבורגוואגט[117],לכולם יחד אווז מפוטם ו"אופפרגולדן" אחד, וכמו כן כל יהודי לשופט למרטיני אווז מפוטם, וכן כל אחד לחוד לחברי המועצה של שנייטאך אווז מפוטם, וכולם ביחד לאדון גאן־ערבן ביקסנמיינסטר[118] חצי גולדן.

כשיקרה שיבוא אליהם אדם זריז, שאינו קשור אתנו, עם משכון אשר לא ידוע עליו שהוא גנוב או שהגיע לידו בדרך אחרת, יכולים להלוות, עד כמה שניתן ליהנות מכך. אמנם ניתן ליהודים והותר להם בחירויות שנמסרו להם מכבר, להלוות במידת מה על חפצים וסחורות גנובים ומופקרים, וכאשר היו אצלם במשך זמן מסויים, אין לטפל בהם. על כל זאת נקבעו הגבלה ומשפט. אבל מפני שבינתיים הגיעו אלינו אודות גניבות אלו או נכסי הכנסיה כל מיני אי־שביעות רצון, ריב ומדון, עם המעמדות השכנים של הרייך, כמו פפאלץ[119], ברנדנבורג[120] במברג[121] ונירנברג,

111 לפי איגרת החסות של זולצבאך (לעיל, הערה 106), סעיף 5, מותר ליהודים להלוות עד סך 25 גולדן בריבית מקסימאלית בשיעור 15 קרויצר לכל גולדן, ובהלוואה למעלה מ־25 גולדן בריבית של 6 אחוז, לכל היותר.

112 כלומר, תמורת ערבון, עד אשר יצאו מן הארץ.

113 ראה לעיל, עמ' 190, הערה 768.

114 ראה לעיל, עמ' 189, הערה 765.

115 חל בחצות ליל 25 בדצמבר.

116 ראה לעיל, עמ' 189, הערה 764.

117 ראה לעיל, מבוא, פרק א, עמ' 4, הערה 3.

118 ראה שם.

119 Pfalz. הכוונה, כנראה, לפפאלץ העילית.

120 Brandenburg. לשליטי מדינה זו בצפון גרמניה היה שייך "קורפירסטנטום" (Kurfuerstentum) בפראנקוניה התיכונה.

121 Bamberg. עיר בפראנקוניה העילית.

ולכן אין כלל להוציא אל הפועל את הקונסטיטוציה של הרייך[122] על היהודים הנזכרים [...] ומשום כך יכולים להשאר אצל אלה.

"מה שנכתב בגב הכתב"
תזכיר

יעקב לוי ויוסף זאלגמי[123], שניהם יהודים בשנייטאך, למענם וחבריהם וכן כל היהודים של השלטון רוטנברג עם הלוטה המסומן באות c–a[124], לשם מתן חסות גם להבא.
נמסר 10 אפריל 1671[125].
ר"ח אייר תל"א.

[כח]

כב' הקורפירסט יר"ה[126],
בלי להאריך את הדיבור, — כבר ידוע שהגשנו למזכירות הסודית[127] בקשה בדבר מתן חסד וחסות גם הלאה, ושעל סמך פקודה שניתנה הומצאה לנו על־ידי ראש המשטרה ברוטנברג, מר יורג קארל שרענק פון נוטצינג אוף שטיין[128] ופלדין יורג פון קינצברג[129], בורגגראף כאן, איגרת חסות והגנה, הרצופה כאן [ומסומנת] באות a[130].
הנה, אישי הקורפירסט החנון, מפני שלא זו בלבד שנערכה איגרת החסות לזמן בלתי מוגדר, אלא ובמיוחד, מפני שעברו שש שנים מאז מסירת החסות עד סופן, הגשנו למזכירות הנזכרת בהתחלה ביום 4 מרס בשנה החולפת 1671 — לפי הלוטה בזה [המסומנת באות] b — לפי מחוייבותנו, מסורת ומנהג, בקשה לחונן אותנו ולאשר

122 משנת 1577, סעיף 20. ראה באיגרת החסות של זולצבאך (לעיל, הערה 106), סעיף 6.
123 ראה לעיל, הערה 71. יתכן שזאלגמי=רביצר, שכן ב־17 בינואר 1672 נזכר רביצר בקשר לחידוש החסות (אמת"י, Schnaittach GA—S/135.6(2)).
124 ראה להלן, הערות 130, 131.
125 כתב זכויות זה, משנת 1644, הועתק ונמסר לשלטונות בשנת 1671, לצורך קבלת איגרת חסות חדשה.
126 פרדיננד מריא.
127 ראה לעיל, הערה 91.
128 Joerg Karl Schrenk von Notzing (כך הודיעני דר' פוקס, לעיל הערה 55). וראה לעיל, הערה 61.
129 Feldin Joerg von Kuenzberg (המקור כנ"ל).
130 יתכן שהמדובר באיגרת שהוצאה על־יסוד הוראת הקורפירסט, לעיל מסמך כג.

לנו את איגרת החסות הנזכרת. כאשר הלכנו בשנת 1664 לממשלת הודו באמברג[131], כעולה מן הלוטה הנזכר, שנגענו בו בפתיחת דברינו, לאחר שראינו בו צורך, וקיבלנו את התשובה שהיא כבר הוציאה פקודה אודותינו, ולכן עלינו להזמין שם תור[132].

131 ראה לעיל, מסמך כא.
132 הסוף חסר.

נספח ב

פסק דין של הרב מרדכי מאדל

פסק של הרב המנוח ר׳ מאדל דיין מווין זלה״ה

בדבר הפרשות טענות דין ודברים שנתהוו בין הצדדי׳ הספונים, חורים וסגנים, נטעי נאמנים, יושבי ק״ק שנאטך ויושבי אטנזוס י״ץ. ושני הצדדי׳ בחרו אותי הק׳ ח״מ לדיין, לדין או לפשר, ולתווך השלום ביניהם, הן לדין הן לפשר הן לטעו׳ ח״ו. וכאשר עשו ע״ז ק״ס בעדים. ואף אשר בביתי אין לחם ושמלה, ודין תורה לא ידענא, מ״מ למען האמת והשלום אהבו[1] נענתי להם ראשי. ואלהי׳ יופיע עלי נהרה ממעל לבל אכשל בדבר הלכה ח״ו.

והנה יושבי א״ז התובעי׳ האריכו בטענת, ויושבי ק״ק שנייטך האריכו מענות בתשובות דומות למרובות. ואחרי השקפת עיון שכלי הקט וקלוש, יצאו ממני הדברים הבאין לעומתן ע״פ הפסק.

וזה יצא ראשון. אין יושבי א״ז מחוייבי׳ [ליתן][2] רב או מעט לצורך פדיון קיומים של אנשי הק״ק[3], או לצורך השתדלות הקיומי׳ והרחבת זמן הקיומי׳. אמנם כן להיות קיומים א״ז מעורים ונאחזים ותלוין בקיומי הנ״ל, לאשר מבואר [מ]תוכן[2] (דז אירי קיומים גוועֿרן אזו לאנג מיט אנדרי יהודים זא אונטר דער שׂרה רוטן בערג וואונן קיין ענדרונג גשיכט)[4]. בכן מחויבי׳ לנטות שכמם לסבול ולסייע ולבטל מחשבות עמים בעניני גירוש ח״ו, ושארי הטלת השרה יהי׳ מה שיהי׳. כגון, לקנות סוסים מן השרה, ולהלות סוסים, ולמה שמוציאי׳ ביום גא״ן ערב״ן טא״ג[5] לכבד המושלי׳ למען ידרושו טוב על עם ישראל, ולכיבודי השרה להפיק רצון ממנה[6]. וכל מה המסתעף להוציא בעניני השרה מחוייבי׳ לישא בעול וליתן כפי המגיע לחלקם, כפי סדר הגבי׳ שנהגו בו עד היום. אך ורק בפדיון הקיומי׳, הואיל וחלוקין יושבי א״ז מבני הק׳[7] להיות להם קיומים סתם בלי זמן המוגבל, ולא כן בני הק׳. ע״כ אין ליתן

1 המלה נכתבה מעל לשורה.
2 כך הנוסח בהעתקת פסק הדין, לעיל, עמ׳ 285.
3 הקהילה קדושה, הכוונה לשנייטאך.
4 תרגום: תוקף הקיומים נשאר כל זמן שלא חל שינוי בדבר יהודים אחרים הגרים תחת השררה רוטנברג.
5 טא״ג (Tag), יום. המדובר ביום בו מתכנסים הגאן־ערבן לישיבתם.
6 כלומר, פיזור שוחד ומתנות.
7 הקהילה, הכוונה לשנייטאך.

להם מאומה לפדיון הקיומי', וכנ"ל. ובשנה ההיא שיכלה זמן הקיומים הנ"ל, יהיו מחויבי' לצרף אליהם ולקרוא את הפרנס א"ז, ביום ועד גא"ן ערב"ן טא"ג שיהי' בשנה ההוא, לילך אתם להמושלי'. וחוץ הכיבודי' הרגילי' מידי שנה לא יהי' כח ביד בני הק' להוסיף לאחד מהמושלי', כ"א שיתנו ההוספה מכיס אנשי הק' לבד. אם לא שיהא לצורך שעה להוציא הוצאות, בלי השתדלות הקיומים הנ"ל, וכאשר הפ' א"ז ישמע באזניו לצורך מה יוציא יותר על הרגיל. ואם לא יקראו בשם פרנס א"ז ביום גא"ן ערב"ן הנ"ל, אזי לא יהיו פרנסי הק' נאמני' על הוצאות שיוציאו בנוסף על הרגילי', לומר שהוציאו אותם שלא לצורך השתדלות קיומיה', כ"א בק"ח חמור ובב"ד. ובאם שיקראו לפרנס א"ז ולא יבא תוך מעת לעת לילך אתם, אזי אנשי הק' פטורי' מק"ח הנ"ל.

יושבי א"ז יש להם נגד אנשי הק' דין יחיד נגד רבים, כל זמן שבני הק' בצירוף שאר יושבי תוך ממשלת השררה פה מרובין במנין, להיותם כול' משתפין באותן הגביות שאנשי א"ז מחויבי' לישא וליתן עם בני הק'. ואם בני א"ז יתרבו במנין על יושבי הק' הנ"ל ויושבי השררה, אזי הדין יקוב ההר [אם] יהי' עוד לאנשי הק' דין רבים נגד יחיד או יחידי' נגדם.

לכל גביות שהוחזקו בו בני הק' שלושה זמני' לגבות מבני א"ז ע"פ הסדר ההוא שנהגו יקום ויהי' להבא, ויכולין לברר מנהגם בעדים אנשי הק'. ואפי' בעדים עד מפי עד ועדים פסולי עדות סגי[8].

ופרנסי הק' וגובה הק' לא יהיו מחויבי' לצרף אליה' שום יחידי' בעשיית גביית צעטל, להטלת וגביות הרגילי' עד היום, ושכבר הוחזקו כנ"ל. אמנם מהיום יסדרו כל הצעטלי בזה האופן. בתחלה יורשמו יושבי הק', ואח"כ יושבי א"ז, ואח"כ יושבי היטן באך. הכל על נייר אחד להסיר תלונות עם ולזות שפתים. ולא יפחתו לרשום לכל אחד המגיע לחלקו. ויכופו וינגושו המסרבי' ליתן המגיע לחלקם, ובפרט אותם שיש להם ערך. אמנם באם אין ידו משגת ונודע שידו מטה, ישראל רחמני' בני רחמני' הן. פרנסי הק' והגובה יצרפו אליהם פרנס א"ז, וישוטטו בעין שכלם. ואם יטיב בעיניהם יוכלו לצוות השמש להסיר הכפיות מהאיש ההוא, עד כי ירחיב ה' גבולו. ומ"מ בספר הישר פנקס הקהל יכתבו פרטי הגביות שנשאר חייב עד יום התשלום בע"ה ב"ה.

8 ראה שולחן ערוך, חושן משפט, הלכות עדות, סימנים לג–לז.

כל אלו הדברי׳ נאמרי׳ על הגביות ומסים והטלות שנשתתפו בני א״ז עד היום, כגון, ראנוועלד[9], ואויף צוק געלט[10], נכט געלט[11], הוצאות גא״ן ערב״ן טַג, הוצאות לכל המסתעף מהשררה. אמנם באם ח״ו ע״י שינוי השררה לרשות שררה אחרת, או התרגשות מלחמה, יתהוו נתינה חדשה אשר לא היתה כעת, אזי לדבר כזה אין ליושבי הק׳ דין רבים נגד יושבי א״ז, להיות דוקא נתבעי׳ ומכ״ש מוחזקי׳. אך ורק אין להם להטיל על יושבי א״ז, כ״א שיתפשרו או הדין יקוב ההר. גם לא יהא רשות מהיום והלאה ביד פרנסי הק׳ לעשות נדבה לשום קהלה ביותר מסך עשרה זהובי׳, אם לא יצרפו אליהם פרנסי א״ז, ואזי ילכו אחר רוב דעתם, ואם פרנס א״ז לא יבא תוך מע״ל בטלה דעתו, ומה שעשו פרנסי הק׳ כן יקום ויהי׳.

קודם פסח הסמוך הבע״ל יבררו אנשי א״ז מהם ובהם פרנס אחד, בזה האופַן. כל יושבי הישוב יכתוב כל אחד מי שיוכשר בעיניו להיות פרנס על פתק אחד, ולמי שיפלו רוב הדעות בו בחר ה׳ למז״ט. ולאותו הפרנס יצרפו אנשי הק׳ לכל הנ״ל, להמבואר להבא.

בענין עשית הערך ראיתי שערורי׳ ואורחות קלקלות. ע״כ להרים מכשל ולסלק ולסקל תועה מצאתי ע״פ היושר לעשות להבא הערך, בזה האופן. בכלות זמן הערך יתאספו יחד בב״ה ק׳ כל יושבי הק׳, וכל יושבי א״ז. ועל מקום קדוש, העמוד שמתפללין עליו, יכתוב כל איש ואיש מהנ״ל על צעדל. וישוו הצעדלך להיות מדה אחת לכול׳, וישימו אותם תוך כלי אחד להאב״ד שיהי׳ פה, או הש״ץ, יערב אותם לי[ד][12] שלשה מהם בזה אחר זה. שני ב״ב מק׳ שנייטך ואחד ב״ב מן א״ז, והמה יהיו בעלי מעריכים. ואם הראשון שלקחו יהי׳ איש א״ז אין[...] עוד כ״א שנים משנייטך. וכזה אם כבר לקח ב׳ משנייטך אין לו עוד ליקח כ״א א׳ מא״ז. וקא קמא דמטו[13] לידו יהי׳ בעל מעריך. [וכזה אם] כבר לקח א׳ מא״ז ובא לידו עוד צעטלי מא״ז, אזי ישליך אותו תוך הכלי, עד כי תעלה ב׳ משנאטך. וכזה להיפוך, וק״ל[14], וה[...] בעלי מעריכי׳ הנבחרים יוועדו להאב״ד אם יהי׳ פה, או לאחד מהם, ויעשו הערך. אמנם קודם יציאת׳ מב״ה יתקעו כפם [...] במקום שד״א לא׳ מפרנסי שנאטך ולפרנס א״ז לעשות הערך לכל ב״ב׳באמונה, ולהסיר מלבם כל אהבה וקנאה יתירה על כל הב״ב שי׳. [ובעלי] מעריכי׳ יהיו דוקא כשרים עדות זה לזה. ואם העלו א׳ מן הקלפי או הכלי כנ״ל הפסול לאחד שקדמו להיות בעל מעריך ולעלות מן הקלפי, אזי הצעטל ההוא האחרון בטל ויקחו אחרת, עד שיעלה אחד הכשר עם הראשון. גם יהיו כשרי׳ להעיד לאותן שעושין לו ערך. ואם יהי׳ פסול לאחד מב״ב או ליותר, בבואו הקרוב

9 ראה אודותיו לעיל, עמ׳ 189, הערה 760.

10 Aufzuggeld. כסף צעידה. ניתן לבורגגראף, הפקיד במשרה הגבוהה במבצר, עם היבחרו לתפקידו. בשנת 1686 היה שיעורו 60 רייכסטאלר (וינברג, שם).

11 ראה אודותיו לעיל, עמ׳ 189, הערה 759.

12 החיסורים כאן ולהלן עקב היות עמוד כתב־היד קרוע בשוליו.

13 כלומר, הפתקים הקודמים־הראשונים, שמגיעים.

14 וקיימא לן. נכתב מעל לשורה.

לבעלי מעריכי׳ יסלק הבעל מעריך הקרוב לו עצמו, ויוקח אחר במקומו. ואם הנסתלק הוא אחד מבעלי מעריכי׳ מק׳ שנייטך, יוקח ב״ב מצעטלך הנ״ל משנייטך במקומו. ואם אותו בעל מעריך מא״ז נסתלק, יוקח ב״ב אחד מ[א״ז] מצעדליך הנ״ל במקומו. באופן שלעיל ישבו יחד ב׳ משנייטך וא׳ מא״ז. ואם לא יוכלו להשוות דעתם את אחד יוכלו להשביעו.

וכזה ליקח רב ואב״ד. כל זמן שכלה זמנו הראשון, ישבו יחד השלושה פרנסי׳ הנ״ל. ויניחו בקלפי באופן כל הנ״ל כל יושבי ק״ק וא״ז. ויקחו ארבע׳ ב״ב מיושבי הק׳ ושני׳ מא״ז, אותם שיצאו ראשונה. ואותן ששה אנשי׳, בצירוף השלושה פרנסי׳ הנ״ל, יבררו האב״ד כפי ראות עינם, ואין הב״ב והפרנסי׳ מחוייבין להיו׳ כשירין זה לזה, אך כפי שיצאו כנ״ל כן יהיו. ולכל הנ״ל, אם הפרנס א״ז לא יבא תוך מע״ל, אחר שנקרא ע״י השמש, הרשות ביד פרנסי הק׳ שנאטך לעשות ולגמור כל דבר. ויהא למלאכתם כל תוקף ועוז שבעול׳. לשכירות האב״ד ולהוצאות להביאו יתנו א״ז חלקם בכל אופני׳ שנהגו עד הנה.

מעות ראנוועלד ואויף צוק יוגבה לפי ראש הבית כל הסך, כמו שנהגו עד הנה. ואמנם מפני שהשעה צריכה לכך ביותר, ע״כ יוגבה בזה האופן. כל אותן שחוץ לערך יתנו שליש ראש הבית. וכל אותן הפחותין מסך ג׳ מאות זהו׳ בערך יתנו ב׳ שלישי׳. וג׳ מאות ומשם ולמעלה יתן כל ראש הבית. ובזה אסור צעקת רבים ואנקת אביונים.

הבית עלמין שייך לבני הק׳ לחלוטין ולצמיתות, ואין לזרים חלק אתם בו. ומה שנכתב בקיומי א״ז (זיא זולן מיט דער ביגרעבניש שנייטכר גלייך גהלטן ווערן)[15], והמובן הוא לע״ד שמצד השררה לא יתנו כפל כהדרים תחת לאכניר[16] ושאר נכרים. כי אין דרך השררה למכור לא׳ מה שכבר מכרה לאחר. ואם ע״י תחבולות יתפרש הדבר מהשררה באופן אחר, אזי יושבי א״ז מחוייבין לסלק היזיקא וערכאות מבני הק׳, ודי מזו.

לשמש הק׳ יתנו א״ז מה שנהגו ליתן עד היום שכר קברות, ושאר טרחות גביות מסים. ודומה להם לאותן חמש ר״ט מידי שנה להגלח[17]. כזה יתנו יושבי הק״ק לבד השליש, ושני שלישי׳ הנותרים יוגבו כמקדם מכל היושבי׳ תחת השררה.

תקנות על מעות קבורה אי אפשר לעשות, מפני שינוי הזמני׳ והתחלפות ההוצאות על הקברים לצורכי קבורה לעניים. אך ורק הגבאי׳ יתנו אל לבם להשוות המדה, ואם יכבידו על א׳ יקובל עליהם בפני הפרנסי׳, והמה יצדדו ויפשרו הדבר. ואם לא יוכלו לפשר ילך להאב״ד למשפט.

מעות הקבורה יהי׳ לבדק החומות, הקברים, ולהמצטרך לו לשאר הוצאות. אמנם הרשות ביד קהל שנייטך לצורך שעה לעשות בו כטוב בעיניה׳. ומכ״ש לבל יהי׳ מחויבין ליתן חשבון לשום אדם מהישובי׳. כי מה שנותני׳ מעות קבורה הוא עבור

15 תרגום: יהיה להם בנוגע לקבורה יחס שווה לאנשי שנייטאך.
16 ראה לעיל, נספח א, עמ׳ 343, הערה 58.
17 ראה אודות היטל זה לכמורה, לעיל, מבוא, פרק ב, עמ׳ 14, הערה 68.

מקום אחוזת קבר. אבל הארץ וכלל הקברים לעול' בחזקת בני הק' שנאטך עומדים. וכנגד זה אין בני הק' יכולין להטיל גבי' על א"ז לצורך בנין וקניית קברים והוצאת מתים ב"מ.

בדבר הנערים המתגוררי' ללמוד תוך הק'. אם יש אב"ד תוך הק' מחוייבי' א"ז לשל' במעות סך המגיע עליהם לפרנסת הנערי' והבחורים. אמנם אם אין אב"ד תוך הק' יכולין א"ז לומר שרצונם ליתן להם פרנסה כפי המגיע לחלקם, ושלא לסלקם במעות.

יום א' הסמוך[18] יתנו הפרנסי' בצירוף הגובה חשבון צדק. וכל כלות השנה אחר זה יצרפו השלשה פרנסי' אליהם שני ב"ב משנייטך וא' מא"ז, ע"פ גורל כנ"ל, ויחשבו חשבון צדק עם כל ב"ב בפניו.

הבית הכנסת ובתי הקהל פה שנייטך שייך לבני הק' לבדם, ואין א"ז מחוייבי' לבנותם.

ועל מה שטענו אנשי א"ז שיוציאו אנשי הק' זכיותיהם או יבטל' והמה אנשי הק' טענו שיש להם זכיות בע"פ ובכתב נגד אנשי א"ז, אך כעת אינם נמצאי' אצל', ועוד חזון למועד להיות הם תובעין לאנשי א"ז. הרשות ביד אנשי הק' לתבוע אותם לכשיוכשר בעיניהם ולכשימצאו זכיותיהם, ואף גם זאת כל זמן שמביאין ראי' סותרין הדין.

הן כל אלה ראתה עיני במבחן צדק וכור היושר, אמנם בתנאי כפול ומכופל שלא יהא נגד כבוד ורצון השררה יר"ה בשום ענין ואופן בעול'.

בדבר שנתפשרו יושבי הק' עם הפרנס אברהם לוי בענין ערך שלו, שיתן ערך מסך חמשה אלפי' ואיזה מאות זהו', ועוד יתן משך שלש שנים כל שנה עשרים וחמשה זהו' להקהל. מזה יקחו הקהל דק' השליש מקודם, דהיינו ר"ה זהו', וחמשים זהו' הנותרי' יהיו לטובת הכלל הדרים תחת ממשלת רוטן בערג, חלק כחלק כפי המגיע. דהיינו, לסלק מהם גביות הנגבי' מכל בני ישראל השוכני' תחת השררה.

בדבר הסוסי'[19]. מצאתי וראיתי שלא יעלה לרצון בחשבון משום יחיד השואל סוס לשררה, אם לא יהא בידו כתב ראיי' מפרנס הק' שכתב לו וצווה ללות.

ובזה איש על מקומו יבוא בשלום וינוחו באהלהי'(!) השקט ושאנן עד עולם.

כנפש הק' המדבר לאהבת השלום.

הצעיר מרדכי מתקריא מאדל בלא"א הרב דוד איש מבית לוי איטינגין

חותם יום ו' יו"ד (ו) אדר תט"ו[20] לפ"ק.

חונה פה ק' שנייטך.

18 י"ב באדר ב' תט"ו, 21.3.1655.

19 ראה לעיל, מבוא, פרק ח, עמ' 70.

20 צ"ל: אדר ב'. 19 במרס 1655 (כך נאמר באיזכור הפסק שלפנינו, לעיל, עמ' 160. י' באדר א' חל ביום ד', ולא ביום ו' כמצוין).

כל הנ״ל העתקתי מגוף הפסק של הרב המנוח ר׳ מאדל הנ״ל אות באות.
היום ז״ך סיון תי״ו סמ״ך טי״ת[21] לפ״ק.
לראיי׳ באתי על החתום.
הק׳ יצחק זעקל עטהויזן
ח״פ ק״ק שנאטך.
(אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17)

21 6 ביוני 1709.

נספח ג

תקנות של הרב משה ברנדיס[1]

יען כי באתי אל תוך קהלי ועדתי שבטי ישורן וישבתי עמהם שבועות שתים ושלש ופניתי עצמי לעסקי קהילה והמדינה והנהגתם ומצאתי את שאהבה נפשי ה״ה פנקס קהל יע״א מרבנים ישישים וחכמי׳ ונבונים נ״ע ואף גם בתרייתא עדיפא מקמייתא תקנות גדולות נדרו לפי שעה ה״ה האלופים הקצינים יע״א ובראשם גיסי הקצין כהר״ר זלמן שניאור[2] הוסיפו על המדה כמדה גדושה ומחוקה ואין לגרוע. אכן מצאתי הפרץ מרובה על העומד ורפו ידי אנשי מעשה מלקיים זאת אשר זכרון לכתוב בספר מ׳ כמה וכמה הרפתקאי דעדו עליהם אש המתלקחת גחלי אש משום חיציו של בעלי מריבה אשר גברה השנאה ומקלקלת את השורה ולא נתקיימו לא מיני׳ ולא מקצתי׳. ובראותי זאת השתוממתי ברוב יגוני וחמדתי לא אניח ראשי לבי סדין[3] עד שאוציא כל עסקיהם כאור בעמק השוה לכולם, ואי שעל מקומו יבא בשלום ולא יזכרו על ראשונים וקדמונים (ע)[א]ל תתבוננו עתה תצמיח ישועה. ויענו ויאמרו[4] כי זה משה איש אשר בחרנו בו הוא ירפא לנו חבורתינו ובצילו נחי׳ וה׳ יהי׳ עמנו ויצליח בידינו אמן סלה. ורשמתי זאת זכרון על הנייר כתובה בדיו למען יעמדו ימים רבים אשר הסכמנו יחד באסיפת המתוועדי׳ ופרנסי׳ ומנהיגי׳ וברצון כולם. וכן יהי׳ וכן יקום.

א. ראשון זול מען גובה זיין איין נתינה מ׳ פאר פאלני געלטיר וחובות לרבנות מסך מאה זהו׳ ועשרים וחמשה זהו׳ וועלכז נגבה זול ווירדן מהיום תוך חודש ימים ולא יאחר מן פה ק״ק שנייטוך ומן אַטין זאס ומן היטן באך ומן פּורט. והגובי׳ ה״ה כמר אברהם פורטא וכהר״ר שמשון י״ץ מוזין איין ריכטן אויש שלאק מכין כנהוג על פי ראשי בית וע״פ הערך אונט מוזין עומד על הפקודי׳ זיין אלז השמש איין קאסירן זול והמסרב לעשות לו כל כפי׳ ונגישה.

1 מועד כתיבת הדברים לא צוין. יתכן שנכתבו בשנת תע״ג (1713). השווה הלשון בפתיחה לדברי ר״מ ברנדיס לעיל, עמ׳ 272. שולי העמוד קרועים. מלים קטועות הושלמו בתוך סוגרים מרובעים.

2 המדובר במערכת התקנות שניתקנה בשנת תע״א. ר׳ זלמן שניאור מפיורדא חתם בשוליה ראשונה. ראה לעיל, עמ׳ 249.

3 כרית. השווה שבת מח ע״א: לבי סדיא.

4 המלים ״ויענו ויאמרו״ — נכתבו מעל לשורה.

ב. עש זיינין נבחר ווארדן שני גבאי׳ חדשי׳ למז״ט ה״ה כהר״ר ליב בפר״ז וכ׳ אברהם כץ דיא רעסטאנטן צעטיל רויש צו שרייבן תוך ארבע חדשים מהיום, אבר וואש ראשי בית זענין זול מען החצי׳ אין ד׳ חדשים רויש ברענגן[5] והחצי׳ שני׳ ווידר בד׳ חדשי׳ ס״ה שמונה חדשי׳. וואן אבר הגבאים מתרשל זענין זול מען שני גבאים קנסינן שלושה זהו׳.

ג. איז מוסכם גבליבן מהיום גובה צו זיין תוך שלשה שבועות כל הקרקע מעות היינו וואש פַּאר פַּאלין איזט מוז תוך ג׳ שבועות רויש צאלין במזומן, אונ׳ וועמין דען זמן נאך ניט פַּר פאלין איזט מוז תוך ג׳ שבועות איין משכון איין לִיגן. ומהיום והלאה כל פעם מוזן משכון נעמין, פנקס הקהל דף קי״ב[6].

ד. דיא משכנו׳ וואש דא ליגן עד היום מקנסות יהי׳ על מה שיהי׳ זול מען איטלכים זיין זאך רויש געבן בלי איחור ועיכוב, והימי׳ הרא[שונים] יפלו, ומכאן חושבנא וועִר דא ווירט מחויב קנס זיין ווירט מען אים איין שרייבן ע״י שני גבאי׳ חדשי׳ גבאי קנסות בפנקס לוי[ט] תנאים כאשר אבאר למטה בע״ה[7].

ה. וואש מען עד הנה מנדר גוועזן הויט(!) בקריאות עולה לתורה לבנין בה״כ איזט מהיום בטל אוֹנ׳ קיין חיוב ניט, אב החיוב על הצדקה מנדר צו זיין היינו בשבתות וי״ט לא פחות מן א ץ, ובחול ב׳ פשיטים, אונ׳ אויך קיין בחור או נער קיין חיוב ניט רק על ב״ב אונ׳ מען מוז כל שנה מן הנדר מעול׳ געבן לת״ת לחלק לבני ענִי׳ ארבע זהו׳.

ו. מ׳ קניני ז׳ בתים[8] רשמתי לאות ולזכרון בפנקס חדש ך״ב זהו׳ מהיום תוך ד׳ שבועות החצי׳ תוך י״ד יום והחצי׳ השני תוך ל׳ יום וחמשים זהו׳ זול מען אחר כן גובה זיין, אונ׳ קיין בר יכולת דרף זיך ניט אן הלטן דז ניקס אויש געבן וויל עד מקדם שאינו בר יכולת צאלט לויט פנקס חדש.

ז. מ׳ בשר היטן באך בלייבט באיסור לויט כרוז שהכרזתי בשבת פ׳ שלח לך[9]. אכן בביאתי פה אי״ה תוך רביעית שנה אונ׳ זעליט אצלי בלייבן להתיר החרם זא מוז מען החזן געבן הוספה חמשה זהו׳ על שכירות שלו, וכה״ג שלא יקח א׳ בשר מן ב״ב אחר לויט חרם קדמונים.

ח. איז מוסכם גבליבן להקל ראשי בית מעונש איסור בקנסות דז נור החצי׳ געבן זול היינו ביום תשיעי נור רביעית ר״ט געבן זול ומכאן ואילך כל שלשים יום רק חצי רביעית זהב געבן. אכן דער קיין ראשי בית איזט, בלייבט כתקנות קדמוניות[10].

ט. כה״ג מוסכם גבליבן לשני זקנים ח״ה כמר בערלי י״ץ ולכמר אברהם לוי י״ץ

5 כמו heraus bringen, לגבות.

6 לעיל, עמ׳ 240, סעיף לב. המלים ״פנקס...קי״ב״ — נוספו בין השורות.

7 סעיף יח.

8 ראה לעיל, עמ׳ 211–212. ר״מ ברנדיס חזר ודן בכך בשנת 1715. ראה לעיל, עמ׳ 214–215.

9 כ״ה בסיון תע״ג, 19.6.1713. נוסח הכרוז לא נשתמר בכתבי הקהילה. וראה לענין הנדון לעיל, עמ׳ 330, הערה 987.

10 ראה לעיל, עמ׳ 114, הערה 138.

איין הנחה צו טאן בעסקי נתינות רבנים וחזני׳ ושמשים. כ׳ בערלי ניט מער געבן זול אלז שליש נתינה ושני שלישי׳ אים בפנקס הקהל אויף שרייבן בחוב גמור אחר מאה שנים קודם כל לקהל מוזין בצאלין קודם ירושת בניו וכתובת אשתו וקודם כל החובות. ולכ׳ אברהם לוי סג״ל זול מען הנחה לאזין דז החצי׳ מכל הנתינה געבן זול החצי׳ השני ג״כ בפנקס הקהל אויף שרייבן בתורת חוב גמור ג״כ כנ״ל.

יו״ד. כהנ״ל איז מוסכם גבליבן דז כל ראשי בית ניט אויש געבן זול עניים געלטיר מהיום, רק מען זול עש ג״כ בפנקס הקהל אויף שרייבן בתור[ת] חוב גמור כנזכר לעיל.

יו״ד א׳. מ׳ יידש קארץ[11] זול מהיום אב גבראכט ווירדן מען זול ניט מער אויף שטעלין על יידש קארץ אלז שני מדות[12] שכר, וכהנ״ל מען זול קיין אורח מהיום ניקס שענקין יהי׳ מי שיהי׳ והעובר על זה יתן קנס שלושה לטרות שעוה.

יו״ד בי״ת. מוסכם ומוגמר גבליבן מהיום קיין בן אדם ניט שפילין דרך בקארטין כל השנה הן איש או אשה מנער ועד זקן חוץ מן ימי חנוכה והיולדת עם שלושה נשים, וכהנ״ל איינר דער אהדיר לאזט[13] ביום הראשון ולא יותר, והעובר יתן קנס שלושה לטרות שעוה מלבד החרפות ובוישים וואש מן הרב אב״ד צו ערוואַרטן הויט.

י״ג. מי שיפצה פיו נגד הפרנס או נגד הטובי׳ או נגד גבאי וואש נתמנה גווארדן לעסקי קהל בבוישים או בזלזול יהי׳ באיזה מקום שיהי׳ ענש יענש אותו, היינו אם יבזה לפרנס יתן שני ליטרות שעוה, ואם יבזה למנהיג או לט״ה או לגבאי יתן אחד ליט[רא].

י״ד. מ׳ חלוקת בשר כל ערב שבת בלייבט כמו רשימה שהנחתי במיוחד וויא איין גטאלט זול ווירדן והעובר ענש יענש אותו בקנס לי[טרא].

ט״ו. מ׳ בעלי בתים מסרב זענן וואן מאן אים אום אין נַסט שיקט זא שיקט ער אים ווידר על הפרנס אונ׳ וויל אים ניט אן [נעמן], בכן זול מהיום זאלכַש נימר גשעהן ומי שיעבור זול הפרנס בפַעלין דז השמש אים אן נעמן על הוצאות אותו בעל בית.

ט״ז. מ׳ דז איזה ב״ב קויפן אב דיא פלעטין ביום ו׳ אום איזה צ״ל אונ׳ דיא געסט גענין לאטין זאס או פַורט וכדומה לו [...] גבליבן וואן כזה גשעהן מיכַט, זוא מוז דער יחיד דיא פלעט ווידר נֶייאן לֶיגן אונ׳ דער חצי׳ ק״ש איזט פַר פאלין.

י״ז. דיא גבאי׳ דב״ה דהיו עד הנה מוזין חשבין אבלֶיגן אונ׳ וואש חובו׳ זענין איין צו קאסירן כל הנדרי׳, אונ׳ דאש מעות זול מען אוועק מלוה זיין אז נושא פירות איזט.

ח״י. עש זענין נבחר ווארדן למז״ט שני גבאים חדשים ונקראים בשמם גבאי קנסות ה״ה התורני כמהור״ר זעקיל כץ וכ׳ ליב פַלאס י״ץ ועל פיהם יגבה כל

11 Jiddisch Kerz, נרות המילה. ראה לוונשטיין, פירט, ב, עמ׳ 192; H. Pollack, Jewish Folkways in Germanic Lands (1648–1806), pp. 18–19

12 מדה = Masz. שיעורו באוסטריה 1,415 ליטר (תמ״מ, עמ׳ 20, הערה 5).

13 Ader laesst, מקיז דם.

הקנסות. היינו שיהי׳ להם פנקס מיוחד וואן איינר חייב קנס איזט זא זולין זיא אויף שרייבן דען זעלביגן בתורת חוב אונ׳ מוז מפורש זיין על מה ועל איזה דבר דער זעלביג חייב גיוואַרן. אונ׳ מען זול ניקס גובה זיין קיין משכון משום אדם על קנסות רק איין גשריבן ווירדן בפנקס, ובביאת אב״ד פה זול פֿאר גליגט ווירדן לפניו ולפני קהל י״ץ. ואח״כ האב״ד נר״ו יצוה על השמש שיגבה הכל כמו שאר נתינות על כל מי שיחייב וכל הקנסות על מה דז הקנס קומט יקבלו רשימה הגבאי׳ הנ״ל מאב״ד נר״ו וקצבת הקנסות מכל דבר ודבר.

י״ט. אכן את זה הותנו וואש אבר קנסות מגיע איזט מ׳ איסור א׳ לאזט זיך אין איסור רופן אונ׳ איז ער איבר ח׳ יום זול מען אים ניט דרפין רויש נעמן עד ער הקנס מן אותן ימי׳ ששהה באיסור במלואו בצאלט ליד הגבאי׳ הנ״ל אוידר משכון איין ליגט על אותן קנסות שיגיעו בימי׳ ההם. אונ׳ קיין פרנס או מנהיג האט דיא גבאי קנסות דא רינין איין צו רידן אין קנסות של איסור[14] וועז שון דער פרנס או מנהיג בפֿעלט מען זול אים רויש בלי תשלום קנס זא מוזין הגבאי׳ ניקס דרויף געבן, וואן אבר הגבאים מתרשל זענין אונ׳ אחד נושא פנים איזט וועלכש אח״כ מבורר ווירט אזי ענש יענש אותו ע״פ אב״ד נר״ו ששה ר״ט.

ך. וואן הגבאי׳ בעצמם ביחד הפרשות גיבט אוב מען זול אים יוא אויף שרייבן או לאו. כן יהי׳ תמיד הויט כח והרשאה לגבאי על צד שכנגדו בפנקס אויף צו שרייבן, ואין הגבאי שכנגדו הקרוב לאותו צד יכול למחות לגבאי זה.

ך״א. דיא גבאים מוזין איין שרייבן באיזה יום המעשה גשעהן איזט דז ער עובר גיוועזן הויט.

ך״ב[15]. וואן איין עסק איזט הפרשות בין הקהל אוב ער יוא מחויב קנס או לאו כגון עש שטיט ניט מפורש בפנקס הקהל אוב ער מחויב על זה איזט וכהנ״ל אזי ידינו הדבר ע״פ רוב דעות אצל קהל, ואם יהי׳ מחצה על מחצה אזי זול מען השמש בפעלן דז ער לגבאי הנ״ל זול בפעלין דז אויף שרייבן זול לאותו איש, אונ׳ דער שמש מוז דען גבאי מעלדן דז בייא קהל מחצה על מחצה דעות זענין דריבר, וכן יכתוב הגבאי[16] בפנקס הנ״ל ובביאות אב״ד נר״ו יכריע ביניהן.

ך״ג. עש הוט קיין גובה מכֿט איין צו שרייבן קנסות אם לא בידיעת הפרנס היינו הפרנס אים בפעהל[ין],מוז ע״י שמש י״ץ וואן בין הפרנסים עצמן הפרשות גיבט אוב מען אים זול יוא אויף שרייבן אוידר ניט א׳ זאגט יוא וא׳ זאגט לאו אזי זול אותו פרנס צד שכנגדו בפֿעלין לגבאי אונ׳ דער יעניג גבאי מוז פורש בשם זיין בשם איזה פקודת הפרנס, אונ׳ מוז שרייבן ע״פ עדות השמש בפניו אין פנקס דברים כהוויתן וואש דאש גוף המעשה איזט, אונ׳ וועד יוא רשות הויט געבן אונ׳ וועד זיין רשות הויט געבן.

14 המלים ״אין...איסור״ — נכתבו מעל לשורה.

15 על הנאמר בסעיף זה סומנו קווים. כנראה בתקופה מאוחרת, שכן בסיום הכרזת התקנות להלן, נספח ד, צוינו כל כ״ג הסעיפים.

16 המלה נכתבה מעל לשורה.

כהאי גוונא וואן אונטר דיא גבאי׳ חלוקי דעות גיבט זוא מוז מען אותו גבאי[17] צד שכנגדו תמיד אויף שרייבן אונ׳ הפנקס באר הטיב על הכל וואול גיהלטן זול ווירן. ובביאת אב״ד נר״ו זול פאר גליגט ווירדן כנ״ל.

(אמת״י, Schnaittach GA—S/135 16)

17 המלה נכתבה מעל לשורה. וראה לעיל, סעיף ך. יתכן שהדברים נכפלו כאן אגב רישום ההסדר בדבר הפרנסים. כן נוסף המשפט החותם את הסעיף.

נספח ד

הכרזת התקנות[1]

הער צו כל הקהל הקודש דעם נאך אלז אדונינו מורינו ורבינו הרב אב״ד נחוץ לדרכו גוועזן אונ׳ דיא צייט ניט געבן הויט דען כרוז קודם נסיעתו אויש צו רופֿן לאזין אלז דען איז מן האב״ד נר״ו כהיום אן האלופים פרנסי׳ ומנהיגי׳ אן בפֿולין ווארדן להכריז כרוז הלזה כדי העולם ווישן זולין מן התקנות החדשות וואש נתחדש גווארן אונ׳ כל א׳ נזהר זיין אן דיזי פונקטן, וואש ווייטר מעלדן ווירדן, ווירט גרושי השגחה פרטית על הכל געבן ווירדן, והעובר ווירט מען אים מעניש זיין מיט עונשי׳ וקנסות וואש אים צו שווער ווירט זיין צו טראגין ואין עונשין אלא מזהירין[2].

א. למז״ט אדונינו מ״ו אב״ד נר״ו ווידר קונפרמירן דען חרם קדמונים מ׳ בשר היטן וכן קיין ב״ב פֿון אנדרן נעמן דרך בשר עד אמ״ו אב״ד נר״ו ווידר מכריז בב״ה לאזט זיין דאש מותר איזט, וכל זמן קיין התרת חרם בב״ה ניט לאזט מכריז זיין זוא בלייבט החרם בכל תוקף, והעובר ווירט מען אים פסלין לעדות ולשבוע׳ לבד שאר חרפות ובושות וקנסות ממון אים גשעהן ווירט[3].

ב. בענין אלז מען איינם אין איסור רופֿט. זא הבין הקרובי׳ אליו בשר שחוט׳ לאזין צו קומין ויין קידש וטבילת נשים לאזט מען נאך איין מאל דען עולם מזהיר זיין זולכש ניט גשעהן זול מהיום והעובר יוקנס כל פעם שני לטרות שעוה, ואף גם מען דרף אים קיין מצוה קויפן הן הוצאה או הכנס׳ הגב׳ גלילא פתיחת ארון ומכ״ש שביעי מפטיר. והעובר ווירט דער זעלביגי גקנסת לויט פנקס וואש כהיום איבר געבן ווירט לגובאי קנסות. וכה״ג דרך זיך עצמו דער אין איסור איזט קיין מצוה קויפן. וכן (ניט) דרף ניט[4] מתפלל זיין לפני העמוד, והעובר יוקנס לויט פנקס של גבאיי קנסות.

ג. אדונינו מ״ו אב״ד נר״ו לאזט דען עולם מודיע זיין אלז עש זיינין נבחר ווארדן שני גבאי קנסות ה״ה התורני כמהו״ר זעקיל כץ וכמר ליב פֿלאס, אונ׳ זיא נמסר

1 בהכרזה קיימים מקצת שינויים לעומת מערכת התקנות (נספח ג). (1) סעיפים במערכת התקנות שלא נישנו כאן: א–ו, ט–י, יד–יז, כ–כג. וראה להלן, סעיף יא. (2) סעיפים שהורחבו כאן: ב (השווה שם, סעיפים ח, יט), ג (השווה שם, סעיף יח), ד (השווה שם, סעיף יג), ח (השווה שם, סעיף יא). (3) סעיפים שנוספו כאן: ה, ו, י. וראה להלן, הערות 3, 11, 12.

2 השווה: אין עונשין את האדם עד שמזהירין אותו (ספרי, שופטים, קעג).

3 השווה נספח ג, סעיף ז.

4 המלה נכתבה מעל לשורה, ובטעות נותרה גם המלה ״ניט״ הכתובה קודם לכן.

וואַרדן איין פנקס על כל עונשים וואש קנסות בטרעפט דז זיא דען זעלביגן פלייסיג אויף שרייבן זול וואן איינר פֿאקסירט[5] וואש דרויף חייב קנס איז[6] עש מאג פעם א׳ זיין או כמה פעמי׳. בכן ווירט העולם נזהר זיין דז קייני חובות ניט מכין מיט פיל קנסות דן בביאת אב״ד פה כל חצי שנה ווירן כל הקנסות פלייסג אויף גהובן ווירדן אונ׳ קיינם ניקס גשענקט ווירדן.

ד. אף גם לאזט מען העולם מזהיר זיין ווייליך עד הנה יחידי׳ ווינג רעשפעקט גברויכֿט האבן נגד פרנסי׳ ומנהיגי׳ אונ׳ פוער פיהם גוועזן דען פרנס אין פנים מיט זלזולי׳ וביושי׳ אשר לא כדת ואין הדעת סובלת. בכן לאזט מען מהיום מזהיר זיין ח״ו ווייטר זולכש ניט צו גשעהן והעובר ווירט אויף גשריבן ווירן כל פעם בפנקס הקנסות[7]. ביטרפט עש איין פרנס מוז ער קנס געבן שני לטרות שעוה לצדקה. בטרעפט עש איין טובי[8] או גבאי צדקה או גבאי בעסקי קהל א׳ ליטרא שעוה. בכן זול העולם אן מנהיגי׳ נוהג כבוד זיין וויא בכל קהילות הך איזט.

ה. וואן אבר איין יחיד מיכֿט דענקן אלז הפרנס אים איין כוח או שלא כדת כפיי׳ טוט או עלילא צו ווארופט[9] אז בביאת אב״ד פה ענש יענש הפרנס ההוא וואן מבורר ווירט שכן הוא הדבר. בכן משום זה קיין יחיד ניט דרף מחלוקת אן פנגן אהדיר[10] מסרב מיכֿט זיין נגדו.

ו. עש זול מהיום והלאה קיין יחיד בבית קהל לויפֿן בלי רשות ממנהיגי׳ ע״י השמש, וה(י)נכנס בחזקה ווירט זיין קנס אויף גשריבן ע״י גבאי קנסות הנ״ל.

ז. קארטין שבילין כל שנה איזט גיאסרת ווארדן מפי הרב אב״ד נר״ו חוץ מימי חנוכה ויום הראשון של אהדר לאז, והעובר לבד חרפות ובושות מהרב אב״ד נר״ו יוקנס בממון ע״י הגבאי קנסות הן איש או אשה נער וזקן[11].

ח. כהנ״ל מהיום והלאה אויף קיין יידש קארץ ניט אויף שטעלין יותר אלז ב׳ מדות שכר שלא לאבד ממון ישראל והעובר ענש יענש אותו ויכתבו בפנקסי גבאי קנסות.

ט. כהנ״ל מען דרף קיין אורח בשבתות וימים טובי׳ ניקס שענקן יהי׳ מי שיהי׳ והעובר יוקנס מאוד[12].

יו״ד. גם לאזט אדונינו מ״ו מודיע זיין ווער דא ווישן וויל וויא הפנקס של גובאי קנסות איין גריכֿט וואַרדן איזט זול בבית הקהל גיאן ווירט א׳ מן הקהל כל פונקט

5 faxiert, התנהג שלא כשורה.
6 המלה נכתבה מעל לשורה.
7 המלים ״ווירן״, ״בפנקס הקנסות״ — נכתבו מעל לשורה.
8 טוב קהל.
9 verruft, מפיץ.
10 אהדיר=אודר. כלומר, או מסרב להוראת הפרנס.
11 בגוף התקנה, לעיל, נספח ג, סעיף יב, צוינו פרטים נוספים, ובכלל זאת שיעור הקנס. המלים ״בשבתות וימים טובי׳״ נוספו כאן.
12 שם, סעיף יא, צוין שיעור הקנס. המילים ״בשבתות וימים טובי׳״ נוספו כאן.

ופונקט פאר לעיין כדי שידע כל איש הדברי׳ כהווייתן אונ׳ וויא זיך ווייטר פר הלטין זול אונ׳ ווישן נזהר צו זיין.

י״א. כהנ״ל שטיט איהמי[13] איטלכי׳ יחיד פרייא צו ווישן דיא ך״ג פונקטין חדשים[14] וואש אדונינו מ״ו ביד הפרנסי׳ הינטר זיך גלאזין הויט וואש קודם נסיעתו בהסכמת המתוועדי׳ גשלאסין ווארדן וכן לא יגרע אחת מכל אלה.

סוף דבר הכל נשמע את אלהי׳ ירא ואת מצותיו שמור[15] הן קהל ופרנסי׳ ומנהיגי׳ הן יחידי׳ זולין זיך וואל אויף פֿירן ביחד ולהסר הקנאה והשנאה כל א׳ מחבירו אונ׳ באהבה ואחוה לעבן כאיש אחד, איזט דען אלז איינר צו דען אנדרן איין תביעות ממון הויט איזט דאך ניקס פֿרלארין, ובביאת אב״ד פה קאן דאך לדין ולמשפט שטין וואש איינם קומט בדין דאש נעמט קיניר. בכן זול כל איש ואיש מתקן מעשיו זיין אונ׳ בדרכי ה׳ גיאן אונ׳ משא ומתן באמונה נאך גיאן ואז כל אשר יעשה כל א׳ יצליח ויברך מעשה ידיכם ויקוים בכם והריקותי לכם ברכה עד בלי די[16]. אמן.

(אמת״י, Schnaittach GA—S/135.17)

13 ihm, לו.
14 המלה נכתבה מעל לשורה.
15 קהלת יב י״ג (בפסוק נכתב ״האלקים״).
16 מלאכי ג י׳.

מפתחות

ראשי־תיבות וקיצורים

א׳ — אלמנת, אונד
א״א — אי אפשר
א״ב — אמברג
אב״ד — אב בית דין
אג״ק, א״ק — אגב קרקע
א״ז — אוטנזוס, אין זה
א״ח — איסרו חג
אח״ז — אחר זה
אח״כ — אחר כך
אחל״א — אחד לאחד
אט״ז — אוטנזוס
אי׳ — אינו
א״י — אין יכולים
איג״ל — אם יגזור לטובה
אי״ה — אם ירצה השם
א״כ — אם כן
אל׳ — אלמנה
א״ס — אגב סודר
א״ע — את עצמו
אע״ג — אף על גב
אעפ״י — אף על פי
אעפ״כ — אף על פי כן
א״פ — אחד פפניג
אפי׳ — אפילו
א״צ — אין צריך
אצ״ל — אין צריך לומר
אק״פ, אקפ״י — אדונינו קורפירסט
אקפד״ל — אדונינו קורפירסט דורכלייכט
א״ש — אדר שני

ב׳ — ביום
בא״א — בן אדוני אבי
בא״ה, בדא״ה — בדיני אומות העולם
באוה״ב — באשה והדר בעלה
באח״ו — באם חס וחלילה
ב״ב — בן בנו, בעל בית
ב״ד — בית דין
בד״י — בדיני ישראל
ב״ה — בית הכנסת, בעל הבית, ברוך הוא
בה״כ, בהכ״נ — בית הכנסת
בהר״ר — בן הרב ר׳
בזה״ל — בזה הלשון
ב״ח — בחור חמד, ביני חיטי, בעלי חובות
ב״י — בני ישראל
ב״כ — בא כח
בכא״ה — בכל אופן המועיל
בכ״ד — בכל דבר
בל״א — בלשון אשכנז
בלא״א — בן לאדוני אבי
בלא״ה — בלאו הכי
ב״מ — בר מינן
בס״ד — בסיעתא דשמיא
ב״ע — בית עלמין
בע״ד — בעל דין
בע״ה — בעזרת השם
בעה״ח — בא על החתום
בער׳ — בעונש
בעו״ה — בעוונותינו הרבים
בעו״מ — בלי ערמה ומרמה
בע״כ — בעל כורחו
ב״פ — ב׳ פעמים, ב׳ פפניג
בפ״מ — בפועל ממש
בפמ״ל — בפועל מלא
בפנקה״ק — בפנקס הקהילה הקדושה
בק״ח — בקנין חמור
ב״ר — בן ר׳
בת״ה — בתוך השנה, בתורת היתר
בת״ע — בתורת עדות
בת״ק — בתורת קנין

ג״ג — ג׳ גוטי [קראן]
גדק״ע — גבאי דקרקע
ג״כ — גם כן
ג״ל — געצלאנגי
ג״ע — גאן ערבן
ג״פ — ג׳ פפניג
ג״ש — ג׳ שנים

דו״ד — דין ודברים
ד״ל — ראה: אקפד״ל
ד״מ — ד׳ מאות
ד״ק — דין קיומיהון

ד״ת — דין תורה

ה״ב — הגנבאך, היטנבאך
הבע״ל — הבא עלינו לטובה
ה״ה — הלא הוא, הלא הם
הוש״ר, הש״ר — הושענא רבה
ה״ז — הלא זה
ה״י — השם ישמרם
הנ״ל — הנאמר לעיל
הנמלע״ד — הנכתב מעבר לדף
הק׳ — הקטן, הקצין
הרה״ג — הרב הגאון
הר״ז — ה׳ ריינישׁ זהובים
הר״ר — הרב ר׳
התו׳ — התורני

וז״ל — וזה לשונו
ול״נ — ולא נמות [ראה: נול״נ]
וע״ד — ועד סוף

זא״ז — זה אחר זה
ז״ב — זה בורר, זולצבירג
ז״ל — זכרונו לברכה
זלה״ה — זכרו לחיי העולם הבא
זצ״ל — זכר צדיק לברכה
זצלה״ה — זכר צדיק לברכה לחיי העולם הבא

ח״ה — חול המועד
חה״מ — חול המועד, חושן המשפט
חהמ״ס — חול המועד סוכות
ח״ו — חס וחלילה
חובב״ק — חונה בקהילה קדושה
ח״ח — חרם חמור
ח״י — חתימת יד, חתימת ידינו
חלכ״ח — חיים לכל חי
ח״מ — חתום מטה
ח״פ — חונה פה
חפ״ק — חונה פה קהילה
חפק״ק — חונה פה קהילה קדושה
חפקק״ש — חונה פה קהילה קדושה שנייטאך
חפק״ש — חונה פה קהילת שנייטאך

ט״ה, טה״ק — טוב הקהל
טו׳ — טובים
ט״פ — טראנספורט
ט״ק — טבעת קידושין, טוב קהל

י״א — יורשים אחרינו
יא״צ, י״צ — יאהרצייט
יה״ר — יהי רצון
יו״ע — יגיד ונשא עונו
י״ט — יום טוב
י״כ — יום כיפור
יע״א — יגן עליה אלוקים
י״ץ — ישמרם צורם
יצ״ו — ישמרם צורם וגואלם
ירו״ה — ירום הודו

כ׳ — כמר, כתב
כ״א — כי אם, כל אחד
כ״ד — כה דברי
כ״ה — כבוד הדרת
כה״ג — כי האי גוונא
כהר״ר — כבוד הרב רבי
כו״ר — כח ורשות
כ״ז — כל זאת, כל זמן
כ״י — כל ישראל, כתב יד
כמ׳ — כמר
כמוהר״ר — כבוד מורנו הרב רבי
כמ״ש — כמו שכתוב
כמש״ל — כמו שכתוב לעיל
כנ״ל — כנאמר לעיל
כ״פ — כל פעם
כ״ש, כש״כ — כל שכן

ל׳ — למאה, לפרט קטן
לד״ט — לדבר טוב
לכ״י — לכל ישראל
ל״ע, לפ״ע — לפי ערך
לע״ד — לעניות דעתי
לע״ע — לעת עתה
לפמ״ש — לפי מה שכתוב
לפ״ק, ל״ק — לפרט קטן
לפרה״ב — לפי ראש הבית
לקמיי׳ — לקמייתא
ל״ר — Landrichter (שופט מחוזי)

מ׳ — מחמת
מ״ה — מה הוא
מה״ו — מופת הדור והדרו
מהור״ר — מופת הדור והדרו רבנו ר׳
מהר״ר, מוהר״ר — מורנו הרב ר׳

מ״ו — מורי ורבי
מו״ה — מורנו הרב
מו״מ — משא ומתן
מו״ץ, מ״ץ — מורה צדק
מז״ט, מ״ט — מזל טוב
מי״ט — מוצאי יום טוב
מ״מ — מכל מקום
מעב״ד — מעשה בית דין
מע״ל, מעל״ד — מעבר לעמוד / לדף
מע״ל, מעל״ע — מעת לעת
מ״ש — מה שאמרו, מה שכתוב
מש״ה — משום הכי
מש״ק — מוצאי שבת קודש

נ״ב — נירנברג, נראה בעיניי
נול״נ, נו״נ — נחיה ולא נמות
נח״ש — נידוי חרם שמתא
נ״י — נר ישראל
נ״ע — נשמתם עדן
נק״ח — נקיטת חפץ
נר״ו — נטריה רחמנא ופרקיה

ס״ה, סה״כ — סך הכל
ס״ס — סוף סימן
ס״ת — ספר תורה

ע״ג — על גי
ע״ד — על דבר, על דרך
עד״ר — על דעת רבים
ע״ה — עליו השלום, עמוד הימיני
עו׳ — עוד
ע״ז — על זה
ע״י — על־ידי
עי״ז — על־ידי זה
עי״מ — על־ידי מס
ע״כ — עד כאן, על כן
עכ״ל — עד כאן לשונו
עכ״פ — על כל פנים
עמ״כ — על מנת כן
ע״פ, עפ״י — על פי
עצ״ה — על צד היתר
עצה״ט — על צד הטוב
ע״ק — ערב קבלן
ער״ח — ערב ראש חודש
ע״ש — עיין שם
עש״ק — ערב שבת קודש

פ׳ — פרנס
פ״א — פרוטה אחת
פ״ד — פרנקפורט דמיין
פ״ה — פטיש החזק
פה״ח — פרנס החודש
פ״ו, פו״מ — פרנס ומנהיג
פ״ז — פנקס זה
פ״ח — פרנס חודש
פס״ד — פסק דין
פץ — Batzen (מטבע של כסף)
פק״ק — פה קהילה קדושה
פר״ק — פרוטוקול
פ״ש — פה שנייטאך

ץ, צ״ל — צלמר

ק׳ — קוויטונג
ק״ג — קנין גמור, קרקע גבאי
ק״ו — קל וחומר
קי״ל, ק״ל — קיימא לן
ק״מ — קרקע מעות
ק״ס — קנין סודר
קס״ג — קנין סודר גמור
ק״פ — קורפירסט
קפ״ו — קציניס פרנסים ומנהיגים
ק״ק — קהילה קדושה
קק״פ — קהילה קדושה פיורדא
קק״ש — קהילה קדושה שנייטאך
ק״ש — קהל שנייטאך, קופשטיק

ר״ב — ראש בית
ר״ה — ראש הבית, ראש הקלאוז, ראש השנה
רה״ב — ראש הבית
ר״ז — רביעית זהוב
ר״ח — ראש חודש
ר״ט — רייכסטאלר
ר״מ — ריש מתיבתא
ר״ר — רביעית רייכסטאלר

שד״א — שבועה דאורייתא
ש״ח, שט״ח — שטר חוב
שח״ל — שבקו חיים לנו
שי׳ — שיחיה
שיל״ת — שיויתי ד׳ לנגדי תמיד
שכ׳ — שכתב
שלאח״ז — שלאחר זה

שנ״ח — שנשאר חייב
ש״פ — של פסח
ש״ץ — שליח ציבור
ש״ק — שבת קודש
ש״ש — שם שמים
ש״ת — שלא תבוא

תו״מ — תיכף ומיד
תחז״ל — תקנות חז״ל
ת״כ — תקיעת כף
ת״ל — תהילה לקל
תלב״ה — תהילה לקל ברוך הוא
ת״ת — תלמוד תורה

שימושי לשון שכיחים

אדון	כינוי לגוי.
אהן געבן	angeben = ahngeben, כלומר, הצהיר.
אהן צו שלאגן	anzuschlagen, לקצוב. כלומר, את המס.
אויף גהויבן	erhoben=aufgehoben, לגבות.
אויש שלאג	Veranschlagung = Ausschlag, קיצוב. כלומר, את המס.
אורחים	עניים המהלכים ממקום למקום.
איסור	נידוי. שלב הקודם להכרזת חרם.
אסיפת שולחן מלא	כינוי לישיבת הנהגת הקהילה, על־פי איוב לו טז.
אפ שלאגין	abschlagen=apschlagen, לקצוב. המשמעות: לנכות.
בטחון	משכון.
בעל סגן	הממונה על חלוקת העליות לתורה. עמד ליד הקורא בתורה (ראה משנה יומא לז ע"א).
גאן ערבן	Ganerben. חברת אבירים מפראנקוניה, שקיימו שותפות בעבודה וברכוש.
גלגול	שיעור המס לגולגולת.
גלח	כומר.
ההר	מבצר רוטנברג.
הוספה	ראה: תשעה אנשים, ב.
חזקת היישוב	זכות ההתיישבות במקום שהעניקה הקהילה.
חמשה	חבר חמישי בהנהגת הקהילה, שלא נימנה על שתי המשפחות אשר הרכיבו גוף זה.
חמשה אנשים	ממונים על גביית המסים הקשורים בפדיית איגרת החסות בשנת 1698.
יחידי סגולה	חברים נכבדים בקהילה שלא כיהנו בתפקיד.
ישובים	קהילות ה"מדינה" אשר נילוו לקהילה המרכזית.
מדינה	איגוד המשלב תפקידים וסמכויות של קהילה ושל גוף טריטוריאלי בין־קהילתי.
מונח	מנוח.
מעשר מן המעשר	תשלום הנגבה מן הכספים ששני המחותנים העניקו לבני הזוג.
משועבדים	פקידי הקהל.
נאמני הקהילה	נוטריונים של הקהילה. בתפקיד זה החזיקו החזן והשמש.
נחיה ולא נמות	לשון סגי נהור בדבר פטירה, על־פי בראשית מב ג.
עדה	=עצה. כלומר, הנהלת העיר — מועצה. תרגום המלה Rat.
עולה ויורד	שיטה להערכת רכוש בה נקטו אם לא היה פנאי לקיים הערכה כמקובל. הבסיס היה המכסה שנקבעה בהערכת הרכוש הקודמת. והיה אם יתברר,

בעת הערכת הרכוש הבאה, כי ערכו של בעל־הבית גבוה מכך, יהא עליו לשלם את ההפרש, וכן להיפך.

עולים — מסים.

עיקורי קהילה — א. חברים נכבדים בקהילה.
ב. "עיקר הקהל" ראה: חמשה. והשווה למשמעות "עיקורי קהילה" הקיימת בתקנות קהילות אחרות: מעין סגנים לפרנסים ולטובי הקהילה.

עירונית — זכות ההתיישבות במקום שהעניקו השלטונות.

עצה — ראה: עדה.

ערך — הערכת רכוש, שומה, לצורך תשלום מיסים.

פחות ערך — ראה: ראש הבית.

פלעטין — platten.
א. פתקים להארחה אצל בעל־בית.
ב. פתקים הנושאים את שמות האנשים אשר הקדישו תשמישי קדושה לבית־הכנסת.

צעטל — Zettel.
א. פתק רישום.
ב. רשימת בעלי הערך בקהילה ושיעור סכומו של כל אחד מהם.

קאשט — Kost, אוכל. כלומר, חתן הסמוך על שולחן החותן.

קיומים — איגרות חסות.

קרקע מעות — תשלום בעבור נכסי דלא ניידי של הקהילה. לרוב יוחד לאחזקת בית־העלמין.

ראש הבית — חסרי רכוש אשר שילמו רק את הסכום שהוטל במידה שווה על כל בעלי־הבתים.

רעשטנדין — Restanten. המובן המקורי: אנשים שחייבים מסים. היהודים השתמשו גם במובן: יתרות חובות המסים.

שבעה אנשים — ראה: תשעה אנשים, ג.

שבעה טובי העיר — כינוי להנהגת הקהילה (ראה מגילה כו ע"א).

שהיה — ראה: בעל סגן.

שוק — תרגום עברי של Markt. הכוונה למטבע Mark.

ששה אנשים — הנהגת הקהילה בהרכבה המצומצם, פרנסים וטובי קהל.

תשעה אנשים — א. הנהגת הקהילה בהרכבה המורחב, פרנסים, טובי קהל וחברים נוספים.
ב. כינוי לנוספים (="הוספה") על ההרכב המצומצם של הנהגת הקהילה.
ג. תשעה בני קהילה, שעלו בגורל, הבוחרים בשבעה אנשים אשר ימנו את ההנהגה המקומית.

מפתח השמות

אברהם, אט"ז[1] 281, 282, 284
אברהם, אט"ז[2] 320
אברהם בן בנימין, אט"ז 228, 274
אברהם בן הירש (הירשל) 313, 315, 318, 321, 322, 324, 325, 327
אברהם בן יוסף, אט"ז 110, 119
אברהם ב"י, הט"ב 305
אברהם בן יחזקיה לוי 160, 197, 224–225, 241, 260, 282, 328, 359
אברהם בן יצחק זעקל כ"ץ 80, 81, 99, 109, 113, 116, 117, 120–122, 289, 325, 327
אברהם בן ליב סג"ל 82, 108, 112–114, 118, 120, 124, 126
אברהם בן ליוא (לוי) 146
אברהם בן מרדכי כ"ץ 81, 185הע, 223, 228, 267, 274–276, 321, 362
אברהם בן משה הלוי 184, 208, 227
אברהם בן משה כ"ץ 81, 310
אברהם ב"מ סג"ל 306, 310
אברהם בן פייבל 146
אברהם בן פייבל־פייס סג"ל 82, 273
אברהם בן צבי 100, 104
אברהם בן שמואל[1] 100, 103
אברהם בן שמואל[2] 80, 109, 119
אברהם בן שמעון 80, 223, 267, 274–276, 313, 318, 322, 323
אברהם ב"ש 100, 105
אברהם אויב, פפד"מ 151, 152
אברהם ברודא, הרב, פפד"מ 263
אברהם וואלרשטיין, הרב 23, 37, 38, 41, 43הע, 53, 57, 58, 61, 67, 83, 103הע, 107, *113, 115, 117, 120, 121, 123, 124, 126, 150הע, *151, 152, 157, 280, 292, 325
אברהם כץ, הרב, ווינדזנבאך (ווינשבאך) 27הע, 123, 124, 126, 127, 294–296, 300, 304, 308, 311
אברהם כ"ץ 104, 108, 117, 123, 128(?), 295, 300, 303, 318
אברהם לוי ("עשיר") ראה: אברהם בן יחזקיה לוי
אברהם סג"ל[1] 131
אברהם סג"ל[2] 161, 176, 184–186, 193, 194, 199, 217, 263, 362, 363
אברהם סג"ל[3] 319
אברהם פארט 205, 206, 210, 215, 228, 267, 274, 361
אברהם פריזן 202
אברהם רביצר 146
אברלי־אביר ב"א סג"ל 294, 295, 299
אהרן שמואל קאיידנובר, הרב, פיורדא 30הע, 280, 284, 285
אורי בן אליעזר 318, 322, 323, 325, 327
אורי בן אליעזר אליקים 264
אורי בן שמעון 80
אורי הירש בן דוד 80
אידל אלמנת אייזק בן אברהם 201הע, 210
אייזיק מ"ב, מינכן 153
אייזיק, אט"ז 320
אייזק בן אברהם 201. וראה: אידל
אייזק בן יעקב יוקל סג"ל 82, 161, 176, 181, 184–186, 201–203, 263
אייזק בן ליב 100
אייזק בן פייבל 211, 215הע, 218(?)
אייזק מאדל, אנסבאך 178, 221
אייזק סג"ל 105, 109
אייזק עלינגר 179
אייזק פלאס 113, 114, 119, 120, 122, 295, 304, 307
איסר בן יעקב יוקל סג"ל 82, 100, 105, 276, 313, 315, 318, 324, 325, 327
איסר סג"ל 109
איסרלא בר"ל 306, 309

המפתח מסודר לפי סדר אלפבית של השם הפרטי.
קיצורים: אט"ז — אוטנזוס, הט"ב — היטנבאך, פפד"מ — פרנקפורט דמיין.
הע — הערה.
* — אינו נזכר בשמו.

איסרלי, אט"ז 222
אסרלי 118
איצק ב"א, אט"ז 106, 110, 301, 305
איצק בן גבריאל הירש 303, 308, 310
איצק בן יוקל סג"ל 82(?), 102, 105, 319
איצק ענגילענדר, פפד"מ 151
אלחנן בן זעלגמן 108, 118, 122, 127, 294, 295, 299
אליהו מאדל, אנסבאך 178הע
אליעזר בן מאיר, פורט 229
אליעזר לאזי בן חיים 277, 313, 315
אנשיל סג"ל 38, 71, 82, 100, 104, 107, 110–113, 116, 117, 119, 120, 122, 319, 324–327
אריה יהודא ליב בן יצחק זעקל כ"ץ 81, 100, 104, 108, 275, 276, 319, 325–327
אריה ליב כהנא — רפאפורט, הרב 23, 24הע, 36, 61, 114, 115הע, 273, 274, 313
אריה ליב כ"ץ ראה: אריה ליב כהנא — רפאפורט, הרב
אשר בן יששכר סג"ל 100
אשר זכריה ענזלן, הרב 18, 21הע, 23, 24הע, 31, 51הע, 56, 60, 61, 115הע, 170–172, 182, 183, 226, 258הע

בונלא אשת הרב ישעכר ברמן פרנקל 226הע
בייבלי בן בער סג"ל 214
בילא 304, 308, 311
בלומלה אשת הרב משה ברנדיס 34הע
בלימיל 304, 308, 311
בנימין בן אלחנן 330
בנימין בן יעקב הלוי 185, 227
בנימין בן ישראל יהודה, הט"ב 228
בנימין בן יששכר סג"ל 101
בנימין זאב סג"ל ראה: וואלף בן יוקל סג"ל[1]
בער בן אברהם 104
בער בן שמעון 80, 100, 103, 108, 113, 116, 117, 122, 319
בער בן שמשון 319
בערלא 303, 307
בערלא בן וואלף 319
בערלא בן וואלף סג"ל 307
בערלי ב"א 309
בערלי בן זעקל ראה: בערלי יששכר בן יצחק הלוי
בערלי (פערלי) לוי 139
בערלי בן בנימין וואלף סג"ל 82, 264
בערלי בן יוקל סג"ל[1] 82, 159–163, 169, 176, 177, 184, 193, 200, 201, 203, 213, 214, 216–219, 224, 225, 227, 234–237, 242, 259, 318, 328, 362, 363
בערלי בן יוקל סג"ל[2] 100, 103, 109, 119, 123
בערלי יששכר בן יצחק הלוי 160–163, 176–179, 211, 215, 226, 227, 237
בערמן, אט"ז 110, 118
ברוך כהנא־רפאפורט, הרב 23, 24הע, 25, 35, 36, 41, 43, 223, 224, 264, *268, 290
ברייגדל 304, 308
ברייגדלא 304, 308, 311
ברלה לוי 71

גבריאל סג"ל 109, 118, 121, 295, 298, 299, 303, 307, 310
גבריאל פרנקל, פיורדא 34הע, 178, 210, 221, 222
גבריאל צבי בן יצחק איצק 324הע
גיטל אלמנת מרדכי כ"ץ 296, 304, 308, 311
גיטלא, אט"ז 309
גימפא 128
גליקל מהמלן 226הע
גרונם דוד שמואל בן יעקב, הרב, גונצנהאוזן 284
גרשון בן שמעון, אט"ז 305, 309

דבורה 304
דוב יעקב כהנא־רפאפורט 36
דוד 319
דוד, אט"ז[1] 320
דוד, אט"ז[2] 301, 305
דוד בן אורי 80, 101, 103, 105 (וראה הערה 62), 109, 113, 115–118, 120, 121
דוד בן הירשל סג"ל 105
דוד בן זעקלי, אט"ז 101, 106, 110
דוד בן יואל 80, 100, 104, 108, 112, 113, 116, 117, 119–122, 124–127, 151, 289, 325, 327.
דוד בן יוסף[1] 80, 160, 163, 176, 184, 193, 194, 196, 199, 201, 203, 211, 215, 218, 221
דוד בן יוסף[2] 294, 296
דוד בן יהודא ליב סג"ל 100
דוד בן ליב סג"ל[1] 82, 124, 126, 127, 153, 294–296. 300, 301
דוד בן ליב סג"ל[2] 82, 302, 303

דוד ב"נ 119
דוד יהודה בן יוסף אהרן, אט"ז 228

הירצלי 308
הירצלי בוו"ו סג"ל 310
הירש בן אברהם סג"ל ראה: נפתלי הירש בן אברהם סג"ל
הירש (הירשל) בן אייזק סג"ל ראה: נפתלי הירש בן אייזק סג"ל
הירש בן זלמן שניאור, פיורדא 226, 228, 229, 249, 253, 258, 259
הירש בן יוסף 80, 176
הירש סג"ל 100, 105
הירש סג"ל, אט"ז 118, 123, 301, 305
הירשל 321, 322
הירשל ב"ז, אט"ז 119, 122, 301, 305
הירשל סג"ל 104
הירשל סג"ל, אט"ז 110
הענוך 273
הענוך, הרב ראה: חנוך הענוך מפפערשי, הרב
הענלי בן בנימין 82, 276
הערש בן יוסף 208, 217, 220, 243

וואלף 119
וואלף בן איצק סג"ל 82, 109, 120, 122, 124, 125, 157
וואלף בן בערלה סג"ל 104, 109, 118, 123, 127, 293, 295, 330
וואלף בן יוקל סג"ל[1] 82, 160, 163, 176, 179, 184, 186, 199, 200, 213, 214, 217, 234–236, 242, 263, 272, 273
וואלף בן יוקל סג"ל[2] 105, 119
וואלף בן ליב[1] 102, 105, 301, 319
וואלף בן ליב[2] 304, 306, 310
וואלף בן ליב פלאס 100, 103, 109, 118, 122, 276, 277, 319, 326, 327
וואלף פרנקל, פיורדא 178
וויבל 158
וויבלי לוי, הט"ב 228

זוסמאן בן אורי 101
זוסמאן ב"א 309
זוסמאן בן דוד 127, 293, 296, 299, 303, 307, 310
זוסמאן בן מאיר 108, 121, 127, 293, 295, 300, 304, 307, 309
זוסמאן ב"מ כ"ץ 310
זוסמאן בן שמעון כ"ץ 81
זוסמאן כ"ץ[1] 101, 104
זוסמאן כ"ץ[2] 100, 118, 123, 127, 294, 295, 300, 304, 307
זוסמאן פלאס 224, 309
זלמן שניאור, פיורדא 288
זלמן שניאור בן יהודא ליב, פיורדא 226, 228, 229, 249, 253הע, 259, 272, 361
זנוויל בן חיים 123, 294, 295, 300, 304, 307
זנוול 319
זעלג סג"ל 104
זעלגמן[1] 319
זעלגמן[2] 108, 156
זעלגמן, אט"ז 101, 106, 109, 119, 320
זעלגמן בן ליב 100, 104, 325–327
זעליגמן, אט"ז 193
זעליגמן בן ליב 160–163, 169, 177, 184, 193, 196, 200, 213, 216, 217, 221, 222
זעליגמן ב"מ דארמיטץ 155, 310
זעליגמן הלוי, צקנדורף 42הע
זעליגמן לב (לוי) 38הע, 71
זעלתלא 304
זעקיל, אט"ז 228
זעקיל בן אברהם סג"ל ראה: יעקב יצחק זעקיל בן אברהם סג"ל
זעקל 315
זעקל, אט"ז 320
זעקל בן דוד, אט"ז 118, 123, 301, 305, 308
זעקל בן הירש נפתלי סג"ל 100, 105, 108
זעקל ב"י סג"ל 303, 306
זעקל ב"ל 310
זעקל בן מנלייס 154
זעקל ב"ק, אט"ז 305, 309
זעקל בן שמעון 100, 104, 319
זעקל אולמא (אולמן) 108, 118, 122, 127, 293, 295, 300, 304, 307, 311
זעקל כ"ץ ראה: יצחק זעקל כ"ץ, הרב
זעקלי בן אברהם כ"ץ 81, 155, 301, 303, 306, 309, 312, 318
זעקליין 128
זעקלין בן בערל 146

חיים בן זנוול־שמואל 99, 101, 108, 319
חיים בן יוסף 294, 296, 300, 304, 307, 309
חיים ב"ל, אט"ז 101, 105, 320
חיים בן משה סג"ל 300, 303, 307, 310

חנוך הענוך מפפערשי, הרב 32, 41, 42, 205, 210

טוביה סג״ל 303, 306, 310
טודרוס בן יוסף אליעזר, הט״ב 228, 229
טוטרוס, אט״ז 301, 305, 309

יאקב בן מאיר האגנבאך 127, 294, 296, 300, 303, 307, 311
יהודא בן חזקיה 264
יהודא בן שמעון, אט״ז 274
יהודא ליב שנאטיך, הרב 27הע
יהודא ליב בן יונה, אט״ז 200, 213, 228, 242, 244, 250, 251, 261
יהודה בן יששכר סג״ל 228
יהודה בן צבי, פורט 229
יהודה בן ראובן 227
יהודה עמריך גומפרץ, הרב 23, 24הע, 35–38הע, 41, 46, 47, 51, 54הע, 57, 61, 66, 85, 102הע, 206הע, 258הע, 265, 266, 269, 272, 280, 290הע, *291, 292, 313, 314, 316, 320, 321, 323–326, 328
יהודה וואלף נעקארסולמער, הרב 23, 24הע, 40, 226, 280
יהודה ליב בן דוד הכהן 228
יואל 100, 104, 109, 122, 127
יואל בן יעקב 227, 318
יואל בן קופל, הרב 27הע, 62
יואל בן שמואל 293, 296, 300, 303, 307
יואל בן שמעון 80, 100, 104, 319
יואל כ״ץ 108, 119, 123
יוזפא ב״ל, אט״ז 152
יוטלי, אט״ז 146
יום טוב בן מאיר 304, 307, 310
יום טוב בער 127
יוסף 202
יוסף, אט״ז 281, 284
יוסף ה״ב 108
יוסף בן אברהם 104
יוסף בן אייזק, אט״ז 101, 320
יוסף ב״א, אט״ז 305, 309
יוסף בן דוד 160–163, 176, 177, 184, 185, 198, 199, 217(?), 219
יוסף ב״ד, אט״ז 301, 305, 308
יוסף בן זוסמאן כהן 81, 154, 224
יוסף ב״ח, אט״ז 106
יוסף בן יואל 100, 105, 109, 118, 122
יוסף בן יחיאל 127, 294, 295
יוסף בן יששכר סג״ל, אט״ז 228
יוסף ב״ל, אט״ז 105, 110
יוסף ב״ל ר״ז, אט״ז 320
יוסף ב״ק 118, 122
יוסף רביצר, אט״ז 141, 143–145, 149(?)
יוסף שטיינהרט, הרב, פיורדא 38הע
יוסף משה ברסלאו, הרב 23, 24, 35, 263
יוקל בן אברהם 319
יוקל ב״א סג״ל 217
יוקל בן בער 319
יוקל ב״ב 118
יוקל בן בנימין־וואלף סג״ל 264
יוקל סג״ל[1] 79, 82
יוקל סג״ל[2] 123
יוקל סג״ל, אט״ז 101, 105, 109, 320
יחזקאל, הט״ב 306
יחזקאל בן אורי שרגא, פורט 229
יחזקאל לנדאו, הרב, פראג 33הע
יחזקאל בער, אט״ז 117, 122, 152, 301, 305, 308
יחזקאל צבי (הירש) ב״י 118, 122, 127, 294, 295, 300, 304, 307, 310
יחזקיה בן יששכר הלוי 228
יחיאל בן יששכר הלוי 227
יחיאל בן מאיר סג״ל, הט״ב 228, 229
יידל 83הע, 198, 199, 211, 215הע, 217, 219, 220
ייזלי, אט״ז 119, 122
ייזלי סג״ל, אט״ז[1] 216
ייזלי סג״ל, אט״ז[2] 110
ייטלא, אט״ז 305, 309
יעקב (״השחור״) 128
יעקב 268, 275
יעקב, אט״ז 301, 305, 308
יעקב מרגנדורף, הרב, ביירויט 263
יעקב בן בנימין 228
יעקב בן בערל 146
יעקב ב״ל, הט״ב 306
יעקב בן משה כ״ץ 81, 274
יעקב כ״ץ 100, 104, 318
יעקב (יאקב) לוי 141, 143–145, 149
יעקב בן אברהם סג״ל 228
יעקב בן הירש סג״ל 100, 104, 109
יעקב יצחק זעקיל בן אברהם סג״ל 82, 275, 277, 313, 315, 321–324
יעקב שמעון, אט״ז 112, 121, 124, 125, 301

יצחק הט״ב 306
יצחק איצק 324, 326
יצחק בן אברהם יודא, הרב 23, 29
יצחק בן יוסף 198
יצחק בן יעקב הלוי 185
יצחק ב״ל סג״ל 300
יצחק בן לעמלי בער כהן 224
יצחק בן ראובן, אט״ז 227
יצחק בן שמעון 171, 226
יצחק (איזק) לוי 138–140
יצחק אברהם כהנא־רפאפורט 36
יצחק זעקל בן מרדכי כץ, הרב 27הע, 81, 99, 103, 185, 209, 210, 224, 228, 264, 267, 274–276, 313, 315, 319, 322, 324, 325, 363, 366
יצחק זעקל עטהויזן, הרב 23, 24הע, 30הע, 33, 34, 61, 231, *248, *329, 360
יצחק (איזק) זעקלין 146
יקותיאל 108, 113, 116, 117, 122, 127
יקותיאל בן מרדכי, פורט 229
ישעיה בן יוסף, הט״ב 228, 229
ישראל (איסרל) בן בנימין הלוי 181
ישששכר בן אברהם 100
ישששכר בן יעקב 312
ישששכר בן יעקב הלוי ראה: בערלי בן יוקל סג״ל[1]
ישששכר בן פייבל סג״ל 100, 105
ישששכר סג״ל 123
ישששכר בערמן פרנקל, הרב 23–25, 28, 32, 33, 37, 41, 42, 51, 52, 55, 85, 114, 115, 163הע, 170–178, 182, 184–187, 195, 197–200, 202, 203, 208הע — 212, 214–216, *218, 220–222, 226הע, 243, 244, 261, 313

לאזי 179, 199, 218
ליב 217
ליב, אט״ז[1] ראה: יהודא ליב בן יונה, אט״ז
ליב, אט״ז[2] 101, 105
ליב בן אברהם 102, 108, 118, 123, 127
ליב בן אברהם כ״ץ 81, 153, 154, 302, 303, 307, 310
ליב בן אברהם סג״ל 319
ליב בן אורי 104, 109
ליב בן אייזק 99, 319
ליב ב״א 307
ליב בן אייזק סג״ל 105, 125,
ליב בן אנשיל סג״ל 82, 103, 108, 113–117, 120, 121, 124, 126, 127, 151, 153, 156, 293, 295, 296, 300–303, 307, 310(?)
ליב ב״א סג״ל 105, 119
ליב בן בער סג״ל 82, 176
ליב בן גבריאל צבי 293, 296, 307, 311
ליב בן דוד 217, 263
ליב בן הירש 319
ליב בן הירש סג״ל 82, 101, 108, 121, 319, 326, 327
ליב בן ה״נ סג״ל ראה: ליב בן הירש סג״ל
ליב בן וואלף 108, 303, 310
ליב בן זעליגמן[1] 146
ליב בן זעליגמן[2] 156, 216, 218(?), 235, 236, 272, 273, 362
ליב בן זעקל, אט״ז 101, 105, 109, 320
ליב בן זעקל, הט״ב 180
ליב בן יוסף, אט״ז 110, 118, 122, 301, 305, 308
ליב בן יוקל 294, 295, 299
ליב בן יוקל סג״ל 296, 300, 303, 307
ליב בן מנלי, אט״ז 101, 106, 110, 320
ליב בן משה, אט״ז 109, 320
ליב בן משה סג״ל 127, 293, 296, 299, 304, 307, 310
ליב בנ״ה 300
ליב בן פייבל 318, 321
ליב בן פייבל סג״ל 82
ליב בן צבי 100, 104
ליב ב״ק, אט״ז 309
ליב בק״י, הט״ב 306
ליב בן שמעון 320
ליב בן שמעון, אט״ז 101, 105
ליב בן שמעון אוטנזוס, הרב 23, 40, 154, 224, 280, 302, 308, 310, 312
ליב כ״ץ ראה: אריה יהודא ליב בן יצחק זעקל כ״ץ
ליב סג״ל, אט״ז 101, 106, 320
ליב פלאס 211, 215, 217, 276, *277, 319, 363, 366
ליב וורמסר, הרב, מיכלשטאט 40הע
ליזר בן שמעון, אט״ז 301, 305, 308
ליפמן, אט״ז 122, 301, 305, 308
ליפמן בן לעמלי בער כ״ץ 310
לעמילי 180
לעמלי ב״מ 118, 123, 127, 294, 300, 304, 307, 309

לעמלי בן יצחק זעקל כ"ץ 99, 100
לעמלי כ"ץ 104, 108, 119
לעמלי בער כ"ץ 109, 114, 118, 121, 127, 294, 295, 300, 303, 307
לעקש 150–152הע, 155

מאיר, אט"ז 301, 305, 308
מאיר בן אברהם[1] 226
מאיר בן אברהם[2] 80, 100, 104, 276, 289, 313, 318, 325–327
מאיר בן אברהם[3] 80, 108, 120, 122, 124, 126, 127, 153, 293, 295, 296, 300–303, 307, 310
מאיר ב"י 119
מאיר בן יהודא יוסף 102
מאיר בן יהודה יעקב ישראל הלוי, הט"ב 228
מאיר בן ליב 104
מאיר בן ליב, הרב 27הע
מאיר ב"ל 109
מאיר בן ליב סג"ל[1] 126, 295, 300
מאיר בן ליב סג"ל[2] 101, 104, 108, 112, 113, 116, 117, 120, 122, 293
מאיר בן מאיר 80, 153, 293, 296, 300–303, 307, 310, 312
מאיר בן פייבל סג"ל 100, 105, 123
מאיר דילקא מפראג, הרב 23, 34, 214, 249
מאיר הלר פרצפלדר, הרב 23–26, 39, 40הע, 61, 67, 153, 224, 280, 302, 304–306, 309, 311, 312
מאיר סג"ל 102
מיכל בן בער סג"ל 82, 216, 267
מיכל ב"י ה"ב 303, 307, 310
מיכלא, הט"ב[1] 306
מיכלא, הט"ב[2] 306
מנחם בן שמעון, אט"ז 227
מאנלי (מנלי) בן יצחק 293, 295, 300, 304, 307
מנלי 122
מענדל ה"ב ראה: מענדלי בן ליזר מהיטנבאך
מענדל סג"ל 105
מענדלי בן הירש 318
מענדלי בן ליזר מהיטנבאך 127, 294, 296, 299, 300–303, 307, 310. וראה: מערלא
מענדלי ב"ל 308
מענדלי בן מיכל 102, 319
מענדלי בער, אט"ז 305, 309
מערל 215
מערלא אלמנת מענדלי בן ליזר מהיטנבאך 308
מרדכי, אט"ז 101, 105, 109, 320
מרדכי בן אברהם כ"ץ 79, 81, 161, 176, 184–186, 207, 209, 211, 213–215, 227, 234–236, 242, 247, 249, 261, 272, 273
מרדכי בן אברהם כ"ץ (כהן) 224, 307, 310
מרדכי ב"ד כ"ץ 127
מרדכי ב"ה סג"ל 104, 108, 118, 122, 127, 294, 295, 299
מרדכי בן זוסמן כ"ץ 81, 294–296, 299, 301, 303, 307
מרדכי ב"ל כ"ץ 127
מרדכי ב"מ בכרך 108, 127, 294, 295, 300, 304
מרדכי בן שמואל 109, 118, 121
מרדכי כ"ץ 108, 119, 122
מרדכי מאדל, הרב 16, 21הע, 23, 24הע, 30, 33, 61, 65, 162, 250–252, 264הע, 265, 283, 290, 355, 359
מרדכי מארכס מאדל, אנסבאך 178, 221
מרים אלמנת נפתלי הירש בן אברהם סג"ל 109
מרים אלמנת שמואל בן אברהם 117, 123
מרים 304, 308, 311
משה, אט"ז 101, 105, 320, 321, 327
משה בן אברהם כ"ץ[1] 81, 321
משה בן אברהם כ"ץ[2] 293, 295, 299, 300, 304, 307, 310
משה בן בנימין הלוי, הרב 27הע
משה בן דוד 108, 117
משה ב"ד כ"ץ 309
משה בן דוד שמואל גרונם, הרב, פיורדא 170, 171
משה בן חיים כ"ץ 100, 104, 108, 113, 115–118, 122, 289, 300, 304, 306, 325, 327
משה בן חיים האמיל סג"ל, בייארסדורף 226, 228, 229, 249, 253, 258, 259
משה בן יהודה ליב, אט"ז 228, 274
משה בן יעקב, אט"ז 228
משה בן ישכר סג"ל 125, 153, 294–296, 300–303, 307, 310, 311
משה ב"י סג"ל 105
משה בן ליב אוטנזוס, הרב 27הע
משה ב"ל, אט"ז[1] 101, 106, 110, 119
משה ב"ל, אט"ז[2] 106, 110

משה ב"ל סג"ל 105, 108
משה בן מאיר 80, 121, 125, 126, 128, 294, 295, 302, 303, 306, 309, 311
משה בן מרדכי כ"ץ 81, 207, 214, 315, 319
משה ב"ק, אט"ז 106
משה בן שמואל 80, 120, 121
משה בן שמואל, אט"ז 101, 106, 110, 117, 122
משה בן שמעון, אט"ז 301, 305, 308
משה ב"ש 318
משה ברנדיס, הרב 23, 24הע, 28הע, 34, 52, 61, 79, 212, 215, 226הע, 273, 361, 364*–368*
משה זאלצר, הרב 23, 41, 57הע
משה ב"י טאטנר (טאטנה) 82, 104, 109, 113, 116–118, 120
משה ליפשיץ, פיורדא 263
משה סג"ל 102, 319
משה ענזלן, פיורדא 179
משה פרץ (סבלא), הרב 23, 29
משה רש"ב [רגנשבורג?] 102, 105, 109, 119, 319
משה ישכר סג"ל 127
משה ליב בן דוד 80, 302, 303, 308, 309
משולם זלמן כהן, הרב, פיורדא 26, 39
מתתיהו ליברמן, הרב 23, 29
מ' טיין, הרב 215

נפתלי הירש בן אברהם סג"ל 82, 275, 276, 313, 315, 318, 321. וראה: **מרים**
נפתלי הירש בן אייזק סג"ל 82, 99, 100, 264, 274–276, 313, 315, 318, 324, 325, 327
נפתלי הירש בן נפתלי הירש סג"ל, אט"ז 111
נפתלי הירש קצנלנבוגן, הרב, מרגנטהיים 38הע
נתן, אט"ז 320
נתן בן בערל 146
נתן במברג, הרב, במברג 288
נתן העזתי 137

עקיבה בער, הרב ראה: שמעון עקיבה בער, הרב

פיגלא, אט"ז 305, 309
פייבל־פייס־פייעז בן בער סג"ל 82, 223, 267, 274–276*, 321
פייבל סג"ל 319
פייבלי בער 296, 300
פייבש בן בער 219(?), 263
פייגלה מרים אשת הרב יהודה עמריך גומפרץ 37
פייסל סג"ל 108, 121, 127
פעסלי 109
פראדלי 109, 119, 123, 304
פרץ 121, 127
פרץ ב"א ז"ב 310

צבי בן יוסף 228
צבי הירש בן אורי שרגא, פורט 229
צבי הירש בן מרדכי 326
צירלא 304

קאפל, אט"ז 122
קאפל בן זעליגמן 118, 122, 127, 294, 295, 300, 304, 307, 309
קאפל בן זעקל, אט"ז 101, 106, 320
קאפל ב"ר, אט"ז 110, 118, 122
קאפל בן ליב, אט"ז 101, 106, 110, 118, 121, 320
קאפל בן משה, אט"ז 101, 320
קאפל בן שמעון 319
קאשמן האכיבאך 122, 126, 296, 295

ראובן בר יודא 184
ראנלה 296
רביצר 128, 129

שינדל 123, 296, 300
שינדל, אט"ז 305, 309
שלום בן בנימין, הט"ב 228
שלמה 319
שלמה, פיורדא 246, 261
שלמה ב"א 122
שלמה בן וואלף 108, 118
שלמה בן זעקל[1] 108, 118, 123
שלמה בן זעקל[2] 307
שלמה ב"ז כהן 293 (וראה הערה 795), 295, 300, 303, 307, 310
שלמה בן יהודה, הרב 62
שלמה כהן, הרב 23, 24הע, 39, 67, 280, 296–299, 301
שלמה מקעלן, הרב 35, 41, 43, 268, 313
שמואל, אט"ז 301
שמואל בן אברהם 80, 100, 104, 107, 111,

113, 116, 273, 276, 313, 318, 324–327.
וראה: מרים
שמואל בן חיים 227
שמואל ב״י, אט״ז 121
שמואל בן שמעון 320
שמואל אופנהיימר, ווינה 178, 221, 286
שמואל היידלברג ראה: שמואל אופנהיימר
שמואל זנוויל סג״ל, פורט 229
שמואל ליב, הט״ב 306
שמעון 319
שמעון, אט״ז[1] 110, 121
שמעון, אט״ז[2] 213, 242, 250
שמעון ב״ב, אט״ז 301, 305, 309
שמעון בן דוד 80, 126, 127, 296, 300, 303, 306, 310
שמעון בן הירש 80
שמעון בן יוסף 80, 184, 186, 199–203, 209, 211, 213–215, 234–236, 242, 263, 264, 267, 272, 273
שמעון בן יוסף, אט״ז 118, 122
שמעון בן יוסף משה 185, 227
שמעון בן יעקב, אט״ז 228
שמעון בן ליב, אט״ז 106, 110, 118, 157(?)
שמעון ב״ל, אט״ז[1] 106, 110, 123
שמעון ב״ל, אט״ז[2] 305
שמעון בל״מ, אט״ז 301, 305, 308
שמעון בן משה, אט״ז 101, 106, 112, 118, 119
שמעון בן משה אנשבאך 275, 277, 313, 315, 324
שמעון כ״ץ 109, 118, 120, 123, 124, 127, 294, 295, 300, 304
שמעון פארט 108, 118, 122, 127, 293, 295, 301, 303, 307
שמעון פלאס 227
שמעון עקיבה בער, הרב 32, 41, 42, 175, 198, 200, 210, 312
שמשון בן בנימין וואלף סג״ל 82, 185, 214, 217, 263, 361
שמשון בן יצחק דוד הלוי 228
שמשון אבלס, הרב 23, 24הע, 30, 85, 284, 288
שמשון וורטהיימר, הרב, ווינה 178, 220
שמשון סג״ל 104, 319
שמשון פ״ד [פרנסדורף?] 202, 205
שמשון חזקיה בן יעקב, הרב 62
שרל, אט״ז 305, 309(?)
שרלה, אט״ז 309

גויים

אוטו (Otto) הרצוג 133
אוטו ה־II 3

בינאו (Binau) 18
ברטל קכל (Bertel Kechel) 129

גוטסמן (Gottesmann) 18
גיגל עיכשן(?) (Gigel Eichschen?) 140

דיטריך גוידר צו הערולדסברג (Dietrich Geuder zu Heroldsberg) 136

האַרטיר (Servatius v. Hartenstein) 202, 216
היינריך (Heinrich) ה־IV 206הע
היינריך מווילדנשטיין (Wildenstein) 3
היינריך הערר פון מעטרנאך (Metternach) 132
הנס יעקב שרענק (Hans Jacob Schrenk) 139

ודל (Wedel) *152, 156

זקנדורף (Seckendorf) 17

יוסף (Josef) ה־I 178הע
יורג גוסטאב טעציל צו קירשזיטנבאך (Joerg Gustav Tetzel zu Kirchsittenbach) 136–137
יורג קארל שרענק פון נוטצינג (Joerg Karl Schrenk v. Notzing) 138, 143, 149

לוכנר (Lochner) 17, 138, 280, 306, 332, 358
ליאופולד (Leopold) ה־I 5, 178הע

מקסימיליאן (Maximilian) ה־I 129, *130, *131, 133, *141
מקסימיליאן III יוסף *98, *269
מקסימיליאן IV יוסף *154, *305
מקסימיליאן I עמנואל 4
מקסימיליאן II עמנואל 4, 12, *181, *187, *191, *194, *211, *220, *285
מקסימיליאן III עמנואל *111
מריא תיריזה (Maria Theresia) 206הע

ערליש האמר (Ehrlich Hammer) 129, 130

פאדרט (Fadrert?) 134, *149, *281, *286
פירשט לאקוויץ (Fuerst Lokwitz) 314
פלדין יורג פון קינצברג (Feldin Joerg v.) 150 (Kuenzberg

פרדיננד מריא (Ferdinand Maria) 11, 134, *136–*141, *143–*145
פרידריך (Friedrich) פפאלץ־גראף 132, 134
פרידריך ברנטשטטר (Brandstaedter) 130, 132
פרידריך שטרובל (Strubel) 132, 133
פרידריך ערנסט בעלקהאופר (Belkhaufer?) 143

ציגלר (Zigler) 133

קארל ה־IV 3, 178הע
קארל לודוויג (Ludwig) 130
קומיגיידר(?) (Kumigeider?) 140

רופרכט (Rupprecht) 3

שטיבר (Stieber) 282, 284
שטיינזאלץ (Steinsalz) 143
שעפר (Schaeffer) 141

מפתח המקומות

אדלסדורף (Adelsdorf) 39
אוטנזוס (Ottensoos) 6הע, 8, 11, 15–16, 21, 22, 26, 28, 30, 31, 34–37הע, 39, 47הע, 56, 57, 60–69, 74, 75, 77הע, 88, 97–99, 101, 102, 105–107, 109–112, 117–119, 121–126, 141–143, 146, 151הע, 152, 154–157, 175, 181הע, 191–193, 195, 196, 200, 205, 207, 208, 210, 211, 213, 228הע, 230, 242, 247, 248, 250–258, 260–266, 268, 271, 274, 280–292, 298, 299, 301, 303, 305, 306, 308, 313, 316–318, 320, 321, 323, 327, 355–359, 361, 363
אוירבאך (Auerbach) 331
אטינגן (Oettingen) 30, 259, 359
אינגולדשטאט (Ingoldstadt) 146
אמברג (Amberg) 7הע, 125, 129, 130–132, 134–140, 142–144הע, 150, 177, 182, 216, 271
אנסבאך (Ansbach) 32, 172–175, 178הע, 184, 221, 284
ארמרויט (Ermreuth) 39
אשפ"ה 15, 21, 22, 24–27, 32, 39, 48, 49, 56–58, 62, 64, 88
ראה גם: אוטנזוס, היטנבאך, פורט

בונצלא (Bunzlau) 34, 212, 215
בורגפרפאך (Burgpreppach) 35
בייארסדורף (Baiersdorf) 226, 228, 229, 249, 258, 259
ביירויט (Bayreuth) 31, 71, 226הע, 263
במברג (Bamberg) 25, 30, 31, 149, 232, 257הע, 288הע
ברלין (Berlin) 25, 78
ברנדנבורג (Brandenburg) 149

גונצנהאוזן (Gunzenhausen) 42, 170הע, 284הע
גלנהאוזן (Gellenhausen) 42
געצלאנגי (Gezlange) ראה: היטנבאך
גראבפלד (Grabfeld) 35

האגנבאך (Hagenbach) 294הע
האמלבורג (Hammelburg) 62הע
הארטנשטיין (Hartenstein) 139
הוהינמס (Hohenems) 78
היטנבאך (Huettenbach) 6הע, 8, 15הע, 17–19, 20–22, 26, 37הע, 53הע, 62הע, 65, 79, 88, 138, 174, 180, 203, 207, 230–288, 242הע, 247, 248, 251הע, 253–258הע, 260, 262, 264הע–266, 270–272, 280, 281, 283, 284, 291, 294, 305, 306, 332, 356, 361, 362
היטנהיים (Huettenheim) 150הע
היידינגספלד (Heidingsfeld) 36
היידלברג (Heidelberg) 178הע, 286
הרולדסברג (Heroldsberg) 342הע
הרסברוק (Hersbruck) 63, 87הע, 206, 246, 261

וויימאר (Weimar) 41
וילנא (Wilna) 284
וינדזבאך (Windsbach) 27הע, 124הע, 294
וינה (Wien) 24הע, 30, 42, 178הע, 220, 221, 312
וירצבורג (Wuerzburg) 36

זוגנהיים (Sugenheim) 32
זולץ (Sulz) 130
זולצבאך (Sulzbach) 31, 32, 56, 207
זולצבירג (Sulzbuerg) 24, 39, 56, 115, 117, 120, 121, 123, 126, 152, 153, 157, 224, 265, 269, 272, 296, 297–299, 301, 302, 304, 308, 311, 312, 326

חברון 57

טבריה 57

יבנהאוזן (Jebenhausen) 78
ירושלים 207

לאוף (Lauf) 3, 5, 88

לייפציג (Leipzig) 71
לינץ (Linz) 339הע

מארקטברייט (Marktbreit) 33
מינכן (Muenchen) 12, 87, 133, 143–146, 153, 285, 337הע
מרגנטהיים (Mergentheim) 39

נוימארקט (Neumarkt) 71, 133, 134, 139
נירנברג (Nuernberg) 3–6, 71, 87, 88, 135, 138, 142, 149, 212, 213, 240, 242, 260, 331

עשענאו (Eschenau) 135

פגניץ (Pegnitz) 3
פוזן (Posen) 25
פורט (Forth) 9הע, 14הע, 18–22, 26, 28, 35, 37הע, 39, 53הע, 63, 65, 66הע, 88, 151הע, 180, 207, 229, 230, 242הע, 247, 248, 251הע, 253–258, 262, 264הע–266, 269, 312, 361, 363
פיורדא (Fuerth) 24, 25, 32, 34, 35, 37, 40, 41, 48, 51, 56, 62, 66, 98, 103הע, 113הע, 115הע, 150הע, 170, 178, 179הע, 207, 210, 221–223, 226, 228, 229, 232, 235, 244, 246, 249, 253, 257–259, 261, 263, 265, 272, 273, 280הע, 284, 286, 288הע, 317, 318, 361הע

פלוס (Floss) 113הע
פפערשי (Pfersee) 42
פראג (Prag) 30, 31, 34
פרנסדורף (Frensdorf) 202הע
פרנקפורט דמיין (Frankfurt am Main) 6, 25, 29, 38הע, 151הע, 232, 257, 280הע

קאסל (Kassel) 71, 138
קורפפאלץ (Churpfalz) 133
קירשזיטנבאך (Kirchsittenbach) 342הע
קלטגויא (Klettgau) 130
קעלן (Koeln) 43
קעסט (Kestenholz?, Kesternich?, Kestert?) 128

רגנדורף (Regendorf) 263
רגנסבורג (Regensburg) 6הע, 62
רוטנברג (Rothenberg) 3–8הע, 10–13, 20, 27, 70, 128, 129, 131, 133, 135, 137, 138, 141–146, 148, 149, 161, 162, 187, 210, 218הע, 220, 270, 280, 281, 283, 285, 286הע, 332, 355, 359
ריס (Ries) 30

שוובאך (Schwabach) 41

מפתח העניינים

אב בית־דין (אב"ד) ראה: רבנים
אבנים טובות 97, 107
אוי"ז פירן 168
אורחים עניים 55–56, 185, 196–197, 207–209, 241, 253–254, 257, 363, 367
איגרות חסות ראה: גויים — שלטונות
"איסור" ראה: נידוי וחרם
אלמנות 76–77, 106, 206, 321–323
אפוטרופסים 151, 152
ארנוניות ראה: מסים ותשלומים
ארץ־ישראל 56–57
אתרוג 248

בואריה ראה: גויים — שלטונות
בוררים 21, 158, 169, 226–229, 232, 235, 245, 247, 252–254, 257, 269, 270–272, 280, 284, 288
ראה גם: זבל"א
בחורים 359
בית הוועד, הקהל ראה: חדר הקהל
בית־כנסת
כללי 9, 59–60, 128, 129, 245
בימה 202
גבאי בנין בית־כנסת 268, 363
הדלקת נר נשמה 151
מקום יחיד 201, 203, 210, 232, 233, 237, 243, 244
נדרים 362
סטנדר 167
סידור מקומות הישיבה 167, 171
ספסל אבלים 232
קופת צדקה 157, 158
רשימות מושבים 278–279
תשמישי קדושה 156, 186, 196, 240, 241
ראה גם: בעל סגן; הכרזות; חזן; לוויים; קנסות ועונשים; שמש; תפילה
בית־עלמין 6, 18, 21, 62–63, 148, 151, 152, 174, 182, 207, 250, 252–254, 256–264, 266–269, 272–283, 331, 358
ראה גם: גבאי קרקע; מסים ותשלומים — דמי קבורה; מעות קרקע
בלן 332
בעל סגן 186, 196, 208, 209, 240, 241, 316, 332
בר מצוה 168
ברית מילה 195, 268, 363 (יידש קארץ, נרות המילה), 367 (כנ"ל)
בשר ראה: קצבים

גאן־ערבן ראה: גויים — שלטונות
גבאי ארץ־ישראל 273
גבאי צדקה
נוהג ותפקיד 55, 158, 182, 185, 197, 214, 241, 268, 367
בחירה תקופתית 55, 185, 241, 264, 274
גבאי קרקע
נוהג ותפקיד 54, 115, 153, 155–157, 179, 201, 207, 233, 250, 252 (גבאי בית עלמין), 254, 264, 276, 289, 297, 312, 322, 328
בחירה תקופתית 54, 116, 117, 120, 124, 126, 176, 186, 223, 224, 264, 275, 289, 296, 301, 302, 312, 325, 327
גביע לקידוש 107
גובים
נוהג ותפקיד 52–53, 115, 125, 153–157, 159, 162, 163, 177, 193, 194, 209, 237, 243–244, 247, 276, 289, 297, 312, 327, 328, 356, 359, 361, 362, 363–364 (גבאי קנסות), 365, 366–367
בחירה תקופתית 51–52, 116, 117, 120, 124, 126, 176, 210, 224, 276, 289, 296, 301, 302, 312, 313, 325, 327, 362, 363 (גבאי קנסות), 366 (כנ"ל)
ממונים על פדיית איגרת חסות, 1698 ("חמשה אנשים") 187, 190, 192–195, 199–201, 203–205, 208, 209, 215–216
גויים
איסור מסירת ידיעות לגויים 166
דורונות ושוחד 9, 11, 355
הלוואה 202הע
חוב של גוי לקהל 282, 283–284

כמורה 9, 13–14, 330, 331
מכירת בתים לגויים 13, 219
קניית בתים מגויים 13, 211–212, 283
שלטונות
איגרות חסות 7–9, 11, 20, 135, 140–144, 146–150, 155, 181, 286, 331, 332, 355–356
בווריה 98, 103, 110, 111, 129–141, 143, 149, 154, 181, 187–188, 191, 194, 211, 220, 242, 281, 285–286
גאן־ערבן 4, 8–9, 11, 128, 131, 133, 141, 143, 144, 146, 281, 286, 330, 355, 356
גירוש יהודים 9, 11–12, 143, 144, 158, 285–287, 355
הגנה על יהודים 13, 134–136, 138–140, 142, 144–146
הרשאת מגורי יהודים 14, 131–132, 181
מגעי יהודים עם השלטונות 12, 141, 160–163, 165, 177–178, 181–182, 184, 193, 194, 207, 213, 218, 231, 234, 238, 240, 242, 277, 283, 285–289, 322, 356
מניעת פגיעה בשלטונות 170, 223, 227, 284, 359
עצה (של העיר) 9, 13, 160, 216, 234, 242, 243, 332
פיקוח על סחר יהודים 133–134, 139, 148
סחר יהודים עם גויים 14, 71–72, 130, 132, 133, 135, 137, 139, 140, 142, 148, 172–173, 239, 331
קנסות לשלטונות 98, 110, 111, 284
שמירה על נכסי יהודים 129, 135–138, 147, 149
תמיכת יהודים בעניים גויים 152
ראה גם: גובים — ממונים על פדיית איגרת חסות, 1698; מסים; ערכאות של גויים; תפילה — מי שברך
גניבות 148

דין אומות העולם ראה: ערכאות של גויים
דין ישראל 9, 27, 126, 159, 166, 227, 231, 232, 290, 297

הושבת בנים ובנות 50, 168–169, 181–182, 194, 219, 288, 299
הכנסת כלה 160, 198, 225, 237
הכרזות
בדיקת חשבונות הגובים 162, 237, 247
בית־דין 362, 366
מינוי קהל 112, 116, 275, 326
מכירת מקומות בבית־כנסת 312
סרבן ראה: נידוי וחרם
ערך 97, 103, 107, 110, 111, 292
קיום שטרות 244
תקנות 171, 246, 366–368
תשלום מסים 204, 243–244, 255
הלוואות 71, 157, 163, 180, 188, 190, 193, 202הע, 213, 220–226, 236, 246
המרת דת 14
הנהגת הקהילה
בחירתה והרכבה 44–48, 112–117, 120, 123–124, 126, 160, 162, 164–165, 175, 176, 184–186, 224, 234–235, 238, 266, 272–276, 296–297, 301, 302, 311–316, 324–327
הוספה 160, 162, 176–178, 184, 203
ישיבות 49–51, 161, 163–164, 166, 175–178, 197, 208, 236, 238, 241, 246, 266, 267, 289–290, 326–328, 367
ששה אנשים 158, 160, 162, 169, 175, 197
תשעה אנשים 158, 162, 163, 167, 175, 177, 178, 187, 193, 194, 197
ראה גם: טובי קהל; סירוב מינוי; פרנסים; קרובים; שתי המשפחות
הקדש 282
הקזת דם 168, 363, 367
התרת קידושין ראה: מסים ותשלומים — מעות חופה

זבל״א 18, 21, 31, 159, 263

חדר הקהל 98, 103, 112, 113, 115–117, 123, 126, 152, 163, 171, 176, 177, 193, 204, 236, 240, 241, 246, 247, 266, 272, 273, 275, 289, 290, 292, 303, 306, 308, 309, 312, 323, 324, 326, 327, 330, 367
חולים 196, 198, 203, 207–208, 241, 268
חזן 154, 162, 164, 186, 202, 203, 240, 244, 357
ראה גם: מסים ותשלומים — דמי חזנות; נאמני הקהילה
חזקות
חזקת היישוב 169, 170, 173, 181, 206
עירונית 168, 169, 170, 219, 223, 321–323

חתונה 168–171, 173, 181, 182, 187, 195, 223, 239, 242, 268
ראה גם: הכנסת כלה; מעשר מן המעשר

טבילת נשים 173, 202, 239, 240, 366
טבעת קידושין 107
טובי קהל
נוהג ותפקיד 49, 159, 161–163, 166, 176–179, 184, 203, 213, 231, 236, 242, 245, 267, 363, 367
בחירה תקופתית 120, 160, 176, 184, 273, 275, 315, 324, 325, 327
ראה גם: הנהגת הקהילה

יארצייט 151–152, 196
יהי רצון
לנפטר 151
ערך 98, 99, 103, 110–112, 119, 121, 124, 126, 292, 297–299, 303, 306–308, 317, 318
יולדות 168, 196, 203, 238, 241, 363
יחידי סגולה 102, 112, 115, 123הע, 124, 168
(יחידי הקהילה), 218, 231, 274, 299, 302, 313, 315, 322–324
יין קידוש 173, 211, 239, 290, 366
יין שרף 168, 238
ראה גם: מסים ותשלומים — סחר ביין
ישיבה ראה: תלמוד תורה
יתומים 77, 169–170, 206, 223, 239

כתב חיוב 244, 251
כתובה 183, 198, 199, 206, 233, 234, 251, 255, 363
כתבי הקהל 50, 243

לוויים 209, 316
לומדים, לימוד ראה: תלמוד תורה

מדינת אשפ"ה 15–22
ראה גם: מפתח מקומות — אשפ"ה
מורי צדק
ביאוגרפיות 41–43
נוהג ותפקיד 103, 106–107, 198, 200, 205, 210, 244, 245, 253–256, 268, 312, 313
שכר 175
מלחמות
הירושה האוסטרית 5, 7, 12הע, 20, 50
הירושה הספרדית 4–5, 11, 12הע, 20, 230, 236הע
הסיפוח השלישית של צרפת 168
שלושים השנה 4, 13, 142, 146
מלמדים ראה: תלמוד תורה
מסחר ראה: אבנים טובות; גויים — סחר עם גויים; פיקוח על סחר יהודי; נחושת ובדיל; סוסים ובהמות; עורות; ערך — החלטות על השומה ושיטתה; תבואה
מסים ותשלומים
כללי 11, 125, 130, 142, 153–155, 171, 217, 218, 242–245, 253, 255, 270, 271, 274, 276, 285, 288, 313–314, 331, 332, 356, 357, 359
פטור ממסים 26, 76–78, 171, 173, 187, 188, 192, 331
אווז מפוטם (Gemaestete Gaense) 148, 189–191
איכסון חיילים 288, 332
ארנונה (Steuer) 189, 190, 211–212, 214–215, 283
דמי הקדמה 223, 299
דמי חזנות 219, 233, 244, 362, 363
דמי חסות (Schutzgeld) 7–8, 20הע, 142, 146, 147, 156, 189–192, 280–281, 285, 299, 322, 355–356
דמי חסות, 1698 8, 178–180, 187–195, 203–205, 210, 211, 216–218, 220–223, 240, 245, 255, 263
דמי קבורה 148, 159, 174, 182–184, 192, 232, 233, 240, 250–253, 255, 258, 270, 283, 312–313, 322, 331, 358–359
דמי רבנות 25, 175, 207, 233, 244, 253, 254, 256, 257, 269, 271, 361, 363
דמי שמשות 219, 233, 244, 269, 363
היטל לכמורה (Stolgebuehren) 14, 288–289, 331, 332, 358
הערכת שריפה (Brandschaetzung) 322, 323
זהוב הקרבן (Opfergulden) 148, 189
חובות ישנים 233, 255, 361
חידוש החסות (Voraus) 8, 141, 146, 281–283, 285
חכירת נכסי דלא ניידי (Michaelis Zins) 189–191

כסף צעידה (Aufzuggeld) 356, 358
כריתת עצים (Holzhauengeld) 330, 331
לינת לילה (Nachtgeld) 189–191, 194, 269, 331, 356
מועדי תשלום
190 Jakob Ap.
190 ,194 Lichtmess
190 ,148 Martini
144, 147, 190, 321 Michael
147, 190, 194 Walpurgis
מכס הגוף (Leibzoll) 145, 146, 349הע
מכס הירסברוק (Hersbruck) 206–207, 246–247
מלאי סחורות ועזבונות (Inventur) 26, 330
מס גולגולת 332
מספוא לסוסים של הצבא (Fourrage) 322, 323
מעות חופה 233–234, 247
מעות קרקע 219, 233, 234, 237, 243, 244, 249–250, 253–257, 269, 271, 362
מעשר מן המעשר 77–78, 159, 171–172, 232, 233, 236, 237, 239, 244
נתינה לעניים 218, 219, 233
סחר ביין (Ranfeltgeld) 189–191, 356, 358
פדיון החרות (Freyheitsloesung) 8
רכוש המוצא מן המדינה (Nachsteuer) 147, 152, 330
תשלומים של יחידים 179–180, 198–202, 205–206, 210–212, 214–215, 217–220, 232, 241–245, 247, 249, 251–252, 276–277, 282, 299, 321–323, 330, 359, 362–363
ראה גם: אלמנות; גבאי קרקע; גבאי צדקה; גויים — קנסות לשלטונות; יתומים; ערך; קופת הקהל; קנסות ועונשים
מריבות 30–31, 33, 157–158, 175, 226, 231, 249, 253–254, 361
משחקים 363, 367
משטרה 130, 149, 244
משכונות 148, 162, 174, 193, 197, 208–210, 233, 234, 240, 245, 246, 250, 251, 255, 267, 291, 362, 364
משרתים 196
נאמני הקהילה 124, 198, 226, 244, [273], 275, 277, 313–315, 324, 326
נדרים ונדבות ראה: בית־כנסת — נדרים, תשמישי קדושה
נחושת ובדיל 97, 107
נידוי וחרם 103, 114, 120, 159, 165–167, 173–174, 180, 192, 194, 195, 199, 204, 205, 207, 211, 212, 216, 218, 232, 233, 238–240, 242, 244, 246, 247, 267, 268, 280, 284, 287, 288, 290–291, 362, 364, 366
נכסי מילוג 106
נערים 359, 362
נרות שבת 237

סבלונות 107
סגן ראה: בעל סגן
סחורות 97, 107, 218
סוסים ובהמות 70–71, 107, 138, 142, 147, 172–173, 213–214, 217, 239, 242, 248, 331, 355, 359
סירוב מינוי 120–121, 166–167, 238
סנדק 168
סעודות — חסכון בהן 167, 168, 238

עולים ראה: מסים
עונשים ראה: קנסות ועונשים
עורות 107
עזבונות ראה: צוואות
עיקורי קהילה 159, 160, 162, 272
עניים 158, 174, 206
ראה גם: צדקה
עניים גויים ראה: גויים — תמיכה בעניים גויים
עניים מן החוץ ראה: אורחים עניים
עצה (של העיר) ראה: גויים — שלטונות
ערך
החלטות על השומה ושיטתה: 64–69, 97–99, 102–103, 107, 110, 111, 119, 124–126, 162, 167, 181, 185–187, 211, 238, 240, 242, 248, 266, 283, 291–294, 298–299, 316, 318–320, 321, 327, 357–358
רשימות וחשבונות 99–110, 117–119, 121–123, 126–128, 295–296, 299–301, 303–311, 318–320

ראה גם: הכרזות
ערכאות של גויים 126, 128–129, 132, 133, 138, 141, 148, 152, 156, 159, 224, 227, 232, 271, 297

פלעטין (Pletten) 179, 180, 186, 196, 241, 363
פנקסים
פנקס הגובים 53, 215, 237, 247, 255, 362, 364, 365, 366 (פנקס קנסות), 367 (כנ"ל)
פנקס הקהילה 114, 116, 120, 152, 156, 167, 171, 176–178, 184, 185, 192, 193, 198, 201, 205, 220, 224, 225, 227, 238, 240, 245 (ספר הקהל), 249, 254, 256, 257, 264, 265, 268–272, 289, 290, 312, 321, 323, 325, 327, 330, 356, 361–364
פסקי־דין ראה: רבנים
פרנס החודש 50, 111, 115, 160–164, 166, 176, 185, 195, 203, 213, 232, 235, 238, 240, 241, 245, 256, 266, 267, 291, 327
פרנסים
נוהג ותפקיד 21–22, 48–49, 97–99, 102, 103, 106, 110, 111, 115, 119, 121, 124, 125, 153–155, 157, 159–163, 166, 169, 171–173, 175–178, 180–184, 197, 207, 213, 216, 231, 234–237, 239, 243–246, 248, 249, 253–256, 266–267, 282, 289, 291, 299, 312, 314, 316, 318, 321, 327, 356–359, 361, 363, 364, 366, 367
בחירה תקופתית 116, 117, 120, 126, 160, 176, 184–185, 224, 234–235, 238, 266, 267, 272–275, 296, 301, 302, 311–313, 315, 324, 325, 327, 357
ראה גם: הנהגת הקהילה

צבא 142
ראה גם: מסים ותשלומים — איכסון חיילים
צדקה
גבאים ראה: גבאי צדקה
חטין לעניים לפסח 158, 232
קנסות לצדקה 98, 110, 111, 284
ראה גם: אורחים עניים; בית־כנסת — קופת צדקה; הכנסת כלה; הקדש; מסים — נתינה לעניים; עניים; תלמוד תורה — שכר לימוד לבני עניים
צו היהודים (Judenedikt) 86–87
צוואות 150–153, 155–157, 160, 197–198, 224–226, 237, 282–283
צוק"ר 168

קבורה, קבר ראה: בית־עלמין
קבלה בחרם ראה: נידוי וחרם
קופות
קופת הקהל 103, 158, 193, 198, 205, 212, 216 (שק של קהל), 223, 247
קופת צדקה 237
קירבה 112–115, 160, 162, 164, 165, 185, 197, 199, 203, 219, 220, 231, 234–235, 238, 240, 241, 266, 267, 275, 291, 356–358
קניין סודר 198, 199, 219, 224, 276, 355
קנסות ועונשים
ללא פירוט 161, 166, 175, 176, 194, 195, 197, 199, 200, 207, 232, 241, 245, 293, 356, 363, 366, 367
ישיבה על ספסל אבלים 232
מניעת עלייה לתורה 239, 257, 267
נתינת שעווה 196, 197, 200, 204, 232, 239, 241, 243, 246, 250, 257, 266, 267, 290, 291, 363, 366, 367
עיקול 194
קנס כספי 98, 110, 111, 128, 159, 162, 168, 172, 173, 192, 196, 208, 246–247, 362, 364, 367
ראה גם: גויים — קנסות לשלטונות; נידוי וחרם; תפילה — איחור לתפילה
קצבים 203, 241, 330, 332, 362, 363, 366
קריאת התורה ראה: בעל סגן
רבנים
ביאוגרפיות 29–41
בחירה ומינוי 26–27, 162, 253, 254, 256, 283, 358
דירת הרב 26
הנהגת הציבור 27–29, 112, 117, 120–121, 123–125, 153, 162, 164–167, 169, 173–175, 182, 184–186, 195–200, 202, 203, 207–209, 211, 213–216, 223, 224, 226, 238, 248, 252, 256, 257, 263, 266, 269, 270, 272–274, 280, 285–291, 296–299, 301, 302, 304–306, 308, 311–316, 323–328, 364, 365, 367
הסדרים כספיים 18, 106–107, 123, 124,

126, 150–153, 157, 159, 173, 181–182,
185, 187–195, 199–203, 207, 211–212,
220–222, 236, 243–245, 249, 274,
291–292, 296–299, 304–306, 308, 309,
311, 313–314, 321–323
התקנת תקנות 169, 171–177, 182–184,
186, 194, 195, 197–200, 203, 268, 284,
299, 361–368
ערך 28, 102, 107, 126, 185–187, 283,
291–292, 296, 298, 299, 304–306, 308,
309, 311, 316–318, 320, 357–358
פסקי־דין 112–116, 174–176, 186–199,
201–209, 211–215, 218–220, 244, 245,
250–257, 263, 264, 266, 269–273,
280–291, 297, 313–316, 321–323,
325–328, 355–359
שכר הרב 18, 24–25, 175, 256
ראה גם: בוררים, דין ישראל, זבל״א, מסים
ותשלומים — דמי רבנות, מעות חופה;
תלמוד־תורה — ישיבה
רוב ומיעוט 114, 116, 120, 121, 124–126,
159, 160, 162, 164, 168, 169, 174–176,
184, 187, 213, 224, 235, 239, 263, 264,
266, 268, 275, 284, 287, 289, 290, 301,
315, 324, 326, 356, 357, 364
רודף 166

שבועה 103, 121, 173, 225, 266, 280, 357
שבתאי צבי 134–138
שהיה ראה: בעל סגן
שוטר ראה: משטרה
שומה ראה: ערך
שוק 196, 241
שחיטה 202, 203
ראה גם: קצבים
שטרות 150–152, 158, 160, 167, 178–180,
191, 197, 198, 210, 222, 224–226, 237,
243–245, 264, 280, 282, 284

שליח ציבור (ש״ץ) ראה: חזן
שמש 16, 116, 147, 161–163, 193–196,
202, 207, 216, 235, 237, 239, 244, 246,
250, 267, 268, 291, 313, 326, 356, 358,
361, 363, 364, 367
ראה גם: מסים — דמי שמשות; נאמני
הקהילה
שפינהאלץ 168הע
שררה ראה: גויים — שלטונות
ששה אנשים ראה: הנהגת הקהילה
שתדלנות ראה: גויים — מגעי יהודים עם
השלטונות
שתי המשפחות 79–83

תבואה 97, 103, 107
תוקע בשופר 196
תלמוד תורה
ישיבה 61–62
לומדים 151, 288, 312
מלמדים 60–61, 147, 169, 239, 359
שכר לימוד לבני עניים 362
תפילה
איחור לתפילה 173, 185
אשרי ובא לציון 225
הזכרת נשמות 151
מי שברך 220, 244
תחנון 168
תקיעת כף 103, 107, 113, 121, 164, 184, 225,
235, 241, 244, 247, 266, 280, 303, 309,
315, 316, 318, 324, 357
תקנות 106–107, 157–174, 176–177,
181–184, 223, 230–250, 258–262,
266–268, 299, 312–313, 328–329,
361–368
תוקפן 169, 170, 175, 245, 246, 284, 312,
368
תשמישי קדושה ראה: בית־כנסת
תשעה אנשים ראה: הנהגת הקהילה

ביבליוגראפיה

מקורות בכתב־יד

הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, ירושלים (אמת״י)

Schnaittach GA—S/135.1 135.2 135.3 135.4 135.5(1) 135.5(2) 135.5(3) 135.5(5) 135.5(6) 135.5(7) 135.5(8) 135.6(1) 135.6(2) 135.7 135.8 135.9 135.10 135.11 135.12 135.13 135.14 135.15 135.16 135.17 135.18

Schnaittach 135 GA II 132 133

Ottenssos GA—S / 139.1 139.2 139.3 139.4 139.5 139.6 139.7 139.8 139.9

N 13/11

N 22 a/1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

אינ. 3221 2711 1481

H.M / 2 4460 4461 4462

אמברג Staatsarchiv Amberg

Amt Hartenstein 216 244 250

Hofkammer Muenchen (Oberpfaelzer Registratur) 1846 2776 2826 2827

Oberpfaelzer Administrationsakten 1652

Oberpfaelzer Kirchenakten 7743

Ganerbschaft Rothenberg 486 490 517 608 1515

אנסבך Haus der Bayerischen Geschichte

שנייטאך Heimatmuseum Schnaittach

1/41 2/10 3/7 3/15 3/20 3/40 3/41 3/42 4/1 4/2 4/9 4/18 4/22 4/23 4/24 4/28 5/11 5/13

מקורות בדפוס

א. עברית ויידיש

אברון, דב, פנקס הכשרים של קהילת פוזנא, ירושלים תשכ״ז.

אכסלרוד, ר׳ בענדט, ס׳ בן דעת, האנווא שע״ו.

אסף, שמחה, מקורות לתולדות החנוך בישראל, א–ד, תל־אביב תרפ״ה–תש״ג.

אשכנזי, ר׳ צבי, שו״ת חכם צבי, פיורדא תקכ״ז.

בוכנר, חיים, אור חדש, אמשטרדם תל״א.

ביאלר, יהודה ליב, תקנות קהלת באסקוויץ, מן הגנזים, ב, ירושלים תשכ״ט, עמ׳ 61–154.

בכרך, ר׳ יאיר חיים, שו״ת חות יאיר, פרנקפורט דמיין תנ״ט.

— — מקור חיים, ב, ירושלים תשד״מ.

בכרך, ר׳ שמשון ור׳ שמואל, שו״ת חוט השני, פרנקפורט דמיין תל״ט.

במברגר, ר׳ נתן, לקוטי הלוי, מנהגי ק״ק ווירצבורג, פרנקפורט דמיין תרס״ז.

ברודא, ר׳ אברהם, תולדות אברהם, פיורדא תקכ״ט.

ברסלא, ר׳ יוסף משה, חק יוסף, אמשטרדם ת״ץ.

— — כתנת יוסף, פיורדא תקכ״ט.

— — שרש יוסף, אמשטרדם ת״ץ.

גולאק, אשר, אוצר השטרות, ירושלים תרפ״ו.
גליקל מהאמלן, זכרונות, תרגום אז״ר, תל־אביב תרפ״ט.

דובנוב, שמעון, פנקס המדינה או פנקס ועד הקהילות הראשיות במדינת ליטא משנת שפ״ג עד שנת תקכ״א, ברלין תרפ״ה.

האן, ר׳ יוסף יוזפא, יוסף אומץ, פרנקפורט דמיין תרפ״ח.
היידנהיים, וואלף, מנהגי ק״ק מגנצא, רעדלהיים תרכ״ב.
היילפרין, ישראל, פנקס ועד ארבע ארצות, ירושלים תש״ה.
— — תוספות ומלואים לפנקס מדינת ליטא, ירושלים תרצ״ה.
— — תקנות מדינת מעהרין (ת״י — תק״ח), ירושלים תשי״ב.
המבורג, ר׳ אברהם בנימין זאב וואלף, שמלת בנימין, פיורדא ת״ר–תר״א.

וואכשטיין, בערנהארד, אַ יידיש קהל אין 18טן י״ה (פנקס רונקל), ייִוא בלעטער, VI (1934), עמ׳ 84–116; VIII (1935), עמ׳ 187.
וולרשטיין, ר׳ אברהם, מאמר אברהם,עם קונט׳ מחזה אברהם וס׳ זרע אברהם, פיורדא תקי״ז.

חנוך הענוך ב״ר יהודא ליב, ראשית בכורים, פרנקפורט דמיין תס״ח.
— — שו״ת חינוך בית יהודא, פרנקפורט דמיין תס״ח.

יוזפא ר׳ שמש, מנהגים דק״ק וורמיישא, מהדורת בנימין שלמה המבורגר — יצחק זימר, א, ירושלים תשמ״ח.
ישראל וקאפיל בני ר׳ גומפיל, מנהגים דקהלתינו יצ״ו מנהגי כל השנה, פיורדא תקכ״ז.

כהן, דניאל י׳., ״הועד הקטן״ של ״בני מדינת אנשבך״, ספר היובל ליצחק בער, ירושלים תשכ״א, עמ׳ 351–373.
— — ״פנקס התקנות״ של ״בני מדינת אנשבך״ (תע״א–תע״ח, תקל״א), קובץ על־יד, סדרה חדשה, ו (ט״ז, תשכ״ו), עמ׳ 459–534.
— — ג׳ קהילות אה״ו, תקנות הקהילה משנת תמ״ו (מהדורת תפ״ו), ירושלים תשכ״ו (צילום).
כהן, ר׳ משולם זלמן, בגדי כהונה, פיורדא תקס״ז.

לווינסקי, אברהם, תקנות הקהלה בהילדסהיים, האשכול, ו (תרס״ט), עמ׳ 236–240.
לונשטיין, יהודה ליב, צרות ווירמיישא בשנת שצ״ו, קבץ על יד, ח, שנה י״ד (תרנ״ח), ספירה שלישית, עמ׳ 1–12.

מונק, יהודה, ספר תקנות, שי למורה, ברלין 1890, עמ׳ 77–85 (ראה ... Munk, Die Constituten).
מזריץ, ר׳ שמואל הלוי, נחלת שבעה, פיורדא תפ״ד.
מייזל, יוסף, פנקס קהילת ברלין (1723–1854), ירושלים תשכ״ב.

עטהויזן, ר׳ יצחק זעקיל, שו״ת אור נעלם, קרלסרוה תקכ״ה.
— — אור לו בציון, קרלסרוה תקכ״ה.
עפשטיין, ר׳ יחיאל מיכל, קיצור של״ה, פיורדא תק״ה.

פרנקל, ר׳ ישכר בערמן, מטה יששכר, נתניה — ניו ג׳רסי תשמ״ה.

קארפי, דניאל, פנקס ק״ק פאדוואה, שס״ד–ש״צ, ירושלים תש״ם.
קויפמן, דוד, פנקס ק״ק במברג, קבץ על יד, ז, שנה י״ב–י״ג (תרנ״ו–נ״ז), ספירה חמישית, עמ׳ 1–46.

— — מפנקסי המדינה של ק״ק דיסלדארף, אוצר הספרות, ג (תרמ״ט–תר״ן), ספירה שניה, עמ׳ 7–16.
קיידנובר, ר׳ אהרן שמואל, שו״ת אמונת שמואל, פרנקפורט דמיין תמ״ג.
— — ברכת הזבח, אמשטרדם תכ״ט.
— — תפארת שמואל, פרנקפורט דמיין תנ״ו.

רוטנבורג, ר׳ מרדכי זיסקינד, שו״ת, אמשטרדם תק״ו.
רות, אברהם נפתלי צבי, תקנות ניקולשבורג, ירושלים–תל־אביב תשכ״ב.

שטיינהרט, ר׳ יוסף, זכרון יוסף, פיורדא תקל״ג.
שטרן, משה, קונטרסי הזכרת נשמות מן המאות ט״ז–י״ט, כתבי ארכיון כללי לתולדות ישראל, א, ירושלים 1941.
שמעון עקיבה בער ב״ר יוסף ר׳ הענוכש, אביר יעקב, זולצבאך ת״ס.
— — לקוטים מס׳ הזהר ומדרש הנעלם על ס׳ בראשית בלשון אשכנז, זולצבך ת״ס.
— — מעשה ה׳, [פרנקפורט דמיין] תנ״א; ב, פיורדא תנ״ד.
— — עבודת הבורא, ווילמרסדורף תמ״ח; זולצבאך תס״ז.
— — (מחבר שותף ר׳ יצחק זעליגמן הלוי), פי שנים, זולצבאך תס״ב.

ב. לועזית

Brann, Marcus, Satzungen der Glogauer Gemeinde, Die alten Statuten der Glogauer Judenschaft, *Geschichte der Juden in Schlesien*, VI, Jahresbericht des Juedisch-Theologischen Seminars, Breslau f.d. Jahr 1916, pp. 241–249, LXXXIII–XC.

Epstein, Abraham, Der Wormser Judenrath, *MGWJ*, XLVI (1902), pp. 157–170.
— — Die Wormser Minhagbuecher, *Kaufmann-Gedenkbuch*, Breslau 1900, pp. 288–317.

Freudenthal, Max, Die Verfassungsurkunde einer reichsritterlichen Judenschaft. Das Kahlsbuch von Sugenheim, *ZGJD*, I (1929), pp. 44–68.

Grunwald, Max, Die Statuten der "Hamburg-Altonaer Gemeinde" vom Jahre 1726, *MGJV*, XI (1903), pp. 1–64.

Kober, Adolf, Documents selected from the Pinkas of Friedberg. A former free city in Western Germany, *PAAJR*, XVII (1947–48), pp. 19–59.

Loewenstein, Leopold, Wormser Gemeindeordnungen, *BJGL*, IV (1903), pp. 145–50, 161–165; V (1904), pp. 33–36, 65–68, 81–84.

Munk, Leo, Aus dem "Constitutenbuch der saemtlichen hessischen Judenschaft", *Festschrift ... Salomon Carlebach*, Berlin 1910, pp. 339–350.
— — Die Constituten der saemtlichen hessischen Judenschaft im Jahre 1690, *Jubelschrift ... Israel Hildesheimer*, Berlin 1890, pp. 69–82 (ראה גם מונק, יהודה).

Salfeld, Siegmund, Das Martyrologium des Nuernberger Memorbuchs, Berlin 1898.

Wachstein, Bernhard, Das Statut der juedischen Bevoelkerung der Grafschaft Wied-Runkel (Pinkas Runkel), *ZGJD*, IV (1932), pp. 129–149.
— — Urkunden und Akten zur Geschichte der Juden in Eisenstadt und den Siebengemeinden, Wien und Leipzig 1926.

Weinberg, Magnus, Die Memorbuecher der juedischen Gemeinden in Bayern, Frankfurt a. Main 1937–1938.

ספרות מחקר

א. עברית ויידיש

אופיר, ברוך צבי (עורך), פנקס הקהילות, גרמניה באוואריה, ירושלים תשל״ג.
אידלברג, שלמה, מטבעות לשון בעברית של יהודי אשכנז בשלהי ימי הביניים, סיני, ע (תשל״ב), עמ׳ רכה–רל.
— — ר׳ יפתח יוסף יוזפא הלוי מנצפך מוורמיישא, שמש, נאמן הקהל ורושם רשומות (1604–1678), *PAAJR*, 51 (1984), עמ׳ 1–22.
אייזנשטאט, ישראל טוביה, דעת קדושים, פטרבורג תרנ״ז–נ״ח.
אלבק, שלום, יסודות משטר הקהילות בספרד עד הרמ״ה (1180–1244), ציון, כה (תש״ך), עמ׳ 85–121.
אלון, מנחם, המשפט העברי, א–ג, ירושלים תשל״ג.
— — למהותן של תקנות הקהל במשפט העברי, מחקרי משפט לזכר אברהם רוזנטל, ירושלים תשכ״ו, עמ׳ 1–54.
אליאב, מרדכי, אהבת ציון ואנשי הו״ד, תל־אביב תשל״א.
— — החינוך היהודי בגרמניה בימי ההשכלה והאמנציפציה, ירושלים תשכ״א.
אסף, שמחה, באהלי יעקב, ירושלים תש״ג.
— — בתי הדין וסדריהם אחרי חתימת התלמוד, ירושלים תרפ״ד.
— — העונשין אחרי חתימת התלמוד, ירושלים תרפ״ב.

בונפיל, ראובן, הרבנות באיטליה בתקופת הריניסאנס, ירושלים תשל״ט.
בזק, יעקב, הלכות מסים במקורות העבריים, ירושלים תשכ״ד.
בן מנחם, נפתלי, רבני פפרשי ב: שבלים בשדה ספר, סיני, סא (תשכ״ז) עמ׳ קצב–קצה.
בן צבי, יצחק, ארץ ישראל ויישובה בימי השלטון העותמאני, ירושלים תשכ״ג.
בן ששון, חיים הלל, הגות והנהגה, ירושלים תשי״ט.
בער, יצחק, היסודות וההתחלות של אירגון הקהילה היהודית בימי הביניים, ציון, ט״ו (תש״י), עמ׳ 1–41.
ברויאר, מרדכי, הישיבה האשכנזית בשלהי ימי הביניים, ירושלים תשכ״ז (דיסרטציה).
— — מעמד הרבנות בהנהגתן של קהילות אשכנז, ציון, מא (תשל״ו), עמ׳ 47–67.
— — רבנות אשכנז בימי הביניים, ירושלים תשל״ו.
בר־יודא, משה אריה, תוספת לחתימה, תל־אביב תשי״ד.

גידמן, מוריץ, התורה והחיים, ג, ווארשה תרנ״ט.

דמביצר, חיים נתן, כלילת יופי, א–ב, קראקא 1890, 1896.

האק, סיני, משפחות ק״ק פראג, פרסבורג תרנ״ב.
הורביץ אלעזר, הנושא אשת אחי אמו, חרם ומחלוקת בין חכמי אשכנז ופולין, ספר הזכרון לרבי משה סוויפט זצ״ל, ירושלים תשמ״ו, עמ׳ עג–קל.
הורוויץ, מרדכי, רבני פרנקפורט, ירושלים תשל״ב.
הורוויץ, צבי, לתולדות הקהילות בפולין, ירושלים תשל״ח.
היילפרין, ישראל, יהודים ויהדות במזרח אירופה, ירושלים תשכ״ט.
הילדסהיימר, מאיר, יהדות אשכנז במאה הי״ז על פי ספרות השאלות ותשובות, רמת־גן תשל״ב (עבודת מ.א.)
— — תקנות והנהגות בית־הכנסת בקהילת ברלין, קרית ספר, סא (תשמ״ו–תשמ״ז), עמ׳ 547–559.

ורדיגר, יעקב, עדות לישראל, בני־ברק תשכ״ה.

זימר, יצחק, פרקים בתולדות היהודים בנסיכות אנסבך, רמת־גן תשל״ה.

טורי, יעקב, בין מהפכה, ריאקציה ואמאנציפאציה, תל־אביב תשל״ח.
— — מהומה ומבוכה במהפכה 1848, מרחביה תשכ״ח.
— — קווים לחקר כניסת היהודים לחיים האזרחיים בגרמניה, תל־אביב תשל״ב.

יערי, אברהם, שלוחי ארץ ישראל, ירושלים תשי״א.

כהן, דניאל י., אירגוני ״בני המדינה״ באשכנז במאות הי״ז והי״ח, א–ג, ירושלים תשכ״ז (דיסרטציה).
כץ, יעקב, בין יהודים לגויים, ירושלים תשכ״א.
— — לתולדות הרבנות במוצאי ימי הביניים, ספר זכרון לבנימין דה־פריס, ירושלים תשכ״ט, עמ׳ 281–294.
— — מסורת ומשבר, החברה היהודית במוצאי ימי־הביניים, ירושלים תשי״ח.
— — נישואים וחיי אישות במוצאי ימי־הביניים, ציון, י (תש״ה) עמ׳ 21–54.

לוונטל, מרווין, תולדות היהודים בגרמניה, תל־אביב (ח׳ ש׳).
ליבן, קופלמן, גל עד, פראג תרט״ו.
לשצינסקי, יעקב, גורלה הכלכלי של יהדות גרמניה, מרחביה תשכ״ג.

נדב, מרדכי, תולדות קהילת פינסק (רס״ו/1506 — תר״מ/1880), הקהילה היהודית בימי־הביניים, ירושלים, תשל״ו, עמ׳ 167–199.

פרידברג, חיים דב, לוחות זכרון, פרנקפורט דמיין תרס״ד.
— — תולדות משפחת שור, פרנקפורט דמיין תרס״א.
פרנק, משה, לתולדות מבנה הקהל באשכנז מן המאה הי״ב עד המאה הט״ו, ציון, א (תרצ״ו), עמ׳ 344–350.
— — קהילות אשכנז ובתי דיניה, מהמאה הי״ב עד סוף המאה הט״ו, תל־אביב תרצ״ח.

קאַסאַווער, מרדכי, יידישע מאכלים, יודַא אַ יאָפֿע־בוך, ניו־יורק 1958, עמ׳ 1–145.

רוזן, מינה, הקהילה היהודית בירושלים במאה הי״ז, תל־אביב תשמ״ה.
ריבקינד, יצחק, יידישע געלט, ניו־יורק תש״ך.
רקובר, נחום — הילדסהימר, עזריאל, הקהילה, ארגון והנהגה, תקנות ופנקסי קהל, ירושלים תשל״ח.

שוחט, עזריאל, חברות לימוד במאות הט״ז — הי״ח בארץ ישראל, בפולין–ליטא וגרמניה, החינוך, כח (תשט״ז), עמ׳ 404–418.
— — עם חילופי תקופות, ירושלים תשכ״א.
שילה, שמואל, דינא דמלכותא דינא, ירושלים תשל״ה.
שלום, גרשום, שבתי צבי, א–ב, תל־אביב תשט״ז.
שמרוק, חנא, בחורים מאשכנז בישיבת פולין, ספר יובל ליצחק בער, ירושלים תשכ״א, עמ׳ 304–317.

Aretin, Johann Christoph, Geschichte der Juden in Baiern, Landshut 1803.

Baer, Fritz, Das Protokollbuch der Landjudenschaft des Herzogtums Kleve.
1. Teil Die Geschichte der Landjudenschaft des Herzogtums Kleve, Berlin 1922.
Bamberger, Herz, Geschichte der Rabbiner der Stadt und des Bezirks Wuerzburg, Wandsbeck 1905.
Barbeck, Hugo, Geschichte der Juden in Nuernberg und Fuerth, Nuernberg 1978.
Baron, Salo Wittmayer, The Jewish Community I–III, Philadelphia 1942.
Bayer, Erich, Woerterbuch zur Geschichte, Stuttgart 1974.
Bechtel, Heinrich, Wirtschafts-und Sozialgeschichte Deutschlands, Muenchen 1967.
Bernstein, Mordechai, Das Heimatmuseum in Schnaittach, *AWJD*, VI (1952), Nr. 43, p. 9.
Brann, Marcus, Sammlung Fuerther Grabschriften, *Kaufmann-Gedenkbuch*, Breslau 1900, pp. 385–450.
Brieger, Martin. Die Schnaittacher Juden swischen 1930 und 1945, Nuernberg 1985.

Dubnow, Simon, Weltgeschichte des juedischen Volkes von seinen Uranfaengen bis zur Gegenwart, VI–VII, Berlin 1927–1928.

Eckstein, Adolf, Geschichte der Juden im ehemaligen Fuerstbistum Bamberg, Bamberg 1899.
— — Geschichte der Juden im Markgrafentum Bayreuth (1248–1780), Bayreuth 1907.

Finkelstein, Louis, Jewish self-government in the Middle Ages, New-York 1924.
Frankl-Gruen, Adolf, Geschichte der Juden in Kremsier, I, Breslau 1896; II, Frankfurt a. M. 1898.
Freudenthal, Max — Kaufmann, David, Die Familie Gomperz, Frankfurt a. M. 1907.
Freudenthal, Max, Leipziger Messgaeste, Die juedischen Besucher der Messen in den Jahren 1675 bis 1764, Frankfurt a. Main 1928.
Fuchs, E.M., Ueber die ersten Niederlassungen der Juden in Mittelfranken, Berlin 1909.

Gebhardt, Bruno, Handbuch der deutschen Geschichte, II, Stuttgart 1913.
Gerhardt, M.R.B., Handbuch der Deutschen Muenz-, Maass-und Gewichtstaende fuer Kaufleute und andere, Berlin 1788.
Goetze, Alfred, Fruehneuhochdeutsches Glossar, Berlin 1967.
Graetz, Heinrich, Geschichte der Juden von den aeltesten Zeiten bis auf die Gegenwart, IV. Aufl., Leipzig 1907.
Grotte, Alfred, Deutsche, boehmische und polnische Synagogentypen vom XI. bis Anfang des XIX. Jahrhunderts, *MGEJK*, VII–VIII, (October 1915).
Grunwald, Max, Hamburgs deutsche Juden bis zur Aufloesung der Dreigemeinden 1811, Hamburg 1904.
— — Samuel Oppenheimer und sein Kreis, Wien 1913.

Haenle, S. Geschichte der Juden im ehemaligen Fuerstenthum Ansbach, Ansbach 1867.
Handbuch der historischen Staetten Deutschlands, VII: Bayern, Stuttgart 1961.
Heffner, Ludwig, Die Juden in Franken, Nuernberg 1855.
Heidenheimer, Heinrich, Zur Geschichte und Beurteilung der Juden vom XV — XIX. Jahrhundert, *MGWJ*, LIII (1909), pp. 1–27, 129–158, 257–268.
Hodik, Fritz Peter, Beitraege zur Geschichte der Mattersdorfer Judengemeinde, Eisenstadt 1975.

Horovitz, Marcus, Die Frankfurter Rabbinerversammlung vom Jahre 1603, Frankfurt a. M. 1897.

Kaufmann, David, Die letzte Vertreibung der Juden aus Wien und Niederoesterreich, ihre Vorgeschichte (1625–1670) und ihre Opfer, Wien 1889.
— — R. Jair Chajim Bacharach (1638–1702) und seine Ahnen, Trier 1894.
— — Samson Wertheimer, Der Oberhoffaktor und Landesrabbiner (1658–1724) und seine Kinder, Wien 1888.
Knapp, F., Die Bergfestung Rothenberg, Nuernberg 1898.
Kracauer, Isidor, Die Geschichte der Juden in Frankfurt a. M. 1150–1824, I–II, Frankfurt a. M. 1925–1927.
Krautheimer, Richard, Mittelalterliche Synagogen, Berlin 1927.

Lewin, Louis, Die Landessynode der Grosspolnischen Judenschaft, Frankfurt a. M. 1926.
Loewenstein, Leopold, Geschichte der Juden in der Kurpfalz, Frankfurt a. M. 1895.
— — Index Approbationum, (מפתח ההסכמות), Berlin 1923.
— — Nathanel Weil, Oberlandrabbiner in Karlsruhe und seine Familie, Frankfurt a. Main 1898.
— — Zur Geschichte der Juden in Fuerth, Hildesheim — New York 1974.
— — Zur Geschichte der Rabbiner in Mainz (1615–1848), *JJLG*, III (1905), pp. 220–240.

Marcus, Jacob R., Communal sick-care in the German Ghetto, Cincinnati 1947.

Neubuerger, Friedrich, Verfassungsrecht der gemeinen Judenschaft zu Fuerth und in dessen Amt im 18. Jahrhundert, *MGWJ*, XLV (1901), pp. 404–422, 510–539.
Neukam, W., Vom "Judenschutz" zur Juden "befreiung", *Die Fundgrube*, X (1934), pp. 59–61.

Poehlau, Fritz, Staat und Wirtschaft in Ansbach-Bayreuth im Zeitalter Friedrichs des Grossen, Dissertation, Erlangen 1934.
Pollack, Hermann, Jewish Folkways in Germanic Lands (1648–1806), Studies in aspects of daily life, Cambridge, Mass., 1971.
Prestel, Claudia, Juedische Hoffaktorem in Bayern, *Geschichte und Kultur der Juden in Bayern*, Muenchen 1988, pp. 199–207.

Renda, Gerhard, Der Konflikt der Rothenberger Juden mit der Metzgerzunft in Schnaittach, *Juedische Landgemeinden in Franken*, Tuechersfeld 1987, pp. 77–86.
Rubner, Konrad, Geschichte des Marktes Schnaittach, Schnaittach 1929.

Schnee, Heinrich, Die Hoffinanz und der moderne Staat. Geschichte und System der Hoffaktoren an deutschen Fuerstenhoefen im Zeitalter des Absolutismus, I–VI, Berlin 1953–1967.
Schnelboegl, Fritz, Schnaittach und seine Landschaft, (0.0.) 1971.
Schroette, Friedrich, Frhr., Woerterbuch der Muenzkunde, Berlin-Leipzig 1930.
Schudt, Johann Jacob, Juedische Merkwuerdigkeiten, I–IV, Frankfurt a. M. 1714–1717.
Schwarz, Stefan, Die Juden in Bayern im Wandel der Zeiten, Muenchen und Wien 1963.
Schwarzfuchs, Simon, Études sur l'origine et le développement du Rabbinat au Moyen Age, Paris 1957.
Seibold, Hans, Der Streit um den alten Judenweg, *Die Fundgrube*, VI (1930), Heft 12, pp. 2–4.

Stern, Moritz, Der Hochverratsprozess gegen die deutschen Juden im Anfange des 17. Jahrhunderts, *MfVGJ*, 1890–1891, pp. 24–39, 80–90, 115–128, 154–162.
— — Nuernberg im Mittelalter, I–III, Kiel 1894–96.
Stern, Selma, The Court Jew, Philadelphia 1950.

Taenzer, Aron, Die Geschichte der Juden in Hohenems und im uebrigen Vorarlberg, Meran 1905.
— — Die Geschichte der Juden in Jebenhausen und Goeppingen, Berlin-Stuttgart-Leipzig 1927.
Taussig, Salomon, Geschichte der Juden in Bayern, Muenchen 1874.

Weinberg, Magnus, Die auf Juden bezueglichen Akten des Kgl. Bayerischen Kreisarchivs der Oberpfalz in Amberg, Leipzig 1912.
— — Die hebraeischen Druckereien in Sulzbach (1669–1851), Frankfurt a. Main 1904.
— — Eine Statistik der Judengemeinde Schnaittach aus dem Jahre 1761, *BJGL*, V (1904), pp. 60–64; 69–71.
— — Geschichte der Juden in der Oberpfalz, III, Der Bezirk Rothenberg (Schnaittach, Ottensoos, Huettenbach, Forth), Sulzbuerg 1909.
— — Geschichte der Juden in der Oberpfalz, IV, Sulzbuerg, Muenchen 1927.
— — Geschichte der Juden in der Oberpfalz, V, Herzogtum Sulzbach (Ansbach und Floss), Muenchen 1927.
— — Untersuchungen ueber das Wesen des Memorbuchs, *JJLG*, XVI (1924), pp. 253–323.
Wiener, Meir, Regesten zur Geschichte der Juden in Deutschland waehrend des Mittelalters, I, Hannover 1862.
Wuerfel, Andreas, Historische Nachricht von der Judengemeinde in dem Hofmarkt Fuerth unterhalb Nuernberg, Frankfurt und Prag 1754.
— — Historische Nachricht von der Judengemeinde, welche ehehin in der Reichsstadt Nuernberg angericht gewesen, Nuernberg 1755.

Zimmer, Eric, Harmony and discord, New York 1970.
— — Jewish Synods in Germany during the Late Middle Ages (1286–1603), New York 1978.